Umberto Eco

BAUDOLINO

Umberto Eco

BAUDOLINO

Preložila a doslov napísala
DAGMAR SABOLOVÁ

VYDAVATEĽSTVO
SLOVART

Copyright © R.C.S. Libri S.p.A., Miláno, 1. vydanie Bompiani 2000
Slovak edition © Vydavateľstvo Slovart, spol. s r. o., Bratislava 2001
Translation © Dagmar Sabolová 2001
1. vydanie

Baudolino začína písať 5
Baudolino sa stretáva s Niketom Choniatom.....14
Baudolino vysvetľuje Niketovi, čo písal ako dieťa 27
Baudolino sa rozpráva s cisárom a zamiluje sa do cisárovnej 39
Baudolino dáva múdre rady Fridrichovi.....46
Baudolino ide do Paríža.....56
Baudolino píše ľúbostné listy Beatrice a básne Básnikovi 69
Baudolino v Pozemskom raji.....74
Baudolino potupí cisára a zvedie cisárovnú 87
Baudolino nájde mudrcov od Východu a kanonizuje Karola Veľkého 93
Baudolino buduje palác kňaza Jána.....103
Baudolino píše list kňaza Jána.....113
Baudolino vidí, ako sa rodí nové mesto.....124
Baudolino zachráni Alessandriu pomocou kravy svojho otca.....142
Baudolino v bitke pri Legane 164
Baudolino oklamaný Zosimom.....171
Baudolino zistí, že kňaz Ján píše príliš mnohým ľuďom.....182
Baudolino a Colandrina 189
Baudolino zmení meno svojho mesta 193
Baudolino znova nájde Zosima 199
Baudolino a rozkoše Byzancie.....210
Baudolino stratí otca a nájde grál 218
Baudolino na tretej križiackej výprave 228
Baudolino na Ardzrounovom hrade.....238
Baudolino vidí zomierať Fridricha dva razy.....250
Baudolino a cesta mudrcov od Východu 264
Baudolino v tienistej Abcházii.....278
Baudolino prechádza cez Sambatyon 289
Baudolino prichádza do Pndapetzimu 295
Baudolino stretáva diakona Jána 308
Baudolino čaká na odchod do ríše kňaza Jána.....320
Baudolino stretne dámu s jednorožcom.....333
Baudolino stretáva Hypatiu 340
Baudolino spozná pravú lásku 356
Baudolino proti Bielym Húnom 364
Baudolino a vták roh.....372

Baudolino rozmnoží poklady Byzancie 382
Baudolino skladá účty 395
Baudolino ako pustovník 411
Baudolina viac niet 423
Dagmar Sabolová Umberto Eco na ceste od *Mena ruže* k *Baudolinovi* 425
Bibliografická poznámka 428
Vysvetlivky 430

1.

Baudolino začína písať

Ratispone Anno ~~Dommini~~ Domini mense decembri mclv kronica Baudolini cognomento de Aulario

ja Baudolino, syn Galiauda Aularia s hlavou ktorá pripomína leva, alleluja vzdávam vďaku Pánu, aby mi odpustil

~~a ya som~~ urobil habeo facto najväčšiu krádež môjho života a vzal som z písacieho pultu biskupa Ota mnoho listov ktoré sú možno veci ~~z kancel~~ z cisárskeho úradu a takmer všetky som zoškrabal okrem tých, ktoré sa nedali, a teraz mám mnoho pergamenu, môžem písať čo chcem, teda svoju kroniku aj keď neviem písať po latinsky

ak potom zistia že chýbajú dokumenty, ktovie aké kafernárium[1] sa udeje a pomyslia si, že možno som Špión rímskych biskupov ktorí nemajú radi cisára fridricha

ale možno na tom nikomu v úrade nezáleží, zapisujú všetko, aj keď netreba a kto ich nájde (tie listiny), ~~strčí si ich do ri~~ budú mu nanič

ncipit prologus de duabus civitatubus historiae AD MCXLII conscript

saepe multumque volvendo mecum de rerum temporalium motu ancipitq[2]

toto sú riadky ktoré tu boli predtým a nedali sa dobre zoškrabať, preto ich musím preskočiť

ak potom nájdu tieto listiny, nepochopí ich ani sám kancelár lebo to je jazyk akým sa hovorí vo Fraskete, ale nikto v ňom nikdy nepísal

ale ak je to jazyk ktorému nikto nerozumie, uhádnu hneď, že som to bol ja, lebo všetci hovoria že vo Fraskete hovoríme nekresťanským jazykom, preto ich musím dobre schovať

aká námaha je písať, bolia ma už všetky prsty

môj otec Galiaudo mi vždy hovoril že to musí byť dar Panny Márie Roboretskej že už odmala len čo som počul niekoho povedať ~~pet, pat~~, V slov, hneď som rozprával jeho rečou či už bol Z Terdony alebo z Gavy alebo dokonca z Mediolana kde hovoria nárečím, že ani pes mu nerozumie, dokonca keď som stretol prvých Nemcov vo svojom živote a to boli tí čo obsadili Terdonu, všetci **tiusche** *a sedliaci a hovorili* **rausz** *a* **min got** po pol *dni som hovoril* **raus** a **Maingot** *aj ja a oni mi hovorili* **Kint** *choď nám hľadať jednu peknú* **frouwe** *aby sme mohli robiť fikyfuky, nemusí súhlasiť, stačí keď nám povieš kde je a my sa už postaráme o ostatné*

ale čo to je tá **frouwe** *hovoril som ja, a oni nato ženská, baba,* du verstan *a naznačili veľké Cecky, lebo pri tomto obliehaní je nedostatok ženských tie z Terdony sa držia dnu, a keď sa k nim dostaneme, urobíme čo treba, ale zatiaľ vonku nevychádza nijaká a vychrlil spŕšku nadávok, že dokonca aj mne sa zježili všetky chlpy*

pekné svine len čo je pravda, ani myslieť, žeby som vám teraz povedal, kde sú **frouwe** *veď nie som udavač, len sa postite*

mamka moja, veď ma zabijú

bijú alebo zabijú, teraz píšem takmer po latinsky, niežeby som nechápal latinčinu, lebo som sa naučil čítať z jednej latinskej librum[3], a keď sa so mnou rozprávajú po latinsky rozumiem, ale písať je horšie, lebo neviem ako sa píšu slovesá

kôň nikdy neviem, či je equus alebo equum a stále sa mýlim kým u nás je caballo vždy chivaus a nikdy sa nepomýlim, lebo nikto nepíše Kavallo, vlastne nenapíše nič, lebo nevie čítať

ale vtedy mi to dopadlo dobre a Nemci mi neskrivili ani vlas na hlave, lebo práve vtedy prišli milites, ktorí kričali odchod odchod znova do útoku a potom

sa rozpútalo peklo a ja som viac nerozumel ničomu, escudieri išli ta a jazdci so zástavami inam a trúby trúbili a drevené veže vysoké ako stromy v Burmii sa pohybovali ako morské korytnačky navrchu s kameňometmi a prakovníkmi, ďalší niesli

rebríky a pršalo na nich toľko šípov akoby padal ľadovec a tí, čo vrhali kamene s akýmsi veľkým Nožom a ponad hlavu mi svišťali všetky šípy, ktoré Tertončania vystreľovali z hradieb, aká bitka!

na dve hodiny som sa ukryl pod krík a modlil som sa Svätá Panna Mária pomôž mi, potom sa všetko utíšilo a povedia mňa sa prehnali tí, čo hovorili nárečím od Papie, kričali, že pozabíjali všetkých Tertončanov a vyzerá to ako krvavý kúpeľ a boli šťastní ako blchy, lebo takto sa Terdona naučí, čo je to pridať sa k Mediolančanom

potom sa vracali naspäť aj Nemci, tí s **frouwe,** *možno ich bolo trochu menej ako predtým lebo aj Tertončania im neostali nič dlžní a ja som si povedal, že sa odpracem*

a kráčal som pešo až domov, prišiel som takmer nadránom a všetko som porozprával otcovi Galiaudovi, ktorý mi povedal len do toho, zapleť sa do obliehania, až si jedného dňa nájdeš kopiju v zadku, veď vieš že to sú veci pre pánov, nechaj nech si to vybavia medzi sebou a my musíme myslieť na ~~krawe~~ krawy a sme poriadni ľudia, nie ako Fredericus ktorý najprv príde, potom odíde, potom sa vráti a nič nedovedie do konca

ale potom Terdona nebola porazená, lebo obsadili len podhradie, a nie hrad a pokračovali ďalej až prišiel koniec mojej kroniky, keď im zastavili prísun vody a tí dnu namiesto toho, aby pili svoje šťanky povedali Fridericovi, že mu boli vždy verní on im dovolil vyjsť von ale mesto najprv vypálil a potom zrovnal so zemou, teda urobili to všetko tí z Papie ktorí mali Tertončanov v žalúdku, tu u nás to nie je ako u Nemcov, ktorí sa majú všetci navzájom radi a sú stále ako tie dva prsty, kým u nás je to tak že ak Garmoňania vidia Bergoliančana, otvára sa im nôž vo vrecku

ale teraz budem pokračovať v kronike a keď idem cez lesy Fraskety, zvlášť ak je poriadna hmla že si človek nevidí na koniec nosa, zrazu sa pred ním všeličo zjaví a ja mám videnia ako vtedy keď som videl jednorožca a druhý raz keď som videl Svätého Baudolina, ktorý sa mi prihovoril a povedal mi skurvy syn, pôjdeš do pekla, lebo s jednorožcom to dopadlo tak ako všetci vedia, Jednorožca možno uloviť len tak že posadíme pannu pod strom a zviera cíti vôňu panny a príde jej položiť hlavu na brucho a tak som vzal Nenu z b Bergolia, ktorá prišla so svojím otcom kúpiť ~~krawu~~ kravu od môjho otca a povedal som jej poď do lesa a chytíme tam jednorožca, potom som ju dal pod Strom, lebo som si bol istý že je panna a povedal som jej, sadni si tak a

roztiahni nohy aby malo zviera kam dať hlavu a ona povedala, kde roztiahnem a ja som povedal tam v tom mieste, roztiahni poriadne a dotkol som sa jej a ona sa dala do kriku, že to bolo ako keď rodí koza a viac som sa neovládal, skrátka prišlo na mňa niečo ako apokalypsa a potom už viac nebola nepoškvrnená panna ako ľalia a vtedy povedala, svätá Matka, ako to urobíme s jednorožcom a vtom som počul hlas z Nebies, ktorý mi povedal, že jednorožec qui tollit peccata mundis[4] som bol ja a skákal som cez kríky a kričal som hyp-hyp – fŕŕ, fŕŕ, lebo som bol spokojnejší ako naozajstný jednorožec, ktorý vložil panne roh do brucha a preto mi svätý Baudolino povedal filio et coeter[5], ale potom mi odpustil a videl som ho ešte viac ráz v súmraku, ale len ak bola veľká hmla alebo aspoň keď mrholilo, nikdy nie vtedy keď žiarilo oves et Boves[6]

keď som však rozprával svojmu otcovi Galiaudovi že som videl svätého Baudolina, vyplatil ma tridsiatimi ranami po škrani a kričal ó, panebože, práve mne sa musel ujsť syn ktorý má videnia a nevie ani len

Podojiť ~~krawu~~ kravu alebo mu rozbijem hlavu alebo ho dám jednému z tých, čo chodia po jarmokoch a predvádzajú tancujúce opice z Afriky a moja svätá matka na mňa kričala nepodarený naničhodník, si horší než čokoľvek iné, čím som len zhrešila proti Pánu že ma potrestal synom ktorý vidí svätých a môj otec Galiaudo povedal, nie je to pravda že vidí svätých, ten je väčší klamár ako Judáš a všetko si vymýšľa, aby nemusel nič robiť

rozprávam túto Chroniku, veď ako by sme vedeli čo sa stalo v ten večer keď bola hmla, ktorá sa dala krájať nožom a treba povedať že už bol apríl, ale u nás je hmla aj v auguste a kto nepochádza z toho kraja, ľahko sa môže stratiť medzi Burmiou a Frasketou, zvlášť ak niet toho svätého ktorý by ho viedol, a tak sa mi stalo, že som išiel domov a vidím pred sebou baróna na koni zo železa

barón bol celý zo železa a nie kôň, s mečom ktorý sa podobal na meč kráľa Ragony

a vydesil som sa panebože bude to nakoniec svätý Baudolino, ktorý ma vezme do pekla ale on povedal **Kleine kint Bitte** *a ja som hneď pochopil že to bol nemecký pán, ktorý zablúdil v hmle v lese nemohol nájsť svoju družinu, bola už takmer noc a ukázal mi mincu ja som nikdy mincu nevidel, potom sa mu páčilo že som mu odpovedal jeho rečou a povedal som mu* **Diutsch,** *ak pôjdeš*

rovno dopredu, dostaneš sa do poriadnej močariny nad slnko jasnejšej

nemal som povedať nad slnko jasnejšej lebo bola hmla, ktorá sa dala krájať Nožom ale aj tak to pochopil

a potom som mu povedal že viem že tam, odkiaľ prichádzajú Nemci, je stále jar a možno tam kvitnú libanonské citróny, ale u nás v Palei je hmla a v nej sa potulujú darebáci, ktorí sú ešte vnukmi vnukov Arabitza ktorého porazil Karol Veľký a sú to nebezpeční ľudia, keď vidia pocestného zlomia mu sánku a ukradnú mu aj vlasy z hlavy čiže ak pôjdete so mnou do chalúpky môjho otca Galiauda nájde sa tam pre vás misa teplej polievky a slamník na noc v maštali, potom zajtra vám za svetla ukážem Cestu zvlášť ak máte tie mince, gratie benedicte[7] *sme chudobní, ale počestní*

a tak som ho zaviedol k svojmu otcovi ~~Gaiaudovi~~ Galiaudovi ktorý sa rozkričal ešte väčšmi, čo máš v tej hlave, prečo si povedal moje meno nevieš, či nie je vazalom markíza z Monferrata a potom ešte príde pýtať odo mňa desiatok de fructibus et de feno et leguminibus[8] *alebo krmivo alebo daň z orania alebo hovädzí dobytok, sme zničení a už siahal po Palici*

ja som mu povedal že pán bol Nemec a nie z Monferrata, a on povedal, to je horšie ako vyjsť do noci, ale keď som mu povedal o Minci, upokojil sa lebo ľudia z Marenga majú hlavy tvrdé ako barani ale bystré ako líšky a pochopil, že z toho môže byť niečo dobré a povedal mi, ty, ktorý hovoríš všetkými jazykmi povedz mu toto,

skrátka že sme chudobní, ale počestní ľudia,

to som mu už povedal,

na tom nezáleží, radšej to zopakuj, item, vďaka za peniaz ale dáme vám aj seno pre koňa, item, do teplej polievky pridáme syr a chlieb a k tomu pohár vína, item, dám ho spať na tvoje miesto blízko ~~oh, ohna~~, ohňa a ty dnes večer pôjdeš do maštale, item, ukážte mi tú mincu, ja by som chcel janovskú zlatku a bude ako člen rodiny lebo pre nás Marenganov je hosť svätý,

pán povedal **haha** *ste chytrí fy z Marincuma, ale obchod je obchod, ja vám dám dve tieto mince a ty sa nepýtaj či je to janovský zlatník, lebo za janovský zlatník ja si* **kaufo** *celý váš dom a všetok váš dobytok, ale ty ber a buď ticho aj tak na tom zarobíš, môj otec bol ticho a vzal dve mince, ktoré mu pán hodil na stôl lebo Marengania majú tvrdé ale bystré hlavy a pán jedol ako vlk, vlastne ako dva vlky potom keď môj otec s matkou odišli*

spať lebo hrdlačili celý deň kým ja som sa prechádzal po Fraskete, **herre** *povedal, dobré je to víno, vypijem si z neho ešte trochu tu pri ohni, rozprávaj mi* kint *rozprávaj mi, ako to že hovoríš tak dobre mojím jazykom*

ad petitionem tuam frater Ysingrime primos libros chronicae meae missur
ne humane pravitate[9]

aj tu sa mi nepodarilo zoškrabať

teraz pokračujem v kronike toho večera s tým nemeckým pánom, ktorý chcel vedieť ako to že hovorím tak dobre jeho jazykom a ja som mu vyprával, že mám dar jazykov ako apoštoli a mám tiež dar videnia ako magdalény, lebo chodím po lese a vidím svätého Baudolina ako jazdí na jednorožcovi farby mlieka so svojím skrúteným rohom práve tam kde kone majú to čomu hovoríme Nos

ale kôň nemá nos, ináč by mal pod ním bradu ako ten pán ktorý mal peknú bradu farby medeného hrnca, kým ostatní Nemci ktorých som videl dovtedy mali žlté chlpy dokonca aj v ušiach

a on mi povedal dobre, vidíš to čo voláš jednorožec a možno to znamenná Monokeros, ale odkiaľ si sa dozvedel že na tomto svete sú jednorožce a ja som mu povedal, že som o tom čítal v knihe pustovníka z Fraskety a on mi na to s vypleštenými očami ako sova povedal A ty vieš aj čítať

božíčku, povedal som, teraz vám vyrozprávam históriu

teda história bola taká že blízko Bosca žil svätý pustovník, ktorému občas ľudia priniesli sliepku alebo zajaca a on sa modlí nad knihou a keď sa zastavujú ľudia, bije sa do hrude Kameňom, ale ja hovorím že je to suchá hruda id est tuta terra[10]*, tak si veľmi neublíži, teda toho dňa nám doniesli dve vajcia a ja som si povedal, kým on čítal, jedno mne a jedno tebe, ako sa patrí na dobrých kresťanov, nemusí to vidieť, ale on aj tak videl, hoci čítal, pretože ma zovrel okolo krku, ja som mu povedal diviserunt vestimenta mea*[11] *a on sa rozosmial a povedal, vieš, že si inteligentný chlapec, príď sem každý deň, naučím ťa čítať*

tak ma naučil rozoznať písané písmená za šumenia mišpulí nad hlavou, ale keď sme sa lepšie spoznali, začal mi hovoriť aký pekný mocný mladík si ty, pekná levia hlava, ale ukáž či máš silné ramená a akú máš hruď, daj nech sa dotknem kde sa ti začínajú nohy, aby som videl či si zdravý, a tak som pochopil,

kam mieril a kolenami som ho udrel do gulí alebo do vajec a on sa zlomil vo dvoje so slovami diufaus[12], idem do Marenga a poviem všetkým že si posadnutý zlým duchom, potom ťa upália, tak dobre nato ja, ale predtým poviem, že som ťa videl v noci ako si ho strkal do diery špinavej strige potom uvidíme kto bude posadnutý zlým duchom, tak on povedal nože počkaj, veď som žartoval a chcel som vedieť či máš úctu pred Bohom, už o tom nebudeme viac hovoriť, príď zajtra, začnem ťa učiť aj písať lebo čítať je ľahké, stačí sa pozerať a hýbať perami ale ak píšeš do knihy, musíš mať papier a atrament a kalamár čo znamená alba pratalia arabat et nigrum semen seminabat[13] pretože stále hovoril po latinsky

a ja som povedal stačí mi vedieť čítať, lebo tak sa naučím čo ešte neviem, ale keď píšeš píšeš len to čo už vieš, teda pánboh zaplať, lepšie keď nebudem vedieť písať, ale za zadok sa chytať nenechám

keď som mu to rozprával nemecký pán sa smial ako blázon, výborne malý rytier, pustovníci sú **allesammt Sodomiten,** *ale povedz mi čo si ešte videl v lese a ja som si pomyslel že je to jeden z tých z družiny cisára fridricha, čo sa chcú zmocniť Terdony, povedal som si lepšie, keď mu zalichotím a možno mi dá ďalšiu mincu a povedal som mu, že predminulú noc sa mi zjavil svätý Baudolino a povedal mi, že sa blíži veľké víťazstvo pri Terdone lebo Fridericus je jediným a pravým pánom celej Lombardie vrátane Fraskety*

a vtedy pán povedal, teba **kint** *poslalo samo Nebo, chceš ísť so mnou do tábora povedať to čo ti hovoril svätý Baudolino, a tak som mu povedal, že ak chce, poviem aj to že svätý Baudolino mi povedal, že nad obliehaním a cisárskymi vojskami držia ochrannú ruku aj svätí Peter a Pavol a on povedal* **Ach, wie Wunderbar,** *mne by stačil aj samotný Peter*

kint, *poď so mnou, našiel si svoje šťastie*

illico, teda takmer illico[14] čiže na druhý deň ráno povie ten pán môjmu otcovi, že ma vezme so sebou a odvedie ma na miesto, kde sa naučím čítať a písať a možno sa stanem ministrom

môj otec Galiaudo nevedel dobre čo to znamená, ale pochopil že mu ubudnú z domu jedny hladné ústa a už ho nebude trápiť že si vymýšľam, ale pomyslel si, že ten pán by mohol byť jedným z tých, čo chodia po jarmokoch a predvádzajú opicu a možno by ma potom zneužil a to sa mu nepáčilo, ale ten pán

povedal že je gran comes palatinus[15] *a že medzi Nemcami niet* **Sodomiten**

čo sú to tí sodomiti spýtal sa môj otec a ja som mu vysvetlil, že sú to nemravníci kto by to povedal, nemravníci sú všade povedal môj otec, ale keď videl že pán vyťahuje ďalších päť mincí, k tomu tie dve zo včerajška tak nič viac nevidel a povedal mi syn môj choď, pre teba je to šťastie a možno aj pre nás, ale keďže tí Nemci sú nakoniec stále v našich končinách, znamená to že občas nás prídeš navštíviť a ja som povedal, prisahám a poďme, ale trochu mi to bolo nepríjemné lebo som videl matku plakať akoby som šiel na smrť

a tak sme odišli a pán mi hovoril aby som ho zaviedol, kde je cisárska pevnosť, veľmi ľahké vravím, stačí sledovať slnko čiže ísť odkiaľ prichádza a kým sme išli ta kde už bolo vidno tábor, prišla k nám skupina bradatých rytierov, len nás zbadali vrhli sa na kolená, spustili kopije a vlajky a dvihli meče ale čo to má znamenať hovoril som si, a tí začali kričať ~~Chaiser~~ **Kaisar** *sem* **Kaiser** *tam a* **Sanctissimus Rex** *a bozkávajú ruku tomu pánovi a mne skoro vyskočila sánka čo som otváral ústa ako vráta, lebo len teraz som pochopil že pán s červenou bradou bol cisár Fridericus z mäsa a kostí a ja som mu celý večer rozprával klamstvá akoby to bol hocijaký chlapík*

teraz mi dá odrezať hlavu, hovoril som si, a predsa som ho stál VII mincí ak chcel, hlavu mi mohol odrezať včera a zadarmo a spánombohom,

a on hovorí no sent de l'espavent[16]*, všetko je v poriadku, prinášam dôležité správy o videní malého chlapca, povedz všetkým o videní ktoré si mal v lese a ja sa hodím na zem, akoby som mal padúcnicu a prevrátim oči stĺpkom, z úst mi vyteká slina a kričím, ja vidím, ja vidím a rozprávam celý príbeh o svätom Baudolinovi, ktorý mi vyjavil proroctvo a všetci chvália ~~domineddio~~ Domine Iddio a hovoria Zázrak, zázrak,* **gottstehmirbei**

a boli tam aj radní páni z Terdony ktorí sa ešte nerozhodli, či sa vzdajú alebo nie, ale keď ma počuli rozpleštili sa na zemi, akí boli dlhí a povedali že ak aj svätí sú proti nim, lepšie je vzdať sa, aj tak nemohli dlhšie odolávať

a potom som videl ako Tertončania vychádzajú z mesta, muži ženy deti a starci s plačom, kým Nemci ich hnali preč akoby to boli ovce a Papijčanov, ktorí vchádzali do Tertony ako blázni s

oštepmi a kladivami, celé masy s krumpáčmi, lebo pre nich zbúrať mesto od základov bola zábava

a podvečer som videl ako sa na vŕšku dvíha veľký dym a Terdona alebo Tertona už takmer nebola, vojna je taká hovorí môj otec Galiaudo,

je to hnusná beštia

ale radšej nech si berie ich ako nás

a večer sa cisár celý spokojný vráti do stanu a uštipne ma do líca ako to môj otec nikdy neurobil a potom zavolá jedného pána a bol to dobrý kanonik Rahewinus ktorému povedal že chce aby som sa naučil písať a počítať a tiež gramatiku, vtedy som nevedel, čo to je ale teraz postupne začínam vedieť a môj otec Galiaudo o tom nemal ani tušenia

aké pekné je byť múdry, kto by to bol povedal

gratia agamus[17] ~~*domini dominus*~~*, skrátka vďaka nášmu Pánu Bohu*

ale písať kroniku znamená riadne sa zapotiť a to aj v zime a mám aj strach, že zhasne lampáš a ako to už ktosi povedal, bolí ma palec

2.

Baudolino sa stretáva s Niketom Choniatom

„Čo to je?“ spýtal sa Niketas, keď poobracal v rukách pergamen a pokúsil sa prečítať zopár riadkov.

„Je to moje prvé cvičenie v písaní,“ odpovedal Baudolino. „Myslím, že som mal štrnásť rokov, keď som ho napísal, a bol som ešte veľmi neskúsený. Odvtedy ho nosím so sebou ako talizman. Potom som popísal mnoho ďalších pergamenov, niekedy som písal aj každý deň. Zdalo sa mi, akoby som žil len preto, aby som večer mohol rozprávať, čo sa mi cez deň stalo. Neskôr mi stačilo zapísať si každý mesiac niekoľko riadkov, aby som si poznačil hlavné udalosti. A vravel som si, že keď budem starší, vo veku, v akom som teraz, za pomoci týchto poznámok napíšem *Gesta Baudolini*[18]. Tak som si na všetky cesty nosil so sebou príbeh svojho života. Ale pri úteku z ríše kňaza Jána…“

„Kňaz Ján? Nikdy som o ňom nepočul.“

„Poviem ti o ňom azda až priveľa. Ale hovoril som, že pri úteku som tie zápisky stratil. Bolo to ako stratiť celý svoj život.“

„Porozprávaj mi to, čo si pamätáš. Z útržkov udalostí, zdrapov príbehov zložím históriu a zaodejem ju do pôvabného rúcha. Keď si ma zachránil, daroval si mi budúcnosť, a ja sa ti odvďačím tým, že ti vrátim stratenú minulosť.“

„Ale môj príbeh možno nemá zmysel…“

„Niet príbehov, čo nemajú zmysel. A ja som jedným z tých, ktorí ho vedia nájsť aj tam, kde ho iní nevidia. Potom mu vdýchnem život a vzkriesim ho ako trúbením, čo prebúdza z hrobov tých, ktorých storočia obrátili na prach… Lenže na to treba čas, treba poskladať príhody, odhaliť konflikty, aj tie na prvý pohľad neviditeľné. Veď aj tak nemáme čo robiť, tvoji Janovčania hovoria, že musíme počkať, kým tých psov prejde zlosť.“

Niketas Choniates, dvorný rečník, najvyšší sudca ríše, tajný radca, strážca tajomstiev alebo, ako hovorili Latinovia, kancelár Byzantskej ríše, navyše autor mnohých historických komnénií a evanjelií, zvedavo sa pozeral na muža pred sebou. Baudolino mu povedal, že sa stretli v Gallipole, v čase vlády cisára Fridricha, ale ak tam Baudolino bol, strácal sa v dave mnohých ministerských úradníkov, zatiaľ čo Niketu, ktorý vyjednával v mene Byzantskej ríše, nemohol nikto prehliadnuť. Klamal? V každom prípade práve on ho teraz ochránil pred hnevom útočníkov, schoval ho na bezpečnom mieste, prichýlil ho u svojej rodiny a navrhol mu, že ho vyvedie z Konštantínopola…

Niketas pozoroval svojho záchrancu. Pripomínal väčšmi saracéna než kresťana. Tvár spálená slnkom, bledá jazva mu pretínala líce, hriva plavých vlasov mu dodávala leví výzor. Keď sa Niketas neskôr dozvedel, že tento muž má vyše šesťdesiat rokov, nemohol tomu uveriť. Ruky mal mohutné, keď ich držal zložené v lone, bolo vidieť hrčovité uzly. Boli to ruky roľníka, zrodené väčšmi pre rýľ než pre meč.

A predsa hovoril plynulou gréčtinou, neffkal sliny pri každom slove, ako to zvyčajne robili cudzinci. Keď sa Baudolino prihovoril útočníkom v ich kostrbatom jazyku, Niketas si všimol, že hovorí rýchlo a ostro ako človek, ktorý vie používať aj nadávky. Večer predtým mu však povedal, že je obdarený zvláštnym darom, a síce, že mu stačí počuť dvoch ľudí hovoriť akýmkoľvek jazykom a po chvíli je schopný hovoriť ako oni. Mimoriadny dar, ktorý podľa Niketu mali len apoštoli.

Život na dvore, a ešte na akom dvore, naučil Niketu hodnotiť ľudí triezvo a rozvážne. Na Baudolinovi bolo zaujímavé to, že nech hovoril čokoľvek, ukradomky sa pozeral na svojho spolubesedníka, akoby ho chcel upozorniť, aby ho nebral príliš vážne. Takýto rozmar by si mohol dovoliť ktokoľvek, len nie ten, od ktorého očakávame pravdivé svedectvo o historických udalostiach. Ale na druhej strane, Niketas bol od prírody zvedavý. Mal rád, keď mu iní rozprávali, a to nielen veci, ktoré nepoznal. Aj keď mu niekto rozprával o veciach, ktoré videl na vlastné oči, zdalo sa mu, že ich vidí z iného pohľadu, akoby sa vznášal nad mozaikou a videl kamienky tak, ako ich videli apoštoli zvrchu, a nie ako veriaci zdola. A potom, rád sa vypytoval na všeličo Latinov, takých odlišných od Grékov, a to aj tým novým jazykom, ktorý sa tak líšil.

Niketas a Baudolino sedeli oproti sebe v izbičke vo veži s tromi oknami. Cez jedno okno bolo vidieť Zlatý roh a protiľahlý breh s Galatejskou vežou, ktorá vyčnievala spomedzi predmestských domov a chatrčí, cez druhé bolo vidieť prístavný kanál, ktorý ústil do Ramena svätého Juraja, a nakoniec tretie okno bolo obrátené na západ, a odtiaľ malo byť vidieť Konštantínopol. Ale v to ráno jemnú farbu neba zatieňoval hustý dym z palácov a bazilík, ktoré pohltil oheň.

Bol to tretí požiar, ktorý vzbĺkol v meste za posledných deväť mesiacov; prvý zničil sklady a zásoby dvora od Blacherne až po hradby Konštantínopola, druhý pohltil všetky benátske, amalfijské, pisanské a židovské obchody od Peramy takmer až po pobrežie, pričom sa zachránila len janovská štvrť pri úpätí Akropoly, a tretí teraz blčal všade navôkol.

Dole bola naozajstná rieka plameňov, portály padali na zem, rúcali sa paláce, lámali sa stĺpy, ohnivé gule, ktoré vyletovali zo stredu spáleniska, pohlcovali vzdialené domy, potom sa plamene, hnané vetrom, ktorý vzdorovito živil toto peklo, vracali a pohlcovali to, čo predtým ušetrili. Husté mraky, lemované ružovým odleskom ohňa, sa dvíhali do výšky, boli však odlišnej farby, nevedno či vďaka klamlivému zdaniu vychádzajúceho slnka, alebo preto, že sa rodili zo spálených korenín, dreva a iných materiálov. Podľa toho, z ktorej strany mesta fúkal vietor, prinášal vôňu muškátového orecha, škorice, čierneho korenia či šafranu, horčice alebo zázvoru, takže najkrajšie mesto sveta naozaj horelo, ale ako kadidlo plné vône.

Baudolino bol chrbtom obrátený k tretiemu oknu a vyzeral ako tmavý tieň s dvojitou svätožiarou denného svetla aj požiaru. Niketas ho jedným uchom počúval a zároveň sa vracal k udalostiam predošlých dní.

V stredu ráno 14. apríla roku Pána 1204 alebo šesťtisícsedemsto dvanásť od začiatku sveta, ako bolo zvykom rátať v Byzancii, boli barbari už dva dni definitívnymi pánmi Konštantínopola. Byzantská armáda, ktorej zbroj, štíty a helmy žiarili, keď bola na slávnostnej prehliadke, a cisárska stráž zložená z anglických a dánskych žoldnierov, ozbrojených strašnými dvojsečnými sekerami, ktorá ešte v piatok odolávala nepriateľom a vrhala sa so zápalom do boja, sa v pondelok vzdala, keď nepriatelia nakoniec zdolali hradby. Víťazstvo bolo také nečakané, že naľakalo samotných víťazov, a podvečer

založili nový požiar, aby odvrátili útok a udržali obrancov v odstupe. Ale v utorok ráno sa celé mesto dozvedelo, že v noci ušiel do vnútrozemia uchvatiteľ Alexios Dukas Murtzuflus. Porazení a osihotení obyvatelia mesta preklínali uzurpátora, ktorého až do včerajšieho večera oslavovali a pochlebovali mu, odvtedy čo zahrdúsil svojho predchodcu. Keďže nevedeli, čo robiť (ustráchaní, ustráchaní, ustráchaní, aká hanba, bedákal Niketas nad potupou tejto porážky), zhromaždili sa vo veľkom sprievode na čele s patriarchom a všetkými kňazmi v obradných rúchach, s mníchmi, ktorí žobronili o milosť, pripravení predať sa novým mocipánom, tak ako sa predávali tým starým, kríže a obrazy nášho Pána mali zdvihnuté aspoň tak vysoko, ako doleteli ich výkriky a nárek, a kráčali v ústrety dobyvateľom v nádeji, že ich uchlácholia.

Aká pochabosť dúfať v súcit barbarov, ktorí nepotrebovali súhlas nepriateľa, aby mohli robiť to, o čom celé mesiace snívali, a to zničiť najrozľahlejšie, najľudnatejšie, najbohatšie, najvznešenejšie mesto sveta a rozdeliť si korisť. Obrovský sprievod plačúcich sa ocitol zoči-voči zúrivým tvárám neveriacich, na dupajúcich koňoch s mečmi ešte od čerstvej krvi. Začalo sa plienenie, akoby sprievod nebol nikdy existoval.

Ó, Kriste Pane, aká bola vtedy naša úzkosť a trápenie! Ale ako to, prečo nás rozbúrené more, zatmenie slnka, červené okruženie mesiaca, pohyby hviezd nevystríhali pred týmto posledným nešťastím? Takto nariekal Niketas v utorok večer, keď bezcieľne blúdil po tom, čo bolo hlavným mestom posledných Rimanov. Usiloval sa vyhnúť hordám neveriacich a pritom narážal na stále nové ohniská požiaru, zúfalý z toho, že nemôže nájsť cestu domov, a plný obáv, aby medzitým niektorá z tých svoriek neohrozila jeho rodinu.

Neodvažoval sa prejsť cez záhrady a otvorené priestranstvo medzi Svätou Sofiou a hypodrómom, a tak nakoniec zamieril k chrámu, lebo videl otvorené veľké brány a nepredpokladal, že by zloba barbarov vyústila do znesvätenia tohto miesta.

Ale len čo ta vstúpil, zbledol hrôzou. Obrovský priestor bol pokrytý mŕtvolami, pomedzi ktoré sa potkýnali namol opití nepriateľskí rytieri. Tam dole luza údermi baranidla rozbíjala striebornú bránku tribúny lemovanú zlatom. Nádherná kazateľnica bola obkrútená lanami a rad mulíc ju mal vytrhnúť a odtiahnuť preč. Opitá tlupa nadávala a mlátila zvieratá, ale kopytá sa im šmýkali na vyleštenej dlážke, vojaci teda najprv

pichaním, potom údermi mečov poháňali nešťastné zvieratá, ktoré od strachu vypúšťali salvy výkalov, niektoré padli na zem a zlomili si pritom nohu, takže celý priestor okolo kazateľnice sa premenil na bačorinu plnú krvi a výkalov.

Skupiny tohto antikristovho predvoja si vybíjali zlosť na oltároch, Niketas videl, ako roztvorili svätostánok, schmatli kalichy, hádzali na zem sväté hostie, údermi päsť vytĺkali drahokamy, ktoré vrúbili kalichy, skrývali ich do šiat a kalichy hádzali na kopu určenú na roztavenie. Ale niektorí ešte predtým s výsmechom vzali fľaše plné vína, ktoré mali na sedlách koní, naliali z nich do posvätných nádob a pili, napodobňujúc pohyby bohoslužobníka. Ešte horšie, na vykradnutom hlavnom oltári opitá polonahá prostitútka tancovala bosá na mieste, kde sa slúži sviatosť oltárna, a napodobňovala posvätné obrady. Chlapi sa smiali a vyzývali ju, aby zhodila posledné kusy odevu. Postupne sa celkom obnažila a tancovala pred oltárom starodávny hriešny brušný tanec a nakoniec sa unavená a grgajúca vrhla do patriarchovho kresla.

S plačom nad tým, čo videl, sa Niketas ponáhľal na koniec chrámu, kde sa vypínal stĺp, ktorí ľudia nazvali Potiaci sa stĺp, lebo z neho naozaj pri dotyku vychádzal posvätný pot. Ale Niketas k nemu nemieril z mystických dôvodov. V polovici mu cestu prehradili dvaja mohutní útočníci, zdali sa mu ako obri, ktorí naňho rozkazovačným tónom niečo volali. Nemusel poznať ich jazyk, aby pochopil, že podľa jeho dvoranského oblečenia predpokladali, že má plno zlata alebo im aspoň môže povedať, kde je schované. Niketas v tej chvíli pocítil, že je stratený, lebo ako videl pri svojom zúfalom behu ulicami obsadeného mesta, nestačilo ukázať, že nemá peniaze, alebo poprieť, že by mal niekde schovaný poklad. Na smrť mučili potupených šľachticov, plačúcich starcov, olúpených majiteľov, aby prezradili, kam schovali svoje poklady, zabíjali ich, ak im to nemohli prezradiť, lebo už nič nemali, a ak im to aj prezradili, nechávali ich opustených na zemi po mnohých krutostiach, takže aj tak zomierali, kým ich tyrani brali do ruky kamene, búrali falošnú stenu, zhadzovali znížený strop a zmocňovali sa vzácnych príborov, šuchotali hodvábom a zamatom, pohládzali kožuchy, vylupovali kamene a strhávali prívesky, ovoniavali nádoby a vrecúška so vzácnymi rastlinami.

Niketas sa už lúčil so životom, oplakával rodinu, ktorú stratil, a prosil Boha Všemohúceho, aby mu odpustil hriechy. A práve v tej chvíli vstúpil do Svätej Sofie Baudolino.

Vynoril sa krásny ako Saladin na koni s čabrakou, na hrudi veľký červený kríž, obnažený meč v ruke, s výkrikmi: „Špinavci, odpadlíci, bohorúhači, odporní hriešnici, svätokupecké prasce, takto zaobchádzate s vecami nášho Pána?“ udieral šabľou naplocho všetkých bohorúhačov označených krížom ako on, len s tým rozdielom, že on nebol opitý, ale rozzúrený. Došiel k pobehlici rozvalenej na patriarchovom tróne, sklonil sa, schytil ju za vlasy a vliekol po mulích výkaloch a pritom vykrikoval príšerné veci o matke, ktorá ju porodila. Ale všetci okolo, ktorých chcel potrestať, boli takí opití alebo takí zaujatí vyberaním drahokamov zo všetkého, v čom boli zasadené, že si ani nevšimli, čo sa dialo.

Pritom sa dostal až pred dvoch obrov, ktorí sa práve chystali mučiť Niketu. Pozrel na úbožiaka, prosiaceho o milosť, pustil hrivu zmrzačenej kurtizány, ktorá spadla na zem, a povedal bezchybnou gréčtinou:

„Pre všetkých dvanástich mudrcov od Východu, veď ty si pán Niketas, bazileov minister! Čo môžem pre teba urobiť?“

„Brat v Kristu,“ kričal Niketas, „nech si ktokoľvek, osloboď ma od týchto latinských barbarov, ktorí ma chcú zabiť, zachráň moje telo a zachrániš si dušu!“

Z tejto výmeny v spevavom východnom jazyku nepochopili dvaja latinskí pútnici ktoviečo a pýtali sa po provensálsky Baudolina, ktorý vyzeral ako jeden z nich, o čo ide. Baudolino vo vynikajúcej provensálčine odpovedal, že ten muž je väzňom grófa Baldovina z Flandier a hľadá ho na jeho príkaz pre *arcana imperii*[19], ktoré by dvaja úbohí seržanti ako oni nikdy nepochopili. Tí dvaja na chvíľu zmeraveli, potom sa rozhodli, že by zbytočne strácali čas rečami, keď môžu bez námahy hľadať ďalšie poklady, a rozbehli sa k hlavnému oltáru.

Niketas sa nesklonil, aby pobozkal nohy svojho záchrancu, aj preto, že bol už na zemi, no bol príliš rozrušený, aby sa správal s dôstojnosťou, akú si vyžadovalo jeho postavenie:

„Ó, láskavý pane, vďaka ti za pomoc, predsa nie sú všetci Latinovia divé šelmy s tvárami znetvorenými nenávisťou. Tak sa nesprávali ani Saracéni, keď dobýjali Jeruzalem, lebo vtedy sa Saladin uspokojil s niekoľkými mincami a obyvateľov sa ani nedotkol! Aká hanba pre celé kresťanstvo, bratia so zbraňami

proti bratom, pútnici, ktorí mali ísť dobyť Svätý hrob a ktorých ovládla chamtivosť a závisť a ničia Rímsku ríšu. Ó, Konštantínopol, ó, Konštantínopol, matka všetkých kostolov, princezná viery, učiteľka spravodlivosti, živiteľka všetkých vied, kráľovná krásy, vypila si z ruky Božej kalich hrôzy a zhorela si v ohni oveľa horšom ako ten, ktorým horí Pätikostolie! Akí závistliví a neúprosní démoni si vyliali na teba svoju bezuzdnú opitosť, akí šialení a nenávistní diabli zažali tvoju svadobnú pochodeň? Ó, matka, odetá v zlate a v cisárskom purpure, teraz pošpinená, zbedačená a olúpená o svoje deti, ako vtáci uväznení v klietke nenachádzame cestu z tohto mesta, ktoré bolo naše, ani odvahu zostať, ale stratení v mnohých omyloch ako blúdiace hviezdy sa krútime stále dookola!“

„Pán Niketas,“ povedal Baudolino, „počul som, že vy Gréci hovoríte veľa a o všetkom, ale neveril som, že až tak. Teraz ide o to, ako odtiaľto čo najskôr zmiznúť. Môžem ťa schovať vo štvrti Janovčanov, ale ty mi musíš ukázať najkratšiu a najbezpečnejšiu cestu do Neorionu, lebo kríž, ktorý mám na hrudi, chráni mňa, ale nie teba: všetci okolo nás sú zaslepení, a keď ma uvidia s gréckym zajatcom, pomyslia si, že má ktovieakú cenu, a odvlečú mi ťa.“

„Poznám jednu dobrú skratku, ale nevedie po cestách, a musel by si sa vzdať svojho koňa…“ navrhol Niketas.

„Tak sa ho vzdám,“ povedal Baudolino s ľahostajnosťou, ktorá Niketu prekvapila, lebo ešte nevedel, ako lacno si Baudolino zadovážil svoju paripu.

Niketas sa nechal zodvihnúť na nohy, chytil sa Baudolinovej ruky a opatrne podišiel k Potiacemu sa stĺpu. Poobzeral sa dookola a videl, že v celom rozľahlom chráme sa pútnici, ktorí z diaľky vyzerali ako pohybujúce sa mravce, sústreďovali na rabovanie a ich si nevšímali. Skrčil sa za stĺpom a strčil prsty do trochu nápadnejšej škáry medzi dlaždicami. „Pomôž mi, možno nám to spolu pôjde ľahšie.“

A naozaj, po troche námahy sa dlaždica dala nadvihnúť a odhalila čierny otvor. „Sú tam schodíky,“ povedal Niketas, „ja pôjdem prvý, lebo poznám cestu. Ty potom zasunieš kameň nad nami.“

„A čo urobíme teraz?“ spýtal sa Baudolino.

„Zostúpime,“ povedal Niketas, „potom po hmate nájdeme výklenok a v ňom budú pochodne a ohnisko.“

„Konštantínopol je neuveriteľne krásne mesto a plné prekvapení," poznamenal Baudolino, keď zostupoval po točitých schodoch. „Škoda len, že tie svine z neho nenechajú kameň na kameni."

„Tie svine?" spýtal sa Niketas. „A nie si aj ty jedným z nich?"

„Ja?" začudoval sa Baudolino. „Ja nie. Ak si to myslíš podľa mojich šiat, tak som si ich len požičal. Keď vstúpili do mesta, ja som tu už bol. Ale kde sú tie pochodne?"

„Pomaly, ešte niekoľko schodíkov. Kto si, ako sa voláš?"

„Baudolino z Alessandrie, ale nie z tej v Egypte, ktorá sa dnes volá Cesarea, ba možno sa tak už ani nevolá a niekto ju vypálil tak ako Konštantínopol. Pochádzam z tej na severe medzi pohorím a morom, blízko Mediolana, poznáš ju?"

„Viem, kde je Mediolanum. Jeho hradby kedysi zničil nemecký cisár. A neskôr im náš bazileus požičal peniaze a pomohol im ich znova postaviť."

„Tak ja som bol dvoranom nemeckého cisára predtým, než zomrel. Ty si sa s ním stretol, keď takmer pred pätnástimi rokmi prechádzal cez Propontidu."

„Fridrich Vínobradý. Veľké a vznešené knieža, zhovievavý a súcitný. Nikdy by nedovolil takéto ničenie…"

„Ani on nebol veľmi jemný, keď dobýjal mesto."

Napokon sa ocitli na konci schodiska. Niketas našiel pochodne a, držiac ich nad hlavou, obaja prešli dlhou chodbou, až kým Baudolino neuzrel samo vnútro Konštantínopola, tam, kde sa takmer pod najväčším chrámom sveta rozkladala neviditeľná druhá bazilika, les stĺpov, ktoré sa strácali v tme ako stromy lužného hája, vyrastajúce z vody. Bazilika alebo opátstvo bolo zrkadlovo obrátené, vo veľkej výške sa v tieni strácali hlavice stĺpov a svetlo ich len zľahka oblizovalo. Nedopadalo z gotických ružíc alebo okien, ale vychádzalo z dlážky pokrytej vodou, na ktorej sa odrážali pohybujúce sa plamene fakieľ v rukách návštevníkov.

„Mesto je popretkávané nádržami," povedal Niketas. „Záhrady Konštantínopola nie sú darom prírody, ale dielom ľudského umu. Ale vidíš, dnes nám voda siaha len po kolená, lebo takmer všetku spotrebovali na hasenie požiarov. Ak dobyvatelia zničia aj vodovody, všetci pomrú smädom. Zvyčajne sa tadeto nedá pohybovať ináč ako na člne."

„Táto chodba vedie až do prístavu?"

„Nie, končí sa oveľa skôr, ale poznám priechody a schody, ktoré ju spájajú s inými nádržami, a iné chodby, takže ak sa aj nedostaneme až k Neorionu, dôjdeme aspoň k Prosforionu. Ale," povedal s úzkosťou, akoby si v tej chvíli spomenul na inú povinnosť, „ja ta s tebou nemôžem ísť. Ukážem ti cestu, ale potom sa vrátim. Musím sa postarať o záchranu svojej rodiny, ktorá je schovaná v domci za Svätou Irenou. Vieš," zdalo sa, že sa ospravedlňuje, „môj palác bol zničený za druhého požiaru v auguste…"

„Pán Niketas, ty si blázon. Po prvé preto, že si ma zaviedol do podzemia a musel som sa vzdať svojho koňa, hoci bez teba som sa mohol dostať až k Neorionu aj ulicami. Po druhé, myslíš si, že sa dostaneš k svojej rodine a nezastavia ťa aspoň dvaja takí seržanti ako tí, s ktorými som ťa našiel? A ak sa ti to predsa len podarí, čo urobíš? Skôr alebo neskôr vás odtiaľ niekto vyženie, a ak si myslíš, že vezmeš svoju rodinu a odídeš, kam pôjdeš?"

„Mám priateľov v Selimbrii," povedal Niketas bezradne.

„Neviem, kde to je, ale ak sa ta chceš dostať, musíš vyjsť z mesta. Poslúchni ma, svojej rodine nemôžeš nijako pomôcť. Ale tam, kde ťa vediem ja, nájdeme janovských priateľov, ktorí v tomto meste už preskákali všeličo, sú zvyknutí dohodnúť sa so Saracénmi, židmi, mníchmi, s cisárskou strážou, s perzskými obchodníkmi a teraz s latinskými pútnikmi. Sú to prefíkaní ľudia, povieš im, kde sa nachádza tvoja rodina a oni ju zajtra dovedú za nami. Neviem, ako to urobia, ale určite to bude tak. V každom prípade by to urobili pre mňa, lebo som ich starý priateľ a z lásky k Bohu, ale aj tak nezaprú, že sú Janovčania, a ak im niečo daruješ, bude to ešte lepšie. Potom tam zostaneme, kým sa situácia neupokojí, plienenie zvyčajne netrvá dlhšie než zopár dní, ver mi, videl som ich veľa. A potom pôjdeme do Selimbrie alebo kam budeš chcieť."

Presvedčený Niketas poďakoval. A kým pokračovali v ceste, spýtal sa Baudolina, prečo bol v meste, ak nebol križiackym pútnikom.

„Prišiel som, keď sa Latinovia vylodili na druhom brehu, s inými ľuďmi… ktorí dnes už nežijú. Prišli sme zďaleka."

„Prečo ste neopustili mesto, kým bol čas?"

Baudolino chvíľu váhal, kým odpovedal: „Pretože… pretože som musel zostať tu, aby som niečo pochopil."

„Pochopil si to?"

„Bohužiaľ, áno, ale iba dnes."

„Ďalšia otázka. Prečo sa o mňa staráš?“

„Čo iné by mal robiť dobrý kresťan? Ale v podstate máš pravdu. Mohol som ťa oslobodiť od tých dvoch a nechať ťa, aby si ušiel sám, a ja nie, prilepím sa na teba ako pijavica. Pozri sa, pán Niketas, viem, že si kronikár, ako bol biskup Otto Prisnigensis. Ale keď som poznal biskupa Otta krátko pred jeho smrťou, bol som ešte chlapec a nemal som vlastný príbeh, chcel som len poznať príbehy iných. Teraz by som mohol mať vlastný príbeh, ale nielenže som stratil všetko, čo som napísal o svojej minulosti, no keď sa pokúšam spomenúť si, všetko sa mi pletie. Niežeby som si nespomínal na udalosti, ale nie som schopný dať im zmysel. Po tom, čo sa mi dnes stalo, musím o tom niekomu porozprávať, ináč zošaliem.“

„Čo sa ti dnes stalo?“ spýtal sa Niketas, s námahou sa plahočiac vo vode. Bol mladší ako Baudolino, ale vďaka životu vedca a dvorana stučnel, bol unavený a ochabnutý.

„Zabil som človeka. Bol to ten, ktorý takmer pred pätnástimi rokmi zavraždil môjho adoptívneho otca, najlepšieho kráľa, cisára Fridricha.“

„Ale Fridrich sa utopil v Cilícii!“

„Všetci si to mysleli. Bol však zavraždený. Pán Niketas, dnes si ma videl, ako zúrivo mlátim šabľou vo Svätej Sofii, ale vedz, že som v živote neprelial krv. Som mierumilovný človek. Tentoraz som musel zabiť, bol som jediný, kto mohol vykonať spravodlivosť.“

„Porozprávaj mi o tom. Ale povedz mi, ako to, že si tak znenazdania prišiel do Svätej Sofie a zachránil mi život?“

„Keď pútnici začali plieniť mesto, schoval som sa na tmavom mieste. Vyšiel som odtiaľ pred hodinou, keď už bola tma, a ocitol som sa pred hypodrómom. Takmer ma strhol dav Grékov, ktorí s krikom utekali preč. Stiahol som sa do priechodu napoly vypáleného domu a počkal som, kým prešli. Za nimi som videl pútnikov, ktorí ich prenasledovali. Pochopil som, čo sa deje, a v okamihu ma osvietilo poznanie pravdy. Naozaj som Latin, a nie Grék, ale skôr než si to všimnú zdivení Latinovia, medzi mnou a mŕtvym Grékom nebude nijaký rozdiel. Predsa však to nie je možné, hovoril som si, žeby chceli zničiť najväčšie mesto kresťanského sveta práve teraz, keď sa ho zmocnili… Potom som si spomenul, že keď ich predkovia v časoch Gotfrída z Boullionu vstúpili do Jeruzalema a zmocnili sa mesta, pozabíjali všetkých, ženy, deti aj domáce zvieratá, nechýbalo veľa, aby omylom

nevypálili aj Svätý hrob. Je pravda, že to boli kresťania, ktorí vstupovali do mesta neveriacich, ale práve počas svojej cesty som videl, ako sa kresťania vedia medzi sebou podrezať pre jedno slovko, a vieme veľmi dobre, že naši kňazi sa celé roky hádajú s vašimi pre *Filioque*[20]. A nakoniec, bez dlhých rečí, keď bojovník vstúpi do mesta, niet náboženstva, ktoré by mu nepodľahlo.“

„Čo si teda urobil?“

„Vyšiel som z priechodu a pokračoval som popri múroch, až kým som neprišiel k hypodrómu. A tam som videl, ako odkvitla krása a zmenila sa na ruiny. Vieš, odkedy som v meste, občas som tam chodieval a pozoroval som sochu dievčiny s krásne formovanými nohami, snehobielymi plecami, červenými usmiatymi perami, s prsami, jej šaty a vlasy tancovali vo vetre, takže pri pohľade z diaľky sa zdalo neuveriteľné, že je z bronzu, lebo vyzerala ako z mäsa a kostí…“

„To je socha Heleny Trójskej. Ale čo sa stalo?“

„V priebehu niekoľkých sekúnd som videl, ako sa podstavec, na ktorom stála, naklonil ako strom zrezaný pri zemi a zrútil sa dole v oblaku prachu. Telo spadlo na zem a rozbilo sa na kusy, len niekoľko krokov odo mňa spadla hlava a iba vtedy som si uvedomil, aká to bola veľká socha. Hlava sa nedala objať ani tými najdlhšími rukami a uprene na mňa škúlila ako ležiaci človek s horizontálnym nosom a vertikálnymi perami, ktoré, odpusť, vyzerali ako tie, ktoré majú ženy medzi nohami. Z očí jej vypadla zrenica a socha vyzerala, akoby zrazu oslepla, Kriste Ježiši, presne ako táto tu!“

A Baudolino uskočil dozadu, pričom rozstrekol prúdy vody na všetky strany, lebo fakľa zrazu vo vode osvetlila kamennú hlavu, veľkú ako desať ľudských hláv, ktorá podopierala stĺp. Aj táto hlava ležala, pootvorené ústa ešte väčšmi pripomínali pohlavie, namiesto kučierok mala hady a bola smrteľne bledá ako stará slonovina.

Niketas sa usmial: „Je tu už celé stáročia, je to jedna z Medúzinych hláv, ktovie odkiaľ pochádzajú a stavbári ich používajú ako podstavce. Si ozaj strachopud…“

„Nie som strachopud. Ale túto tvár som už videl. Niekde inde.“

Niketas si všimol, že Baudolino je rozrušený, a zmenil tému rozhovoru.

„Rozprával si mi, že zhodili sochu Heleny…“

„Keby len to. Všetky, všetky medzi hypodrómom a fórom, aspoň všetky kovové. Vydriapali sa na ne, priviazali im okolo krku laná alebo reťaze a zo zeme ich ťahali dvoma alebo tromi pármi volov. Zhodili všetky sochy pohoničov, jednu sfingu, jedného hrocha a egyptského krokodíla, veľkú vlčicu s Romulom a Remom prisatými k bradavkám a sochu Herkula. Všimol som si, že aj tá bola veľmi veľká, lebo palec na ruke mala ako hruď dospelého muža… A potom ten bronzový obelisk s mnohými reliéfmi a navrchu s dievčinou, ktorá sa točí podľa vetra…“

„Priateľka Vetra. Aká škoda. Niektoré sochy boli dielami starovekých pohanských sochárov, boli staršie ako samotní Rimania. Ale prečo, prečo?“

„Roztavili ich. Prvá vec, čo urobia, keď vyplienia mesto, je tá, že dajú roztaviť všetko, čo nemôžu odniesť. Všade si robia ohníky a navyše je tu navôkol toľko krásnych domov, z ktorých sa stali prirodzené taviace pece. A potom, veď si videl tých v kostole. Nemôžu sa prezradiť, že si vzali omšové poháre a zlaté podnosy zo svätostánku. Roztaviť, treba ich hneď roztaviť. Plienenie,“ vysvetľoval Baudolino ako človek, ktorý sa v tomto remesle dobre vyzná, „je ako vinobranie, treba si rozdeliť úlohy. Niektorí lisujú hrozno, iní odvážajú mušt do sudov, ďalší pripravujú jedlo pre tých, čo lisujú, iní prinášajú dobré víno z minulej úrody… Plienenie je vážna vec, aspoň ak chceš, aby z mesta nezostal kameň na kameni, ako za mojich čias v Mediolane. Ale na to by boli potrební Pavesania, tí naozaj vedia, ako zmiesť mesto z povrchu zemského. Títo tu sa musia ešte veľa učiť – zhodili sochu, potom si na ňu sadli a začali piť, potom prišiel ďalší, ktorý vliekol za vlasy dievča a kričal, že je panna, a všetci si museli vyskúšať, či to s ňou stojí za to… V poriadne vykonanom plienení musíš vyčistiť hneď všetko, jeden dom za druhým, a zabávať sa môžeš až potom, ináč si tí prefíkanejší odnesú to najvzácnejšie. Ale môj problém bol v tom, že som tým ľuďom nestihol porozprávať, že aj ja som sa narodil v oblasti Monferrata. Mohol som urobiť len jedno. Schúlil som sa do kúta a čakal, kým do uličky nezablúdil rytier, ktorý bol taký opitý, že ani nevedel, kam ide, a nechal koňa, nech ho nesie, kade chce. Nemusel som urobiť nič iné, len ho potiahnuť za nohu, a hneď spadol z koňa. Stiahol som mu prilbicu a na hlavu som mu hodil kameň…“

„Zabil si ho?“

„Nie, jemne som ho klepol, len toľko, aby omdlel. Poponáhľal som sa, lebo začal vracať niečo fialové, vyzliekol som mu drôtenú košeľu a šaty, vzal som si prilbu, zbrane a koňa a hnal som sa cez všetky štvrte, až kým som neprišiel k bráne Svätej Sofie. Videl som, že ta vchádzali s mulmi, a popred mňa prešla skupina vojakov, ktorí odnášali strieborné svietniky s reťazami hrubými ako ruka a rozprávali ako Lombarďania. Keď som videl ten zmätok, nehanebnosť, čachrovanie, stratil som hlavu, lebo tí, čo sa dopúšťali krviprelievania, boli moji krajania, ctení synovia rímskeho pápeža…“

Pohrúžení do rozhovoru, vyšli von z cisterny do tmavej noci, práve keď fakle pomaly dohasínali, a prázdnymi uličkami sa dostali do bašty Janovčanov.

Zabúchali na bránu, ktosi im otvoril, prijali ich s drsnou srdečnosťou a ponúkli im občerstvenie. Baudolino bol medzi tými ľuďmi ako doma a hneď im predstavil Niketu.

Jeden z nich povedal: „To je ľahké, my sa o všetko postaráme a teraz choďte spať,“ a povedal to s takou istotou, že nielen Baudolino, ale aj sám Niketas strávil noc pokojne.

3.

Baudolino vysvetľuje Niketovi, čo písal ako dieťa

Na druhý deň ráno Baudolino zvolal tých najbystrejších Janovčanov – Pevereho, Boiamonda, Grilla a Taraburla. Niketas im povedal, kde sa nachádza jeho rodina, a oni vyrazili, pričom ho znova ubezpečili, aby sa ničoho neobával. Nato si Niketas vypýtal víno a nalial z neho Baudolinovi do pohára: „Ochutnaj, či ti bude chutiť toto víno, ktoré vonia živicou. Mnohí Latinovia ho považujú za nechutné a vravia, že je cítiť plesňou."

Baudolino ho ubezpečil, že tento grécky nektár je jeho obľúbeným nápojom, a Niketas sa pripravil počúvať jeho príbeh.

Zdalo sa, že Baudolino úzkostlivo túži porozprávať sa s niekým, akoby sa chcel oslobodiť od vecí, ktoré skrýval vo svojom vnútri ktovie ako dlho.

„Pozri sa, pán Niketas," povedal Baudolino a otvoril kožené vrecko, ktoré mal zavesené na krku, a podal Niketovi pergamen. „Toto je začiatok môjho príbehu."

Niketas, ktorý vedel čítať latinské písmo, sa ho pokúsil rozlúštiť, ale nič nepochopil.

„Čo to je?" spýtal sa. „V akom jazyku je to napísané?"

„Neviem, v akom jazyku. Začnime takto, pán Niketas. Vieš približne, kde sa nachádza Ianua alebo Janov a Mediolanum alebo Mayland, ako ho nazývajú Teutóni či Germáni, alebo *Alamanoi,* ako hovoríte vy. Teda v polovici cesty medzi týmito dvoma mestami sú dve rieky, Tanaro a Bormida, a medzi nimi je nížina, na ktorej, ak nie je taká horúčava, že sa dajú na kameni usmažiť vajcia, je hmla, keď nie je hmla, tak sneží, keď nesneží, tak mrzne, a keď nemrzne, tak je tam aj tak zima. Tam som sa narodil na planine, ktorá sa volá Frascheta Marincana, kde je aj veľké močarisko medzi oboma riekami. Nie je to celkom ako brehy Marmarského mora…"

„Viem si to predstaviť.“

„Ale mne sa tam páčilo. Je tam príjemne. Veľa som cestoval, pán Niketas, možno až do severnej Indie…“

„Nie si si tým istý?“

„Nie, neviem presne, kam som až došiel, iste tam, kde sú ľudia s parohami a ústami na bruchu. Strávil som celé týždne na nekonečných púšťach, na pláňach, ktoré sa rozkladali, kam až oko dovidelo, a stále som sa cítil ako väzeň niečoho, čo presahovalo hranice mojej predstavivosti. Ako keď v mojom rodnom kraji kráčaš v hmle po lesoch, zdá sa ti, akoby si bol ešte vždy pod matkiným srdcom, nebojíš sa ničoho a cítiš sa slobodný. Ale aj keď nie je hmla a ty kráčaš a si smädný, odlomíš cencúľ zo stromu, a potom si dýchaš na prsty, lebo na nich máš omrzliny…“

„Čo sú to tie… omrzliny?“

„Tu u vás na to nejestvuje ani slovo a musel som použiť naše slovo. Sú to ranky, ktoré vznikajú z veľkej zimy na prstoch a na hánkach a štípu, a ak si ich škriabeš, bolia…“

„Hovoríš o nich, akoby si spomínal na niečo pekné…“

„Zima je pekná.“

„Každý miluje svoj rodný kraj. Pokračuj.“

„Dobre, kedysi ten kraj obývali Rimania, tí z Ríma, ktorí hovorili po latinsky, a nie Rimania, za ktorých sa teraz považujete vy, ktorí hovoríte po grécky a ktorých my nazývame Porímštenci alebo Pogréčtenci, prepáč mi ten výraz. Potom ríša týchto Rimanov zanikla, v Ríme zostal len pápež a v celom Taliansku sa vynorili rôzne národy, ktoré hovorili rozličnými jazykmi. Obyvatelia Fraschety hovoria jedným jazykom, ale v Terdone sa rozpráva iným jazykom. Pri cestách s Fridrichom po Taliansku som počul veľmi zvučné jazyky, v porovnaní s ktorými náš jazyk vo Fraschete ani nie je jazykom, ale štekaním psa, a nikto v tom jazyku nepíše, lebo sa píše stále v latinčine. Takže keď som čmáral po tomto pergamene, bol som azda prvý, kto sa pokúšal písať tak, ako sa hovorí. Potom som sa stal vzdelaným mužom a písal som po latinsky.“

„Ale o čom tu píšeš?“

„Ako vidíš, vďaka tomu, že som žil medzi vzdelanými ľuďmi, vedel som aj to, aký bol rok. Písal som to v decembri roku 1155. Nevedel som, koľko mám rokov, môj otec hovoril, že dvanásť, moja matka si myslela, že trinásť, azda sa jej zdalo, že námaha, ktorú vynakladala na to, aby ma vychovala v bázni

Božej, trvala už dlho. Keď som to písal, istotne mi už išlo na štrnásty rok. Venoval som sa písaniu s nadšením, lebo cisár ma bral všade so sebou, usiloval som sa písať v každej situácii, na bojisku, pod stanom, opretý o múr zrúcaného domu. Navyše, písal som na tabuľky, len zriedka na pergamen. Zvykol som si na život, aký viedol Fridrich, ktorý nikdy nezostal viac ako pár mesiacov na jednom mieste, a aj to len v zime, zvyšok roku bol na pochode a každý večer spal na inom mieste."

„Áno, ale o čom píšeš?"

„Na začiatku toho roku som býval ešte s otcom a matkou, mali sme niekoľko kráv a zeleninovú záhradku. Jeden pustovník z toho kraja ma naučil čítať. Blúdil som po lese a močiari, bol som chlapec plný fantázie, videl som jednorožce a vravel som, že v hmle sa mi zjavuje svätý Baudolino…"

„Nikdy som o tom svätcovi nepočul. Naozaj sa ti zjavoval?"

„Je to svätec z nášho kraja, biskup z Villa del Foro. No či sa mi zjavoval, to už je iná vec. Pán Niketas, problém môjho života bol v tom, že som si stále zamieňal to, čo som videl, s tým, čo som chcel vidieť…"

„To sa stáva mnohým…"

„Áno, ale mne sa vždy stávalo, že len čo som niečo povedal, hneď som to aj videl alebo som našiel list, ktorý to potvrdzoval (azda som ho aj ja sám napísal), zdá sa, že ostatní čakali len na to. Vieš, pán Niketas, keď povieš vec, ktorú si si predstavil, a ostatní ti potvrdia, že je to presne tak, nakoniec tomu sám uveríš. A tak som chodil po Fraschete a videl som v lese svätcov a jednorožce, a keď som stretol cisára, nevedel som, kto to je, ale prihovoril som sa mu v jeho jazyku, rozpovedal som mu, ako mi svätý Baudolino vyjavil, že dobyje Terdonu. Povedal som mu to, aby som mu urobil radosť, ale jemu sa hodilo, aby som to hovoril všetkým, a predovšetkým pánom Terdony, ktorí sa tak presvedčili, že aj svätí sú proti nim. Preto ma kúpil od môjho otca, ktorý ma predal ani nie tak pre tých pár zlatiek, ktoré mu dal, ale že ho oslobodil od jedných hladných úst. Tak sa môj život zmenil."

„Stal si sa jeho sluhom?"

„Nie, synom. V tom čase ešte Fridrich nemal deti, myslím, že si ma obľúbil, lebo som mu hovoril to, čo sa iní z úcty k nemu neodvážili. Správal sa ku mne, akoby som bol z jeho krvi, chválil ma za moje čmáranice, za prvé počty, ktoré som sa naučil na prstoch, za to, čo som sa naučil o jeho otcovi a otcovi jeho

otca… Azda si myslel, že ničomu nerozumiem, preto mi tak dôveroval.“

„Miloval si tohto otca väčšmi než svojho vlastného, alebo si bol očarený jeho majestátom?“

„Pán Niketas, až doteraz som sa nikdy nezamýšľal nad tým, či som miloval svojho otca Gagliauda. Len som si dával pozor, aby som sa nedostal na dosah jeho kopancov alebo úderov palicou, a zdalo sa mi to normálne. Až keď zomrel, uvedomil som si, že som ho miloval. Myslím, že som ho nikdy predtým neobjal. Skôr som sa chodil vyplakať do náručia svojej matky, úbohej ženy, ktorá toho mala toľko na starosti, že jej nezostal čas ma utešovať. Fridrich bol urastený muž s bielou a ružovou pleťou a nie farby starej kože ako moji krajania. Mal ohnivé vlasy a bradu, dlhé ruky, jemné prsty, starostlivo pestované nechty, bol sebavedomý a šíril okolo seba istotu, bol veselý a rozhodný a vyžarovala z neho veselosť a rozhodnosť, bol odvážny a šíril okolo seba odvahu… Ja som bol levíča a on lev. Vedel byť krutý, ale k ľuďom, ktorých mal rád, bol láskavý. Miloval som ho. Bol to prvý človek, ktorý ma počúval.“

„Využíval ťa ako hlas ľudu… Dobrý pán nenačúva len dvoranom, ale usiluje sa pochopiť, čo si myslia jeho poddaní.“

„Áno, ale ja som stratil pojem o tom, kto som a kde som. Od apríla do septembra, keď som bol u cisára, prešlo cisárske vojsko dva razy Talianskom, raz od Lombardska po Rím a druhý raz opačným smerom, kľukatilo sa ako užovka od Spoleta po Anconu, odtiaľ do Apúlie a potom ešte do Romagne, a aj do Verony a Tridentu a Bauzana, nakoniec preliezlo cez hory a vrátilo sa do Nemecka. Po dvanástich rokoch, ktoré som strávil medzi dvoma riekami, som bol vyvrhnutý do stredu vesmíru.“

„To sa ti len zdalo.“

„Viem, pán Niketas, že v strede vesmíru ste vy, ale svet je rozľahlejší ako vaša ríša, jestvuje Ultima Thule a krajina Hibernčanov. Isteže, v porovnaní s Konštantínopolom je Rím len kopa ruín a Paríž zablatená dedina, ale aj tam sa občas stane niečo významné a jestvujú rozsiahle oblasti sveta, kde sa nehovorí po grécky, ba dokonca sú ľudia, ktorí hovoria *oc*, ak chcú vyjadriť súhlas.“

„*Oc*?“

„*Oc*.“

„Čudné. Ale pokračuj.“

„Pokračujem. Videl som celé Taliansko, nové miesta a nové tváre, oblečenie, aké som nikdy predtým nevidel, damasky, výšivky, pozlátené plášte, meče, zbrane, počul som hlasy, ktoré som len s námahou každý deň napodobňoval. Len nejasne si spomínam na to, keď Fridrich dostal v Pavii železnú korunu kráľa Talianska, potom na cestu do severného Talianska a pochod pozdĺž galských hraníc, ako sa cisár stretol s pápežom Hadriánom v Sutri, na korunováciu v Ríme…“

„Ale tento tvoj bazileus alebo cisár, ako hovoríte vy, bol korunovaný v Pavii, alebo v Ríme? A prečo v Taliansku, ak je bazileom *alamanoi*?“

„Poďme po poriadku, pán Niketas, u nás, Latinov, to nie je také jednoduché ako u vás, Pogréčtencov. U vás sa ten, čo vypichne oči súčasnému bazileovi, stane bazileom, všetci sa mu podriadia, dokonca aj patriarcha v Konštantínopole robí to, čo hovorí bazileus, ináč bazileus vypichne oči aj jemu…“

„Nepreháňaj.“

„Preháňam? Keď som sem prišiel, hneď mi vysvetlili, že bazileus Alexios III. nastúpil na trón, keď oslepil legitímneho bazilea, svojho brata Isaakia.“

„U vás sa nestáva, že kráľ odstráni svojho predchodcu a vezme mu trón?“

„Áno, ale zabije ho v boji alebo ho otrávi, alebo prebodne dýkou.“

„Vidíš, akí ste barbari, keď neviete vymyslieť menej krutý spôsob, ako riadiť vládne záležitosti. A potom, Isaakios bol Alexiov brat, a brata neslobodno zabiť.“

„Pochopil som, bol to láskavý čin. U nás to tak nie je. Rímsky cisár, ktorý nie je Riman už od čias Karola Veľkého, je následníkom rímskych cisárov, tých z Ríma a nie z Konštantínopola. Musí sa však dať korunovať pápežovi, aby mal istotu, že ním naozaj je, lebo Kristov zákon odstránil zákony falošných a klamlivých bohov. Predtým však, než ho korunuje pápež, musia ho uznať talianske mestské štáty, z ktorých každý vedie vlastnú politiku, a musí byť korunovaný za kráľa Talianska, prirodzene, ak ho zvolili zákonité kniežatá. Jasné?“

Niketas si už dávnejšie všimol, že Latinovia, aj keď barbari, boli veľmi zložití – v podstate ľahostajní a nečinní, ak išlo o teologické otázky, ale schopní obrátiť svet hore nohami pre otázku práva. Takže celé storočia, ktoré byzantskí Rimania strávili na plodných konciloch, aby definovali podstatu nášho

Pána, ale nespochybnili moc, ktorá pochádzala od Konštantína, západniari prenechali teológiu kňazom v Ríme a sami sa trávili, navzájom sa mlátili sekerami, aby rozhodli, či majú mať cisára a kto ním má byť, pričom si nevšimli, že naozajstného cisára vôbec nemali.

„Fridrich teda potreboval korunováciu v Ríme. Musela to byť veľká slávnosť…“

„Len do určitej miery. Po prvé preto, lebo Chrám svätého Petra v Ríme je v porovnaní so Svätou Sofiou búda, a to ešte dosť zle udržiavaná. Po druhé preto, lebo situácia v Ríme bola dosť zmätená. V tých dňoch sa pápež opevnil vo svojom hrade neďaleko Chrámu svätého Petra a zdalo sa, že za riekou sú pánmi mesta Rimania. Po tretie preto, lebo nebolo celkom jasné, či pápež robil schválnosti cisárovi, alebo cisár pápežovi.“

„V akom zmysle?“

„Ako som počul od kniežat a biskupov na dvore, privádzal ich do zúrivosti spôsob, akým pápež zaobchádzal s cisárom. Korunovácia mala byť v nedeľu, ale preložili ju na sobotu, cisár mal byť pomazaný pri hlavnom oltári, ale pomazali ho pri bočnom oltári a nie na hlave, ako sa to vtedy robilo, ale medzi lopatkami, nie krížmom, ale birmovným olejom. Ty možno nechápeš, aký je v tom rozdiel, ani ja som to v tom čase nechápal, ale všetci dvorania boli červení od zlosti. Očakával som, že aj Fridrich bude rozzúrený ako lev, on sa však rozplýval od zdvorilosti a červený od zlosti bol skôr pápež, akoby bol urobil zlý obchod. Spýtal som sa Fridricha z mosta doprosta, prečo baróni frflali, a on nie, a cisár mi odpovedal, že treba chápať význam liturgických symbolov, kde stačí málo, aby sa zmenilo všetko. Potreboval, aby bol korunovaný a aby to urobil pápež, ale aby to nebolo príliš slávnostné, ináč by to znamenalo, že sa stal cisárom len vďaka pápežovi a nie z vôle nemeckých kniežat. Povedal som mu, že je prešibaný ako líška, lebo to bolo, akoby povedal: pozri sa, pápež, ty si tu len notár, ale dohodu som už podpísal s otcom nebeským. Rozosmial sa, zľahka ma ťapol poza uši a povedal: vieš to výborne vystihnúť. Potom sa ma spýtal, čo som robil v Ríme celé dni, lebo bol taký zaujatý ceremóniami, že ma stratil z očí. Videl som, čo za ceremónie ste robili, povedal som. Rimanom, tým z Ríma, sa vôbec nepozdávala korunovácia u Svätého Petra, lebo rímsky senát, ktorý chce byť dôležitejší ako pontifex, chcel Fridricha korunovať v Lateráne. Cisár to však odmietol, lebo keby vyšlo

najavo, že ho korunoval ľud, nielen nemecké kniežatá, ale aj francúzsky a anglický kráľ by povedali, aké pekné pomazanie, ktoré urobil svätý plebs, ale keď vyhlási, že ho pomazal pápež, všetci to vezmú vážne. Celá vec však bola ešte komplikovanejšia a pochopil som to až neskôr. Nemecké kniežatá krátko predtým začali hovoriť o *translatio imperii*[21], čo znamená, akoby dedičské právo rímskych cisárov prešlo na nich. Keď sa teda Fridrich dal korunovať pápežom, bolo to, akoby jeho právo uznal aj zástupca Krista na zemi, a toto právo platilo rovnako, aj keby býval v Edesse alebo Rezne. Ale keby ho bol korunoval senát alebo rímsky *populusque*, znamenalo by to, že cisárstvo je ešte v Ríme a nedošlo k *translatiu.* Prešibaný lišiak, ako hovorieval môj otec Gagliaudo. Isteže, cisár tu nikomu nechýbal. Práve preto počas veľkého banketu na oslavu korunovácie rozzúrení Rimania prešli cez Tiber a zabili nielen zopár kňazov, čo nebolo nič mimoriadne, ale aj dvoch-troch cisárových ľudí. Fridrich sa už neudržal, prerušil hostinu a nariadil odvetu. Na konci dňa bolo v Tiberi viac mŕtvych ako rýb a Rimania pochopili, kto je tu pánom, oslava sa teda ktovieako nevydarila. Preto bol Fridrich zle naladený voči mestám stredného Talianska, a keď koncom júla prišiel pred brány Spoleta, žiadal, aby ho prijali ako hosťa. Spoleťania sa však zdráhali, Fridrich sa nazlostil ešte viac ako v Ríme a urobil taký masaker, že tento v Konštantínopole je v porovnaní s ním len detská hra… Pochop, pán Niketas, že cisár sa musí správať ako cisár bez ohľadu na city… V tých mesiacoch som sa naučil mnoho vecí. Po Spolete nasledovalo stretnutie s pánmi z Byzancie v Ancone, potom návrat do severného Talianska až na úpätie Álp, ktoré Otto nazýval Pyreneje, a vtedy som po prvý raz videl štíty pokryté snehom. A medzitým ma kanonik Rahewinus začal učiť umeniu písať.“

„Tvrdý začiatok pre chlapca…“

„Nie, nie tvrdý. Je síce pravda, že ak som niečo nechápal, kanonik Rahewinus mi dal zaucho, ale ja som si z toho po výpraskoch môjho otca nič nerobil. Vo všetkom ostatnom mi však každý visel na perách. Keď ma cisár zaviedol k moru, povedal som, že vidím morskú sirénu, a všetci mi verili a hovorili mi výborne, výborne…“

„To ťa naučilo zvažovať slová.“

„Naopak, to ma naučilo vôbec ich nevážiť. Myslel som si, že nech poviem čokoľvek, je to pravda, lebo som to povedal ja… Keď sme tiahli na Rím, istý kňaz menom Corrado mi rozprával o

mirabilia[22] Večného mesta, o siedmich automatoch Kapitolu, ktoré predstavujú dni v týždni, a každý z nich zvoncom ohlasuje vzburu v niektorej provincii ríše, alebo o bronzových sochách, ktoré sa samy pohybujú, alebo o paláci plnom čarovných zrkadiel… Potom sme prišli do Ríma a v ten deň, keď sa zabíjalo na brehu Tiberu, som ušiel a blúdil po meste. A nech som chodil ako chodil, videl som len stáda oviec medzi antickými ruinami a pod antickými oblúkmi sedliakov, ktorí hovorili judejským jazykom a predávali ryby, ale nijaké *mirabilia* okrem sochy jazdca na Kapitole, a aj tá sa mi bohvieako nepáčila. Predsa však, keď som sa vrátil, všetci sa ma pýtali, čo som videl, a čo som im mal povedať, že v Ríme boli len ovce medzi ruinami a ruiny medzi ovcami? Neboli by mi verili. A tak som rozprával o *mirabilia*, o ktorých som počul, a nejaký *zázrak* som k nim aj pridal, napríklad, že v Lateránskom paláci som videl zlatý relikviár zdobený diamantmi a v ňom pupočnú šnúru a predkožku nášho Pána. Všetci mi viseli na perách a hovorili, aká škoda, že sme v ten deň museli zabíjať Rimanov a nevideli sme všetky tie *mirabilia.* Potom som celé roky v Nemecku, v Burgundsku a dokonca aj tu počúval rozprávky o zázrakoch mesta Rím len preto, že som ich kedysi sám vymyslel.“

Medzitým sa vrátili Janovčania prezlečení za mníchov a za nimi sa pohybovala skupinka postáv zakrútených do špinavých bielych handier, ktoré im zahaľovali aj tváre. Bola to Niketova tehotná manželka s najmenším dieťaťom v náručí a ďalší synovia a dcéry, pôvabné dievčatá, niekoľko príbuzných a zopár sluhov. Janovčania ich previedli cez mesto ako skupinku malomocných, a dokonca aj pútnici sa im zďaleka vyhýbali.

„Ako vám mohli uveriť?“ pýtal sa so smiechom Baudolino. „Ich mohli považovať za malomocných, ale vy, aj keď ste takto oblečení, vôbec nevyzeráte ako mnísi!“

„Pri všetkej úcte, pútnici sú banda nevzdelancov,“ povedal Taraburlo. „A potom, za ten čas, čo tu žijeme, trochu sme sa naučili po grécky. Opakovali sme všetci spolu tichým hlasom *kyrieleison pighé pighé*[23], akoby to bola litánia, a pútnici nám ustupovali z cesty, niektorí sa prežehnávali, iní ukazovali parohy či chytali sa za gule.“

Sluha priniesol Niketovi pokladničku a Niketas sa utiahol bokom a tam ju otvoril. Vrátil sa s niekoľkými zlatými mincami pre domácich pánov, ktorí sa začali rozplývať vďakou a uistili

ho, že až do odchodu je pánom domu. Početnú rodinu rozdelili do viacerých obydlí v trochu špinavých uličkách, kam by nijakému Latinovi nezišlo na um vstúpiť a hľadať tu korisť.

Uspokojený Niketas zavolal Pevereho, ktorý vyzeral najráznejšie spomedzi jeho hostiteľov, a povedal, že ak sa aj musí skrývať, nechce sa preto vzdať svojich zvyčajných pôžitkov. Mesto horelo, ale do prístavu ďalej prichádzali obchodné lode a člny rybárov, ktoré sa museli zastaviť v Zlatom rohu a nemohli vyložiť tovar do skladov. Ak mal človek peniaze, mohol lacno nakúpiť veci, potrebné na blahobytný život. Pokiaľ ide o dobrú kuchyňu, medzi zachránenými príbuznými bol švagor Teofil, ktorý bol skvelý kuchár. Stačí, ak povie, aké prísady potrebuje. A tak popoludní mohol Niketas ponúknuť svojmu hostiteľovi bohatý obed. Bolo to tučné kozľa plnené cesnakom, cibuľou a pórom v omáčke z marinovaných rýb.

„Pred vyše dvesto rokmi," povedal Niketas, „prišiel do Konštantínopola veľvyslanec vášho kráľa Otto, biskup Liutprandus, ktorý bol hosťom bazilea Nikyfora. Nebolo to vydarené stretnutie a potom sme sa dozvedeli, že Liutprandus napísal správu z cesty, v ktorej nás, gréckych Rimanov, opísal ako špinavých, hrubých, nekultúrnych ľudí, oblečených v ošúchaných šatách. Neznášal ani živicové víno a zdalo sa mu, že všetky naše jedlá plávajú v oleji. Len o jedinej veci hovoril s nadšením, a to o tomto jedle."

Baudolinovi kozľa chutilo a ďalej odpovedal na Niketove otázky.

„Teda písať si sa naučil, keď si žil pri vojsku. Čítať si však už vedel predtým."

„Áno, ale písanie je ťažšie. A ešte k tomu v latinčine. Pretože ak chcel cisár poslať do čerta vojakov, povedal im to po nemecky, ale pápežovi alebo bratrancovi Jasormigottovi musel písať po latinsky, tak ako všetky listiny vo svojej kancelárii. S námahou som smolil prvé listy, odpisoval som slová a spojenia, ktorých význam som nechápal, ale na konci toho roku som už vedel písať. Rahewinus však nemal čas naučiť ma aj gramatiku. Vedel som odpisovať, ale nevedel som vyjadrovať vlastné myšlienky. Preto som písal v jazyku z Fraschety. Bol to však naozaj jazyk z Fraschety? Miešal som spolu spomienky na iné nárečia, ktoré som zachytil v jej okolí, ako bolo astiské, pávijské, milánske, janovské, nárečia ľudí, ktorí si často nerozumeli ani medzi sebou. Potom sme v tom kraji vybudovali mesto a na

stavbe veže pracovali ľudia zo všetkých kútov sveta a všetci hovorili rovnako. Myslím, že to bol tak trochu spôsob, ktorý som vymyslel ja.“

„Bol si nomotéta,“ povedal Niketas.

„Neviem, čo to znamená, ale možno je to tak. V každom prípade, všetky ostatné stránky som už napísal v slušnej latinčine. Žil som v tichom kláštore v Rezne, kde ma zverili do opatery biskupa Otta, a mal som dosť času na to, aby som prelistoval mnohé stránky… Učil som sa. Okrem iného si môžeš všimnúť, že pergamen je zle zoškrabaný a ešte sa dajú vidieť časti textu, ktoré boli pod mojím písmom. Naozaj som bol ničomník, okrádal som svojich učiteľov, dve noci som strávil tým, že som zoškraboval staré písmo, aby som mal dosť miesta na svoje zápisky. V nasledujúce dni bol biskup Otto zúfalý, lebo nemohol nájsť jedinú verziu svojej *Chronica sive Historia de duabus civitatibus*[24], ktorú písal viac ako desať rokov, a obviňoval úbohého Rahewina, že ju stratil na nejakej ceste. O dva roky neskôr sa odhodlal znova ju napísať, ja som bol jeho pisárom, ale nikdy som sa neodvážil priznať sa, že prvú verziu jeho *Chroniky* som zoškrabal ja. Ako vidíš, spravodlivosť existuje, lebo aj ja som potom stratil svoju kroniku, lenže ja som už nemal odvahu znova ju napísať. Ale viem, že keď ju Otto prepisoval, všeličo zmenil…“

„V akom zmysle?“

„Keď čítaš Ottovu *Chroniku*, ktorá je dejinami sveta, vidíš, ako by som to povedal, že nemal o ľuďoch dobrú mienku. Svet bol na začiatku dobrý, ale postupne sa stával čoraz horším, skrátka, *mundus senescit*, svet starne, blížime sa ku koncu… Ale práve toho roku, keď Otto začal písať *Chroniku*, cisár ho požiadal, aby oslávil jeho činy, a tak začal Otto písať *Gesta Friderici*[25], ktoré potom nedokončil, lebo po roku zomrel, a v písaní pokračoval Rahewinus. Nemôžeš napísať oslavné dielo na činy svojho pána, ak nie si presvedčený, že s jeho nástupom na trón sa začína nové storočie, skrátka, že ide o *historia iucunda*[26]…“

„Možno napísať dejiny vlády panovníkov, a pritom byť spravodlivý, vysvetliť ako a prečo smerujú k zániku…“

„Možno ty to tak robíš, pán Niketas, ale dobrý Otto nie, a ja tu rozprávam len to, ako sa vyvíjali veci. Takže ten svätý človek súčasne prepisoval *Chroniku*, kde sa svet rútil do záhuby, a písal *Gesta*, kde sa svet vyvíjal čoraz k lepšiemu. Iste povieš, že si

protirečil. Keby len to. Mám podozrenie, že v prvej verzii zobrazovala *Chronica* svet ešte černejšie a len preto, aby si príliš neprotirečil, postupne, ako prepisoval *Chroniku*, stával sa Otto zhovievavejším s nami, nedokonalými ľuďmi. A príčinou toho som bol ja, lebo som zoškrabal prvú verziu. Keby sa bola zachovala prvá verzia, Otto by nebol mal odvahu napísať *Gesta*, a pretože práve *Gesta* sú príčinou toho, že sa v budúcnosti bude hovoriť o tom, čo Fridrich urobil a čo neurobil, keby som nebol zoškrabal prvú kroniku, bolo by sa to skončilo tak, že Fridrich by nebol urobil to, čo sa mu pripisuje."

„Ty," povedal Niketas, „si ako krétsky klamár. Povieš mi, že si všetkými masťami mazaný klamár, a chceš, aby som ti veril. Chceš, aby som ti uveril, že si rozprával klamstvá všetkým, len mne nie. Za celé tie roky na kráľovskom dvore som sa naučil pohybovať sa medzi úskokmi oveľa zlomyseľnejších majstrov lží, ako si ty… Pokiaľ ide o tvoju spoveď, už ani sám nevieš, kto si, a možno je to práve preto, že si priveľa klamal, dokonca aj sebe samému. A chceš odo mňa, aby som zrekonštruoval príbeh, ktorý ti uniká. Ale ja nie som klamár ako ty. Celý život skúmam príbehy iných, aby som v nich našiel pravdu. Možno chceš odo mňa príbeh, ktorý by ťa oslobodil od toho, že si zabil človeka, aby si pomstil smrť svojho Fridricha. Krok za krokom snuješ príbeh lásky k svojmu cisárovi, aby z neho prirodzene vyplynulo vysvetlenie, prečo bolo tvojou povinnosťou pomstiť ho – ak pripustíme, že bol zabitý a že ho zabil ten, komu si sa ty pomstil."

Potom sa Niketas pozrel von: „Oheň sa približuje k Akropole," povedal.

„Prinášam mestám nešťastie."

„Považuješ sa za všemohúceho. Zhrešil si pýchou."

„Nie, ak už, tak je to prejav pokory. Po celý život, len čo som sa priblížil k nejakému mestu, bolo zničené. Narodil som sa v kraji posiatom dedinkami a skromnými kaštieľmi, kde prechádzajúci obchodníci ospevovali krásy mesta Mediolanum. Ale nevedel som, čo je naozajstné mesto, nebol som dokonca ani v Terdone, ktorej veže bolo vidieť z diaľky, a Asti alebo Paviu som si predstavoval na hraniciach Pozemského raja. Ale potom všetky mestá, ktoré som spoznal, boli na prahu zničenia alebo už boli vypálené: Terdona, Spoleto, Crema, Miláno, Lodi, Ikonium a napokon Pndapetzim. A to sa stane aj s týmto mestom. Myslíš,

že som, ako hovoríte vy Gréci, polioklasta[27] a prinášam urieknutie?“

„Nebuď tým, kto trestá sám seba.“

„Máš pravdu. Aspoň jediný raz som zachránil svoje rodné mesto ľsťou. Myslíš, že raz stačí, aby sa zlomila moc urieknutia?“

„Znamená to, že osud to nechcel.“

Baudolino sa na chvíľu odmlčal. Potom sa obrátil a pozeral sa na to, čo zostalo z Konštantínopola.

„Aj tak sa cítim vinný. Tí, čo plienia mesto, sú Benátčania, ľudia z Flandier, a predovšetkým rytieri zo Champagne a z Blois, Troyes, Orléansu, Soissons, a to už ani nespomínam mojich Monferratčanov. Bol by som radšej, keby toto mesto boli zničili Turci.“

„Turci by to nikdy neurobili,“ povedal Niketas. „Máme s nimi vynikajúce vzťahy. Mali sme sa chrániť práve pred kresťanmi. Ale možno ste Božou rukou a poslal vás sem, aby nás potrestal za naše hriechy.“

„*Gesta Dei per Francos*[28],“ povedal Baudolino.

4.

Baudolino sa rozpráva s cisárom a zamiluje sa do cisárovnej

Poobede začal Baudolino rozprávať rýchlejšie a Niketas sa rozhodol, že ho nebude prerušovať. Chcel vedieť, ako rýchlo sa bude príbeh rozvíjať, aby zistil, čo robiť. Nepochopil, že to Baudolino ešte sám nevie, a práve preto rozpráva, aby to pochopil.

Fridrich zveril Baudolina biskupovi Ottovi a svojmu pomocníkovi kanonikovi Rahewinovi. Otto, pochádzajúci z veľkej rodiny Babenbergovcov, bol cisárovým ujom z matkinej strany, aj keď bol sotva o desať rokov starší. Bol to veľmi vzdelaný muž, ktorý študoval v Paríži u veľkého Abélarda a potom sa stal cisterciánskym mníchom. Bol veľmi mladý, keď ho povýšili za biskupa vo Freisingu. Niežeby bol tomu vznešenému mestu venoval ktoviekoľko energie, vysvetľoval Baudolino Niketovi, na kresťanskom Západe boli potomkovia šľachtických rodín menovaní za biskupov miest, kam nikdy nevkročili, stačilo im užívať dôchodok.

Otto nebol ešte ani päťdesiatročný, ale vyzeral, akoby mal aspoň sto rokov, ustavične pokašliaval, skrivený raz od bolesti bedier, inokedy pliec, schvátený chorobou, a oči mu slzili od mnohého čítania a písania za denného svetla, ale aj pri sviečke. Bol popudlivý, ako bývajú ľudia, ktorí trpia podagrou, a keď prvý raz hovoril s Baudolinom, rozkričal sa naňho: „Získal si si cisára tým, že si mu narozprával množstvo výmyslov, však?“

„Učiteľ môj, prisahám, že nie,“ protestoval Baudolino. A Otto: „Presne tak, každý klamár zapiera. Poď so mnou. Naučím ťa, čo viem.“

Potvrdzuje to, že Otto bol v jadre dobráčisko a hneď si Baudolina obľúbil, lebo ho považoval za chápavého, schopného zapamätať si všetko, čo počuje. Ale všimol si, že Baudolino nielenže nahlas prednášal to, čo sa naučil, ale aj to, čo si vymyslel.

„Baudolino, ty si rodený klamár," povedal mu.

„Prečo to hovoríte, učiteľ?"

„Pretože je to pravda. Ale nemysli si, že ti to vyčítam. Ak sa chceš stať literátom a jedného dňa azda písať príbehy, musíš vedieť aj klamať a vymýšľať si, ináč by tvoj príbeh bol nudný. Ale musíš to robiť s mierou. Svet odsudzuje klamárov, ktorí stále klamú aj v malých veciach, a vyzdvihuje básnikov, ktorí klamú len vo veľkých veciach."

Pre Baudolina boli prednášky jeho učiteľa veľmi osožné a postupne pochopil, nakoľko treba byť klamárom, hlavne keď videl, ako si Otto protirečil, keď prechádzal od diela *Chronica sive Historia de duabus civitatibus* ku *Gesta Friderici*. Preto sa rozhodol, že ak sa má stať skvelým klamárom, musí počúvať aj rozhovory iných, aby videl, ako sa navzájom ľudia o všeličom presviedčajú. Zúčastnil sa napríklad mnohých rozhovorov medzi cisárom a Ottom o lombardských mestách.

„Ale ako môžu byť takí barbari? Nie náhodou ich králi kedysi nosili železnú korunu!" rozčuľoval sa Fridrich. „Nikto ich nikdy nenaučil, že cisárovi majú prejavovať úctu? Baudolino, uvedomuješ si to? Vykonávajú *regalia*!"

„A čo sú to tie regály, otec môj dobrý?" Všetci sa rozosmiali a Otto najväčšmi, lebo ovládal ešte latinčinu dávnych čias, tú správnu, a vedel, že *regaliolus* je vtáčik.

„*Regalia, regalia, iura regalia,* Baudolino, dubová hlava!" kričal Fridrich. „Sú to práva, ktoré prináležia len mne, ako právo menovať magistráty, vyrubovať dane z verejných ciest, trhov, splavných riek, právo tlačiť mince a potom a potom… a potom, čo ešte, Rainald?"

„… a zisky z pokút a rozsudkov, vyvlastnenia majetkov bez zákonitého dediča alebo konfiškáty pre zločiny alebo pre incestný sobáš a podiely z baní, soľných ložísk a rybných revírov, podiely z pokladov nájdených na verejných miestach," pokračoval Rainald z Dasselu, ktorý bol čoskoro nato vymenovaný za kancelára, a teda druhého muža cisárstva.

„Tak teda. A tieto mestá si privlastnili všetky moje práva. Aký démon im natoľko zatemnil myseľ, že stratili schopnosť odlíšiť dobré a správne?“

„Synovec a cisár môj,“ zapojil sa Otto, „rozmýšľaš o Miláne, Pavii a Janove, akoby to bol Ulm alebo Augusta. Mestá v Nemecku sa zrodili s túžbou mať kráľa a hneď od svojho vzniku kráľa uznávajú. Ale pre tieto mestá je to iné. Vznikli v čase, keď germánski cisári boli zaujatí inými záležitosťami, a vyrástli tak, že využívali výhody toho, že nemali kniežatá. Keď hovoríš obyvateľom o starostovi, ktorého by si im chcel vnútiť, vnímajú túto *Potestatis insolentiam*[29] ako neprijateľnú hru a dajú si radšej vládnuť konzulmi.“

„Vari nemajú záujem, aby ich ochraňovalo knieža a aby mali účasť na dôstojnosti a sláve cisárstva?“

„Veľmi sa im to páči, a ani za nič na svete by nechceli prísť o túto výhodu, ináč by sa stali korisťou ktoréhokoľvek panovníka od byzantského cisára azda až po egyptského sultána. Ale nech je vládca ďaleko. Ty žiješ obkolesený svojimi šľachticmi a možno si neuvedomuješ, že v týchto mestách sú iné vzťahy. Neuznávajú tvojich vazalov ako pánov polí a lesov, lebo aj polia a lesy patria mestám, azda s výnimkou pôdy, ktorá patrí markízstvu v Monferrate, a ešte niekoľkým ďalším. Uvedom si, že mladí ľudia, ktorí vykonávajú remeslá a ktorí by nemohli vkročiť na tvoj dvor, mestá spravujú, riadia a často sú odmenení hodnosťou rytiera…“

„Teda svet je hore nohami!“ kričal cisár.

„Môj dobrý otec,“ zdvihol vtedy Baudolino prst, „ty so mnou zaobchádzaš, akoby som bol členom tvojej rodiny, a predsa som ešte včera žil v senníku. Teda?“

„Ak to chcem ja, urobím z teba aj vojvodu, pretože ja som cisár a môžem povýšiť dekrétom do šľachtického stavu, koho chcem. Ale to neznamená, že hocikto sa môže povýšiť do šľachtického stavu sám! Nechápu, že ak je svet hore nohami, ani ich nečaká nič dobré?“

„Zdá sa, že ani najmenej, Fridrich,“ zasiahol Otto. „V týchto mestách sa vďaka spôsobu samosprávy sústredilo všetko bohatstvo, obchodníci sa do nich schádzajú zo všetkých strán a majú hradby krajšie a pevnejšie ako mnohé hrady.“

„Na čej strane si, ujo?“ kričal cisár.

„Na tvojej, môj cisársky synovec, ale práve preto je mojou povinnosťou pomôcť ti pochopiť, aký silný je tvoj nepriateľ. Ak

budeš trvať na tom, že musíš získať od tých miest to, čo ti nechcú dať, stráviš zvyšok života ich obliehaním, dobýjaním a potom sa budeš pozerať, ako za niekoľko mesiacov znova vyrastú ešte pyšnejšie než predtým. Budeš musieť prekročiť Alpy, aby si si ich znova podrobil, zatiaľ čo tvoj cisársky osud je inde."

„Kde je môj cisársky osud?"

„Fridrich, napísal som vo svojej *Chronike*, ktorá mi nevysvetliteľnou náhodou zmizla, a budem sa musieť donútiť znovu ju napísať – nech Pán Boh potrestá kanonika Rahewina, ktorý je iste zodpovedný za túto stratu – že pred časom bol u vznešeného pápeža Eugena III. sýrsky biskup z Gabaly, ktorý navštívil pápeža s posolstvom z Arménska. Rozprával mu, že ďaleko na východe, v krajoch ležiacich neďaleko Pozemského raja, prekvitá ríša *Rex Sacerdos* presbytera Johannesa, určite kresťanského kráľa, aj keď nasledovníka kacíra Nestoria. Jeho predkami sú mudrci od Východu, ktorí priniesli dary Ježišovi, a aj dnešní králi a kňazi sú obdarení dávnovekou múdrosťou."

„A čo mám spoločné ja, cisár Svätej ríše rímskej, s týmto kňazom Jánom, nech ho Pán Boh zachová kráľom a kňazom tam, medzi svojimi Maurami?"

„Vidíš, môj osvietený synovec, ty hovoríš Mauri a rozmýšľaš tak, ako ostatní kresťanskí králi, ktorí sa vyčerpávajú obranou Jeruzalema. Nepopieram, že je to bohumilý cieľ, ale prenechaj ho francúzskemu kráľovi, veď aj tak v Jeruzaleme rozkazujú Francúzi. Budúcnosť kresťanstva a každej inej ríše, ktorá chce byť svätá a rímska, je medzi Maurami. Za Jeruzalemom a krajinou neveriacich je kresťanská ríša. Panovník, ktorý dokáže spojiť dve ríše, zmenší rímsku ríšu neveriacich, ako aj Byzantskú ríšu na dva opustené ostrovy, stratené v obrovskom mori jeho slávy!"

„Fantazíruješ, drahý ujo. Zostaňme nohami na zemi. A vráťme sa k tým talianskym mestám. Vysvetli mi, drahý ujo, prečo sa niektoré z nich spájajú so mnou proti iným, a nie všetky spolu proti mne, ak je ich situácia taká výhodná."

„Aspoň zatiaľ to nerobia," poznamenal rozvážny Rainald.

„Opakujem," vysvetľoval Otto, „že nechcú poprieť svoj vzťah podriadenosti voči cisárstvu. Preto žiadajú od teba pomoc, ak ich iné mesto ohrozuje, ako to robí Miláno voči Lodi."

„Ale ak je postavenie mesta také ideálne, prečo sa každé mesto usiluje potlačiť susedné mesto, akoby chcelo pohltiť jeho územie a rozrásť sa na ríšu?"

Vtedy sa zapojil Baudolino s múdrosťou znalca miestnych pomerov.

„Otče môj, ide o to, že nielen mestá, ale aj dediny za Alpami sa rady štvú… auu! (Otto vychovával aj štípancami) „… teda, jedno sa snaží pokoriť druhé. U nás je to tak. Nenávidíme cudzincov, ale ešte väčšmi nenávidíme susedov. A ak nám cudzinec pomôže poškodiť suseda, je vítaný."

„Ale prečo?"

„Lebo ľudia sú zlí, hovorieval môj otec, ale tí z Asti sú horší ako Barbarossa."

„Kto je Barbarossa?" rozzúril sa cisár Fridrich.

„To si ty, môj pane, tam na juhu ťa tak volajú, ale nevidím na tom nič zlé, lebo bradu máš naozaj červenú a veľmi ti pristane. Keby chceli povedať, že máš medenú bradu, páčilo by sa ti Medenobradý? Miloval by som ťa a ctil si ťa, aj keby si mal čiernu bradu, ale keďže ju máš červenú, nechápem, prečo by si si to mal brať k srdcu, keď ťa volajú Barbarossa. Keby si sa nebol nahneval pre bradu, bol by som ti povedal, že môžeš byť pokojný, lebo podľa mňa sa nikdy proti tebe všetci nespoja. Majú strach, že keby vyhrali, jeden spomedzi nich by sa stal najsilnejším. A preto im vyhovuješ ty. Ak ti nebudú musieť platiť priveľa."

„Never všetkému, čo ti hovorí Baudolino," usmieval sa Otto. „Chlapec je rodený klamár."

„Nie, pane," odpovedal Fridrich, „o Taliansku hovorí zvyčajne veľmi správne. Napríklad teraz nás učí, že naša jediná možnosť je čo najväčšmi rozdeliť talianske mestá. Ibaže pri nich sa nikdy nevie, kto je na tvojej strane a kto proti tebe!"

„Ak má náš Baudolino pravdu," uškieral sa Rainald z Dasselu, „tak to nezávisí od teba, či sú na tvojej strane, alebo proti tebe, ale od toho, ktorému mestu chcú v tej chvíli uškodiť."

Baudolinovi bolo trochu ľúto Fridricha, ktorý bol veľký, tučný a mocný, no nedokázal pochopiť, ako rozmýšľajú jeho poddaní. A pritom trávil viac času na talianskom polostrove než vo svojej krajine. Baudolino si hovoril, že Fridrich má rád svojich poddaných a nechápe, prečo ho zrádzajú. Možno preto ich zabíja ako žiarlivý manžel.

Celé mesiace po návrate mal Baudolino málo príležitostí vidieť Fridricha, ktorý pripravoval snem v Rezne a potom druhý vo Wormse. Cisár sa musel snažiť udržať mier s dvoma veľmi chúlostivými príbuznými, a to s Henrichom Levom, ktorému dal

konečne Bavorské vojvodstvo, a s Henrichom Jasormigottom, pre ktorého dokonca vytvoril Rakúske vojvodstvo. Na začiatku jari nasledujúceho roku Otto oznámil Baudolinovi, že v júni všetci vyrazia do Herbipola, kde sa Fridrich šťastne ožení. Cisár už mal jednu manželku, s ktorou sa pred niekoľkými rokmi rozviedol, a teraz sa zasnúbil s Beatrice Burgundskou, ktorá mu ako veno prinesie Provensálske grófstvo. Otto a Rahewinus si mysleli, že pri takom vene ide o manželstvo z rozumu, a aj Baudolino, zásobený novými šatami, ako si to vyžadovala slávnostná príležitosť, chcel v tomto duchu vidieť svojho adoptívneho otca, ako si vedie k oltáru burgundskú starú dievku, väčšmi navnadený majetkom jej predkov, ako jej krásou.

„Priznávam, že som žiarlil," hovoril Baudolino Niketovi. „V podstate som len nedávno našiel druhého otca, a hneď mi ho mala zobrať macocha."

Tu sa Baudolino odmlčal, upadol do rozpakov, prešiel si prstom po jazve a potom odhalil strašnú pravdu. Prišiel na miesto svadby a zistil, že Beatrice Burgundská bola dvadsaťročná dievčina mimoriadnej krásy. Taká sa aspoň zdala jemu a pri pohľade na ňu zmeravel, takže nedokázal ani pohnúť svalom, a hľadel na ňu s vypleštenými očami.

Mala vlasy lesklé ako zlato, prekrásnu tvár, malé červené ústa ako zrelý plod, biele zuby ako perličky, vzpriamenú postavu, skromný pohľad, jasné oči. Hanblivý, ale presvedčivý spôsob reči, štíhle telo, vyzerala, akoby svojím pôvabom ovládala všetkých okolo seba. Vedela pôsobiť (najvyššia cnosť pre budúcu kráľovnú) ako podriadená manželovi a ukazovala, že ho rešpektuje ako pána, ale sama bola paňou, keď prejavovala vôľu manželky, čo robila tak pôvabne, že každé jej želanie bolo ihneď vyplnené ako príkaz. Ak chceme ešte niečo dodať na jej chválu, tak potom to, že sa vyznala v literatúre, hudbe a pekne spievala. Takže, dodal Baudolino na záver, volala sa Beatrice a bola naozaj blažená.

Niketovi nebolo treba veľa hovoriť, aby pochopil, že mládenec sa zamiloval do macochy na prvý pohľad, a keďže sa mu to stalo po prvý raz, nevedel, čo sa s ním deje. Už to je ohromujúce a neznesiteľné pre takého sedliaka, ak sa po prvý raz zaľúbi do sedliačky s tvárou samá vyrážka, a nieto do dvadsaťročnej cisárovnej s tvárou bielou ako mlieko.

Baudolino hneď pochopil, že to, čo pociťoval, bol akýsi druh krádeže voči svojmu otcovi, a usiloval sa presvedčiť sám seba, že vníma svoju macochu ako sestru, pretože je taká mladá. Ale potom, aj keď príliš neštudoval morálnu teológiu, si uvedomil, že nie je dovolené ani milovať sestru, aspoň nie s triaškou a vášňou, akú v ňom vyvolával pohľad na Beatrice. Celý červený teda sklonil hlavu, práve keď Beatrice, ktorej Fridrich predstavoval svojho malého Baudolina (čudácky a milovaný škriatok z Pádskej nížiny, ako sa vyjadril), nežne natiahla ruku a pohladkala ho najprv po líci a potom po hlave.

Baudolino bol na pokraji bezvedomia, všetko navôkol sa zatmelo a v ušiach mu začalo vyzváňať ako zvony na poludnie. Prebrala ho Ottova ťažká ruka, ktorá mu pristála na zátylku, a jeho učiteľ pomedzi zuby zasyčal:

„Na kolená, úbožiak!“

Baudolino si uvedomil, že stojí pred svätou rímskou cisárovnou, navyše kráľovnou Talianska, kľakol si a od tej chvíle sa správal ako dokonalý dvoran, až na to, že v noci nedokázal zaspať a namiesto aby blahorečil tejto nevysvetliteľnej nežnosti, plakal, spaľovaný neznámou vášňou.

Niketas sa pozeral na svojho ozrutného spolubesedníka, oceňoval jemnosť jeho výrazov, rétorickosť takmer literárnej gréčtiny a v duchu sa spytoval, čo za tvora má pred sebou, ktorý je schopný používať jazyk sedliakov, keď hovorí o sedliakoch, a jazyk kráľov, keď hovorí o vládcoch. Pýtal sa, akú dušu má táto osoba, keď vie prispôsobiť svoje rozprávanie tak, aby vyjadrilo rozličné duše? A ak má v sebe rozličné duše, ktorými ústami povie pravdu?

5.

Baudolino dáva múdre rady Fridrichovi

Na druhý deň ráno bolo mesto ešte vždy zahalené mrakom dymu. Niketas si zajedol z ovocia, nepokojne chodil po izbe, potom sa spýtal Baudolina, či by nebolo možné poslať jedného z Janovčanov, aby vyhľadal istého Architu, ktorý mu mal vyčistiť tvár.

Pozrime sa, hovoril si Baudolino, celé mesto zmizlo zo sveta, ľudí podrezávajú na uliciach, ešte pred dvoma dňami mu hrozilo, že stratí celú rodinu, a teraz si žiada niekoho, aby mu vyčistil pleť. Ako vidieť, v tomto skazenom meste majú dvorania takéto spôsoby. Fridrich by bol takého dvorana už dávno vyhodil von oknom.

Neskôr prišiel Architа, v košíku si niesol strieborné nástroje a vzácne voňavky. Bol to umelec, ktorý najprv zmäkčil tvár teplými obkladmi, potom na ňu naniesol zvláčňujúce krémy, vyrovnal ju, odstránil všetky nečistoty a nakoniec zakryl vrásky šminkami, zľahka načiernil oči, jemne narúžoval pery, odstránil chĺpky z uší, nehovoriac o tom, čo urobil s bradou a vlasmi. Niketas si procedúru vychutnával so zatvorenými očami, hladkaný Architovými voňavými rukami a uspávaný hlasom Baudolina, ktorý pokračoval vo svojom rozprávaní. Baudolino sa z času na čas odmlčal, aby pochopil, čo ten majster krásy robí, napríklad, keď vytiahol z dózičky jaštericu, odrezal jej hlavu a chvost, nakrájal ju nadrobno, takmer ju rozomlel a dal túto kašu pražiť na panvicu do oleja. Ale aká záhada, bola to zmes, ktorá mala udržať na hlave pána Niketu tých niekoľko vlasov, čo mu ešte zostali, a dodať im lesk a vôňu. A tie ampulky? Boli to esencie z muškátového orecha alebo z kardamómu, či z ružovej vody, každá z nich mala vrátiť sviežosť niektorej časti tváre.

Medová maska slúžila na spevnenie perí a ďalšia, ktorej tajomstvo nechcel prezradiť, pôsobila na ďasná.

Nakoniec Niketas žiaril krásou takmer ako znovuzrodený, tak ako sa patrilo na kráľovského sudcu a strážcu tajomstiev, a v bledom ráne na pozadí utrápenej Byzancie zmietanej agóniou vyžaroval vnútorné svetlo. A Baudolino mu s istým ostychom rozprával o svojom dospievaní v latinskom kláštore, chladnom a nehostinnom, kde ho Ottovo zdravie nútilo živiť sa spolu s ním jedlami z varenej zeleniny, len občas spestrenými vývarom.

V tom roku strávil Baudolino málo času na dvore (kde prežíval muky od hanblivosti a zároveň túžby stretnúť Beatrice). Fridrich si musel najprv vyrovnať účty s Poliakmi *(Polanos de Polunia*, napísal Otto, *gens quasi barbara ad pugnandum promptissima)*[30], v marci zvolal ďalší snem do Wormsu, aby pripravil nové ťaženie proti Taliansku, kde, ako zvyčajne, Miláno a jeho spojenecké mestá boli čoraz spurnejšie, potom ďalší snem na september do Herbipola, v októbri do Besanconu, skrátka, zdalo sa, že má diabla v tele. Baudolino však zostal s Ottom v opátstve v Moribonde, pokračoval v štúdiu s Rahewinom a pracoval ako pisár pre biskupa, ktorý bol čoraz chorľavejší.

Keď sa dostali k tej časti kroniky, kde sa hovorilo o presbyterovi Johannesovi, Baudolino sa ho spýtal, čo znamenalo byť kresťanom *sed Nestorianus*[31]. Teda títo nestoriáni boli trochu kresťania a trochu nie?

„Chlapče môj, ak mám povedať pravdu, Nestorius bol bezbožník, ale vďačíme mu za mnoho. Mal by si vedieť, že v Indii po kázni apoštola Tomáša práve Nestorius a jeho prívrženci šírili kresťanské náboženstvo až po hranice tých vzdialených krajín, odkiaľ pochádza hodváb. Nestorius sa dopustil len jediného, avšak veľmi ťažkého omylu, pokiaľ išlo o Ježiša Krista, nášho Pána, a jeho najsvätejšiu matku. Vieš, my pevne veríme, že jestvuje jediná božská trojjediná podstata, a tá je zložená z troch bytostí – Otca, Syna a Ducha Svätého. Ale rovnako veríme, že v Kristovi sú v jednej božskej osobe dve podstaty, ľudská a božská. Nestorius však bol presvedčený, že v Kristovi sú síce dve podstaty, ľudská a božská, ale aj dve osoby. Mária podľa neho porodila len ľudskú bytosť, preto sa nemôže volať Matka Božia, ale len matka Krista človeka, nie *Theotòkos* alebo Bohorodička, tá, ktorá porodila Boha, ale nanajvýš *Christòkos*.“

„Je to zlé takto rozmýšľať?“

„Je to zlé, a nie je to zlé…“ nahneval sa Otto. „Môžeš mať rovnako rád Svätú Pannu, aj keď o nej rozmýšľaš tak ako Nestorius, ale je isté, že jej vzdávaš menšiu úctu. A potom, osoba je individuálna podstata racionálnej bytosti, a ak v Kristovi boli dve osoby, boli to teda dve individuálne podstaty dvoch racionálnych bytostí? Kam až dôjdeme s takýmto uvažovaním? Nakoniec budeme tvrdiť, že Ježiš jeden deň uvažoval jedným spôsobom a druhý deň iným spôsobom? Niežeby bol presbyter Johannes skazený bezbožník, ale bude veľmi dobré, ak nadviaže styky s kresťanským panovníkom, ktorý mu ukáže cestu k pravej viere, a pretože je to čestný muž, určite sa obráti na pravú vieru. Je však isté, že ak nezačneš aspoň trochu študovať teológiu, tieto veci nikdy nepochopíš. Ty si nadaný, Rahewinus je výborný učiteľ, pokiaľ ide o čítanie, písanie, rátanie a trochu vie naučiť aj gramatické pravidlá, ale trivium a quadrivium sú celkom iná vec. Ak sa chceš vyznať v teológii, mal by si študovať dialektiku, a tú sa nikdy nenaučíš tu v Moribonde. Treba, aby sme ťa poslali na štúdiá do školy vo veľkom meste.“

„Ale ja nechcem ísť na štúdiá, veď ani neviem, čo to je.“

„Keď pochopíš, čo to je, budeš rád, že si šiel. Vidíš, syn môj, zvyčajne všetci hovoria, že ľudské spoločenstvo stojí na troch mocnostiach, a to sú bojovníci, mnísi a roľníci, a možno to donedávna bola pravda. Ale prichádza nová doba, keď sa rovnako dôležitým stáva učenec, aj keď to nemusí byť mních, ktorý študuje právo, filozofiu, pohyb hviezd a mnohé iné veci, a nie vždy skladá účty z toho, čo robí, svojmu biskupovi alebo kráľovi. A tieto štúdiá, ktoré postupne vznikajú v Bologni alebo v Paríži, sú miesta, kde sa pestuje a odovzdáva poznanie, čo je forma moci. Ja som bol žiakom veľkého Abélarda, nech sa Boh zľutuje nad tým mužom, ktorý sa dopustil mnohých hriechov, ale aj mnoho trpel a odpykal si ich. Po nešťastí, keď bol v dôsledku nenávistnej pomsty zbavený svojej mužnosti, sa stal mníchom a opátom a žil ďaleko od sveta. Ale na vrchole svojej slávy bol učiteľom v Paríži, zbožňovaný študentmi a uctievaný mocnými tohto sveta práve pre svoje vzdelanie.“

Baudolino si hovoril, že nikdy neopustí Otta, od ktorého sa ešte stále mnohému učil. Ale skôr než stromy rozkvitli po štvrtý raz odvtedy, čo ho stretol, Otto mal smrť na jazyku, trápený horúčkou malárie, bolesťami všetkých kĺbov, bolesťami v hrudi a kameňmi. Početní lekári, medzi ktorými boli aj Arabi a niekoľkí

Židia, teda to najlepšie, čo kresťanský cisár mohol ponúknuť biskupovi, mučili jeho krehké telo pijavicami. Keď z neho vysali takmer všetku krv, bolo mu horšie, ako keby mu ju boli nechali, čo však tieto studnice múdrosti nevedeli vysvetliť.

Otto si najprv zavolal k posteli Rahewina, aby ho poučil, ako pokračovať v dejinách Fridrichových činov. Povedal mu, že je to ľahké, vyrozpráva fakty a vloží do cisárových úst dialógy, vybrané z dávnych textov. Potom si zavolal Baudolina. „*Puer dilectissimus*,“[32] povedal mu, „ja odchádzam. Mohol by som povedať, že sa vraciam, ale nie som si istý, ktorý výraz je vhodnejší, rovnako ako si nie som istý, či je správnejší môj príbeh o dvoch mestách, alebo príbeh Fridrichových činov…“ (Pochop, pán Niketas, povedal Baudolino, život chlapca môže poznačiť spoveď umierajúceho učiteľa, ktorý už nerozlišuje medzi dvoma pravdami.)

„Nie som spokojný s tým, že mám odísť, ale je to Božia vôľa, ktorej sa nemôžem priečiť, lebo by ma v tej chvíli mohol zasiahnuť blesk, a tak teda radšej využívam ten čas, ktorý mi ostal. Dobre ma počúvaj. Vieš, že som sa pokúšal cisárovi vysvetliť postoj miest za Pyrenejskými Alpami. Cisár nemôže robiť nič iné, ako podriadiť si ich, ale sú rôzne spôsoby, ako uznať podriadenosť, a možno jestvuje aj iný spôsob, ako obsadenie a vraždenie. Teda ty, koho cisár poslúcha, a predsa si dieťaťom tej krajiny, usiluj sa spojiť požiadavky nášho pána a svojich miest, aby zomrelo čo najmenej ľudí a aby boli napokon všetci spokojní. Musíš sa však naučiť uvažovať podľa Božích prikázaní, preto som požiadal cisára, aby ťa poslal študovať do Paríža. Nie do Bologne, kde vyučujú len právo a darebák ako ty nesmie strčiť nos do pandety, lebo v práve nemožno klamať. V Paríži budeš študovať rétoriku a čítať básnikov. Rétorika je umenie pekne povedať to, čím si nie sme istí, či je to pravda, a povinnosťou básnikov je vymýšľať krásne lži. Nezaškodí ti, ak budeš trochu študovať aj teológiu, ale neusiluj sa stať teológom, lebo v záležitostiach Boha Všemohúceho sa nesmie žartovať. Dôkladne študuj mravy na dvore, lebo sa istotne staneš ministerským úradníkom, čo je najviac, v čo syn roľníka môže dúfať. Ako rytier sa dostaneš na roveň šľachticov a budeš môcť verne slúžiť svojmu adoptívnemu otcovi. Rob to všetko na moju pamiatku a Ježiš Kristus nech mi odpustí, ak som nevedomky použil jeho slová.“

Potom zachrapčal a znehybnel. Baudolino mu chcel zavrieť oči, lebo si myslel, že starec vypustil dušu, ale zrazu Otto znova otvoril ústa a zašepkal s posledným dychom:

„Baudolino, nezabudni na ríšu presbytera Johannesa. Len ak ho nájdeš, budete môcť vztýčiť vlajky kresťanstva za hranicami Byzancie a Jeruzalema. Vymyslel si si mnohé príbehy, ktorým cisár uveril. Ak teda nemáš ďalšie správy o tejto ríši, vymysli si ich. Dávaj pozor, nežiadam od teba, aby si podal svedectvo o tom, čo považuješ za falošné, to by bol hriech, ale aby si falošne dosvedčil to, čo považuješ za pravdivé – čo je cnostná činnosť, lebo pri nedostatku dôkazov nahrádza niečo, čo istotne jestvuje alebo čo sa stalo. Prosím ťa, určite niekde za krajinou Peržanov a Arménov, za Baku, Ecbatanou, Persepolom, Susou a Arbelou, existuje Johannes, potomok mudrcov od Východu… Presvedč Fridricha, aby sa vydal na východ, lebo odtiaľ prichádza svetlo, ktoré ho osvieti ako najväčšieho kráľa medzi kráľmi… Vytrhni cisára z toho bahna, ktoré sa rozkladá medzi Milánom a Rímom… Mohol by v ňom uviaznuť až do smrti. Nech sa drží ďaleko aj od ríše, kde rozkazuje pápež. Tam bude vždy cisárom len napoly. Nezabudni, Baudolino… Presbyter Johannes… Cesta na Východ…“

„Ale prečo to hovoríš mne, učiteľ môj, a nie Rahewinovi?“

„Lebo Rahewinus nemá fantáziu, môže rozprávať len o tom, čo videl, a niekedy ani to, lebo nechápe, čo videl. Ty si však vieš predstaviť to, čo si nevidel. Ach, ako to, že sa tak zotmelo?“

Baudolino, pretože bol klamár, mu povedal, aby sa neznepokojoval, lebo sa chýli k večeru. Práve keď odbíjalo poludnie, Ottovi uniklo zo zachrípnutého hrdla zasyčanie, jeho oči ostali otvorené a meravo upreté, akoby hľadel na svojho kňaza Jána na tróne. Baudolino mu ich zavrel a rozplakal sa úprimnými slzami.

Baudolino, ktorý smútil nad Ottovou smrťou, sa vrátil na pár mesiacov k Fridrichovi. Od začiatku sa utešoval myšlienkou, že keď uvidí cisára, stretne sa aj s cisárovnou. Keď ju znova uvidel, zosmutnel ešte väčšmi. Nezabúdajme, že Baudolinovi išlo na sedemnásty rok, a ak sa to predtým mohlo zdať ako mladícky vzlet, ktorému on sám veľmi nerozumel, teraz si naplno uvedomoval svoju túžbu a utrpenie.

Nechcel sa zdržiavať na dvore, kde bol čoraz smutnejší, preto sprevádzal Fridricha na bojisko a stal sa svedkom udalostí, ktoré sa mu vôbec nepáčili. Miláncania druhý raz zničili Lodi,

samozrejme, predtým ho vyplienili, vyvliekli dobytok, krmivo a náradie z každého domu, potom vyhnali za hradby všetkých obyvateľov a povedali im, že ak nepôjdu dočerta, podrežú hrdlá všetkým – ženám, starcom a deťom vrátane tých v kolíske. Obyvatelia Lodi nechali v meste len psy a pustili sa v daždi vnohy cez polia. Páni, ktorí zostali bez koní, ženy s malými deťmi v náručí cestou padali na zem alebo sa kotúľali do kanálov. Schovali sa medzi Addou a Seriou, horko-ťažko sa natlačili do chatrčí a spali nakope.

To Miláncanom nestačilo, vrátili sa do Lodi, uväznili tých niekoľkých, čo neodišli, zrezali všetok vinič a rastliny, potom podpálili domy a zabili aj väčšinu psov.

Niečo také nijaký cisár nemôže nechať bez povšimnutia, preto Fridrich znova vyrazil do Talianska s veľkou armádou, zloženou z Burgunďanov, Lorenčanov, Čechov, Uhrov, Švédov, Frankov a mnohých ďalších. Najprv založil nové Lodi v Montegezzone, potom sa utáboril pred Miláno za nadšenej pomoci Pavésanov a Cremončanov, Pisanov, Lucchesanov, Florenťanov a Senesanov, Vicenzanov, Trevisanov, Padovčanov, Ferrarčanov, Ravenčanov, Modenčanov a tak ďalej, tí všetci sa pridali k cisárovi, aby pokorili Miláno.

A naozaj ho pokorili. Koncom leta sa mesto vzdalo a Miláncania, aby ho zachránili, podstúpili obrad, ktorý ponížil aj samého Baudolina, hoci s Miláncanmi nemal nič spoločné. Premožení kráčali v ponníženej procesii pred svojím pánom, akoby prosili o odpustenie, všetci bosí a oblečení vo vreciach vrátane biskupa, ozbrojenci mali meč zavesený na krku. Fridrich, ktorého v tej chvíli ovládla veľkodušnosť, poslal pokoreným bozk mieru.

„Malo význam," hovoril si Baudolino, „byť taký spupný k obyvateľom Lodi, a potom takto pustiť do nohavíc? Má význam žiť v tejto krajine, kde si zrejme všetci zvolili samovraždu, a jedni pomáhajú druhým v zabíjaní? Chcem ísť preč."

V skutočnosti sa chcel aj vzdialiť od Beatrice, lebo kdesi čítal, že niekedy môže vzdialenosť uzdraviť človeka z choroby lásky (a ešte nečítal ďalšie knihy, kde sa naopak hovorilo, že práve vzdialenosť podnecuje oheň vášne). A tak šiel za Fridrichom a pripomenul mu Ottovu radu, aby ho poslal do Paríža.

Zastihol cisára smutného a podráždeného, ako sa prechádzal hore-dolu po svojej izbe, zatiaľ čo v kúte čakal Rainald z

Dasselu, kým sa upokojí. Fridrich sa zrazu zastavil, pozrel Baudolinovi do očí a povedal:

„Si svedkom, chlapče, že sa usilujem podriadiť talianske mestá jednému zákonu, ale zakaždým musím začať od začiatku. Azda ten zákon nie je dobrý? Kto mi povie, či je môj zákon správny?“

A Baudolino takmer bezmyšlienkovite tresol:

„Pane, ak budeš takto rozmýšľať, nikam sa nedostaneš, lebo cisár nie je cisárom preto, že má správne myšlienky, ale myšlienky sú správne, lebo sú jeho, a hotovo.“

Fridrich sa naňho zahľadel a potom povedal Rainaldovi:

„Tento chlapec hovorí múdrejšie ako vy všetci! Keby svoje slová vyslovil v dobrej latinčine, boli by obdivuhodné!“

„*Quod principi plaquit legis habet vigorem*[33], čo sa páči kráľovi, stáva sa zákonom,“ povedal Rainald z Dasselu. „Áno, znie to veľmi múdro a rozhodne. Ale bolo by treba, aby to bolo napísané v evanjeliu, ako ináč chcete všetkých presvedčiť, aby túto krásnu myšlienku rešpektovali?“

„Dobre sme videli, čo sa stalo v Ríme,“ povedal Fridrich, „keby som sa nechal pomazať od pápeža, pripustím *ipso facto*[34], že jeho moc je vyššia ako moja. Ak chytím pápeža pod krk a hodím ho do Tiberu, stanem sa Božou metlou, akou nebol ani dobrák Attila… Kde, dopekla, nájdem niekoho, kto uzná moje práva, a nebude ma chcieť prevýšiť? Takého niet na celom svete.“

„Možno neexistuje taká moc,“ povedal mu vtedy Baudolino, „ale existuje poznanie.“

„Čo to znamená?“

„Keď mi biskup Otto rozprával, čo je to *štúdium*, hovoril mi, že spoločenstvá učiteľov a žiakov sú nezávislé. Žiaci prichádzajú z celého sveta a nezáleží na tom, kto je ich panovníkom, a platia si učiteľov, ktorí závisia len od svojich študentov. Takto to majú zariadené učitelia práva v Bologni a tak je to aj v Paríži, kde predtým učitelia vyučovali v katedrálnej škole, takže záviseli od biskupa. Potom jedného pekného dňa odišli učiť na Vrch svätej Jenevière. Hľadajú pravdu a nepočúvajú nikoho, ani biskupa, ani kráľa.“

„Veď by som im ukázal, keby som ja bol ich kráľom. Ale aj keby to tak bolo?“

„Bolo by to tak, keby si pripravil zákon, v ktorom uznáš, že učitelia z Bologne sú naozaj nezávislí od akejkoľvek inej moci,

tak od teba, ako aj od pápeža a od každého iného panovníka a sú len v službách zákona. Keď budú vyznamenaní týmto právom, jediným na svete, potvrdia, že – podľa priameho práva, prirodzeného úsudku a tradície – jediné právo je rímske právo a jediný jeho predstaviteľ je svätý rímsky cisár – a že prirodzene, ako to veľmi správne povedal pán Rainald, *quod principi plaquit legis habet vigorem*.“

„A prečo by to mali povedať?“

„Lebo ty im za to dáš právo povedať to, čo nie je málo. Tak dostanete aj ty aj oni, čo ste chceli, a ako hovorieval môj otec Gagliaudo, vrana vrane oči nevykole.“

„Nebudú s tým súhlasiť,“ mrmlal Rainald.

„Ale áno,“ Fridrichovi sa rozžiarila tvár. „Hovorím ti, že s tým budú súhlasiť. Ibaže najprv musia urobiť vyhlásenie, a potom im dám nezávislosť, ináč si budú všetci myslieť, že to urobili, aby zaplatili za môj dar.“

„Podľa mňa, aj keď to urobíte naopak, ak niekto bude chcieť povedať, že ste sa dohodli, tak to povie,“ skepticky poznamenal Baudolino. „Ale chcel by som vidieť toho, kto sa opováži povedať, že doktori z Bologne nestoja za nič, keď dokonca cisár ich šiel pokorne požiadať o ich názor. To, čo povedia, sa stane písmom svätým.“

Prebehlo to presne tak, v tom istom roku v Roncaglii, kde bol už druhý raz veľký snem. Pre Baudolina to bolo predovšetkým veľké divadlo. Rahewinus mu vysvetľoval, aby si nemyslel, že všetko, čo vidí, je len cirkusová zábava s vejúcimi zástavami, insígniami, pestrofarebnými šiatrami, obchodníkmi a potulnými spevákmi. Fridrich dal na brehu Pádu postaviť typický rímsky tábor, aby pripomenul, že jeho hodnosť pochádza z Ríma. V strede tábora bol cisársky stan ako chrám a v kruhu okolo neho stany feudálov, vazalov a nižších lénnikov. Na Fridrichovom brehu bol kolínsky arcibiskup, biskup z Bambergu, Daniel z Prahy, Corrado z Augusty a ešte ďalší. Na druhom brehu rieky bol kardinál, apoštolský legát, patriarcha z Aquilei, arcibiskup z Milána, biskupi z Turína, Alby, Ivrey, Asti, Novary, Vercelli, Terdony, Pavie, Goma, Lodi, Cremony, Piacenze, Reggia, Modeny, Bologne a ktovie ešte kto ďalší. Keď sa zišlo toto naozaj majestátne a všeobecné zhromaždenie, Fridrich dal pokyn na začiatok diskusie.

Skrátka (povedal Baudolino, aby nenudil Niketu majstrovskými výtvormi cisárskej, právnickej a cirkevnej

rétoriky), štyroch najslávnejších doktorov práva z Bologne, žiakov veľkého Irneria, cisár vyzval, aby vyjadrili učený názor o jeho právomociach, ktorý by bol nespochybniteľný. Traja z nich, Bulgaro, Jacopo a Ugo z Porta Ravegnana sa vyjadrili tak, ako to chcel Fridrich, a teda, že cisárske právo sa zakladá na rímskom práve. Iného názoru bol len istý Martino.

„Ktorému dal Fridrich vypichnúť oči," komentoval Niketas.

„Vôbec nie, pán Niketas," odpovedal mu Baudolino, „vy, Pogréčtenci, hocikomu vypichnete oči a nekladiete si otázku, kto je v práve, zabúdate na svojho veľkého Justiniána. Hneď potom Fridrich verejne vyhlásil *Constitutio Habita*[35], ktorým uznal autonómiu Univerzity v Bologni. A ak bola univerzita autonómna, Martino mohol povedať, čo chcel, a ani cisár mu nemohol skriviť vlas. Keby mu ho bol skrivil, doktori by už neboli nezávislí, a keby neboli nezávislí, ich úsudok by nemal nijakú cenu a Fridrich by mohol vyzerať ako uchvatiteľ."

Veľmi dobre, myslel si Niketas, pán Baudolino mi chce naznačiť, že ríšu založil on a že jeho moc bola taká veľká, že nech by povedal čokoľvek, stalo sa to pravdou. Vypočujme si ostatné.

Medzitým prišli Janovčania a priniesli košík s ovocím, lebo sa blížilo poludnie a Niketas sa chcel občerstviť. Povedali, že plienenie pokračuje a lepšie bude, keď ešte zostanú ukrytí v dome. Baudolino teda pokračoval v rozprávaní.

Fridrich rozhodol, že ak holobriadok, ktorého vychoval hlúpy Rahewinus, má také prefíkané myšlienky, ktovie, čo sa z neho stane, ak ho pošle naozaj študovať do Paríža. Rozlúčil sa s Baudolinom láskavým objatím, nakázal mu, aby sa stal naozaj vzdelaným, keďže on sám popri starostiach o vládu a vojenských ťaženiach nemal nikdy čas vzdelávať sa, ako bolo treba. Cisárovná sa s ním rozlúčila bozkom na čelo (a vieme si predstaviť mrákoty, ktoré sa Baudolina zmocnili) a povedala mu (táto osvietená žena, veľká dáma a kráľovná vedela čítať a písať): „A píš mi, porozprávaj mi o sebe a o tom, čo prežívaš. Život na dvore je jednotvárny. Tvoje listy ma rozveselia."

„Prisahám, že napíšem," odpovedal Baudolino s nadšením, ktoré mohlo vyvolať podozrenie prítomných. V nikom však neskrslo ani najmenšie podozrenie (veď kto si všíma vzrušenie chlapca, ktorý odchádza do Paríža?), azda okrem Beatrice. Naozaj sa naňho pozrela, akoby ho videla prvý raz, a bielučkú

tvár jej zaliala červeň. Ale Baudolino sa už uklonil, musel sa pritom pozerať do zeme, a odišiel zo sály.

6.

Baudolino ide do Paríža

Baudolino prišiel do Paríža trochu neskoro, lebo na týchto školách začínali študovať aj mladší ako štrnásťroční, a on mal už o dva roky viac. Ale od Otta sa veľa naučil, takže si dovolil nenavštevovať všetky prednášky, a ako sa ukáže, robil niečo iné.

Pricestoval do Paríža s priateľom, synom rytiera z Kolína, ktorý sa na značný zármutok svojho otca rozhodol radšej venovať slobodnému ako vojenskému umeniu. Podporovala ho však matka, ktorá tak veľmi vychvaľovala nadanie mladého básnika, že Baudolino napokon zabudol jeho pravé meno, ak ho vôbec niekedy vedel, a volal ho Básnik, tak ako všetci ostatní, ktorí ho spoznali neskôr. Baudolino veľmi rýchlo zistil, že Básnik nikdy nenapísal jedinú báseň, ale vždy rozprával, ako ju napíše. Pretože stále recitoval básne ostatných, nakoniec sa dokonca aj otec nechal presvedčiť, že syn sa má venovať Múzam, a dovolil mu odcestovať. Do vrecka mu dal akurát tak na prežitie, lebo sa mylne domnieval, že to, čo stačí na živobytie v Kolíne, bohato postačí aj na život v Paríži.

Hneď po príchode sa Baudolino náhlil vyplniť príkaz cisárovnej a napísal niekoľko listov. Na začiatku veril, že sa upokojí, keď vyplní jej želanie, ale uvedomil si, aké je bolestné písať a nemôcť jej povedať, čo naozaj cíti. Maľoval dokonalé a usporiadané slová, ktorými opisoval Paríž, mesto bohaté na krásne kostoly, kde bol vzduch ľahký, nebo šíre a pokojné, ktoré sa menilo len vtedy, keď pršalo, ale to nebolo častejšie ako raz alebo dva razy do roka a pre toho, kto prichádzal z mesta neprestajne ponoreného do hmly, to bolo mesto večnej jari. Bola tu kľukatá rieka s dvoma ostrovmi uprostred, veľmi dobrá pitná voda a hneď za hradbami, pri opátstve Saint Germaine sa

rozprestierali voňavé lúky, kde Baudolino príjemne trávil popoludnia a hral sa s loptou.

Zveril sa cisárovnej s tým, koľko sa natrápil v prvých dňoch, kým si spolu s priateľom našiel podnájom u poctivých nájomcov, ktorí neokrádajú nájomníkov. Za vysokú cenu si prenajali dosť priestrannú miestnosť so stolom, dvoma lavicami, policami na knihy a jednou truhlicou. Bola v nej jedna vysoká posteľ s perinou zo pštrosieho peria a druhá nízka na kolieskach s perinou z husacieho peria, ktorá sa cez deň zasúvala pod tú väčšiu. V liste zamlčal, že po krátkom váhaní, ako si rozdeliť postele, sa spolubývajúci rozhodli, že každý večer budú hrať šach o pohodlnejšiu posteľ. Hrať šach sa totiž na dvore veľmi neodporúčalo.

V ďalšom liste napísal, že vstáva skoro ráno, lebo prednášky sa začínajú o siedmej a trvajú až do neskorého popoludnia. Pripravoval sa na ne poriadnou porciou chleba a miskou vína a počúval učiteľov v akejsi maštali, kde všetci sedeli na riedkej slame na zemi, a kde bolo chladnejšie ako vonku. Beatrice to dojalo a odporučila mládencovi, aby nešetril vínom, ináč bude celý deň malátny, a aby prijal sluhu, nielen na nosenie kníh, lebo osobe jeho postavenia sa nepatrí nosiť si ich sám, ale aj preto, aby kúpil drevo a včas zakúril v kozube, aby študentov vítala vyhriata izba. A na všetky tieto výdavky poslala štyridsať suských soldov, za ktoré mohol kúpiť aj vola.

Sluhu si nenajal a drevo nekúpil, lebo dve periny v noci úplne stačili. Peniaze minuli na lepší účel, pretože večery trávili v krčmičkách, ktoré boli výborne vykúrené, mohli sa v nich posilniť po celodennom štúdiu a potľapkávať čašníčky. A potom, na týchto miestach veselého stolovania, ako boli Strieborný štít, Železný kríž alebo U troch svietnikov, sa medzi dvoma čašami vína posilňovali bravčovými alebo kuracími rolkami, niekoľkými holubmi alebo pečenou husou, či držkami, alebo baraninou, ak smrdeli grošom. Baudolino pomáhal chudobnejšiemu Básnikovi, aby nemusel žiť len na držkách. Ale Básnik bol drahý priateľ, lebo množstvo vína, ktoré vypil, stálo toľko, že suský vôl sa navidomoči scvrkával.

Odhliadnuc od týchto drobností, Baudolino písal o učiteľoch a o pekných veciach, ktoré sa naučil. Beatrice sa veľmi zaujímala o tieto správy, ktoré jej umožňovali uspokojiť túžbu po poznaní, viac ráz čítala listy, v ktorých jej Baudolino písal o matematike, dialektike, rétorike a aritmetike, geometrii, hudbe a astronómii.

Ale Baudolina stále väčšmi prenasledoval pocit vlastnej zbabelosti, lebo jej zatajoval jednak všetko, čo mal na srdci, ako aj ostatné veci, ktoré robil a ktoré sa nemôžu povedať ani matke, ani sestre, ani cisárovnej a ešte menej milovanej žene.

Predovšetkým sa chodili hrať s loptou, ale sa aj pobili s ľuďmi z opátstva Saint Germaine alebo študenti rôzneho pôvodu medzi sebou, napríklad Pikarďania s Normanďanmi, nadávali si po latinsky, tak aby každý pochopil urážky. Všetko veci, čo sa nepáčili Veľkému prepoštovi, ktorý posielal svojich lukostrelcov, aby uväznili tých najzúrivejších. Samozrejme, že vtedy študenti zabudli na svoje spory a spoločne sa pustili do lukostrelcov.

Nikto na svete nebol podkupnejší ako prepoštovi lukostrelci, a ak sa im podarilo uväzniť jedného zo študentov, všetci ostatní museli siahnuť do vrecka, aby ho lukostrelci pustili na slobodu. Preto boli parížske pôžitky také drahé.

Po druhé, študent, ktorý nemá ľúbostné pletky, je terčom posmechu pre všetkých ostatných. Študentiek bolo málo a ešte stále kolovali legendy o krásnej Eloise, ktorá stála svojho milenca to, že mu odrezali pudenda, aj keď jedna vec je byť študentom, a teda všeobecne považovaným za výtržníka, a druhá vec profesorom ako veľký a nešťastný Abélard. S nájomnou láskou sa nedalo príliš hýriť, lebo stála priveľa, a teda sa oplatilo držať sa pri tele nejakej slúžky v hostinci alebo sedliačky, ale v štvrti bolo aj tak viac študentov ako dievčat.

Nezostávalo im teda iné, ako sa potulovať medzi ničomníkmi po Ill de Cité, a snažiť sa zviesť dobre situované panie. Dychtivé boli najmä manželky mäsiarov z Place de la Gréve, ktorí po počestnej kariére vo svojom remesle už nezabíjali dobytok, ale vládli nad obchodom s mäsom a správali sa ako veľkí páni. Pri manželoch, ktorí sa narodili s rozštvrteným volom v rukách a dopracovali sa k blahobytu v neskorom veku, boli manželky vnímavé na pôvaby ochotných študentov. Ale tieto dámy sa obliekali do prepychových šiat lemovaných kožušinou, so striebornými opaskami a mnohými šperkami, preto ich na prvý pohľad bolo ťažké rozoznať od drahých prostitútok, ktoré si dovoľovali obliekať sa rovnako, hoci zákony to zakazovali. Preto boli študenti vystavení nešťastným nedorozumeniam, pre ktoré sa im potom priatelia vysmievali.

Ak sa niekomu naozaj podarilo zviesť paniu alebo dokonca bezúhonnú dievčinu, skôr alebo neskôr na to manžel či otec prišiel, nasledovalo ručné vybavovanie účtov, ba niekedy aj so

zbraňou v ruke, neraz boli aj mŕtvi alebo ranení, takmer vždy manžel alebo otec, a znova dochádzalo k bitke s prepoštovými lukostrelcami. Baudolino nikdy nikoho nezabil a zvyčajne sa vyhýbal aj šarvátkam, len raz mal do činenia s jedným manželom (mäsiarom). Keď manžel vstúpil do izby a mával hákom na vešanie zvierat, Baudolino vytriezvel z omámenia láskou, a hneď chcel vyskočiť z okna. Ale kým zvažoval, či sa hodiť dole z takej výšky, ušiel sa mu úder po líci, ktorý navždy znetvoril jeho tvár jazvou, hodnou bojovníka.

Ale ani zvádzať sedliačky nebolo jednoduché a vyžadovalo si to dlho vymýšľať nástrahy (na úkor prednášok) a celé dni pozorovať z okna, čo bolo nudné na smrť. Vtedy študenti zabúdali na sny o zvádzaní a liali vodu na chodcov alebo trápili ženy tým, že ich ostreľovali hrachom z fúkačky, či si dokonca robili žarty z učiteľov, ktorí prechádzali popod okná. Ak sa učitelia nahnevali, študenti ich v celých skupinách sledovali až domov a hádzali im kamene do okien, lebo študenti ich platili, a teda mali na to právo.

Baudolino v skutočnosti rozprával Niketovi to, čo zamlčal Beatrice, a síce, že sa stal jedným z tých študentov, ktorí študovali slobodné umenia v Paríži alebo právo v Bologni, alebo medicínu v Salerne, alebo mágiu v Tolede, ale nikde sa nenaučili dobrému správaniu. Niketas nevedel, či sa má pohoršovať, čudovať, alebo zabávať. V Byzancii boli len súkromné školy pre deti zo zámožných rodín, kde sa od najútlejšieho veku učili gramatiku a čítali zbožné diela a vrcholné diela klasickej kultúry. Od jedenástich rokov študovali poéziu a rétoriku a učili sa kompozíciu podľa antických literárnych vzorov. Čím boli výrazy, ktoré používali, zvláštnejšie, čím zložitejšie boli syntaktické väzby, tým lepšie zodpovedali požiadavkám žiarivej budúcnosti v cisárskej správe. A potom sa žiaci buď vzdelávali v kláštoroch, alebo študovali odbory ako právo alebo astronómia u súkromných učiteľov.

Študovali však s plnou zodpovednosťou, nie ako v Paríži, kde sa študenti venovali všetkému možnému, len nie štúdiu.

Baudolino ho opravil:

„V Paríži sme veľa pracovali. Napríklad po prvom roku sme sa zúčastňovali na diskusiách, kde sme sa museli naučiť formulovať námietky a dospieť k záveru, teda ku konečnému riešeniu sporu. Nemysli si však, že prednášky sú pre študenta najdôležitejšie ani že vináreň je miesto, kde sa stráca čas. Pekné

na štúdiu je to, že sa naozaj veľa naučíš, aj od učiteľov, ale ešte viac od spolužiakov, zvlášť tých, ktorí sú starší ako ty, keď rozprávajú o tom, čo čítali, a ty objavuješ, že svet musí byť plný nádherných vecí. Keďže však život nie je dosť dlhý, aby sme mohli prejsť celú zem, neostáva nám iné, ako čítať všetky knihy.“

Baudolino mal možnosť prečítať u Otta mnoho kníh, ale nemal predstavu o tom, že by ich mohlo byť na svete toľko ako v Paríži. Neboli k dispozícii všetkým, ale vďaka priaznivému osudu alebo poctivému navštevovaniu prednášok spoznal Abdula.

„Musím sa trocha vrátiť naspäť, pán Niketas, aby som ti vysvetlil, ako Abdul súvisí s knižnicami. Kým som teda počúval prednášku a dúchal si na prsty, aby som si ich zohrial, a zadok som mal zmrznutý na kosť, lebo slama na zemi vôbec nehriala a v Paríži bola v tých dňoch tuhá zima, zbadal som raz ráno vedľa seba chlapca, ktorý podľa farby pleti vyzeral na Saracéna, ale mal červené vlasy, čo u Maurov nebýva. Neviem, či počúval prednášku, alebo bol ponorený do svojich myšlienok, ale pohľad sa mu strácal v diaľke. Občas si roztrasene pritiahol šaty, potom sa znova zahľadel do prázdna a chvíľami robil čosi na stolíku. Natiahol som krk a všimol som si, že na polovicu kreslil tie mušie bobky, na ktoré sa podobajú arabské písmená, a na ostatnú časť písal niečo v jazyku, ktorý sa ponášal na latinčinu, a dokonca mi pripomínal nárečie môjho kraja. Skrátka, keď sa skončila prednáška, pokúsil som sa nadviazať rozhovor. Odpovedal mi veľmi zdvorilo, akoby oddávna túžil nájsť niekoho, s kým by sa mohol porozprávať. Spriatelili sme sa, išli sme sa poprechádzať po brehu rieky a on mi porozprával o svojom živote.“

Chlapec sa teda volal Abdul ako správny Maur, ale jeho matka pochádzala z Hibernie, a to vysvetľovalo tie červené vlasy, lebo všetci, čo pochádzajú z toho vzdialeného ostrova, sú takí, a podľa povesti sú to čudáci a rojkovia. Otec bol z Provensálska, jeho rodina sa presídlila za more po dobytí Jeruzalema pred vyše päťdesiatimi rokmi. Abdul mu vysvetľoval, že títo vznešení zámorskí Frankovia si osvojili zvyky národov, ktoré si podrobili, nosili turbany a iné turecké odevy, hovorili jazykom svojich nepriateľov a nechýbalo veľa,

aby nasledovali prikázania Koránu. To je dôvod, prečo sa polovičný Hibernčan s červenými vlasmi volal Abdul a tvár mal spálenú slnkom Sýrie, kde sa narodil. Rozmýšľal po arabsky a po provensálsky rozprával dávne ságy severných ľadových morí, ktoré počul od svojej matky.

Baudolino sa ho hneď spýtal, či prišiel do Paríža, aby sa znova stal dobrým kresťanom a naučil sa hovoriť dobrou latinčinou. Abdul sa dosť zdráhal rozprávať o tom, prečo prišiel do Paríža. Spomenul jednu znepokojujúcu vec, ktorá sa mu stala, akúsi strašnú skúšku, ktorej sa musel podrobiť ako chlapec, a prečo sa jeho vznešení rodičia rozhodli poslať ho ešte ako chlapca do Paríža, aby ho uchránili pred strašnou pomstou. Keď o tom Abdul hovoril, zachmúril sa, očervenel, ako môže očervenieť len Maur, roztriasli sa mu ruky a Baudolino sa rozhodol zmeniť tému.

Chlapec bol inteligentný, po niekoľkých mesiacoch v Paríži hovoril po latinsky aj miestnym jazykom, býval u uja, kanonika opátstva Saint-Victor, jedného zo svätostánkov poznania v tomto meste (azda aj v celom kresťanskom svete) s knižnicou bohatšou, ako je Alexandrijská knižnica. A tu je vysvetlenie, prečo v nasledujúcich mesiacoch vďaka Abdulovi mali aj Baudolino a Básnik prístup do tohto svätostánku univerzálneho poznania.

Baudolino sa spýtal Abdula, čo to písal počas prednášky, a spolužiak mu povedal, že si po arabsky písal poznámky o dialektike, lebo arabčina je jazyk, ktorý sa na filozofiu väčšmi hodí. Všetko ostatné si písal po provensálsky. Nechcel o tom hovoriť, uzavrel sa do seba, ale očami prosil Baudolina, aby sa ho na to ešte raz opýtal, a nakoniec to preložil. Boli to verše a hovorilo sa v nich približne toto: *Ach, láska moja zo vzdialenej krajiny – srdce ma bolí pre teba… ó, môj rozkvitnutý závoj, ó, moja neznáma, ó, moja priateľka.*

„Píšeš verše?“ spýtal sa Baudolino.

„Spievam piesne. Spievam o všetkom, čo cítim. Milujem vzdialenú princeznú.“

„Princeznú? Kto to je?“

„Neviem. Videl som ju, vlastne, nie celkom, ale ako keby som ju bol videl, keď som bol zajatcom vo Svätej zemi… skrátka, keď som prežíval dobrodružstvo, o ktorom som ti ešte nerozprával. Srdce mi vzplanulo láskou a ja som prisahal večnú lásku tejto dáme. Zasvätil som jej svoj život. Možno ju jedného

dňa nájdem, ale bojím sa, či sa toho dožijem. Je krásne túžiť po neskutočnej láske.“

Baudolino mu už-už chcel povedať chytrý chlapec, ako hovorieval jeho otec, ale potom si uvedomil, že aj on túži po neskutočnej láske (aj keď on Beatrice videl a celé noci bol posadnutý jej obrazom), a dojal ho osud priateľa Abdula.

Takto sa môže začať pekné priateľstvo. V ten istý večer Abdul navštívil Baudolina a Básnika s nástrojom, ktorý Baudolino nikdy predtým nevidel. Mal mandľový tvar a mnoho napätých strún a Abdul po nich blúdil prstami a spieval:

Keď sa prebudí fontána zrána,
vždy prská k slnku iskry vody,
puk divej ruže je ako panna
a mne sa v srdci láska rodí.
Maličký slávik trilkuje si v kroví,
o láske si nôti, hoc nepozná noty,
a ja s ním pospevujem si spev nový.

Z ďalekej zeme si moja láska,
srdce ma kvôli tebe bolí,
nájsť liek na tú bolesť je vec ťažká,
voláš ma a som jak strom v poli,
kvet tvojho hlasu vtkaný do závoja,
horúci dych vzdychu skrýva túžbu tichú,
ty vzácna neznáma, priateľka moja.

Nemôžem byť pri tebe a s tebou,
ohnivá túžba vo mne vládne,
len v láske sa korím pred velebou,
kresťanky a židovky žiadne,
aj Saracénky nie sú sväté v láske,
nie sú nad tebou asi vládkyne krásy,
mať rada je pre teba veľmi ťažké?

Aj každý večer, aj každé ráno,
už aj môj cit nemocný je,
láska moja, ja ťa volám, áno,
moja túžba slnko skryje,
ako tŕň ma tá bolesť v hrudi pichá

a s ňou lásky čaša sa mi v duši vznáša,
topím sa v slzách a srdce mi vzdychá.

Melódia bola sladká, akordy prebúdzali neznáme a potlačené vášne a Baudolino myslel na Beatrice.

„Pane Bože," zvolal Básnik, „prečo neviem písať také pekné verše?"

„Ja sa nechcem stať básnikom. Spievam len pre seba. Ak chceš, darujem ti ich," povedal dojatý Abdul.

„No áno," odpovedal Básnik, „ak ich preložím z provensálčiny do nemčiny, zostane z nich hovno…"

Abdul sa stal tretím členom ich družiny, a keď sa Baudolino usiloval, aby nemyslel na Beatrice, ten nešťastný Maur s červenými vlasmi vzal do ruky svoj prekliaty nástroj a spieval piesne, ktoré Baudolinovi rozožierali srdce:

Ak slávik zaspieva medzi lístím,
je to dar lásky s túžbou po nej
a družka nôti tým tónom istým,
tú krásu spevu vôkol rozlej,
je to vrúcnosť v spoločnom trilkovaní,
pod lúčmi slnka potôčik v tráve žblnká
a ja cítim šťastie, čo lásku chráni.

Priateľstvo krásne s láskou splýva,
je to vzácny poklad v duši,
obloha so slnkom sa naň díva,
človek krásu lásky tuší,
duša moja, počuješ hlahol zvonov,
vánok drieme v tráve a srdce je zdravé,
zvoní v ňom aj šťastie s bolestnou vôňou.

Baudolino si hovoril, že jedného dňa aj on zloží pieseň pre svoju vzdialenú cisárovnú, ale nevedel dobre, ako sa to robí, lebo ani Otto, ani Rahewinus mu nikdy nehovorili o poézii, iba ak ho učili nejaký žalm. Zatiaľ využíval Abdula na to, aby sa dostal do knižnice v Saint-Victor, kde trávil celé predpoludnia, keď vynechal prednášky, a hĺbal s pootvorenými ústami nad čarovnými textami, nie nad príručkami gramatiky, ale nad Plíniovými dejinami, Alexandrovým románom, Solinovou geografiou a Isidorovou etymológiou…

Čítal o vzdialených krajinách, kde žijú krokodíly, veľké vodné hady, ktoré najprv zjedia človeka, a potom plačú, pohybujú hornou sánkou a nemajú jazyk, o hrochoch, o napoly ľuďoch a napoly koňoch, o zvierati s bielou kožou, telom somára, chrbtom jeleňa, hrudou a stehnami leva, nohami koňa, rozdvojeným rohom, ústami rozrezanými až po uši, odkiaľ vychádza takmer ľudský hlas a namiesto zubov je v nich jediná kosť. Čítal o krajinách, kde žijú ľudia bez kĺbov v kolenách, ľudia bez jazyka, ľudia s takými veľkými ušami, že sa nimi chránia pred chladom, a nechutné tvory, ktoré behajú na jednej nohe.

Keďže nemohol poslať Beatrice piesne, ktoré neboli jeho (a keby ich aj bol napísal, nebol by sa odvážil), rozhodol sa, že tak ako sa milovanej posielajú kvety alebo šperky, on jej daruje všetky zázraky, ktoré poznáva. Tak jej písal o pláňach, kde rastú stromy s múkou a medom, o vrchu Ararat, na vrcholci ktorého za jasných dní vidno zvyšky Noemovej archy. Tí, čo sa dostali nahor, hovoria, že sa prstom dotkli diery, ktorou unikol démon, keď sa Noe modlil Blahorečenie. Hovoril jej o Albánsku, kde sú muži belší ako inde a majú redšie chlpy ako kocúr fúzy, o krajine, kde človek obrátený na východ vrhá tieň na svoju pravú ruku, o inej krajine, obývanej divými ľuďmi, ktorí smútia, keď sa im narodí dieťa, a oslavujú, keď zomierajú, o krajinách, kde sa vypínajú obrovské vrchy zo zlata, ktoré strážia mravce veľké ako psy, a kde žijú Amazonky, bojovné ženy, ktoré držia mužov vo väzení, ak porodia chlapca, pošlú ho k otcovi alebo ho zabijú, ak porodia dievča, odrežú jej prsník rozžeraveným mečom, ak je z vysokého rodu, tak ľavý prsník, aby mohla nosiť štít, ak nízkeho rodu, pravý prsník, aby mohla strieľať z luku. A nakoniec jej rozprával o Níle, jednej zo štyroch riek, ktoré vyvierajú z vrchu v Pozemskom raji, čo preteká cez púšte Indie, zostupuje do podzemia, znova vyviera pri vrchu Atlas, potom preteká Egyptom a ústi do mora.

Ale keď Baudolino došiel k Indii, takmer zabudol na Beatrice a jeho myseľ sa vydala na krídlach fantázie, lebo si vzal do hlavy, že tam niekde by mala byť ríša presbytera Johannesa, o ktorej mu hovoril Otto. Baudolino nikdy neprestal myslieť na Johannesa, spomenul si naňho zakaždým, keď čítal o neznámej krajine, a ešte väčšmi, keď videl na pergamene mnohofarebné miniatúry zvláštnych bytostí, ako sú ľudia s rohami alebo pygmejovia, bojujúci proti žeriavom. Myslel naňho tak veľmi, že

sa s ním rozprával, akoby to bol rodinný priateľ. Pre Baudolina sa stalo dôležitým vedieť, kde žije, a ak ho nikde nenachádzal, umiestnil presbytera Johannesa do Indie, lebo sa cítil viazaný sľubom (ktorý nikdy nedal) drahému umierajúcemu biskupovi.

Porozprával o kňazovi aj svojim dvom spolužiakom, ktorých táto hra hneď zaujala, a tak podávali Baudolinovi každú neurčitú a zaujímavú správu, zaváňajúcu kadidlom Indie, ktorú našli, keď sa prehrabávali v kódexoch. Abdulovi prebleskla hlavou myšlienka, že jeho vzdialená princezná, ak mala byť naozaj vzdialená, musela skrývať svoju nádheru v najvzdialenejšej krajine.

„Áno," odpovedal Baudolino, „ale kadiaľ sa ide do Indie? Nemala by byť vzdialená od Pozemského raja, a teda na samom východe Východu, presne tam, kde sa končí pevnina a začína oceán…?"

Nemali ešte prednášky z astronómie, preto mali o tvare Zeme len neurčitú predstavu. Básnik bol dokonca presvedčený, že je to dlhá, plochá platňa a z jej okrajov padajú vody oceánov, pánboh vie kam. Baudolinovi, naopak, povedal Rahewinus, aj keď s istým skepticizmom, že nielen veľkí antickí filozofi alebo Ptolemaios, otec všetkých astronómov, ale dokonca svätý Izidor tvrdí, že Zem je guľa. Izidor si tým bol dokonca tak kresťansky istý, že určil šírku rovníka na osemdesiattisíc stupňov. Ale Rahewinus zároveň upozorňoval na to, že niektorí svätí otcovia, ako veľký Lactantius, pripomínali, že podľa Biblie má Zem formu tabernákula, a teda nebo a zem spolu vyzerajú ako archa, chrám s krásnou kupolou a dlážkou, teda škatuľa, a nie guľa. Rahewinus ako veľmi rozvážny muž sa držal toho, čo povedal svätý Augustín, že možno mali pravdu pohanskí filozofi, a Zem je okrúhla a Biblia hovorí o tabernákule v obraznom zmysle slova, ale to nijako nepomáha vyriešiť jediný problém každého dobrého kresťana, a to ako dosiahnuť spasenie svojej duše, a teda venovať čo i len polhodinu hĺbaniu o tvare Zeme bolo stratou času.

„Zdá sa mi to správne," povedal Básnik, ktorý sa ponáhľal do krčmy, „a je zbytočné hľadať Pozemský raj, lebo to musel byť zázrak s visutými záhradami, a keďže zostali opustené od čias Adama, nikto sa nestaral o opravu terás a ich podpier a počas potopy sa určite všetko zosunulo do oceána."

Abdul si však bol istý, že Zem má tvar gule. S istotou dokazoval, že keby bola plochou doskou, môj pohľad – ktorý

vďaka mojej láske preniká doďaleka tak ako u všetkých zaľúbených, – by zachytil aj vo veľkej diaľke akúkoľvek stopu mojej milovanej, ale zaoblenie zeme mi to znemožňuje. A toľko sliedil v knižnici opátstva Saint-Victor, kým nenašiel mapy, ktoré popamäti rekonštruoval pre svojich priateľov.

„Zem sa nachádza v strede veľkého prstenca oceánu a je rozdelená tromi veľkými prúdmi vody, Hellespontom, Stredozemným morom a Nílom.“

„Počkaj, kde sa nachádza Orient?“

„Tu hore, prirodzene, kde je Ázia, a na konci Orientu, presne tam, kde vychádza slnko, je Pozemský raj. Vľavo od raja je pohorie Kaukaz a blízko je Kaspické more. Pritom musíte vedieť, že sú tri Indie. Horná India, hneď vpravo od raja, je veľmi teplá, Južná India leží za Kaspickým morom, a teda hore vľavo, kde je taká zima, že sa voda mení na sklo, a kde žijú kmene Goga a Magoga, ktoré Alexander Veľký uväznil za hradbami, a nakoniec Mierna India blízko Afriky. Afriku vidíš tu vpravo dole na juhu, kde tečie Níl a kde sa otvára Arabský záliv a Perzský záliv, presne pri Červenom mori, a za ním je púšť veľmi blízko rovníka a je tam neznesiteľne teplo. V západnej Afrike pri Mauretánii sú Šťastné ostrovy alebo Stratený ostrov, ktorý pred mnohými storočiami objavil jeden svätec z mojej domoviny. Hore smerom na sever je krajina, odkiaľ pochádzam, s Konštantínopolom pri Hellesponte, a Grécko, Rím a úplne na severe Germáni a ostrov Hibernia.“

„Ale ako môžeš brať vážne takúto mapu,“ smial sa Básnik, „ktorá zobrazuje plochú Zem, keď trváš na tom, že je guľatá?“

„Ako to vlastne uvažuješ?“ urazil sa Abdul. „Mohol by si zobraziť guľu tak, aby bolo vidieť všetko, čo je na nej? Mapa slúži na to, aby sa podľa nej dala nájsť cesta, a keď kráčaš, nevidíš zem okrúhlu, ale rovnú. A potom, aj keď je to guľa, celá dolná časť je neobývaná a zaberá ju oceán, a keby tam niekto mal žiť, musel by byť dole hlavou a hore nohami. A tak na zobrazenie hornej časti stačí pologuľa ako táto. Ale musím si lepšie prezrieť mapy v opátstve, lebo v knižnici som sa zoznámil s klerikom, ktorý vie o Pozemskom raji všetko.“

„Áno, bol tam, keď Eva ponúkala jablko Adamovi,“ poznamenal Básnik.

OCEÁN
INDIA
JÚDEA
RAJ
JERUZALEM
SÍNAJ
NÍL
ALEXANDRIA
TRIPOLIS
NUMÍDIA
AFRIKA
MAURETÁNIA
PUSTÁ KRAJINA BLÍZKO SLNKA
ČERVENÉ MORE
PERZSKÝ ZÁLIV
ARABSKÝ ZÁLIV
STREDOZEMNÉ MORE
STRATENÝ OSTROV
KAUKAZSKÉ VRCHY
ALBÁNSKO
ASÝRIA
HELLESPONT
ARMÉNIA
KASPICKÉ MORE
GRÉCKO
KONŠTANTÍNOPOL
DALMÁCIA
PANÓNIA
RÍM
GÁLIA
GERMÁNIA
HISPÁNIA
HIBERNIA

„Nie je nevyhnutné byť na mieste, aby sme o ňom všetko vedeli,“ odpovedal Abdul, „ináč by námorníci boli múdrejší ako teológovia.“

Baudolino vysvetlil Niketovi, ako sa v prvých rokoch v Paríži, keď boli ešte holobriadkovia, naši priatelia nadchli príbehom, ktorý ich o mnoho rokov neskôr zaviedol až na hranice sveta.

7.

Baudolino píše ľúbostné listy Beatrice a básne Básnikovi

Na jar Baudolino zistil, že je oveľa väčšmi zaľúbený, čo sa zvyčajne stáva milencom v tomto ročnom období, a úľavu mu neprinášajú ani úbohé pletky s bezvýznamnými dievčatami, naopak, jeho láska ešte narastala, lebo Beatrice okrem pôvabu, inteligencie a kráľovského pomazania mala výhodu aj v tom, že bola neprítomná. Abdul ho neprestával trápiť tým, aké čaro má neprítomnosť, po večeroch pohládzal svoj hudobný nástroj a spieval vždy nové piesne, takže Baudolino sa naučil rozumieť po provensálsky, len aby si ich mohol vychutnať:

> Keď s kvetmi rozkvitnú aj májové dni,
> sladký spev vtákov mi začne v duši znieť.
> Na ceste som ako pútnik posledný,
> ktorý o láske sníva, keď jej už niet.
> Utrpeniu stŕham z myšlienok putá,
> v srdci mi smúti ruža rozkvitnutá.

Baudolino sníval. Abdul už nedúfa, že jedného dňa uvidí svoju neznámu princeznú, hovoril si. Šťastný človek! Horšie je moje utrpenie, lebo jedného dňa svoju milovanú opäť uzriem a nemám to šťastie, že by som ju viac neuvidel, ale nešťastie, že viem, kto je a aká je. Ale ak Abdul nachádza útechu v tom, že nám rozpráva o svojom utrpení, prečo by mi neprinieslo útechu, že jej vyrozprávam o mojom trápení? Inými slovami, Baudolino vytušil, že by mohol utíšiť svoje rozrušené srdce tak, že vyrozpráva Beatrice, čo cíti, a tým horšie pre objekt jeho lásky, lebo príde o tieto poklady jeho nežnosti. Neskoro v noci, keď Básnik spal, Baudolino sa dal do písania.

„Hviezda osvetľuje pól, mesiac farbí noc. Ale mňa vedie jediný lúč, a ak zaženie tiene, zažiari moja hviezda na Východe, v mojej mysli sa rozjasnia tiene bolesti. Ty si moja hviezda, ktorá mi prináša svetlo a zaženie noc, bez Teba aj najjasnejší deň je temný, kým s Tebou aj noc je čarovne jasná.“

A potom: *Ak som hladný, len Ty ma nasýtiš, ak som smädný, len Ty ma napojíš. Ale čo to hovorím? Prinášaš osvieženie, ale nikdy nenasýtiš. Nikdy som sa nezasýtil Tebou, ani sa nikdy nezasýtim…* A potom: *Tvoja nežnosť, Tvoja obdivuhodná stálosť, neopísateľný tón Tvojho hlasu, krása a pôvab sú Ti korunou, že niet slov, ktoré by ich opísali. Oheň, čo nás stravuje, planie čoraz silnejšie a čím väčšmi ho skrývame, tým väčšmi zapaľuje a mámi závistlivcov a intrigánov, takže stále zostane pochybnosť, kto z nás dvoch väčšmi ľúbi, a krásny spor medzi nami o to, čia láska je väčšia, potrvá večne…“*

Listy boli krásne a Baudolino sa chvel, keď ich znova čítal, a pociťoval čoraz väčšiu lásku k bytosti, ktorá v ňom vedela vyvolať taký vzlet. Po istom čase sa nemohol viac uspokojiť s tým, že nevie, ako by Beatrice reagovala na taký nežný nátlak, a rozhodol sa, že ju podnieti k odpovedi. Pokúsil sa napodobniť jej písmo a napísal si:

„Láska, ktorá mi sála zo srdečnej krajiny, rozvoniava nad všetky vône, Tebe patrí telom a dušou, želá sviežosť večného šťastia smädným kvetom Tvojej mladosti… Tebe, moja veselá nádej, ponúkam svoju vernosť a so všetkou oddanosťou seba samu na celý život…“

„Och,“ hneď jej odpovedal, *„Ty si mojím dobrom, mojou nádejou a mojím odpočinkom. Skôr než sa zobudím, moja duša Ťa nachádza…“*

A ona, veľmi odvážne: *„Od prvej chvíle, keď sme sa uvideli, len Teba som si obľúbila, vybrala som si Ťa, túžobne som Ťa hľadala, milovala som Ťa od prvého okamihu, túžila som po Tebe a v mojom srdci stojíš nad všetkým… a ochutnala som z Tvojho medu… Pozdravujem Ťa, moje srdce, moje telo, jediná moja radosť…“*

Táto korešpondencia, ktorá trvala niekoľko mesiacov, od začiatku prinášala úľavu Baudolinovej trpiacej duši, potom objímajúcu radosť, nakoniec zvláštnu blčiacu pýchu, lebo zaľúbenec si nevedel uvedomiť, ako veľmi ho jeho zbožňovaná miluje. Ako všetci zaľúbenci, aj Baudolino sa stal domýšľavým, ako všetci zaľúbenci písal, že chce len so svojou milovanou

zdieľať spoločné sladké tajomstvo, ale súčasne túžil po tom, aby celý svet vedel o jeho šťastí, a bol ohromený nekonečnou vľúdnosťou tej, ktorá ho milovala.

Jedného dňa teda ukázal svoj epistolár priateľom. S kým a ako si píše sa vyjadroval len v náznakoch. Neklamal, dokonca sa priznal, že tie listy im ukazuje, lebo sú výplodom jeho fantázie. Ale priatelia si mysleli, že práve v tomto klamal, a ešte väčšmi mu záviděli jeho šťastie. Abdul v srdci pripísal listy svojej princeznej a nadchýnal sa, akoby ich bol dostal on sám. Básnik, ktorý okato dával najavo, že nepripisuje tejto literárnej hre nijaký význam (ale v srdci sa zhrýzal, že on nenapísal také pekné listy, ktoré by sa dočkali ešte krajších odpovedí), sa zamiloval do listov, lebo sa nemal do koho zaľúbiť.

Niketas poznamenal, že to nebolo nič prekvapujúce, lebo v mladosti máme sklon zaľúbiť sa do lásky.

Abdul žiarlivo prepísal listy a čítal si ich v noci v Saint-Victor, možno v nich hľadal nové motívy pre svoje piesne. Až si jedného dňa všimol, že mu ich niekto odcudzil, a bál sa, že nejaký nemravný kanonik si ich v noci slizko slabikuje a potom ich hodí medzi tisíce rukopisov v opátstve. Baudolinovi prebehli po chrbte zimomriavky, zavrel epistolár do skrine a od toho dňa nenapísal už nijaký odkaz, aby nekompromitoval svoju pisateľku.

V sedemnástich rokoch však musel dať priechod citovému zmätku, a tak začal písať verše. Ak v listoch hovoril o najčistejšej láske, v týchto spisoch sa cvičil v pijanskej poézii, ktorou študenti v tých časoch oslavovali svoj neviazaný a bezstarostný život, poznačený melancholiou nad tým, ako ho premárňujú.

Chcel dať Niketovi dôkaz o svojom talente, a tak mu predniesol niekoľko hemistichov:

Feror ego veluti – sine nauta navis,
ut per vias aeris – vaga fertur avis…
Quidquit Venus imperat – labor est suavis,
quae nunquam in cordibus – habitat ignavis.

Všimol si, že Niketas latinčine dobre nerozumel, preto mu ich približne preložil: „Som unášaný prúdom ako loď bez kormidelníka, ako vták vzdušnými cestami… Ale aká príjemná námaha, neznáma zbabelým duchom, je poslúchnuť príkazy Venuše…“

Básnik vzbĺkol žiarlivosťou, keď mu Baudolino ukázal svoje verše, rozplakal sa a priznal, že mu zlyháva fantázia. Preklínal svoju nemohúcnosť, kričal, že by sa radšej zmieril s tým, že je nemohúci pri ženách, ako neschopný vyjadriť, čo cíti a čo Baudolino tak dobre vyjadril, že sa musel spýtať, či mu nečítal v srdci. A potom poznamenal, aký by bol hrdý jeho otec, keby vedel, že skladá také krásne verše, lebo skôr alebo neskôr bude musieť pred rodinou alebo pred svetom odôvodniť prezývku Básnik, ktorá mu lichotila, ale cítil sa ako *poeta gloriosus*[36], chvastúň, ktorý si privlastňuje cudzie zásluhy.

Keď Baudolino videl, aký je zúfalý, strčil mu pergamen do ruky a ponúkol mu svoje básne, aby ich predstavil ako vlastné. Prevzácny dar, lebo sa stalo to, že Baudolino, ktorý chcel porozprávať Beatrice niečo nové, poslal jej verše s tým, že ich napísal jeho priateľ. Beatrice ich prečítala Fridrichovi a počul ich aj Rainald z Dasselu, ktorý miloval literatúru. Hoci bol plne pohltený palácovými intrigami, povedal, že by mal Básnika rád v službách…

Rainald bol práve v tom roku vyznamenaný hodnosťou kolínskeho arcibiskupa a Básnikovi sa celkom pozdávala myšlienka, že sa stane básnikom arcibiskupa, a teda, ako hovoril napoly žartom, napoly s pýchou, Arcibásnikom, aj preto, lebo nemal veľkú chuť študovať, a otcove peniaze mu na život v Paríži nestačili. Tak si pomyslel – a celkom správne – že dvorný básnik celý deň je a pije a o nič iné sa nemusí starať.

Ibaže dvorný básnik by mal písať básne. Baudolino sľúbil, že mu ich napíše aspoň tucet, ale nie všetky naraz: „Vieš," povedal mu, „nie vždy sú veľkí básnici plodní, niekedy majú krízu, a pritom zostávajú veľkí. Musíš vyzerať, akoby si čakal na inšpiráciu a bol schopný občas vytvoriť dvojveršie. Tie, ktoré ti napíšem, ti vydržia niekoľko mesiacov, ale musíš mi dať čas, lebo ja síce nemám tvorivú krízu, ale tiež ich nemôžem chrliť každý deň. Odlož teda odchod a pošli Rainaldovi niekoľko básní, aby si ho navnadil. Zatiaľ bude dobre, ak sa predstavíš venovaním, chválospevom na svojho dobrodincu."

Baudolino na tom pracoval jednu noc a daroval Básnikovi niekoľko veršov pre Rainalda:

Presul discretissime – veniam te precor,
morte bona morior – dulci nece necor,
meum pectum sauciat – puellarum decor,

et quas tacto nequeo – saltem chorde mechor,

Čiže „Najvznešenejší biskup, odpusť mi, lebo ma postihlo úmrtie a trápi ma nežná rana: najkrajšia deva prebodla mi srdce, a tie, ktorých sa nemôžem dotknúť, vlastním aspoň v myšlienkach.“

Niketas sa nazdával, že latinskí biskupi sa zabávali na neveľmi posvätných spevoch, ale Baudolino mu povedal, že predovšetkým musí pochopiť, čo znamená byť latinským biskupom, od ktorého sa nežiadalo, aby bol nevyhnutne svätý, zvlášť ak bol kancelárom ríše. „A potom, Rainald bol len veľmi málo biskupom a oveľa viac rytierom, istotne milovníkom poézie, ale ešte väčšmi bol naklonený využívať talent básnika na svoje politické ciele, ako to napokon aj urobil.“

„Tak sa stal Básnik slávnym vďaka tvojim veršom.“

„Presne tak. Takmer rok posielal Básnik Rainaldovi v listoch prekypujúcich obdivom verše, ktoré som mu postupne písal, a nakoniec Rainald požiadal, aby sa ten nezvyčajný talent dostavil k nemu za každú cenu. Básnik odcestoval zásobený veršami, ktoré mu mali vydržať aspoň rok, počítajúc aj s nejakou tvorivou krízou. Bol to triumf. Nikdy som nepochopil, ako niekto môže byť hrdý na slávu, ktorú dostal ako almužnu, ale Básnik bol spokojný.“

„Ja sa tiež čudujem a pýtam sa, aké potešenie si mohol mať z toho ty, keď si videl, že tvoje výtvory pripisujú inému? Nie je to strašné, ak otec daruje ako almužnu kvet svojho umu inému?“

„Osudom pijanskej poézie je šíriť sa ústnym podaním, obveseľovať, keď ju spievajú, a bolo by sebecké prednášať ju len na vlastnú slávu.“

„Neverím, že si taký skromný. Teší ťa, že si opäť raz bol kráľom klamárov a zabávaš sa na tom rovnako, ako dúfaš, že jedného dňa niekto nájde tvoje ľúbostné listy medzi spismi v Saint-Victor a pripíše ich autorstvo ktovie komu.“

„Nechcem vyzerať skromne. Páči sa mi, ak riadim dianie vecí a len ja viem, že je to moje dielo.“

„Nič to na veci nemení, priateľ môj,“ povedal Niketas. „Zhovievavo som konštatoval, že si chcel byť kráľom klamárov, a teraz si mi objasnil, že by si chcel byť pánbožkom.“

8.

Baudolino v Pozemskom raji

Baudolino študoval v Paríži, ale dostával správy o všetkom, čo sa dialo v Taliansku a v Nemecku. Rahewinus podľa Ottových pokynov pokračoval v písaní *Gesta Friderici*, ale keď došiel na koniec štvrtej knihy, prestal písať, lebo sa mu zdalo rúhačské napísať viac kníh, ako je evanjelií. S pocitom dobre vykonanej práce opustil cisársky dvor a išiel sa nudiť do bavorského kláštora. Baudolino mu napísal, že má prístup ku knihám veľmi bohatej knižnice v Saint-Victor, a Rahewinus ho požiadal, aby mu o niektorom zo vzácnych spisov napísal, čím si obohatí vedomosti.

Baudolino, podobne ako Otto, podozrieval úbohého kanonika z nedostatku fantázie a dostal chuť ju trochu pošteklič. Najprv mu vymenoval tituly niekoľkých kódexov, ktoré videl v knižnici, potom mu citoval ďalšie, ktoré si celkom vymyslel, ako *De optimitate triparum* od Venerabile Beda, *Ars honeste petandi*, *De mondo cacandi*, *De castramentandis crinibus* a *De patria diabolorum*[37]. Všetky diela vyvolali úžas a zvedavosť dobrého kanonika, ktorý urýchlene požiadal o kópie týchto neznámych pokladov poznania. Túto službu by mu Baudolino bol ochotne poskytol, aby umlčal výčitky svedomia za Ottov pergamen, ktorý kedysi zoškrabal. Naozaj však nevedel, čo by mal okopírovať, a tak si musel vymyslieť, že diela sú síce uschované v opátstve Saint-Victor, ale zaváňajú kacírstvom, preto ich kanonici nedovolia nikomu pozrieť.

„Potom som sa dozvedel," rozprával Baudolino Niketovi, „že Rahewinus napísal učenému parížskemu priateľovi a poprosil ho, aby vyžiadal rukopisy od mníchov z opátstva Saint-Victor, ktorí po nich, samozrejme, nenašli ani stopu. Obvinili knihovníka z nedbalosti, hoci ten chudák prisahal, že ich nikdy nevidel. Myslím, že nakoniec nejaký kanonik tie knihy naozaj napísal,

aby dal veci do poriadku, a dúfam, že jedného dňa ich niekto nájde.“

Zatiaľ Básnik Baudolinovi podával správy o Fridrichových činoch. Väčšina Talianov nedodržiavala prísahu, ktorú zložili v Roncaglii. Podľa dohody mali vzbúrené mestá zrúcať hradby a zničiť vojenské stroje. Mešťania sa tvárili, že zrovnávajú obranné valy okolo mesta, ale ani sa ich nedotkli. Fridrich vyslal poslov do Cremy, aby urýchlili práce, ale Cremčania pohrozili, že cisárskych poslov zabijú a keby neboli ušli, boli by to naozaj urobili. Potom poslal do Milána Rainalda a grófa palatína delegovať právomoci, aby Miláncania nemohli požadovať uznanie cisárskych práv a potom si sami zvoliť konzulov. Aj tam obaja vyslanci takmer prišli o kožu, a neboli to obyčajní páni, ale kancelár ríše a dvoran! Miláncania sa však neuspokojili, obsadili zámok v Trezze a dali do železiez celú posádku. Nakoniec znova zaútočili na Lodi, a vtedy sa už cisár neovládol. Vydal sa obliehať Cremu, aby im dal príučku.

Spočiatku obliehanie postupovalo podľa pravidiel kresťanskej vojny. Cremčania, ktorým pomáhali Miláncania, podnikli úspešné výpady a zajali mnohých cisárskych vojakov. Cremončania, ktorí z nenávisti ku Cremčanom stáli spolu s Pavijčanmi a Lodijčanmi na strane cisára, zostrojili výkonné obliehacie stroje, ktoré zaplatili životom mnohí obliehajúci a nie obliehaní, ale takto to chodí. Básnik s potešením rozprával o vydarených bitkách a všetci spomínali, ako dal cisár doviezť Lodijčanmi dvesto prázdnych sudov, naplnil ich zeminou, nahádzal do priekopy, potom ich dal prikryť ďalšou zeminou a drevom, ktoré Lodijčania priviezli na viac ako dvetisíc vozoch, a po tomto povrchu prešiel s baranidlami, ktorými potom vojaci vrážali do hradieb.

Ale keď išli do útoku s najväčšou drevenou vežou, ktorú zostrojili Cremončania, a obliehaní začali vrhať z prakov toľko kameňov, že ju takmer zrútili, cisár od zúrivosti stratil hlavu. Nechal doviesť cremských a milánskych vojnových zajatcov a priviazať ich pred vežu a k jej bokom. Myslel si, že keď obliehaní uvidia svojich bratov, bratrancov, synov a otcov, nebudú mať odvahu kameňovať ich. Nebral do úvahy, že aj Cremčania sú zaslepení hnevom, a to tí na hradbách, ako aj pred hradbami. Práve oni volali na svojich bratov, aby na nich nebrali ohľad, a tí na hradbách so zaťatými zubami a slzami v očiach –

kati vlastných príbuzných – ďalej mierili na vežu a zabili deväť z nich.

Milánski študenti, ktorí prišli do Paríža, prisahali Baudolinovi, že k veži boli priviazané aj deti, ale Básnik ho ubezpečil, že správa bola falošná. Pravda je však taká, že to dojalo aj samého cisára a ostatných väzňov dal oslobodiť. Ale Cremčania a Miláčania, rozzúrení nad tým, akou smrťou zahynuli ich druhovia, vzali nemeckých a lodijských väzňov, ktorých mali v meste, vyviedli ich na pevnostný násyp a chladnokrvne ich pozabíjali pred Fridrichovými očami. Nato dal Fridrich priviesť pod hradby dvoch cremských väzňov a tam ich odsúdil ako banditov a krivoprísažníkov na smrť. Cremčania oznámili, že ak ich obesí, oni obesia jeho zajatcov. Fridrich odpovedal, že by to chcel vidieť, a obesil oboch väzňov. Cremčania odpovedali tým, že *coram populo*[38] obesili všetkých zajatcov. Fridrich, besný od zlosti, dal nato vyviesť všetkých Cremčanov, ktorých ešte držal, dal postaviť pred mestom celý les šibeníc a chystal sa ich všetkých obesiť. Biskupi a opáti sa rozbehli na popravisko a presviedčali ho, že má byť príkladom milosrdenstva a nesmie odpovedať zlobou na zlobu svojich nepriateľov. Fridricha sa to hlboko dotklo, no nemohol už svoj príkaz celkom odvolať, preto sa rozhodol potrestať aspoň deväť spomedzi týchto nešťastníkov.

Baudolino sa rozplakal, keď počul o týchto udalostiach. Nielen preto, že bol v jadre mierumilovný, ale aj preto, že jeho milovaný adoptívny otec sa pošpinil toľkými zločinmi. To ho utvrdilo v presvedčení zostať študovať v Paríži a podvedome tým ospravedlňoval aj svoju lásku k cisárovnej. Pokračoval v písaní čoraz vášnivejších listov a odpovedí, celý rozochvený ako pustovník. Ibaže tentoraz už nič z nich priateľom neukázal.

Predsa sa však cítil vinný, preto chcel urobiť niečo na slávu svojho pána. Otto mu zanechal posvätný záväzok osvetliť príbeh o kňazovi Jánovi. Baudolino sa teda venoval hľadaniu neznámeho, ale podľa Ottovho svedectva istotne veľmi známeho kňaza.

Keď Baudolino a Abdul skončili štúdium trivia a quadrivia, začali sa učiť umeniu diskusie a najprv si položili otázku: Naozaj existuje kňaz Ján? Ale túto otázku si začali klásť za podmienok, ktoré Baudolino radšej pred Niketom nespomenul.

Keď Básnik odcestoval, Abdul sa prisťahoval na jeho miesto k Baudolinovi. Raz večer sa Baudolino vrátil a našiel Abdula, ako celkom sám spieva jednu zo svojich najkrajších pesničiek, v ktorej si túžobne želal stretnúť svoju vzdialenú princeznú, ale zrazu, keď ju videl tak blízko, zazdalo sa mu, že sa od nej pospiatky vzďaľuje. Baudolino nechápal, či to bolo vďaka hudbe, alebo slovám, ale obraz Beatrice, ktorý sa pred ním vynoril, hneď, len čo započul spev, sa vzďaľoval, rozplýval v prázdne pred jeho pohľadom. Abdul spieval a jeho spev ešte nikdy nebol taký mámivý.

Mladík dospieval a zostal úplne vyčerpaný. Baudolino sa na okamih bál, že omdlie, sklonil sa k nemu, ale Abdul zdvihol ruku, akoby ho chcel upokojiť, a tlmene sa sám pre seba, bez dôvodu, rozosmial. Smial sa a celé telo sa mu triaslo. Baudolino si myslel, že má horúčku, ale Abdul, ktorý sa neprestával smiať, mu povedal, aby ho nechal na pokoji, že to prejde a že veľmi dobre vie, z čoho to má. A nakoniec, keď Baudolino neprestával s otázkami, sa rozhodol vyzradiť mu svoje tajomstvo.

„Počúvaj teda, priateľ môj. Vzal som si trochu zeleného medu, ale len trochu. Viem, že je to diabolské pokušenie, ale niekedy ho potrebujem, aby som mohol spievať. Počúvaj a nenadávaj mi. Už ako chlapec som vo Svätej zemi počul rozprávať nádherný a strašný príbeh. Bola to rozprávka o tom, že neďaleko Antiochie žil saracénsky ľud, ktorý býval v horskom hrade, kam sa mohli dostať len orly. Jeho pán sa volal Aladin a budil veľkú hrôzu tak u saracénskych kniežat, ako aj u kresťanov. Hovorilo sa, že uprostred jeho sídla je záhrada plná najrozmanitejšieho ovocia a kvetov, že tam tečú potoky plné vína, mlieka, medu a vody a okolo tancujú a spievajú dievčatá nevýslovnej krásy. V záhrade mohli žiť len mladíci, ktorých Aladin dal uniesť, a na tomto mieste pôžitkov ich priúčal rozkoši. Zahanbene som sa červenal, keď si dospelí šepkali, že tieto dievčatá sú štedré a ochotne uspokojujú hostí nevýslovnými, a myslím aj vyčerpávajúcimi radosťami. Takže ten, kto vstúpil na toto miesto, nechcel odtiaľ za nič na svete odísť.“

„Nemali sa najhoršie u toho tvojho Aladina alebo ako sa volal,“ usmial sa Baudolino a prešiel priateľovi po čele vlhkou handrou.

„To si myslíš preto,“ povedal Abdul, „lebo nepoznáš pravdu. Raz ráno sa jeden z týchto mladých mužov prebudil v reťaziach na špinavom dvore, kde pražilo slnko. Po niekoľkých dňoch

trestu ho odviedli pred Aladina. Mládenec sa mu hodil k nohám, vyhrážal sa samovraždou a prosíkal, aby ho vrátil do záhrady pôžitkov, bez ktorých sa už nevedel zaobísť. Vtedy mu Aladin odhalil, že upadol do nemilosti u proroka a jeho priazeň si môže znova získať len tak, že splní veľké poslanie. Dal mu zlatú dýku a povedal, aby sa vydal na cestu, šiel na dvor jeho nepriateľa a zabil ho. Len tak si môže znova zaslúžiť to, po čom túži, a keby bol pri plnení poslania ranený, aj tak znova príde do raja, celkom takého ako miesto, odkiaľ bol vyhnaný, dokonca lepšieho. Práve preto mal Aladin obrovskú moc a báli sa ho všetky okolité kniežatá, či už Mauri, alebo kresťania, lebo jeho poslovia boli odhodlaní na akúkoľvek obeť."

„Teda," poznamenal Baudolino, „lepšie sú naše pekné krčmičky a v nich dievčatá, ktoré môžeme mať bez toho, aby nás podrobili skúške. Ale čo máš ty spoločné s týmto príbehom?"

„Keď som mal desať rokov, uniesli ma Aladinovi ľudia. Zostal som uňho päť rokov."

„A ako desaťročný si si užíval s tými krásnymi dievčatami, o ktorých si mi rozprával? A potom ťa poslali niekoho zabiť? Abdul, čo mi to hovoríš?" zľakol sa Baudolino.

„Bol som príliš mladý, aby ma hneď zaradili medzi blažených mladíkov, a tak ma pridelili ako sluhu k jednému hradnému eunuchovi, ktorý mal na starosti ich pôžitky. Ale počuj, čo som objavil. Za celých päť rokov som nikdy nevidel nijakú záhradu, lebo mladíci boli stále pripútaní v reťaziach na tom nádvorí, kde pražilo slnko. Každé ráno vzal eunuch zo skrine strieborné nádoby, v ktorých bola kaša hustá ako med, ale zelenkavej farby, išiel od jedného väzňa k druhému a dával im jesť z tejto zmesi. Väzni ju vychutnávali a začali rozprávať sami sebe a ostatným o všetkých pôžitkoch, o ktorých hovorila legenda. Chápeš, celé dni snívali s otvorenými očami a blažene sa usmievali. Podvečer pocítili únavu, začali sa smiať, niekedy tlmene, inokedy neviazane a potom zaspali. Postupne, ako som rástol, pochopil som klam, v ktorom ich Aladin držal. Žili v reťaziach a v ilúzii, že sú v raji, a zo strachu, že by mohli stratiť túto blaženosť, stávali sa nástrojom pomsty svojho pána. Ak sa vrátili po splnení poslania živí, znova sa dostali do poddanstva, ale začali vidieť a cítiť to, čo sa im vďaka zelenému medu snívalo."

„A ty?"

„Raz v noci, keď všetci spali, som vkĺzol tam, kde držali strieborné nádoby so zeleným medom, a ochutnal som z neho. Vravím, ochutnal? Prehltol som dve lyžice, a hneď som uvidel zázračné veci…“

„Zdalo sa ti, že si v záhrade?“

„Nie, možno ostatní snívali o záhrade, lebo keď prišli, Aladin im o nej rozprával. Myslím, že zelený med ti ukáže to, po čom človek v hĺbke srdca túži. Ja som sa ocitol na púšti, presnejšie v oáze, a videl som prichádzať nádhernú karaván, ťavy ozdobené chocholmi, rad Maurov vo farebných turbanoch, ktorí bubnovali a hrali na cimbaly. A za nimi pod baldachýnom, ktorý niesli štyria obri, sa blížila moja princezná. Neviem si už spomenúť na jej tvár, bola taká… ako by som to povedal… žiarivá, že si spomínam len na oslnenie, oslepujúci jas…“

„Ale akú mala tvár, bola krásna?“

„Nevidel som jej tvár, bola zahalená závojom.“

„Do koho si sa teda zamiloval?“

„Do nej, lebo som ju nevidel. Sem do srdca mi vstúpila nekonečná nežnosť, malátnosť, z ktorej som sa nikdy viac neprebral. Karaván sa vzďaľovala k dunám, chápal som, že ten obraz sa nikdy viac nevráti, hovoril som si, že som tú bytosť nemal spustiť z očí, ale nadránom som sa začal smiať, vtedy som si myslel, že od radosti, ale bolo to pod vplyvom zeleného medu, keď prechádzal jeho účinok. Zobudil som sa, keď už slnko bolo vysoko, a veľa nechýbalo, aby ma eunuch prichytil omámeného. Vtedy som sa rozhodol utiecť a nájsť vzdialenú princeznú.“

„Ale ty si pochopil, že to bol len účinok zeleného medu…“

„Áno, to, čo som videl, bola len ilúzia, ale to, čo som cítil, nie, moja túžba bola naozajstná. Ak cítiš túžbu, už to nie je ilúzia, ale skutočnosť.“

„Ale bola to túžba zrodená z ilúzie.“

„Ale ja som tú túžbu už nechcel stratiť. Stala sa zmyslom môjho života.“

Abdulovi sa podarilo ujsť z hradu a vrátiť sa k rodine, ktorá ho už považovala za navždy strateného. Jeho otec sa obával Aladinovej pomsty a poslal ho preč zo Svätej zeme, do Paríža. Skôr než ušiel, Abdul si zobral jednu nádobu so zeleným medom, ale ako povedal Baudolinovi, už nikdy viac z neho neochutnal zo strachu, že tá prekliata mixtúra ho znova zanesie do rovnakej oázy, aby donekonečna prežíval svoju extázu. Nevedel, či by

odolal návalu citu. Princezná bola už navždy s ním a nikto mu ju nemohol vziať. Zdalo sa mu lepšie snívať o nej, ako ju vlastniť vo falošných spomienkach.

Postupom času sa niekedy odvážil znova ochutnať z medu, ale vzal si len veľmi málo, na koniec lyžice, aby cítil jeho chuť na jazyku. Dodával mu silu pre piesne, v ktorých bola princezná s ním, prítomná, a predsa vzdialená. Prežíval len krátke extázy, tak ako v ten večer.

Abdulov príbeh Baudolina zaujal a mládenec neodolal pokušeniu zažiť hoci aj veľmi krátku vidinu, v ktorej by sa mu zjavila cisárovná. Abdul mu nemohol odmietnuť vyskúšať to. Baudolino pocítil len ľahkú otupenosť a túžbu smiať sa. Ale myseľ mal rozrušenú. Zvláštne bolo, že ho nerozrušila Beatrice, ale kňaz Ján, a to natoľko, že si kládol otázku, či skutočným objektom jeho túžob nebola skôr nedosiahnuteľná ríša, než pani jeho srdca. A práve v ten večer, keď Abdulovi takmer prešiel účinok medu a Baudolino bol ešte mierne opojený, začali sa rozprávať o kňazovi a pýtali sa, či existuje. Vďaka zelenému medu sa im zdalo hmatateľným to, čo nikdy nevideli, a tak sa rozhodli, že kňaz existuje.

Existuje, vyhlásil Baudolino, lebo niet dôvodov, ktoré by odporovali jeho existencii. Existuje, súhlasil Abdul, lebo počul od jedného študenta, že za krajinou Médov a Peržanov žijú kresťanskí králi, ktorí bojujú s pohanmi tých oblastí.

„Kto je ten študent?“ spýtal sa Baudolino rozochvene.

„Borone,“ odpovedal Abdul. Na druhý deň začali hľadať Boroneho.

Bol klerikom v Montbéliarde, a tak ako mnohí jemu podobní, žil teraz v Paríži (a navštevoval knižnicu v opátstve Saint-Victor) a zajtra už bude ktoviekde, lebo sledoval svoj plán, o ktorom nechcel nikomu nič povedať. Mal veľkú hlavu a strapaté vlasy, oči červené od čítania pri svetle lampáša, ale bol chodiacou archou múdrosti. Očaril ich hneď pri prvom stretnutí, prirodzene v krčme, nastoľoval im rafinované otázky, o ktorých by ich učitelia mohli celé dni diskutovať: či sa spermia môže zmraziť, či môže prostitútka počať, či pot na hlave je smradľavejší ako na ostatných častiach tela, či uši očervenejú, keď sa hanbíme, či je väčšou bolesťou pre muža smrť, alebo sobáš milovanej, či šľachtici musia mať deformované uši, či sa bláznom zhoršuje stav počas splnu. Najväčšmi ho zaujímala otázka existencie

prázdna, o ktorom podľa svojho názoru vedel viac ako ktorýkoľvek iný filozof.

„Prázdno," hovoril Borone už s chuťou zeleného medu v ústach, „neexistuje, lebo príroda má z neho hrôzu. Z filozofických dôvodov je evidentné, že neexistuje, lebo keby existovalo, bolo by buď substanciou, alebo nepredvídanou okolnosťou. Materiálnou substanciou nie je, lebo by malo telo a zaberalo by priestor, a nie je substanciou netelesnou, lebo ináč by bolo inteligentné ako anjeli. Nie je nepredvídanou okolnosťou, lebo nepredvídané okolnosti existujú len ako atribúty substancií. Po druhé, prázdno neexistuje z fyzikálnych dôvodov: vezmi si napríklad valcovitú vázu…"

„Ale prečo," prerušil ho Baudolino, „ti tak záleží na tom, aby si dokázal, že prázdno neexistuje? Čo ťa tak zaujíma na prázdne?"

„Zaujíma ma to. Prázdno môže byť buď medzipriestorové, čiže medzi telesami v našom sublunárnom svete, alebo rozpínajúce sa za hranice vesmíru, ktorý vidíme, uzavreté vo veľkej guli nebeských telies. Keby to bolo tak, mohli by v tom prázdne existovať iné svety. Ale keď sa dokáže, že neexistuje medzi priestorové prázdno, tým skôr nebude môcť existovať prázdno rozpínajúce sa za hranice vesmíru."

„Ale prečo ti záleží na tom, či existujú iné svety?"

„Záleží mi na tom. Ak totiž existujú, náš Pán by sa bol musel obetovať v každom z nich a rovnako v každom z nich by sa musel premeniť na chlieb a víno. A teda najvzácnejší predmet, ktorý je dôkazom a stopou tohto zázraku, by nebol jediný, ale mal by mnoho kópií. A akú cenu by mal môj život, keby som nevedel, že niekde existuje najvzácnejší predmet, ktorý treba nájsť?"

„A čo je to ten najvzácnejší predmet?"

Vtom Borone rázne odsekol: „Do toho vás nič," a dodal, „nie sú to veci pre nepovolaných. Ale zmeňme tému. Keby bolo mnoho svetov, bolo by aj mnoho prvých ľudí, mnoho Adamov a Ev, ktorí sa dopustili nekonečne veľa ráz dedičného hriechu. Bolo by teda mnoho Pozemských rajov, odkiaľ boli vyhnaní.

Viete si predstaviť, že by niečo také vznešené ako Pozemský raj mohlo existovať viac ráz, ako existuje viacero miest s riekou a vrchom, ako Sv. Jenevièffe? Existuje len jediný Pozemský raj vo vzdialenej krajine, za ríšou Médov a Peržanov."

Dostali sa na koniec a porozprávali Boronemu o svojich úvahách o kňazovi Jánovi. Áno, Borone počul rozprávať jedného mnícha o kresťanských kráľoch v Oriente. Čítal správu spred mnohých rokov o stretnutí indického patriarchu, ktorý navštívil pápeža Kalixta II. Hovorilo sa tam o námahe, ktorú pápež vynaložil, aby porozumel jeho odlišnému jazyku. Patriarcha opísal mesto Hulna, ktorým preteká jedna z riek, prameniacich v Pozemskom raji, Physon, ktorú iné národy volajú Ganga. Na vrchu nad mestom je kaplnka, kde je pochovaný apoštol Tomáš. Vrch je neprístupný, lebo sa vypína uprostred jazera, ale na osem dní v roku voda ustúpi a dobrí kresťania môžu ísť obdivovať telo apoštola, ktoré vyzerá, akoby ani nezomrel, naopak, ako sa tvrdí v texte, tvár mu žiari ako slnko, červené vlasy siahajú až po plecia, brada a šaty vyzerajú ako práve ušité.

„Nič však nenasvedčuje tomu, že by ten patriarcha bol kňaz Ján," uzavrel opatrne Borone.

„Nie, iste," odpovedal Baudolino, „ale potvrdzuje to, že už oddávna sa hovorí o vzdialenej, blaženej a neznámej ríši. Počuj, môj drahý biskup Otto sa vo svojom diele *Historia de duabus civitatibus* odvoláva na istého Huga z Gabaly, ktorý povedal, že Ján zvíťazil nad Peržanmi a chcel prísť na pomoc kresťanom v Svätej zemi, ale musel sa zastaviť na brehu rieky Tigris, lebo nemal bojové lode na prepravu svojich mužov. Ján teda žije za riekou Tigris. Chápeš? Ale najkrajšie na tom je, že to všetci museli vedieť ešte predtým, než to spomenul Hugo. Prečítajme si pozorne, čo uvádza Otto, ktorý nepísal nič náhodou. Prečo tento Hugo vysvetľoval pápežovi dôvody, pre ktoré Ján nemohol pomôcť kresťanom v Jeruzaleme, akoby ho musel ospravedlniť? Pretože v Ríme sa to od neho očividne očakávalo. A keď Otto hovorí, že Hugo menuje Jána, poznamenáva *sic enim eum nominare solent*[39], ako ho zvyčajne volajú. Čo znamená to množné číslo? Zjavne to, že nielen Hugo, ale aj iní *solent* majú vo zvyku – a teda mali vo zvyku už v tých časoch – ho tak volať. Ďalej Otto píše, že podľa Huga mal Ján, rovnako ako mudrci od Východu, od ktorých odvádza svoj pôvod, namierené do Jeruzalema. Ale potom sa už neodvoláva na Hugovo tvrdenie, že sa mu to nepodarilo, ale *fertur*, hovorí sa, že niektorí iní, v množnom čísle, *asserunt*, tvrdia, že sa mu to nepodarilo. Naši učitelia nás učia, že niet lepšieho dôkazu pravdy," uzavrel Baudolino, „ako pokračovanie tradície."

Abdul šepkal Baudolinovi do ucha, že možno aj biskup Otto si občas oblizol zo zeleného medu, ale Baudolino ho štuchol do rebier.

„Ešte stále som nepochopil, prečo bol ten kňaz pre vás taký dôležitý," povedal Borone, „ale ak ho treba hľadať, tak iste nie pozdĺž rieky vytekajúcej z Pozemského raja, ale priamo v Pozemskom raji. A o tom by som vedel veľa rozprávať…"

Baudolino a Abdul skúsili vytiahnuť z Boroneho viac o Pozemskom raji, ale Borone si dožičil priveľa zo sudov U troch svietnikov a tvrdil, že si na nič viac nespomína. Obaja priatelia, akoby im mysľou preletela tá istá myšlienka, chytili Boroneho pod pazuchy a odviedli ho do svojej izby. Tam mu Abdul zdržanlivo ponúkol štipku zeleného medu a druhú štipku si rozdelili s Baudolinom medzi sebou. Borone zostal na chvíľu uchvátený, obzeral sa okolo seba, akoby nechápal, kam sa to dostal a začal mať vidiny.

Hovoril niečo o istom Tugdalovi, ktorý podľa všetkého navštívil aj peklo a raj. Nestojí za to hovoriť, aké je peklo, ale raj je miestom plným lásky, veselosti, hravosti, cnosti, krásy, svätosti, súladu, jednoty, láskavosti a nekonečnej večnosti chránený zlatým múrom a za ním sú stoličky ozdobené vzácnymi kameňmi, na ktorých sedia muži a ženy, mladí i starí, oblečení v hodvábnych tógach, s tvárami žiarivými ako slnko a vlasmi z čistého zlata. Všetci spievajú *aleluja* a v rukách majú knihy so zlatými písmenami.

„Do pekla," hovoril rozvážne Borone, „môžu ísť všetci, stačí chcieť a niekedy tí, čo sú tam, sa vracajú v podobe nočnej mory, úzkosti alebo inej hrôzostrašnej vidiny a rozprávajú nám o tom. Ale naozaj si možno myslieť, že ten, čo videl tieto veci, sa dostane do nebeského raja? Keby sa to aj stalo, živá bytosť by nikdy nebola taká neslušná, aby o tom rozprávala, lebo isté tajomstvá si má skromná a počestná osoba nechať pre seba."

„Buď vôľa Božia, nech sa nikdy nezjaví na zemskom povrchu bytosť tak nahlodaná márnivosťou," doplnil Baudolino, „aby bola nehodná dôvery, ktorú do nej vložil Pán."

„Dobre teda," povedal Borone, „počuli ste príbeh Alexandra Veľkého, ktorý prišiel na breh Gangy a napredoval pozdĺž hradieb, lemujúcich tok rieky, ale nebola v nich nijaká brána a po troch dňoch plavby zbadal v stene malé okienko, z ktorého sa vykláňal starec. Cestovatelia žiadali, aby mesto zaplatilo daň Alexandrovi, kráľovi kráľov, ale starec odpovedal, že to je mesto

blažených. Nie je možné, aby Alexander, veľký kráľ, ale pohan, prišiel do nebeského mesta, a teda to, čo on a Tugdalo videli, bol Pozemský raj. To, čo ja vidím v tejto chvíli…“

„Kde?“

„Tam,“ a ukázal do kúta izby. „Vidím miesto, kde rastú pôvabné zelené lúky, ozdobené voňavými kvetmi a trávou a všade okolo sa vznáša príjemná vôňa, a keď ju vdychujem, nemám vôbec chuť jesť a piť. Je tu krásna lúka a na nej štyria muži ctihodného výzoru, na hlavách majú zlaté koruny a palmové vetvy v rukách… Počujem spev, cítim vôňu balzamu, ach, môj Bože, cítim v ústach sladký med… Vidím sklený kostol uprostred s oltárom, odkiaľ tryská voda biela ako mlieko. Zo severnej strany vyzerá kostol ako drahokam, z južnej strany je krvavej farby, na západe biely ako sneh a nad ním žiaria nespočetné hviezdy iskrivejšie ani hviezdy na nebi. Vidím muža s vlasmi bielymi ako sneh, zarasteného perím ako vták, oči mu takmer nevidno pod visiacim bielym obočím. Prstom mi ukazuje na večne zelený strom, ktorý vylieči z choroby každého, kto si sadne do jeho tieňa, a na druhý strom, ktorého listy žiaria všetkými farbami dúhy. Ale prečo dnes večer vidím tieto veci?“

„Možno si o nich niekde čítal a víno ich v tebe oživilo na prahu duše,“ povedal nato Abdul. „Ten cnostný muž, ktorý žil na mojom ostrove, bol svätý Brandano a plavil sa po mori až po najvzdialenejšie hranice zeme a objavil ostrov, celý porastený zrelým hroznom, modrým, fialovým a bielym, so siedmimi čarovnými fontánami a siedmimi kostolmi, jedným skleneným, druhým granátovým, tretím zafírovým, štvrtým topásovým, piatym rubínovým, šiestym smaragdovým, siedmym koralovým, každý z nich so siedmimi oltármi a siedmimi lampášmi. A pred kostolom uprostred námestia stál chalcedónový stĺp a na vrchole mal koleso so zvončekmi, ktoré sa krútilo.“

„Nie, nie, ja nevidím ostrov,“ zapálene namietal Borone, „vidím krajinu blízko Indie, kde vidím ľudí s ušami väčšími, ako máme my, a dvojitým jazykom, takže môžu hovoriť s dvoma ľuďmi súčasne…“

„Isteže,“ poznamenal Baudolino, „nezabudnime, že podľa Exodu bola Božiemu ľudu prisľúbená krajina, kde tečie mlieko a med.“

„Nepleťme si veci,“ povedal Abdul, „v Exode sa hovorí o zasľúbenej krajine, zasľúbenej po vyhnaní z raja, kým Pozemský raj bol zemou našich prarodičov pred vyhnaním z raja.“

„Abdul, toto nie je *disputatio*[40]. Tu nejde o to, aby sme zistili, na aké miesto ideme, ale aby sme pochopili, aké by malo byť ideálne miesto, kam by chcel ísť každý z nás. Ak existovali také zázraky a ešte stále existujú nielen v Pozemskom raji, ale aj na ostrovoch, kam Adam a Eva nikdy nevkročili, Jánova ríša by mala byť dosť podobná týmto miestam. My sa usilujeme pochopiť, aká by mala byť ríša hojnosti a cnosti, kde nejestvuje lož, žiadostivosť, pôžitkárstvo. Prečo ináč by sme po nej túžili ako po kresťanskej ríši?“

„Ale nepreháňajme,“ odporúčal rozvážne Abdul, „inak nám nikto neuverí. Chcem povedať, že nikto neuverí, že je možné ísť tak ďaleko.“

Povedal „ďaleko“. Pred chvíľou si Baudolino myslel, že pri predstavách o Pozemskom raji Abdul aspoň na jeden večer zabudne na svoju nemožnú vášeň. Ale nie. Stále na to myslel. Videl raj, ale hľadal tam svoju princeznú. Naozaj, mrmlal, kým sa pomaly rozplýval účinok medu: „Azda ta jedného dňa pôjdeme, *langan li jorn son long en mai*, vieš, keď sa dni v máji predlžujú…“

Borone sa začal potichu smiať.

„Takže takto, pán Niketas,“ pokračoval Baudolino, „noci, keď som prepadol pokušeniam tohto sveta, som trávil tým, že som si predstavoval iné svety. Trochu za pomoci vína a trochu za pomoci zeleného medu. Nič nie je lepšie, ako predstavovať si iné svety,“ tvrdil, „ak chceme zabudnúť na to, aký bolestný je svet, v ktorom žijeme. Tak som si to aspoň vtedy myslel. Nechápal som ešte, že keď si predstavujeme iné svety, nakoniec pretvárame aj tento svet.“

„Zatiaľ sa snažme pokojne žiť v tomto svete, ktorý nám dala Božia vôľa,“ povedal Niketas. „Tuhla naši neprekonateľní Janovčania nám pripravili niekoľko lahôdok našej kuchyne. Ochutnaj túto polievku zo zmesi morských a riečnych rýb. Možno máte dobré ryby aj u vás, hoci si myslím, že v chladnej vode nenarastú tak ako v Marmarskom mori. Ochucujeme polievku cibuľou, osmaženou na olivovom oleji, feniklom, inými bylinkami a niekoľkými pohármi suchého vína. Naleješ si ju na krajce chleba a môžeš si pridať túto omáčku z vaječných žĺtkov a citrónovej šťavy rozmiešanej v troške vývaru. Myslím, že takto jedli Adam a Eva v Pozemskom raji. Ale pred dedičným

hriechom. Po ňom sa možno museli uspokojiť s držkami ako ty v Paríži.“

9.

Baudolino potupí cisára a zvedie cisárovnú

Baudolino strávil v Paríži štyri zimy, ktoré venoval nie príliš prísnemu štúdiu a fantazírovaniu o záhrade Edenu. Túžil znova vidieť Fridricha a ešte väčšmi Beatrice, ktorá v jeho rozrušenej mysli už celkom stratila pozemskú podobu a stala sa obyvateľkou raja, tak ako Abdulova vzdialená princezná.

Jedného dňa Rainald požiadal Básnika, aby napísal ódu na cisára. Zúfalý Básnik sa vyhovoril u svojho pána, že čaká na inšpiráciu, aby získal čas, a zatiaľ poslal Baudolinovi volanie o pomoc. Baudolino napísal skvelú báseň *Salve mundi domine*[41], v ktorej vyzdvihol Fridricha nad všetkých kráľov a hovorilo sa v nej o jeho najsladšom jarme. Ale nemal odvahu poslať ju po poslovi, a tak si zaumienil, že sa vráti do Talianska, kde sa medzitým udiali mnohé veci, ktoré sa pokúšal vyrozprávať Niketovi.

„Rainald zasvätil svoj život tomu, aby vytvoril obraz cisára ako pána sveta, mieru a zákonnosti, ktorý sa neskloní pred *rex et sacerdos*[42] ako Melchisedeq, a tak sa zrážke záujmov medzi ním a pápežom nedalo vyhnúť. V období obliehania Cremy zomrel pápež Hadrián, ktorý kedysi korunoval Fridricha v Ríme, a väčšina kardinálov si zvolila kardinála Bandinelliho za pápeža Alexandra III. Pre Rainalda to bolo hotové nešťastie, lebo s Bandinellim, ktorý bol neústupný v otázkach pápežského primátu, boli ako pes a mačka. Neviem, akými intrigami Rainald dosiahol, že niektorí kardináli a členovia senátu zvolili iného pápeža, Viktora IV., ktorého spolu s Fridrichom mohli ľahšie ovládať. Prirodzene, Alexander III. okamžite exkomunikoval aj Fridricha, aj Viktora. Nestačilo vyhlásiť, že Alexander nie je naozajstný pápež, a teda exkomunikácia je neplatná, lebo

francúzsky i anglický kráľ ho uznali. Rovnako pre talianske mestá to bola voda na ich mlyn, že konečne nastúpil pápež, ktorý vyhlásil cisára za schizmatika, čo znamenalo, že nikto mu už nebol povinný poslušnosťou. Okrem toho prichádzali správy, že Rainald intrigoval s vaším bazileom Manuelom a hľadal oporu vo väčšej ríši, ako bola Fridrichova. Ak Rainald chcel, aby sa Fridrich stal jediným dedičom rímskej ríše, musel nájsť presvedčivý dôkaz o nástupníctve. To bol dôvod, prečo zapojil do práce aj Básnika."

Niketas len s námahou sledoval rok po roku Baudolinov príbeh. Nielenže sa mu zdalo, že aj jeho rozprávačovi sa trochu plietlo to, čo sa stalo predtým a čo potom, ale opakovali sa aj Fridrichove príbehy a nechápal, kedy Miláničania znova vytasili zbrane, kedy znova ohrozovali Lodi, kedy sa cisár opäť vydal na ťaženie proti Taliansku. Ak by toto mala byť kronika, hovoril si, stačilo by náhodne vybrať stránku, lebo opisuje stále rovnaké udalosti. Je to ako zlý sen, kde sa stále vracia ten istý príbeh, a človek sa chce čím skôr zobudiť.

Napokon však Niketas usúdil, že Fridrichove ťažkosti s Miláničanmi, ktorí mu robili prieky a vyvolávali potýčky, trvali asi dva roky. Nasledujúci rok cisár za pomoci vojvodov z Novary, Asti, Vercelli, markíza z Monferrata, markíza Malaspina, grófa Biandrateho, miest Como, Lodi, Bergamo, Cremona, Pavia a niekoľkých ďalších začal znova obliehať Miláno. Jedného pekného dňa sa vynoril už dvadsaťročný Baudolino pred hradbami mesta a so sebou niesol verše *Salve mundi domine* pre Básnika a svoju korešpondenciu s Beatrice, ktorú nechcel nechať v Paríži napospas zlodejom.

„Dúfam, že sa Fridrich v Miláne správal lepšie ako v Creme," poznamenal Niketas.

„Podľa toho, čo som cestou počul, ešte horšie. Dal vypichnúť oči šiestim zajatcom z Melze a Roncate a jednému Miláničanovi dal vypichnúť len jedno oko, aby mohol ostatných odviesť do Milána. Vynahradil si to však tým, že mu odrezal nos. A keď chytil niekoho, kto sa pokúšal dopraviť do Milána zásoby, dal mu odrezať ruky."

„Vidíš, aj on vypichoval oči!"

„Ale obyčajným ľuďom a nie pánom ako vy. A navyše nepriateľom a nie príbuzným!"

„To ho má ospravedlniť?"

„Teraz áno, ale vtedy nie. Vtedy som bol zhnusený. Nechcel som ho ani ísť pozdraviť. Ale potom som sa mu musel ísť pokloniť, nedalo sa tomu vyhnúť.“

Keď cisár uvidel Baudolina po dlhom čase, išiel ho radostne objať, ale Baudolino sa nemohol ovládnuť. Odtiahol sa od neho, rozplakal, povedal mu, že je zlý a nemôže si nárokovať, aby ho považovali za zákonodarcu, keď sa správa nespravodlivo, a že sa hanbí za to, že je jeho adoptívnym synom.

Keby Fridrichovi ktokoľvek iný povedal podobné veci, dal by mu nielen vypichnúť oči, odrezať nos, ale aj uši. Teraz sa ho však dotkla Baudolinova zúrivosť a on, cisár, sa usiloval ospravedlniť. „Je to vzbura, vzbura proti zákonu, Baudolino, a ty si mi ako prvý povedal, že ja som zákon. Nemôžem odpustiť, nemôžem byť dobrý. Mojou povinnosťou je byť neľútostný. Myslíš, že sa mi to páči?“

„Isteže sa ti to páči, pane môj, musel si pozabíjať všetkých tých ľudí pred dvoma rokmi v Creme a zmrzačiť mnoho ďalších v Miláne, a to nie v boji, ale chladnokrvne, len z márnomyseľnosti, z pomsty a potupy?“

„Ach, sleduješ moje činy, akoby si bol kronikár Rahewinus. Vedz teda, že to nebola márnomyseľnosť, bola to príučka. Je to jediný spôsob, ako si podrobiť týchto neposlušných synov. Myslíš, že Cézar a Augustus boli zhovievavejší? Je vojna, Baudolino, uvedomuješ si, čo to je? Ty, ktorý si veľkým bakalárom v Paríži, vieš, že keď sa vrátiš, chcem ťa mať na dvore medzi svojimi ministrami a možno ti udelím dokonca hodnosť rytiera? A myslíš si, že môžeš stáť po boku svojho cisára a nezašpiniť si ruky? Hnusí sa ti krv? Povedz mi to a pošlem ťa za mnícha. Ale pozor, potom musíš byť bezúhonný, a o tvojich pletkách v Paríži mi rozprávali toľko, že za mnícha sa naozaj nehodíš. Kde si prišiel k tej jazve? Prekvapuje ma, že ju máš na tvári a nie na zadku!“

„Tvoji špióni ti možno rozprávali o mojich pletkách v Paríži, ale ja som aj bez špiónov všade počul rozprávať podarený príbeh o tom, čo si robil v Hadrianopolle. Moje pletky s parížskymi paničkami sú ničím v porovnaní s tvojimi, ktoré máš s byzantskými mníchmi.“

Fridrich zmeravel, zbledol. Veľmi dobre vedel, o čom hovoril Baudolino (ktorý sa to dozvedel od Otta). Keď bol Otto ešte vojvodom zo Švábska, zúčastnil sa na druhej krížovej

výprave na pomoc kresťanom v Jeruzaleme. A zatiaľ čo kresťanská armáda s námahou postupovala k Hadrianopolu, jedného zo šľachticov, ktorý sa vzdialil od výpravy, napadli a zabili miestni banditi. Medzi Rimanmi a Byzantíncami vládlo veľké napätie a Fridrich si vysvetlil nehodu ako výzvu. Jeho hnev, tak ako v Creme, nepoznal hraníc. Zaútočil na neďaleký kláštor a pozabíjal všetkých mníchov.

Príhoda poškvrnila Fridrichovo meno, hoci sa všetci tvárili, že na ňu zabudli, a dokonca aj Otto ju v *Gesta Friderici* zamlčal. Z toho obdobia radšej spomenul, ako sa mladý vojvoda zachránil pred veľkou potopou neďaleko Konštantínopola, znak toho, že nebesá ho ochraňovali. Ale jediný kto na to nezabudol, bol Fridrich, a pretože spomienka na tento zločin nikdy celkom nevybledla, reakcia nasledovala okamžite. Jeho bledá tvár sčervenela, schmatol bronzový svietnik a vrhol sa na Baudolina, akoby ho chcel zabiť. S námahou sa ovládol, schmatol ho za šaty, spustil ruku so zbraňou a precedil pomedzi zuby:

„Pre všetkých diablov pekelných, už nikdy nevyslov to, čo si teraz povedal."

Potom vyšiel zo stanu. Na prahu sa na okamih obrátil: „Choď sa pokloniť cisárovnej, potom sa vráť k tým svojim zženšteným parížskym klerikom."

„Ja ti ukážem, či som zženštený, ukážem ti, čoho som schopný," uvažoval Baudolino, keď opúšťal tábor, a ani sám nevedel presne, čo chce urobiť, uvedomoval si iba, že nenávidí svojho adoptívneho otca a chce mu ublížiť.

Ešte vždy zúrivý došiel do tábora cisárovnej. Úctivo pobozkal lem šiat, potom ruku cisárovnej, ktorá sa pozastavila nad jeho jazvou a zahrnula ho úzkostlivými otázkami. Baudolino zľahčujúco odpovedal, že ju získal v zrážke s pouličnými zlodejmi, čo sa bežne stáva ľuďom na cestách. Beatrice naňho s obdivom pozerala a treba povedať, že z toho dvadsaťročného mladíka s levím výzorom, ktorému jazva dodávala mužnosť, vyrástol pekný rytier. Cisárovná ho ponúkla, aby si sadol a porozprával jej o svojom živote. Kým cisárovná s úsmevom vyšívala, sediac pod nádherným baldachýnom, on sa schúlil k jej nohám a rozprával, ani si neuvedomoval o čom, len aby utíšil svoje napätie. Ale postupne, ako hovoril a pozoroval zdola jej nádhernú tvár, znova preciťoval všetku svoju lásku, ale

stonásobne silnejšie, až kým mu Beatrice nepovedala s tým najzvodnejším úsmevom:

„Ale nenapísal si, ako som ti prikázala a ako som si želala."

Možno to povedala so zvyčajnou nedbalou starostlivosťou, možno len preto, aby oživila rozhovor, ale pre Baudolina nemohla Beatrice povedať nič, čo by nebolo súčasne balzamom aj jedom. Trasúcimi sa rukami vytrhol spod šiat na hrudi listy, podal jej ich a zašepkal: „Nie, písal som, a veľmi veľa, a ty, pani, si mi odpovedala."

Beatrice nechápala, vzala listy a začala ich polohlasne čítať, aby lepšie rozlúštila dvojaký rukopis. Baudolino na dva kroky od nej si zvieral ruky, potil sa, hovoril si, že bol blázon, teraz určite zavolá stráže a dá ho vyhnať, túžil po tom, aby mal dýku a mohol si ju vnoriť do srdca. Beatrice pokračovala v čítaní a líca sa jej čoraz väčšmi sfarbovali, hlas sa jej triasol, keď slabikovala plamenné slová, akoby slúžila svätokrádežnú omšu. Vstala, zo dva razy sa zakolísala, zo dva razy odstrčila Baudolina, ktorý ju chcel podoprieť, potom potichu povedala: „Ach, chlapče, chlapče, čo si to urobil?"

Keď sa Baudolino celý rozochvený znova priblížil a chcel jej vziať listy z rúk, vystrela k nemu chvejúcu sa ruku, aby ho pohladkala po zátylku. Obrátil sa k nej bokom, lebo sa jej nevládal pozerať do očí, a ona mu bruškami prstov hladkala jazvu. Opäť odvrátil hlavu, aby sa vyhol aj tomuto dotyku, ale ona bola už celkom blízko a dotkli sa im nosy. Baudolino si založil ruky za chrbát, aby odolal objatiu, ale ich pery sa už priblížili a pri dotyku sa jemne pootvorili, len na jediný okamih, počas ktorého trval ich bozk, sa cez pootvorené pery zľahka dotkli jazykmi.

Keď sa skončila táto blesková večnosť, Beatrice sa odtiahla, bledá, akoby bola chorá, uprene sa zahľadela Baudolinovi do očí a tvrdo povedala:

„Pre všetkých svätých na nebesiach, už nikdy neurob to, čo si práve spravil!"

Povedala to bez hnevu, takmer bez citu, akoby išla omdlieť. Potom sa jej oči zarosili a mierne dodala: „Prosím ťa!"

Baudolino sa uklonil tak hlboko, že sa takmer čelom dotkol zeme, a vyšiel nevediac, kam ide. Neskôr si uvedomil, že sa v jedinom okamihu dopustil štyroch zločinov: urazil majestát cisárovnej, poškvrnil sa cudzoložstvom, zradil dôveru svojho otca a neodolal potupnému pokušeniu pomstiť sa. „Bol by som sa

chcel pomstiť," pýtal sa, „keby sa Fridrich nebol dopustil masakru, keby ma nebol napadol a ja by som v srdci nepocítil nenávisť? Aj tak by som bol urobil, čo som urobil?" Usiloval sa neodpovedať na túto otázku, a pritom si uvedomoval, že keby bola odpoveď taká, akej sa bál, bol by sa dopustil piateho, a ešte strašnejšieho hriechu, bol by nezmazateľne poškvrnil cnosť svojho idolu len preto, aby sa pomstil, bol by zamenil to, čo bolo zmyslom jeho života, za úbohý nástroj.

„Pán Niketas, toto podozrenie ma sprevádzalo mnoho rokov, aj keď som nemohol zabudnúť na mučivú krásu tej chvíle. Bol som čoraz väčšmi zaľúbený, ale tentoraz som nemal nádej, ani len vo sne. Ak som chcel získať odpustenie, jej obraz musel zmiznúť aj z mojich snov. Nakoniec som si za dlhých prebdených nocí povedal, mal si všetko a po ničom inom nemôžeš túžiť."

Noc sadala na Konštantínopol a nebo už nežiarilo červeňou. Požiar pomaly dohasínal a len na niektorých pahorkoch mesta bolo vidieť nie plamene, ale žiaru. Medzitým Niketas objednal dve čaše medového vína. Baudolino z neho upíjal s očami upretými do prázdna. „Je to víno z Tassosu. Do džbánov pridávajú zmes špaldy a medu. Potom zmiešajú silné a voňavé víno s jemnejším vínom. Však je sladké?" spýtal sa Niketas.

„Áno, veľmi sladké," odpovedal Baudolino, ktorý bol v myšlienkach veľmi ďaleko. Potom položil čašu.

„V ten istý večer," uzavrel, „som sa rozhodol, že už nikdy nebudem Fridricha odsudzovať, lebo som sa cítil väčšmi vinný ako on. Čo je horšie, odrezať nos nepriateľovi, alebo pobozkať manželku svojho dobrodinca?"

Na druhý deň išiel požiadať svojho adoptívneho otca o odpustenie za tvrdé slová, ktoré mu povedal, a celý očervenel, keď si všimol, že Fridrich má výčitky svedomia. Cisár ho objal, ospravedlnil sa za svoju zúrivosť a povedal mu, *že* radšej ako sto pochlebovačov, čo ho obklopujú, má syna, ako je on, ktorý je schopný dať mu najavo, že nemá pravdu. „Ani môj spovedník nemá odvahu povedať mi to," usmial sa. „Si jediný, komu dôverujem."

Tak začal Baudolino platiť za svoj zločin pálčivým pocitom hanby.

10.

Baudolino nájde mudrcov od Východu a kanonizuje Karola Veľkého

Baudolino došiel pred Miláno, keď už Miláncania boli na konci so silami, a to aj pre vzájomné nezhody. Napokon poslali vyjednávačov, aby dohodli kapituláciu, a podmienky ostali tie isté, ako dojednali pred štyrmi rokmi na sneme v Roncaglii, čo znamená, že všetci mŕtvi a všetky škody boli zbytočné. Alebo lepšie povedané, bola to ešte potupnejšia kapitulácia ako tá predošlá. Fridrich by im bol rád znova udelil odpustenie, ale neľútostný Rainald ho podpichoval. Chcel, aby dostali lekciu, na ktorú nikto nezabudne, a bolo treba poskytnúť zadosťučinenie mestám, ktoré bojovali po cisárovom boku, a to nie z lásky k nemu, ale z nenávisti k Milánu.

„Baudolino," oslovil ho cisár, „tentoraz mi to nedávaj za vinu. Niekedy aj cisár musí urobiť to, čo chcú jeho poradcovia." A polohlasom dodal: „Rainalda sa bojím väčšmi ako Miláncanov."

Prikázal teda, aby bolo Miláno vyhladené z povrchu zemského a predtým z neho vyviedli všetkých ľudí, mužov aj ženy.

Po poliach okolo mesta bezcieľne blúdili Miláncania, niektorí sa uchýlili do blízkych miest, ďalší táborili pred hradbami a dúfali, že im cisár odpustí a dovolí im vrátiť sa. Pršalo, utečenci sa v noci triasli zimou, deti ochoreli, ženy plakali, vysilení odzbrojení muži stáli na krajoch ciest, dvíhali päste k nebu, pretože bolo jednoduchšie zlorečiť Všemohúcemu ako cisárovi, lebo jeho muži mali uši všade, a ak Miláncania nadávali príliš surovo, spytovali sa na dôvod.

Fridrich mal najprv v úmysle vzbúrené mestá vypáliť, potom sa rozhodol, že ich radšej nechá v rukách Talianov, ktorí nenávideli Miláno väčšmi ako on. Lodijčanom zveril úlohu

zničiť celú východnú bránu, zvanú Brána Renza, Cremončanom zbúrať Rímsku bránu, Pavijčanom prikázal, aby z Ticinskej brány nezostal kameň na kameni, Novarčania mali vyhladiť z povrchu zemského Vercelinskú bránu, Comčanom prikázal, aby zlikvidovali Comskú bránu, a vojakom zo Serpia a Martesany, aby z Novej brány zostala len hŕba kamenia. Táto úloha sa obyvateľom víťazných miest veľmi páčila a dokonca zaplatili cisárovi mnoho peňazí za privilégium vlastnoručne si vyrovnať účty s porazeným Miláno m.

Na druhý deň, keď bolo búranie v plnom prúde, Baudolino sa odvážil vstúpiť za hradby. Na niektorých miestach nebolo vidieť nič okrem veľkého mračna prachu. Keď vošiel do neho, videl, ako muži pripevnili na fasádu mohutné povrazy a spoločne ťahali, až kým nespadla, ďalší murárski odborníci mlátili krompáčmi na streche kostola, až kým sa nezrútila, a potom veľkými kladivami váľali steny alebo klinmi vyvracali stĺpy.

Baudolino strávil niekoľko dní prechádzkami po zničených uliciach a videl aj to, ako sa zrútila zvonica farského kostola, najkrajšieho a najmajestátnejšieho v celom Taliansku. Najusilovnejší boli Lodijčania, ktorí bažili len po pomste. Ako prví skončili svoju ničivú prácu a potom sa rozbehli pomáhať Cremončanom zrovnať so zemou Rímsku bránu. Ale Pavijčania sa vyznali vo svojom remesle, nemlátili bezhlavo a ovládali svoj hnev. Drvili maltu, ktorá spájala kamene, alebo kopali pri základoch hradieb a zvyšok spadol sám.

Skrátka, pre toho, kto nechápal, čo sa dialo, vyzeralo Miláno ako radostná dielňa, kde každý horlivo pracoval na chválu Pána. Ibaže by si bol myslel, že sa čas vracia dozadu a z ničoho sa rodí nové mesto a pradávne mesto sa stáva prachom a holou zemou. Zatiaľ čo cisár nariadil na Veľkú noc slávnosti v Pavii, ponáhľal sa Baudolino objaviť *mirabilia urbis Mediolani*[43] skôr, než Miláno úplne zanikne. Tak sa dostal do blízkosti nádhernej, ešte nedotknutej baziliky, pri ktorej niekoľkí Pavijčania plne zaujatí prácou končili búranie paláca, aj keď bol prikázaný sviatok. Dozvedel sa od nich, že to je Bazilika svätého Eustacha a že na druhý deň sa do nej pustia: „Je príliš pekná na to, aby sme ju nechali stáť, však?“ povedal presvedčivo jeden z ničiteľov.

Baudolino vstúpil do prázdnej, tichej a chladnej kostolnej lode. Niekto už rozobral oltáre a bočné kaplnky, ktovie odkiaľ sa sem zbehli psy, našli tu útulok a ocikávali stĺpy. Pri hlavnom oltári sa potĺkala úbohá krava. Bolo to pekné zviera a Baudolino

sa zamyslel nad nenávisťou ničiteľov mesta, ktorí prehliadli chutnú korisť v snahe čím skôr zničiť mesto.

V bočnej kaplnke vedľa kamenného sarkofágu zbadal starého kňaza, ktorý zúfalo vzlykal, či skôr skuvíňal ako ranené zviera. Tvár mal bielu ako krieda a jeho vychudnuté telo sebou mykalo pri každom vzdychu. Baudolino mu chcel pomôcť a podal mu fľašu vody, čo mal so sebou. „Vďaka ti, dobrý kresťan," povedal starec, „ale už mi neostáva iné, ako čakať na smrť."

„Nezabijú ťa," upokojoval ho Baudolino, „obliehanie sa skončilo, mier je podpísaný, tí vonku chcú len zbúrať tvoj kostol a nie vziať ti život."

„A čím bude môj život bez môjho kostola? Ale je to spravodlivý trest, lebo z pýchy som pred mnohými rokmi chcel, aby bol môj kostol najkrajší a najslávnejší zo všetkých, a dopustil som sa hriechu."

Akého hriechu sa mohol dopustiť tento úbohý starec? Baudolino sa ho na to spýtal.

„Pred mnohými rokmi mi cestovateľ z východných zemí ponúkol na predaj najvzácnejšie relikvie kresťanstva, a to neporušené telá mudrcov."

„Mudrcov? Všetkých troch? Celých?"

„Mudrcov a vcelku. Vyzerajú ako živí, teda chcem povedať, že vyzerajú, akoby práve zomreli. Vedel som, že to nemôže byť pravda, lebo o mudrcoch sa hovorí len v Evanjeliu podľa Matúša, a aj to veľmi málo. Nespomína sa ani, koľkí boli, odkiaľ boli, či boli králi, alebo mudrci… Hovorí sa len to, že do Jeruzalema ich priviedla hviezda. Nijaký kresťan nevie, odkiaľ prišli a kam sa vrátili. Kto by bol mohol nájsť ich hrob? Preto som sa nikdy neodvážil povedať Miláncanom, že ukrývam tento poklad. Bál som sa, že z chamtivosti to využijú, aby sem pritiahli veriacich z celého Talianska a zarobili peniaze na falošnej relikvii…"

„Tým si sa nedopustil hriechu."

„Zhrešil som, lebo som ich ukrýval na tomto posvätnom mieste. Stále som čakal na znamenie nebies, ale neprichádzalo. Teraz nechcem, aby ich tí vandali našli. Niektoré mestá, ktoré nás dnes ničia, by si ich mohli rozdeliť ako vojnovú korisť. Prosím ťa, postaraj sa, aby zmizla akákoľvek stopa mojej dávnej slabosti. Vráť sa večer a priveď niekoho, kto ti pomôže ukryť ich. S neveľkou námahou si zabezpečíš večnú blaženosť v raji, čo sa mi nezdá málo."

„Vidíš, pán Niketas, teraz som si spomenul, že biskup Otto mi rozprával o mudrcoch v súvislosti s kňazom Jánom. Isteže, keby ten úbohý kňaz bol povedal, že nevie, odkiaľ pochádzajú, nikto by mu nebol veril. Naozaj je pravá, len tá relikvia ktorá pochádza zo svätého alebo súvisí s nejakou udalosťou?“

„Isteže nie. Mnohé relikvie, čo sú uschované tu v Konštantínopole, sú veľmi pochybného pôvodu, ale veriaci, ktorý ich bozkáva, cíti, že z nich vyžaruje nadprirodzená sila. Vďaka viere sa stávajú pravými, a nie vďaka nim je viera pravá.“

„Moja reč. Aj ja si myslím, že hodnota relikvie spočíva v tom, že si nájde správne miesto v správnom príbehu. Bez príbehu kňaza Jána mohli byť mudrci podvodom obchodníka s kobercami, v kňazovom pravdivom príbehu sa stávajú svedectvom. Dvere nie sú dverami, ak nevedú do paláca, ináč by to bola len diera, čo to hovorím, ani to nie, lebo prázdno bez plna, ktoré ho obkolesuje, nie je ani prázdnom. Teraz chápeš, že som mal príbeh, v ktorom mohli mudrci niečo znamenať. Myslel som si, že dodajú dôveryhodnosť môjmu príbehu o kňazovi Jánovi, lebo pochádzajú z Orientu, kam som chcel otvoriť cisárovi cestu. Tí úbohí mudrci spali vo svojom sarkofágu a dovolili, aby Pavijčania a Lodijčania trhali na kusy mesto, ktoré im nevedomky ponúklo pohostinstvo. Nič mu nedlhovali, len sa tu zastavili ako v hostinci, kým zase pôjdu inam, v podstate to boli tuláci, nevydali sa azda na cestu ktovie odkiaľ za hviezdou? Prišiel rad na mňa, aby som dal tým trom telám nový Betlehem.“

Baudolino vedel, že dobrá relikvia môže zmeniť osud mesta, urobiť z neho cieľ pútnikov, premeniť farský kostol na svätyňu. Koho mohli zaujímať východní mudrci? Spomenul si na Rainalda. Dostal arcibiskupstvo v Kolíne, ale musí sa ta ešte ísť dať oficiálne vysvätiť. Vstúpiť do katedrály vlastného arcibiskupstva a priniesť si so sebou mudrcov by urobilo veľký dojem. Hľadal Rainald symboly cisárskej moci? A tu mu príde pod ruku nie jeden mudrc, ale hneď traja, ktorí boli zároveň kňazmi.

Baudolino sa spýtal kňaza, či môže vidieť telá. Ten ho požiadal o pomoc, lebo bolo treba odsunúť platňu prikrývajúcu sarkofág, až kým neodhalí relikviár, v ktorom sú telá.

Bola to námaha, ale stála zato. Aký zázrak: telá mudrcov vyzerali sťa živé, aj pokožka bola vysušená a zožltnutá ako pergamen. Ale nezhnedla ako na zabalzamovaných telách. Dvaja mudrci mali tvár takmer mliečnej farby, jeden mal dlhú bielu

bradu, ktorá mu siahala až po hruď, celá stvrdnutá, takže vyzerala ako cukrové cencúle, druhý bol bez brady. Tretí bol ebenovej farby, nie pôsobením času, ale pretože aj zaživa bol čierny. Vyzeral ako drevená socha a mal dokonca niečo ako trhlinu na ľavom líci. Mal krátku bradu a plné pery, ktoré boli zľahka odchýlené a ukazovali dva zuby, zdravé a biele. Všetci traja mali otvorené oči, veľké a užasnuté, s lesklou zrenicou ako zo skla. Každý mal oblečený plášť, jeden bol biely, druhý zelený a tretí purpurový, a z plášťov trčali nohavice na barbarský spôsob, ale z čistého damašku vyšívaného radmi perál.

Baudolino sa rýchlo vrátil do cisárskeho tábora a bežal sa porozprávať s Rainaldom. Kancelár hneď pochopil význam Baudolinovho objavu a povedal:

„Treba urobiť všetko potajme a rýchlo. Nebude sa dať odniesť celý relikviár, je príliš nápadný. Ak si niekto všimne, čo si našiel, bez váhania nám to zoberie a odnesie do svojho mesta. Dám pripraviť tri rakvy z obyčajného dreva a v noci ich vynesieme za hradby, povieme, že sú v nich telá troch hrdinských priateľov, ktorí padli pri obliehaní. Urobíte to len ty, Básnik a jeden môj sluha. Potom ich necháme ležať v úkryte, nesmieme sa unáhliť. Skôr, než ich prenesiem do Kolína, treba získať dôveryhodné dôkazy o pôvode relikvie a o samých mudrcoch. Zajtra sa vrátiš do Paríža, poznáš tam vzdelaných ľudí a zoženieš všetko, čo budeš môcť, o ich príbehu.“

V noci preniesli mudrcov do hrobky v Kostole svätého Juraja za hradbami. Rainald ich chcel vidieť a vychrlil celý prúd nadávok nehodných arcibiskupa: „V nohaviciach? A s tými čiapkami, aké nosia potulní speváci?“

„Pán Rainald, zjavne sa tak v tej dobe učenci v Oriente obliekali. Pred mnohými rokmi som bol v Ravenne a videl som mozaiku, kde sú na odeve cisárovnej Teodory stvárnení podobne oblečení mudrci.“

„No práve, to môže presvedčiť byzantských Pogréčtencov. Ale predstav si, že vystavím v Kolíne mudrcov od Východu oblečených ako šašov. Prezlečieme ich.“

„A ako?“ spýtal sa Básnik.

„Ako? Dožičil som ti pri svojom stole jedla a pitia, čo hrdlo ráči, za čo mi napíšeš dva alebo tri verše ročne, a ty nevieš, ako obliecť tých, čo si ako prví uctili nášho Pána Ježiša Krista?! Obleč ich tak, ako si ich predstavujú ľudia, ako biskupov, pápežov, archimandritov, čo ja viem!“

„Farský kostol a biskupský palác boli vyplienené. Možno sa nám podarí zachrániť omšové rúcha. Skúsim to," povedal Básnik.

Bola to strašná noc. Našli omšové rúcha a aj niečo, čo vyzeralo ako tiary, ale nevedeli, ako vyzliecť múmie. Tváre síce boli ešte ako živé, ale telá – okrem úplne vysušených rúk – sa zmenili na kostry ani z prútia a slamy, ktoré sa rozpadali pri každom pokuse vyzliecť ich zo šiat. „Na tom nezáleží," povedal Rainald, „aj tak v Kolíne už relikviár nikto neotvorí. Vopchajte do nich lopaty alebo niečo, čo ich udrží rovných, ako sa to robí so strašiakmi. Ale s úctou, prosím vás!"

„Ježišu Kriste," bedákal Básnik, „ani opitý pod obraz boží som si nikdy nepredstavoval, že budem napichovať mudrcov od Východu zozadu."

„Buď ticho a obliekaj ich," zahriakol ho Baudolino, „konáme činy na slávu ríše." Básnik ďalej príšerne nadával a mudrci od Východu čoskoro vyzerali ako kardináli svätej rímskokatolíckej cirkvi.

Na druhý deň sa Baudolino vydal na cestu. V Paríži ho Abdul, ktorý vedel veľa o Oriente, zoznámil s kanonikom v Saint-Victor, ktorý o ňom vedel ešte viac.

„Ach, mudrci od Východu!" povedal. „V spisoch svätých otcov sa sústavne spomínajú, ale v troch evanjeliách sa o nich mlčí a citácie Izaiáša a iných prorokov nie sú jednoznačné. Niekto si ich vysvetľuje tak, že hovoria o mudrcoch, ale mohlo by to znamenať aj niečo iné. Kto boli, ako sa v skutočnosti volali? Niekto hovorí Hormidz zo Seleucie, kráľ Perzie, Jazdegar, kráľ zo Sáby a Preroz, kráľ zo Séby, iní hovoria Hor, Basander, Karundas. Ale podľa iných, veľmi dôveryhodných autorov, sa volajú Melkon, Gaspar a Balthasar, alebo Melco, Caspare a Fadizzard. Alebo ešte Magalath, Galgalath a Saracin. Alebo možno Appelius, Amerus a Damascus…"

„Appelius a Damascus sú prekrásne mená, pripomínajú vzdialené krajiny," povedal Abdul a zahľadel sa do diaľky.

„A Karundas vari nie?" odporoval Baudolino. „Nemáme nájsť tri mená, ktoré sa budú páčiť tebe, ale tri pravé mená."

A kanonik pokračoval: „Ja by som sa prikláňal k Bithisareovi, Melichiorovi a Gataspovi, prvý by mal byť kráľ Godolie a Sáby, druhý kráľ Núbie a Arábie, tretí kráľ Tarsisu a ostrova Egriseula. Poznali sa pred tým, než sa vydali na cestu?

Nie, stretli sa v Jeruzaleme, a ako zázrakom sa spoznali. Ale iné pramene hovoria, že to boli mudrci, ktorí žili na Vrchu víťazstva alebo Monte Vaus, z výšky ktorého pozorovali znamenia na nebi, a na Vrch víťazstva sa vrátili, keď navštívili Ježiša. A neskôr sa pridali k apoštolovi Tomášovi a išli s ním evanjelizovať Indiu, ibaže vtedy neboli traja, ale dvanásti."

„Dvanásti? Mudrci? Nie je to priveľa?"

„Hovorí to aj Ján Chrizostom. Podľa iných prameňov sa vraj volali Zhrwndd, Hwrmzd, Awstsp, Arsk, Zrwnd, Aryhw, Arthsyst, Astnbwzn, Mhrwq, Ahsrs, Nsrdyh a Mrwdk. Ale musíme si zachovať rozvahu, lebo Origénos hovorí, že boli traja ako synovia Noemovi a ako Indie, odkiaľ pochádzali."

Mudrci mohli byť aj dvanásti, poznamenal Baudolino, ale v Miláne sa našli traja a pre nich bolo treba nájsť prijateľné vysvetlenie. „Povedzme, že sa volali Baltazár, Melchior a Gašpar, čo sa dá ľahšie vysloviť ako tie podivné kýchnutia, ktoré vydával pred chvíľou náš ctený učiteľ. Problémom zostáva, ako sa dostali do Milána."

„Nezdá sa mi to byť problém," povedal kanonik, „vzhľadom na to, že sú tu. Som presvedčený, že ich hrob našla na Vrchu víťazstva kráľovná Helena, matka Konštantína. Taká schopná žena, ktorá dokázala nájsť pravý kríž, bola iste schopná nájsť aj naozajstných mudrcov. A Helena priniesla telá do Chrámu svätej Sofie v Konštantínopole."

„Ach nie, ináč sa nás východorímsky cisár spýta, ako sme ich odniesli," povedal Abdul.

„Neboj sa," odvetil kanonik. „Ak boli v Bazilike svätého Eustacha, istotne ich ta priniesol ten svätý muž, ktorý vyrazil z Byzancie, aby obsadil biskupskú katedru v Miláne v dobe bazilea Mórica, dávno predtým, ako u nás žil Karol Veľký. Eustach nemohol ukradnúť mudrcov, a teda ich musel dostať ako dar od bazilea Východnej ríše."

S dobre premysleným príbehom sa koncom roka Baudolino vrátil k Rainaldovi a pripomenul mu tiež, že podľa Otta mali byť mudrci predkovia kňaza Jána, od ktorých zdedil hodnosti a postavenie. Odtiaľ pochádza tiež moc kňaza Jána nad tromi Indiami, alebo aspoň nad jednou z nich.

Rainald úplne zabudol na to, čo rozprával Otto, ale keď počul o kňazovi, ktorý vládol nad ríšou, opäť kráľ s kňazským vysvätením, pápež a vládca v jednej osobe, bol si takmer istý, že

našiel spôsob, ako zvíťaziť nad Alexandrom III. Mudrci od Východu, kňazi a panovníci, kráľ a kňaz Ján, aká zázračná postava, alegória, proroctvo, predpoveď, anticipácia cisárskej hodnosti, ktorú krok po kroku pripravoval pre Fridricha!

„Baudolino," povedal hneď, „mudrcami sa teraz budem zaoberať ja, ty mysli na kňaza Jána. Podľa toho, čo si mi rozprával, doteraz o ňom nevieme nič určité. Potrebujeme listinu, ktorá potvrdí jeho existenciu, kde sa bude hovoriť, kto to je, kde je, ako žije."

„A kde ju nájdem?"

„Ak ju nenájdeš, vyrob ju. Cisár ťa dal študovať a teraz nastala chvíľa, aby si využil svoj talent. A dokáž, že si zaslúžiš titul rytiera po dokončení štúdia, ktoré podľa mňa trvalo až príliš dlho."

„Pochopil si, pán Niketas?" spýtal sa Baudolino. „Kňaz Ján sa stal pre mňa povinnosťou, nie hrou. A nemal som ho hľadať len z úcty k biskupovi Ottovi, ale na Rainaldov príkaz. Ako hovorieval môj otec Gagliaudo, vždy som išiel proti prúdu. A keď som niečo musel urobiť, hneď ma prešla chuť. Poslúchol som Rainalda a vrátil som sa urýchlene do Paríža, ale len preto, aby som sa nemusel znova stretnúť s cisárovnou. Abdul začal opäť skladať piesne a všimol som si, že nádoba so zeleným medom je dopoly prázdna. Vyrozprával som mu dobrodružstvo s troma mudrcmi a on zabrnkal na svojej mandolíne: ‚*Nikto sa neprekvapí, vieš, ak ja – milujem tú, čo ma nikdy neuvidí, – inú lásku moje srdce nepozná – len tú, ktorú nikdy neuvidí: – iná radosť nepoteší moje srdce – a iné dobro nechcem poznať, – ach, ach.*' Ach, ach… Prestal som s ním hovoriť o svojich plánoch a o kňazovi Jánovi, ktorým som sa takmer na celý rok prestal zaoberať."

„A mudrci?"

„Po dvoch rokoch Rainald previezol relikvie do Kolína, ale zachoval sa štedro ku katedrále v Hildesheime, kde bol svojho času prepoštom. Predtým, než dal v Kolíne uzavrieť pozostatky do relikviára, každému mudrcovi odrezal jeden prst a poslal ho ako dar svojmu starému kostolu. V tom období však Rainald musel riešiť iné vážne problémy. Presne dva mesiace predtým, než mohol osláviť svoj triumf v Kolíne, zomrel antipápež Viktor. Takmer všetci si vydýchli, lebo to znamenalo, že veci sa usporiadajú samy a možno Fridrich dokonca uzavrie mier s Alexandrom. Rainaldovi však schizma vyhovovala, chápeš, pán

Niketas, jeho vplyv u dvoch pápežov zavážil viac ako u jedného. Preto si vymyslel nového antipápeža Paschala III. a pripravil konklávu, ktorá bola fraškou štyroch duchovných pozbieraných doslova z ulice. Fridrich nebol celkom presvedčený. Hovoril mi…“

„Vrátil si sa k nemu?“

Baudolino si vzdychol: „Áno, na niekoľko dní. V tom istom roku cisárovná porodila Fridrichovi syna.“

„Ako si to prežíval?“

„Pochopil som, že na ňu musím konečne zabudnúť. Postil som sa sedem dní, pil som len vodu, lebo kdesi som čítal, že očisťuje dušu a spôsobuje vidiny.“

„Je to pravda?“

„Úplná pravda, ale zjavovala sa mi aj vo vidinách. Tak som sa rozhodol, že musím vidieť dieťa, aby som si uvedomil rozdiel medzi snom a vidinou. A vrátil som sa na dvor. Uplynuli viac ako dva roky od toho nádherného a strašného dňa a odvtedy sme sa viac nevideli. Beatrice mala oči len pre dieťa a zdalo sa, že jej nijako neprekážam. Nemohol som sa zmieriť s tým, že by som miloval Beatrice ako matku, ale povedal som si, že budem ľúbiť malého ako brata. Pozeral som sa však na toho drobčeka v kolíske a nevedel som sa ubrániť myšlienke, že keby sa situácia bola vyvinula čo len trochu odlišne, mohol to byť môj syn. V každom prípade mi však hrozilo, že sa budem cítiť, akoby som sa dopúšťal incestu.“

Fridrich bol však zaujatý celkom inými problémami. Hovoril Rainaldovi, že polovičný pápež je len veľmi slabou zárukou jeho práv, že mudrci sa výborne hodia, ale celkom nestačia, lebo aj keď nájdu mudrcov, nebude to dôkaz, že je ich dedičom. Pápež, ten šťastný muž, mohol odvodzovať svoj pôvod od Petra, ktorému zveril apoštolské poslanie sám Ježiš, ale čo má robiť svätý rímsky cisár? Mal odvodzovať svoj pôvod od Cézara, ktorý bol pohan?

Baudolino teda navrhol prvé, čo mu prišlo na myseľ, že Fridrich môže odvodiť svoj majestát od Karola Veľkého. „Ale Karol Veľký bol pomazaný pápežom, to nám nič nerieši,“ odporoval Fridrich.

„Ibaže by si z neho urobil svätca,“ povedal Baudolino. Fridrich mu prikázal, aby najprv rozmýšľal, kým povie hlúposť. „To nie je hlúposť,“ trval na svojom Baudolino, ktorý síce

nerozmýšľal, ale živo si predstavil scénu, ktorá by mohla byť plodom tejto myšlienky. „Počúvaj, pôjdeš do Aachenu, kde sú uložené pozostatky Karola Veľkého, dáš ich vykopať, uložíš ich do pekného relikviára uprostred Palatínskej kaplnky a v tvojej prítomnosti so sprievodom verných biskupov vrátane pána Rainalda, ktorý je ako arcibiskup aj metropolitom tejto provincie, bulou pápeža Paschala, ktorá ťa legitimuje, dáš vyhlásiť Karola Veľkého za svätého. Chápeš? Vyhlásiš za svätého zakladateľa svätej rímskej ríše, a keď je už raz svätý, stojí nad pápežom a ty ako jeho legitímny následník si v rodine so svätým, a teda nepodliehaš nijakej autorite, a už vôbec nie tej, ktorá by ťa chcela exkomunikovať."

„Na bradu Karola Veľkého," zvolal Fridrich a chlpy na brade sa mu zježili od rozčúlenia, „počul si, Rainald? Ten chlapec má pravdu ako vždy!"

Tak sa aj stalo, aj keď až koncom nasledujúceho roka, lebo isté veci potrebujú čas a dobrú prípravu.

Niketas poznamenal, že to bol bláznivý nápad, a Baudolino mu odpovedal, že ním dosiahli, čo chceli. A hrdo pozeral na Niketa. Prirodzene, myslel si Niketas, tvoja pýcha je nesmierna, veď si dokonca urobil svätého z Karola Veľkého. Baudolino bol schopný všetkého. „A potom?" spýtal sa.

„Kým sa Fridrich a Rainald venovali kanonizovaniu Karola Veľkého, postupne som si uvedomil, že nestačí ani on, ani mudrci. Všetci štyria si hoveli v raji, mudrci určite, a dúfajme, že aj Karol Veľký, ináč sme sa v Aachene dopustili kolosálneho podvodu. Stále sme však potrebovali niečo tu na zemi, kde by cisár mohol povedať, ja som tu a toto potvrdzuje moje právo. Jediná vec, ktorú mohol cisár nájsť na tejto zemi, bola ríša kňaza Jána."

11.

Baudolino buduje palác kňaza Jána

V piatok ráno prišli traja Janovčania Pevere, Boiamondo a Grillo a potvrdili to, čo bolo veľmi dobre vidieť už zďaleka. Požiar dohorel sám, lebo nikto sa nenamáhal, aby ho skrotil. Ale to neznamenalo, že bolo možné ponevierať sa po Konštantínopole. Naopak, pútnici, ktorí sa voľne pohybovali po uliciach a námestiach, poľovali na majetných občanov medzi ešte teplými troskami, ničili to málo, čo zostalo neporušené, a hľadali posledné poklady, ktoré ušli prvému plieneniu. Niketas si smutne vzdychol a vypýtal si víno z ostrova Samos. Chcel tiež, aby mu na štipke oleja usmažili sezamové semienka, ktoré by mohol chrumkať medzi dúškami, a potom si ešte vypýtal trochu orieškov a pistácií, a tak mohol lepšie sledovať Baudolina, ktorý pokračoval vo svojom rozprávaní.

Jedného dňa poslal Rainald Básnika s akýmsi posolstvom do Paríža, a tak to Básnik využil a vrátil sa spolu s Baudolinom a Abdulom k pôvabom krčmového života. Zoznámil sa aj s Boronem, ale jeho blúznenie o Pozemskom raji ho neveľmi zaujímalo. Roky strávené na dvore ho zmenili, ako si Baudolino všimol. Stvrdol, hodoval rovnako veselo, ale kontroloval sa, aby to neprehnal, stále bol v strehu, akoby neprestajne na niekoho číhal, pripravený vyskočiť.

„Baudolino," povedal mu jedného dňa, „vy tu strácate čas. To, čo sme sa tu v Paríži mali naučiť, už vieme. Všetci títo doktori by sa doondiali, keby som sa zajtra dostavil na učenú dišputu v celej ministerskej paráde a s mečom pri boku. Na dvore som sa naučil štyri veci. Ak stojíš po boku veľkých mužov, staneš sa veľkým aj ty, veľkí muži sú v skutočnosti veľmi malí, moc je všetko, a niet dôvodu, prečo by si ju jedného dňa nemal

chytiť do rúk, aspoň sčasti. Treba vedieť čakať, iste, ale ani si nenechať ujsť príležitosť.“

Hneď však nastražil uši, keď počul svojich priateľov hovoriť o kňazovi Jánovi. Keď s nimi kedysi študoval v Paríži, bol to fantastický príbeh ako z prastarých kníh, ale v Miláne počul, že Baudolino hovoril Rainaldovi o kňazovi Jánovi ako o niekom, kto sa mohol stať viditeľným dôkazom cisárskej moci, aspoň v súvislosti s nálezom mudrcov. V takom prípade ho celá vec zaujímala a zúčastňoval sa na nej, akoby konštruoval vojenský stroj. Postupne, ako hovoril o ríši kňaza Jána, menila sa podobne ako Jeruzalem z miesta mystického putovania na krajinu, ktorú treba dobyť.

Pripomenul priateľom, že po udalostiach s mudrcmi sa kňaz stal oveľa dôležitejším ako predtým a bolo ho treba naozaj uviesť ako *rex et sacerdos.* Ako kráľ kráľov mal mať sídlo, v porovnaní s ktorým sídla kresťanských panovníkov vrátane bazilea schizmatikov v Konštantínopole vyzerali ako chalúpky, a ako kňaz mal mať chrám, v porovnaní s ktorým pápežove kostoly boli len barabizne. Bolo treba vytvoriť preňho palác, hodný jeho dôstojnosti.

„Vzor by sme mali,“ povedal Borone, „a je ním nebeský Jeruzalem, ako ho videl apoštol Ján v Apokalypse. Mal veľké a vysoké hradby. Mal dvanásť brán a na bránach dvanásť anjelov a napísané mená dvanástich kmeňov synov Izraela. Tri brány boli od východu, tri brány od severu, tri brány od juhu a tri brány od západu…“

„Áno,“ žartoval Básnik, „a kňaz vchádza jednou bránou a vychádza druhou, a keď sa rozpúta búrka, všetky brány búchajú, predstav si ten prievan, v takom paláci by som nechcel byť ani po smrti…“

„Neprerušuj ma. Základné kamene mestských hradieb boli ozdobené všelijakými drahými kameňmi: prvý základný kameň jaspis, druhý zafír, tretí chalcedón, štvrtý smaragd, piaty sardonyx, šiesty sardion, siedmy chryzolit, ôsmy beryl, deviaty topás, desiaty chryzopras, jedenásty hyacint, dvanásty ametyst. Dvanásť brán je dvanásť perál; každá brána bola z jednej perly. A námestie mesta bolo z rýdzeho zlata, takého ako priezračné sklo.“

„Nie je to najhoršie,“ povedal Abdul, „ale myslím si, že vzorom by mal byť chrám v Jeruzaleme, ako ho opisuje prorok Ezechiáš. Poďte zajtra so mnou do opátstva. Jeden z kanonikov,

vysokoučený Riccardo z Opátstva Saint-Victor sa usiluje rekonštruovať nákres chrámu, pretože niektoré časti prorokovho textu sú dosť nejasné.“

„Pán Niketas,“ povedal Baudolino, „neviem, či si sa niekedy zamyslel nad rozmermi chrámu.“

„Ešte nie.“

„Tak sa o to nikdy ani nepokúšaj, lebo sa v tom nedá vyznať. V *Knihe kráľov* sa píše, že chrám je dlhý šesťdesiat lakťov, vysoký tridsať lakťov a široký dvadsať a predsieň je dlhá dvadsať lakťov pred chrámovou šírkou a široká desať lakťov pred dĺžkou chrámu. V *Kronikách* sa však hovorí, že predsieň, ktorá predlžovala dóm po šírke, bola dvadsať lakťov široká a výška chrámu bola stodvadsať lakťov. Teda predsieň, dlhá dvadsať lakťov, vysoká stodvadsať a široká desať, nielenže by bola štyri razy vyššia ako celý chrám, ale bola by taká úzka, že by sa zrútila pri závane vetra. Keď však čítaš videnie Ezechiáša, nesedí ani jeden rozmer, a to natoľko, že mnohí zbožní muži pripustili, že Ezechiáš mal zjavenie, akoby si bol priveľa vypil a videl dvojmo. Nič by na tom nebolo, chudák Ezechiáš mal tiež právo na trochu radosti, ale Richaird zo Saint-Victor sa pustil do nasledujúcej úvahy. Ak má každá vec, každé číslo, každá slamka v Biblii svoj význam, treba dobre pochopiť, čo hovorí doslova, lebo iný duchovný význam má vec, ktorá je dlhá tri lakte, a iný, ak je dlhá deväť lakťov, pretože tieto čísla majú rozličné mystické významy. A to ani nehovorím o scéne na Richairdovej prednáške o chráme. Mal pred sebou Ezechiášovu knihu a pracoval s motúzikom, ktorým všetko odmeriaval. Načrtával profil toho, čo Ezechiáš opísal, potom bral do rúk tyče a doštičky z mäkkého dreva a za pomoci svojich miništrantov ich rezal a usiloval sa ich spojiť lepidlom a klincami… Chcel rekonštruovať chrám v zmenšenej mierke, teda tam, kde Ezechiáš hovoril jeden lakeť, dal odrezať hrúbku jedného palca… Každú chvíľu sa mu všetko zrútilo, Richaird sa rozčuľoval na svojich miništrantov a obviňoval ich, že nedržali poriadne alebo dali málo lepu, oni sa ospravedlňovali tým, že im dal zlé rozmery. Potom sa učiteľ opravil, hovoril, že v texte sa písalo portál, ale možno tým slovom chcel povedať predsieň, ináč by bol portál veľký takmer ako celý chrám, inokedy sa vracal k svojmu pôvodnému názoru, a keď mu dva rozmery nesedeli, hovoril, že to bolo preto, lebo

najprv Ezechiáš hovoril o rozmere celej budovy, a potom o rozmere jednej časti.

Alebo že niekedy hovoril lakeť, ale myslel tým geometrický lakeť, ktorý má šesť obyčajných lakťov. Skrátka, niekoľko predpoludní sme sa zabávali tým, že sme pozorovali toho svätého muža, ako sa drel, a vybuchovali sme smiechom zakaždým, keď sa mu chrám zrútil. Tvárili sme sa, že zdvíhame zo zeme niečo, čo nám spadlo, aby sme skryli smiech, ale potom si jeden kanonik všimol, že nám stále niečo padalo, a tak nás vyhnal preč."

V nasledujúcich dňoch im Abdul vnukol myšlienku, že vzhľadom na Ezechiášov izraelský pôvod by svetlo do veci mohol vniesť niektorý z jeho spoluveriacich. Jeho druhovia mu zdesene pripomenuli, že nie je dovolené žiadať židov o radu pri čítaní Svätého písma, lebo tento perfídny ľud prekrúcal texty svätých kníh a vymazával všetky zmienky o príchode Krista. Abdul im prezradil, že aj najväčší parížski učitelia sa občas, aj keď tajne, utiekajú k vedomostiam rabínov, aspoň v tých častiach, ktoré sa netýkajú príchodu Mesiáša. Práve v tých dňoch ako na zavolanie kanonici zo Sanit-Victor pozvali do opátstva jedného z nich, ešte mladého, ale veľmi slávneho Šalamúna z Gerony.

Prirodzene, Šalamún nebýval v Saint-Victor, ale kanonici mu našli špinavú a tmavú izbu v jednej z najošarpanejších parížskych ulíc. Naozaj to bol mladý človek, aj keď mal tvár zostarnutú od mnohých meditácií a štúdia. Vyjadroval sa v dobrej latinčine, ale málo zrozumiteľne, lebo mal jednu pozoruhodnú vlastnosť, a síce, že všetky zuby, horné aj dolné, mal len na ľavej strane. Hoci bolo ráno, v tmavej izbe musel čítať pri zapálenom lampáši, a keď vstúpila návšteva, prikryl rukami zväzok, ktorý mal pred sebou, akoby chcel zabrániť, aby naň poškuľovali, čo bola zbytočná opatrnosť, lebo zväzok bol popísaný hebrejským písmom. Rabín sa ospravedlňoval, lebo to bola kniha, ktorá sa kresťanom plným právom hnusila, neslávne známa *Toledot Jeschu,* v ktorej sa hovorilo, že Ježiš bol synom kurtizány a obchodníka, istého Panteru. Ale práve kanonici zo Saint-Victor ho požiadali, aby im preložil niekoľko strán, lebo chceli pochopiť, kam až môže zájsť perfídnosť Judejčanov. Povedal tiež, že robil túto prácu rád, lebo aj on sám považoval knihu za príliš prísnu, nakoľko Ježiš bol istotne cnostný muž, aj keď mal slabosť, že sa neoprávnene považoval za Mesiáša, ale

možno ho oklamal knieža temnôt a evanjelium tiež pripúšťa, že ho prišiel pokúšať.

Keď ho podrobili výsluchu o tvare chrámu podľa Ezechiáša, usmial sa:

„Ani najzasvätenejším komentátorom svätého textu sa nepodarilo zistiť, aký bol presne chrám. Aj veľký rabbi Šalamún Ben Izák pripustil, že ak sledujeme text slovo za slovom, nedá sa pochopiť, kde presne boli južné vonkajšie komory, kde sa začínajú na západe a ako ďaleko sa rozprestierajú na východ a tak ďalej. Vy kresťania nechápete, že svätý text sa rodí z hlasu. Pán, *hakadoš barúch hú*[44], nech je jeho svätosť stále pochválená, keď hovorí k svojim prorokom, hovorí k nim hlasmi, ale neukazuje im obrazy, ako to robíte vy na stránkach zdobených miniatúrami. Hlas iste vyvoláva obrazy v srdci proroka, ale nie sú to nehybné obrazy, rozplývajú sa, menia tvar podľa melódie hlasu, a ak chcete zúžiť na obrazy slová Pána, nech je naveky pochválený, zmrazíte ten hlas, akoby to bola čerstvá voda, ktorá sa zmení na ľad, neuhasí smäd, ale umŕtvi telo mrazom smrti. Kanonik Riccardo chcel pochopiť duchovný zmysel každej časti chrámu tak, že ho postavil, akoby to urobil murár, a to sa mu nikdy nepodarilo. Videnie je podobné snom, kde sa veci premieňajú jedna na druhú, a nie obrazom vo vašich kostoloch, na ktorých všetko zostáva stále rovnaké.“

Potom sa rabbi Šalamún spýtal svojich návštevníkov, prečo chceli vedieť, aký bol chrám, a tak mu porozprávali o tom, že hľadajú ríšu kňaza Jána. Rabína to veľmi zaujalo. „Možno neviete,“ povedal, „že aj naše texty hovoria o tajomnej ríši v ďalekom Oriente, kde žije ešte desať izraelských kmeňov.“

„Počul som hovoriť o týchto kmeňoch,“ povedal Baudolino, „ale viem o nich veľmi málo.“

„Všetko je napísané. Po Šalamúnovej smrti sa rozhádalo dvanásť kmeňov, na ktoré bol rozdelený Izrael. Len dva z nich, kmeň Júdov a Benjamínov, zostali verné Dávidovmu rodu a desať ďalších kmeňov sa vydalo na sever, kde ich porazili a zotročili Asýrčania. Nezachovali sa po nich nijaké stopy. Ezdráš hovorí, že sa vydali na cestu do neobývanej krajiny, do oblasti nazývanej Arsareth, a iní proroci hlásali, že jedného dňa budú nájdené a slávnostne sa vrátia do Jeruzalema. Pred vyše sto rokmi sa náš brat Eldad z kmeňa Dan dostal do Qayrawanu v Afrike, kde žije spoločenstvo vyvoleného národa, ktoré tvrdí, že pochádza z ríše desiatich roztratených kmeňov. Žijú v nebom

požehnanej krajine mierumilovným životom, ktorý nikdy nenaruší nijaký zločin, kde naozaj tečie mlieko a med potokmi. Túto krajinu oddeľuje od všetkých prístupových ciest rieka Sambatyon, ktorá je široká na dolet šípu z toho najväčšieho luku, ale je bez vody a zúrivo sa v nej premieľa len piesok a kamene a robia taký strašný hluk, že ho počuť na vzdialenosť pol dňa chôdze. Táto mŕtva hmota tade tečie tak rýchlo, že keby sa niekto chcel cez rieku prebrodiť, strhla by ho so sebou. Tok kameňov sa zastaví len v sobotu ráno a len v sobotu ráno sa dá prejsť na druhý breh, ale nijaký syn Izraela nesmie porušiť príkaz v sobotu odpočívať.“

„Ale kresťania by mohli?“ spýtal sa Abdul.

„Nie, lebo v sobotu chráni brehy rieky plamenný plot.“

„Ako sa teda dostal Eldad do Afriky?“ spýtal sa Básnik.

„To neviem, ale kto som ja, aby som diskutoval o prikázaniach Pána, nech je zvelebená Jeho svätosť? Muži slabej viery, Eldada mohol preniesť anjel. Naši rabíni od Babylonie po Španielsko však začali hneď diskutovať o tomto rozprávaní a kládli si inú otázku, a síce, ak desať roztratených kmeňov žilo podľa Božieho zákona, mali sa riadiť rovnakými zákonmi ako Izrael, ale podľa Eldadovho rozprávania boli odlišné.“

„Ale ak ríša, o ktorej hovorí Eldad, bola ríša kňaza Jána,“ povedal Baudolino, „jej zákony boli naozaj odlišné od vašich a podobali sa na naše, aj keď boli lepšie!“

„To je práve to, čo nás oddeľuje od vás pohanov,“ povedal rabbi Šalamún. „Vy nemôžete slobodne uplatňovať vaše zákony, ale tak ste ich skazili, že teraz hľadáte miesto, kde sa ešte zachovali. My sme si naše zákony zachovali neporušené, ale nemáme slobodu, aby sme sa nimi riadili. Ale vedzte, že aj ja túžim nájsť tú ríšu, lebo je možné, že našich desať stratených kmeňov tam žije spolu s pohanmi v mieri a súlade, každý môže slobodne uplatňovať svoj zákon a sama existencia tejto zázračnej ríše by bola príkladom všetkým synom Najvyššieho, nech je navždy blahorečená Jeho svätosť. A ešte ti poviem, že by som chcel nájsť tú ríšu aj z iného dôvodu. Podľa toho, čo tvrdil Eldad, hovorí sa tam ešte svätým jazykom, pôvodným jazykom Najvyššieho, nech je navždy blahorečená Jeho svätosť, ktorý dal Adamovi a ktorý sa stratil pri stavbe Babylonskej veže.“

„Aké šialenstvo,“ zvolal Abdul, „moja matka mi často rozprávala, že Adamov jazyk obnovili na jej ostrove, a je to galský jazyk, zložený z deviatich častí reči, presne toľkých,

koľko je materiálov, z ktorých bola postavená Babylonská veža – hlina a voda, vlna a krv, drevo a vápno, smola, ľan a asfalt… Sedemdesiatdva mudrcov z Feniovej školy znova vytvorilo galský jazyk a použilo fragmenty všetkých sedemdesiatich dvoch rečí, ktoré vznikli po popletení jazykov, a preto galský jazyk obsahuje to najlepšie z každého jazyka, a tak ako Adamov jazyk, má tú istú podobu stvoreného sveta, takže každé meno v ňom vyjadruje podstatu každej pomenovanej veci.“

Rabbi Šalamún sa zhovievavo usmial: „Mnohé národy veria, že ich jazyk je Adamovým jazykom, a zabúdajú, že Adam nemohol hovoriť iným jazykom ako Tóra, a nie jazykom kníh, ktoré rozprávajú o falošných bohoch a bludároch. Sedemdesiatdva jazykov, ktoré vznikli po popletení jazykov, nepozná niektoré základné písmená. Napríklad pohania nepoznajú het a Arabi nemajú peh, a preto sa tieto jazyky podobajú na krochkanie prasiat, na krákanie žiab alebo na spev žeriavov, lebo sú vlastné národom, ktoré sa zriekli správneho spôsobu života. Predsa však pôvodná Tóra v momente stvorenia bola pred tvárou Najvyššieho, nech je blahorečená Jeho svätosť, napísaná ako čierny oheň na bielom ohni, v slede, ktorý nie je totožný s písanou Tóra tak, ako ju čítame dnes, a túto podobu nadobudla po Adamovom hriechu. Preto trávim každú noc celé hodiny tým, že horko-ťažko slabikujem písmená písanej Tóry, zamieňam ich, krútim ich ako na mlynskom kolese, aby znova nadobudli pôvodné usporiadanie večnej Tóry, ktorá existovala pred stvorením, a Najvyšší, nech je blahorečená Jeho svätosť, ju odovzdal anjelom. Keby som vedel, že existuje vzdialená ríša, kde sa zachovalo pôvodné usporiadanie a jazyk, ktorým Adam hovoril so svojím Stvoriteľom predtým, než sa dopustil dedičného hriechu, rád by som zasvätil život jej hľadaniu.“

Pri týchto slovách sa Šalamúnova tvár rozžiarila takým svetlom, že sa naši priatelia zamysleli nad tým, či by sa nemal zúčastňovať na ich budúcich dôverných schôdzkach. Básnik to veľmi správne odôvodnil tým, že ten žid chce nájsť v ríši kňaza Jána svoj jazyk a svojich desať kmeňov. Kňaz Ján mal údajne takú moc, že vládol dokonca nad júdskymi kmeňmi, a niet dôvodu, prečo by nemal hovoriť aj Adamovým jazykom. Hlavnou úlohou bolo vybudovať jeho ríšu a na ten účel môže žid poslúžiť rovnako dobre ako kresťan.

Pritom všetkom sa ešte nevedelo, aký by mal byť kňazov palác. Nasledujúcu noc vyriešili túto otázku všetci štyria

spoločne v Baudolinovej izbe. Abdul, inšpirovaný géniom loci, sa rozhodol odhaliť svojim priateľom tajomstvo zeleného medu a povedal, že by im nemal pomôcť myslieť, ale priamo vidieť pátrov palác.

Rabbi Šalamún hneď povedal, že pozná oveľa mystickejšie spôsoby, ako si privolať vidiny, a že v noci mu stačí mrmlať mnohonásobné kombinácie písmen tajného mena Pána a krútiť ich na jazyku ako na kolese, nenechať ich ani na chvíľu oddýchnuť, a z toho vznikne vír, myšlienky, obrazy, až sa prepadne do blaženého vyčerpania.

Básnik bol na začiatku nedôverčivý, potom sa rozhodol med skúsiť, ale jeho účinok posilnil vínom, a tak nakoniec stratil všetok zmysel pre mieru a fantazíroval lepšie ako ostatní.

Keď dosiahol správny stupeň opitosti, pričom si pomáhal tým, že prstom namáčaným do vína v pohári kreslil po stole neurčité čiary, navrhol, že palác by mal byť taký ako ten, ktorý dal apoštol Tomáš postaviť pre Gondofora, indického kráľa – stropy a trámy z cyprusového dreva, strecha z ebenu a kupola sa dvíhala na dvoch zlatých jablkách a na každom z nich dva žiarivé granáty, takže zlato sa jagalo vo dne na slnečnom svetle a drahokamy v noci za mesačného svitu. Potom sa prestal spoliehať na svoju pamäť a na autoritu Tomáša a uvidel dvere zo živice zmiešanej s parohami zmije rohatej, ktoré bránia každému, kto tade prechádza, priniesť dnu jed, a krištáľové okná, zlaté konzoly na stĺpoch zo slonoviny, voňavé balzamové lampy a zafírovú posteľ kňaza, ktorá chráni jeho cudnosť, lebo – končil Básnik rozprávanie – Ján je naozaj kráľ so všetkým, čo k tomu patrí, ale aj kňaz, a teda ženy má zakázané.

„Zdá sa mi pekný," povedal Baudolino, „ale pre kráľa, ktorý vládne nad takým rozľahlým územím, by som ta dal aj automaty, o ktorých sa hovorí, že ich mali v Ríme a upozorňovali, keď vznikla v niektorej provincii vzbura."

„Nemyslím, že by v kňazovej ríši mohli byť vzbury, lebo tam vládne mier a súlad," poznamenal Abdul. Ale myšlienka s automatmi sa mu celkom páčila, lebo všetci vedeli, že veľký panovník, či už bol kresťan, alebo Maur, mal mať na dvore automaty. Videl ich teda a silou obdivuhodnej hypotipózy ich zviditeľnil aj priateľom:

„Palác sa vypína na vrchu, ktorý je z ónyxu, so štítom takým vyleštеným, že žiari ako mesiac. Chrám je okrúhly, má zlatú kupolu, a aj steny sú zlaté, vykladané drahými kameňmi, ktoré

vyžarujú také červené svetlo, že v zime zohrieva a v lete chladí. Strop je vyložený zafírmi, ktoré znázorňujú oblohu, a granátmi, predstavujúcimi hviezdy. Pozlátené slnko a strieborný mesiac, to sú automaty, ktoré sa pohybujú po nebeskej klenbe, a mechanické vtáky každý deň spievajú a štyria pozlátení bronzoví anjeli v rohoch ich sprevádzajú na trúbkach. Palác sa vypína nad podzemnou studňou, v ktorej páry koní pohybujú žarnovom, a ten sa krúti v súlade so striedaním ročných období, takže sa stáva obrazom vesmíru. Pod sklenou dlážkou plávajú ryby a rozprávkové morské bytosti. Ja som však počul hovoriť o zrkadlách, v ktorých sa dá vidieť všetko, čo sa v ríši deje. Boli by pre kňaza veľmi užitočné, mohol by kontrolovať najvzdialenejšie kúty svojej ríše…“

Básnik, ktorý našiel záľubu v architektúre, začal načrtávať zrkadlo a vysvetľoval: „Bude umiestnené vo veľkej výške, kam sa vystupuje po stodvadsiatich porfýrových schodoch…“

„Á alabastrových,“ doplnil Borone, ktorý až doteraz v tichosti prežíval účinok zeleného medu.

„Zaslúžime si aj alabaster. A najvyššie schody budú z ambry a pantery.“

„Čo je to pantera, panebože?“ spýtal sa Baudolino.

„Nebuď hlúpy, hovorí o nej Plinius, je to mnohofarebný kameň. Ale v skutočnosti zrkadlo stojí na jedinom stĺpe. Alebo nie, tento stĺp podopiera podstavec, na ktorom sú dva stĺpy, a tie podopierajú podstavec, na ktorom sú štyri stĺpy, a tak narastá počet stĺpov ďalej, až kým ich je na prostrednom podstavci šesťdesiatštyri. Tie podopierajú podstavec s tridsiatimi dvoma stĺpmi, ktoré podopierajú podstavec so šestnástimi stĺpmi, a tak sa postupne znižuje ich počet, až kým sa príde k jedinému stĺpu, a na ňom stojí podopreté zrkadlo.“

„Počuj,“ upozornil rabbi Šalamún, „celá tá konštrukcia zo stĺpov spadne, len čo sa niekto oprie o základy.“

„Buď ticho, ty falošný Judáš. Tebe sa hodí, ak váš Ezechiáš vidí chrám, o ktorom sa nevie, aký je, ale keď príde poctivý kresťanský murár a povie ti, že nemohol stáť, odpovieš mu, že Ezechiáš počul hlasy a nevšímal si tvary, a potom ja mám robiť zrkadlá, ktoré stoja? A ja ta dám aj dvanásťtisíc vojakov, ktorí budú strážiť zrkadlo, všetci okolo základného stĺpa, a postarajú sa o to, aby zostal stáť. Dobre?“

„Dobre, dobre, zrkadlo je tvoje,“ povedal ústupčivo rabbi Šalamún.

Abdul načúval tým rozhovorom s pohľadom upretým do prázdna a Baudolino pochopil, že v tom zrkadle by sa mal aspoň mihnúť tieň jeho vzdialenej princeznej.

„V ďalších dňoch sme sa museli poponáhľať, lebo Básnik mal odcestovať a nechcel prísť o pokračovanie príbehu," povedal Baudolino Niketovi. „Ale už sme boli na dobrej ceste."

„Na dobrej ceste? Veď tento kňaz bol podľa mojej mienky menej dôveryhodný ako východní mudrci prezlečení za kardinálov a Karol Veľký uprostred anjelských plukov…"

„Kňaz by sa bol stal dôveryhodným, keby sa osobne ozval Fridrichovi listom."

12.

Baudolino píše list kňaza Jána

Rozhodnutie napísať list kňaza Jána bolo inšpirované príbehom, ktorý počul rabbi Šalamún od Arabov v Španielsku. Za čias Harúna al-Rašída žil námorník Sindibád a jedného dňa stroskotal pri ostrove, ktorý sa nachádzal pod obratníkom rovnodennosti, takže deň aj noc tam trvali dvanásť hodín. Sindibád hovoril, že tam videl mnohých Indov, Čo znamená, že ostrov sa nachádza pri Indii. Indovia ho zaviedli k princovi Sarandíbovi. Princ sa pohyboval na tróne, ktorý niesol slon vysoký osem lakťov a po bokoch pochodovali vo dvojrade jeho vazali a ministri. Pred ním kráčal harald so zlatým oštepom a za ním druhý harald so zlatou palicou, ktorá mala na hrote smaragd. Keď princ zostúpil z trónu a pokračoval v ceste na koni, nasledovalo ho tisíc jazdcov oblečených v hodvábe a brokáte a pred ním išiel harald a vykrikoval, že prichádza kráľ s korunou, akú Šalamún nikdy nemal. Princ prijal Sindibáda a vypytoval sa ho na mnohé veci o ríši, z ktorej prichádzal. Nakoniec ho požiadal, aby odniesol Harúnovi al-Rašídovi list, napísaný na pergamene z jahňacej kože ultramarínovým atramentom, v ktorom sa písalo: „Posielam Ti pozdrav mieru, ja, princ Sarandíb, pred ktorým stojí tisíc slonov a jeho palác krášlia drozdy z drahokamov. Považujeme Ťa za brata a očakávame Tvoju odpoveď. A prosíme Ťa, aby si prijal tento skromný dar.“ Skromný dar bola obrovská rubínová čaša zdobená perlami. Tento dar a list ešte väčšmi pozdvihli Harúna al-Rašída v saracénskom svete.

„Ten tvoj námorník bol istotne v ríši kňaza Jána,“ povedal Baudolino. „Ibaže po arabsky znie jeho meno ináč. Ale klamal, keď hovoril, že kňaz poslal list a dary kalifovi, lebo Ján je kresťan, aj keď Nestoriov nasledovník, a keby chcel poslať list, adresoval by ho cisárovi Fridrichovi.“

„Tak ten list pošlime," povedal Básnik.

Pri zháňaní správ, ktoré by im poslúžili pri výstavbe kňazovej ríše, stretli naši priatelia Kyota. Bol to mladík pôvodom zo Champagne, ktorý sa práve vrátil z cesty po Bretónsku, a v srdci mu ešte doznievali príbehy o blúdiacich rytieroch, mágoch, vílach a čaroch, ktoré obyvatelia týchto krajov rozprávajú po večeroch pri ohni. Keď mu Baudolino spomenul zázraky v paláci kňaza Jána, vykríkol: „V Bretónsku som počul rozprávať presne o takom zámku alebo skoro takom! V ňom je uložený svätý grál!"

„Čo ty vieš o svätom grále?" spýtal sa Borone, ktorý si hneď začal Kyota nedôverčivo premeriavať, akoby položil ruku na niečo, čo patrilo výlučne len jemu.

„A čo vieš o ňom ty?" namietol Kyot rovnako nedôverčivý.

„Vidím," povedal Baudolino, „že vám obom leží na srdci svätý grál. Čo to je? Pokiaľ viem, grál by mal byť niečo ako misa."

„Misa, misa," zhovievavo sa usmial Borone. „Skôr kalich." Potom dodal, akoby sa rozhodol odhaliť svoje tajomstvo: „Prekvapuje ma, že ste o ňom ešte nepočuli. Je to najvzácnejšia kresťanská relikvia, kalich, v ktorom Ježiš posvätil víno pri Poslednej večeri a do ktorého potom Jozef z Arimatey zachytil krv, čo vytekala z boku Ukrižovaného. Niektorí hovoria, že tento kalich sa nazýva svätý grál, iní ho volajú Sangreal, kráľovská krv, lebo ten, kto ho vlastní, patrí medzi pokolenie vyvolených rytierov z toho istého rodu ako Dávid a náš Pán."

„Gradale alebo grál?" spýtal sa Básnik, ktorý hneď spozornel, keď počul o čomsi, čo dáva moc.

„Nevie sa," povedal Kyot. „Používa sa aj názov grasal, ale aj graalz. Nie je ani isté, či je to kalich. Tí, čo ho videli, si nespomínajú na jeho tvar, vedia len to, že to bol predmet s nadprirodzenou silou."

„Kto ho videl?" spýtal sa Básnik.

„Istotne rytieri, ktorí ho strážili v Brocelandii. Ale ani po nich nezostala nijaká stopa a ja som poznal len ľudí, ktorí o nich rozprávajú."

„Bolo by lepšie, keby sa o tom menej rozprávalo, a viac vedelo," poznamenal Borone. „Len čo o ňom počul rozprávať tento chlapec, ktorý sa vrátil z Bretónska, už sa na mňa pozeral, akoby som mu chcel ukradnúť to, čo nemá. So všetkými je to tak. Kto počuje hovoriť o grále, hneď si myslí, že on je ten vyvolený,

kto ho nájde. Ale ja som strávil v Bretónsku a na ostrovoch uprostred mora päť rokov, a nehovoril som o ňom, len som ho hľadal…“

„A našiel si ho?“ spýtal sa Kyot.

„Problém nie je nájsť grál, ale rytierov, ktorí vedia, kde je. Blúdil som, vypytoval som sa, ale nikde som ich nestretol. Možno som nebol vyvolený. A tak som teraz tu, prehŕňam sa v pergamenoch a dúfam, že vyhrabem stopu, ktorá mi unikla, keď som sa túlal v lesoch…“

„Ale prečo hovoríme o grále,“ povedal Baudolino, „veď nám vôbec nezáleží na tom, či je v Bretónsku, alebo na ostrovoch, lebo s kňazom Jánom nemá nič spoločné.“

Nie, povedal Kyot, lebo nikdy nebolo celkom jasné, kde sa nachádza hrad a predmet, ktorý je v ňom uložený, ale medzi mnohými príbehmi, ktoré o ňom počul, bol jeden, podľa ktorého ho našiel rytier Feirefiz a potom ho daroval svojmu synovi, kňazovi, ktorý sa neskôr stal kráľom Indie.

„Hlúposti,“ povedal Borone, „a ja že som celé roky hľadal na nesprávnom mieste? Ale kto ti rozprával o tom Feirefitzovi?“

„Každý príbeh môže byť dobrý,“ povedal Básnik, „a ak sa budeš držať toho Kyotovho, možno nájdeš ten svoj grál. Ale pre nás teraz nie je také dôležité, aby sme ho našli, skôr to, aby sme sa rozhodli, či má význam spájať ho s menom kňaza Jána. Môj drahý Borone, my nehľadáme vec, skôr niekoho, kto o nej hovorí.“ Potom sa obrátil k Baudolinovi: „Vieš si to predstaviť? Kňaz Ján má grál, z neho pochádza jeho vznešenosť, a tú by mohol odovzdať Fridrichovi a grál mu darovať!“

„A mohla by to byť tá istá rubínová čaša, ktorú princ Sarandíb poslal Harúnovi al-Rašídovi,“ pošepol Šalamún, ktorý od vzrušenia začal šušlať na bezzubej strane úst. „Saracéni vzdávajú úctu Ježišovi ako veľkému prorokovi, aj oni mohli nájsť kalich a potom ho Harún daroval kňazovi…“

„Nádherné,“ zvolal Básnik. „Kalich ako proroctvo, že znova bude získané to, čo si Mauri neprávom prisvojili. To sa rozumie, že Jeruzalem!“

Rozhodli sa to vyskúšať. Abdulovi sa podarilo v noci odcudziť zo *scriptoria*[45] v opátstve Saint-Victor vzácny pergamen, ktorý nikdy nebo zoškrabaný Chýbala mu len pečať, aby vyzeral ako kráľovský list. V ich izbietke, ktorá bola len pre dvoch, a teraz sa v nej tiesnili okolo rozheganého stolíka šiesti, Baudolino diktoval so zatvorenými očami, akoby mal vnuknutie.

Abdul písal, lebo rukopis, čo si osvojil v zámorských kresťanských ríšach, mohol pripomínať spôsob, akým píše Orientálec písmená abecedy. Skôr než začal, navrhol, aby sa znova posilnili z nádoby so zeleným medom, ktorý im dodá fantáziu a prefíkanosť, ale Baudolino odmietol s tým, že dnes večer musia mať jasnú myseľ.

Hneď sa spýtali, či by kňaz nemal písať v jazyku Adama, alebo aspoň v gréčtine, ale zhodli sa na tom, že kráľ ako Ján mal vo svojich službách tajomníkov, ktorí ovládali všetky jazyky, a z úcty k Fridrichovi musel písať po latinsky. A to aj preto, lebo list mal prekvapiť a presvedčiť pápeža a ostatné kresťanské kniežatá, a teda musel byť predovšetkým zrozumiteľný pre nich. Pustili sa do diela.

Presbyter Johannes, z vôle a moci Boha a Nášho Pána Ježiša Krista pán nad vládcami, Fridrichovi, svätému rímskemu cisárovi, želá dobré zdravie a hojnosť Božieho dobrodenia…

Bolo oznámené Našej Výsosti, že máš vo veľkej úcte Našu Excelenciu a že k Tebe došla správa o Našej veľkosti. Ale dozvedeli sme sa od Našich emisárov, že si Nám chcel poslať niečo príjemné a zábavné, čo by rozveselilo Náš smútok. S radosťou prijmeme dar a prostredníctvom Nášho vyslanca Ti posielame znamenie a túžime vedieť, či vyznávaš tak ako My pravú vieru a či vo všetkom a vždy veríš v Nášho Pána Ježiša Krista. Naša štedrosť je nesmierna, a ak potrebuješ niečo, čo by Ťa mohlo potešiť, daj Nám vedieť na znak toho, že si obdržal Naše posolstvo, ako aj na dôkaz svojej priazne. Prijmi od Nás…

„Zastav sa na chvíľu," povedal Abdul, „to by mohol byť ten okamih, keď kňaz pošle Fridrichovi grál!"

„Áno," povedal Baudolino, „ale tí dvaja táraji Borone a Kyot nám ešte nepovedali, o čo ide!"

„Vypočuli si toľké príbehy, videli toľké veci, možno si na všetko nespomínajú. Práve preto navrhovali med, lebo potrebujú dať krídla svojim myšlienkam."

Možno to bolo naozaj tak, že Baudolinovi, ktorý diktoval, a Abdulovi, ktorý písal, stačilo víno, ale svedkovia, či skôr zdroje objavu sa museli posilniť zeleným medom. Práve preto za krátku chvíľu Borone, Kyot (omámený novými pocitmi, ktoré zažíval) a Básnik, ktorému med zachutil, sedeli na zemi so slabomyseľným úsmevom na tvári a blúznili ako Aladinovi zajatci.

„Ach áno," hovoril práve Kyot, „sme vo velikánskej sále a pochodne ju osvetľujú nepredstaviteľne jasnou žiarou. Prichádza služobník s kopijou v ruke, ktorá žiari jasnejšie ako oheň v kozube. Z hrotu kopije kvapká krv a steká služobníkovi na ruku… Potom prichádzajú ďalší dvaja lokaji so zlatými svietnikmi vykladanými tulou a v každom z nich žiari aspoň desať sviečok. Služobníci sú prekrásni muži… A teraz vchádza dvorná dáma a drží grál a po celej sále sa z neho šíri žiara… Sviečky popri nej zblednú ako mesiac a hviezdy, keď vyjde slnko. Grál je z rýdzeho zlata, vykladaný nezvyčajnými drahokamami, tými najdrahšími, aké sa nachádzajú v útrobách zeme či morských hlbinách… A teraz vchádza dievčina, ktorá prináša strieborný podnos…"

„A ako vyzerá ten nešťastný grál?" skríkol Básnik.

„Neviem, vidím len svetlo…"

„Ty vidíš len svetlo," povedal nato Borone, „ale ja vidím viac. Pochodne osvetľujú sálu, ale teraz počuť hrmenie, strašné dunenie, akoby sa palác prepadával pod zem. Spúšťa sa veľká mrákava… Nie, teraz slnečný lúč osvetľuje palác sedem ráz silnejšie ako predtým. Och, blíži sa svätý grál, prikrytý bielym hodvábnym závojom, a keď vstúpi do paláca, zavanú vône všetkých korenín sveta. A postupne, ako grál prechádza okolo stola, rytierom sa napĺňajú taniere jedlami od výmyslu sveta…"

„Ale ako ten grál vyzerá, dopekla?" prerušil ho Básnik.

„Nepreklínaj, je to kalich."

„Ako to vieš, ak je pod hodvábnym závojom?"

„Viem to, a hotovo," urazil sa Borone. „Povedali mi to."

„Bodaj by si bol zatratený na veky vekov a nech ťa mučí tisíc diablov! Tváriš sa, že máš zjavenie, a pritom nám rozprávaš to, čo si sa dopočul, a nie to, čo vidíš! Veď si horší ako ten skurvený Ezechiáš, ktorý nevedel, čo vidí, lebo židia nevidia obrazy, ale len počujú hlasy!"

„Prosím ťa, ty bohorúhač," zasiahol Šalamún, „nie kvôli mne, ale Biblia je svätá kniha aj pre vás, odporní pohania!"

„Upokojte sa, upokojte sa," tíšil ich Baudolino. „Ale vypočuj si toto, Borone. Pripusťme, že grál je kalich, v ktorom náš Pán posvätil víno. Ako mohol Jozef z Arimatey zachytiť krv Ukrižovaného, ak bol Ježiš už mŕtvy, keď ho zložili z kríža, a ako vieš, mŕtvym netečie krv?"

„Ježiš mohol robiť zázraky aj ako mŕtvy."

„Nebol to kalich," prerušil ho Kyot, „lebo ten, kto mi vyrozprával príbeh Feirefiza, mi tiež prezradil, že to bol kameň, ktorý spadol z neba, *lapis ex coelis*[46], a ak to bol kalich, tak preto, lebo bol vytesaný z toho nebeského kameňa."

„A prečo to teda nie je hrot kopije, ktorá preťala svätý bok?" spýtal sa Básnik. „Nepovedal si predtým, že si videl vstúpiť do sály služobníka, ktorý niesol krvácajúcu kopiju? Áno, a ja vidím nielen jedného, ale troch služobníkov s kopijou, z ktorej tečú pramienky krvi… A potom muža oblečeného ako biskupa s krížom v ruke, nesú ho na tróne štyria anjeli a položia ho pred strieborný stôl, na ktorom je teraz kopija… Potom dve dievčiny, ktoré nesú tácňu a na nej sťatú hlavu muža ponorenú v krvi. A potom biskup, ktorý slúži omšu nad kopijou a dvíha hostiu a v hostii sa zjaví obraz dieťaťa! Hostia je zázračná a je znakom moci, pretože je znakom sily!"

„Nie, z kopije presakuje krv, ale kvapky padajú do kalicha a dokazujú zázrak, o ktorom som hovoril," povedal Borone. „Je to úplne jednoduché…" A začal sa usmievať.

„Zostaňme pri tom," povedal Baudolino unavene. „Nechajme grál tak a poďme ďalej."

„Priatelia moji," ozval sa vtedy rabbi Šalamún s odstupom človeka, ktorý ako žid nebol veľmi dojatý svätou relikviou, „zdá sa mi prehnané, aby kňaz hneď daroval takúto vec. A potom, ten, kto si prečíta list, by mohol chcieť, aby mu Fridrich ukázal ten zázrak. Musíme mať na zreteli, že príbehy, ktoré nám vyrozprával Kyot a Borone, sa rozprávajú po celom svete, a tak by stačil náznak, a kto chce porozumieť, porozumie. Nenapíšte grál, nepíšte kalich, použite menej presný termín. Tóra nikdy nehovorí o najvznešenejších veciach v doslovnom význame, ale v tajnom význame, v ktorom má zbožný čitateľ postupne odhaľovať to, čo Najvyšší, nech je Jeho svätosť navždy blahorečená, chcel, aby bolo pochopené až na konci vekov."

Baudolino navrhol: „Povedzme teda, že mu posiela skrinku, kufrík, archu, povedzme *accipe istam veram arcam*[47], čiže prijmi túto skrinku pravdy…"

„To nie je zlé," povedal Šalamún. „Zahaľuje to a odhaľuje súčasne. A otvára cestu k víru interpretácií."

Pokračovali v písaní.

Ak budeš chcieť prísť medzi Našich pánov, staneš sa najvýznamnejším a najvznešenejším na Našom dvore a budeš môcť užívať Naše bohatstvo. Tým Ťa štedro obdaríme, ak sa rozhodneš vrátiť sa do svojej ríše. Nezabúdaj, že poslední budú prví, a nikdy nezhrešíš.

Po tomto zbožnom odporúčaní začal kňaz opisovať svoju moc.

„Len nijakú skromnosť," odporúčal Abdul, „kňaz stojí tak vysoko, že si môže dovoliť pyšné gestá."

Ani najmenej. Baudolino nemal nijaké zábrany a diktoval. „Tento *dominus dominantium*[48] prekonával v moci všetkých kráľov sveta a jeho bohatstvo bolo nekonečné, sedemdesiatdva kráľov mu platilo dane, sedemdesiatdva provincií sa mu poslušne korilo, aj keď neboli všetky kresťanské – a tým uspokojil aj rabbiho Šalamúna, lebo do jeho ríše umiestnil aj stratené izraelské kmene. Jeho zvrchovaná moc sa rozprestierala nad všetkými tromi Indiami, jeho územia siahali po najvzdialenejšie púšte až po Babylonskú vežu. Každý mesiac pri kňazovom stole slúžili siedmi králi, šesťdesiati dvaja vojvodovia a tristošesťdesiati piati grófi a každý deň pri jeho stole sedelo dvanásť arcibiskupov, desať biskupov, patriarcha svätý Tomáš, metropolita zo Samarkandu a veľkňaz zo Susy."

„Nie je to priveľa?" spýtal sa Šalamún.

„Nie, nie," povedal Básnik, „aj pápež, aj byzantský bazileus musia puknúť od zlosti. A dodaj, že kňaz zložil sľub navštíviť Svätý hrob s veľkou armádou, aby porazil nepriateľov Krista. To všetko má potvrdiť to, čo povedal Otto, a zavrieť ústa pápežovi, ak náhodou namietne, že sa mu nepodarilo prejsť cez rieku Gangu. Ján to znova skúsi, a preto stojí za to ísť ho hľadať a stať sa jeho spojencom."

„Teraz mi dodajte nápady, ako zaľudniť ríšu," povedal Baudolino. „Musia tam žiť slony, dromedáre, ťavy, hrochy, pantery, divé osly, biele a červené levy, nemé cikády, bielohlavé supy, tigre, upíri, hyeny, všetko to, čo u nás nie je a ako trofej je vzácne pre toho, kto sa ta rozhodne ísť na poľovačku. A potom nevídaní ľudia, o ktorých sa hovorí v knihách o prírode a o vesmíre…"

„Kentaurovia, ľudia s parohami, fauni, satyrovia, pygmejovia, paviáni, obri vysokí štyridsať metrov, jednookí ľudia," navrhoval Kyot.

„Dobre, dobre, píš, Abdul," hovoril Baudolino.

Do ostatnej časti listu vložili to, čo už bolo vymyslené a povedané v predošlých rokoch, a trochu to prikrášlili. V kňazovej krajine tiekol med a mlieko prúdom – a rabbi Šalamún bol šťastný, že v tom našiel odozvu Exodu, Leviatu alebo Deuteronomia – nežili tam ani hady, ani škorpióny, tiekla tam rieka Ydonus, ktorá vyteká priamo z Pozemského raja, a v nej sa nachádzajú… Kamene a piesok, navrhoval Kyot. Nie, odpovedal rabbi Šalamún, tie sú v rieke Sambatyon. A Sambatyon ta nedáme? Áno, ale neskôr, Ydonus vyteká z Pozemského raja, a teda obsahuje… Smaragdy, topásy, granáty, zafíry, chryzolity, ónyxy, akvamaríny, ametysty, vymenúval Kyot, ktorý nechápal, prečo jeho priateľom začínalo byť zle od žalúdka (ak mi dáte ešte jeden topás, prehltnem ho a potom ho vyondiem z okna, vykrikoval Baudolino), lebo pri tých všetkých šťastných ostrovoch a rajoch, ktoré pri svojom prieskume navštívili, nemohli už ani počuť o drahokamoch.

Abdul teda navrhol – vzhľadom na to, že ríša sa nachádza v Oriente – vymenovať vzácne korenia a sám sa prihováral za čierne korenie. Borone o ňom povedal, že rastie na stromoch obsypaných hadmi, a keď je zrelé, podpália stromy, hady ujdú a vopchajú sa do úkrytov. Potom treba stromami potriasť, z konárov popadajú bobuľky čierneho korenia, ktoré sa ďalej pražením upravujú podľa tajného receptu.

„Môžeme ta teraz dať rieku Sambatyon?" spýtal sa Šalamún. „Sem s ňou," povedal Básnik, „tak bude jasné, že desať stratených kmeňov sa nachádza za riekou, vlastne, vymenujeme ich všetky, a ak Fridrich bude môcť nájsť aj stratené kmene, získa si ďalšiu zásluhu a rozmnoží svoju slávu." Abdul poznamenal, že Sambatyon sa im hodí, lebo je to neprekonateľná prekážka, ktorá vybičuje vôľu a roznieti túžbu, či skôr žiarlivosť. Niekto navrhol, aby spomenuli aj podzemný potok plný vzácnych kameňov. Baudolino povedal, že Abdul by to mohol aj napísať, ale on o tom nechcel ani počuť zo strachu, že by musel spomenúť čo i len jediný topás. Rozhodol sa však umiestniť do tejto krajiny salamandre, hady so štyrmi nohami, ktoré žijú len medzi plameňmi, diela Plinia a Izidora.

„Stačí, aby to bola pravda, a dáme to tam," povedal Baudolino, „dôležité je, aby sme si nevymýšľali rozprávky."

V liste ďalej opisovali cnostný život, akým sa žilo v ríši kňaza Jána, kde každého pútnika milosrdne prijali, nikto nebol chudobný, neboli tu zlodeji, žobráci, skupáni, pochlebovači. Kňaz o tom uisťoval hneď potom, ako sa vyjadril, že na celom svete niet takého bohatého panovníka s toľkými poddanými. Na dôkaz jeho bohatstva, ako to videl aj Sindibád u Sarandíba, nasledovala veľká scéna, v ktorej kňaz opisoval vojnové ťaženie proti svojim nepriateľom – pred ním niesli trinásť krížov posiatych klenotmi, každý na voze, a za každým vozom šlo desaťtisíc rytierov a stotisíc jazdcov. Keď však kňaz jazdil v čase mieru, niesli pred ním drevený kríž ako pamiatku ukrižovania Pána a zlatú misu plnú zeminy, aby pripomenul všetkým, a aj sebe samému, že prach sme a na prach sa obrátime. Ale aby nikto nezabudol, že ten, čo prechádzal okolo, je predsa len kráľ kráľov, niesli aj striebornú misu plnú zlata. „Ak tam znova dáš aj topásy, rozbijem ti tou čašou hlavu," upozornil Baudolino. A tak ich Abdul aspoň tentoraz nespomenul.

„Ale musíš ta napísať, že v kňazovej ríši nie sú cudzoložníci a nikto nesmie klamať a ten, kto klame, v tom momente zomrie, je to akoby zomrel, lebo ho verejne vyhlásia a nikto si ho viac nevšimne."

„Veď už som napísal, že tam nie sú neresti ani zlodeji…"

„Na tom nezáleží, znova to napíš, ríša kňaza Jána musí byť miestom, kde kresťania dodržiavajú Božie prikázania, zatiaľ čo pápežovi sa nič podobné nepodarilo dosiahnuť so svojimi synmi, dokonca klame aj on sám, a to ešte väčšmi ako ostatní. A keď budeš trvať na tom, že v ríši kňaza Jána nikto neklame, bude nad slnko jasnejšie, že všetko, čo hovorí Ján, je pravda."

Ján ďalej písal o tom, že každý rok s veľkou armádou navštevuje hrobku proroka Daniela v pustej Babylonii, že v jeho krajine lovia ryby, z ktorých krvi sa vyrába purpur, a že jeho moc siaha až po Amazóniu a Brahmansko. Záležitosť s Brahmanskom sa zdala Boronemu užitočná, lebo Brahmansko bola oblasť, ktorú objavil Alexander Veľký, keď sa dostal na Východ. Svedčí teda o tom, že kňaz ovláda aj ríšu Alexandra.

Nedalo sa robiť nič iné, než opísať jeho palác a magické zrkadlo, ale o tom už Básnik povedal všetko niekoľko večerov predtým. Pošepkal to do ucha Abdulovi, aby Baudolino nepočul

o topásoch a akvamarínoch, ale bolo jasné, že v tom prípade sa im nedalo vyhnúť.

„Myslím, že ten, kto bude čítať list, si položí otázku, prečo sa taký mocný kráľ necháva nazývať jednoducho kňaz," povedal rabbi Šalamún.

„Správne, a to nám dovoľuje dospieť k záveru," povedal Baudolino. „Píš, Abdul…"

Otázka, ktorá robí česť Tvojej múdrosti, ó, milovaný Fridrich, je tá, prečo Nám. Naša vznešenosť nedovoľuje iný titul ako presbyter. Istotne máme na Našom dvore ministrov s mnohými titulmi a názvy oveľa dôstojnejšie, zvlášť v cirkevnej hierarchii… Náš správca je primas a kráľ, Náš dvorný pohárnik je kráľ a arcibiskup, Náš komorník je biskup a kráľ, Náš dvorný úradník je kráľ a archimandrita, hlavný kuchár je kráľ a opát. A tak Naša Výsosť nechcela byť nazývaná tými istými titulmi alebo byť vyznamenaná tými istými radmi, ktorých je priveľa na Našom dvore, a zo skromnosti sa rozhodla, že sa nechá titulovať menej významným a nižším titulom. Zatiaľ Ti stačí vedieť, že Naša ríša sa rozprestiera z jednej strany na štyri mesiace chôdze, kým z druhej strany nikto nevie, kam až siaha. Keby si vedel zrátať hviezdy na nebi a piesok v mori, potom by si mohol zmerať Našu ríšu a Našu moc.

Takmer na úsvite naši priatelia dopísali list. Ten, kto sa posilnil zeleným medom, nachádzal sa ešte v stave úsmevného otupenia, ten, kto pil len víno, bol opitý. Básnik, ktorý si dožičil oboje, sa len s námahou držal na nohách. So spevom kráčali po uličkách a námestiach, úctivo sa dotýkali pergamenu, sami seba presvedčili, že práve prišiel z ríše kňaza Jána.

„Poslal si ho hneď Rainaldovi?" spýtal sa Niketas.

„Nie. Po Básnikovom odchode sme ho celé mesiace znova čítali a vylepšovali, zoškrabovali a viac ráz prepisovali. Každú chvíľu niekto navrhol malý dodatok."

„Ale viem si predstaviť, že Rainald čakal na list…"

„Stalo sa, že medzitým Fridrich zbavil Rainalda funkcie ríšskeho kancelára a pridelil ju Kristiánovi z Buchu. Rainald ako kolínsky arcibiskup bol aj arcikancelárom Talianska a zachoval si veľký vplyv, čo potvrdzuje aj to, že naďalej organizoval kanonizáciu Karola Veľkého, ale táto výmena, aspoň v mojich

očiach, znamenala, že Fridrichovi sa začal zdať Rainald príliš dotieravý. A napokon, ako som mohol predstúpiť pred cisára s listom, ktorý si v podstate objednal Rainald? Zabudol som spomenúť, že v roku kanonizácie sa Beatrice narodil druhý syn a cisár mal celkom iné starosti, pretože som sa dopočul, že prvý syn bol chorľavý. A tak v ustavičných starostiach uplynul celý rok.“

„Rainald sa naň nepýtal?“

„Najprv bol zaujatý inými vecami. Potom zomrel. Kým bol Fridrich v Ríme a vyháňal Alexandra III., aby uvoľnil trón antipápežovi, vypukol mor, na ktorý zomierali bohatí aj chudobní. Zomrel aj Rainald. Otriaslo to mnou, hoci som ho nikdy naozaj nemiloval. Bol arogantný a zlostný, ale bol to hrdý muž a až do konca zostal verný svojmu pánovi. Pokoj jeho duši. Ibaže aký význam mal list bez neho? Len on bol dostatočne prefíkaný, aby ho vedel využiť a nechal ho kolovať po všetkých kanceláriách kresťanského sveta.“

Baudolino sa odmlčal: „A potom, je tu tá záležitosť s mojím mestom.“

„Akým mestom, veď si sa narodil v močarisku?“

„Je to pravda, postupujem príliš rýchlo. Musíme najprv postaviť mesto.“

„Konečne mi raz nebudeš rozprávať o búraní mesta!“

„Áno,“ povedal Baudolino, „prvý a jediný raz v živote som videl, ako sa mesto rodí, a nie ako umiera.“

13.

Baudolino vidí, ako sa rodí nové mesto

Už desať rokov žil Baudolino v Paríži, prečítal všetko, čo sa dalo prečítať, naučil sa po grécky od byzantskej prostitútky, napísal básne a ľúbostné listy, ktoré si prisvojili iní, vlastne vybudoval ríšu, ktorú nikto nepoznal lepšie ako on a jeho priatelia, ale nedokončil štúdiá. Utešoval sa myšlienkou, že dosiahol už aj tak dosť, keď študoval v Paríži, ak vezmeme do úvahy, že sa narodil medzi kravami, potom si však spomenul, že na štúdiá sa dávali častejšie tí, čo smrdeli grošom, ako panskí synovia, ktorí sa museli naučiť bojovať a nie písať a čítať… Skrátka, nebol so sebou spokojný.

Jedného dňa si Baudolino uvedomil, že približne v tom čase by mal mať dvadsaťšesť rokov, lebo odišiel z domu ako trinásťročný a odvtedy prešlo presne trinásť rokov. Ozvalo sa v ňom niečo, čo by sme mohli nazvať nostalgiou za rodným krajom, ibaže on ju nikdy predtým nepocítil, a tak nevedel, čo to je. Preto si myslel, že túži znova uvidieť svojho adoptívneho otca, a rozhodol sa ísť za ním do Bazileja, kde sa cisár zastavil pri ceste z Talianska.

Nevidel Fridricha od narodenia jeho prvého syna. Kým Baudolino vymýšľal a prepisoval kňazov list, cisár stihol veľmi veľa, ako úhor sa premiestňoval zo severu na juh, spal a jedol na koni ako jeho barbarskí predkovia a jeho kráľovské sídlo bolo tam, kde sa práve nachádzal. V tých rokoch sa ešte dva razy vrátil do Talianska. Pri návrate z druhej cesty došlo k zrážke v Suse, kde sa vzbúrili občania, takže bol nútený tajne utiecť v preoblečení, a Beatrice sa dostala do zajatia. Potom ju Susania prepustili a neskrivili jej ani vlas na hlave, ale ponížili tým cisára, ktorý sa proti nim zaprisahal. Ani keď sa vrátil spoza Álp,

nemal čas na odpočinok, lebo musel vyhovieť požiadavkám nemeckých kniežat.

Keď Baudolino konečne uvidel svojho cisára, bol v tvári celý utrápený. Pochopil, že Fridrich si robí čoraz väčšie starosti pre zdravie staršieho syna, tiež Fridricha, ale aj pre záležitosti v Lombardii.

„V poriadku," pripustil, „poviem to len tebe. Moji starostovia a moji vyslanci, vyberači daní a prokurátori nielenže požadovali to, čo patrilo mne, ale sedem ráz viac, od každého domu vyberali tri soldény v starých minciach a dvadsaťštyri dinárov za každý mlyn, ktorý stál na splavnej rieke, rybárom brali tretinu úlovku a tomu, kto zomrel bezdetný, skonfiškovali majetok. Viem, mal som zobrať do úvahy sťažnosti, ktoré prichádzali, ale bol som zaujatý inými vecami… A teraz sa zdá, že pred niekoľkými mesiacmi sa lombardské mestá spojili a vytvorili ligu, proticisársku ligu, chápeš? A čo rozhodli ako prvé? Znova postaviť hradby v Miláne!"

V poriadku, talianske mestá boli vzpurné a nelojálne, ale liga znamenala, že vznikne ďalšia *res publica.* Prirodzene, nehrozilo nebezpečenstvo, že by liga mohla vydržať, pretože talianske mestá sa medzi sebou nenávideli, ale predsa len to bola *vulnus*[49] pre česť cisárstva.

Kto sa pridal k lige? Hovorilo sa, že v istom opátstve neďaleko Milána sa zišli predstavitelia Cremony, Mantovy, Bergama, potom možno Piacenze a Parmy, no nebolo to isté. Ale správy nezostávali len pri tom, hovorilo sa o Benátkach, Verone, Padove, Vicenze, Trevise, Ferrare a Bologni. „Bologna, uvedomuješ si to?!" kričal Fridrich a chodil hore-dolu popred Baudolina. „Spomínaš si, však? Vďaka mne môžu ich prekliati učitelia zarábať, koľko chcú na tých svojich dva razy prekliatych študentoch a nemusia sa zodpovedať ani mne, ani pápežovi, a teraz sa pridajú k lige? Kto kedy videl väčšiu bezočivosť? Chýba tam už len Pavia!"

„Alebo Lodi," pridal sa Baudolino, aby povedal niečo ešte neuveriteľnejšie. „Lodi?! Lodi?!" vrieskal Fridrich, celý červený v tvári, takže vyzeral, akoby ho malo poraziť. „Ale ak mám veriť správam, ktoré dostávam, Lodi sa už zúčastňuje na ich zhromaždeniach! Zaplatil som vlastnou krvou za to, aby som chránil tých baranov, lebo bezo mňa by ich boli Miláncania zrovnali každý rok so zemou, a teraz kujú pikle spolu so svojimi katmi a komplotujú proti svojmu dobrodincovi!"

„Ale, otče môj," spýtal sa Baudolino, „čo znamená to zdá sa, vyzerá to tak? Nedostávaš presné správy?"

„Vy, čo študujete v Paríži, ste asi stratili schopnosť vnímať, ako bežia veci tohto sveta? Ak vznikla liga, máme na svete sprisahanie a tí, čo boli predtým na tvojej strane, ťa zradili, a rozprávajú ti presný opak toho, čo sa tam na juhu deje. A tak posledný, kto sa dozvie, čo robia, je práve cisár, ako sa to stáva manželom neverných manželiek, o ktorých už vie celé mesto, len oni nie!"

Nemohol si vybrať horší príklad, lebo práve v tej chvíli vstupovala Beatrice, ktorá sa dozvedela o Baudolinovom príchode. Baudolino si kľakol, aby jej pobozkal ruku, ale nepozrel jej do tváre. Beatrice trochu zaváhala. Možno sa jej zdalo, že neprejavuje známky dôvernosti a citu, aby neukázal svoje rozpaky. Materinsky mu položila druhú ruku na hlavu, trochu mu rozstrapatila vlasy, akoby zabudla, že žena len o niečo staršia ako tridsaťročná sa nemôže takto správať k dospelému mužovi, len o trochu mladšiemu od nej. Fridrichovi sa to zdalo normálne, on je otec, ona matka, aj keď obaja adoptívni. Len Baudolino sa necítil vo svojej koži. Tie dva dotyky, jej blízkosť, takže cítil vôňu jej šiat, akoby to bola vôňa jej tela, zvuk jej hlasu – našťastie v tej polohe sa jej nemohol pozerať do očí, lebo by bol hneď zbledol a odpadol na zem v bezvedomí – ho napĺňali neznesiteľným blahom, ktoré mu kalil pocit, že tým jednoduchým gestom znova zradil svojho otca.

Nevedel, ako sa rozlúčiť, ale cisár ho požiadal o láskavosť, či skôr mu dal príkaz, čo je to isté. Chcel si ujasniť záležitosti v Taliansku, a nemohol dôverovať ani úradným špehom, ani špehujúcim úradníkom, preto sa rozhodol poslať na juh niekoľko dôveryhodných mužov, ktorí poznajú krajinu, nebudú ich hneď považovať za cisárových vyslancov, a tak budú môcť zistiť, aká je tam nálada, a zozbierať nefalšované dôkazy o zrade.

Baudolinovi sa pozdávalo vyslobodiť sa z rozpakov, ktoré sa ho zmocňovali na dvore, ale hneď si všimol aj niečo iné. Pocítil veľké dojatie, že znova uvidí rodný kraj, a konečne pochopil, že práve preto sa vydal na cestu.

Baudolino prešiel mnohými mestami, až jedného dňa po dlhej ceste, preoblečený za obchodníka, ktorý na mulici mierumilovne cestoval z mesta do mesta, vystúpil z roviny na

výšinu, odkiaľ uvidel rieku Tanaro a cez štrkoviská a močiare prešiel do rodnej Fraschety.

Kto v tých časoch odchádzal z domu, bol presvedčený, že sa ta viac nevráti, a tak Baudolino cítil mrazenie v kostiach, lebo zrazu sa ho zmocnila úzkosť pri myšlienke, či tam nájde svojich starých rodičov.

Nielen to, ale zrazu sa mu v mysli vynárali tváre ďalších detí z okolia, ako Masulu Panizzu, s ktorým chodil klásť pasce na divé zajace, Porcelliho, nazývaného Ghino (alebo to bol Ghini nazývaný Porcello?), s ktorým hádzali po sebe kameňmi, len čo sa videli, Alerama Scaccabarozziho, zvaného Pinďúr, a Cutticu Quargnentiho, s ktorými lovili ryby v Bormide. „Pane," hovoril si, „hádam teraz nezomriem, lebo myslím, že len v momente smrti sa vynárajú spomienky z detstva…"

Bol Štedrý večer, ale Baudolino to nevedel, lebo počas cesty prestal počítať dni. Triasol sa od zimy na rovnako skrehnutej mulici, ale vo svetle zapadajúceho slnka bolo nebo jasné, čisté a vo vzduchu bolo cítiť vôňu snehu. Spoznával známe miesta, akoby tade prešiel deň predtým, spomínal si, že putoval tými vŕškami so svojím otcom, keď išli dodať tri mulice, s ktorými sa plahočili na strmých výstupoch, únavných aj pre chlapcove nohy, nieto ešte keď musel tlačiť hore zvieratá, ktoré nemali najmenšiu chuť ísť. Ale užili si príjemný návrat, obdivovali nížinu z výšky a slobodne sa spúšťali z vŕškov. Baudolino si spomínal, že neďaleko rieky sa nížina na krátkom úseku dvíhala do horského hrebeňa a z jeho vrcholu vtedy videl trčať z mliečnej prikrývky zvonice mestečiek pozdĺž riek Bergoglio a Roboreto a potom vzdialenejšieho Gamondia, Marenga a Palea alebo z tej oblasti bažín, štrkovísk a lesného porastu, na okraji ktorého ešte možno stála chalúpka dobrého Gagliauda.

Keď bol však na hrebeni, naskytol sa mu iný výhľad, akoby všade navôkol, na vŕškoch a v údoliach, bol vzduch priezračný a len nížina pred ním bola zakalená chuchvalcami hmly z tých sivastých závanov, na ktoré človek občas naďabí cestou – celého ho ovinú, takže nič viac nevidí a potom prejdú pomimo a sú preč tak, ako prišli. Pozrime sa, hovoril si Baudolino, mohol by byť aj august, ale vo Fraschete kraľujú večné hmly ako sneh na vrcholoch Pyrenejských Álp. Nebolo mu to nepríjemné, lebo kto sa narodil v kraji hmiel, cíti sa v nej stále ako doma. Postupne, ako zostupoval k rieke, si uvedomoval, že výpary neboli hmla, ale oblaky dymu, a cez ne presvitali ohne, z ktorých sa dymilo.

Pomedzi dym a oheň sa Baudolinovi podarilo rozoznať, že na rovine za riekou, kde bolo kedysi Roboreto, sa mesto rozšírilo do polí a všade bola záplava nových domov, niektoré murované, iné drevené, mnohé boli ešte rozostavané a smerom na západ sa dal zazrieť začiatok hradieb, aké tu nikdy predtým neboli. A nad ohňami sa zohrievala v kotlíkoch voda, aby hneď nezamrzla, zatiaľ čo o kúsok ďalej ju vylievali do dier plných vápna alebo malty, či niečoho takého. Baudolino kedysi videl, ako sa začala výstavba novej katedrály v Paríži na ostrove uprostred rieky, a poznal všetky stroje a lešenia, ktoré používajú majstri murári. Podľa toho usúdil, že tam dole ľudia dokončujú výstavbu mesta, a bola to scéna, akú človek vidí raz za život, a aj to len ak má šťastie.

„Na zbláznenie," povedal si, „na chvíľu sa pozrieš inam, a hneď ti niečo vyvedú," a pobodol mulicu ostrohou, aby prišiel čo najskôr do údolia. Preplavil sa cez rieku na plti, ktorá prevážala kamene rôzneho druhu a veľkosti, a vystúpil práve tam, kde niekoľkí muži na vratkom lešení stavali múr, kým iní zo zeme so zdvihákom dvíhali až k tým hore koše štrku. Ale zdvihák bol veľmi primitívny, vyrobený skôr z latiek, než z poriadnych tyčí, každú chvíľu sa rozpadával a dvaja muži na zemi, ktorí ním krútili, sa väčšmi sústreďovali na to, aby udržali pokope to nebezpečné rozkývané zariadenie, než aby ťahali lano. Baudolino si hneď povedal: „Vidno, že ľudia z tohto kraja poznajú len dve možnosti, robiť zle, alebo ešte horšie. Keby som tu rozkazoval ja, bol by som ich už všetkých pochytal za gate a pohádzal do Tanaru."

Ale potom zbadal obďaleč inú skupinu, ktorá sa usilovala postaviť stĺpovú chodbu. Kamene boli zle opracované, trámy zle ohobľované a stĺpy vyzerali ako ohlodané nejakým zvieraťom. Zostrojili akýsi druh kladkostroja, ktorým zdvíhali materiál, a Baudolino si uvedomil, že v porovnaní s nimi boli stavitelia múra majstri nad majstrov.

Prestal porovnávať, keď postúpil o kus ďalej a zbadal ďalších, ktorí vyzerali ako deti, keď sa hrajú s blatom a udupávajú ho nohami. Takto stavali obydlie, rovnaké ako ďalšie tri už dokončené, z blata a neforemných kameňov, so slamenou strechou, bez akéhokoľvek fortieľa svojho remesla, akoby robotníci súťažili, kto bude hotový skôr, než prídu sviatky.

Keď však prenikol hlbšie do nedokončených zákrut tohto neistého diela, občas objavil pravidelné múry, fasády prikryté

drôtenými sieťami, bašty, ktoré vyzerali masívne a pevne, hoci boli nedokončené. Z toho všetkého pochopil, že na výstavbe mesta sa zúčastnili ľudia rôzneho pôvodu a schopností. Mnohí boli iste nováčikmi v tomto remesle, sedliaci, ktorí budovali domy tak, ako po celý život stavali maštale pre dobytok, iní zase museli byť skúsení remeselníci.

Kým sa Baudolino usiloval zorientovať medzi rôznorodými stavbami, počul aj zmes viacerých nárečí, ktoré dokazovali, že chatrče stavali sedliaci zo Solera, nakláňajúca sa veža bola dielom Monferratčanov, maltu hádzali Pavijčania, dosky pílili muži, ktorí až dovtedy stínali stromy v Palei. Ale keď počul niekoho dávať príkazy alebo videl skupinku, ktorá pracovala, ako treba, ozývalo sa odtiaľ janovské nárečie.

„Že by som sa bol ocitol pri stavbe Babylonskej veže," spytoval sa Baudolino, „alebo v Abdulovej Hibernii, kde tých sedemdesiatdva mudrcov obnovilo Adamov jazyk a zložili spolu všetky jazyky presne tak, ako sa mieša voda s hlinou, smola s asfaltom? Ale Adamovým jazykom nehovoria, a hoci rozprávajú všetci spolu sedemdesiatimi dvoma jazykmi a sú to ľudia takých odlišných rás, že sa zvyčajne hašteria medzi sebou, títo si nažívajú v láske a súlade!"

Podišiel ku skupinke, ktorá rozvážne prikrývala stavbu drevenými architrávmi, akoby to bol opátsky kostol, pričom používali rumpál obrovských rozmerov, ktorým nehýbali ručne, ale ťahal ho kôň, ktorému nezvieral hrdlo obojok, aký používali ešte vždy na vidieku, ale energicky pracoval s pohodlným chomútom na krku. Robotníci sa medzi sebou rozprávali janovským nárečím a Baudolino ich okamžite oslovil v ich reči, aj keď nie tak dokonale, aby zakryl, že nie je jedným z nich.

„Čo pekného robíte?" prihovoril sa im. Jeden z nich sa naňho škaredo pozrel a povedal mu, že robia stroj na honenie vtáka. Všetci sa rozosmiali a bolo jasné, že sa smejú z neho. Baudolino, ktorý sa už nezmestil do kože, pretože musel robiť bezbranného obchodníka na mulici, zatiaľ čo v batožine mal meč dvorana pozorne zavinutý do látky, mu odpovedal v nárečí Fraschety, ktoré sa mu po takom čase spontánne vrátilo na pery, že nepotrebuje *machinae*, lebo zvyčajne mu vtáka honia ich skurvené matere. Janovčania nepochopili dobre význam slov, ale vytušili urážku. Opustili svoje pozície, vyzbrojili sa jeden kameňom, iný krompáčom a v polkruhu obstúpili jeho mulicu. Našťastie sa v tej chvíli priblížili iní ľudia, medzi nimi aj jeden s

výzorom šľachtica a vo franskom jazyku, sčasti latinskom, sčasti provensálskom a sčasti ktovieakom, povedal Janovčanom, že pocestný hovorí miestnym nárečím, nech sa teda k nemu nesprávajú, akoby nemal právo tade prejsť. Janovčania sa vyhovorili na to, že im kládol otázky, akoby bol špión, a šľachtic povedal, že tým lepšie, ak cisár posiela špiónov, aspoň sa konečne dozvie, že napriek jeho vôli tu konečne vzniklo mesto. A potom sa obrátil k Baudolinovi: „Nikdy som ťa nevidel, ale vyzeráš, akoby si sa sem vracal. Chceš sa k nám pripojiť?“

„Pane,“ odpovedal zdvorilo Baudolino, „narodil som sa vo Fraschete, ale pred mnohými rokmi som odtiaľ odišiel a nič som nevedel o tom, čo sa tu deje. Volám sa Baudolino, syn Gagliauda Aulariho…“

Ešte ani nedohovoril, keď z práve prichádzajúcej skupiny vyskočil starec so zdvihnutou palicou, bielou hrivou a bradou a začal kričať: „Odporný klamár bez srdca, bodaj by do teba hrom na mieste udrel, kde berieš odvahu prisvojiť si meno môjho úbohého syna Baudolina, môjho syna, lebo ja som Gagliaudo menom a Aulari priezviskom. Môj syn odišiel z domu pred mnohými rokmi s nemeckým pánom, ktorý vyzeral ako kráľ, a potom sa možno ukázalo, že to bol jeden z tých, čo predvádzajú tancujúce opice, lebo som nikdy viac nepočul o svojom úbohom chlapcovi a po takom dlhom čase je už určite mŕtvy, ja a moja vzácna manželka sa preto tridsať rokov zhrýzame, to bola najväčšia bolesť nášho života, ktorý bol aj bez toho ťažký, ale stratiť syna sú muky, aké pozná len ten, čo ich prežil!“

Nato Baudolino zakričal: „Otec môj, si to ty!“ a v hlase mu bolo cítiť dojatie a do očí mu vybehli slzy, ale boli to slzy, ktoré nemohli zakryť veselosť. Dodal teda: „A potom, nie je to tridsať rokov útrap, lebo ja som odišiel pred trinástimi rokmi a malo by ťa tešiť, že som ich strávil dobre a dnes niečo znamenám.“ Starec podišiel k mulici, pozorne sa pozrel Baudolinovi do tváre a zvolal: „Ale veď si to naozaj ty! Možno prešlo tridsať rokov, ale ten nahlúply pohľad si vôbec nestratil. Vieš, čo ti teraz poviem? Možno si sa aj stal niekým, ale nemôžeš povedať svojmu otcovi, že nemá pravdu, ak som povedal tridsať rokov, je to preto, lebo pre mňa to bolo tridsať rokov a za tridsať rokov si mohol o sebe dať vedieť, nešťastník nepodarený, si pohromou našej rodiny, poď dole z toho zvieraťa, ktovie, či si ho aj neukradol, nech ti tou palicou rozmlátim hlavu!“ A už schmatol Baudolina za pančuchy a usiloval sa ho stiahnuť z mulice, keď zasiahol ten, čo vyzeral

ako veliteľ. „Nože choď niekam, Gagliaudo, nájdeš si syna po tridsiatich rokoch…“

„Trinástich,“ opravil ho Baudolino.

„Ty buď ticho, my dvaja sa porozprávame potom – nájdeš ho po tridsiatich rokoch a mal by si ho objať a poďakovať Bohu, panebože!“ Baudolino už zišiel z mulice a chcel sa hodiť do náručia Gagliaudovi, ktorý začal plakať, keď sa pán, čo vyzeral ako veliteľ, znova medzi nich zamiešal a chytil Baudolina za krk: „Ale ak je tu niekto, s kým máš nevyrovnané účty, tak som to ja.“

„A ty si kto?“ spýtal sa Baudolino. „Som Oberto del Foro, ale ty to nevieš a asi sa už na nič nepamätáš. Mal som asi desať rokov a môj otec poctil tvojho otca návštevou, aby sa pozrel na teľatá, ktoré chcel kúpiť. Ja som bol oblečený ako syn šľachtica a môj otec nechcel, aby som šiel s nimi do maštale, lebo sa bál, že sa zašpiním. Prechádzal som sa teda okolo domu a za domom si bol ty, škaredý a spotený, takže si vyzeral, akoby si vyšiel z kopy hnoja. Prišiel si ku mne, pozrel si sa na mňa, spýtal si sa ma, či sa chcem s tebou hrať, ja hlupák som prisvedčil, a ty si ma sotil do válova pre prasce. Keď ma videl môj otec, zmlátil ma býkovcom, lebo som si zničil nové šaty.“

„Možno áno,“ povedal Baudolino, „ale stalo sa to pred tridsiatimi rokmi…“

„Presne pred trinástimi a ja na to odvtedy myslím každý deň, lebo nik v živote ma tak neponížil, a celý čas som si hovoril, že jedného dňa stretnem syna toho Gagliauda a zabijem ho.“

„A teraz ma chceš zabiť?“

„Teraz nie, vlastne, vôbec nie, lebo sme práve postavili mesto, aby sme mohli bojovať proti cisárovi, keď vkročí do nášho kraja, á vôbec nemám čas ťa zabíjať. Tridsať rokov…“

„Trinásť.“

„Trinásť rokov som mal v srdci tú zlosť a predstav si, že práve teraz ma prešla.“

„Niekedy, keď sa zlosť vyleje…“

„Teraz zo seba nerob chytráka. Choď a objím svojho otca. Potom, ak sa mi ospravedlníš, pôjdeme sem blízko, kde oslavujeme práve dokončenú stavbu, čapuje sa tam zo sudov dobré víno, a ako hovorievali naši dedovia, smelo vpred.“

Baudolino sa ocitol v obrovskej pivnici. Mesto ešte nebolo dokončené, a už tu vznikla prvá krčma s pekným prístreškom na dvorčeku, ale v tých dňoch bolo lepšie dnu, v jaskyni, ktorá bola

plná sudov, a v nej dlhé drevené stoly plné pohárov a klobások z oslieho mäsa, ktoré (vysvetľoval Baudolino zhnusenému Niketovi) vyzerajú ako nafúknuté črevá, rozsekneš ich nožom, hodíš na škvrčiaci olej s cesnakom a je to lahôdka. A práve preto boli všetci prítomní šťastní, smradľaví a opití. Oberto del Foro oznámil príchod syna Gagliauda Aulariho a niektorí z nich sa hneď vrhli buchnátovať po pleciach Baudolina, ktorý najprv prekvapene vyvaľoval oči, potom im to vracal, ako jedného po druhom spoznával. „Ach, panebože, ty si Scaccabarozzi a ty Cuticca Quargnento a ty si kto? Nie, buď ticho, chcem uhádnuť, veď ty si Squarciafichi! A ty si Ghini alebo Porcelli?“

„Nie, Porcelli je on, ten, čo ste doňho stále hádzali kamene! Ja som bol Ghino Ghini a, pravdu povediac, som ním doteraz. My dvaja sme sa spolu chodili kĺzať v zime na ľad.“

„Panebože, je to pravda, ty si Ghini. Nie si to ty, čo si bol schopný predať všetko, aj kozie bobky, ako vtedy, keď si toho pútnika presvedčil, že je to popol svätého Baudolina?“

„Akoby nie, stal som sa obchodníkom, možno to bol osud. A tamten, nože mi skús povedať, kto to je…“

„Ale to je Merlo! Merlo, čo som ti to stále hovoril?“

„Hovorieval si mi, máš šťastie, že si hlúpy a nič si neberieš k srdcu… Avšak, pozri, namiesto aby som si bral, stratil som,“ a ukázal pravú ruku, ktorá mu od zápästia chýbala, „pri obliehaní Milána pred desiatimi rokmi.“

„No práve, chcel som povedať, pokiaľ viem, Gamondijčania, Bergoglijčnia a Marenčania boli vždy s cisárom. A ako to, že predtým ste boli s ním, a teraz staviate mesto proti nemu?“

A tak mu to všetci vysvetľovali, ale jediné, čo Baudolino pochopil, bolo, že okolo starého hradu a Kostola svätej Márie Roboretskej postavili obyvatelia okolitých mestečiek, ako Gamondio, Bergoglio a Marengo mesto, a presťahovali sa sem celé rodiny z Rivalta Bormida, z Bassignany alebo Piovery a postavili si domy, ktoré potom obývali. Takže už od mája traja z nich priniesli do Lodi, kde sa zhromaždili mestské zastupiteľstvá, zakladajúcu listinu nového mesta aj keď v tej chvíli existovalo skôr v predstavách, než na brehu Tanara. Ale všetci pracovali ako ťažné kone po celé leto a jeseň a mesto bolo takmer dokončené, pripravené zhatiť cisárove kroky v deň, keď znova vstúpi do Talianska, ako to mal vo zvyku. Ale čo má zhatiť, spytoval sa trochu pochybovačne Baudolino, veď stačí, ak ho obíde… Ach, nie, odpovedali mu, nepoznáš cisára (a to už áno),

mesto, ktoré vznikne bez jeho súhlasu, je potupa, ktorú musí zmyť krvou, bude sa cítiť povinný obliehať ho (a v tom mali pravdu oni, dobre poznali Fridrichovu povahu), preto sú potrebné pevné hradby a cesty vystavané na vojnu, a preto sme potrebovali Janovčanov, ktorí sú námorníci, áno, ale chodia do ďalekých krajín stavať mnohé nové mestá a vedia, ako sa to robí.

Ale Janovčania nie sú ľudia, ktorí niečo robia len tak, povedal Baudolino. Kto ich zaplatil? Zaplatili to oni, už nám požičali tisíc janovských soldénov a ďalších tisíc nám sľúbili na budúci rok. A čo znamená, že budujete cesty na vojnu? Nech to vysvetlí Emmanuele Trotti, lebo to bola jeho myšlienka, hovor ty, veď si *poliorkétikos*[50]!

„Čo to je poličosi?“

„Ticho, Boidi, nechaj hovoriť Trottiho.“

A Trotti (ktorý tak ako Oberto vyzeral ako *miles*, teda šľachtic, nižší vazal) vysvetlil: „Mesto musí odolávať nepriateľovi tak, aby nemohol preliezť hradby, ale ak ich nanešťastie prelezie, mesto musí byť schopné čeliť mu a zlomiť mu väzy. Ak nepriateľ nájde hneď za hradbami spleť uličiek, kde sa schová, už ho viac nechytíš, rozpŕchne sa a čoskoro obrancovia skončia ako myši. Nepriateľ však musí nájsť za hradbami priestor, kde zostane nekrytý dostatočne dlho, aby mohol byť dookola ostreľovaný z rohov a okien šípmi a kameňmi, takže kým opustí tento priestor, preriedia sa jeho rady.“

(Presne tak, smutne poznamenal Niketas, keď počul túto definíciu, takto to mali urobiť v Konštantínopole, ale dovolili, aby pri hradbách vyrástla spleť uličiek… Áno, chcel mu odpovedať Baudolino, ale na to bolo treba ľudí, ktorým to myslí ako mojim rodákom, a nie takých poserov, ako sú tie padavky z vašej cisárskej stráže – ale potom mlčal, aby sa nedotkol svojho spolubesedníka, a povedal mu: Buď ticho, neprerušuj Trottiho a nechaj ma dokončiť).

Trotti: „Ak potom nepriateľ prekoná otvorené priestranstvo a skryje sa v uličkách, nemajú byť rovné a pravouhlé, ani keby ste sa chceli riadiť príkladom starých Rimanov, ktorí plánovali mesto ako mriežku. Na rovnej ceste nepriateľ vždy vie, čo má pred sebou, preto majú byť cesty samá zákruta a uhol. Obranca čaká za rohom, striehne na zemi aj zo striech a vždy vie, čo robí nepriateľ, lebo na blízkej streche – ktorá vytvára roh s prvou strechou – je ďalší obranca, ktorý nepriateľa zbadá a signalizuje

tým, čo ho ešte nevidia. A tak nepriateľ nikdy nevie, čomu ide v ústrety, a to ho spomaľuje v napredovaní. Dobré mesto má mať neporiadne rozmiestnené domy ako zuby stareny, vyzerá to síce škaredo, ale je to užitočné. A napokon je potrebná falošná podzemná chodba!“

„To si nám ešte nepovedal,“ poznamenal Boidi.

„Ani som nemohol, práve mi to rozprával jeden Janovčan a tomu to rozprával Grék a je to myšlienka Belisaria, generála cisára Justiniána. Aký je plán obliehajúceho? Vybudovať podzemné chodby, ktoré ho dovedú do stredu mesta. A aký je jeho sen? Nájsť už hotovú peknú chodbu, o ktorej obliehaní nevedia. Preto mu my pripravíme chodbu, ktorá vedie zvonku dnu za hradby a vonku je skrytý vchod medzi skalami a kríkmi, ale nie tak dobre, aby ho jedného dňa nepriateľ neobjavil. Druhý koniec chodby, ktorý ústi do mesta, musí byť zúžený, takže ním prejde naraz jeden, najviac dvaja muži, a uzavretý mrežou tak, aby prvý, kto k nej príde, mohol ďalším povedať, že vidí námestie alebo, čo ja viem, roh kaplnky, čo nasvedčuje, že podzemná chodba ústi v strede mesta. Pri mreži stojí vo dne v noci stráž, a keď príde nepriateľ, musí vychádzať po jednom, a keď vyjde, obrancovia ho zložia na zem…“

„A nepriateľ je somár a ďalej vychádza a nevšimne si, že tí pred ním padajú ako hnilé hrušky,“ chechtal sa Boidi.

„A kto ti povedal, že nepriateľ nie je somár? Len pokojne. Možno to treba lepšie premyslieť, ale nie je to myšlienka na zahodenie.“

Baudolino odviedol nabok Ghiniho, ktorý bol obchodníkom, a teda bola to rozumná osoba s nohami pevne na zemi, nie ako tí rytieri, vazali vazalov, ktorí sa vrhnú aj do vopred stratených vecí, len aby získali vojnovú slávu.

„Nože počuj, Ghini, podaj mi ešte víno a povedz mi toto. Súhlasím s tým, že keď tu postavíte mesto, Barbarossa bude nútený obliehať ho, aby nestratil tvár, a tak dožičí čas lige, aby ho napadla odzadu, zatiaľ čo on bude zaujatý obliehaním. Ale doplatia na to najviac tí v meste. A ty chceš, aby som uveril, že naši ľudia opustia miesta, kde si nežili najhoršie, prídu sem a dajú sa pozabíjať, aby sa zapáčili tým z Pavie? A chceš, aby som uveril, že Janovčania, ktorí by neminuli jediný soldén ani na výkupné vlastnej matky z rúk saracénskych pirátov, vám dajú peniaze, aby ste postavili mesto, ktoré bude užitočné iba pre Miláno?“

„Baudolino," povedal Ghini, „záležitosť je oveľa komplikovanejšia. Dobre si všimni, kde sme my." Namočil prst do vína a začal kresliť po stole. „Tu je Janov, však? A tu je Terdona a potom Pavia a potom Miláno. To sú bohaté mestá a Janov je prístav. Janov teda musí mať voľný priechod pre svoje obchody s lombardskými mestami, jasné? A priesmyky vedú cez údolie Lemme, cez údolie Orby a údolia Bormidy a Scrivie. Hovoríme o štyroch riekach – alebo nie? – a všetky sa vlastne vlievajú tu do Tanara. Ak máš most na Tanare, otvára sa ti odtiaľ cesta pre obchod s markízstvom Monferrato a ešte ktovie kam. Jasné? Teraz, až kým si to Janov a Pavia nevybavia medzi sebou, vyhovuje, aby tieto údolia zostali bez pána alebo aby sa zakaždým vytvorilo spojenectvo, napríklad s Gavi alebo s Marengom, a všetko pôjde hladko… Ale keď príde cisár, Pavia z jednej strany a Monferrato z druhej, pridajú sa k cisárovi, Janov zostane zablokovaný tak na naľavo, ako aj napravo, a ak sa pridá k cisárovi, so svojimi obchodmi s Milánom sa môže rozlúčiť. Preto treba udržiavať dobré vzťahy s Terdonou a Novi, ktoré majú možnosť kontrolovať údolie Scrivie a Bormidy. Ale vieš, čo sa stalo – cisár zrovnal so zemou Terdonu, Pavia získala kontrolu nad Tortonom až po Apeninské vrchy a, sakramentská robota, chcel by som vidieť, či takí malí, ako sme boli, sme sa mohli naparovať. Čo nám mohli dať Janovčania, aby nás presvedčili zmeniť stranu? Niečo, čo sme nikdy nedúfali, že budeme mať, a to mesto s konzulmi, vojakmi, biskupom a hradbami, mesto, ktoré vyberá mýto od ľudí a tovaru. Uvedomuješ si, Baudolino, že len kontrolou mosta na Tanare zarobíš celý majetok, sedíš si tam a od jedného pýtaš peniaz, od druhého kurča, od ďalšieho celého vola, a ľudia platia, mesto je rozprávková krajina blahobytu, len sa pozri, akí boli bohatí Terdončania v porovnaní s nami z Paley. A toto mesto vyhovuje nám, vyhovuje lige a vyhovuje aj Janovu, ako som ti hovoril, lebo nech je akokoľvek slabé, už len to, že je tu, naruší plány všetkým ostatným a je zárukou, že v tejto oblasti nemôže panovať ani Pavia, ani cisár, ani markíz z Monferrata…"

„Áno, ale potom príde Barbarossa a vypráši vám kožuchy alebo vás rozpučí ako žaby."

„Len pokojne. Kto to povedal? Problém je v tom, že keď príde, nájde tam mesto. Potom, vieš dobre, ako to chodí, obliehanie stojí čas a peniaze, my mu dáme peknú deklaráciu o

poslušnosti, on sa uspokojí (lebo to sú ľudia, pre ktorých je česť nadovšetko) a pôjde si svojou cestou.“

„Ale mestá ligy a Janovčania vyhodili peniaze, aby postavili mesto, a vy ich pošlete takto do zadku?“

„Závisí to od okolností, keď príde Barbarossa. Vidíš, že za tri mesiace tieto mestá menili spojencov ako nič. Sme tu a čakáme. Možno v tej dobe bude liga spojencom cisára.“ (Pán Niketas, rozprával Baudolino, o šesť rokov neskôr mi mohli vypadnúť oči, lebo pri obliehaní mesta boli na Fridrichovej strane janovskí prakovníci, chápeš, janovskí, práve tí, čo zaplatili jeho stavbu!)

„A ak nie,“ pokračoval Ghini, „vydržíme obliehanie, lebo, do psej matere, na tomto svete nič nie je zadarmo. Ale najprv sa poď pozrieť…“

Vzal Baudolina za ruku a vyviedol ho von z krčmy. Zvečerilo sa a bolo chladnejšie ako predtým. Vyšli na námestie, z ktorého sa rozvetvovali tri ulice, ale dokončené boli len dva rohy s nízkymi jednoposchodovými domami a strechami zo suchej trávy. Malé námestie bolo osvetlené niekoľkými svetlami, ktoré vychádzali z okien dookola, a ohniskami, v ktorých rozdúchavali oheň poslední predavači, čo kričali: ženy, ženy, začína sa Svätá noc, predsa nechcete, aby vaši manželia nenašli nič dobré na stole. V blízkosti takmer dokončeného tretieho rohu stál brusič nožov, ktorý škrípal nožmi a rukou navlhčoval brúsku. O trochu ďalej žena v stánku predávala bôbovú kašu, suché figy a svätojánsky chlieb a pastier oblečený v ovčej koži niesol kôš a kričal: nože, ženy, chutný syr. Na voľnom priestranstve medzi dvoma domami sa dvaja muži jednali o prasa. Vzadu sa dve dievčatá malátne opierali o bránu a drkotali zubami pod šálmi, spod ktorých presvitali štedré výstrihy, a jedna povedala Baudolinovi: „Aký si pekný, kocúrik, nechcel by si so mnou stráviť Vianoce? Naučím ťa robiť zvieratko na štyroch labkách.“

Zahli za roh, a tu bol česač vlny, ktorý hlasno kričal, že je to posledná príležitosť kúpiť slamníky a matrace pre tých, čo chcú spať v teple a nemrznúť ako Ježiško na slame. Vedľa neho vykrikoval predavač vody a z nedokončených ulíc bolo vidieť do domov, kde hobľovali stolári, inde zasa kováč kul na svojej kovadline v oblaku iskier a tam zase pekár vyťahoval bochníky z pece, z ktorej vychádzala žiara ako z pekelnej brány. Boli tu obchodníci, ktorí prichádzali zďaleka obchodovať na novej hranici, alebo ľudia, ktorí žili v lese, uhliari, včelári, výrobcovia popola na mydlo, zberači kôry na laná alebo spracovatelia koží,

predavači králičej kožušiny, šibeničníci, ktorí hľadali ľahký zárobok, mrzáci a slepí, kriví a skrofulózni, ktorí zarobili žobraním na uliciach nového mesta a počas sviatkov viac ako na pustých cestách na vidieku.

Začínali padať prvé vločky snehu, potom zhustli a nové strechy pomaly po prvý raz beleli a nikto ešte nevedel, či unesú ťarchu snehu. Zrazu Baudolino, ktorý mal na pamäti to, čo vymysleli v Miláne, zbadal troch obchodníkov vchádzajúcich na troch osloch cez mestskú bránu. Pripomínali mu troch východných mudrcov, nasledovali ich sluhovia, ktorí niesli nádoby a vzácne látky. A za nimi, na druhom brehu rieky Tanaro, sa mu zdalo, že vidí čriedy, ktoré zostupovali z postriebreného svahu, pastierov, ako hrajú na píšťalách a gajdách, a karavány orientálnych tiav s Maurami vo veľkých, pestrofarebne pruhovaných turbanoch. Na vŕšku sa rozhorelo niekoľko ohňov pod stále hustejšie poletujúcim snehom, ale Baudolinovi sa jeden z nich zdal ako veľká vlasatá hviezda, ktorá sa pohybovala na nebi smerom k rodiacemu sa mestu.

„Vidíš, čo znamená mesto?“ povedal mu Ghini. „A ak je to tak, keď ešte nie je ani dokončené, predstav si, čo bude potom: celkom iný život Každý deň vidíš nových ľudí, a len si predstav, koľkých obchodníkov, je to ako mať nebeský Jeruzalem, a rytierom cisár zakazoval predávať pozemky, aby sa nedelilo léno, a oni zomierali na vidieku nudou, kým teraz velia stotinám lukostrelcov, predvádzajú sa na koňoch a všade rozkazujú. Je to dobré nielen pre pánov a obchodníkov, ale aj pre ľudí ako tvoj otec, ktorí nevlastnia veľa pozemkov, ale majú trochu dobytka. Do mesta prichádzajú ľudia, ktorí ho kupujú a platia zlatníkmi, začína sa predávať za zvonivé toliare a nie výmenou za iný tovar. Neviem, či chápeš, čo to znamená. Ak si predtým dostal dve kurčatá za troch králikov, musel si ich hneď zjesť, ináč sa ti pokazili, kým mince si odložíš pod vankúš a budú dobré aj o desať rokov, a ak máš šťastie, zostanú tam, aj keď sa nepriatelia preženú tvojím domom. A potom príde aj na to, k čomu už došlo v Miláne, Lodi alebo v Pavii, že nebudú rozkazovať len Guscovci alebo Trottiovci a Ghini alebo Aulari mlčky poslúchať, ale všetci sa budú zúčastňovať na spoločných rozhodnutiach. Tu sa môžeš stať dôležitým, aj keď nie si šľachtic, a to je pekné na meste, zvlášť pre toho, kto nie je šľachtic a je pripravený dať sa aj zabiť, ak je to nevyhnutné (ale lepšie, ak nie je), aby jeho deti

mohli povedať: volám sa Ghini, a aj keď sa ty voláš Trotti, predsa si hlupák.“

Prirodzene, že Niketas sa spýtal Baudolina, ako sa volalo to požehnané mesto. Tak dobre (veľký rozprávačský talent je ten Baudolino, keď sa mu až doteraz darilo držať si odhalenie pre seba), mesto doteraz nemalo meno, iba ak všeobecne *civitas nova*, čo bolo meno *genus*, ale nie *individuum*[51]. Výber mena závisel od iného problému, a nemalého, a to problému legitimity. Ako získa mestské právo nové mesto, ktoré nemá históriu ani šľachtu? Nanajvýš cisárskou investitúrou, rovnako ako keď cisár udelí hodnosť rytiera alebo baróna, ale tu sa hovorilo o meste, ktoré vznikalo proti vôli cisára. A teda? Baudolino a Ghini sa vrátili do krčmy, kde ostatní o tom ešte stále diskutovali.

„Ak vznikajúce mesto nie je v súlade s cisárskym zákonom, nedá sa robiť nič iné, ako dať mu legitimitu podľa iného zákona, rovnako vplyvného a starodávneho.“

„A kde ho nájdeme?“

„Nájdeme ho v *Constantitutum Constantini*[52], v donácii, ktorú venoval cirkvi cisár Konštantín, čím jej dal právo spravovať územia. Darujeme mesto pontifexovi, a keďže práve teraz máme dvoch pontifexov, darujeme ho tomu, ktorý je na strane ligy, čiže Alexandrovi III. Už pred mnohými mesiacmi sme v Lodi rozhodli, že mesto sa bude volať Alessandria, a bude pápežským lénom.“

„Radšej si mal v Lodi držať jazyk za zubami, lebo sme ešte nič nerozhodli,“ povedal Boidi, „ale to nie je hlavné, meno je pekné, v každom prípade nie je škaredšie ako mnohé iné. Ale v žalúdku mi leží to, že sa tu drieme do úmoru, aby sme postavili mesto, a potom ho darujeme pápežovi, ktorý ich už aj tak má dosť. Budeme mu musieť platiť dane a či už tak, alebo onak, stále sú to peniaze, o ktoré prídeme, mohli sme rovnako platiť aj cisárovi.“

„Boidi, prestaň s tým už,“ povedal mu Cuttica, „po prvé, cisár nechce mesto, ani keď mu ho darujeme, a keby ho bol chcel prijať, nemalo zmysel budovať ho. Po druhé, jedna vec je neplatiť daň cisárovi, ktorý sem prihrmí a zrovná mesto so zemou, ako to urobil s Miláno m, a druhá vec je neplatiť ju pápežovi, ktorý je vzdialený tisíc míľ a topí sa v peniazoch, takže sotva sem pošle armádu pre tú trochu peňazí.“

„Po tretie," zapojil sa vtedy Baudolino, „ak mi dovolíte niečo povedať, ale študoval som v Paríži a mám isté skúsenosti s tým, ako sa robia diplomy a píšu listy, darovať možno rozličným spôsobom. Pripravte listinu, v ktorej vyhlásite, že Alessandria bude založená na počesť pápeža Alexandra a zasvätená napríklad svätému Petrovi. Na dôkaz toho postavte Katedrálu svätého Petra na alodiálnom pozemku, oslobodenom od feudálnych záväzkov. A postavte ju za peniaze vyzbierané medzi obyvateľmi mesta. Potom ju podarujte pápežovi so všetkými záväznými klauzulami, aké len vaši notári nájdu. Všetko okoreňte tým, že sa dávate pod jeho ochranu ako jeho deti, citom a podobnými vecami, pošlite pergamen pápežovi a dostane sa vám všetkých požehnaní. Ktokoľvek potom pôjde skúmať podrobnosti tejto donácie, uvidí, že nakoniec ste darovali len katedrálu a nie celé mesto, ale chcel by som vidieť pápeža, ktorý si sem príde zobrať svoju katedrálu a odnesie si ju do Ríma."

„Zdá sa mi to skvelé," vyhlásil Oberto a všetci prisvedčili. „Urobíme, ako hovorí Baudolino, ktorý sa mi zdá veľmi prefíkaný, a dúfam, že zostane tu a dá nám ešte ďalšie dobré rady, keďže je aj veľký parížsky doktor."

Tu Baudolino musel vyriešiť najošemetnejšiu časť tohto pekného dňa, a síce odhaliť, že je Fridrichovým úradníkom a spája ho s ním aj synovská láska, a to tak, aby sa nikoho nedotkol, tým skôr, že oni sami boli donedávna cisárovými spojencami. Vyrozprával celý príbeh posledných nádherných trinástich rokov, pričom Gagliaudo ustavične mrmlal: „Keby mi to bol niekto povedal, neuveril by som," a „Pozrime sa, podal sa na mňa, to chlapčisko je horšie ako iní, a teraz sa naozaj stal niekým!"

„Každé zlo je na niečo dobré," povedal vtedy Boidi.

„Alessandria ešte nie je dokončená, a už máme jedného z nás na cisárskom dvore. Drahý Baudolino, nemusíš zradiť svojho cisára, keďže ho máš tak rád a on teba tiež. Ale budeš mu nablízku a zastaneš sa nás zakaždým, keď to budeme potrebovať. Je to tvoj rodný kraj a nikto ti nebude vyčítať, ak ho budeš brániť, prirodzene, v medziach spravodlivosti."

„Ale bude lepšie, ak dnes večer pôjdeš navštíviť tú dobrú ženu, tvoju matku, a prenocuješ vo Fraschete," povedal jemne Oberto, „a zajtra odídeš a nezostaneš sa tu pozerať, ako sú usporiadané ulice a aké hrubé sú hradby. Sme si istí, že keby nám jedného dňa hrozilo veľké nebezpečenstvo, z lásky k svojmu

rodnému otcovi by si nás varoval. Ale ak budeš mať srdce urobiť to, ktovie či z tých istých pohnútok by si neupozornil svojho adoptívneho otca na nejaký náš krok, preňho príliš bolestný. Preto čím menej vieš, tým lepšie.“

„Áno, syn môj,“ povedal vtedy Gagliaudo, „urob aspoň niečo dobré pri tých všetkých nepríjemnostiach, ktoré si mi spôsobil. Ja musím zostať tu, lebo vidíš, že hovoríme o vážnych veciach, ale nenechaj svoju matku samotnú práve dnes v noci, aspoň sa uspokojí, keď ťa uvidí, lebo už nič nechápe a neuvedomí si, že to nie som ja. Choď a urob, čo som ti povedal, dám ti aj svoje požehnanie, lebo ktovie, kedy sa opäť uvidíme.“

„Dobre,“ povedal Baudolino, „za jediný deň som našiel mesto, a aj som ho stratil. Prekliaty život, uvedomujete si, že budem musieť prísť obliehať svojho otca, ak ho budem chcieť znova vidieť?“

Práve to sa v podstate stalo, vysvetlil Baudolino Niketovi. Ale na druhej strane, nedalo sa to vyriešiť iným spôsobom, lebo to boli naozaj ťažké časy.

„A potom?“ spýtal sa Niketas.

„Začal som hľadať náš dom. Snehová pokrývka na zemi mi siahala do polovice lýtok, sneh, ktorý padal z neba, sa mi chumelil pred očami a šľahal ma do tváre, svetlá nového mesta sa stratili a v tej snežnej belobe navôkol som nechápal, kam mám ísť. Myslel som si, že si pamätám staré chodníčky, ale teraz som ani nevedel, kde je pevná zem a kde močiar. Vyrúbali celé lesy, aby mohli postaviť domy, takže som nenachádzal ani obrysy stromov, ktoré som kedysi poznal naspamäť. Stratil som sa tak ako Fridrich v tú noc, keď ma stretol, ibaže teraz bol sneh, a nie hmla, lebo keby bola hmla, ešte by som si ako-tak poradil. Pekná vec, Baudolino, stratíš sa v rodnom kraji, mala pravdu moja mama, že tí, čo vedia písať a čítať, sú hlúpejší ako ostatní, a teraz čo urobím, zastavím sa tu a zjem mulicu, alebo ma zajtra ráno vyhrabú ako králičiu kožušinu, ktorú nechali celú noc vonku v posledných dňoch januára?“

Ak bol Baudolino tu a rozprával, znamená to, že sa zachránil, ale takmer zázrakom. Keď bezcieľne blúdil, všimol si znova hviezdu na oblohe, veľmi bledú, ale predsa viditeľnú. Nasledoval ju, a ani si nevšimol, že sa ocitol v jarku a svetlo bolo tak vysoko preto, lebo on bol nízko, ale keď sa vydriapal po úbočí, svetlo sa

pred ním stále zväčšovalo, až kým si neuvedomil, že vychádza z jedného z tých prístreškov, kde držia zvieratá, keď niet dosť miesta v dome. A pod prístreškom bola krava a osol, ktorý celý vystrašený híkal, žena s rukami medzi nohami ovce a ovca, ktorá rodila jahniatko a bečala na celé okolie.

Zastavil sa na prahu a čakal, kým jahňa vyšlo celé von, kopancom odstrčil osla a vrhol sa k žene s výkrikom: „Mama moja najdrahšia," a položil si hlavu do jej lona. Žena v prvej chvíli nič nepochopila, zdvihla mu hlavu a obrátila ju k ohňu a potom sa rozplakala, hladkala mu vlasy a mrmlala medzi vzlykmi: „Ó, Pane, ó, Pane, dve stvorenia za jedinú noc, jedno sa narodí a druhé sa vráti z čertov-diablov, to je, akoby boli Vianoce a Veľká noc naraz, ale je to priveľa pre moje úbohé srdce. Držte ma, lebo odpadnem, ale teraz prestaň, Baudolino, práve som zohriala vodu v kotlíku, aby som umyla toto úbožiatko, nevidíš, že sa aj ty zašpiníš od krvi, ale kde si vzal tie šaty, vyzeráš v nich ako pán, azda si ich neukradol, nešťastné dieťa!"

A Baudolinovi sa zdalo, že počuje spev anjelov.

14.

Baudolino zachráni Alessandriu pomocou kravy svojho otca

„Keď si chcel znova vidieť svojho otca, musel si ho obliehať," povedal Niketas v podvečer, keď ponúkal svojmu hosťovi koláče z kysnutého cesta, ktoré mali tvary kvetov, rastlín alebo všelijakých vecí.

„Nie celkom, lebo k obliehaniu došlo o šesť rokov neskôr. Keď som sa zúčastnil na zrode mesta, vrátil som sa k Fridrichovi a porozprával som mu o všetkom, čo som videl. Ani som ešte neskončil svoje rozprávanie, a už zúrivo ručal. Kričal, že mesto môže byť založené len so súhlasom cisára, a ak vznikne bez jeho súhlasu, má byť vyhladené z povrchu zemského, skôr než ho dobudujú, ináč by si ktokoľvek mohol dovoliť dávať súhlas bez ohľadu na cisára a že tu ide o *nomen imperii*[53]. Potom sa upokojil, ale ja som ho dobre poznal, nič neodpustil. Našťastie asi šesť rokov bol zaujatý inými záležitosťami. Poveril ma rôznymi úlohami, okrem iného aj tým, aby som držal pod kontrolou zámery Alessandrijčanov. Preto som bol dva razy v Alessandrii zistiť, či sú moji rodáci ochotní v niečom ustúpiť. Naozaj boli ochotní v mnohom ustúpiť, ale pravda je taká, že Fridrich chcel len jediné, aby mesto zmizlo v prázdne, z ktorého sa zrodilo. Len si predstav Alessandrijčanov, nemám odvahu zopakovať ti, čo mu odkázali… Uvedomoval som si, že tie cesty boli len zámienkou, aby som sa zdržiaval na dvore čo najmenej, lebo stretávať sa s cisárovnou a dodržiavať sľub bolo pre mňa zdrojom ustavičného utrpenia…"

„Sľub si dodržal?" spýtal sa Niketas takmer s istotou.

„Dodržal a navždy. Pán Niketas, možno som falšovateľ pergamenov, ale viem, čo je česť. Beatrice mi v tom pomohla. Materstvo ju zmenilo. Alebo aspoň tak sa tvárila, a ja som nikdy

nepochopil, čo ku mne cítila. Trpel som, a predsa som jej bol vďačný za to, ako mi pomáhala správať sa dôstojne.“

Baudolino už prekročil tridsiatku a začínal považovať list kňaza Jána za mladícku pochabosť, pekné cvičenie epistolárnej rétoriky, *jokus*[54] či *ludibrium*[55]. Znovu mu však osud priviedol do cesty Básnika, ktorý po Rainaldovej smrti zostal bez ochrancu, a všetci veľmi dobre vedia, aký osud postihne dvorana v takom prípade: neznamenal už nič a kadekto si dovolil nadškrtnúť, že jeho básne nie sú ktovieako dobré. Zožieraný ponížením a zlobou strávil niekoľko nerozvážnych rokov v Pavii, vrátil sa k tomu jedinému, čo vedel dobre robiť, a to piť a prednášať Baudolinove básne (zvlášť jeden prorocký verš, ktorý hovoril *quis Papie demorans castus habeatur*, kto z tých, čo bývajú v Pavii, môže byť cudný?). Baudolino ho vzal so sebou na dvor a v jeho spoločnosti Básnika prijímali ako Fridrichovho človeka. Medzitým mu zomrel otec, Básnik získal dedičstvo, a aj Rainaldovi nepriatelia sa už naňho nepozerali ako na parazita, ale ako na jedného z mnohých *miles*, veď ani nebol väčší pijan ako ostatní.

Spomínali spolu na časy, keď písali list, a chválili jeden druhého za to pekné dobrodružstvo. Považovali ho síce za hru, ale to neznamená, že ju prestali hrať. Baudolinovi zostala nostalgia za tou ríšou, ktorú nikdy nevidel, a občas, keď bol sám, nahlas čítal list a vylepšoval jeho štýl.

„Nemohol som zabudnúť na list a dôkazom toho je, že sa mi podarilo presvedčiť Fridricha, aby dovolil prísť na dvor všetkým mojim priateľom z Paríža, a presvedčil som ho, že bude dobré, ak bude mať v cisárskej kancelárii ľudí, čo dobre poznajú cudzie krajiny, ich jazyky a zvyky. V skutočnosti, keďže ma Fridrich stále častejšie využíval ako svojho dôverného posla na rôzne účely, chcel som si zostaviť malý osobný sprievod, pozostávajúci z Básnika, Abdula, Boroneho, Kyota a rabbiho Šalamúna.“

„Chceš mi povedať, že cisár si vzal na dvor žida?“

„Prečo nie? Veď sa nemusel ukazovať na veľkých slávnostiach alebo ísť s ním a jeho arcibiskupmi na omšu. Ak kniežatá z celej Európy, a dokonca pápež, majú židovských lekárov, prečo by si Fridrich nemohol držať poruke žida, ktorý poznal život Maurov v Španielsku a mnoho iných vecí v orientálnych krajinách? A potom, germánske kniežatá mali vždy veľký súcit so židmi, väčší než iní kresťanskí králi. Otto mi

rozprával, že keď Edessu dobyli pohania a mnohé kresťanské kniežatá znova vzali kríž a nasledovali kázanie Bernarda z Clairvaux (a bolo to vtedy, keď si aj sám Fridrich položil kríž na plecia), mních menom Radolfo vyzval pútnikov, aby vyvraždili všetkých židov v mestách, ktorými prechádzali. A bola to naozajstná masakra. Ale mnoho židov sa obrátilo s prosbou o pomoc na cisára, ktorý ich zachránil a umožnil im žiť v meste Norimberg."

Skrátka, Baudolino sa spojil so všetkými svojimi druhmi. Nemali však na dvore mnoho práce. V každom meste, ktorým prechádzal Fridrich, nadviazal Šalamún spojenie so svojimi spoluveriacimi a nachádzal ich všade („Zlá bylina," podpichoval ho Básnik). Básnik zistil, že piesňam v provensálčine rozumejú lepšie v Taliansku ako v Paríži, Borone a Kyot sa brúsili v dialektických sporoch, Borone sa usiloval presvedčiť Kyota, že nejestvovanie prázdna je základom na určenie jedinečnosti grálu, Kyot si vzal do hlavy, že grál je kameň, ktorý spadol z neba, *lapis ex coelis,* a pokiaľ ide oňho, mohol spadnúť aj z iného vesmíru a preletieť cez prázdne priestory.

Okrem týchto slabostí, všetci spoločne často uvažovali o kňazovom liste a priatelia sa často pýtali Baudolina, prečo nenahovorí Fridricha na tú cestu, ktorú spoločnými silami tak dobre pripravili. Jedného dňa, keď sa im Baudolino pokúšal vysvetliť, že v tých rokoch mal Fridrich ešte veľa nevyriešených problémov v Lombardii a v Nemecku, Básnik povedal, že možno by sa mali vydať sami hľadať ríšu a nečakať, kým sa to bude hodiť cisárovi: „Cisár by mohol z toho podujatia vyťažiť dvojaký úžitok. Predstav si, že príde do Jánovej krajiny a nedohodne sa s panovníkom. Vrátil by sa porazený a len by si tým poškodil. Keď ta však pôjdeme my sami, nech by sa veci vyvinuli akokoľvek, z takej bohatej a zázračnej krajiny sa určite vrátime s niečím výnimočným."

„Naozaj," povedal Abdul, „neváhajme, vydajme sa na cestu, pôjdeme ďaleko…"

„Pán Niketas, veľmi ma zarmútilo, keď som videl, akí boli všetci uchvátení Básnikovým návrhom, a pochopil som prečo. Tak Borone, ako aj Kyot dúfali, že nájdu kňazovu krajinu, aby sa zmocnili grálu, ktorý im mal priniesť nesmiernu slávu a moc v tých severných končinách, kde ho všetci hľadali. Rabbi Šalamún

by našiel svojich desať stratených kmeňov a stal by sa najvyšším a najuctievanejším nielen medzi španielskymi rabínmi, ale medzi všetkými synmi Izraela. O Abdulovi sa toho nedalo veľa povedať, lebo celkom stotožnil Jánovu ríšu s krajinou svojej princeznej, ibaže by ho, keďže dozrel vekom aj múdrosťou, vzdialenosť uspokojovala čoraz menej a chcel by sa princeznej, nech mu pánboh zaľúbených odpustí, aj dotknúť. Pokiaľ ide o Básnika, ktovie, aké nádeje živil v srdci, keď bol v Pavii. Vďaka svojmu neveľkému majetočku sa tváril, akoby chcel Jánovu ríšu pre seba a nie pre cisára. To vysvetľuje, že som bol sklamaný a niekoľko rokov som vôbec nehovoril s Fridrichom a kňazovej ríši. Ak to bola hra, chcel som, aby zostala hrou, a tak som ju chcel uchrániť pred ctibažnosťou tých, ktorí nechápali jej mystickú veľkosť. List sa stal mojím snom a nechcel som, aby doň vstúpil nikto iný. Pomáhal mi prekonať bolesť z nešťastnej lásky. Jedného dňa, hovoril som si, zabudnem na to všetko a vydám sa na cestu do krajiny kňaza Jána… Ale vráťme sa k záležitostiam Lombardie.“

V dobe vzniku Alessandrie Fridrich povedal, že nechýbalo iné, len aby Pavia prešla k jeho nepriateľom. A o dva roky neskôr sa aj Pavia pripojila k proticisárskej lige. Pre cisára to bol tvrdý úder. Nereagoval hneď, ale v nasledujúcich rokoch vznikli také nepokoje v Taliansku, že sa ta Fridrich rozhodol vrátiť, a všetkým bolo jasné, že mieri rovno do Alessandrie.

„Prepáč,“ prerušil ho Niketas, „vracal sa tretí raz do Talianska?“

„Nie, štvrtý raz. Vlastne, nie, počkaj, nech si spomeniem… Myslím, že to muselo byť piaty raz. Niekedy tam zostal aj štyri roky, ako vtedy v Creme, či keď zničil Miláno. Alebo sa medzitým vrátil? Neviem, trávil viac času v Taliansku ako doma, ale kde bol vlastne doma? Bol zvyknutý cestovať a všimol som si, že sa cítil dobre len v blízkosti rieky, bol dobrý plavec, nebál sa zimy, hlbokej vody, vírov. Hodil sa do vody, plával a zdalo sa, že je vo svojom živle. Ale tentoraz sa vydal na juh veľmi nahnevaný a pripravený na krutú vojnu. Na jeho strane stálo markízstvo v Monferrate, Alba, Acqui, Pavia a Como…“

„Veď si mi práve povedal, že Pavia sa pridala k lige…“

„Naozaj? Ach áno, ale medzitým sa vrátila k cisárovi.“

„Ó, Pane, naši cisári vypichujú jeden druhému oči, ale aspoň vidia, na ktorej strane stoja, teda, pokiaľ to môžu vidieť…“

„Nevymýšľaj si. Skrátka, v septembri toho roku prešiel Fridrich cez Moncenisio do Susy. Dobre si pamätal zrážku spred siedmich rokov a celkom ju spustošil. Asti sa hneď vzdalo a umožnilo mu voľný priechod, a tak sa utáboril vo Fraschete na brehu Bormidy, ale rozmiestnil všade okolo mužov, a na druhom brehu Tanara tiež. Bolo načase porátať sa s Alessandriou. Dostával som listy od Básnika, ktorý sledoval výpravu, a zdalo sa, že Fridrich chrlil oheň a síru a cítil sa stelesnením Božej spravodlivosti.“

„Prečo si nebol s ním?“

„Lebo Fridrich bol naozaj dobrý. Pochopil, akú úzkosť by mi spôsobil, keby som sa musel zúčastniť na prísnom potrestaní, ktoré chcel pripraviť mojim rodákom, a stále nachádzal zámienky, aby som musel zostať ďaleko, až kým sa Roboreto nezmení na kopu kamenia. Chápeš, nevolal ho ani *civitas nova*, ani Alessandria, lebo nové mesto bez jeho dovolenia nemohlo existovať. Stále hovoril o starej usadlosti Roboreto, akoby sa bola len trochu rozrástla.“

To bolo na začiatku novembra. Ale v novembri došlo na tejto nížine k povodni. Pršalo, pršalo, a aj osiate polia sa menili na močiar.

Markíz z Monferrata ubezpečil Fridricha, že hradby sú z hliny a za nimi stoja strachopudi, ktorí pustia do gatí, len čo počujú spomenúť cisárovo meno, ale ukázalo sa, že strachopudi boli dobrí obrancovia a hradby boli také pevné, že cisárske baranidlá si na nich otupili rohy. Kone a vojaci sa šmýkali v blate a napokon obliehaní zvrátili tok rieky Bormidy, takže najlepšia časť nemeckej jazdy uviazla až po krk v bahne.

Nakoniec Alessandrijčania vystrčili z hradieb vojnový stroj, aké sme už videli v Creme. Bola to drevená konštrukcia na podstavci, z nej vystrčili dlhú lávku, zľahka naklonený mostík, ktorý umožňoval dosiahnuť nepriateľa za hradbami. A po mostíku prekotúľali sudy plné suchého dreva, napustené olejom, masťou, kolomažou a tekutou smolou, ktoré podpálili. Sudy sa valili veľkou rýchlosťou a dopadali na cisárske stroje alebo na zem, kde sa ďalej kotúľali ako ohnivé gule, až kým nepodpálili ďalší stroj.

Obliehajúci sa mohli len usilovať doniesť čo najviac vody a uhasiť ohne. Niežeby bol nedostatok vody, dosť jej bolo v riekach, v močiari aj tej, čo pršala z neba, ale ak všetci jazdci nosili vodu, kto mal zabíjať nepriateľa?

Cisár sa rozhodol dať cez zimu do poriadku svoju armádu, pretože je dosť ťažké útočiť na hradby a šmýkať sa pritom na ľade alebo sa zabárať do snehu. Nanešťastie v ten rok bol aj február veľmi studený, vojsko strácalo odvahu a cisár ju strácal ešte väčšmi. Ten Fridrich, ktorý si podrobil Terdonu, Cremu a dokonca Miláno, starodávne a bojovné mestá, si nevedel poradiť s kopou chatrčí, ktoré boli mestom len zázrakom a ktoré obývali ľudia, že len Pán Boh vie, odkiaľ prišli a prečo sa tak pripútali k tým baštám, čo im napokon ani nepatrili.

Baudolino, ktorý sa držal obďaleč, aby nevidel vraždenie svojich rodákov, sa ta teraz rozbehol v strachu, aby jeho rodáci neublížili cisárovi.

A tu ho máme pred sebou na nížine, kde sa vypína mesto, ktoré videl pri jeho zrode. Celé zježené zástavami s veľkým červeným krížom na bielom poli, akoby si mladé obyvateľstvo chcelo dodať odvahy tým, že okázalo vystavovalo na obdiv všetkých šľachtických predkov. Pred hradbami ležala kopa baranidiel, kameňometov, katapultov a medzi nimi sa týčili tri lešenia, ktoré ťahali kone a zozadu tlačili muži, a na nich sa rojili hluční ľudia, čo dvíhali zbrane proti hradbám, akoby chceli povedať: „Teraz sme na rade my!“

Baudolino zbadal Básnika, pobehujúceho okolo lešení s výrazom človeka, ktorý kontroluje, či všetko prebieha, ako treba. „Kto sú tí šialenci na vežiach?“ spýtal sa Baudolino. „Janovskí lukostrelci,“ odpovedal Básnik, „najobávanejší medzi útočnými jednotkami počas obliehania.“

„Janovčania?“ začudoval sa Baudolino. „Veď prispeli na budovanie mesta!“ Básnik sa rozosmial a povedal, že za štyri alebo päť mesiacov, odkedy prišiel do týchto končín, viaceré mestá vystriedali spojencov. „V októbri bola Terdona ešte na strane mestských štátov, potom si všimla, že Alessandria príliš dobre odporuje cisárovi, a Terdončanov sa zmocnila obava, že by sa mohla stať priveľmi silnou a veľká časť z nich teraz vyvíja nátlak, aby ich mesto prešlo na Fridrichovu stranu. Cremona bola v časoch kapitulácie Milána na strane cisárstva, v posledných

rokoch prešla k lige, ale teraz z nejakého tajomného dôvodu vyjednáva s cisárom.“

„Ale ako prebieha obliehanie?“

„Zle. Alebo sa tí za hradbami dobre bránia, alebo my nevieme útočiť. Podľa mňa si tentoraz Fridrich priviedol unavených žoldnierov. Nespoľahlivých ľudí, ktorí zutekajú pri prvých ťažkostiach. Túto zimu mnohí zbehli len preto, že bolo chladno, a boli to naši Flámi, nie nejakí odkundesi z *hic sunt leones*[56]. A nakoniec, umierajú ako muchy na bojisku, na tisíce chorôb a tí za hradbami, myslím, že sa nemajú lepšie, lebo určite sa im minuli potraviny.“

Napokon sa Baudolino dostavil pred cisára. „Prišiel som, otče môj,“ povedal, „lebo sa tu vyznám a mohol by som ti byť užitočný.“

„Áno,“ odpovedal Barbarossa, „ale poznáš aj ľudí a nebudeš im chcieť ublížiť.“

„A ty poznáš mňa. Ak nedôveruješ môjmu srdcu, vieš, že môžeš dôverovať mojim slovám. Neublížim svojim ľuďom, ale nebudem ti ani klamať.“

„Naopak, budeš mi klamať, ale ani mne neublížiš. Budeš klamať a ja sa budem tváriť, že ti verím, lebo ty stále klameš pre dobrú vec.“

Bol to drsný muž, vysvetľoval Baudolino Niketovi, ale s veľkým dôvtipom. „Môžeš pochopiť, čo som vtedy cítil? Nechcel som, aby zničil mesto, ale miloval som ho a želal som mu víťazstvo.“

„Mal si sám seba presvedčiť,“ povedal Niketas, „že jeho sláva zažiari o to väčšmi, ak ušetrí mesto.“

„Pán Boh ti požehnaj, pán Niketas, akoby si čítal v mojej duši. Posadnutý touto myšlienkou som robil prostredníka medzi táborom a hradbami. Dohodol som s Fridrichom, že môžem nadviazať styky s mojimi rodnými, akoby som bol niečo ako veľvyslanec, ale očividne všetkým nešlo do hlavy, že som sa mohol voľne pohybovať. Na dvore mi mnohí záviděli dôveru cisára, ako biskup zo Spiry a istý gróf Ditpold, ktorého všetci volali Biskupka, asi preto, lebo mal plavé vlasy a ružovú tvár ako dievča. Možno nič nemal s biskupom, veď stále hovoril o istej Tekle, ktorú nechal tam na severe. Ktovie… Bol pekný, ale našťastie bol aj hlúpy. Práve oni dvaja ma dávali sledovať svojimi špiónmi aj v tábore a podávali správy cisárovi, že ma videli v noci cválať na koni k hradbám a dohovárať sa s

obyvateľmi mesta. Našťastie cisár ich posielal do horúceho pekla, lebo vedel, že k hradbám som chodieval cez deň a nie v noci.“

Pravdu povediac, Baudolino nielenže chodil k hradbám, ale aj do mesta. Prvý raz to nebolo ľahké, lebo keď klusal k bráne, počul ako zahvižďal kameň, znak, že v meste začínali pociťovať nedostatok šípov a používali praky, ktoré sa osvedčili od čias Dávida ako účinné a lacné. Rozkričal sa v nárečí Fraschety a široko gestikuloval neozbrojenými rukami a našťastie ho spoznal Trotti.

„Ó, Baudolino,“ zvolal naňho Trotti zhora, „ideš sa k nám pridať?“

„Nehnevaj sa, Trotti, vieš, že som na druhej strane. Ale neprichádzam so zlými úmyslami. Dovoľ mi vstúpiť, chcel by som pozdraviť svojho otca. Prisahám ti na Najsvätejšiu Pannu, že neprezradím ani slova o tom, čo uvidím.“

„Verím ti. Otvorte bránu, och, pochopili ste, alebo ste slabí na rozum? To je priateľ. Alebo takmer priateľ. Chcem povedať, je to jeden z nich, ktorý patrí k nám, vlastne jeden z našich, ktorý je s nimi, skrátka, otvorte tú bránu, lebo vám vykopnem zuby!“

„Dobre, dobre,“ hovorili ozbrojenci s vyvalenými očami, „tu sa už nedá rozoznať, kto je s nami a kto proti nám, včera vyšiel jeden, ktorý podľa oblečenia vyzeral ako Pavijčan…“

„Buď ticho, ty dobytok,“ kričal Trotti. „Ach, ach,“ uchechtával sa Baudolino, keď vstupoval, „poslali ste vyzvedačov do nášho tábora… Upokoj sa, povedal som, že nevidím a nepočujem…“

A už Baudolino pred studňou na námestí z vnútornej strany hradieb znova objíma Gagliauda, vzpriameného a chudého, takmer akoby vyrástol od hladovania. A znova sa stretáva s Ghinim a Scaccabarozzim pred kostolom, Baudolino sa spytuje v krčme, kde je Squarciafichi, a všetci plačú a hovoria, že ho pri poslednom útoku zasiahol janovský oštep do hrdla, a plače aj Baudolino, ktorému sa nikdy vojna nepáčila a teraz sa mu páči ešte menej ako predtým a bojí sa o starého otca, a tu máme Baudolina, ktorý na hlavnom námestí, krásnom, širokom a jasnom v marcovom slnku, vidí deti, ako nosia veľké koše plné kameňov na posilnenie obrany a džbány vody hliadkam, a teší sa z nebojácneho ducha, ktorý ovládol všetkých občanov, a tu máme Baudolina, ako sa spytuje, kto sú všetci tí ľudia, ktorých je plná Alessandria, akoby sa zbehli na svadobnú hostinu, a

priatelia mu hovoria, že to je práve to nešťastie, lebo zo strachu pred cisárskym vojskom sa sem zbehli všetci utečenci z okolitých dedín a mesto má síce veľa rúk na prácu, ale aj veľa hladných úst, a tu máme Baudolina, ako obdivuje novú katedrálu, nie je veľká, ale pekná, hovorí, božíčku, veď je tu aj tympanón a trpaslík na tróne a všetci dookola vravia, ach, ach, akoby chceli povedať, vidíš, čoho sme schopní, ale, čudné, to nie je trpaslík, je to náš Pán, možno nie je urobený dokonale, ale keby bol Fridrich prišiel o mesiac neskôr, našiel by tu celý posledný súd so starcami z Apokalypsy, a tu máme Baudolina, ktorý si pýta aspoň jeden pohár toho dobrého a všetci sa naňho pozerajú, akoby prišiel z cisárskeho tábora, lebo je jasné, že vína, či už dobrého, alebo zlého, nezostala ani kvapka, to je jediné, čo môžu dať raneným, aby im uľavili, a príbuzným mŕtvych, aby príliš nesmútili. A tu máme Baudolina, ktorý vidí okolo seba vychudnuté tváre a pýta sa, koľko ešte vydržia, a oni zdvihnú oči k nebu, akoby chceli naznačiť, že len Pán Boh vie. A nakoniec tu máme Baudolina, ktorý stretáva Anselma Medica, veliaceho stopäťdesiatim piacenským jazdcom, ktorí prišli podať pomocnú ruku *civitas nova*, a Baudolinovi sa páči tento pekný dôkaz solidarity a jeho priatelia Gusco, Trotti, Boidi a Oberto del Foro hovoria, že Anselmo sa vyzná vo vojnovom remesle, ale Piacenzania sú sami, liga nás povzbudzovala, aby sme sa vzbúrili, ale teraz nás nemá ani v päte. Ak vyjdeme živí z tohto obliehania, odteraz až na večné veky nie sme nikomu nič dlžní, nech si to vybavia Taliani s cisárom sami, amen.

„Ale ako to, že Janovčania sú proti vám, veď vám pomáhali pri stavbe, a to zvonivým zlatom?“

„Ale Janovčania sa starajú len o svoje obchody, neboj sa, teraz sú s cisárom, lebo sa im to hodí, aj tak vedia, že ak mesto už raz stojí, nezmizne celkom, ani keď ho zrúcajú, pozri sa na Lodi alebo Miláno. Zaujíma ich to, čo bude potom, a to, čo zostane z mesta, im aj tak poslúži na kontrolu ciest, alebo zarobia pri výstavbe toho, čo pomáhali zrúcať, sú všade, kde ide o peniaze.“

„Baudolino,“ povedal mu Ghini, „ty si prišiel len teraz a nevidel si útoky v októbri a za posledné týždne. Bojujú nielen janovskí lukostrelci, ale aj Česi s takmer bielymi fúzami, keď sa im podarí priložiť rebrík, držia sa ako kliešte… Pravda je, že podľa mňa ich zomrelo viac ako našich, aj keď majú ochranu zo

štítov a baranidlá, úderov do hlavy dostali dosť. No, skrátka, je to tvrdé, treba si pritiahnuť opasok."

„Dostali sme správu," povedal Trotti, „že oddiely ligy sa pohli a chcú napadnúť cisára od chrbta. Nevieš o tom niečo?"

„Aj my sme to počuli, a práve preto chce Fridrich, aby ste sa vzdali čím skôr. Vy…" naznačil palcom a ukazovákom dole, „vy s tým nechcete prestať, však?"

„Ani myslieť. Ani palicou nám to z hlavy nevytlčieš."

Niekoľko týždňov chodil Baudolino hore-dolu, po každej zrážke sa vracal domov, skôr len preto, aby porátal mŕtvych (Aj Panizza? Aj Panizza, bol to dobrý chlapec), a potom išiel naspäť povedať Fridrichovi, že tí, a vzdať sa, ani myslieť. Fridrich už nenadával, len hovoril: „A čo môžem robiť ja?" Očividne už ľutoval, že sa zaplietol do ťažkostí: armáda sa rozkladala, sedliaci schovávali obilie a dobytok do lesa alebo ešte horšie, do močiara, nemohol sa pohnúť ani na sever, ani na východ, aby nenarazil na predvoj ligy, nedá sa povedať, že by títo sprostáci boli silnejší ako Cremčania, ale smola je smola. Nemohol sa však stiahnuť, lebo by navždy stratil tvár.

Jedného dňa cisár spomenul dávne proroctvo Baudolina, ktoré prinútilo Dertončanov vzdať sa, a Baudolino pochopil, že keby mohol využiť akékoľvek znamenie nebies a vrátiť sa domov so slovami *urbi et orbi*[57], nezaváhal by ani na chvíľu…

Raz, kým sa Baudolino rozprával s obliehanými, Gagliaudo mu povedal: „Ty, čo si taký múdry a študoval si z kníh, kde je napísané všetko, neprišlo ti na rozum, že najlepšie by bolo, keby sa všetci pobrali domov, veď sme museli pozabíjať všetky naše kravy okrem jednej a tvoja matka je tu zavretá v tomto meste, kde sa nedá dýchať?"

A tu zišla Baudolinovi na um spásonosná myšlienka a hneď sa spýtal, či napokon urobili tú falošnú podzemnú chodbu, o ktorej hovoril Trotti pred niekoľkými rokmi, tú, o ktorej si mal nepriateľ myslieť, že ho privedie priamo do mesta, ale pritom zavedie nepriateľa do pasce. „Akoby nie," povedal Trotti, „poď sa pozrieť. Pozri, chodba sa začína tam dole, v tej húštine asi dvesto krokov od hradieb, presne tam pod tým náhrobným kameňom, ktorý vyzerá, akoby tam bol tisíc rokov, ale premiestnili sme ho ta z Villa del Foro. A kto do nej vstúpi, dovedie ho sem, za tú mrežu, odkiaľ vidí túto krčmu a nič iné."

„A každého, kto z nej vyjde, utlčiete?"

„Ide o to, že ak by mali prejsť touto chodbou všetci obliehajúci, trvalo by to celé dni, preto sa zvyčajne posiela len oddiel mužov, ktorí sa majú dostať k bráne a otvoriť ju. Okrem toho, nevieme, ako dať vedieť nepriateľom, že je tu podzemná chodba. Aký význam má teda podnikať celú túto akciu, ak môžeme pozabíjať nanajvýš dvadsať alebo tridsať úbožiakov? Je to len zlomyseľnosť a nič viac.“

„Keby išlo len o to, zasadiť im úder do hlavy. Ale teraz ti porozprávam o scéne, ktorá sa mi vynára pred očami: len čo vstúpia do chodby, rozozvučia sa trúby a vo svetle desiatich pochodní sa z kúta vynorí muž s dlhou bielou bradou a v bielom plášti, na bielom koni s veľkým bielym krížom v ruke a kričí: občania, občania, prebuďte sa, je tu nepriateľ, a v tom momente – skôr, než sa útočníci rozhodnú postupovať, naši ľudia sa objavia v oknách a na strechách a volajú, že ten muž je svätý Peter, ktorý ochraňuje mesto, a strčia cisárových mužov do chodby so slovami poďakujte Pánovi, že vám darujeme život, vráťte sa do tábora svojho Barbarossu a rozpovedzte mu, že nové mesto pápeža Alexandra ochraňuje osobne svätý Peter…“

„A Barbarossa uverí takejto výhovorke?“

„Nie, lebo nie je hlúpy, ale pretože nie je hlúpy, bude sa tváriť, že verí, lebo sa chce z tohto vyvliecť väčšmi než vy.“

„Povedzme, že je to tak. A kto sa postará, aby našli podzemnú chodbu?“

„Ja.“

„A kde nájdeš trpáka, čo nám naletí?“

„Už som ho našiel, je to taký trpák, že nám naletí, a taký sviniar, že si to zaslúži, tým skôr, že nikoho nezabijete.“

Baudolino mal na mysli nafúkaného grófa Ditpolda, ktorý bol ochotný na všetko, stačilo ho presvedčiť, že tým uškodí Baudolinovi. Ako? Veľmi ľahko, lebo Ditpold mal svojich zvedov, ktorí Baudolina sledovali.

Keď sa zotmelo, Baudolino sa vracal do tábora najprv cez malé rúbanisko, potom vstúpil do lesa, ale len čo bol medzi stromami, zastavil a obrátil sa práve včas, aby pri mesačnom svetle zbadal ľahký tieň, ktorý sa kĺzal takmer po štyroch na otvorenom priestranstve. Bol to muž, ktorého mu Ditpold zavesil na päty. Baudolino počkal medzi stromami, kým sa špión oňho takmer nepotkol, oprel mu meč o hruď, a zatiaľ čo špión skoro koktal od strachu, povedal mu po flámsky: „Poznám ťa, si jeden

z Brabantíncov. Čo si robil za bránami tábora? Hovor, som cisárov minister!“

Muž šemotil niečo o ženách a hral to dokonca dosť presvedčivo. „Dobre,“ povedal mu Baudolino, „v každom prípade je to šťastie, že si tu. Nasleduj ma, potrebujem niekoho, kto ma bude kryť, kým niečo urobím.“

Pre toho to bola voda na mlyn, nielenže nebol odhalený, ale mohol ďalej špehovať po boku špehovaného. Baudolino došiel k húštine, o ktorej mu povedal Trotti. Nepotreboval nič predstierať, lebo musel naozaj prehľadať všetko, kým našiel náhrobný kameň, medzitým si mrmlal pre seba o hlásení, ktoré dostal od jedného zo svojich informátorov. Našiel náhrobný kameň, ktorý naozaj vyzeral, akoby bol vyrástol na tom mieste spolu s kríkmi, trochu sa plahočil okolo a odhrabával lístie zo zeme, až kým neodhalil mrežu. Požiadal Brabantínca, aby mu ju pomohol nadvihnúť. „Teraz počúvaj,“ povedal Brabantíncovi. „Zostúp dole a choď až na koniec podzemnej chodby, ktorá by mala byť tam dole. Maj oči otvorené, všímaj si všetko a na nič nezabudni. Potom sa vráť a podaj správu. Ja zostanem tu a budem ťa kryť.“

Zvedovi sa zdalo prirodzené, aj keď nepríjemné, že pán ho najprv požiada, aby mu kryl chrbát, a potom mu ho kryje sám, kým jeho vystavuje nebezpečenstvu. A Baudolino mával mečom, iste preto, aby ho kryl, no pri pánoch človek nikdy nevie. Špión sa prežehnal a vyrazil. Keď sa po dvadsiatich minútach vrátil, zadychčane rozprával to, čo Baudolino už vedel, že na konci chodby je mreža, ktorá sa dá ľahko vyvaliť, za ňou je vidieť opustené malé námestie a chodba ústi presne v srdci mesta.

Baudolino sa spýtal: „Prechádzal si zákrutami, alebo si šiel stále rovno?“

„Rovno,“ povedal špión. A Baudolino nato, akoby hovoril sám pre seba: „Východ je teda niekoľko desiatok metrov od brány. Ten zradca mal pravdu…“ Potom Brabantíncovi: „Pochopil si, čo sme objavili? Pri prvom útoku na hradby môže čata mužov vstúpiť do mesta, prekliesniť sa k bráne a otvoriť ju, stačí, ak vonku bude čakať ďalšia skupina pripravená vstúpiť. Šťastie mi praje. Ale ty nesmieš nikomu prezradiť, čo si dnes v noci videl, lebo nechcem, aby niekto iný využil môj objav.“ S meravou tvárou mu podal mincu a cena jeho mlčania bola taká nízka, že aj keby špión nebol verný Ditpoldovi, aspoň z pomsty by mu bol hneď bežal všetko vyrozprávať.

Nie je ťažké predstaviť si, čo nasledovalo. Ditpold, ktorý si myslel, že Baudolino si chce nechať správu pre seba, aby neuškodil obliehaným priateľom, rozbehol sa hneď k cisárovi a povedal mu, že jeho milovaný synáčik odhalil vstup do mesta, ale chcel to pred ním zatajiť. Cisár zdvihol oči k nebu, akoby chcel povedať, nech je požehnaný tento chlapec, potom povedal Ditpoldovi, dobre, staneš sa slávnym, pri západe slnka budeš mať prichystanú útočnú jednotku pred bránou, dám pripraviť niekoľko samostrelov a ochranu zo štítov k húštine, takže keď vojdeš so svojimi mužmi do chodby, bude takmer tma a nikto ťa nezbadá, vstúpiš do mesta, otvoríš bránu zvnútra a z jedného dňa na druhý sa staneš hrdinom.

Biskup zo Spiry sa okamžite dožadoval velenia nad oddielom pre bránou, lebo Ditpold, hovoril, mu je ako syn, no len si predstavme!

Keď popoludní na Veľký piatok videl Trotti cisárskych vojakov, ako sa zoraďujú pred bránou, pochopil, že ide o predstavenie, ktoré má odpútať pozornosť obliehaných, a že v tom má prsty Baudolino. Poradil sa len s Guscom, Boidim a Obertom del Foro a poponáhľal sa zohnať dôveryhodného svätého Petra, na čo sa ponúkol jeden z mestských konzulov Rodolfo Nebia, ktorý mal správny vzhľad. Stratili len polhodinu, keď sa radili, či zjavenie má držať v ruke kríž, alebo vytúžené kľúče od mesta, dohodli sa napokon na kríži, ktorý bolo lepšie vidieť aj v prítmí.

Baudolino bol neďaleko brány, istý, že k boju nedôjde, lebo skôr vyjde niekto z chodby a oznámi správu o nebeskej pomoci. A naozaj, po troch Otčenášoch, Zdravasoch a Slávabohu bolo počuť spoza hradieb veľký ruch, hlas, ktorý sa všetkým zdal nadpozemský, kričal: „Poplach, poplach, moji verní Alessandrijčania," a zbor pozemských hlasov skandoval: „Je to svätý Peter, ach, zázrak, zázrak!"

Ale práve tu niečo zlyhalo. Ako neskôr vysvetlili Baudolinovi, pohotovo zajali Ditpolda a jeho mužov a všetci dookola ich presviedčali, že sa zjavil svätý Peter. Pravdepodobne by boli všetci uverili, ale nie Ditpold, ktorý veľmi dobre vedel, od koho pochádza odhalenie chodby, a aj keď hlúpy, ale nie až natoľko, pochopil, že si z neho Baudolino vystrelil. Oslobodil sa zo zovretia obliehaných, vbehol do jednej z uličiek, kričal tak hlasno, že nikto nerozumel, akým jazykom hovorí, a vo svetle súmraku si všetci mysleli, že je jedným z nich. Ale keď bol na

hradbách, všetci pochopili, že sa obracia na obliehajúcich a upozorňuje ich na pascu. Nevedno, pred čím ich chcel chrániť, pretože ak sa brána neotvorila, nemohli vstúpiť do mesta, a teda nič neriskovali. Ale Ditpold bol hlúpy, a práve preto odvážne stál hore na hradbách, mával mečom a upozorňoval na seba všetkých. Alessandrijčania podľa pravidiel obliehania nemohli pripustiť, aby sa im nepriateľ dostal na hradby, ani keby prišiel zvnútra. Okrem toho skoro nikto nevedel o pasci, a zrazu mali Germána v dome, akoby sa nič nedialo. Takže niekto si pomyslel, že dobre urobí, ak prebodne Ditpolda kopijou od chrbta a zhodí ho z bašty.

Pri pohľade na svojho milovaného druha, ako padá bez života k nohám pevnosti, biskup zo Spiry sa rozzúril a zavelil do útoku. Za normálnych okolností by sa boli Alessandrijčania správali ako zvyčajne, ostreľovali útočníkov z pevnosti šípmi, ale kým sa nepriatelia tlačili na bránu, rozšírila sa správa, že sa zjavil svätý Peter a zachránil mesto pred nástrahou a povedie ich do víťazného útoku. Trotti sa rýchlo rozhodol vyťažiť z tohto nedorozumenia a poslal falošného svätého Petra, aby vyšiel prvý a viedol za sebou ostatných.

Baudolinova bájka, ktorá mala popliesť obliehajúcich, zahmlila mysle obliehaných. Alessandrijčania, uchvátení mystickou zúrivosťou a vojnovou vidinou, vrhali sa ako šelmy proti cisárskym vojakom, a to spôsobom takým nezvyčajným a protirečiacim vojenským pravidlám, že biskup zo Spiry a jeho rytieri, vyvedení z miery, cúvali a cúvali aj tí, čo tlačili veže janovských lukostrelcov, a zanechali ich na okraji osudnej húštiny. Pre Alessandrijčanov to bolo riadenie osudu: Anselmo Medico so svojimi Piacenzanmi zabočil do podzemnej chodby, ktorá sa teraz naozaj hodila, a vynoril sa za chrbtom Janovčanov so skupinou odvážlivcov, vyzbrojených tyčami, na ktoré nastrčili gule žeravej smoly. A veže Janovčanov vzbĺkli ako triesky v kozube. Lukostrelci sa usilovali zoskočiť, ale len čo sa dotkli zeme, Alessandrijčania boli tam a mlátili ich polenami po hlave. Jedna veža sa najprv naklonila, potom sa prevrátila na biskupovu jazdu, kone celkom zdiveli a ešte väčšmi rozmetali rady cisárskeho vojska. Tí, čo neboli na koňoch, vnášali ešte väčší zmätok do radov cisárskej armády, lebo bežali a kričali, že prichádza svätý Peter, a niektorí videli aj svätého Sebastiána a svätého Tarcisia, skrátka, celý kresťanský Olymp stál na strane tohto nenávideného mesta.

V noci preniesli do cisárskeho tábora, ponoreného v hlbokom smútku, telo preláta zo Spiry, ktorého zasiahli do chrbta pri úteku. Fridrich nechal poslať po Baudolina a spýtal sa ho, čo má spoločné s tou udalosťou a čo o tom vie, a Baudolino sa túžil prepadnúť pod zem, lebo v ten večer zahynuli mnohí skvelí *milites* vrátane Anselma Medica z Piacenze, udatní dôstojníci a úbohí jazdci, a to všetko pre jeho pekný plán, ktorý mal vyriešiť všetko tak, aby sa nikomu neskrivil ani vlas na hlave. Hodil sa na kolená pred Fridrichom a povedal mu pravdu, že mu chcel v dobrom úmysle ponúknuť dôveryhodnú zámienku, aby sa mohol stiahnuť z obliehania, a potom veci dopadli tak, ako dopadli.

„Som nehodný úbožiak, otče môj," hovoril, „hnusí sa mi krv a chcel som si zachovať čisté ruky a ušetriť všetkých tých mŕtvych, a pozri, aké jatky som spôsobil, všetkých tých mŕtvych mám na svedomí!"

„Do pekla s tebou alebo s tým, kto ti zmaril plán," odpovedal Fridrich, ktorý vyzeral väčšmi smutný ako nahnevaný, „nepovedz to nikomu, ale táto zámienka by sa mi bola náramne hodila. Dostal som čerstvé správy, liga sa pohla, možno už zajtra budeme bojovať na dvoch frontoch. Tvoj svätý Peter by bol presvedčil vojakov, ale teraz zomrelo priveľa ľudí a sú to práve moji baróni, ktorí žiadajú pomstu. Chodia mi hovoriť, že je najvyšší čas dať tým v meste lekciu, že sa stačilo na nich pozrieť, keď vyšli von za hradby, sú chudší ako my, a vzopäli sa na posledný výkon."

Bola už Biela sobota. Vzduch sa otepľoval, polia spestreli prvými kvetmi a stromy veselo pučali. Všetci boli smutní ako na pohrebe, cisárski preto, lebo všetci hovorili, že je načase urobiť poriadok, ale nikto nemal na to chuť, Alessandrijčania preto, lebo zvlášť po poslednej námahe mali malú dušičku a v bruchách im vyhrávali hudci. A tak sa Baudolinova vynaliezavá myseľ dala do práce.

Znova odcválal k hradbám a našiel Trottiho, Guasca a ostatných veliteľov dosť zachmúrených. Aj oni mali správy o príchode ligy, ale vedeli z istého zdroja, že jednotlivé mestské Štáty boli veľmi nejednotné a nevedeli sa zhodnúť v tom, či na Fridricha zaútočiť.

„Jedna vec totiž je, dávaj dobrý pozor, pán Niketas, lebo to je veľmi dôležitý bod a myslím, že Byzantínci nie sú takí rafinovaní, aby to pochopili, jedna vec je brániť sa, keď ťa cisár

oblieha, druhá bojovať s ním z vlastnej vôle. Čiže, ak ťa tvoj otec zbije remeňom, máš právo usilovať sa chytiť ho a vytrhnúť mu ho z ruky, je to obrana, ale ak ty zdvihneš ruku na svojho otca, je to otcovražda. A keď si sa už raz vzbúril proti svätému rímskemu cisárovi, čím udržíš jednotné talianske mestské štáty? Chápeš, pán Niketas, práve rozprášili Fridrichovu armádu, ale ďalej ho uznávali ako jediného pána, len nechceli, aby sa im motal pod nohami, ale beda, ak by ho vôbec nebolo, povraždili by sa navzájom, ani by si neuvedomili, či robia dobre, alebo zle, lebo mierou dobra a zla bol, napokon, cisár.“

„Teda,“ hovoril Guasco, „najlepšie by bolo, keby Fridrich hneď prerušil obliehanie Alessandrie, a ubezpečujem ťa, že mestské štáty by ho nechali prejsť do Pavie.“ Ale ako mu umožniť, aby si zachoval tvár? S nebeským znamením to už skúsili, Alessandrijčanom sa dostalo zadosťučinenia, ale boli tam, kde predtým. Azda nápad so svätým Petrom bol príliš trúfalý, poznamenal vtedy Baudolino, a potom videnie alebo zjavenie, nech to nazveme, ako chceme, je niečo, čo je a nie je, na druhý deň ho možno ľahko poprieť. A nakoniec, prečo vyrušovať svätých? Žoldnieri sú ľudia, čo neveria ani v Otca nebeského, jediné, v čo veria, je plné brucho a postavený vták…

„Predstav si,“ povedal vtedy Gagliaudo s tou múdrosťou, ktorú Pán Boh, ako všetci vedia, dáva len prostým ľuďom, „predstav si, keby cisárski chytili jednu z našich kráv a zistili, že je taká plná obilia, až jej ide puknúť brucho. A tak si Barbarossa a jeho ľudia pomyslia, že máme ešte toľko potravín, že vydržíme *sculasculorum*[58], a tak samotní páni a vojaci povedia, poďme preč, lebo ak nie, budeme tu ešte na budúcu Veľkú noc…“

„Nikdy som nepočul takú hlúposť,“ povedal Guasco a Trotti mu dal za pravdu a dotkol sa prstom čela, akoby chcel povedať, že starý to už nemá v hlave celkom v poriadku. „Keby tu bola čo len jedna krava, boli by sme ju zjedli aj zaživa,“ dodal Boidi.

„Nie preto, že je to môj otec, ale myšlienka sa mi nezdá na zahodenie,“ povedal Baudolino. „Možno ste na to zabudli, ale zostala nám ešte jedna krava, a to práve Gagliaudova Rosina. Ide len o to, či nájdete dosť zrna, ak povymetáte všetky kúty, aby napchalo zvieraťu brucho.“

„Ide o to, či ti to zviera dám, ty dobytok,“ vyskočil Gagliaudo, „lebo je jasné, že cisárski jej musia rozpárať brucho, ak chcú vedieť, či ho má plné, a moju Rosinu sme nezabili práve

preto, lebo pre mňa a tvoju matku je ako dcéra, ktorú nám Pán Boh nepožehnal, teda nikto sa jej nedotkne, skôr pošlem na bitúnok teba, ktorý si odišiel z domu pred tridsiatimi rokmi, ako ju, ktorá nikdy nemala nijaké vrtochy."

Len čo sa Gagliaudo postavil proti, Guasco a ostatní, ktorí ešte pred minútou považovali túto myšlienku za bláznivú, nadobudli presvedčenie, že je to to najlepšie, čo môžu urobiť, a usilovali sa starca presvedčiť, že pre osud mesta treba obetovať aj vlastnú kravu. Zbytočne hovorí, že by radšej obetoval Baudolina, lebo nikoho o ničom nepresvedčí, ak rozpárajú brucho Baudolinovi, ale ak ho rozpárajú krave, možno Barbarossa nechá všetko tak a odíde. A pokiaľ ide o zrno, nemali ho na rozhadzovanie, ale ak ho povymetajú zo všetkých kútov, toľko, koľko treba, aby vykŕmili Rosinu, nájdu, a netreba ho ani príliš preberať, lebo ak je už raz v žalúdku, ťažko povedať, či je to pšenica, alebo plevy, a nemusia ani vyberať chrobáky alebo šváby, veď v časoch vojny sa aj chlieb takto pečie.

„Ale choď, Baudolino," povedal Niketas, „nechceš mi hádam povedať, že ste všetci brali vážne tento výmysel?"

„Nielenže sme ho brali vážne, ale ako uvidíš neskôr, vzal ho vážne aj cisár."

Udalosti sa naozaj vyvinuli takto. Na Bielu sobotu pred treťou hodinou sa zišli všetci konzuli a najvýznamnejšie osobnosti Alessandrie pod prístreškom, kde ležala taká chudá krava, že chudšiu si ani nemohli predstaviť, vypĺznutá koža, nohy ako dve paličky, cecky ovisnuté ako uši, ktoré vyzerali ako bradavky, pohľad vyhladovaný, aj rohy spľasnuté, zvyšok skôr kostra ako telo, skôr prízrak hovädzieho dobytka než dobytok. Kravu z Totenranzu s láskou opatrovala Baudolinova matka, hladkala jej hlavu a hovorila, že v podstate je to pre ňu lepšie tak, lebo sa skončí jej utrpenie, a to po dobrom jedle, lepšom, aké jedávajú jej páni.

Vedľa nej pribúdali vrecia so zrnom a semenami, zozbierané ako prišlo, a Gagliaudo ich dával pod nos úbohému zvieraťu a ponúkal ho do jedla. Ale krava sa už pozerala na svet ľahostajne a s odstupom a nepamätala sa ani, čo to znamená prežúvať. Takže nakoniec jej niektorí dobrovoľníci držali nohy, iní hlavu a ďalší jej násilím otvárali papuľu, a kým slabo odmietavo bučala, pchali jej zrno do hrdla, ako sa to robí husiam. Potom zviera azda

z pudu sebazáchovy alebo poháňané spomienkou na lepšie časy, začalo jazykom miešať všetko to božie požehnanie a trochu z vlastnej vôle a trochu za pomoci okolostojacich začalo prehĺtať.

Nebolo to radostné jedenie a všetkým sa zdalo, akoby Rosina išla odovzdať svoju zvieraciu dušu Bohu, lebo jedla, akoby rodila, a medzi jedlom žalostne mučala. Ale potom sa jej vrátila životná sila, postavila sa na všetky štyri a ďalej žrala sama a rovno strkala papuľu medzi vrecia, ktoré jej predkladali. Nakoniec stála pred nimi čudná krava, vyziabnutá a melancholická, s vyčnievajúcimi chrbtovými kosťami, akoby sa chceli pretlačiť cez kožu, ktorá ich väznila, a bruchom nafúknutým, okrúhlym, vodnatým a napnutým, akoby bola teľná s desiatimi teľatami.

„Neuveria tomu, neuveria tomu," potriasal hlavou Boidi pri pohľade na ten smutný zázrak, „aj hlupák si všimne, že to zviera nie je tučné, je to len koža z kravy, do ktorej napchali jedlo…"

„A keby aj uverili, že je tučná," povedal Guasco, „ako by si mohli vysvetliť, že jej pán ju vedie von na pašu a riskuje, že príde o život aj o majetok?"

„Priatelia," povedal Baudolino, „nezabudnite, že nech ju nájde ktokoľvek, všetci sú takí hladní, že určite nebudú skúmať, či je tučná tu a chudá tam."

Baudolino mal pravdu. Okolo deviatej hodiny večer Gagliaudo práve vychádzal z brány na lúku pol míle vzdialenú od hradieb, a hneď natrafil na bandu Čechov vychádzajúcich z lesa, kde by istotne poľovali na vtáky, keby v celom okolí bol zostal čo i len jeden živý vtáčik. Zbadali kravu a, neveriac vlastným vyhladovaným očiam, vrhli sa na Gagliauda, ktorý hneď zdvihol ruky, a vliekli ho aj so zvieraťom k táboru. Čoskoro sa okolo nich zhŕkol dav bojovníkov s prepadnutými lícami a vyvalenými očami a úbohú Rosinu hneď porazil jeden Comčan, ktorý sa vyznal v remesle, lebo jej zasadil len jedinú ranu a Rosina bola mŕtva, skôr než by si povedal amen. Gagliaudo úprimne plakal a nikto ho ani v najmenšom nepodozrieval.

Keď zvieraťu rozpárali brucho, stalo sa to, čo sa malo stať, všetko jedlo pohltala tak narýchlo, že teraz kypelo von ešte nestrávené, a všetkým sa zdalo, že je to pšenica. Údiv bol taký veľký, že prevážil nad apetítom, lebo hlad nezbavil bojovníkov základnej schopnosti uvažovať. Ak sa v obliehanom meste aj kravy môžu takto prejedať, je to proti všetkým ľudským a

božským pravidlám. Jeden seržant spomedzi ostatných pažravcov dokázal potlačiť svoje inštinkty a rozhodol, že so zázrakom treba oboznámiť veliteľov. V krátkom čase doletela správa k ušiam cisára, u ktorého sa ponevieral Baudolino s maskou ľahostajnosti na tvári, napätý a trasúci sa od očakávania ďalších udalostí.

Kostru Rosiny a plátno, do ktorého pozbierali prekypujúcu pšenicu, ako aj Gagliauda v okovách, predviedli pred Fridricha. Krava rozrezaná napoly sa nezdala ani tučná, ani chudá, jediné, čo bilo do očí, bolo to množstvo zrna, ktoré jej kypelo z brucha. Fridrich to hneď postrehol a spýtal sa sedliaka: „Kto si, odkiaľ prichádzaš, komu patrí krava?“ A Gagliaudo, hoci nepochopil ani slovo, odpovedal v čistom nárečí od Paley, neviem, nebol som, nemám s tým nič spoločné, prechádzal som tade náhodou a túto kravu vidím prvý raz v živote, vlastne, keby si mi to nebol povedal, ani by som nevedel, že je to krava. Prirodzene, Fridrich nič nepochopil, a obrátil sa na Baudolina: „Ty poznáš jazyk toho dobytka, povedz mi, čo hovorí.“

Nasledovala scéna medzi Baudolinom a Gagliaudom a preklad: „Hovorí, že nič nevie o krave, jeden bohatý sedliak z mesta mu ju dal, aby ju vyviedol na pašu, a to je všetko.“

„Áno, dofrasa, ale krava je plná zrna, spýtaj sa ho, ako to.“

„Hovorí, že všetky nažraté kravy sú plné toho, čo zjedli.“

„Povedz mu, aby sa nerobil hlúpy, lebo ho zavesím za krk na tamten strom! V tej osade, v tom meste banditov dávajú stále jesť kravám zrno?“

Gagliaudo: „*Pre nedostatok sien a krma, dáme dobytku pšenicu… a hrach*.“

Baudolino: „Hovorí, že nie, len teraz, keď je nedostatok sena kvôli obliehaniu. A potom, nie je to všetko zrno, ale aj suché struky.“

„Struky?“

„*Erbse, hrach*.“

„Sto striel hrmených, ja ho dám uďobať svojim sokolom, roztrhať psom, čo tým chce povedať, že je nedostatok sena, a nie zrna a hrachu?“

„Hovorí, že do mesta nahnali všetky kravy z okolia, a teraz jedia bifteky od vidím do nevidím, ale kravy spotrebovali všetko seno, a tak si ľudia môžu vybrať, či budú jesť mäso, alebo chlieb, či suchý hrach, lebo časť obilia dávajú kravám. Hovorí, že to nie je ako u nás, pretože my máme všetko, oni sa musia uskromniť,

lebo sú, chudáci, obliehaní. A hovorí, že preto ho poslali, aby vyviedol kravu na pašu, lebo jej to krmivo nerobí dobre a príde na ňu jankovitosť.“

„Baudolino, ty veríš tomu, čo hovorí ten povaľač?“

„Ja prekladám to, čo hovorí, pokiaľ sa pamätám z môjho detstva, nie som si istý, či kravy žerú zrno, ale isté je, že táto ho bola plná, a túto očividnosť nemôžeme poprieť.“

Fridrich si hladkal bradu, zúžil oči a dobre si prezrel Gagliauda. „Baudolino,“ povedal potom, „mám dojem, že som toho muža už videl, ibaže to určite bolo veľmi dávno. Ty ho poznáš?“

„Otče môj, ja poznám z videnia všetkých ľudí v tomto kraji. Ale teraz otázka nestojí tak, kto je ten muž, ale či je pravda, že v meste majú všetky tie kravy a všetku tú pšenicu. Lebo ak chceš poznať môj úprimný názor, mohli by ťa chcieť oklamať, takže napchali poslednú kravu posledným zrnom.“

„Dobrý postreh, Baudolino. Na to som vôbec nepomyslel.“

„Vaša výsosť,“ zasiahol markíz z Monferrata, „nepripisujme tým sedliakom väčšiu inteligenciu, než akú majú. Považujem to za jasný dôkaz, že mesto je lepšie zásobené, ako sme predpokladali.“

„Ach áno,“ povedali jednohlasne ostatní páni a Baudolino si pomyslel, že nikdy nevidel toľko ľahkoverných ľudí pokope, z ktorých si každý uvedomoval ľahkovernosť ostatných. Ale svedčilo to o tom, že obliehanie bolo už neznesiteľné pre všetkých.

„Tak sa zdá, že sa to musí zdať aj mne,“ povedal diplomaticky Fridrich. „Nepriateľské vojsko nás tlačí zozadu. Keby sme aj obsadili Roboreto, nevyhneme sa zrážke s ďalšou armádou. Nemôžeme ani pomyslieť na to, že dobyjeme toto mesto a uchýlime sa za jeho hradby, lebo sú tak zle postavené, že je to pod našu dôstojnosť. Preto, páni, sme rozhodli takto: zanecháme túto biednu osadu jej biednym kraviarom a pripravíme sa na celkom iný boj. Vydajte potrebné rozkazy.“ A potom vyšiel z kráľovského stanu a povedal Baudolinovi: „Pošli domov toho starca. Istotne je to klamár, ale keby som mal obesiť všetkých klamárov, ty by si už dávno nechodil po tomto svete.“

„Upaľuj domov, otče môj, prepieklo sa ti to,“ zašepkal Baudolino pomedzi zuby a zložil Gagliaudovi okovy, „a povedz Trottimu, že ho dnes večer čakám na dohovorenom mieste.“

* * *

Fridrich zariadil všetko veľmi rýchlo. Nemusel skladať stany, lebo tábor obliehajúcich sa zmenil na kopu haraburdia. Dal nastúpiť mužov do kolóny a prikázal všetko podpáliť. O polnoci už predvoj vojska pochodoval na Marengo. V diaľke na úpätí Tortonských vŕškov blikali ohne, tam ich čakalo vojsko ligy.

Baudolino dostal povolenie od cisára a vzdialil sa na koni smerom na Sale. Tam na krížnych cestách naňho čakali Trotti a dvaja cremonskí konzuli. Spolu prešli asi míľu, až kým neprišli k predsunutej hliadke ligy. Tam Trotti predstavil Baudolina dvom veliteľom vojska, Ezzelinovi z Romana a Anselmovi z Dovary. Nasledovala krátka porada, spečatená podaním ruky. Potom Baudolino objal Trottiho (dobre sme to vybavili, ďakujem, nie, ja ti ďakujem), Baudolino sa čím skôr vrátil k Fridrichovi, ktorý ho očakával na okraji rúbaniska. „Dohodnuté, otče môj, nezaútočia. Nemajú ani chuť, ani nadšenie. Prejdeme a oni ťa pozdravia ako svojho pána."

„Až do nasledujúcej zrážky," zamrmlal Fridrich. „Ale vojsko je unavené, čím skôr sa ubytujeme v Pavii, tým lepšie. Ideme."

Svitli prvé ranné hodiny veľkonočnej nedele. Keby sa bol Fridrich obrátil, bol by z diaľky videl hradby Alessandrie, ožiarené vysokými ohňami. Baudolino sa obrátil a videl ich. Vedel, že mnohé plamene sú z horiacich vojenských strojov a cisárskeho tábora, ale radšej si predstavoval Alessandrijčanov, ako tancujú, spievajú a oslavujú víťazstvo a mier.

Prešli ďalšiu míľu a stretli predvoj ligy. Vojenský oddiel rytierov sa otvoril a vytvoril dve krídla, pomedzi ktoré prešla cisárska armáda. Nedalo sa zistiť, či to urobili na pozdrav, alebo ustúpili, lebo to sa dá ťažko odhadnúť. Niektorí z ligy zdvihli zbrane, čo sa dalo chápať ako pozdrav. Alebo to bolo možno gesto bezmocnosti, hrozba. Nahnevaný cisár sa tváril, že ich nevidí.

„Neviem," povedal, „zdá sa mi, že utekám, a hentí mi vzdávajú poctu zbraňami. Baudolino, robím dobre?"

„Robíš dobre, otče môj. Nevzdávaš sa o nič väčšmi, než sa vzdávajú oni. Z úcty k tebe nechcú zaútočiť na otvorenom poli. A ty im musíš byť vďačný za tú úctu."

„Je to ich povinnosť," povedal tvrdohlavo Barbarossa.

„Ak si myslíš, že sú ti ňou povinní, buď rád, že ti ju preukazujú. Na čo sa sťažuješ?"

„Na nič, na nič, máš pravdu ako zvyčajne."

Na úsvite zazreli na vzdialenej nížine a na miernej vyvýšenine väčšiu časť nepriateľského vojska. Zlievalo sa s ľahkým oparom a opäť nebolo jasné, či sa vzďaľovalo z úcty k cisárskej armáde, či jej skladalo hold, alebo jej hrozilo. Vojaci sa pohybovali v malých skupinách podľa príslušnosti k mestským štátom, raz sprevádzali cisárske vojsko na jednom úseku, potom sa zastavili na návrší a pozerali, ako prechádza, inokedy sa tvárili, že ho nechávajú ujsť. Všade vládlo hlboké ticho, prerušované len kopytami koní a krokmi vojakov. V bledom ráne bolo vidieť, ako sa z vŕškov dvíhajú tenké prúžky dymu, akoby jedna skupina dávala znamenie druhej z výšky veže, ktorá sa skrývala v zeleni, tam hore na vŕškoch.

Tentoraz sa Fridrich rozhodol vysvetliť si ten nebezpečný prechod vo svoj prospech. Dal dvihnúť koruhvy a zástavy a prešiel, akoby bol cisár Augustus, ktorý si podrobil barbarov. V každom prípade však prešiel ako otec všetkých rozvadených miest, ktoré ho túto noc mohli rozdrviť.

Keď už boli na ceste do Pavie, zavolal si Baudolina. „Si darebák ako vždy," povedal mu. „Ale musel som nájsť nejakú zámienku, aby som sa dostal z tej mláky. Odpúšťam ti."

„A čo, otec môj?"

„To viem ja. Ale nemysli si, že som odpustil tomu mestu bez mena."

„Jedno meno má."

„Nemá nijaké, lebo som ho nepokrstil ja. Skôr alebo neskôr ho budem musieť zničiť."

„Ale nie hneď."

„Nie, nie hneď. A kým k tomu dôjde, určite vymyslíš nejaký podfuk. Mal som to v tú noc pochopiť, že som si odviedol domov prefíkanca. Ostatne, spomenul som si, kde som predtým videl toho muža s kravou!"

Ale Baudolinov kôň sa zrazu splašil a Baudolino mu pritiahol uzdu a zaostal. Tak mu Fridrich nemohol povedať, na čo si spomenul.

15.

Baudolino v bitke pri Legane

Fridrich sa najprv potešil, že sa skončilo obliehanie, potom sa utiahol do Pavie, ale nebol spokojný. Celý rok sa mu nedarilo. Bratranec Henrich Lev mu spôsoboval ťažkosti v Nemecku, talianske mestá sa búrili a zakaždým, keď od nich žiadal, aby zničili Alessandriu, tvárili sa, že sa ich to netýka. Mal už málo mužov a posily dlho neprichádzali, a keď prišli, boli nedostatočné.

Baudolino sa cítil trochu vinný pre svoj výmysel s kravou. Iste, neoklamal cisára, ktorý jednoducho pristúpil na jeho hru, ale obaja boli v rozpakoch, keď si mali pozrieť do tváre, ako deti, ktoré spolu prichystali lesť, a teraz sa za ňu hanbili. Baudolina dojímali takmer chlapčenské rozpaky Fridricha, ktorý už začínal šedivieť, a jeho pekná medená brada najskôr stratila svoj leví odtieň.

Baudolino mal čoraz radšej adoptívneho otca, ktorý bežal za svojím cisárskym snom a stále väčšmi riskoval, že stratí územia za Alpami, aby si udržal pod kontrolou Taliansko, ktoré mu ustavične unikalo. Jedného dňa mu zišlo na um, že list kňaza Jána by Fridrichovi pomohol vyslobodiť sa z lombardskej močariny a nepôsobiť dojmom, že ustupuje. Skrátka, kňazov list trochu ako Gagliaudova krava. Pokúsil sa s ním o tom hovoriť, ale cisár bol v zlej nálade a povedal mu, že má vážnejšie veci na starosti ako starecké fantázie uja Otta, pokoj jeho duši. Potom poveril Baudolina nejakým ďalším posolstvom, s ktorým musel behať hore-dolu cez Alpy takmer dvanásť mesiacov.

Koncom mája roku Pána 1176 sa Baudolino dozvedel, že Fridrich sa usadil v Come, a chcel ta ísť za ním. Cestou sa dozvedel, že cisárska armáda sa presúva k Pavii, a tak odbočil na juh, aby sa s nimi stretol na polceste.

Zastihol Fridricha pri rieke Olone, neďaleko pevnosti Legano, kde sa pred niekoľkými hodinami náhodou zrazila cisárska armáda s vojskami ligy. Hoci nikto z nich nemal chuť bojovať, obidve armády museli tasiť zbrane, aby si zachovali česť.

Len čo Baudolino dorazil na hranice tábora, zbadal jazdca s dlhou kopijou, ktorý mu cvála oproti. Pobodol koňa a chcel ho strhnúť so sebou, aby mu nahnal strach. Jazdec sa naľakal, vyletel zo sedla s nohami do vzduchu a pustil kopiju. Baudolino zišiel z koňa a chytil kopiju, kým ten druhý sa pustil do kriku, že ho zabije, vyskočil a vytiahol spoza pása dýku. Kričal v lodijskom nárečí. Baudolino bol zvyknutý na to, že Lodijčania sú na strane cisárstva, držal si ho kopijou od tela, lebo vyzeral ako posadnutý, a kričal naňho: „Ale čo to robíš, nešťastník, aj ja som na cisárskej strane!“

A on na to: „Práve preto ťa zabijem!“ A vtedy si Baudolino spomenul, že Lodi prešlo na stranu ligy, a spýtal sa sám seba: Čo urobím, zabijem ho, lebo kopija je dlhšia ako nôž? Ale ja som nikdy nikoho nezabil!

Zasadil mu teda úder kopijou medzi nohy, takže chlap sa roztiahol, aký bol dlhý na zem, potom mu Baudolino oprel zbraň o krk. „Nezabíjaj ma, *dominus*[59], lebo mám sedem detí a bezo mňa pomrú hladom hneď na druhý deň,“ kričal Lodijčan, „nechaj ma odísť, veď aj tak ti nemôžem poškodiť, videl si, že sa nechám zraziť ako hnilička!“

„Už na vzdialenosť jedného dňa chôdze vidno, že si hnilička, ale ak ťa nechám pobehovať hore-dolu so zbraňou v ruke, môžeš škodiť. Gate dole!“

„Gate?“

„Presne tak, ušetrím tvoj život, ale nechám ťa pobehovať po svete s guľami vo vetre. Chcel by som vidieť, či budeš mať odvahu vrátiť sa do boja, alebo hneď pobežíš k svojim vyhladovaným deťom!“

Nepriateľ si stiahol nohavice a teraz bežal cez polia a preskakoval živé ploty nielen preto, že sa hanbil, ale mal aj strach, že ho nepriateľský rytier uvidí zozadu, pomyslí si, že mu ukazuje zadok, aby ho urazil, a naberie ho na kopiju, ako to robia Turci.

Baudolino bol spokojný, že nemusel nikoho zabiť, ale tu k nemu cválal ďalší na koni, oblečený ako Francúz, a teda bolo vidieť, že nie je Lombarďan. Baudolino sa rozhodol, že svoju

kožu nepredá ľahko, a vytasil meč. Jazdec na koni precválal popri ňom a kričal: „Čo to robíš, ty blázon, nevidíš, že dnes sme vás cisárskych poslali do čerta, radšej choď domov!“ A poďho preč.

Baudolino vysadol do sedla a pýtal sa, kam by mal ísť, lebo v tomto boji sa nevyznal a až doteraz zažil len obliehania, a vtedy je jasné, kto je na čej strane.

Obišiel dookola skupinku stromov a uprostred nížiny zbadal niečo nevídané: veľký odkrytý voz, pomaľovaný na červeno a bielo, uprostred vztýčená vysoká zástava a okolo oltára ozbrojenci ako anjeli s dlhými trúbami, ktoré asi slúžili na to, aby ich podnietili do boja, takže – ako sa hovorilo v jeho kraji – povedal: „Och, pozrimeže!“ Na chvíľu sa mu zdalo, že sa dostal ku kňazovi Jánovi alebo aspoň k Sarandíbovi, ktorý sa vybral do boja s vozom ťahaným slonmi, ale voz, ktorý videl, ťahali voly, aj keď všetci boli oblečení ako páni, a okolo voza nebolo nikoho, kto by bojoval. Trubači občas krátko zatrúbili, potom sa zastavili, nerozhodní, čo robiť. Niekto z nich ukazoval prstom na zmätok na brehu rieky, kde ešte bojovali chlap proti chlapovi a vykrikovali tak, že by zobudili aj mŕtvych, a niekto ďalší sa pokúšal pohnúť volmi, ale tie sú aj normálne tvrdohlavé, nieto ešte že by sa chceli zamiešať do takej trmy-vrmy.

„Čo urobím?“ pýtal sa Baudolino. „Vrhnem sa medzi tých zúrivcov, ale ak najprv neprehovoria, ani sa nedozviem, ktorí sú nepriatelia? A zatiaľ čo budem čakať, že prehovoria, zabijú oni mňa.“

Kým rozmýšľal, čo robiť, prichádzal mu oproti ďalší rytier a bol to ministerský hodnostár, ktorého dobre poznal. Ten ho tiež spoznal a zakričal: „Baudolino, stratili sme cisára!“

„Čo to znamená, že ste ho stratili, pre Kristove rany?“

„Ktosi ho videl bojovať ako tigra uprostred tlupy jazdcov, ktorí zatláčali jeho koňa do lesíka tam vzadu, potom všetci zmizli medzi stromami. Išli sme ta, ale nikoho sme nenašli. Asi sa pokúsil o útek, ale nevieme, ktorým smerom, lebo k nášmu jazdectvu sa nevrátil…“

„A kde je naše jazdectvo?“

„Katastrofa je nielen to, že sa nedostal k jazdectvu, ale že už ani jazdectvo nemáme. Bola to masakra, prekliaty deň. Na začiatku sa Fridrich vrhol so svojimi rytiermi proti nepriateľovi, zdalo sa, že sú to všetko pešiaci stúlení okolo toho svojho

katafalku. Ale títo pešiaci odolávali dobre, a zrazu vyrazila lombardská jazda a na našich zaútočili z dvoch strán.“

„Takže ste stratili svätého rímskeho cisára! A to mi hovoríš len tak, ty oplan?“

„Ty vyzeráš čerstvý a odpočinutý, ale nevieš, čo sme prežili my! Niektorí dokonca hovoria, že videli cisára padnúť a vliekol ho za sebou kôň, lebo mu noha uviazla v strmeni!“

„A čo vlastne robia naši?“

„Utekajú, pozri sa tam, strácajú sa medzi stromami, skáču do rieky. Rozšírila sa správa, že cisár je mŕtvy, a každý sa usiluje dostať do Pavie, ako vie.“

„Tí zbabelci! A nikto nehľadá nášho pána?“

„Stmieva sa, aj tí, čo ešte bojovali, skladajú zbrane, ako chceš nájsť niekoho tu uprostred bojiska a Pán Boh vie kde?“

„Tí zbabelci,“ zvolal znova Baudolino, ktorý nebol bojovník, ale mal veľké srdce a vrhol sa s vytaseným mečom tam, kde bolo najviac padlých na zemi, a silným hlasom volal svojho milovaného adoptívneho otca. Hľadať mŕtveho na tejto nížine posiatej mŕtvymi a kričať naňho, aby sa ozval, bolo činom takým zúfalým, že posledné lombardské oddiely, ktoré stretával, ho nechávali prejsť, asi ho považovali za nejakého svätého z raja, ktorý im prišiel podať pomocnú ruku, a veselo ho pozdravovali.

Tam, kde bol boj najkrutejší, sa Baudolino pristavil a obracal telá ležiace dole hlavou, stále v nádeji a súčasne so strachom, že zbadá v chabom svetle súmraku drahé črty svojho panovníka. Plakal a kráčal poslepiačky, takže keď vyšiel z lesa, narazil na veľký voz ťahaný volmi, ktorý pomaly opúšťal bojisko. „Nevideli ste cisára?“ volal v slzách, bez rozvahy a bez hanby. Vojaci sa dali do smiechu a odpovedali mu: „Áno, bol tam v tých kríkoch a trúbil na tvojej sestre!“ a jeden z nich zatrúbil na trúbu takým spôsobom, že vydala obscénny zvuk.

Hovorili, čo im slina priniesla na jazyk, ale Baudolino sa išiel pozrieť aj do tých kríkov. Boli tam mŕtvoly na kope, traja obrátení chrbtom na jednom, ležiacom horeznačky. Zodvihol tých troch, a pod nimi zbadal Fridricha so zakrvavenou červenou bradou. Hneď pochopil, že je živý, lebo mu z pootvorených pier vychádzalo ľahké chrapčanie. Mal poranenú hornú peru, ktorá mu ešte krvácala, a širokú pomliaždeninu na čele, ťahajúcu sa až k ľavému oku, obe ruky držal vystreté, v každej dýku, ktorou prebodol troch úbožiakov, čo sa naňho vrhli, hoci už bol na pokraji vedomia.

Baudolino mu zdvihol hlavu, očistil tvár, zavolal naňho menom a Fridrich otvoril oči a spýtal sa, kde je. Baudolino ho ohmatával, aby zistil, či nie je ranený aj niekde inde. Cisár bolestne zakričal, keď sa mu dotkol nohy, asi to bola pravda, že ho kôň vliekol za sebou a vyvrtol mu členok. Baudolino ho narovnal, stále sa s ním rozprávajúc, kým Fridrich sa vypytoval, kde je. Spoznal Baudolina a objal ho.

„Pane a otče môj," prihovoril sa mu Baudolino, „teraz vysadni na môjho koňa, nesmieš sa namáhať. Ale musíme ísť opatrne, aj keď sa už zotmelo, lebo všade okolo sú oddiely ligy, a máme jedinú nádej, že sú všetci v nejakej dedine a oslavujú, keďže sa mi zdá, bez urážky, že vyhrali. Ale niektorí môžu byť tu blízko a zbierať svojich mŕtvych. Musíme prejsť cez lesy a cez rokliny, vyhnúť sa cestám a dostať sa do Pavie, kam sa utiahli tvoji ľudia."

„A kto bude dávať pozor na teba, aby si nezaspal pri chôdzi?" spýtal sa Fridrich so sileným úsmevom. Potom povedal: „Bolí ma, keď sa smejem."

„Teraz vidím, že si v poriadku," povedal Baudolino.

Kráčali celú noc, potkýnali sa v tme aj s koňom na koreňoch a nízkych kríkoch, len raz videli z diaľky ohne a veľkým oblúkom sa im vyhli. Baudolino rozprával, aby sa udržal v bdelom stave, a Fridrich bdel, aby nezaspal Baudolino.

„To je koniec," hovoril Fridrich, „neznesiem takúto potupnú porážku."

„Bola to len šarvátka, otče môj. Okrem toho, všetci sú presvedčení, že si mŕtvy, a ty sa zjavíš ako vzkriesený Lazár a porážka sa zmení na zázrak, za ktorý treba poďakovať slávnostným *Te Deum*."

V skutočnosti sa Baudolino pokúšal len utešiť raneného a pokoreného starca. V ten deň utrpela prestíž celej ríše, nieto ešte *rex et sacerdos*. Ibaže by sa Fridrich vrátil na scénu so svätožiarou novej slávy. A Baudolino si zrazu spomenul na Ottovu predpoveď a na kňazov list.

„Jedno je isté, otče môj," povedal, „že z toho, čo sa stalo, by si sa mal konečne naučiť jednu vec!"

„A čo by si ma chcel naučiť, pán Múdry?"

„Nemáš sa to naučiť odo mňa, Pán Boh ma ochraňuj, ale od neho. Musíš zužitkovať to, čo ti hovoril biskup Otto. Čím ďalej postupuješ v Taliansku, tým hlbšie zabŕdaš do blata. Nemôžeš byť cisárom tam, kde je aj pápež, proti mestám vždy prehráš,

lebo ty ich chceš priviesť na poriadok, čo je dielo umu, kým oni chcú žiť v neporiadku, čo je vlastné ich povahe – alebo, ako by povedali parížski filozofi, je to stav *yle*, prvotného chaosu. Ty sa musíš zamerať na Východ, ďalej za Byzanciu, priniesť insígnie tvojho cisárstva do kresťanských zemí, ktoré sa rozprestierajú za ríšou pohanov, spojiť sa s jediným a pravým *rex et sacerdos*, ktorý tam vládne od čias mudrcov. Len keď s ním uzavrieš spojenectvo alebo ti odprisahá poslušnosť, môžeš sa vrátiť do Ríma a správať sa k pápežovi ako k svojmu sluhovi a ku kráľom Francúzska a Anglicka ako k svojim koniarčikom. Iba potom budú mať tvoji dnešní premožitelia znova z teba strach."

Fridrich si už takmer nespomínal na Ottovu predpoveď a Baudolino mu ju musel pripomenúť. „Zase ten kňaz?" povedal. „Naozaj existuje? A kde je? A ako by som sa mohol vybrať s celou armádou hľadať ho? Navždy by som sa zapísal do histórie ako Fridrich Šialený."

„Nie, ak by po všetkých úradoch kresťanských ríš vrátane Byzancie obehol list, ktorý tento kňaz Ján píše tebe a len tebe, že teba jediného uznáva ako seberovného a vyzýva ťa spojiť vaše kráľovstvá."

A Baudolino, ktorý vedel list takmer naspamäť, začal uprostred noci recitovať list kňaza Jána a vysvetlil cisárovi, čo je najvzácnejšia relikvia na svete, ktorú mu kňaz posiela v skrinke.

„Ale kde je ten list? Máš z neho kópiu? Nenapísal si ho ty?"

„Ja som ho zoštylizoval v dobrej latinčine, pospájal som roztratené útržky toho, čo vedeli a hovorili múdri ľudia, ale nikto ich neposlúchal. Ale všetko, čo sa v tom liste píše, je pravda ako Sväté písmo. Povedzme, že ja som si vymyslel len to, že je adresovaný tebe."

„A ten kňaz by mi mohol dať, ako ho ty voláš, grál, do ktorého zachytili krv nášho Pána? Isteže, to by bolo posledné a dokonalé pomazanie…" mrmlal Fridrich.

V tú noc bolo rozhodnuté o osude Baudolina aj o osude cisára, aj keď ani jeden z nich ešte nepochopil, čomu išli v ústrety.

Obaja ešte stále fantazírovali o vzdialenej ríši, keď nadránom pri priekope našli koňa, ktorý ušiel z bojiska, a teraz nevedel nájsť cestu späť. Cesta do Pavie ubiehala oveľa rýchlejšie na dvoch koňoch, aj keď museli ísť bočnými chodníkmi. Po ceste stretávali ustupujúce cisárske oddiely, ktoré spoznali svojho pána

a vykrikovali od radosti. Predtým vyrabovali dediny, cez ktoré prechádzali, posilnili sa jedlom a pitím a plní síl bežali dopredu upozorniť tých na čele, takže Fridrichovmu príchodu predchádzala radostná správa. Keď o dva dni neskôr prišiel Fridrich pred brány Pavie, našiel mestskú honoráciu a svoju družinu, ktorá ho vítala s veľkou slávou a ešte stále nemohla uveriť vlastným očiam.

Bola tam aj Beatrice, oblečená v smútku, lebo jej povedali, že jej manžel zomrel. Držala za ruky oboch synov, Fridricha, ktorý mal už dvanásť rokov, ale vyzeral na polovicu, lebo bol od narodenia chorľavý, a Henricha, ktorý naopak zdedil otcovu silu, ale v ten deň vystrašene plakal a spytoval sa, čo sa stalo. Beatrice zbadala Fridricha už z diaľky, vzlykajúc mu bežala oproti a s láskou ho objala. Keď jej povedal, že vďačí za život Baudolinovi, všimla si aj jeho, očervenela, vzápätí celá zbledla, potom sa rozplakala, nakoniec len vystrela ruku a dotkla sa jeho srdca a prosila nebesá, aby sa mu odvďačili za to, čo urobil, nazývala ho synom, priateľom, bratom.

„Presne v tom okamihu, pán Niketas," povedal Baudolino, „som pochopil, že keď som zachránil život svojmu pánovi, splatil som svoj dlh. Ale práve to mi nedávalo právo milovať Beatrice. Vtedy som si uvedomil, že ju už nemilujem. Bola ako zacelená rana, pohľad na ňu vo mne vzbudzoval pekné spomienky, ale nie chvenie, cítil som, že môžem stáť pri nej a netrpieť, vzdialiť sa od nej bez bolesti. Možno som konečne dospel a stlmila sa žiara mojej mladosti. Nepociťoval som ľútosť, len ľahkú melancholiu. Cítil som sa ako holubica, ktorá vášnivo hrkútala, ale teraz sa skončil čas lásky. Bolo sa treba rozhýbať, ísť za more."

„Už si nebol holubičkou, stal si sa lastovičkou."

„Alebo žeriavom."

16.

Baudolino oklamaný Zosimom

V sobotu ráno prišli Pevere a Grillo a oznámili, že do Konštantínopola sa vracia poriadok. Nie preto, že pútnici zasýtili svoj hlad po plienení, ale ich velitelia zbadali, že sa zmocnili mnohých cenných relikvií. Dalo sa privrieť oko nad kalichom alebo damaškovým odevom, ale nemohli dovoliť, aby sa roztratili relikvie. Preto dóža Dandolo nariadil, aby všetky ukradnuté vzácne predmety priniesli do Chrámu svätej Sofie a tam ich rozdelili. Znamenalo to predovšetkým rozdeliť ich medzi pútnikmi a Benátčanmi, voči ktorým ešte mali dlh za to, že ich sem priviezli na svojich lodiach. Potom pokračovali tak, že urobili odhad každej veci v strieborných markách, rytierom prináležali štyri diely, seržantom na koni dva diely a pešiakom jeden diel. Reakcia soldatesky, ktorej nedovolili uchmatnúť nič, bola nepredstaviteľná.

Šepkalo sa, že Dandolovi vyslanci odniesli štyri bronzové pozlátené kone z hypodrómu a poslali ich do Benátok, a všetkým to pokazilo náladu. Dandolo prikázal, aby prezreli ozbrojencov každej hodnosti a prehľadali aj miesta, kde v Pere bývali. U istého rytiera, grófa Saint-Paula, našli schovanú ampulku. Tvrdil, že je to zaschnutá medicína, ale keď ňou potriasli a zohriali ju v rukách, roztopila sa na červenú tekutinu, ktorá bola očividne krvou z Kristovho boku. Rytier vykrikoval, že čestne kúpil relikviu od mnícha ešte pred plienením, ale na výstrahu ho obesili na mieste so štítom a erbom zaveseným na krku.

„Vyzeral ako treska," povedal Grillo.

Niketas zarmútene počúval správy, ale Baudolino, ktorý upadol do rozpakov, akoby to bola jeho vina, hneď zmenil tému a spýtal sa, či nastala chvíľa, keď majú opustiť mesto.

„Ešte je tu veľký bordel," povedal Pevere, „a musíme byť opatrní. Kam chceš ísť, pán Niketas?"

„Do Selimbrie, kde máme verných priateľov, ktorí nás môžu prichýliť.“

„Nič ľahšie,“ povedal Pevere. „Selimbria je na západe, blízko Dlhých hradieb. Aj keď máš mulice, stále sú to tri dni cesty, a možno aj viac, veď máš so sebou tehotnú ženu. A potom, len si predstav, ako prechádzaš mestom so sprievodom mulíc, vyzeráš ako zámožný človek a hneď sa na teba nalepia pútnici ako muchy na med.“ Mulice teda prichystali za mestom a mestom museli prejsť pešo. Mali vyjsť cez Konštantínove hradby a potom sa vyhnúť pobrežiu, kde bolo istotne najviac ľudí, obísť Kostol svätého Mocia a vyjsť hradbami svätého Teodosia pri bráne Pege.

„Sotva pôjde všetko tak hladko a nikto vás nezastaví,“ poznamenal Pevere.

„Ach,“ dodal Grillo, „pútnikom stačí málo, a keď zbadajú všetky tie ženy, určite sa im zbehnú slinky.“

Potrebovali ešte aspoň deň času, aby pripravili mladšie ženy. Nemohli znova zahrať scénu s malomocnými, lebo už aj pútnici pochopili, že malomocných v meste niet. Museli im narobiť škvrny, šupiny na tvári, takže vyzerali, akoby boli nakazené svrabom, aby každému prešla chuť. A potom, všetci títo ľudia za tri dni museli niečo jesť, lebo s prázdnym žalúdkom nevydržia na nohách. Janovčania pripravili koše s celým plechom posúchov z hrachovej múky, chrumkavých a jemných, ktoré nakrájali na plátky, zabalili do širokých listov, stačilo ich potom trochu okoreniť navrchu a mali výdatnú pochúťku, ktorá by nasýtila aj vlka lepšie ako krvavý biftek, a široké rezy syra v oleji, so šalviou a cibuľkou.

Niketovi sa tie barbarské jedlá nepozdávali, ale keďže bolo treba čakať ďalší deň, rozhodol sa, že ho venuje vychutnávaniu ďalších lahôdok z Teofilovej kuchyne a zatiaľ si vypočul posledné Baudolinove príbehy, lebo nechcel odísť práve v najlepšom a nedozvedieť sa, ako sa jeho rozprávanie skončilo.

„Môj príbeh je ešte veľmi dlhý,“ povedal Baudolino. „V každom prípade odídem s vami. Tu v Konštantínopole už nemám čo robiť a každý kút vo mne prebúdza smutné spomienky. Ty si sa stal mojím pergamenom, pán Niketas, naň píšem mnohé veci, ktoré som už zabudol, takmer akoby sa mi ruka sama pohybovala. Myslím, že kto rozpráva príbehy, musí mať stále niekoho, komu ich rozpráva, a len tak ich môže rozprávať aj sebe samému. Pamätáš sa, keď som písal listy cisárovnej, ale ona ich

nemohla čítať? Dopustil som sa hlúposti, že som ich ukázal svojim priateľom, a urobil som to len preto, lebo ináč by nemali zmysel. Ale keď potom došlo medzi nami k tomu bozku, nikdy som o ňom nemohol nikomu porozprávať a spomienku naň som si uchovával celé roky. Občas som ju vychutnával ako ty svoje víno s medom a inokedy som cítil v ústach blen. Oslobodil som sa od nej, len keď som ti o tom porozprával."

„A prečo si mi o tom mohol rozprávať?"

„Lebo teraz, keď ti o tom rozprávam, nikto z tých, ktorých sa ten príbeh týka, už nežije. Zostal som len ja. Potrebujem ťa ako vzduch, ktorý dýcham. Pôjdem s tebou do Selimbrie."

Len čo sa Fridrich zotavil z rán, ktoré utrpel pri Legane, zavolal si Baudolina a cisárskeho kancelára Kristiána Bucha. Ak mal vziať list kňaza Jána vážne, bolo lepšie začať hneď.

Kristián si prečítal pergamen, ktorý mu Baudolino ukázal, a ako obozretný kancelár mal niekoľko námietok. Predovšetkým, písmo sa mu nezdalo dôstojné kráľovského úradu. List mal kolovať po pápežskom dvore, po francúzskom a anglickom kráľovskom dvore, byť doručený bazileovi Byzancie, a teda mal byť napísaný tak, ako sa píšu významné listiny v celom kresťanskom svete. Potom povedal, že treba na to čas, aby pripravili pečate, ktoré by vyzerali dôveryhodne. Ak sa mala urobiť dôkladná práca, vyžadovalo si to trpezlivosť.

Ako oboznámiť s listom ostatné úrady? Ak by ho poslala cisárska kancelária, bolo by to málo dôveryhodné. Len si predstavme, kňaz Ján ti píše súkromný list, v ktorom ťa pozýva, aby si ho navštívil v zemi všetkým neznámej, a ty s tým oboznámiš *lippis et tonsoribus*[60], takže by ta niekto mohol ísť skôr ako ty? Istotne sa malo o liste hovoriť, nielen preto, aby sa dodala legitímnosť budúcej výprave, ale predovšetkým aby bol celý kresťanský svet v úžase – ale to všetko sa malo udiať postupne, akoby sa prezrádzalo veľmi veľké tajomstvo.

Baudolino navrhol využiť svojich priateľov. Absolventi parížskych štúdií, ktorí neboli Fridrichovými ľuďmi, sa stali najnenápadnejšími agentmi. Abdul mohol prepašovať list do kráľovstiev Svätej zeme, Borone do Anglicka, Kyot do Francúzska a rabbi Šalamún ho mohol doniesť k židom, ktorí žili v Byzantskej ríši.

Nasledujúce mesiace boli zaujatí prípravou podujatia a Baudolino riadil pisáreň, v ktorej pracovali všetci jeho dávni druhovia. Fridrich občas žiadal správy. Vzniesol požiadavku, aby

ponuka darovať grál bola trochu jasnejšia. Baudolino mu vysvetlil dôvody, prečo je lepšie nechať ju zatiaľ neurčitú, ale všimol si, že tento symbol kráľovskej a kňazskej moci cisára uchvátil.

Kým diskutovali o týchto veciach, doľahli na Fridricha nové starosti. Musel sa zmieriť s tým, že sa pokúsi o dohodu s pápežom Alexandrom III. Keďže aj tak ostatný svet nebral cisárskych protipápežov vážne, cisár súhlasil, že mu ustúpi a uzná ho ako jediného a pravého rímskeho pontifexa – a to bolo veľa –, ale ako protihodnotu mal pápež prestať podporovať lombardské mestské štáty – a to bolo veľmi veľa. Stojí to za to, pýtali sa Fridrich a Kristián, keď opatrne splietali nitky intrigy, provokovať pápeža obnovenou výzvou na jednotu *secerdotium et imperium*[61]*?* Baudolino si musel zahryznúť do jazyka, aby pre toto zdržanie neprotestoval.

Fridrich ho dokonca odvolal z jeho úlohy a poslal ho v apríli 1177 s dôverným poverením do Benátok. Vo veľkej tajnosti mal pripraviť detaily stretnutia, ku ktorému malo dôjsť v júli medzi pápežom a cisárom. Ceremoniál uzmierenia mal byť pripravený do najmenších podrobností a nijaká nepríjemnosť ho nesmela zmariť.

„Veľké starosti robilo Kristiánovi to, že by váš bazileus mohol vyvolať rozruch a zmariť stretnutie. Vedz, že od istého času sa Manuel Komnénos usiloval zapáčiť pápežovi, a dohoda medzi Alexandrom a Fridrichom ohrozovala jeho projekty.“

„Stroskotali by navždy. Už desať rokov navrhoval Manuel pápežovi zjednotenie oboch cirkví. On by uznal náboženské prvenstvo pápeža a pápež mal uznať byzantského bazilea za jediného a pravého rímskeho cisára, tak na Východe, ako aj na Západe. Ale takouto dohodou by Alexander nezískal ktovieako veľkú moc v Konštantínopole a nezbavil by sa Fridricha v Taliansku, a možno by bol vzbúril aj ďalších panovníkov v Európe. Zvolil si teda výhodnejšie spojenectvo.“

„Ale tvoj bazileus poslal do Benátok špiónov. Prišli prezlečení za mníchov…“

„Pravdepodobne nimi aj boli. V našej ríši muži cirkvi pracovali pre svojho bazilea a nie proti nemu. Ale pokiaľ do toho môžem vidieť – a uvedom si, že vtedy som ešte nebol pri dvore – ich poslaním nebolo vyvolať rozruch. Manuel sa zmieril s

nevyhnutnosťou. Možno chcel byť len informovaný o tom, čo sa malo diať.“

„Pán Niketas, iste vieš, keď si bol logotétom mnohých tajomstiev, že keď sa špióni dvoch konkurenčných strán stretnú na poli spoločného záujmu, najprirodzenejšia vec je tá, že nadviažu priateľské vzťahy a každý z nich prezradí druhej strane svoje tajomstvá. Tak sa vyhnú tomu, že sa budú navzájom špehovať, a vyzerajú veľmi schopní v očiach svojich pánov. A tak sa stalo medzi nami a tými mníchmi. Jeden druhému sme si hneď všetko povedali, prečo sme tam, my, aby sme špehovali ich, a oni, aby špehovali nás, a potom sme spolu trávili príjemné dni.“

„To sú veci, ktoré prezieravý člen vlády predvída, ale čo iné má robiť? Keby priamo vypočúval cudzích špiónov, ktorých okrem iného ani nepozná, nič by mu nepovedali. Vyšle teda vlastných špiónov s bezvýznamnými tajomstvami, a tak sa dozvie to, čo by mal vedieť a čo zvyčajne aj všetci okrem neho už vedia,“ povedal Niketas.

„Medzi mníchmi bol istý Zosim z Chalcedónie. Zapôsobila na mňa jeho veľmi chudá tvár, oči ako karbunkuly sa neprestajne pohybovali a oživovali dlhú čiernu bradu a dlhé vlasy. Keď hovoril, vyzeralo to, akoby sa prihováral ukrižovanému Kristovi, ktorý krvácal na dve dlane od jeho tváre.“

„Poznám ten typ, naše kláštory sú ich plné. Umierajú veľmi mladí od vysilenia…“

„Ale on nie. V živote som nevidel takého pažravca. Raz večer som ho zaviedol do domu dvoch benátskych kurtizán, ktoré, ako možno vieš, sú neprekonateľné v najstaršom umení sveta. O tretej v noci som opitý odišiel, ale on zostal, a po čase mi jedno z dievčat povedalo, že ešte nikdy sa im nestalo, aby museli krotiť takého satanáša.“

„Poznám ten typ, naše kláštory sú ich plné. Zomierajú mladí od vysilenia…“

Baudolino a Zosim sa stali, ak nie priateľmi, tak iste druhmi v radovánkach. Zblížili sa, keď po prvej štedrej spoločnej pitke Zosim vyslovil príšernú nadávku a povedal, že túto noc by dal všetky obete vraždenia neviniatok za dievča ľahkých mravov. Na otázku, či ich k tomuto vedú v byzantských kláštoroch, Zosim odpovedal: „Ako učil svätý Bazilej, sú dvaja démoni, ktorí môžu rušiť intelekt, a to démon smilstva a rúhania. Ale ten druhý pôsobí len krátko a prvý, ak nerozruší myšlienky vášňou, nebráni

kontemplácii o Bohu.“ Hneď išli vzdať poslušnosť démonovi smilstva bez vášne a Baudolino si uvedomil, že Zosim mal pre každú životnú situáciu múdrosť nejakého teológa alebo pustovníka, vďaka ktorej si upokojil svedomie.

Druhý raz sa opäť spolu opíjali a Zosim ospevoval zázraky Konštantínopola. Baudolino sa hanbil, lebo mu mohol rozprávať len o parížskych uličkách plných výkalov, ktoré ľudia vyhadzovali z okien, alebo o zakalených vodách rieky Tanaro, ktoré sa nemohli porovnávať so zlatistými vodami Marmarského mora. Ani mu nemohol rozprávať o *mirabilia urbis Mediolani*[62], lebo Fridrich ich dal všetky zničiť. Nevedel, ako ho umlčať, a aby ho ohúril, ukázal mu list kňaza Jána. Chcel mu tým povedať, že kdesi existuje ríša, v porovnaní s ktorou je tá jeho ako vresovisko.

Len čo si Zosim prečítal prvý riadok, hneď sa ho nedôverčivo spýtal: „Presbyter Johannes? A kto je to?“

„Nevieš to?“

„Šťastný je ten, kto dospel k takej nevedomosti, za ktorú sa už nedá ísť.“

„Môžeš ísť ďalej. Čítaj, čítaj.“

Zosim čítal a oči mu čoraz väčšmi žiarili, potom odložil pergamen a povedal chladne:

„Ach, kňaz Ján. Iste, u nás v kláštore som čítal celé zoznamy osôb, ktoré navštívili jeho ríšu.“

„Ale veď si predtým, než si prečítal list, ani nevedel, kto to je?“

„Žeriavy tvoria písmená svojím letom, a pritom nepoznajú písmo. Tento list hovorí o istom kňazovi Jánovi a klame, ale spomína ríšu, ktorá naozaj existuje, a v spisoch, ktoré som čítal, sa nazýva ríša Pána Indií.“

Baudolino by sa bol stavil, že ten zlodej si to vymyslel, ale Zosim mu nedal čas, aby pochyboval.

„Pán žiada od človeka, ktorý je pokrstený, tri veci: od duše pravú vieru, od jazyka úprimnosť, od tela zdržanlivosť. Tento list nemohol napísať Pán Indií, lebo je v ňom priveľa nepresností. Napríklad spomína mnoho živočíchov, ale nezmieňuje sa… počkaj, nech si spomeniem… aha, nezmieňuje sa napríklad o methagallinarioch, thinsiretách a cametheternioch.“

„A čo je to?“

„Čo sú to?! Prvá vec, ktorá sa stane tomu, čo príde do ríše kňaza Jána, je tá, že stretne thinsiretu, a ak nie je pripravený

brániť sa… chňap… zožerie ho na jeden hlt. Ach, to sú miesta, kam nemôžeš ísť tak, ako sa ide do Jeruzalema, kde nanajvýš stretneš ťavu, krokodíla, dvoch slonov a hotovo. Okrem toho, list sa mi zdá podozrivý, lebo je dosť čudné, že je adresovaný tvojmu cisárovi, a nie nášmu bazileovi, keďže Jánova ríša leží bližšie k Byzantskej než Rímskej ríši.“

„Hovoríš o nej, akoby si vedel, kde je.“

„Neviem presne, kde je, ale vedel by som, ako sa ta dostať, lebo kto pozná cieľ, pozná aj cestu.“

„Prečo ta teda nikto z vás pútnikov nešiel?“

„Kto ti povedal, že sa nikto nepokúsil ta ísť? Mohol by som ti povedať, že ak sa bazileus Manuel tlačil do krajiny ikonijského sultána, bolo to práve preto, aby otvoril cestu do kráľovstva Pána Indií.“

„Mohol by si mi to povedať, ale nehovoríš mi to.“

„Pretože naša slávna armáda bola zničená pred dvoma rokmi práve v tých končinách pri Myriokefalone. A tak prejde dosť času, kým sa náš bazileus pokúsi o novú výpravu. Ale ja by som sa rozhodne vydal na cestu, keby som mal veľa peňazí, skupinu dobre vyzbrojených mužov schopných čeliť mnohým ťažkostiam, lebo viem, akým smerom treba ísť. Potom po ceste sa môžeš pýtať domorodcov… Môžeš sa riadiť podľa mnohých znakov – keď si na správnej ceste, začínaš objavovať stromy, ktoré kvitnú len v tých krajoch, alebo stretávať zvieratá, ktoré žijú len tam, ako sú práve methagallinarie.“

„Nech žijú methagallinarie!“ zvolal Baudolino a zdvihol čašu. Zosim navrhol, aby spoločne pripili na ríšu kňaza Jána. Potom Baudolina vyzval, aby pil na zdravie Manuela, a Baudolino odpovedal, že súhlasí, ak on bude piť na zdravie Fridricha. Potom si pripili na pápeža, na Benátky, na dve kurtizány, s ktorými sa zoznámili pred pár dňami, a nakoniec Baudolinovi prvému spadla hlava na stôl, kým ešte počul Zosima s námahou šepkať: „Život mnícha je toto: nebyť zvedavý, nedopúšťať sa nespravodlivosti, nezmocniť sa rukami…“

Na druhý deň ráno mal Baudolino ešte chuť vína v ústach, keď povedal: „Zosim, ty si podvodník. Nemáš ani najmenšie tušenie, kde je tvoj Pán Indií. Ty sa chceš vydať na cestu podľa nosa, a keď ti niekto povie, že tam kdesi videl methagallolinariov, pôjdeš ta a ako nič prídeš pred palác, celý z drahokamov, zbadáš tam človeka a povieš mu dobrý deň, kňaz

Ján, ako sa máš? To môžeš rozprávať svojmu bazileovi a nie mne.“

„Ale ja mám dobrú mapu,“ povedal Zosim, ktorý práve začal otvárať oči.

Baudolino namietol, že ak aj má dobrú mapu, nedá sa na ňu veľmi spoľahnúť, lebo sa vie, že mapy bývajú nepresné, zvlášť na tých miestach, kde bol nanajvýš Alexander Veľký a po ňom nikto iný. A načrtol mu čo najlepšie mapu, ktorú urobil Abdul.

Zosim sa rozosmial. Keby sa Baudolino riadil heretickou a perverznou myšlienkou, že zem je guľa, nebol by sa mohol ani vydať na cestu.

„Alebo budeš veriť Svätému písmu, alebo si pohan, ktorý rozmýšľa ešte ako pred Alexandrom – ktorý bol okrem iného neschopný zanechať nám akúkoľvek mapu. Sväté písmo hovorí, že nielen Zem, ale celý vesmír má tvar tabernákula, lebo Mojžiš zostrojil svoje tabernákulum ako vernú kópiu vesmíru od zeme až po nebeskú klenbu.“

„Ale antickí filozofi…“

„Antickí filozofi, ktorí ešte neboli osvietení slovom Pánovým, si vymysleli protinožcov, kým v Listoch apoštolov sa hovorí, že Boh stvoril z jediného muža celé ľudstvo, aby obývalo celú tvár zeme, tvár, a nie inú časť, ktorá nie je. A v Evanjeliu podľa Lukáša sa hovorí, že Pán dal apoštolom moc kráčať po hadoch a škorpiónoch, a kráčať znamená kráčať po niečom a nie pod niečím. Keby však bola Zem guľatá a visiaca vo vzduchu, nebolo by ani nad ani pod, takže kráčanie by nemalo nijaký smer. Kto si vymyslel, že nebo je guľaté? Hriešni chaldejskí stavitelia Babylonskej veže z výšky, do ktorej sa im ju podarilo postaviť, oklamaní pocitom hrôzy z neba, ktoré na nich akoby padalo! Podarilo sa azda Pytagorovi alebo Aristotelovi zvestovať vzkriesenie z mŕtvych? A nevediac o tom, boli by mohli pochopiť tvar Zeme? Zem v tvare gule mala slúžiť na to, aby sa vedelo, kedy vychádza a zapadá slnko, alebo na aký deň pripadne Veľká noc. Aj jednoduchí ľudia, ktorí neštudovali ani filozofiu, ani astronómiu, veľmi dobre vedia podľa ročných období, kedy slnko zapadá a kedy vychádza, a v rozličných krajinách si vedia vyrátať, na aký deň pripadne Veľká noc, a nikdy sa nepomýlia. Treba poznať inú geometriu, akú pozná dobrý tesár, a inú astronómiu, akú pozná roľník, keď seje a keď žne? A potom, o akých antických filozofoch mi hovoríš? Poznáte vy Rimania Xenofanesa z Kolofonu, ktorý síce tvrdil, že Zem je nekonečná,

ale popieral, že by bola guľatá? Nevedomý by mohol povedať, že ak budeme pripisovať Zemi tvar tabernákula, nevysvetlíme zatmenia a rovnodennosti. Tak dobre, v našej Rímskej ríši žil pred mnohými storočiami veľký vzdelanec Kosmas Indikopleustos, ktorý cestoval až po hranice sveta a vo svojej *Kresťanskej topografii* dokázal nezvratným spôsobom, že Zem má naozaj tvar tabernákula a že len takým spôsobom sa dajú vysvetliť najnejasnejšie javy. Chceš, aby naj kresťanskejší kráľ Ján nenasledoval najkresťanskejšiu topografiu, ktorá nie je len Kosmova, ale aj topografiou Svätého písma?“

„A ja ti vravím, že môj kňaz Ján nevie nič o topografii tvojho Kosmu.“

„Sám si mi povedal, že kňaz je nestorián. Teraz došlo k prudkej zrážke medzi nestoriánmi, ostatnými heretikmi a monofyzitmi. Monofyziti zastávali názor, že Zem je guľatá, nestoriáni, že je tabernákulum. Vie sa, že aj Kosma bol nestorián, v každom prípade nasledovník Nestoriovho učiteľa Teodora z Mopsvestie a celý život bojoval proti herézii monofyzitu Cyrila Alexandrijského, ktorý nasledoval pohanských filozofov ako Aristotela. Nestorián Kosma, nestorián aj kňaz Ján, obaja sú pevne presvedčení, že Zem má tvar tabernákula.“

„Počkať. Tak tvoj Kosma, ako aj môj kňaz sú nestoriáni, a pokiaľ viem, mýlia sa v tom, že Ježiša ako Boha neporodila jeho matka, preto by sa ľahko mohli pomýliť aj v názore na tvar vesmíru. Alebo nie?“

„Tu prichádza môj najdôležitejší argument! Chcem ti dokázať, že – ak chceš nájsť kňaza Jána – v každom prípade by si sa mal pridržiavať Kosmu a nie svojich pohanských topografov. Skúsme predpokladať, že Kosmas napísal nepravdivé veci. Ak by to aj tak bolo, národy Orientu, ktoré Kosmas navštívil, tomu veria, ináč by to Kosmas nebol zaznamenal. V tých vzdialených krajinách, za ktorými sa rozkladá ríša kňaza Jána, obyvatelia si určite myslia, že vesmír má tvar tabernákula, a merajú vzdialenosti, hranice, toky riek, rozľahlosť morí, pobreží a zálivov, už ani nehovoriac o horách, podľa zázračného obrazca tabernákula.“

„Ani tento argument sa mi nezdá presvedčivý,“ povedal Baudolino. „Ak si myslia, že žijú v tabernákule, to neznamená, že v ňom naozaj žijú.“

„Nechaj ma dokončiť moje dokazovanie. Keby si sa ma pýtal, ako sa ide do Chalcedónu, kde som sa narodil, vedel by

som ti to veľmi dobre vysvetliť. Možnože ja meriam dĺžku cesty v dňoch iným spôsobom ako ty alebo že nazývam vpravo to, čo ty nazývaš vľavo – na druhej strane, povedali mi, že Saracéni zakresľujú mapy tak, že juh je hore a sever dole, a tak v krajinách, ktoré zobrazujú, slnko vychádza vľavo. Ale ak prijmeš môj spôsob zobrazenia dráhy Slnka a tvaru Zeme, podľa mojich údajov istotne prídeš ta, kam chcem, aby si prišiel, ale ak pôjdeš podľa svojich máp, nebudeš im rozumieť. Teda," uzavrel triumfálne Zosim, „ak sa chceš dostať do krajiny kňaza Jána, musíš používať mapu sveta, ktorú by používal kňaz Ján, a nie tvoju mapu, uvedom si to, aj keby tvoja mapa bola správnejšia ako jeho."

Baudolina presvedčil tento presný argument a požiadal Zosima, aby mu vysvetlil, ako Kosmas a v dôsledku toho aj kňaz Ján, videli vesmír. „Ach nie," vzdychol Zosim, „viem, kde sa nachádza mapa, ale prečo by som ju mal dať tebe a tvojmu cisárovi?"

„Ibaže by ti dal toľko zlata, že by si mohol vyraziť na cestu s družinou dobre vyzbrojených mužov."

„Presne tak."

Od tej chvíle si Zosim nenechal ujsť ani slovo o Kosmovej mape, presnejšie, vracal sa k nej zakaždým, keď sa vznášal vo výšinách opojenia, vo vzduchu kreslil prstom tajomné krivky a potom sa zastavil, akoby povedal priveľa. Baudolino mu nalieval ďalšie víno a kládol mu na prvý pohľad výstredné otázky. „Ale keď budeme blízko Indie a naše kone budú vysilené, ponesieme sa na slonoch?"

„Možno," odpovedal Zosim, „lebo v Indii žijú všetky zvieratá, ktoré vymenúvaš vo svojom liste, a ešte ďalšie, okrem koní. Majú ich však aj tak, lebo ich privážajú z Cynguy."

„A to je čo za krajina?"

„Je to krajina, kde cestovatelia hľadajú hodvábne červíky."

„Hodvábne červíky? Čo to znamená?"

„Znamená to, že v Cyngue sa nachádzajú maličké vajíčka, ktoré ukladajú ženám na prsia, tam sa zohrievajú a potom sa z nich rodia malé červíky. Tie potom dávajú na listy morušovníka, ktorými sa živia. Keď narastú, tkajú zo svojho tela hodváb a ovíjajú sa ním ako v hrobke. Potom sa zmenia na čarovné farebné motýle a prederavia zámotok. Predtým než odletia, samci oplodnia samičky a žijú bez jedla v teple svojho objatia, až kým nezomrú, a samička zomiera, keď znáša vajíčka."

* * *

„Nedalo sa vôbec dôverovať človeku, ktorý ma chcel presvedčiť, že hodváb robia červy," povedal Baudolino Niketovi. „Robil vyzvedača pre svojho bazilea, ale bol by šiel hľadať Pána Indií aj za Fridrichove peniaze. Keby sa ta raz dostal, viac by sme ho nevideli. Predsa ma však vzrušovali jeho zmienky o Kosmovej mape. Táto mapa sa mi videla ako betlehemská hviezda, ibaže žiarila na opačnej strane. Prezradila by mi, ako postupovať pospiatky po ceste mudrcov od Východu. Bol som presvedčený, že som chytrejší ako on, podnecoval som ho v jeho bezuzdnostiach, aby bol ešte hlúpejší a prezradil mi viac."

„A pritom?"

„A pritom bol prešibanejší ako ja. Na druhý deň som ho viac nenašiel a niektorí jeho spolubratia mi povedali, že sa vrátil do Konštantínopola. Nechal mi odkaz, že ma pozdravuje. Hovorilo sa v ňom: *Tak ako ryby zomierajú, ak zostanú na suchu, aj mnísi, ak zostanú vonku z cely príliš dlho, stratia spojenie s Bohom. V týchto dňoch som vyschol ponorený do hriechu, chcem sa vrátiť k prameňu sviežosti*."

„Možno to bola pravda."

„Ani v najmenšom. Našiel spôsob, ako podojiť zlato od svojho bazilea. A na moju škodu."

17.

Baudolino zistí, že kňaz Ján píše príliš mnohým ľuďom

V júli nasledujúceho roku prišiel Fridrich do Benátok, preplavil sa po mori z Ravenny do Chiogge v sprievode dóžovho syna, potom sa zastavil v Kostole sv. Mikuláša na Lide a v nedeľu 24. júla na Námestí sv. Marka sa vrhol na zem k nohám Alexandra. Ten ho zdvihol a objal s okázalou láskavosťou a všetci dookola spievali *Te Deum.* Bol to naozaj triumf, aj keď nebolo jasné, pre koho z tých dvoch. V každom prípade sa skončila vojna, ktorá trvala osemnásť rokov, a v tých dňoch cisár podpísal mier zbraní s mestskými štátmi lombardskej ligy na šesť rokov. Fridrich bol taký spokojný, že sa rozhodol zostať ešte mesiac v Benátkach.

Raz ráno v auguste Kristián Buch zavolal Baudolina a jeho pomocníkov, aby ho nasledovali k cisárovi, a keď predstúpili pred Fridricha, s dramatickým gestom mu predložil pergamen, ovešaný pečaťami: „Tu máte list kňaza Jána," povedal, „ktorý mi prišiel dôvernými spojeniami z dvora v Byzancii."

„List?" skríkol Fridrich. „Veď sme ho ešte neposlali!"

„Veď ani nie je náš, je to iný list. Nie je adresovaný tebe, ale bazileovi Manuelovi. Všetko ostatné je v ňom rovnaké ako v našom."

„Tak tento kňaz Ján najprv ponúkne spojenectvo mne a potom pútnikom?" rozzúril sa Fridrich.

Baudolino bol zmätený, lebo veľmi dobre vedel, že existoval len jediný kňazov list, a ten napísal on sám. Ak kňaz existoval, mohol napísať aj iný list, ale iste nie taký istý. Požiadal, aby mohol list preskúmať, a keď ho v rýchlosti prebehol, povedal: „Nie je celkom rovnaký, sú v ňom malé odlišnosti. Otče môj, ak mi to dovolíš, chcel by som ho lepšie preskúmať."

Utiahol sa so svojimi priateľmi a spolu znova čítali list viac ráz. Predovšetkým, bol takisto napísaný v latinčine. Zaujímavé, poznamenal rabbi Šalamún, lebo kňaz ho posiela gréckemu bazileovi. Začínal sa takto:

Presbyter Johannes, z vôle a moci Boha a nášho Pána Ježiša Krista, vládcu nad vládcami, Manuelovi, vládcovi pútnikov, želá, aby v zdraví užíval božské požehnanie.

„Druhá zvláštnosť," povedal Baudolino, „nazýva Manuela vládcom pútnikov a nie bazileom. To znamená, že iste nebol napísaný Grékom z cisárovho prostredia. Napísal ho niekto, kto neuznáva Manuelove práva."

„Teda," uzavrel Básnik, „pravý kňaz Ján, ktorý sa považuje za *dominus dominantium*."

„Ideme ďalej," povedal Baudolino, „a ukážem vám slová a vety, ktoré v našom liste neboli."

„Náš majestát sa dozvedel, že máš vo veľkej úcte Našu Výsosť a že sa k Tebe dostala správa o Našej veľkosti. Ale dozvedeli sme sa od Nášho apokryfa, *že si Nám chcel poslať niečo pekné a zábavné, čo by potešilo Našu dobrotivosť.* Pretože som človek, *s radosťou prijímam dar a prostredníctvom svojho* apokryfa *Ti posielam znamenie a túžim vedieť, či vyznávaš pravú vieru a či vždy a vo všetkom veríš v nášho Pána Ježiša Krista.* Kým ja viem, že som človek, Tvoji pogréčtenci veria, že si Boh, aj keď vieme veľmi dobre, že si smrteľný a podliehaš ľudským slabostiam. *Naša štedrosť je nesmierna, ak potrebuješ niečo, čo by Ti spôsobilo potešenie, daj Nám to vedieť, či už znamením Nášmu* apokryfovi, *ako aj dôkazom svojej náklonnosti."*

„Tu je priveľa čudných vecí," povedal rabbi Šalamún, „na jednej strane hovorí pohŕdavo o bazileovi a jeho pogréčtencoch, takmer na hranici urážky, na druhej strane používa termíny ako *apocrisarium*, ktorý sa mi zdá grécky."

„Iste to znamená veľvyslanec," povedal Baudolino. „Ale počúvajte: my sme napísali, že pri stole kňaza Jána sedel metropolita zo Samarkandu a arcikňaz zo Susy, a tu sa píše, že sú to *protopapatem Sarmagantinum* a *archiprotopapaten de Susis*[63].

A ešte sa medzi zázrakmi mesta spomína rastlina nazývaná *assidios*, ktorá vyháňa zlých duchov. Znova tri grécke termíny.“

„Teda,“ povedal Básnik, „list napísal Grék, ale hovorí sa v ňom o Grékoch veľmi zle. Nechápem.“

Abdul medzitým vzal do rúk pergamen: „Je tu ešte aj niečo iné: Tam, kde sme my hovorili o zbieraní čierneho korenia, sú pridané ďalšie podrobnosti. Tu pridáva, že v Jánovej ríši je málo koní. A tu, kde sme my menovali len salamandre, sa hovorí, že tam žijú červy, ktoré sa ovíjajú blanou ako hodvábniky, a potom ju perú ženy z paláca a šijú z nej odevy a kráľovské súkna, ktoré sa perú len v silnom ohni.“

„Ako, ako?“ spýtal sa vyplašene Baudolino.

„A nakoniec,“ pokračoval Abdul, „v zozname bytostí, ktoré obývajú ríšu, medzi rohatými ľuďmi, faunami, satyrmi, pygmejmi, paviánmi sa objavujú aj methagallinariovia, camethetermiovia a thinsirety, všetko bytosti, ktoré sme my nespomínali.“

„Pre svätú Bohorodičku!“ skríkol Baudolino. „Veď príbeh o červoch mi rozprával Zosim! A práve Zosim mi povedal, že podľa Kosmu Indikopleusta v Indii nie sú kone! A práve Zosim menoval methagallinariov a tie ďalšie zvieratá! Kurvin syn, sráč, klamár, zlodej, farizej, falošný podvodník, zradca, cudzoložník, pažravec, strachopud, požívačník, zlostník, heretik, labužník, vrah a lupič, rúhač, sodomita, vydriduch, svätokupec, bosorák, rozosievač svárov, dohadzovač!“

„Ale čo ti urobil?“

„Ešte ste to nepochopili? V ten večer, keď som mu ukázal list, ma opil a urobil si z neho kópiu! Potom sa vrátil k tomu svojmu poondiatemu bazileovi a upozornil ho, že Fridrich sa chystá objaviť ako priateľ a dedič kňaza Jána, a spolu napísali ďalší list, adresovaný Manuelovi, a dali ho do obehu skôr ako my náš list! Preto sa tvári tak povýšenecky voči bazileovi, aby zotrel podozrenie, že vznikol v jeho úrade! Preto je v ňom toľko latinských slov, aby ukázali, že je to latinský preklad originálu, ktorý Ján napísal v gréčtine. Ale je v latinčine, lebo nemá presvedčiť Manuela, ale úrady latinských kráľov a pápeža!“

„Je tu ďalšia zvláštnosť, ktorú sme si nevšimli,“ povedal Kyot. „Spomínate si na príbeh o grále, ktorý mal kňaz poslať cisárovi? Chceli zostať tajuplní, a tak hovoria len o *veram arcam*[64]… Naznačil si to Zosimovi?“

„Nie,“ povedal Baudolino, „o tom som mlčal.“

„Aha, tvoj Zosim napísal *yeracam*[65]. Kňaz posiela bazileovi *yeracam*.“

„A čo to je?“ spýtal sa Básnik.

„To nevie ani Zosim,“ povedal Baudolino. „Pozrite sa do nášho originálu. Na tomto mieste nie je Abdulovo písmo veľmi čitateľné. Zosim nepochopil, o čo ide, myslel, že je to zvláštny a trochu tajomný dar, ktorý sme poznali len my, a tým vysvetľuje toto slovo. Ach, prekliatec! Je to moja vina, naletel som mu. Aká hanba, ako to poviem cisárovi?“

Nebolo to po prvý raz, čo klamali. Vysvetlili Kristiánovi a Fridrichovi, z akých dôvodov napísal list niekto z Manuelovho úradu, aby zabránil Fridrichovi vyslať do obehu jeho list, ale dodali, že pravdepodobne bol zradca v kancelárii Svätej ríše rímskej, ktorý poslal kópiu ich listu do Konštantínopola. Fridrich prisahal, že keď ho nájde, odreže mu z tela všetko, čo len trochu vyčnieva.

Potom sa Fridrich spýtal, či si nemusia robiť starosti, že by Manuel vyvinul nejakú iniciatívu. A čo ak mal list ospravedlniť výpravu do Indií? Kristián mu múdro pripomenul, že len pred dvoma rokmi Manuel vyrazil proti seldžuckému sultánovi Ikonie vo Frýgii a utrpel ťažkú porážku pri Myriokefalone. To stačilo, aby sa držal ďaleko od Indií po celý zvyšok života. Vlastne, keď sa nad tým zamyslíme, v tomto dosť detinskom liste išlo v podstate o to, ako znova získať trochu prestíže práve vtedy, keď ju všetku stratil.

No malo teraz ešte zmysel púšťať do obehu list Fridrichovi? Nebolo by lepšie zmeniť ho, aby si všetci nemysleli, že ho odpísali z listu, ktorý dostal Manuel?

„Ty si vedel o tejto príhode, pán Niketas?“ spýtal sa Baudolino.

Niketas sa usmial: „V tých časoch som ešte nemal ani tridsať rokov a vyberal som dane v Paflagónii. Keby som bol vtedy bazileovým radcom, bol by som mu poradil, aby sa neuchyľoval k takým detinským machináciám. Ale Manuel počúval mnohých dvoranov a komorníkov, eunuchov, ktorí slúžili v jeho izbách, dokonca sluhov, a často podliehal vplyvu niektorých vizionárskych mníchov.“

„Ja som sa zhrýzal myšlienkami na toho červa. Ale až v septembri som zistil, že aj pápež Alexander je horší podliak ako Zosim, horší ako salamander, keď do cisárskeho úradu prišiel

dokument, ktorý pravdepodobne obdržali už aj ďalší kresťanskí králi a grécky cisár.

Bola to kópia listu, ktorý napísal pápež Alexander III. kňazovi Jánovi!“

Alexander iste dostal kópiu listu Manuelovi, možno bol oboznámený s dávnym posolstvom Huga z Gabaly, možno sa bál, že by Fridrich získal nejakú výhodu z existencie kráľa a kňaza, a tak ako prvý nielenže prijal výzvu, ale sám ju vyslal, dokonca sa v jeho liste hovorilo, že hneď poverí svojho vyslanca, aby s kňazom rokoval.

List sa začínal takto:

Biskup Alexander, pokorný služobník Boží, najdrahšiemu Johannesovi, Kristovmu synovi, osvietenému a vznešenému panovníkovi Indií, želá zdravie a posiela svoje apoštolské požehnanie.

Potom pápež pripomínal, že jediná svätá apoštolská cirkev (v Ríme) dostala od Petra poverenie, aby bola *caput et magistra*[66] všetkých veriacich. Hovoril, že počul o Jánovej viere a úcte od svojho lekára magistra Filipa a že ten obozretný, múdry a rozumný muž sa dozvedel od dôveryhodných osôb, že Ján sa chce konečne obrátiť na pravú rímsku a katolícku vieru. Pápež sa sťažoval, že k nemu práve teraz nemôže poslať vysokých hodnostárov, pretože sú neznalí *lingua barbaras et ignotas*[67], ale posiela k nemu Filipa, diskrétneho a veľmi opatrného muža, aby ho naučil pravej viere.

Len čo Filip dorazí k nemu, Ján má pápežovi poslať list o svojich zámeroch – a upozorňoval ho na to –, čím menej sa bude rozplývať chválou nad svojou mocou a bohatstvom, tým lepšie preňho, ak túži byť prijatý ako pokorný syn Svätej rímskej ríše.

Baudolino bol pohoršený tým, že na svete môžu byť falšovatelia tohto druhu. Fridrich najedovane vrieskal: „Tisíc hrmených! Nikto mu nikdy nenapísal, a on aby urobil napriek, odpovedá ako prvý! A ešte si dá záležať na tom, aby ho nevolal *presbyter*, ale len Johannes, a upiera mu akúkoľvek kňazskú hodnosť…“

„Vie, že Ján je nestorián,“ poznamenal Baudolino, „a navrhuje mu, aby sa podriadil pápežovi a zriekol sa pohanstva…“

„Je to nanajvýš arogantný list," povedal kancelár Kristián, „a nazýva ho syn môj a neposiela k nemu ani len biskupa, ale iba svojho osobného lekára. Zaobchádza s ním ako s neposlušným deckom."

„Toho Filipa treba zastaviť," povedal vtedy Fridrich. „Kristián, vyšli poslov, vrahov alebo koho chceš, aby ho cestou dobehli, nech ho zahrdúsia, vytrhnú mu jazyk, utopia ho v potoku! Nesmie sa ta dostať! Kňaz Ján patrí len mne!"

„Upokoj sa, otče môj," povedal Baudolino, „podľa mňa ten Filip nikam neodcestoval a možno ani neexistuje. Po prvé, Alexander podľa mňa veľmi dobre vie, že Manuelov list je falošný. Po druhé, vôbec netuší, kde sa nachádza jeho Ján. Po tretie, napísal ten list práve preto, aby povedal skôr ako ty, že Ján patrí len jemu, a okrem iného vyzýva teba a Manuela, aby ste zabudli na spojenie kráľa a kňaza. Po štvrté, aj keby Filip existoval, keby už aj bol na ceste ku kňazovi a keby ta aj naozaj došiel, pomysli si, čo by sa stalo, keby sa vrátil naprázdno, lebo kňaz Ján sa neobrátil na vieru. Pre Alexandra by to bolo, ako keby mu hodili hrsť hnoja do tváre. Tak veľmi nemôže riskovať."

V každom prípade však bolo príliš neskoro, aby pustili do obehu Fridrichov list, a Baudolino sa cítil okradnutý. O kňazovej ríši túžobne sníval od Ottovej smrti, a odvtedy prešlo takmer dvadsať rokov… Dvadsať rokov stratených pre nič…

Potom sa vzchopil. Nie, kňazov list sa rozplynie v dyme alebo sa stratí medzi množstvom ostatných listov, veď každý, kto len chce, si môže vymyslieť dôvernú korešpondenciu s kňazom, lebo žijeme vo svete bezohľadných klamárov. Ale to neznamená, že sa treba vzdať sna a prestať hľadať jeho ríšu. Napokon, Kosmova mapa existuje, stačí nájsť Zosima, zobrať mu ju a potom sa vydať na cestu do neznáma.

Ale čo sa stalo so Zosimom? A keby aj Baudolino vedel, že sa nachádza v cisárskom paláci svojho bazilea, vyznamenaný najvyššími hodnosťami, ako by ho ta šiel vysliediť uprostred celej byzantskej armády? Baudolino sa začal vypytovať medzi cestovateľmi, poslami, obchodníkmi, aby získal správy o tom naničhodnom mníchovi. A medzitým neprestával pripomínať plán Fridrichovi: „Otče môj," hovoril mu, „teraz má väčší zmysel ako predtým, lebo predtým si mohol mať pochybnosti, či ríša kňaza Jána nie je len mojím výmyslom, ale teraz vieš, že v ňu veria aj grécky bazileus a rímsky pápež, a v Paríži sme sa učili,

že ak je ľudská myseľ schopná vymyslieť tú najnemožnejšiu vec, istotne tá vec existuje. Som na stope niekomu, kto by mi mohol dať informácie o tom, akou cestou sa dať. Dovoľ mi na to niečo minúť.“ Baudolinovi sa podarilo získať dosť zlata, aby mohol podplatiť všetkých Pogréčtencov, ktorí prechádzali Benátkami, dostal sa do kontaktu s dôveryhodnými osobami v Konštantínopole a očakával správy. Keď ich dostane, bude už len musieť presvedčiť Fridricha, aby sa rozhodol.

„Po ďalších rokoch čakania, pán Niketas, zomrel aj Manuel. Aj keď som nikdy nenavštívil vašu krajinu, vedel som o nej dosť, aby som pochopil, že keď sa vymení bazileus, všetci jeho verní budú odstránení. Modlil som sa k Panne Márii a všetkým svätým, aby Zosima nezabili, lebo aj s vypichnutými očami by sa mi hodil, veď mi mal len dať mapu a čítal by som z nej ja. A medzitým som mal pocit, akoby mi s plynúcimi rokmi vytekala krv z tela.“

Niketas vyzval Baudolina, aby sa nedal znechutiť svojím niekdajším sklamaním. Požiadal svojho kuchára a príbuzného, aby prekonal sám seba, lebo chcel, aby mu posledné jedlo pod slnkom Konštantínopola pripomenulo všetky pôvaby jeho krajiny a mora. A tak si žiadal mať na stole langusty a raky, varené kraby, vyprážané raky, šošovicu s ustricami a mušľami, morské datle a ako prílohu fazuľové pyré a ryžu s medom, obložené korunou rybích ikier, a k tomu víno z Kréty. Ale to bol len prvý chod. Potom nasledovalo dusené mäso, z ktorého sa dvíhala chutná vôňa, a parilo sa z hrnca, v ktorom boli štyri hlávky karfiolu, pekne tvrdé a biele ako sneh, kapor a asi dvadsať malých ráčikov, solené rybie filé, štrnásť vajec, kúsok valašského ovčieho syra, všetko poliate asi pol litrom dobrého oleja, poprášené čiernym korením a ochutené dvanástimi strúčikmi cesnaku. Ale k tomu druhému chodu požiadal o víno z Gana.

18.

Baudolino a Colandrina

Z dvora Janovčanov sa niesli náreky Niketových dcér, ktoré si nechceli nechať zašpiniť tváre, lebo boli zvyknuté na červeň svojich líčidiel. „Poslúchnite," prihovoril sa im Grillo, „krása nerobí ženu." A vysvetľoval, že nie je ani isté, či tá trocha prašiviny a kiahní, ktoré im maľovali na tvár, bude vôbec stačiť, aby sa hnusili nadržaným pútnikom, ľuďom, ktorí sa odbavovali na všetkom, čo im prišlo do cesty, či to bolo mladé či staré, zdravé či choré, Grékyne či Saracénky, alebo židovky, lebo v tých prípadoch sa neberie ohľad na náboženstvo. Museli by ste byť rapavé ako strúhadlo, dodal, aby ste sa im hnusili. Niketova manželka s láskou spolupracovala na ošpatnení svojich dcér, raz pridala jazvu na čele, inokedy prilepila kuraciu kožu na nos, aby vyzeral rapavý.

Baudolino sa smutne pozeral na tú peknú rodinu a zrazu povedal: „A tak, kým som sa potĺkal a nevedel, čo robiť, našiel som si aj ja manželku."

A s neveselou tvárou vyrozprával príbeh svojho manželstva, akoby išlo o bolestnú spomienku.

„V tom čase som robil sprostredkovateľa medzi Alessandriou a cisárskym dvorom. Fridrich sa nemohol zmieriť s existenciou toho mesta a ja som sa usiloval usporiadať vzťahy medzi mojimi rodákmi a cisárom. Situácia bola priaznivejšia ako kedysi. Alexander III. bol mŕtvy a Alessandria stratila svojho ochrancu. Cisár postupne uzatváral mier s talianskymi mestami a Alessandria sa už nemohla tváriť ako záštita ligy. Janov prešiel na stranu cisára a pre Alessandriu bolo oveľa výhodnejšie stáť na strane Janovčanov, ako zostať jediným Fridrichovým neobľúbeným mestom. Bolo treba nájsť čestné riešenie pre všetkých. A tak, kým som trávil dni rozhovormi so svojimi rodákmi a potom som sa vracal na dvor zistiť, čomu je naklonený

cisár, všimol som si Colandrinu. Bola to Guascova dcéra, vyrástla mi pred očami a neuvedomil som si, že sa z nej stala žena. Bola veľmi nežná a pohybovala sa s trochu rozpačitým pôvabom. Po obliehaní mesta považovali môjho otca a mňa za záchrancov a Colandrina sa na mňa pozerala ako na svätého Juraja. Keď som sa rozprával s Guascom, chúlila sa predo mnou a s lesknúcimi sa očami hltala všetky moje slová. Mohol som byť jej otcom, lebo mala sotva pätnásť rokov a ja som mal tridsaťosem. Neviem, či som bol do nej zaľúbený, ale páčilo sa mi vidieť ju vo svojej blízkosti, často som rozprával ostatným neuveriteľné príbehy, aby ma počula. Všimol si to aj Guasco, je pravda, že bol *miles*[68], teda znamenal viac ako ministerský úradník, ako ja (navyše syn sedliaka), ale povedal som ti, bol som maznáčikom mesta, nosil som meč po boku, žil som na dvore… Nebolo by to zlé spojenie, a práve Guasco mi sám povedal, prečo sa neoženíš s Colandrinou, ktorá je už do teba celkom pobláznená, padajú jej taniere na zem, a keď tu nie si, trávi celé dni pri okne a vyzerá ťa. Mali sme peknú svadbu v Kostole svätého Petra, katedrále, ktorú darovali pápežovi, nech je mu zem ľahká, a nový pápež ani nevedel, že existuje. Bolo to zvláštne manželstvo, lebo hneď po prvej noci som musel odcestovať za Fridrichom, a tak to išlo celý rok. Manželku som videl len raz za čas a chytalo ma za srdce, keď som videl, ako sa teší zakaždým, keď som sa vrátil.“

„Mal si ju rád?“

„Myslím, že áno, ale mal som manželku prvý raz v živote a nevedel som dobre, čo mám s ňou robiť, okrem tých vecí, čo robia manželia v noci, ale cez deň som nevedel, či ju mám hladkať ako dieťa, zaobchádzať s ňou ako s dámou, vykrstiť ju za to, aká je nemotorná, lebo ešte potrebovala otca, alebo jej všetko odpustiť, no potom bude rozmaznaná. Až kým mi koncom prvého roku nepovedala, že čaká dieťa, a vtedy som sa na ňu začal pozerať, akoby to bola Svätá Mária, keď som sa vracal z ciest, prosil som ju o odpustenie za to, že som bol preč, v nedeľu som ju vodieval na omšu, aby všetci videli, že Baudolinova dobrá manželka mu čoskoro dá dieťa, a v tie zriedkavé večery, keď sme boli spolu, sme sa rozprávali, čo budeme robiť s tým malým Baudolinom alebo Colandrinou, ktorá je v bruchu. Raz povedala, že Fridrich by dieťaťu mohol dať vojvodstvo, a ja som tomu takmer uveril. Ja som jej rozprával o ríši kňaza Jána a ona hovorila, že by mi ta samému nedovolila ísť ani za všetko zlato

sveta, lebo ktovie, aké pekné dámy sú tam a chcela vidieť to miesto, ktoré bolo krajšie ako Alessandria a Solero spolu. Potom som jej povedal o svätom grále, Colandrina vyvalila oči a povedala, pomysli si, Baudolino môj, pôjdeš ta, vrátiš sa s kalichom, z ktorého pil náš Pán, a staneš sa najslávnejším kresťanským rytierom, postavíš preň svätostánok v Montecastelle a budú sa naň chodiť pozerať až z Quargnenta… Fantazírovali sme ako dve deti a ja som si hovoril, úbohý Abdul, myslíš si, že láska je vzdialená princezná, ale moja láska je taká blízka, že ju môžem pohladkať za uškom, smeje sa a hovorí mi, že ju šteklím… Ale trvalo to krátko.“

„Prečo?“

„Práve keď bola tehotná, Alessandrijčania uzavreli spojenectvo s Janovom proti Silvanu d’Orba. Bolo ich len zopár, ale ponevierali sa okolo mesta a okrádali sedliakov.

V ten deň Colandrina vyšla za mestské hradby nazbierať kvety, lebo sa dozvedela o mojom príchode. Zastavila sa pri čriede oviec a žartovala s pastierom, ktorý patril medzi ľudí jej otca, keď ich napadla osudná banda, ktorá chcela ukradnúť ovce. Možno jej nechceli ublížiť, ale zhodili ju na zem a utekajúce ovce ju udupali… Pastier ušiel a ju našla rodina s vysokou horúčkou až neskoro večer, keď si všimli, že sa nevrátila. Guasco poslal po mňa, aby ma hľadali, a ja som sa cvalom vracal, ale aj tak mi to trvalo dva dni. Našiel som ju na smrteľnej posteli, a keď ma zbadala, usilovala sa ospravedlniť, lebo dieťa sa narodilo predčasne a bolo mŕtve, a ona sa trápila, pretože nebola schopná dať mi syna. Vyzerala ako vosková Panenka Mária a musel som priložiť ucho k jej perám, aby som počul, čo hovorí. Nepozeraj sa na mňa, Baudolino, vravela, lebo mám tvár napuchnutú od plaču, takže som nielen zlá matka, ale aj škaredá manželka… Keď zomierala, prosila ma o odpustenie, kým ja som prosil o odpustenie ju za to, že som jej nebol nablízku vo chvíli nebezpečenstva. Potom som požiadal, aby mi ukázali mŕtve dieťa, ale nechceli. Bolo, bolo…“

Baudolino sa odmlčal. Obrátil tvár dohora, akoby nechcel, aby mu Niketas videl do očí. „Bol to netvor,“ povedal po chvíľke, „ako si predstavujeme bytosti v krajine kňaza Jána. Tvár s maličkými očami ako dve štrbinky, chudučká hruď s dvoma rukami, ktoré vyzerali ako ramená chobotnice. A od brucha až po nohy bolo dieťa pokryté bielym páperím ako ovca. Pozeral som si ho len krátku chvíľku, potom som prikázal, aby ho pochovali,

nebol som si ani istý, či môžeme zavolať kňaza. Vyšiel som z mesta a celú noc som blúdil po Fraschete, hovoril som si, že som si celý život predstavoval bytosti z iných svetov, a v mojich predstavách to boli podivuhodné, zázračné bytosti, ktoré svojou odlišnosťou dosvedčovali nekonečnú moc Pána, ale potom, keď odo mňa Pán žiadal, aby som urobil to, čo robia všetci ostatní muži, nesplodil som zázračnú bytosť, ale príšernú obludu. Môj syn bol omylom prírody, Otto mal väčšmi pravdu, ako si myslel, bol som klamár, žil som ako klamár do takej miery, že ešte aj moje semeno splodilo lož. Mŕtvu lož. A vtedy som pochopil…“

„Takže,“ zaváhal Niketas, „rozhodol si sa zmeniť život…“

„Nie, pán Niketas. Rozhodol som sa, že ak toto mal byť môj osud, zbytočne by som sa usiloval stať sa takým ako ostatní. Bol som zasvätený lži. Ťažko vysvetliť, čo mi prechádzalo hlavou. Hovoril som si, kým si si vymýšľal, vymýšľal si veci, ktoré neboli pravdivé, ale stávali sa pravdivými. Vyvolal si zjavenie svätého Baudolina, vymyslel si knižnicu v Saint-Victor, poslal si mudrcov od Východu blúdiť po svete, zachránil si svoje rodné mesto tak, že si z chudej kravy urobil tučnú, ak sú v Bologni doktori, je to aj tvoja zásluha, v Ríme si si vymyslel zázraky, o ktorých sa Rimanom ani nesnívalo, podľa rozprávky Huga z Gabaly si vytvoril ríšu, aká nemá páru, zaľúbil si sa do chiméry a vymyslel si, že ti píše listy, ktoré nikdy nenapísala, všetci, čo ich čítali, boli nimi dojatí, dokonca aj tá, ktorá ich nikdy nenapísala, čiže cisárovná. A pritom jediný raz v živote, keď si chcel urobiť niečo ozajstné s tou najúprimnejšou ženou na svete, stroskotal si. Stvoril si niečo, v čo nikto neverí, ani po tom netúži. Radšej sa utiahni do sveta svojich zázračných bytostí, kde aspoň môžeš rozhodnúť o tom, nakoľko sú zázračné.“

19.

Baudolino zmení meno svojho mesta

„Ó, úbohý Baudolino,“ povedal Niketas, kým pokračovali v prípravách na cestu, „stratil si manželku a syna v rozkvete mladosti. A ja by som mohol zajtra stratiť telo svojho tela, svoju krásnu manželku rukou niektorého z tých barbarov. Ó, Konštantínopol, kráľovná miest, schránka Boha najvyššieho, chvála a sláva svojich ministrov, potešenie cudzincov, cisárovná cisárskych miest, pieseň piesní, nádhera nad nádhery, vzácne divadlo tých najvzácnejších vecí, čo len bude s nami, ktorí ťa opúšťame, nahí, akí sme vyšli z lona našich matiek? Kedy ťa znova uvidíme, také, aké si bolo kedysi, nie údolie plaču, zničené vojskom?“

„Mlč, pán Niketas,“ povedal mu Baudolino, „a nezabudni, že možno naposledy vychutnávaš tieto lahôdky kuchárskeho umenia. Čo sú tie mäsové guľky, ktoré voňajú ako celý váš trh s korením?“

„Keftedes a vôňu im dodáva škoricovník a trocha mäty,“ odpovedal Niketas, ktorého hneď prešiel smútok. „Na tento posledný deň sa mi podarilo zohnať trochu anízu, musíš ho hneď vypiť, ináč sa rozplynie vo vode ako dym.“

„Je dobrý, neohlupuje a cítiš sa po ňom, akoby si sníval,“ povedal Baudolino. „Keby som ho bol mal po smrti Colandriny, možno by mi pomohol na ňu zabudnúť, ako ty už zabúdaš na všetky nešťastia svojho mesta a opúšťa ťa hrôza z toho, čo sa stane zajtra. Ja som sa opíjal naším vínom, ktoré ťa náhle uspí, ale keď sa zobudíš, cítiš sa horšie ako predtým.“

Baudolinovi trvalo rok, kým sa dostal zo zúfalstva a melanchólie, do ktorej upadol, z celého roka si nespomínal na nič, iba na to, že sa dlho preháňal na koni po lesoch a nížinách, potom sa niekde zastavil a pil až dovtedy, kým neupadol do

dlhého a nepokojného spánku. V snoch sa mu zjavoval Zosim, ktorého konečne dolapil a vytrhol mu (spolu s bradou) mapu, čo ho doviedla do ríše, kde všetci novorodenci boli thinsirety a methagallinariovia. Nikdy viac sa nevrátil do Alessandrie, lebo sa bál, že by sa otec, matka alebo Guasco a jeho rodina chceli rozprávať o Colandrine a nenarodenom synovi. Často sa utiekal k Fridrichovi, ktorý ho otcovsky utešoval a chápal, usiloval sa ho rozptýliť tým, že mu dával dobré a pekné úlohy, ktoré mohol plniť v prospech ríše. Až mu jedného dňa povedal, že sa rozhodol nájsť riešenie pre Alessandriu, lebo jeho hnev už vyprchal, a chcel urobiť radosť Baudolinovi tak, že odstráni ten *vulnus*, pričom nemusí zničiť mesto.

Táto úloha znova vrátila Baudolinovi chuť do života. Fridrich sa chystal podpísať definitívny mier s lombardskými mestskými štátmi a Baudolino pochopil, že cisárovi išlo len o to, aby bol dôsledný. Fridrich nechcel, aby existovalo mesto, ktoré vzniklo bez jeho súhlasu, a navyše nieslo meno jeho nepriateľa. Dobre, keby bol Fridrich mohol znova založiť toto mesto, hoci aj na tom istom mieste, ale s iným menom, tak ako znova založil Lodi na inom mieste, ale s tým istým menom, bolo by všetko v najlepšom poriadku. Pokiaľ ide o Alessandrijčanov, čo vlastne chcú? Mať svoje mesto a venovať sa svojim obchodom. Čírou náhodou nazvali mesto podľa Alexandra III., ktorý bol mŕtvy, a tak sa nemohol uraziť, ak nazvú mesto iným menom. A tým sa vyriešilo všetko. Jedného pekného rána sa Fridrich dostaví so svojimi rytiermi pred hradby Alessandrie, všetci obyvatelia z neho vyjdú von, do mesta vstúpi procesia biskupov, odsvätí ho, ak sa dá povedať, že niekedy bolo posvätené, alebo ho odkrstia a potom znova pokrstia a nazvú ho Cesarea, mesto Cézara. Alessandrijčania prejdú popred cisára a uklonia sa mu, vrátia sa do svojho nového mesta a ujmú sa vlády nad ním, akoby to bolo iné mesto, ktoré založil cisár, a budú tam ďalej žiť, šťastní a blažení.

Ako vidno, Baudolino sa aj zo svojho zúfalstva liečil pomocou svojej živej predstavivosti.

Fridrichovi sa myšlienka celkom pozdávala, ibaže v tom období bolo preňho ťažké vrátiť sa do Talianska, lebo musel usporiadať dôležité záležitosti s germánskymi feudálmi. Baudolino sa podujal na úlohu vyjednávača. Váhal, keď mal vstúpiť do mesta, ale prišli mu oproti rodičia a všetci traja sa rozplynuli v oslobodzujúcich slzách. Starí priatelia sa tvárili,

akoby sa Baudolino nebol nikdy oženil, a skôr než začal hovoriť o svojom poslaní, vzali ho do krčmy ako za starých čias, poriadne ho opili trpkastým bielym vínom z Gavi, ktoré neuspáva, ale povzbudzuje ducha. Vtedy im Baudolino porozprával o svojom pláne.

Prvý reagoval Gagliaudo: „Stal sa z teba taký hňup ako ten tvoj pán, ktorému slúžiš. Pozrime sa, máme sa hrať na skrývačku, najprv vyjdeme a potom sa vrátime, hore-dolu, sem a tam, vyjdi ty, nech vojdem ja, nie, ďakujem, nech sa ti páči, chýba len, aby niekto zahral na gajdách a zatancujeme si na sviatok svätého Baudolina…“

„Nie, je to dobrý nápad,“ povedal Boidi, „ale potom sa už nebudeme volať Alessandrijčania, ale Cesarejčania, a ja sa hanbím, ja sa pred tými z Asti nedám ponížiť.“

„Prestaňme s tými hlúposťami, vždy sa nájde spôsob, ako nás ostatní spoznajú,“ potvrdil Oberto del Foro, „Pre mňa za mňa môžu aj znova pokrstiť mesto, ale ja sa nemôžem zmieriť s tým, že by sme mali prejsť popred neho a ukloniť sa mu. Nakoniec, my sme postavili mesto preňho a nie on pre nás, tak nech sa nenafukuje.“

Cuttica Quargnento povedal, že nech je nový krst, a komu na tom záleží, či sa mesto volá Cesaretta, alebo Cesarona, preňho môže byť aj Cesira, Olivia, Sofronia alebo Eutropia, ale problém je v tom, či nám chce Fridrich poslať svojich miestodržiteľov, alebo sa uspokojí s tým, že odovzdá legitímnu investitúru konzulom, ktorých my zvolíme.

„Vráť sa k nemu a spýtaj sa, ako to chce urobiť,“ povedal mu Guasco. A Baudolino: „To áno, ja budem chodiť hore-dolu cez Pyrenejské Alpy, až kým sa nedohodnete. Nie, páni, vy dajte plnú moc dvom z vás, ktorí pôjdu so mnou k cisárovi, a spolu pripravíme niečo, čo by vyhovovalo všetkým. Keď Fridrich znova uvidí až dvoch Alessandrijčanov, začnú ho žrať mrle a uvidíte, že prijme dohodu, len aby sa ich zbavil.“

Spolu s Baudolinom naozaj odišli dvaja vyslanci mesta, Anselmo Conzani a Teobaldo, jeden z rodiny Gauscovcov. Cisár ich prijal v Norimbergu a podarilo sa im uzavrieť dohodu. Rýchlo vyriešili aj problém s konzulmi, išlo len o to, aby zachovali formu. Mali ich zvoliť Alessandrijčania, stačilo, aby ich menovanie potvrdil cisár. Pokiaľ ide o vzdanie úcty poklonou, Baudolino vzal cisára nabok a povedal mu: „Otče môj, ty ta nemôžeš ísť a budeš musieť poslať svojho vyslanca. Tak

pošli mňa. Nakoniec, som ministerský úradník a ako takého si ma vo svojej nesmiernej dobrote poctil titulom rytierskeho opasku, takže som *Ritter*, ako sa tu hovorí.“

„Áno, ale stále patríš k služobnej šľachte, môžeš mať feudum, ale nemôžeš ho udeľovať, nemôžeš mať vazalov a…“

„A čo na tom záleží mojim rodákom, pre nich stačí, aby to bol niekto na koni, kto rozkazuje. Vzdajú úctu tvojmu predstaviteľovi, teda tebe, ale tvojím predstaviteľom budem ja, ktorý som jedným z nich, a tak im nepadne zaťažko klaňať sa ti. Potom, ak chceš, prísahu a všetko ostatné môžu zložiť cisárskemu kancelárovi, ktorý bude stáť vedľa mňa, a tak si ani neuvedomia, kto z nás dvoch je dôležitejší. Musíš chápať, akí sú títo ľudia. Ak takto navždy urovnáme celý spor, nebude to dobré pre všetkých?“

A tak sa v polovici marca 1183 konala ceremónia. Baudolino sa ustanovil v slávnostnej uniforme, takže vyzeral dôležitejšie ako markíz z Monferrata, a rodičia ho hltali očami. Ruku mal na rukoväti meča a biely kôň pod ním nepokojne prestupoval. „Je vyfintený ako panský pes,“ povedala oslepená matka. Po oboch bokoch mal dvoch cisárskych strelcov s cisárskymi insígniami, cisárskeho kancelára Rudolfa a mnoho ďalších šľachticov ríše, biskupov, ktorých sa nemohli dorátať, tomu však už nikto nevenoval pozornosť. A boli tu aj predstavitelia iných lombardských miest, ako Lanfranco z Coma, Siro Salimbene z Pavie, Filip z Casale, Gerardo z Novary, Pattinerio z Ossony a Malavisca z Brescie.

Baudolino zaujal pozíciu rovno oproti mestskej bráne, z ktorej jeden za druhým vychádzali všetci Alessandrijčania, s malými deťmi v náručí, podopierajúc starcov, chorí na voze, dokonca aj hlupáci a chromí, hrdinovia obliehania, ktorí zostali bez nohy či ruky, alebo dokonca s holým zadkom na drevenej doske s kolesami a odrážali sa rukami. Pretože nevedeli, ako dlho majú zostať vonku, mnohí si so sebou zobrali niečo na posilnenie, niekto chlieb so salámou, iný pečené kurča, ďalší koše s ovocím, nakoniec celý sprievod vyzeral ako na obrovskom výlete do prírody.

V skutočnosti bolo ešte chladno a polia pokrývala inovať, takže sedieť na zemi sa nedalo. Občania, zbavení mesta, zostali stáť, prestupovali z nohy na nohu, dýchali si na ruky a ktosi

poznamenal: „Kedy sa skončí ten cirkus, lebo sme nechali hrniec na ohni.“

Cisárovi ľudia vstúpili do mesta a nikto nevedel, čo tam robili, dokonca ani Baudolino, ktorý zostal vonku a čakal na slávnostný návrat. Potom vyšiel jeden biskup a oznámil, že je to mesto Cesarea, vďaka svätému rímskemu cisárovi. Cisárovi ľudia, ktorí stáli za Baudolinom, zdvihli zbrane a insígnie a blahorečili veľkému Fridrichovi. Baudolino pohnal koňa do klusu, podišiel k prvému radu a ako cisársky vyslanec oznámil, že Fridrich práve založil toto vznešené mesto zo siedmich miest, a to z Gamondia, Marenga, Bergoglia, Roboreta, Solera, Fora a Oviglia, a dal mu meno Cesarea a odovzdáva ho obyvateľom spomínaných miest, tu zhromaždeným, a vyzýva ich, aby sa ujali tohto stovežatého daru.

Cisársky kancelár vymenoval niektoré články dohody, ale všetkým bolo zima a rýchlo preleteli články, týkajúce sa *regalia*, ako súdne právomoci, cestné dane a všetky tie veci, vďaka ktorým vstupovala dohoda do platnosti. „Ideme, Rodolfo,“ povedal Baudolino cisárskemu kancelárovi, „aj tak je to celé iba fraška a čím skôr skončíme, tým lepšie.“

Vyhnanci sa začali vracať a prišli všetci okrem Oberta del Foro, ktorý sa nezmieril s potupou úklonu, on, čo porazil Fridricha, preto delegoval ako *nuncii civitatis* Anselma Conzaniho a Teobalda Guasca.

Keď prechádzali popred Baudolina, *nunciovia* nového mesta Cesarea zložili formálnu prísahu, aj keď hovorili v takej strašnej latinčine, že keby boli neskôr tvrdili, že prisahali niečo celkom iné, nedalo by sa to vyvrátiť. Ostatní ich nasledovali a lenivo naznačili pozdrav a niektorí dodali: „Zdravím ťa, Baudolino, ako sa máš, Baudolino, hľaďmeže, Baudolino, dávno sme sa nevideli, Baudolino, však?“ Keď prechádzal Gagliaudo, zahundral, že to nie je vážna vec, ale zdvorilo si nadvihol klobúk, a keďže si ho nadvihol pred tým naničhodníkom svojím synom, malo to väčšiu hodnotu, akoby bol oblízal nohy Fridrichovi.

Keď sa ceremónia skončila, tak Lombarďania, ako aj Teutóni sa čo najskôr vzdialili, akoby sa hanbili. Baudolino však išiel s rodákmi za hradby a počul, ako hovoria:

„Pozrite sa, aké pekné mesto!“

„No vieš, že sa celkom podobá na to, akože sa volalo, čo tu bolo predtým?“

„Nože sa pozrite, akú techniku majú tí Germáni, ani čo by si bičom plesol, postavili také krásne mesto!“

„Pozri sa tam na koniec, vyzerá to ako môj dom, postavili mi presne taký istý!“

„Chlapci,“ kričal Baudolino, „poďakujte, že ste sa z toho dostali bez platenia dane za oranie!“

„A ty sa tu nenafukuj, lebo nakoniec tomu sám uveríš.“

Bol to pekný deň. Baudolino si zložil všetky odznaky svojej moci a išiel oslavovať. Na námestí pred katedrálou tancovali v kruhu dievčatá, Boidi zaviedol Baudolina do krčmy a v tom prístrešku páchnucom cesnakom si všetci čapovali víno priamo zo sudov, lebo v ten deň už nebolo ani sluhov, ani pánov, ani slúžok z krčmy, ktoré si už niekto odviedol do izieb hore, ale ako vieme, muž je lovec.

„Krv Kristova,“ povedal Gagliaudo a nalial si trochu vína na rukáv, aby ukázal, že látka ho nevsiakne a kvapka zostane nedotknutá, s rubínovým odleskom, čo svedčí o tom, že je to dobré víno. „Teraz ho budeme pár rokov volať Cesarea, aspoň na pergamenoch s pečaťou,“ pošepkal Boidi Baudolinovi, „ale potom ho začneme volať tak ako predtým a chcel by som vidieť, či si to niekto všimne.“

„Áno,“ povedal Baudolino, „potom budete volať mesto tak ako predtým, lebo tak ho volala anjelská Colandrina a teraz, keď je v raji, mohla by sa pomýliť a poslať svoje požehnanie niekde inde.“

„Pán Niketas, teraz som sa cítil takmer vyrovnaný so svojím nešťastím, lebo synovi, ktorého som nikdy nemal, a manželke, ktorú som mal len veľmi krátko, som aspoň daroval mesto, ktoré nikto viac nezničí. Možno,“ dodal Baudolino, rozohnený anízom, „jedného dňa sa Alessandria stane novým Konštantínopolom, tretím Rímom, samá veža a bazilika, zázrak vesmíru.“

„Buď vôľa Božia,“ zaželal Niketas a zdvihol kalich.

20.

Baudolino znova nájde Zosima

V apríli podpísali cisár a liga lombardských mestských štátov v Costanzi definitívnu dohodu. V júni sa dopočuli zmätené správy z Byzancie.

Pred tromi rokmi zomrel Manuel a na trón nastúpil jeho syn Alexios, ktorý bol ešte takmer dieťa. Nevychované dieťa, dodával Niketas, ktoré trávilo dni pochabosťami, nepoznalo radosť ani bolesť, venovalo sa poľovačke a jazde na koni, zabávalo sa s chlapcami, kým na dvore sa mnohí kandidáti zaoberali tým, ako si získať bazilisu, jeho matku, navoňaní ako hlupáci a ovešaní náhrdelníkmi sťa ženy, ďalší rozhadzovali štátny majetok, každý sa hnal uspokojiť svoje vlastné chúťky a bojovali jeden proti druhému, akoby sa zrútil oporný stĺp a všetko sa prevážilo na opačnú stranu.

„Proroctvo, ktoré sa zjavilo pri smrti Manuela, sa vypĺňalo," povedal Niketas. „Jedna žena porodila chlapca s krátkymi a zle vyvinutými údmi, príliš veľkou hlavou, a to bola predzvesť polyarchie, ktorá je matkou anarchie."

„Od našich špiónov som sa dozvedel, že v tieni za tým všetkým bol bratranec Andronikus," povedal Baudolino.

„Bol synom brata Manuelovho otca, čiže akoby bol strýkom malému Alexiovi. Až dovtedy bol v exile, lebo Manuel ho považoval za ľstivého zradcu. Teraz sa prefíkane votrel do priazne mladého Alexia, akoby ľutoval svoje prehrešky a chcel mu ponúknuť ochranu, až postupne nadobudol čoraz väčšiu moc. Za pomoci komplotov a travičstva vystupoval po schodoch až na cisársky prah, a keď už bol starý a utýraný závisťou a nenávisťou, vyvolal povstanie občanov Konštantínopola a dal sa vyhlásiť za bazilea. Kým prijímal posvätnú hostiu, prisahal, že prijíma moc len preto, aby mohol chrániť mladého synovca, ale

hneď potom jeho zlý duch, Stefanus Hagiokristoforita zaškrtil chlapca Alexia tetivou z luku. Keď mu priniesli mŕtvolu toho úbožiaka, Andronikus nariadil, aby telo hodili na morské dno a predtým mu odrezali hlavu, ktorú potom schovali na mieste nazývanom Katabate. Nepochopil som, prečo vybrali tento starý zrúcaný kláštor za hradbami Konštantínopola.“

„Ja viem prečo. Moji špióni mi priniesli správu, že Hagiokristoforita mal pri sebe špiritistického mnícha, ktorého si Andronikus po Manuelovej smrti vzal k sebe ako odborníka na čiernu mágiu. Aká náhoda, volal sa Zosim a hovorilo sa o ňom, že vie vyvolávať mŕtvych medzi ruinami toho kláštora, kde vytvoril podzemné sídlo… Konečne som našiel Zosima alebo som aspoň vedel, kde ho hľadať. Stalo sa to v novembri 1184, keď nečakane zomrela Beatrice Burgundská.“

Ďalšia odmlka. Baudolino mlčky pil.

„Považoval som jej smrť za trest. Bolo to zákonité, že po druhej žene môjho života zomrela aj moja prvá láska. Mal som viac ako štyridsať rokov. Počul som, že v Terdone bol alebo ešte je kostol a tí, čo v ňom boli pokrstení, žili až do štyridsiatich rokov. Prekonal som hranicu určenú pre zázrakom uzdravených. Mohol som pokojne zomrieť. Nevedel som však vydržať pohľad na Fridricha. Smrť Beatrice ho zlomila, chcel sa venovať prvorodenému synovi, ktorý mal už dvadsať rokov, ale bol čoraz krehkejší, a cisár pomaly pripravoval nástupníctvo pre druhého syna Henricha, ktorého dal korunovať za kráľa Talianska. Môj úbohý otec zostarol a mal bielu bradu… Niekoľko ráz som sa ešte vrátil do Alessandrie a zistil som, že moji pokrvní rodičia zostarli ešte väčšmi. Sivovlasí, ufrflaní a ľahkí ako chumáčiky, ktoré na jar vietor nesie po poliach, ohnutí ako kríky vo vetre, trávili dni pri ohnisku a hádali sa pre panvicu, ktorú niekto po sebe neodložil, pre jedno vajce, čo komusi z nich vypadlo. A zakaždým, keď som k nim prišiel, mi vyčítali, že k nim nikdy nechodím. Rozhodol som sa urobiť poslednú vec vo svojom živote a ísť hľadať Zosima do Byzancie, aj keby som potom musel stráviť posledné roky života s vypichnutými očami v kobke.“

Cesta do Konštantínopola mohla byť nebezpečná, lebo pred niekoľkými rokmi, ešte predtým, než sa Andronikus zmocnil vlády, poštval obyvateľov mesta, aby zaútočili na Latinov, mnohých pozabíjali, vykradli ich domy a mnohí z nich sa museli

uchýliť na Principské ostrovy, aby sa zachránili. Teraz sa zdalo, že Benátčania, Janovčania alebo Pisančania sa mohli pohybovať po meste, lebo boli potrební pre blahobyt ríše, ale Guglielmo II., kráľ Sicílie, vyrážal proti Byzancii a Pogréčtencom bolo celkom jedno, či je niekto Provensálec, Germán, Sicílčan alebo Riman. Naši cestovatelia sa rozhodli vyplávať z Benátok ako výprava obchodníkov, ktorá prichádza (bola to Abdulova myšlienka) z Taprobane. Len málokto a možno nikto nevedel, kde je Taprobane a akým jazykom sa tam hovorí.

Baudolino bol prezlečený za perzského hodnostára, rabbi Šalamún, ktorého by boli identifikovali ako žida aj v Jeruzaleme, bol lekárom výpravy v peknom tmavom plášti posiatom znameniami horoskopu, Básnik v belasom kaftane vyzeral ako turecký obchodník, Kyot mohol byť Libanončan, jeden z tých, čo sú oblečení ako chudáci, ale majú pančuchy plné zlata, Abdul, ktorý si vyholil hlavu, aby nebolo vidieť jeho červené vlasy, dopadol tak, že vyzeral ako vysokopostavený eunuch, a Borone bol jeho sluhom.

Pokiaľ ide o jazyk, rozhodli sa hovoriť medzi sebou žargónom zlodejov, ktorý sa naučili v Paríži a ktorý všetci dokonale ovládali, čo nám mnoho prezrádza o tom, koľko námahy vynaložili na štúdium v tých blažených dňoch. Jazyk bol nezrozumiteľný pre samotných Parížanov a Byzantínci ho pokojne mohli považovať za jazyk Taprobanu.

Vyrazili z Benátok začiatkom leta, v auguste sa zastavili v jednom prístave, kde sa dozvedeli, že Sicílčania obsadili Solún a možno sa už roja pozdĺž severného brehu Marmarského mora. Vplávali do tejto morskej úžiny uprostred noci, kapitán radšej zvolil veľkú okľuku okolo protiľahlého pobrežia a potom zamieril do Konštantínopola, akoby prišiel z Chalcedónie. Túto obchádzku im kapitán vynahradil tým, že im prisľúbil kráľovské vylodenie, lebo, ako hovoril, Konštantínopol treba vidieť, ako sa vynára v prvých slnečných lúčoch.

Keď Baudolino a jeho druhovia na úsvite vystúpili na mostík, pocítili sklamanie, lebo pobrežie bolo zahalené hustou hmlou, ale kapitán ich uistil, že takto pomaly sa treba približovať k mestu a opar, cez ktorý už prenikali prvé ranné zore, sa postupne rozplynie.

Po ďalšej hodine plavby ukázal kapitán na biely bod, bol to vrchol kupoly, ktorá vyčnievala z hmly… Na bielom pozadí sa črtali pozdĺž pobrežia stĺporadia palácov, obrysy a farby domov,

zvonice s ružovým odleskom a nižšie hradby s vežičkami. Potom zrazu veľký tieň, cez ktorý plávali obláčiky hmly, klesajúce z výšky, až sa zrazu vynorila pôvabná a slnečnými lúčmi ožiarená kupola Svätej Sofie, akoby sa zázrakom vynorila z ničoho.

Od tej chvíle pokračovalo nepretržité odhaľovanie ďalších veží a kupol, ktoré sa týčili k nebu, postupne čoraz jasnejšiemu, spomedzi triumfujúcej zelene. Pozlátené stĺpy, biele stĺporadia, ružový mramor, vznešený Bukoleonov cisársky palác s cyprusmi v pestrofarebnom labyrinte visutých záhrad. A potom ústie Zlatého rohu s veľkou reťazou, ktorá zahradzovala vstup, a napravo biela Galatejská veža.

Baudolino dojato rozprával a Niketas smutne opakoval, aký krásny bol Konštantínopol.

„Ach, bolo to mesto plné vzrušenia," povedal Baudolino. „Len čo sme prišli, hneď sme pochopili, čo sa tam deje. Dostali sme sa do hypodrómu, keď robili prípravy na mučenie bazileovho nepriateľa…"

„Andronikus sa správal, akoby sa zbláznil. Vaši latinskí Sicílčania spustošili Solún, Andronikus dal urobiť niektoré práce na opevnení a potom akoby zabudol na nebezpečenstvo. Vrhol sa do víru ľahkomyseľného života a tvrdil, že sa niet prečo báť nepriateľov, odsudzoval na mučenie tých, ktorí mu mohli pomôcť, odchádzal z mesta v spoločnosti neviestok a konkubín, skrýval sa v údoliach a v lesoch ako zviera, nasledovaný ženskými ako kohút sliepkami, ako Dionýzos a jeho bakchantky, chýbalo už len, aby si navliekol kožu sŕňaťa a ženské šaty šafranovej farby. Navštevoval len flautistov a hetéry, bezuzdný ako Sardanapalos, klzký ako had, nevládal znášať ťarchu svojho bezuzdného hodovania a jedol nečisté zviera z Nílu, podobné krokodílovi, o ktorom sa hovorilo, že povzbudzuje ejakuláciu… Nechcel by som však, aby si ho považoval za zlého pána. Urobil aj mnoho dobrých vecí, znížil dane, vydal edikty, ktorými zabránil potopiť v prístavoch poškodené lode a potom ich vykradnúť, opravil starý podzemný vodovod, dal opraviť Kostol štyridsiatich svätých martýrov…"

„V podstate to bol skvelý muž…"

„Nevkladaj mi do úst, čo som nepovedal. Je to tak, že bazileus musí používať moc na konanie dobrých vecí, ale aby si zachoval moc, musí robiť zlé veci. Aj ty si žil vedľa panovníka, aj ty si priznal, že bol súčasne vznešený, prchký a krutý, a

zároveň sa staral o všeobecné blaho. Jediný spôsob, ako sa nedopúšťať hriechu, je usadiť sa na stĺpe, ako to robili kedysi svätí otcovia, ale všetky tieto stĺpy sa už rozpadli.“

„Nechcem s tebou diskutovať o spôsobe, akým by mala byť spravovaná táto ríša. Je to vaša ríša, alebo aspoň bola. Pokračujem vo svojom rozprávaní. Ubytovali sme sa tu, u týchto Janovčanov, lebo som vytušil, že mojimi najspoľahlivejšími špiónmi boli práve oni. A práve Boiamondo jedného dňa zistil, že sa večer bazileus zúčastní v starej hrobke v Katabate na magických obradoch. Ak sme chceli vysliediť Zosima, bola to dobrá príležitosť.“

Keď prišiel večer, vybrali sa ku Konštantínovým hradbám, kde stál neďaleko Kostola najsvätejších apoštolov malý pavilón. Boiamondo povedal, že odtiaľ sa dá priamo prejsť do hrobky a vyhnúť sa tak kláštornému kostolu. Otvoril dvere, zostúpili po niekoľkých šmykľavých schodíkoch a ocitli sa na chodbe, ktorá páchla vlhkou stuchlinou.

„Tu sme,“ povedal Boiamondo, „choďte ďalej a vyjdete v hrobke.“

„Ty nejdeš s nami?“

„Ja nejdem tam, kde sa obcuje s mŕtvymi. Radšej obcujem so živými, a najradšej so ženami.“

Pokračovali v ceste sami a prešli cez sálu, ktorá mala miestami znížený strop a z ktorej bolo vidieť jedáleň, rozhádzané postele, kalichy poprevracané na zemi, neumyté taniere a stopy hýrenia. Skazený Zosim tu očividne nielen vykonával svoje obrady so zosnulými, ale aj niečo iné, proti čomu by Boiamondo nič nemal. Ale všetky stopy orgií boli v rýchlosti zahladené a odpratané do najtmavších kútov, lebo v ten večer Zosim mal schôdzku s bazileom, aby sa mohol rozprávať s mŕtvymi a nie s prostitútkami, lebo každý vie, hovoril Baudolino, že ľudia uveria všetkému, ak to hovoria mŕtvi.

Za miestnosťou bolo vidieť svetlá a oni vstúpili do ozajstnej kruhovej hrobky, osvetlenej horiacimi trojnožkami. Hrobka bola obkolesená stĺporadím a za stĺpmi bolo vidieť vchody do chodieb alebo tunelov, ktoré viedli ktovie kam.

V strede hrobky bola miska plná vody, na jej okraji bol dookola kanálik plný olejovitej tekutiny. Vedľa misky na nízkom stĺpe ležalo niečo neurčité, prikryté červenou látkou. Z mrmlania, ktoré sa ozývalo, Baudolino pochopil, že Andronikus sa teraz

zveril hydromantom, čiže tým, ktorí ako Zosim vedeli veštiť z toho, že ponorili predmety, patriace zomrelým, do vody. Vedelo sa o ňom, že najprv sa zveril do rúk bruchovravcom a astrológom a márne hľadal v Byzancii niekoho, kto by vedel tak ako antickí Gréci čítať budúcnosť z letu vtákov, a nedôveroval ani úbožiakom, ktorí sa chvastali, že vedia veštiť zo snov.

Baudolino a jeho druhovia prešli poza oltár, a keď sa obrátili, uvideli ikonostáz, na ktorom dominoval Kristus Pantokrat, ktorý ich pozoroval prísnymi a široko roztvorenými očami.

Baudolino poznamenal, že ak boli Boiamondove správy spoľahlivé, čoskoro niekto príde a treba sa schovať. Vybrali si tú časť stĺporadia, kam trojnožky nevrhali svetlo, a tam sa ukryli práve včas, lebo už bolo počuť kroky prichádzajúcich.

Z ľavej strany ikonostázu vstúpil Zosim, zakrútený do plášťa, ktorý sa podobal na plášť rabbiho Šalamúna. Baudolino až podskočil od zlosti a tváril sa, akoby chcel vyjsť zo skrýše a vrhnúť sa na zradcu. Mních úctivo kráčal pred človekom v okázalom šate, ktorého nasledovali ďalší dvaja ľudia. Z úctivého správania obidvoch sa dalo usúdiť, že ten prvý bol bazileus Andronikus.

Vládca sa náhle zastavil, ohúrený scénou, ktorú uvidel. Zbožne sa prežehnal pred ikonostázom, potom sa spýtal Zosima: „Prečo si ma sem priviedol?“

„Môj pane,“ odpovedal Zosim, „priviedol som ťa sem, lebo len na posvätných miestach sa dá robiť naozajstné vodné čarovanie a nadviazať správne spojenie s ríšou zosnulých.“

„Nie som zbabelec,“ povedal bazileus a znova sa prežehnal, „ale ty sa nebojíš vyvolávať zosnulých?“

Zosim sa sebavedome rozosmial: „Pane, mohol by som zodvihnúť tieto ruky a spiaci večným spánkom v tisícoch hrobiek v Konštantínopole by sa pokorne rozbehli k mojim nohám. Ale nepotrebujem oživovať tie telá. Mám zázračný predmet, ktorý použijem na nadviazanie rýchlejšieho spojenia so svetom tieňov.“

Zapálil žeravé poleno v jednej z trojnožiek a priložil ho ku kanálu na okraji misky. Olej sa vznietil a koruna plameňov sa rozbehla okolo vodnej hladiny a osvetlila ju trblietavými odleskami.

„Zatiaľ nič nevidím,“ povedal bazileus skláňajúci sa nad miskou. „Spýtaj sa tej svojej vody, kto sa chystá obsadiť moje

miesto. Všimol som si nepokoje v meste a chcem vedieť, koho mám zničiť, aby som sa nemusel báť."

Zosim sa priblížil k veci prikrytej červenou látkou, ktorá bola položená na podstavci, teatrálnym pohybom strhol látku a ukázal bazileovi čosi okrúhle, čo držal v rukách. Naši priatelia nemohli rozoznať, o čo išlo, ale bazileus rozochvene ustupoval dozadu, akoby sa usiloval vzdialiť od príšerného pohľadu. „Nie, nie," povedal, „toto nie! Žiadal si ma o ňu pre svoje obrady, ale nevedel som, že mi ju ukážeš!"

Zosim zdvihol svoju korisť a ukázal ju nejestvujúcemu obecenstvu ako monštranciu, obracal sa s ňou v tomto brlohu na všetky strany. Bola to hlava mŕtvolky s črtami ešte nedotknutými, akoby bola práve oddelená od tela, oči zatvorené, nozdry roztiahnuté na jemnom nosíku, malé, zľahka pootvorené pery odhaľovali rad zúbkov. Nehybnosť a zvláštna ilúzia života na tvári pôsobili tým posvätnejšie, že tvárička mala zlatistú farbu a takmer žiarila vo svetle plamienkov, ku ktorým ju Zosim približoval.

„Musel som použiť hlavu tvojho synovca Alexia," hovoril Zosim bazileovi, „aby sa obrad mohol uskutočniť. Alexios bol s tebou spojený pokrvným zväzkom a len jeho prostredníctvom sa môžeš spojiť s ríšou mŕtvych." Potom pomaly ponoril do tekutiny tú strašnú malú vec, nechal ju klesnúť na dno misy, a Andronikus sa nad ňu sklonil, nakoľko mu koruna plamienkov dovolila. „Voda sa skalila," povedal jedným dychom.

„Našla v Alexiovi pozemský prvok, ktorý hľadala, a teraz sa ho spytuje," šepkal Zosim. „Počkáme, kým sa ten mrak rozptýli."

Naši priatelia nemohli vidieť, čo sa deje vo vode, ale pochopili, že sa napokon vyčistila a na dne sa vynorila tvár malého bazilea. „Do pekla, nadobúda pôvodnú farbu," koktal Andronikus, „a čítam znaky, ktoré sa mu zjavili na čele… Och, zázrak… Iota, Sigma…"

Naši priatelia sa nemuseli vyznať vo vodnom čarovaní, aby pochopili, čo sa tu odohralo. Zosim vzal hlavu mŕtveho cisára, vyryl mu na čelo dve písmená, potom mu natrel tvár zlatou farbou rozpustnou vo vode. A keď sa náter rozpustil, nešťastná obeť odovzdala objednávateľovi svojej vraždy správu, ktorú mu chcel Zosim alebo niekto iný odovzdať.

Andronikus naozaj slabikoval: „Iota, Sigma, Is… Is…" Vystrel sa, viac ráz si nakrútil chlpy z brady na prst, zdalo sa, že z očí mu šľahajú plamene. Sklonil hlavu, akoby rozmýšľal,

potom ju zdvihol ako ohnivý kôň, ktorý sa len s námahou zdržiava: „Isaakios!“ skríkol. „Nepriateľ je Isaakios Komnénos! Čo kuje tam na Cypre? Pošlem za ním celú flotilu a zničím ho skôr, ako sa pohne, ničomník!“

Jeden z jeho dvoch sprievodcov vyšiel z tieňa a Baudolino si všimol, že má tvár, akoby bol pripravený upiecť aj vlastnú matku, keby mu na stole chýbalo mäso. „Pane,“ povedal muž, „Cyprus je príliš ďaleko a tvoja flotila by musela vyplávať z Marmarského mora, preplaviť sa miestami, ktoré ovláda armáda kráľa Sicílie. Ale tak ako ty nemôžeš ísť k Isaakiovi, ani on nemôže prísť k tebe. Ja by som nemyslel na Komnéna, ale na Isaakia Angela, ktorý je v meste, a vieš, že ťa nemá rád.“

„Stefanus,“ rozosmial sa pohŕdavo Andronikus, „ty by si chcel, aby som sa obával Isaakia Angela? Ako si si mohol pomyslieť, že ten neschopný nafúkanec nesúci celkom na nič by ma mohol ohroziť? Zosim, Zosim,“ rozzúrene sa obrátil na čarodejníka, „táto voda a táto hlava mi hovoria buď o niekom, kto je príliš ďaleko, alebo o niekom, kto je príliš hlúpy! Načo máš oči, ak nevieš čítať v tejto miske plnej šťanky?“ Zosim pochopil, že mu hrozí strata zraku, ale na jeho šťastie, znova prehovoril Stefanus. Baudolino si všimol vnútorné uspokojenie, ktorým Stefanusa napĺňal prísľub nových zločinov, a z toho usúdil, že je to Stefanus Hagiokristoforita, Andronikov zlý duch, ten, ktorý zahrdúsil chlapca Alexia a sťal mu hlavu.

„Pane, nepohŕdaj zázrakmi. Veď si sám videl, že na chlapcovej tvári sa zjavili znaky, ktoré tam určite neboli, kým žil. Isaakios Angelus je iste malý zbabelec, ale nenávidí ťa. Aj menší a bezvýznamnejší zbabelci ako on už pripravili o život veľkých a odvážnych mužov, ako si ty, aj keď… Daj mi svoj súhlas, a ešte dnes v noci uväzním Angela, vlastnými rukami mu vylúpnem oči a potom ho napichnem na jeden zo stĺpov jeho paláca. Ľudu sa povie, že si dostal znamenie z nebies. Lepšie odstrániť hneď niekoho, kto ťa ešte neohrozuje, ako ho nechať žiť, až kým ťa jedného dňa neohrozí. Zasiahneme prví.“

„Ty sa ma usiluješ využiť, aby si sa pomstil za nejakú svoju krivdu,“ povedal bazileus, „ale je možné, že zlo, ktoré spôsobíš, bude dobrom pre mňa. Odstráň toho Isaakia. Len ma mrzí…“ a pozeral sa na Zosima takým spôsobom, až sa roztriasol ako osika, „že keď Isaakios zomrie, nikdy sa nedozvieme, či ma chcel naozaj zničiť a či mi tento mních povedal pravdu. Ale napokon mi naznačil správne podozrenie a podozrenie zo zla sa

takmer vždy ukáže správne. Stefanus, musíme mu preukázať našu vďačnosť. Postaraj sa, aby dostal, o čo požiada.“

Dal pokyn svojim dvom sprievodcom, vyšiel von a nechal Zosima pomaly sa spamätávať z hrôzy, od ktorej skamenel vedľa svojej misy.

„Hagiokristoforita naozaj nenávidel Isaakia Angela a určite sa dohodol so Zosimom, aby ho dostal do nešťastia,“ povedal Niketas. „Ale keď urobil zadosť svojej zlobe, neposlúžil tým svojmu pánovi, iba urýchlil jeho skazu.“

„Viem,“ povedal Baudolino, „ale v podstate v ten večer mi nezáležalo na tom, aby som pochopil, čo sa dialo. Stačilo mi vedieť, že Zosim je v mojich rukách.“

Len čo stíchli kroky kráľovských návštevníkov, Zosim si zhlboka vydýchol. Napokon, pokus sa podaril. Pošúchal si ruky, na perách sa mu objavil ľahký spokojný úsmev, vybral chlapcovu hlavu z vody a položil ju, kde bola predtým. Potom sa obrátil, prezrel si celú hrobku, hystericky sa rozosmial, zdvihol ruky a kričal: „Mám v rukách bazilea! Teraz sa nebojím ani mŕtvych!“

Len čo dohovoril, naši priatelia pomaly vystúpili na svetlo. Tí, ktorí čarujú, sa niekedy napokon presvedčia, že hoci oni sami neveria v diabla, diabol verí v nich. Nech už bol Zosim akokoľvek drsný, pri pohľade na sprievod príšer, ktoré sa vynárali, akoby nastal deň posledného súdu, sa zachoval príkladne úprimne. Ani sa neusiloval zakryť vlastné pocity, úplne ich stratil a zamdlel.

Prebral sa, keď ho Básnik polial zázračnou vodou. Otvoril oči a na dlaň od svojho nosa mal Baudolina, ktorý budil väčšiu hrôzu ako bytosť z iného sveta. V tej chvíli Zosim pochopil, že mu nehrozia plamene neistého pekla, ale celkom istá pomsta jeho dávnej obete.

„Urobil som to v službách svojho pána,“ rýchlo povedal, „a poslúžil som tým aj tebe, postaral som sa, aby ten list koloval lepšie, ako by si to urobil ty…“ Baudolino povedal: „Zosim, nie zo zloby, ale keby som mal poslúchnuť, čo mi káže Pán v tejto chvíli, rozpáral by som ti zadok. Ale keďže by to bola priveľká námaha, ako vidíš, zdržím sa toho.“ A vyťal mu spakruky, takže sa mu hlava dva razy otočila.

„Som bazileov človek, ak mi skrivíte čo i len jediný chlp na brade, prisahám, že…“ Básnik ho schmatol za vlasy, priložil mu

tvár k plamienkom, ktoré ešte vždy horeli okolo misky, a Zosimova brada začala tlieť.

„Ste blázni," zvolal mních a usiloval sa vyslobodiť z Abdulovho a Kyotovho zovretia, tí ho však držali a vykrútili mu ruky za chrbát. A Baudolino mu uštedril úder do tyla, ktorý ho sotil tvárou do misky a uhasil tak požiar v jeho brade. Nedovolil mu však zdvihnúť tvár dovtedy, kým sa ničomník neprestal obávať ohňa, a začal si robiť starosti s vodou, a čím väčšmi ho to trápilo, tým viac vody prehĺtal.

„Podľa bubliniek, ktoré si zvíril," povedal Baudolino pokojne a vytiahol ho za vlasy, „veštím, že túto noc nezomrieš s upečenou bradou, ale opraženými nohami."

„Baudolino," vzlykal Zosim a zvracal vodu, „Baudolino, stále sa môžeme dohodnúť… Nechaj ma, aby som si odkašľal, nemôžem ujsť, čo chcete robiť, toľkí proti jednému, nemáte súcit? Baudolino, viem, že sa mi nechceš pomstiť za moju chvíľkovú slabosť, ty sa chceš dostať do ríše svojho kňaza Jána a ja som ti povedal, že mám mapu, ktorá ťa ta môže doviesť. Prach uhasí oheň v komíne."

„Čo to znamená, ty zbojník? Prestaň s tými svojimi múdrosťami."

„Znamená to, že ak ma zabiješ, mapu nikdy neuvidíš. Často ryby pri svojich hrách vo vode vystrčia hlavu nad vodu a dostanú sa za hranice svojho prirodzeného prostredia. S mojou pomocou sa môžeš dostať ďaleko. Uzavrime dohodu ako dvaja čestní muži. Ty ma necháš žiť a ja ťa odvediem tam, kde sa nachádza mapa Kosmasa Indikopleusta. Môj život za ríšu kňaza Jána. Nezdá sa ti to dobrý obchod?"

„Radšej by som ťa zabil," povedal Baudolino, „ale potrebujem ťa živého, aby som dostal mapu."

„A potom?"

„Potom ťa budeme držať dobre poviazaného a zakrúteného v koberci, až kým nenájdeme bezpečnú loď, ktorá nás odvezie ďaleko odtiaľto, a len potom rozvinieme koberec, lebo keby sme ťa oslobodili hneď, poslal by si nám za pätami všetkých vrahov z mesta."

„A koberec rozkrútite vo vode…"

„Prestaň s tým, my nie sme vrahovia. Keby som ťa chcel potom zavraždiť, nemlátil by som ťa teraz. A pritom to robím práve preto, aby som mal zadosťučinenie, pretože nič viac nechcem urobiť." A pokojne dal Zosimovi zaucho najprv z

jednej strany, potom z druhej, raz jednou, potom druhou rukou, pri jednom údere mu hlava odletela vpravo, pri druhom vľavo, dva razy ho Baudolino udrel celou dlaňou, dva razy s roztiahnutými prstami, dva razy chrbtom ruky, dva razy kolmou dlaňou, dva razy päsťou, až kým Zosim nebol fialový a Baudolino si skoro vyklĺbil zápästia. Vtedy povedal: „Teraz to bolí mňa, preto prestanem. Ideme sa pozrieť na mapu."

Kyot a Abdul chytili Zosima pod pazuchy, lebo sám sa už neudržal na nohách, a cestu im mohol ukázať len trasúcim sa prstom, zatiaľ čo mrmlal: „Mních, ktorý znáša pohŕdavé správanie, je ako rastlina, ktorú každý deň polievajú."

Baudolino hovoril Básnikovi: „Zosim ma raz poučil, že zlosť väčšmi než akákoľvek iná vášeň znepokojuje a trápi dušu, ale niekedy jej aj pomáha. Keď ju používame pokojne proti ničomníkom a hriešnikom, aby sme ich zachránili alebo zmiatli, duša sa rozplýva blahom, lebo kráčame priamo za spravodlivým cieľom." Rabbi Šalamún doložil: „Ako hovorí Talmud, niektoré tresty očistia človeka od každej nečistoty."

21.

Baudolino a rozkoše Byzancie

Kláštor v Katabate bol v ruinách a všetci ho považovali za neobývaný, ale na prízemí sa ešte zachovalo niekoľko ciel a stará knižnica, hoci bez kníh, slúžila ako refektár. Tu žil Zosim s dvoma či tromi klerikmi a len Pán Boh vie, akým praktikám sa venovali. Keď Baudolino a jeho druhovia vyšli z podzemia so svojím väzňom, klerici spali, ale na druhý deň ráno vysvitlo, že od nich nehrozilo nijaké nebezpečenstvo, lebo boli celkom otupení hýrením. Priatelia sa rozhodli, že bude lepšie, ak sa vyspia v knižnici. Zosima uložili na zem medzi Kyota a Abdula, ktorí sa stali strážnymi anjelmi jeho nepokojných snov.

Ráno si všetci posadali okolo stola a vyzvali Zosima, aby prešiel k veci.

„Veci sa majú tak," povedal Zosim, „Kosmova mapa je v Bukoleonovom paláci, na mieste, ktoré poznám len ja a len ja mám k nemu prístup. Pôjdeme ta dnes v noci."

„Zosim," povedal mu Baudolino, „robíš zbytočné okolky. Vysvetli mi zatiaľ, čo je na tej mape."

„Veď to je jednoduché, nie?" povedal Zosim a vzal si pergamen a brko. „Povedal som ti, že každý pravoverný kresťan musí uznať, že svet má formu tabernákula, ako sa o tom píše vo Svätom písme. Teraz pozorne počúvajte, čo vám poviem. V dolnej časti tabernákula je stôl s dvanástimi chlebmi a dvanástimi plodmi, každý pre jeden mesiac v roku. Okolo stola je podkova, ktorá predstavuje oceán, a okolo podkovy je rám na dlaň široký, ktorý znázorňuje druhú stranu zeme, kde sa na východe nachádza Pozemský raj. Nebo tvorí klenba, podopretá na oboch koncoch o zem, ale medzi klenbou a zemou sa spúšťa závoj nebies a za ním nebeský svet, ktorý jedného dňa uvidíme na vlastné oči. Naozaj, ako povedal Izaiáš, Boh je ten, ktorý tróni nad zemou, a jej

obyvatelia sú ako kobylky, Ten, ktorý ako jemný závoj rozprestrel nebesá a vztýčil ich ako stan. A žalm chváli Toho, kto rozprestiera nebesia ako pavilón. Potom Mojžiš položil pod závoj na juh svietnik, ktorý osvetľoval celú rozľahlú zem, a pod neho sedem svetiel, ktoré znázorňujú sedem dní v týždni a všetky hviezdy na nebi.“

„Ale ty mi vysvetľuješ, ako vyzerá tabernákulum,“ povedal Baudolino, „a nie, ako vyzerá vesmír.“

„Ale vesmír vyzerá ako tabernákulum, čiže ak ti vysvetlím, ako vyzerá tabernákulum, vysvetlím ti, ako vyzerá vesmír. Ako to, že nechápeš takú jednoduchú vec? Pozri…“ A načrtol mu kresbu.

Bol na nej vesmír, presne ako chrám s oblúkovou klenbou, ktorého hornú časť zakrýva našim očiam nebeský závoj. Pod ním sa rozprestiera ekumenum, čiže Zem, kde žijeme, ktorá však nie je plochá, ale klesá k oceánu, čo ju obkolesuje, a stúpa v nepochopiteľnej a nepretržitej krivke k severu a západu, kde sa vypína taká vysoká hora, že ju nemôžeme zachytiť pohľadom, a jej vrchol sa skrýva v oblakoch. Slnko a mesiac, ktorými pohybujú anjeli, od čoho závisia aj dažde, zemetrasenia a ďalšie atmosférické javy, prejdú ráno od východu na západ a stratia sa za horami a vytvárajú dojem, že zapadajú. Takže kým u nás nastáva noc, na druhej strane hôr je deň, ale ten deň nikto nevidí, lebo hora na druhej strane je pustá a nikto tam nikdy nebol.

„A s týmto nákresom by sme mali nájsť zem kňaza Jána?“ spýtal sa Baudolino. „Zosim, vieš, že dohoda znela tvoj život za dobrú mapu, ale ak je mapa zlá, dohoda sa mení.“

„Len pokoj. Len pokojne. Nemáme možnosť stvárniť tabernákulum tak, aby bolo vidieť všetko, čo zostáva zakryté stenami tabernákula a horami, preto Kosma nakreslil ďalšiu mapu, ktorá znázorňuje Zem, akoby sme ju videli z výšky, letiac na oblohe, alebo ako ju vidia anjeli. Táto mapa, uschovaná v Bukoleone, znázorňuje polohu krajín, ktoré poznáme, vrátane oceánu okolo a za oceánom krajiny, ktoré ľudia osídlili pred potopou, ale po Noemovi ta nikto viac nešiel.“

„Ešte raz ti hovorím, Zosim,“ povedal Baudolino a tváril sa zúrivo, „ak si myslíš, že nám budeš rozprávať o veciach, ktoré nám neukážeš…“

„Ale tie veci vidím, akoby som ich mal pred očami, a čoskoro ich uvidíte aj vy.“

S vychudnutou tvárou, ktorej dodávali útrpný výraz modriny a podliatiny, vyvolával súcit, a s pohľadom rozžiareným vecami, ktoré videl len on, pôsobil Zosim presvedčivo aj na toho, kto mu nedôveroval. V tom bola jeho sila, vysvetľoval Baudolino Niketovi, a tým ho podviedol prvý raz, podvádzal ho teraz a ešte niekoľko rokov potom. Bol taký presvedčivý, že chcel dokonca vysvetliť, ako sa dá za pomoci Kosmovho tabernákula pochopiť zatmenie slnka, ale Baudolina zatmenie veľmi nezaujímalo. Zaujímalo ho len to, či sa za pomoci pravej mapy mohol naozaj vydať hľadať kňaza. „Dobre," povedal, „počkáme do večera."

Zosim im dal naservírovať zeleninu a ovocie a Básnikovi, ktorý sa spytoval, či nemá nič iné, odpovedal: „Skromné jedlo, jednoducho pripravené, rýchlo umŕtvi chúťky mnícha." Básnik ho poslal do pekiel, potom si všimol, že Zosim je s veľkou chuťou, pozrel sa pod jeho zeleninu a zistil, že jeho druhovia mu podstrčili chutné kúsky tučnej jahňaciny. Bez slova vymenil taniere.

Pripravili sa, že strávia deň čakaním, keď vstúpil jeden z klerikov a s vydesenou tvárou oznámil, čo sa udialo. Ešte v noci, hneď po skončení obradu, sa Stefanus Hagiokristoforita s oddielom vojakov dostavil do domu Isaakia Angela pri Kláštore Pribleptos alebo Panny Márie Slávnej a nahlas zavolal na svojho nepriateľa, aby vyšiel von, vlastne, nahlas prikazoval svojim ľuďom, aby vyrazili dvere, chytili Isaakia za bradu a vyvliekli ho v okovách von. Vtedy sa Isaakios, ktorého ľudia mali za neistého a bojazlivého, rozhodol staviť všetko na jednu kartu. Na dvore vyskočil na koňa, s vytaseným mečom, takmer nahý, trochu smiešny v dvojfarebnej košeli, ktorá mu siahala sotva po bedrá, vyrazil a prekvapil nepriateľa. Hagiokristoforita nemal ani čas vytasiť svoju zbraň, keď mu Isaakios jediným úderom meča rozťal hlavu vo dvoje. Potom sa obrátil k najatým vrahom, ktorí prišli s jeho teraz už dvojhlavým nepriateľom, jednému odsekol ucho a ďalší vystrašene ušli.

Zabiť cisárovho dôverníka bolo najväčším zločinom a vyžadovalo si to okamžite nasadiť účinné nápravné prostriedky. Isaakios preukázal mimoriadnu intuíciu v tom, ako zaobchádzať s ľudom, poponáhľal sa do Svätej Sofie a požiadal o azyl, na ktorý mali podľa tradície vrahovia nárok, a hlasno prosil o odpustenie svojho zločinu. Roztrhal si chatrný odev, ktorý mal na sebe, trhal si chlpy z brady, ukazoval ešte krvavý meč a zatiaľ

čo prosil o milosť, všetkým vysvetľoval, že konal na obranu svojho života, a všetkým pripomínal zločiny zavraždeného.

„Tieto udalosti sa mi nepáčia," povedal Zosim, znepokojený rýchlou smrťou svojho neblahého ochrancu. Ešte menej sa mu páčili správy, ktoré neskôr prichádzali každú hodinu. K Isaakiovi sa v Svätej Sofii pridali ďalšie významné osobnosti, ako vojvoda Ján, a Isaakios ďalej rečnil k davu, ktorý bol čoraz väčší. Podvečer sa mnoho občanov zabarikádovalo spolu s Isaakiom v kostole, aby ho chránili, niektorí si začínali šepkať, že treba skoncovať s tyranom.

Či už Isaakios, ako to predpovedal Zosim, naozaj pripravoval prevrat, alebo šťastne využil chybný krok nepriateľa, bolo jasné, že Andronikov trón sa kolíše. A rovnako bolo jasné, že v tejto situácii by bolo pochabé pokúšať sa vstúpiť do kráľovského paláca, ktorý sa každú chvíľu mohol premeniť na verejné jatky. Všetci sa zhodli na tom, že treba zostať v Katabate a čakať na vývoj udalostí.

Na druhý deň ráno vyšla polovica obyvateľstva do ulíc a kričali, aby bol Andronikus uväznený a Isaakios dosadený na cisársky trón. Ľud zaútočil na štátne väzenie a oslobodil mnohé tyranove nevinné obete vznešených mien, ktoré sa hneď spojili na odpor, ale skôr ako odpor to bola otvorená vzbura, revolúcia, prevzatie moci. Občania sa pohybovali po uliciach ozbrojení, niektorí s mečom a v brnení, iní s kyjakmi a palicami. Niektorí z nich, medzi nimi aj mnohí cisárski hodnostári, si mysleli, že nastala chvíľa, aby si zvolili ďalšieho autokrata. Zložili korunu Konštantína Veľkého, ktorá visela nad hlavným oltárom v chráme, a korunovali Isaakia.

Hmýriaci sa dav vyšiel z chrámu a obsadil cisársky palác, Andronikus sa pokúsil o zúfalý odpor, strieľal šípy z najvyššej veže, nazývanej Kentenarion, ale musel sa vzdať zúrivému útoku poddaných. Hovorilo sa, že si strhol kríž z krku, stiahol si purpurové pančuchy, založil si na hlavu špicatú čapicu, akú nosia barbari, a cez podzemný labyrint paláca Bucoleone sa dostal na svoju loď. So sebou si odviedol manželku a prostitútku Maraptiku, do ktorej bol bláznivo zaľúbený. Isaakios triumfálne vstúpil do paláca, dav zaplnil celé mesto, zaútočil na mincovňu, nazývanú Zlaté kúpele, vtrhol do zbrojnice a pustil sa do drancovania kostolov, paláca, strhával ornamenty zo svätých obrazov.

Pri každej správe sa Zosim triasol čoraz väčšmi, lebo už sa hovorilo o tom, že keď odhalia Andronikovho komplica, zastrelia ho. Ale ani Baudolino a jeho druhovia nepovažovali za rozumné práve teraz sa preháňať po chodbách paláca Bucoleone. Nemohli robiť nič iné, ako jesť a piť, a tak naši priatelia strávili ešte niekoľko dní v Katabate.

Až kým sa nerozniesla správa, že Isaakios sa presťahoval z Bucoleone do sídla Blacherne v najsevernejšej časti mesta. Vďaka tomu zostal Bucoleone menej chránený (lebo tu už nebolo čo plieniť) a viac-menej opustený. V ten istý deň chytili Andronika na brehu Ponto Eusino a predviedli ho pred Isaakia. Dvorania ho zasypali zauchami a kopancami, vytrhali mu bradu, zuby, vyholili hlavu, potom mu odrezali pravú ruku a hodili ho do väzenia.

Keď sa naši priatelia dozvedeli, že celé mesto veselo tancuje a v každej štvrti sa oslavuje, Baudolino rozhodol, že v tom zmätku by sa mohli pokúsiť dostať sa do Bucoleone. Zosim poznamenal, že niekto by ho mohol spoznať, ale naši priatelia mu povedali, aby si nerobil starosti. Vyzbrojili sa všetkými možnými dostupnými nástrojmi a vyholili mu celú bradu a hlavu, kým Zosim nariekal, lebo sa cítil ponížený stratou mníšskej dôstojnosti. Naozaj, s hlavou holou ako koleno vyzeral Zosim, akoby nemal bradu, horná pera mu vyčnievala, uši mal špicaté ako pes a Baudolinovi sa zdalo, že sa väčšmi podobá na Cichinisia, prostáčika, ktorý sa ponevieral po uliciach Alessandrie a drzo vykrikoval na dievčatá, ako na fanatického askétu, za ktorého sa vydával až doteraz. Natreli ho líčidlami, aby napravili ten poľutovaniahodný dojem, a nakoniec vyzeral ako tulák, za ktorým v Lombardii pobehujú chlapci, pokrikujú naňho a hádžu doňho zhnité ovocie, ale v Konštantínopole to bol každodenný výjav a bolo to, hovoril Baudolino, ako prechádzať sa po Alessandrii preoblečený za predavača syra alebo tvarohu.

Keď išli cez mesto, videli tade prechádzať Andronika, spútaného v reťaziach, na prašivej ťave, väčšmi vypĺznutého ako jeho paripa, takmer nahého, s neforemnou hrčou krvavých handier na zápästí pravej ruky, ktorú mu odťali, so zaschnutou krvou na vychudnutých lícach, lebo mu práve vypichli oko. Okolo neho sa zhrčila tá najúbohejšia mestská zberba, ktorej bol tak dlho cisárom a autokratom, údenári, garbiari, krčmoví povaľači, ktorí sa zlietli ako roje múch na jar okolo konského trusu, mlátili ho po hlave kyjakmi, tlačili mu do nosných dierok

volské výkaly, prikladali mu k nosu špongie nasiaknuté volskou šťankou, pichali ho ražňami do nôh, tí najmiernejší doňho hádzali kamene a pokrikovali besný pes a sukin syn. Z okna jedného bordelu naňho prostitútka vyliala hrniec vriacej vody, potom sa dav ešte väčšmi rozzúril, stiahli ho z ťavy a zavesili ho za nohy na dva stĺpy neďaleko sochy vlčice dojčiacej Romula a Rema.

Andronikos sa správal lepšie ako jeho kati, ani nezavzdychal, len šepkal: *„Kyrie eleison, Kyrie eleison,*[69]“ a pýtal sa, prečo zrážajú na zem toho, kto je už na kolenách. Keď bol zavesený, strhli z neho zvyšky šiat, jeden mu ostrým seknutím meča odťal pohlavie, druhý mu vrazil kopiju do úst až po vnútornosti, kým ďalší ho nabral od konečníka nahor. Boli tu aj Latinovia, ktorí mali handžáre a pohybovali sa, akoby okolo neho tancovali, zasadzovali mu údery, pri ktorých mu vytrhávali mäso, a možno len oni mali právo na pomstu s ohľadom na to, čo im Andronikos urobil pred niekoľkými rokmi. Nakoniec nešťastník našiel v sebe silu zdvihnúť k ústam svoj kýpeť, akoby sa chcel napiť z vlastnej krvi, aby si vynahradil tú, ktorá mu vytekala prúdom. Potom zomrel.

Naši priatelia ušli pred tým výjavom a pokúsili sa dostať k Bucoleone, ale už keď boli blízko, uvedomili si, že nie je možné ta vstúpiť. Isaakios, znechutený plienením, obsadil palác svojimi strážami a kto sa chcel dostať cez túto obranu, bol na mieste popravený.

„Ty prejdeš aj tak, Zosim,“ povedal Baudolino. „Je to jednoduché, vstúpiš, vezmeš mapu a donesieš nám ju.“

„A ak mi prerežú hrdlo?“

„Ak nepôjdeš, prerežeme ti ho my.“

„Moja obeť by mala zmysel, keby mapa bola v paláci. Ale, ak mám pravdu povedať, mapa tam nie je.“ Baudolino sa naňho pozrel, akoby nemohol pochopiť toľkú drzosť. „Ach,“ zaručal, „tak teraz konečne hovoríš pravdu? A prečo si až doteraz klamal?“

„Chcel som získať čas. Získať čas nie je hriech. Pre dokonalého mnícha je hriechom stratiť čas.“

„Zabijeme ho hneď na mieste,“ povedal Básnik. „Je na to tá pravá chvíľa, lebo pri týchto jatkách si to nikto nevšimne. Rozhodneme, kto ho zahrdúsi, a hotovo.“

„Moment," povedal Zosim. „Pán nás učí zdržať sa prenáhlených činov. Klamal som, to je pravda, ale z dobrých pohnútok."

„Akých dobrých?!" skríkol Baudolino zúfalo.

„Mojich," odpovedal Zosim. „Mal som právo chrániť svoj život, pretože ste ma oň chceli pripraviť. Mních, tak ako cherubíni a serafíni, má byť samé oko alebo (tak si ja vykladám učenie svätých otcov na púšti) sa musí cvičiť v bystrosti a prefíkanosti voči nepriateľovi."

„Ale nepriateľ, o ktorom hovorili tvoji svätí otcovia, bol diabol a nie my!" skríkol znova Baudolino.

„Rozličné sú úskoky démonov. Zjavujú sa v sne, spôsobujú halucinácie, snažia sa nás oklamať, premieňajú sa na anjelov svetla a vnuknú ti falošnú istotu. Čo by ste robili na mojom mieste?"

„A čo teraz urobíš, odporný Pogréčtenec, aby si si znova zachránil život?"

„Poviem vám pravdu, ako je mojím zvykom. Kosmova mapa určite existuje a ja som ju videl na vlastné oči. Neviem, kde sa teraz nachádza, ale prisahám, že ju mám odtlačenú vo svojej hlave, tu…" A poklopal si po čele, nad ktorým chýbala jeho bujná hriva. „Mohol by som ti vyrátať deň po dni vzdialenosti, ktoré nás delia od ríše kňaza Jána. Teraz je jasné, že ja nemôžem zostať v tomto meste a vy sa tu tiež nemáte prečo zdržiavať, keďže ste sem prišli po mňa, a mňa už máte, a po mapu, a tú nemáte. Ak ma zabijete, nezostane vám nič. Ak ma vezmete so sebou, prisahám vám na najsvätejších apoštolov, že budem vaším otrokom a svoje dni zasvätím tomu, aby som vám ukázal cestu, ktorá vás zavedie rovno do kňazovej zeme. Nič nestratíte, keď ušetríte môj život, len to, že budete mať o jedny hladné ústa naviac. Ak ma zabijete, stratíte všetko. Berte, alebo nechajte."

„To je najväčší drzáň, akého som kedy stretol," povedal Borone a ostatní súhlasili. Zosim čakal mlčky, skrúšený. Rabbi Šalamún sa pokúsil povedať: „Svätý, ktorý je stále blahorečený…" ale Baudolino mu nedovolil dokončiť: „Dosť bolo prísloví, tento ničomník ich sype z rukáva. Je to ničomník, ale má pravdu. Musíme ho zobrať so sebou. Ináč prídeme k Fridrichovi s prázdnymi rukami a pomyslí si, že sme si za jeho peniaze užívali rozkoše Orientu. Vrátime sa aspoň s väzňom. Ale ty, Zosim, prisahaj, prisahaj, že sa nepokúsiš znova nám prejsť cez rozum…"

„Prisahám na všetkých dvanástich apoštolov,“ povedal Zosim.

„Jedenástich, jedenástich, nešťastník,“ kričal Baudolino a schmatol ho za šaty, „ak povieš dvanástich, rátaš medzi nich aj Judáša!“

„Tak dobre, jedenástich.“

„Takže,“ povedal Niketas, „to bola tvoja prvá cesta do Byzancie. Neprekvapuje ma, že po tom všetkom, čo si videl, považuješ to, čo sa deje teraz, len za očistný kúpeľ.“

„Pozri, pán Niketas,“ povedal Baudolino, „nikdy sa mi nepáčili čistky. Alessandria iste nie je očarujúce mesto, ale ak sa nám ten, čo vládne, nepáči, povieme mu do videnia a zvolíme si iného konzula. Fridrich bol tiež často veľmi zúrivý, ale keď ho jeho bratranci začali nudiť, nevykastroval ich, ale radšej ich obdaroval ďalším vojvodstvom. Ale náš príbeh bol iný. Keďže som sa ocitol už na najvzdialenejšej hranici kresťanstva, bolo by mi stačilo pokračovať na východ alebo na juh a bol by som našiel Indie. Ale minuli sme všetky peniaze, a ak som chcel ísť na Východ, musel som sa najprv vrátiť na Západ. Mal som už štyridsaťtri rokov, sledoval som kňaza Jána od svojich šestnástich rokov a znova som bol nútený túto cestu odložiť.“

22.

Baudolino stratí otca a nájde grál

Janovčania poslali Boiamonda a Teofila, aby sa prešli po meste a zistili, či je priaznivá situácia. Po návrate oznámili, že je dosť dobrá, lebo väčšina pútnikov sa uchýlila do krčiem a ostatní sa zhromaždili vo Svätej Sofii a prezerali si dychtivými očami nazhromaždený poklad relikvií.

„Je to pohľad oslepujúci oči!“ rozprával Boiamondo. Ale dodával, že vykupovanie koristi sa premenilo na špinavé čachrovanie. Niektorí sa tvárili, že vracajú svoju korisť, položili na kopu trochu haraburdia, ale tajne si schovali do šiat kosť nejakého svätého. Keďže však nikto nechcel, aby ho prichytili s relikviou, hneď pri východe z chrámu sa vytvoril trh medzi arménskymi priekupníkmi a majetnými občanmi.

„Takto,“ chechtal sa Boiamondo, „Gréci, ktorí si zachránili zopár byzantských soldénov, minuli ich za holennú kosť svätého Baciccia, ktorá bola možno odjakživa v najbližšom kostole. Ale možno ju potom znova predajú kostolu, lebo Gréci sú prefíkaní. Sú to veľkí mamonári, a potom povedia o nás Janovčanoch, že myslíme len na groše.“

„Ale čo prinášajú do kostola?“ spytoval sa Niketas. Teofil mu predložil presný výpočet. Videl truhlicu, v ktorej bol Kristov purpurový plášť, kus trstiny z biča, špongiu, ktorú podali umierajúcemu Pánovi, tŕňovú korunu, skrinku, v ktorej bol kúsok posväteného chleba z Poslednej večere, toho, ktorý Ježiš ponúkol Judášovi. Potom nasledovalo puzdro s chlpmi z brady Ukrižovaného, ktoré mu Židia vytrhli, keď ho zložili z kríža, rúcho nášho Pána, v ktorom bol zavinutý a o ktoré sa vojaci hrali v kocky pod šibenicou. A potom celý bič.

„Ja som videl, ako niesli aj kus látky z plášťa Panny Márie,“ povedal Boiamondo.

„Aká škoda!“ nariekal Niketas. „Ak ste z neho videli len kus, znamená to, že si ho už celý rozdelili. Pôvodne bol celý plášť v paláci Blacherne. Pred časom istý Galbio a Candido išli na púť do Palestíny a v Kafarnau sa dozvedeli, že *pallion*[70] Panny Márie je uložený v dome jedného žida. Votreli sa do jeho priazne, prenocovali uňho a tajne vzali miery drevenej truhlice, v ktorej bol plášť. Potom si v Jeruzaleme dali urobiť rovnakú truhlicu, vrátili sa do Kafarnaa, v noci vymenili truhlice a odniesli plášť do Konštantínopola, kde bol postavený chrám apoštolov Petra a Marka, a tam uložili plášť.“

Boiamondo doložil, že sa povrávalo o dvoch kresťanských rytieroch, ktorí odcudzili a doteraz nevrátili dve hlavy svätého Jána Krstiteľa, každý jednu a obidvaja sa pýtali, ktorá je tá pravá. Niketas sa chápavo usmial: „Vedel som, že máme v meste dve hlavy. Prvú hlavu priniesol Teodosius Veľký a uložil ju v Chráme Predchodcu. Ale potom Justinián našiel ďalšiu hlavu v Emese. Zdá sa mi, že ju daroval nejakému kláštoru, hovorilo sa, že potom sa vrátila sem, ale nikto si už nespomínal, kde je.“

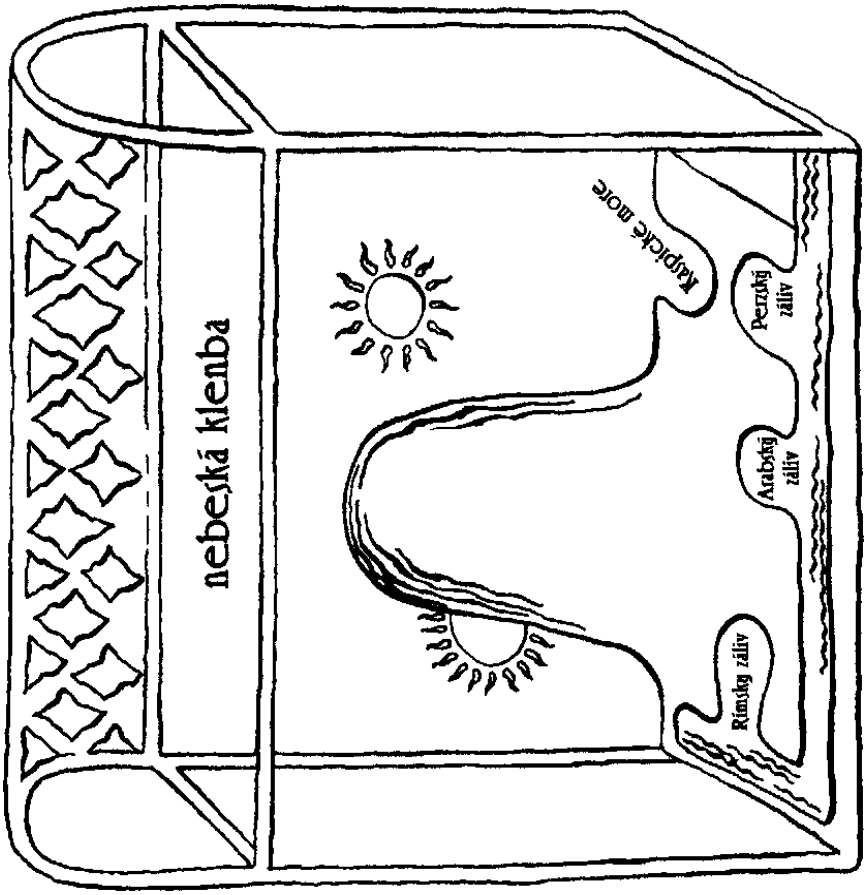
„Ako je možné zabudnúť na takú cennú relikviu?“ spýtal sa Boiamondo.

„Úcta ľudu je nestála. Celé roky sa nadchýnajú svätými pozostatkami a potom ich uchváti niečo celkom iné, ešte zázračnejšie, a na tú prvú vec zabudnú.“

„Ale ktorá z hláv je pravá?“ spýtal sa Boiamondo.

„Keď sa hovorí o svätých veciach, nemôžeme na ne uplatňovať ľudské kritériá. Ubezpečujem ťa, že keby si mi ukázal ktorúkoľvek z oboch relikvií, sklonil by som sa a pobozkal ju. V každom prípade by som cítil, že z nej vychádza mystická vôňa, a bol by som si istý, že je to pravá hlava.“

V tej chvíli sa vrátil z mesta aj Pevere. Diali sa zázračné veci. Dóža, v snahe zabrániť, aby soldateska kradla aj z kopy vo Svätej Sofii, prikázal urobiť rýchly súpis zozbieraných vecí a prizval aj niekoľkých gréckych mníchov, aby identifikovali rôzne relikvie. A tu sa zistilo, že keď prikázali pútnikom vrátiť to, čo nakradli, našli sa v chráme nielen dve hlavy Jána Krstiteľa, o čom sa vedelo už predtým, ale aj dve špongie na žlč a ocot, dve tŕňové koruny, ani nehovoriac o inom. Zázrak, pochechtával sa Pevere a pozeral sa šibalsky na Baudolina, najvzácnejšie relikvie Byzancie sa rozmnožili ako chlieb a ryby. Niektorí pútnici si vykladali udalosť ako znamenie nebies vo svoj prospech a kričali, že ak je

nebeská klenba
Kaspické moře
Perzský záliv
Arabský záliv
Rímský záliv

toľké bohatstvo týchto vzácnych pokladov, dóža by mal dovoliť každému, aby si odniesol, čo si zobral.

„Ale je to zázrak v náš prospech," povedal Teofil, „lebo Latinovia nebudú vedieť, ktorá relikvia je pravá a budú nútení nechať všetko tu."

„Nie som si tým istý," povedal Baudolino. „Každé knieža alebo markíz, či vazal si rád odnesie domov pozostatok svätého, ktorý bude priťahovať zbožné davy a dary. Ak sa potom rozchýri, že podobná relikvia sa nachádza tisíce míľ ďaleko, povedia, že je falošná."

Niketas sa zamyslel. „Neverím na tento zázrak. Pán by nemiatol naše mysle relikviami svojich svätých… Baudolino, v predošlých mesiacoch, po svojom príchode do mesta si nevymyslel nejaký podvod s relikviami?"

„Pán Niketas!" pokúsil sa odporovať Baudolino urazene.

Potom vystrel ruky pred seba, akoby žiadal, aby sa jeho poslucháč upokojil: „No dobre, ak ti mám porozprávať všetko, príde na rad aj príbeh o relikviách. Ale porozprávam ti ho neskôr. A potom, veď ty sám si pred chvíľou povedal, že keď sa hovorí o svätých veciach, nemajú sa používať ľudské kritériá. Ale teraz je neskoro a myslím, že o hodinu, keď sa zotmie, môžeme vyraziť na cestu. Pripravme sa."

Niketas, ktorý sa chcel vydať na cestu dobre naladený, už pred časom prikázal Teofilovi, aby pripravil *monochythron*[71], ktorého príprava si vyžadovala dosť času. Bol to bronzový pekáč plný hovädzieho a bravčového mäsa, nie celkom vykosteného, s frýgijskou kapustou, všetko ponorené v tuku. Pretože im nezostával čas na pokojnú večeru, logotét zanechal svoje dobré zvyky a načieral do pekáča nie tromi prstami, ale celými rukami. Bolo to, akoby sa naposledy lúčil s mestom, ktoré miloval, panenským, predajným a mučeníckym. Baudolino už nebol hladný a len si upíjal zo živicového vína, lebo ktovie, či v Selimbrii ho ešte budú môcť ochutnať.

Niketas sa spýtal, či v tom príbehu s relikviami zohral nejakú úlohu Zosim, a Baudolino odpovedal, že by mu to radšej vyrozprával po poriadku.

„Po príšerných veciach, ktoré sme videli v meste, sme sa vrátili po súši, lebo sme nemali dosť peňazí, aby sme si zaplatili cestu loďou. Zmätok, ktorý v tých dňoch všade vládol, umožnil Zosimovi za pomoci jedného zo svojich klerikov, ktorých opúšťal, získať ktovieodkiaľ mulice. Potom počas cesty sa nám

pošťastil nejaký úlovok v lese, pohostinnosť kláštora po ceste a nakoniec sme došli do Benátok a potom na lombardskú nížinu…“

„A Zosim sa nikdy nepokúsil utiecť?“

„Nemohol. Po návrate, po celý čas na Fridrichovom dvore, po ceste do Jeruzalema, ktorú sme potom podnikli, viac ako štyri roky bol ustavične v reťaziach. Presnejšie, keď bol s nami, bol voľný, ale keď musel zostať sám, pripútali sme ho k posteli, stĺpu, stromu, podľa toho, kde sme sa práve nachádzali, a keď sme jazdili na koňoch, bol tak priviazaný k uzde, že keby sa pokúsil zoskočiť, kôň by sa splašil.

Každý večer na dobrú noc som mu pre istotu vylepil zaucho, aby nezabudol, čo je jeho povinnosťou. Bol už na to zvyknutý a každý večer to očakával ako materinský bozk na dobrú noc.“

Predovšetkým naši priatelia počas cesty neprestali podpichovať Zosima, aby zrekonštruoval mapu, a on preukazoval dobrú vôľu a každý deň si spomenul na iný detail, takže sa dostal až k tomu, že vyratúval presné vzdialenosti.

„Odhadom,“ ukazoval a kreslil prstom v prachu cesty, „z Csynisty, krajiny hodvábu, do Perzie je to stopäťdesiat dní chôdze, celá Perzia predstavuje osemdesiat dní chôdze, od perzskej hranice do Seleucie je to trinásť dní, zo Seleucie do Ríma a potom krajiny Ibérie stopäťdesiat dní. Z jedného konca Zeme na druhý je to približne štyristo dní chôdze, ak prejdeme tridsaťtisíc míľ denne. Zem je dlhšia než širšia – a spomeň si, že v Exode sa hovorí, že podstavec tabernákula má byť dlhý dva lakte a široký jeden lakeť. Takže na cestu zo severu na juh treba rátať päťdesiat dní zo severných oblastí do Konštantínopola, z Konštantínopola do Alexandrie ďalších päťdesiat dní, z Alexandrie do Etiópie pri Arabskom zálive sedemdesiat dní. Spolu približne dvesto dní. Z toho vyplýva, že ak odcestuješ z Konštantínopola do južnej Indie a berieš do úvahy, že ideš naprieč a musíš sa často zastavovať, aby si našiel cestu, a ktovie koľko ráz sa musíš vrátiť, povedal by som, že dôjdeš ku kňazovi Jánovi za jeden rok.“

Pokiaľ ide o relikvie, Kyot sa spýtal Zosima, či počul hovoriť o svätom grále. Samozrejme, počul o ňom hovoriť Galaťanov, ktorí žili neďaleko Konštantínopola, teda počul o ňom od ľudí, ktorí vďaka svojim tradíciám poznali rozprávanie o dávnych kňazoch na ďalekom severe. Kyot sa spýtal, či počul o istom

Feirefizovi, ktorý priniesol svätý grál kňazovi Jánovi, a Zosim tvrdil, že určite o ňom počul, ale Baudolino zostal skeptický. „Čo je teda ten grál?“ spytoval sa. „Kalich, kalich, v ktorom Kristus posvätil chlieb a víno, veď ste to povedali aj vy.“ Chlieb v kalichu? Nie, víno, chlieb bol na tanieri, na paténe, na malom podnose. Tak čo bol vlastne grál, tanier, alebo kalich? Oboje, usiloval sa vykorčuľovať Zosim. Ak si to dobre premyslí, možno vysvitne, že to bola kopija, ktorú mu Longinus zapichol do boku, našepkával mu Básnik s pohľadom, ktorý budil hrôzu. To je ono, áno, zdá sa mu, že je to práve kopija. V tom momente mu Baudolino spakruky jednu vyťal, aj keď ešte nebol čas uložiť sa k spánku, ale Zosim sa ospravedlňoval tým, že sa všeličo hovorí. Dobre, ale skutočnosť, že sa hovorí aj medzi byzantskými Galaťanmi, dokazuje, že grál naozaj existoval. A tak o grále vedeli stále len to isté, a to bolo dosť málo.

„Iste,“ hovoril Baudolino, „keby som mohol Fridrichovi priniesť grál namiesto väzenského odpadku, ako si ty…“

„Stále mu ho môžeš priniesť,“ nahováral ho Zosim. „Nájdi vhodnú vázu…“

„Ach, tak tentoraz je to dokonca váza. Veď ťa ja strčím do tej vázy! Myslíš, že som podvodník ako ty?“ Zosim pokrčil plecami a pohládzal si bradu, ktorá mu začínala vyrastať, ale teraz bol ešte škaredší než predtým, keď bol celý lesklý a hladký ako vajce, pretože nebol ani ryba, ani rak.

„A potom,“ nedal si pokoj Baudolino, „aj keď si budeme istí, že je to váza alebo kalich, podľa čoho ho spoznáme, keď ho nájdeme?“

„Ach, tým sa nemusíš trápiť,“ zapojil sa Kyot s pohľadom ponoreným do sveta legiend, „uvidíš svetlo, zacítiš vôňu…“

„Dúfajme,“ hovoril Baudolino. Rabbi Šalamún potriasol hlavou: „Musí to byť niečo, čo ste vy pohania ukradli v chráme v Jeruzaleme, keď ste ho vyplienili, a odvliekli ste to do sveta.“

Došli práve včas, aby stihli svadbu Henricha, Fridrichovho druhého syna, korunovaného kráľa Rimanov, s Costanzou z Altavilly. Cisár vkladal všetky svoje nádeje do mladšieho syna. Niežeby mu prvorodený syn neležal na srdci, naopak, menoval ho dokonca za vojvodu zo Švábska, ale očividne ho miloval smutnou láskou, akou milujeme nevydarené deti. Baudolino ho videl bledého, ukašľaného, ustavične mu mykalo ľavým viečkom, akoby odháňal mušku. Aj počas kráľovských slávností

si Baudolino všimol, že často odchádzal, prechádzal sa po poliach, bičíkom nervózne šľahal kríčky, akoby chcel dať priechod niečomu, čo ho vovnútri zhrýzalo.

„Život je preňho príliš namáhavý," povedal mu raz večer Fridrich. Bol čoraz starší, stala sa z neho Sivá brada, pohyboval sa, akoby mal stŕpnutý krk. Nevzdával sa poľovačiek a len čo zbadal rieku, hodil sa do nej a plával ako kedysi. Ale Baudolino sa obával, že jedného dňa ho chytí kŕč v studenej vode a utopí sa, a radil mu, aby si dával pozor.

Rozprával Fridrichovi o úspechu ich výpravy, aby ho potešil, o tom, že zajali zradného mnícha a čoskoro budú mať mapu, ktorá ich dovedie do ríše kňaza Jána, že grál nie je len rozprávka a jedného dňa mu ho vloží do rúk. Fridrich súhlasne prikyvoval. „Grál, ach, grál," mrmlal a pohľadom blúdil ktoviekde, „isteže, keby som mal grál, mohol by som…" Potom ho vyrušili s nejakou dôležitou správou, vzdychol si a s námahou sa vybral splniť si svoju povinnosť.

Občas zavolal Baudolina bokom a zveroval sa mu, ako mu chýba Beatrice. Baudolino mu zase rozprával, ako mu chýba Colandrina, aby ho utešil. „Ach áno, viem," hovoril Fridrich, „ty si miloval Colandrinu, preto chápeš, ako som miloval Beatrice. Ale možno si neuvedomuješ, aká bola Beatrice naozaj milá." A Baudolinovi sa otvárala rana starých výčitiek svedomia.

V lete sa cisár vrátil do Nemecka, ale Baudolino ho nemohol sprevádzať. Priniesli mu správu, že zomrela jeho matka. Poponáhľal sa do Alessandrie a cestou myslel na ženu, ktorá ho priviedla na svet a ktorej nikdy naozaj neprejavil nežnosť, okrem toho vianočného večera pred mnohými rokmi, keď sa rodila ovca (prepánajána, hovoril si, uplynulo viac ako pätnásť zím, božemôj, možno osemnásť). Keď prišiel, matka už bola pochovaná a Gagliaudo opustil mesto a utiahol sa do svojho starého domu vo Fraschete.

Sedel rozvalený, vedľa seba mal drevenú misu s vínom, sily ho celkom opustili, občas lenivo pohol rukou, aby odohnal muchu.

„Baudolino," povedal hneď, „desať ráz denne som sa nahneval na tú úbohú ženu a želal som si, aby na ňu nebesá zoslali blesk. A teraz, keď mi ju nebesá vzali, neviem, čo si bez nej počnem. V dome nemôžem nič nájsť, lebo všetko odkladala ona. Neviem nájsť ani vidly a dobytok v maštali má viac hnoja

ako sena. Preto som sa rozhodol zomrieť aj ja, možno to bude lepšie.“

Bol hluchý k synovým námietkam. „Baudolino, vieš, že keď si ľudia z nášho kraja niečo vezmú do hlavy, niet tej sily, ktorá by ich presvedčila o opaku. Som vari ľahtikár ako ty, jeden deň tu, druhý deň tam, panský život! Sú to ľudia, ktorí myslia len na to, ako pozabíjať iných, ale keď im jedného dňa povedia, že musia zomrieť, poondejú sa. Ja som však prežil dobrý život, neublížil som ani muche, po boku ženy, ktorá bola svätica, a teraz, keď som sa rozhodol zomrieť, zomriem. Nechaj ma odísť, ako chcem ja, a ja budem šťastný a blažený, lebo čím dlhšie tu zostávam, tým mi je horšie.“

Občas si upil trochu vína, potom zaspal, potom znova otvoril oči a spýtal sa: „Som mŕtvy?“

„Nie, otče môj,“ odpovedal mu Baudolino, „našťastie, si ešte živý.“

„Ach, ja úbohý,“ vzdychol Gagliaudo, „ešte jeden deň, ale zajtra zomriem, neboj sa.“ Za nič na svete sa nechcel dotknúť jedla.

Baudolino mu hladkal čelo, odháňal od neho muchy, a keďže nevedel, ako utešiť svojho umierajúceho otca a chcel mu dokázať, že nie je také trdlo, za aké ho vždy pokladal, porozprával mu o svätom ťažení, na ktoré sa ktovie odkedy pripravuje a ako sa chce dostať do ríše kňaza Jána. „Keby si vedel,“ hovoril mu, „aké krásne miesta pôjdem objavovať.

Na jednom z nich žije nevídaný vták fénix, ktorý žije a lieta päťsto rokov. Každých päťsto rokov kňazi pripravia oltár, ktorý posypú korením a sírou, potom príde vták, ktorý sa vznieti a premení sa na popol. Prvý deň sa v popole objaví červ, na druhý deň už sformovaný vták, na tretí deň vták odletí. Nie je väčší od orla, na hlave má hrebeň z peria ako páv, hrdlo zlatej farby, zobák indigovej farby, krídla purpurovej farby a chvost so žltými, zelenými a červenými pásmi. A tak Fénix nikdy nezomiera.“

„Samé hlúposti,“ povedal Gagliaudo. „Mne by stačilo, keby si mi vzkriesil Rosinu, úbohé zviera, ktoré ste mi zadusili všetkým tým zrnom, ktorým ste ho napchali, čo ma po Fénixovi.“

„Keď sa vrátim, donesiem ti mannu, ktorá sa nachádza na vrchoch v krajine Júdei. Je biela a veľmi sladká, vzniká z rosy,

ktorá padá z neba na trávu, kde sa zráža. Čistí krv, zaháňa melanchóliu.“

„Čistí riťpaľovu. To sú veci pre tých povaľačov pri dvore, ktorí jedia mladé sluky a maslové cesto.“

„Nechceš aspoň kúsok chleba?“

„Nemám čas, zajtra ráno musím zomrieť.“

Na druhý deň ráno mu Baudolino rozprával, že podaruje cisárovi grál, kalich, z ktorého pil náš Pán. „Ach áno? A aký je?“

„Celý zo zlata, posiaty lazuritovými kamienkami.“

„Vidíš, že si trdlo? Náš Pán bol synom stolára a žil s ľuďmi, ktorí nemali čo do úst. Celý život nosil tie isté šaty, kňaz v kostole hovoril, že nemali stehy, aby sa nerozpadli, kým nedovŕšil tridsaťtri rokov, a ty mi prídeš s touto rozprávkou o zlatom kalichu s kamienkami. Pekne si si to vymyslel.

Mohol byť rád, ak mal misku ako táto, ktorú mu vyrezal jeho otec z koreňa, ako som to urobil ja, vec, ktorá vydrží celý život a nerozbiješ ju ani kladivom, vlastne, keď už o tom hovorím, nože mi daj ešte trochu tej krvi Kristovej, nech mi pomôže ľahko zomrieť.“

Tisíc hrmených, hovoril si Baudolino. Veď ten úbohý starec má pravdu! Grál musela byť drevená miska ako táto. Jednoduchá ako náš Pán. Preto je možno stále tam, na dosah všetkým a nikto si ju nikdy nevšimol, lebo všetci po celý život hľadali vec, ktorá žiari zlatom.

Ale Baudolino v tých chvíľach na grál príliš nemyslel. Nechcel, aby jeho otec zomrel, ale chápal, že to bola jeho vôľa. Po niekoľkých dňoch sa starý Gagliaudo scvrkol ako suchý gaštan a ťažko dýchal, odmietal dokonca aj víno.

„Otče môj,“ povedal mu Baudolino, „ak naozaj chceš zomrieť, zmier sa s Pánom a pôjdeš do raja, ktorý je ako palác kňaza Jána. Pán Boh bude sedieť na veľkom tróne na vrchole veže a nad operadlom trónu budú dve zlaté jablká a v každom z nich dva veľké karbunkuly, ktoré žiaria celú noc. Operadlá trónu sú zo smaragdov. Sedem schodíkov, ktorými sa vystupuje k trónu, je z ónyxu, kryštálu, jaspisu, ametystu, sardoniku, koralu a chryzolitu. Dookola sú stĺpy z čistého zlata. A nad trónom poletujú anjeli a spievajú ľúbezné piesne…“

„A budú tam aj diabli, ktorí ma kopancami vyženú, lebo na takom mieste takého ako ja, čo smrdí hnojom, nechcú. Nože buď ticho…“

Potom zrazu naširoko otvoril oči, pokúsil sa vystrieť a Baudolino ho podopieral. „Ó, Pane, teraz naozaj zomieram, lebo vidím raj. Ach, aký je krásny…“

„Čo vidíš, otče môj?“ vzlykal Baudolino.

„Je presne taký, ako naša maštaľ, leskne sa čistotou a stojí v nej aj Rosina… A vidím tu tvoju dobrú mamu, potvora, teraz mi hovoríš, kde si dala vidly na hnoj…“

Gagliaudo si odgrgol, z ruky mu vypadla miska a so široko otvorenými meravými očami pozoroval svoju nebeskú maštaľ.

Baudolino mu rukou jemne prešiel po tvári a zavrel mu oči, lebo to, čo mal vidieť, uvidí aj tak a išiel povedať Alessandrijčanom, čo sa stalo. Obyvatelia chceli, aby mal veľký starec slávnostný pohreb, lebo jemu vďačilo mesto za svoju záchranu, a rozhodli sa, že jeho sochu postavia nad portál katedrály.

Baudolino šiel znova do domu svojich rodičov pohľadať tam niečo, čo by mu ho pripomínalo, lebo sa rozhodol nikdy viac sa ta nevrátiť. Zbadal na zemi otcovu misku a vzal si ju ako vzácnu relikviu. Dobre ju poumýval, aby nesmrdela vínom, lebo si hovoril, že keď ju jedného dňa vyhlási za svätý grál, nemala by smrdieť vínom, lebo od Poslednej večere prešlo veľa času. Mala by voňať iba tými vôňami, ktoré by všetci mali cítiť, ak je to pravý kalich. Zakrútil misku do svojho plášťa a odniesol si ju so sebou.

23.

Baudolino na tretej križiackej výprave

Keď sa na Konštantínopol zniesla tma, vydali sa na pochod. Tvorili početnú výpravu. V tých dňoch blúdili po meste ako zatratenci bandy obyvateľov, ktorí zostali bez strechy nad hlavou, a hľadali si nejaký prístrešok, kde by strávili noc. Baudolino odložil svoje oblečenie, lebo keby ho bol niekto zastavil a spýtal sa, kto je jeho pánom, bol by mal ťažkosti. Pred nimi kráčali Pevere, Boiamondo, Grillo a Taraburlo a tvárili sa, akoby išli len náhodou tou istou cestou. Ale na každom rohu sa dobre poobzerali a pod šatami mali pripravené ostro nabrúsené nože.

Krátko predtým, než došli k Svätej Sofii, priskočil ku skupine drzý muž s modrými očami a dlhými svetlými fúzmi, chytil za ruku jedno z dievčat, hoci aj škaredé a poďobané od kiahní, a pokúsil sa ho odvliecť so sebou. Baudolino si povedal, že nastal čas boja, a Janovčania to isté, ale Niketas mal lepší nápad. Zbadal prichádzať skupinu rytierov, hodil sa pred nimi na kolená a žiadal spravodlivosť a milosť, odvolávajúc sa na ich česť. Boli to pravdepodobne dóžovi ľudia, ktorí zmlátili chlapa šabľami naplocho a vrátili dievča rodine.

Za hypodrómom vyberali Janovčania bezpečnejšie ulice, úzke uličky, kde boli všetky domy spálené alebo poznačené dôkladným plienením. Pútnici, ktorí hľadali, čo by sa ešte dalo ukradnúť, boli inde. Keď prešli Teodosiovými hradbami, bola už noc. Tam ich čakali ostatní Janovčania s mulicami. Vybozkávali a vyobjímali svojich ochrancov a vydali sa na cestu na vidiek pod jarnou oblohou s mesačným splnom na obzore. Od vzdialeného mora vanul ľahký vánok. Všetci si cez deň oddýchli a zdalo sa, že cesta neunavuje dokonca ani Niketovu manželku.

Unavený bol však Niketas, ktorý vzdychal pri každom poskočení zvieraťa a každú polhodinu prosil, aby si urobili prestávku.

„Priveľa si jedol, pán Niketas," povedal mu Baudolino.

„Odoprel by si vyhnancovi posledné rozkoše jeho umierajúcej vlasti?" spýtal sa Niketas. Pritom sa obzeral po skale alebo kmeni stromu, na ktorý by si sadol: „Túžim poznať pokračovanie tvojich dobrodružstiev. Sadni si, Baudolino, cítiš, aké príjemné sú vône vidieka? Trochu si odpočinieme a ty rozprávaj."

Nasledujúce tri dni cestovali vo dne a odpočívali v noci pod holým nebom, aby sa vyhli obývaným miestam a stretnutiam s ľuďmi. Pod hviezdami a v tichu, prerušovanom len praskotom vetvičiek a nečakanými zvukmi nočných zvierat, pokračoval Baudolino vo svojom rozprávaní.

V tom čase – a sme v roku 1187 – Saladin podnikol posledný útok na kresťanský Jeruzalem. Zvíťazil. Zachoval sa veľkoryso, nechal vyjsť bez zranenia všetkých, ktorí mohli zaplatiť dane, a pred hradbami dal zoťať len rytierov templárov, lebo, ako všetci tvrdili, bol síce veľkorysý, ale vyberanú útočnú nepriateľskú armádu nijaký vojvodca hodný tohto mena nemôže ušetriť, a aj templári vedeli, že keď si zvolili toto remeslo, prijali zásadu, že sa nikdy nestanú zajatcami. Nech sa Saladin ukázal akokoľvek veľkodušný, celý kresťanský svet bol zronený pádom zámorskej Franskej ríše, ktorá odolávala útokom takmer sto rokov. Pápež vyzval všetkých vládcov Európy, aby sa vydali na tretiu križiacku výpravu, ktorá by znova oslobodila Jeruzalem, obsadený nevercami.

Pre Baudolina, ktorého cisár sa pripojil k ťaženiu, to bola príležitosť, na akú čakal. Vydať sa do Palestíny znamenalo znova cestovať do Orientu s neporaziteľnou armádou. Myslel si, že Jeruzalem oslobodia v okamihu, a potom budú pokračovať v ceste do Indie. Ale na tejto ceste zistil, aký je Fridrich unavený a neistý. Nastolil mier v Taliansku, ale iste sa bál, že keď sa vzdiali, stratí výhody, ktoré si vybojoval. Možno ho trápilo, že ide na novú výpravu do Palestíny, lebo si spomínal na svoj zločin počas predošlej výpravy, keď v návale zlosti zničil bulharský kláštor. Ktovie. Cisár váhal, pýtal sa sám seba, čo je jeho povinnosťou, a keď si človek začne klásť túto otázku (hovoril si Baudolino) je to znak, že niet takej povinnosti, ktorú by poslúchol.

„Mal som štyridsaťpäť rokov, pán Niketas, a išlo mi o môj životný sen, presnejšie môj život, pretože celý môj život sa krútil okolo toho sna. Preto som s chladnou hlavou stavil na svoju šťastnú hviezdu a rozhodol som sa dať svojmu adoptívnemu otcovi nádej, nebeské znamenie pre jeho poslanie. Po páde Jeruzalema prišli do našich kresťanských krajín utečenci z toho pekla a na cisárskom dvore sa zastavili siedmi templárski rytieri, ktorí, len Pán Boh vie ako, ušli pred Saladinovou pomstou. Boli veľmi zúbožení, ale ty možno nevieš, akí sú templári: opilci a smilníci, predajú ti aj vlastnú sestru a ešte lepšie, ak im ty dáš tú svoju, a hovorí sa, že neohrdnú ani bračeka. Povedzme, že som ich postavil na nohy a všetci ma videli, ako som s nimi chodil po krčmách. Preto pre mňa nebolo ťažké povedať jedného dňa Fridrichovi, že tí bezbožní svätokupci ukradli v Jeruzaleme grál. A povedal som, že od templárov, do ktorých už len duša chodila spávať, som ho za svoje posledné peniaze kúpil. Fridrich sa, samozrejme, najprv prekvapil. Nebol vari grál v rukách kňaza Jána, ktorý mu ho chcel darovať? A nerozhodol sa ísť hľadať Jána práve preto, aby mu daroval tú svätú relikviu? Bolo to tak, otče môj, povedal som mu, ale pravdepodobne ho dajaký zradný minister Jánovi ukradol a predal ho nejakému manipulovi templárov, ktorí prišli rabovať do tých končín, a ani si neuvedomili, kde sú. Ale nezáleží na tom, kedy a ako sa to stalo. Pred svätým rímskym cisárom sa vynorila ďalšia výnimočná príležitosť, aby vyhľadal kňaza Jána a vrátil mu grál. Keďže nepoužije túto s ničím neporovnateľnú relikviu na získanie moci, ale aby si splnil povinnosť, získa si kňazovo uznanie a večnú slávu v celom kresťanskom svete. Tým, že sa zmocní grálu, ale vráti ho, znova daruje tento poklad, bude ho aj vlastniť (ako o tom spoločne snívali), ale splní si aj najvyššiu povinnosť. Tým, že sa ho zriekne, jasne dokáže, že jeho pomazanie je pravé a je jediným a nesporne pravým *rex et sacerdos*. Fridrich sa stane novým Jozefom z Arimatey.“

„Klamal si svojmu otcovi.“

„Robil som to pre jeho dobro a pre dobro celej ríše.“

„Nebál si sa, čo by sa stalo, keby bol Fridrich naozaj prišiel ku kňazovi, priniesol mu grál, a ten by bol vyvalil oči a spýtal sa, čo je to tá miska, ktorú nikdy predtým nevidel? Fridrich by sa nebol stal slávnym, ale šašom celého kresťanstva.“

„Pán Niketas, poznáš ľudí lepšie ako ja. Predstav si, že si kňaz Ján a veľký cisár Západu si kľakne pred tebou a podáva ti

takúto relikviu so slovami, že ti patrí, a ty sa dáš do smiechu a povieš, že si nikdy nevidel túto misku z krčmy? Ale choď! Hovorím, že keby ho navštívila šťastena a priniesla mu grál, bol by sa k nemu hneď prihlásil a uveril, že mu odjakživa patril. A tak som priniesol Fridrichovi ako najvzácnejšiu vec misku svojho otca Gagliauda a prisahám ti, že v tej chvíli som sa cítil, akoby som celebroval pri svätom obrade. Odovzdával som dar a spomienku na môjho rodného otca svojmu duchovnému otcovi, a môj rodný otec mal pravdu. Táto jednoduchá vec, ktorú používal celý svoj hriešny život, bola skutočne aj duchovne kalichom, ktorý použil biedny Kristus, keď išiel na smrť za spasenie všetkých hriešnikov. Veď aj na omši kňaz prijíma obyčajný chlieb a obyčajné víno a stáva sa z nich telo a krv nášho Pána."

„Ale ty si nebol kňaz."

„Veď som nehovoril, že tá vec bola krvou Kristovou, hovoril som len, že v nej bola krv Kristova. Neprisvojil som si posvätujúcu moc. Podával som svedectvo."

„Falošné."

„Nie. Povedal si mi, že ak je relikvia pravá, je cítiť jej vôňu. Nemyslime si, že len my potrebujeme Boha, ale často aj Boh potrebuje nás. V tej chvíli som si myslel, že mu treba pomôcť. Ten kalich predsa musel existovať, keďže ho náš Pán použil. Ak sa stratil, bola to vina nejakého naničhodníka. Ja som vrátil grál kresťanstvu. Boh to nepoprel. Dôkazom toho je, že tomu hneď uverili aj moji druhovia. Svätá nádoba bola tam, pred ich očami, teraz ju mal v rukách Fridrich, ktorý ju dvíhal k nebu, akoby bol v extáze, a Borone si kľakol, ani keby prvý raz videl predmet, o ktorom odjakživa blúznil. Kyot hneď povedal, že vidí veľkú žiaru, rabbi Šalamún pripustil, že aj keď Kristus nebol pravý Mesiáš, ktorého očakával jeho ľud, z tejto schránky nesporne vychádza vôňa kadidla. Zosim doširoka otváral svoje vizionárske oči a viackrát sa prežehnal sprava doľava, ako to robíte vy, schizmatici, Abdul sa triasol ako osika a mrmlal, že vlastniť túto svätú schránku znamená zmocniť sa všetkých zámorských ríš – a bolo jasné, že by ju bol chcel odovzdať ako dar lásky svojej vzdialenej princeznej. Aj ja som mal vlhké oči a pýtal som sa, ako to, že nebesá chceli, aby som sa stal sprostredkovateľom tejto zázračnej udalosti. Pokiaľ ide o Básnika, nahnevane si obhrýzal nechty. Vedel som, čo si myslí: že som hlupák, že Fridrich je starý a nebude vedieť ten poklad využiť, lepšie by sme boli urobili, keby sme si ho nechali sami a odcestovali do

severných krajín, kde by nám boli darovali ríšu. Keď videl cisárovu slabosť, vracali sa mu sny o moci. Potešilo ma to, lebo z jeho reakcie som pochopil, že považoval grál za pravý.“

Fridrich zbožne uschoval kalich do skrine a kľúč si zavesil na krk. Baudolino si pomyslel, že urobil dobre, lebo v tom momente mal dojem, že nielen Básnik, ale všetci jeho priatelia sú schopní relikviu ukradnúť a rozbehnúť sa na vlastnú päsť za dobrodružstvom.

Potom cisár vyhlásil, že teraz sa naozaj treba vydať na cestu. Dobyvateľská výprava musí byť starostlivo pripravená. Nasledujúci rok poslal Fridrich vyslancov k Saladinovi a urýchlil stretnutia s vyslancami srbského kniežaťa Stefana Nemanju, byzantského bazilea a seldžuckého cisára Ikonia, aby pripravil prechod cez ich územia.

Kým sa kráľ Anglicka a kráľ Francúzska rozhodli vydať na cestu po mori, v máji 1189 sa Fridrich pohol z Rezna po súši s pätnástimi tisícmi jazdcov a pätnástimi tisícmi zbrojnošov. Niektorí hovorili, že na nížinách Uhorska predviedol šesťdesiattisíc rytierov a stotisíc jazdcov. Ďalší dokonca hovorili o šesťstotisícoch pútnikov, no možno všetci preháňali, lebo Baudolino nebol schopný povedať, koľkí naozaj boli, možno bolo všetkých spolu dvadsaťtisíc mužov, ale v každom prípade to bola veľká armáda. Ak neboli všetci zoradení jeden za druhým, z diaľky vyzerali ako utáborený dav, o ktorom sa vedelo, kde sa začína, ale nie kde sa končí.

Cisár sa chcel vyhnúť drancovaniu a plieneniu, ktoré sprevádzalo predošlé výpravy, preto si neželal, aby ho nasledovali húfy vydedencov, ktoré pred sto rokmi preliali v Jeruzaleme toľko krvi. Malo to byť dobre pripravené podujatie, na ktorom sa smeli zúčastniť len ľudia znalí toho, ako sa vedie vojna, a nie nešťastníci, čo sa vydávali na cestu pod zámienkou, že si vyslúžia raj, a vracali sa domov s mŕtvolou nejakého žida, ktorému cestou prerezali hrdlo. Fridrich prijal len tých, čo sa mohli celé dva roky vydržiavať sami, a najchudobnejší vojaci dostávali tri strieborné marky na deň, za ktoré sa mali živiť počas cesty. Ak treba oslobodiť Jeruzalem, musí to aj niečo stáť.

K výprave sa pridali mnohí Taliani, boli tu Cremončania s biskupom Sicardom, Bresciania, Verončania s kardinálom Adelardom, a dokonca niekoľkí Alessandrijčania, medzi nimi Baudolinovi starí priatelia, ako Boidi, Cuttica Quargnento,

Porcelli, Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, Colandrino, brat Colandriny, ktorý bol jeho švagrom, jeden z Trottiovcov, Pozzi, Ghilini, Lanzavecchia, Peri, Inviziati, Gambarini a Cermelli, všetci na náklady svojich miest.

S veľkou slávou vyrazili pozdĺž Dunaja až po Viedeň a potom do Bratislavy, v júni sa Fridrich stretol s uhorským kráľom. Potom vstúpili do bulharských lesov, v júli stretli srbské knieža, ktoré navrhovalo spojenectvo proti Byzancii.

„Myslím, že toto stretnutie," povedal Baudolino, „spôsobilo starosti vášmu bazileovi Isaakiovi. Obával sa, že armáda chce dobyť Konštantínopol."

„Nemýlil sa."

„Pomýlil sa o pätnásť rokov. Fridrich chcel naozaj dôjsť do Jeruzalema."

„Ale my sme nemali pokoja."

„Chápem, obrovské cudzie vojsko malo prejsť vaším územím a to vás znepokojovalo. Ale ste nám poriadne sťažili život. Prišli sme do Serdiky, a nenašli sme pripravené zásoby. V blízkosti Filippopolu na nás zaútočili vaše oddiely, ktoré sa potom stiahli, ako pri každej zrážke v tých mesiacoch."

„Vieš, že v tom čase som bol guvernérom Filippopolu. Z dvora sme dostávali protirečivé správy. Raz nám bazileus prikazoval vybudovať hradby a vykopať priekopu, aby sme mohli vzdorovať vášmu útoku, a len čo sme to urobili, prišiel rozkaz všetko zničiť, aby ste to nemohli využiť vy."

„Prehradili ste horské priesmyky zrúbanými stromami, útočili ste na našich ľudí, keď išli sami vyhľadávať jedlo."

„Plienili ste naše kraje."

„Lebo ste nám nedávali sľúbený proviant. Vaši ľudia síce spúšťali z hradieb v košoch potraviny, ale miešali do chleba maltu a iné jedy. Počas cesty dostal cisár list od Sibily, bývalej kráľovnej Jeruzalema, kde ho upozorňovala, že Saladin chce zajať kresťanský predvoj, preto poslal byzantskému cisárovi merice jedovatého obilia a nádobu s takým otráveným vínom, že Isaakiov otrok, ktorý ho musel ovoňať, bol na mieste mŕtvy."

„Šialené."

„Ale keď Fridrich poslal svojich vyslancov do Konštantínopola, váš bazileus ich nechal čakať a potom ich uväznil."

„Ale neskôr ich poslal späť k Fridrichovi."

„Keď sme vstúpili do Filippopolu, našli sme mesto prázdne, lebo všetci ušli. Ani ty si tam nebol.“

„Mojou povinnosťou bolo vyhnúť sa zajatiu.“

„Nech je po tvojom. Ale keď sme vstúpili do Filippopolu, váš bazileus zmenil tón. A stretli sme tam arménske spoločenstvo.“

„Arméni vás vždy považovali za bratov. Sú schizmatici ako vy, neklaňajú sa svätým obrazom, používajú nekvasený chlieb.“

„Sú to dobrí kresťania. Niektorí hneď prehovorili v mene svojho kniežaťa Leva a umožnili nám prechod a pomoc na svojom území. Až v Hadrianopole, keď prišlo posolstvo od Kilidža Arslana, seldžuckého cisára Ikonia, ktorý sa považoval za pána Turkov a Sýrčanov, ale aj Arménov, sme pochopili, že veci neboli také jednoduché. Kto to bol a kde vládol?“

„Kilidž sa pokúšal postaviť proti nadvláde Saladina a chcel dobyť kresťanskú ríšu Arménov, dúfal teda, že Fridrichova armáda by mu mohla pomôcť. Arméni sa zasa spoliehali, že Fridrich potlačí Kilidžovu rozpínavosť. Náš Isaakios, ktorý sa ešte nevyrovnal s porážkou, čo utrpel od Seldžukov pri Myriokefalone, dúfal, že sa Fridrich stretne v boji s Kilidžom, ale vyhovovalo by mu aj to, keby došlo k boju s Arménmi, ktorí našej ríši spôsobovali nemalé ťažkosti. Preto, keď sa dozvedel, že tak Seldžuci, ako Arméni zaručili Fridrichovi prechod cez svoje územia, pochopil, že nie je preňho výhodné zastaviť cisárov postup, ale naopak, pomôcť mu a umožniť mu prejsť cez Marmarské more. Posielal ho tak k našim nepriateľom a vzďaľoval od nás.“

„Môj úbohý otec. Neviem, či mal podozrenie, že je hračkou v rukách bandy rozoštvaných nepriateľov. Alebo to možno pochopil, ale veril, že ich všetkých porazí. Viem len, že dúfal v spojenectvo s kresťanskou ríšou, arménskou aj byzantskou, vzhľadom na svoj konečný cieľ. Túžobne si želal (a ja s ním), aby mu Arméni pomohli otvoriť cestu do ríše kňaza Jána… V každom prípade to bolo tak, ako hovoríš ty, po správach od Seldžukov a Arménov nám váš Isaakios dal lode. A bolo to práve v Gallipole a v Kallioupole, kde si bol ty, a v mene svojho bazilea si nám ponúkol lode.“

„Z našej strany to nebolo ľahké rozhodnutie,“ povedal Niketas, „bazileus riskoval, že si poštve proti sebe Saladina. Musel k nemu poslať poslov a vysvetliť mu dôvody svojho ústupku. Veľký diplomat Saladin to hneď pochopil a nespôsobil

nám nijakú ujmu. Opakujem ti, Turkov sa nemáme prečo báť, naším problém ste boli aj zostali vy, schizmatici.“

Niketas a Baudolino sa zhodli, že nestojí za to vzájomne sa obviňovať z minulých omylov. Možno mal Isaakios pravdu, každý kresťanský pútnik, ktorý prechádzal Byzanciou, bol stále v pokušení zastaviť sa tam, kde bolo toľko krásnych vecí, a neriskovať pod hradbami Jeruzalema. Ale Fridrich chcel naozaj pokračovať v ceste.

Cisár so svojím vojskom prišli do Gallipola, a hoci to nebol Konštantínopol, armádu očarilo toto slávnostné miesto, s prístavom plným galér a trojveslíc pripravených naloďiť kone, rytierov a zásoby potravín. Nebol to každodenný pohľad a naši priatelia medzitým leňošili. Od začiatku cesty sa Baudolino rozhodol využiť Zosima na niečo užitočné a prinútil ho, aby vyučoval jeho druhov gréčtinu: „Na miestach, kam ideme,“ vravel, „po latinsky nevie nikto, už ani nehovoriac o nemčine, provensálčine alebo mojom rodnom jazyku. S gréčtinou sa ľahšie dorozumieme.“ A tak si krátili čas čakania návštevami bordelov a čítaním textov svätých otcov východnej cirkvi.

Rozhodli sa navštíviť obrovský bazár v prístave, priťahovaní vzdialeným trblietaním a vôňou korenia. Zosim, ktorého vyslobodili z pút, aby im robil sprievodcu (ale pod bdelou strážou Boroneho, ktorý ho ani na sekundu nespustil z očí), ich upozornil: „Vy, latinskí barbari a Nemci nepoznáte pravidlá civilizácie nás, Rimanov. Mali by ste vedieť, že na našich bazároch nesmiete nič kúpiť hneď, lebo pýtajú priveľa, a ak im hneď zaplatíte, čo žiadajú, niežeby vás považovali za hlupákov, lebo aj tak vedia, že nimi ste, ale pokazíte im radosť, ktorú majú z jednania sa. Ponúknite teda dve mince, keď od vás pýtajú desať, spustia na sedem, vy ponúknite tri a oni spustia na päť, vy trvajte na troch, až kým nespustia s plačom a prísahami, že skončia na dlažbe aj s celou svojou rodinou. Vtedy môžete kúpiť, ale vedzte, že tovar má hodnotu jednej mince.“

„Prečo máme vlastne nakupovať?“ spýtal sa Básnik.

„Lebo aj oni musia z niečoho žiť a tri mince za niečo, čo má hodnotu jednej, je poctivý obchod. Ale musím vás upozorniť ešte na jednu vec. Nielen trhovníci musia z niečoho žiť, ale aj zlodeji, a pretože sa nemôžu okrádať navzájom, pokúsia sa okradnúť vás. Ak im v tom zabránite, máte na to právo, ale ak sa im to podarí,

nesmiete sa sťažovať. Radím vám preto, aby ste v taškách nosili málo peňazí, len toľko, čo chcete minúť.“

Poučení sprievodcom, ktorý tak dobre ovládal miestne zvyky, sa naši priatelia vrhli do záplavy ľudí, ktorí smrdeli cesnakom ako všetci rímski pútnici. Baudolino si kúpil dve pekne vypracované arabské dýky, aby ich mohol nosiť po oboch stranách opaska a rýchlo vytiahnuť s prekríženými rukami. Abdul našiel malú priesvitnú skrinku, v ktorej bol chumáč vlasov (ktovie čích, ale bolo jasné, na koho myslel). Šalamún hlasno zavolal na ostatných, keď objavil stánok Peržana, ktorý predával zázračné odvary. Predavač elixírov im ukázal ampulku, v ktorej bol podľa neho veľmi silný prostriedok, čo v malých dávkach stimuloval vitalitu, ale vo veľkom množstve usmrcoval. Potom im ukázal podobnú ampulku, ktorá však obsahovala najsilnejší protijed, schopný neutralizovať pôsobenie každého jedu. Šalamún, ktorý sa tak ako mnohí židia zaoberal aj lekárskym umením, si kúpil protijed. Keďže patril k národu, ktorý bol skúsenejší ako rímski pútnici, zaplatil jednu mincu, hoci od neho pýtali desať, a ešte sa zožieral úzkosťou, či nezaplatil priveľa.

Keď opustili stánok mastičkára, Kyot našiel nádherný šál a Borone, ktorý dlho zvažoval každý obchod, potriasol hlavou a zahundral, že pre toho, kto patrí k sprievodu cisára, čo má grál, sú všetky poklady sveta haraburdím, a tieto tým väčšmi.

Našli Boidiho z Alessandrie, ktorý sa už stal súčasťou ich družiny. Zamiloval sa do prsteňa, možno zlatého (predavač plakal, keď ho predával, lebo patril jeho matke), ktorý mal v očku zázračný likér a stačil z neho jediný hlt, aby oživil raneného a v niektorých prípadoch vzkriesil mŕtveho. Boidi ho kúpil, pretože, ako hovoril, ak naozaj musia riskovať kožu pod hradbami Jeruzalemu, lepšie bude, keď sa na to pripraví.

Zosim sa nadchol pečaťou, na ktorej bolo Z, teda začiatočné písmeno jeho mena, a ponúkali ju spolu s tyčinkou pečatného vosku. Zet bolo také ošúchané, že možno ani na pečatnom vosku nezanechá nijaký odtlačok, ale to dokazovalo, že pečať bola naozaj stará. Prirodzene, keďže mních bol väzňom, nemal nijaké peniaze, ale Šalamúna to dojalo a pečať mu kúpil.

Zrazu si uvedomili, že v stisku stratili Básnika, ale našli ho, ako sa dohaduje o cene meča, ktorý podľa predavača pochádzal z čias dobytia Jeruzalema. Keď však hľadal svoju tašku, uvedomil si, že Zosim mal pravdu a že svojimi belasými germánskymi

očami priťahoval zlodejov ako muchy. Baudolino sa nad ním zľutoval a meč mu daroval.

Na druhý deň prišiel do tábora bohato odetý muž s prehnane úctivým správaním, sprevádzaný dvoma sluhami, ktorý chcel vidieť Zosima. Mních sa s ním chvíľu rozprával, potom prišiel povedať Baudolinovi, že je to Machitar Ardzroun, vznešený arménsky hodnostár, ktorého knieža Lev poveril tajným posolstvom.

„Ardzroun?“ povedal Niketas. „Viem o ňom. Viac ráz prišiel do Konštantínopola za čias Andronikovej vlády. Chápem, že sa stretol so Zosimom, lebo sa o ňom hovorilo, že sa venuje magickým vedám. Jeden z mojich priateľov v Selimbrii, ale Pán Boh vie, či ho tam ešte nájdem, bol tiež jeho hosťom na hrade Dadžig…“

„My, na naše nešťastie tiež, ako ti o tom o chvíľu porozprávam. Skutočnosť, že bol Zosimovým priateľom, sa mi javila ako dosť neblahé znamenie, ale podal som o tom správu Fridrichovi, a ten ho chcel vidieť. Ardzroun sa zdráhal ukázať poverovacie listiny. Vyslal ho aj nevyslal Lev, ale ak aj bol poverený, nesmel to povedať. Bol tu, aby sprevádzal cisárske vojsko cez turecké územie až do Arménska. Ardzroun sa s cisárom rozprával v prijateľnej latinčine, ale keď sa nechcel vyjadriť, predstieral, že nemôže nájsť správne slovo. Fridrich povedal, že mu neverí ako všetkým Arménom, no človek, ktorý sa tu vyznal, sa mu hodil, a tak ho vzal k svojmu vojsku a požiadal ma, aby som ho držal pod dohľadom. Musím povedať, že počas cesty sa vždy správal bezchybne a podával hodnoverné informácie.“

24.

Baudolino na Ardzrounovom hrade

V marci 1190 Fridrichova armáda vstúpila do Ázie, dostala sa do Laodicey a zamierila na územia seldžuckých Turkov. Starý ikonijský sultán sa vyhlasoval za Fridrichovho spojenca, ale jeho synovia ho podviedli a zaútočili na kresťanskú armádu. Alebo možno Kilidž zmenil názor, nikdy sme sa to nedozvedeli. Zo zrážok, šarvátok i ozajstných bitiek vychádzal Fridrich ako víťaz, ale jeho vojsko ničila zima, hlad a útoky Turkov, ktorí sa nečakane zjavovali, útočili na krídla armády a potom zutekali po chodníčkoch, ktoré dobre poznali, do úkrytov.

Jeho vojaci sa plahočili po vyprahnutých a pustých územiach, smäd hasili vlastným močom alebo konskou krvou. Keď došli k Ikoniu armáda pútnikov sa zmenšila na tisíc rytierov.

Predsa to však bolo pekné obliehanie a mladý Fridrich Švábsky, hoci bol chorý, hrdinsky bojoval a sám si podmanil mesto.

„Hovoríš chladne o mladom Fridrichovi."

„Nemal ma rád. Nikomu nedôveroval, žiarlil na mladšieho brata, ktorý ho pripravil o cisársku korunu, a ešte viac žiarlil na mňa pre náklonnosť, ktorou ma obdarúval jeho otec, hoci som nebol z ich krvi. Možno už ako dieťa vnímal, ako som hľadel na jeho matku a ako sa ona pozerala na mňa. Žiarlil na autoritu, ktorú som si vydobyl, keď som daroval grál jeho otcovi, a vždy sa k nemu staval skepticky. Keď počul hovoriť o výprave do Indie, vždy zašomral, že si o tom pohovoríme, keď príde čas. Cítil sa okradnutý všetkými. Preto sa v Ikoniu správal tak hrdinsky, aj keď v ten deň trpel horúčkou. No keď ho jeho otec pochválil pred všetkými barónmi za vydarený útok, v očiach mu zažiarila radosť. Myslím, že jediný raz v živote. Išiel som sa mu

pokloniť a naozaj som mal úprimnú radosť, ale poďakoval mi roztržito.“

„Si podobný ako ja, Baudolino. Aj ja som napísal a píšem kroniku svojej ríše, a pritom sa pristavujem skôr pri malej závisti, nenávisti, žiarlivosti, ktoré zničia celé mocné rody, než pri významných verejných udalostiach. Aj cisári sú ľudské bytosti a dejiny sú dejinami ich slabostí. Ale pokračuj.“

„Keď sme dobyli Ikonium, Fridrich hneď poslal svojich vyslancov k Levovi Arménskemu, aby mu vladár pomohol prejsť cez jeho územia. Uzavrel s ním spojenectvo, ktoré navrhol sám Lev. A predsa nám Lev neposlal nikoho v ústrety. Možno sa bál, že skončí ako sultán Ikonia. Tak sme postupovali vpred a nevedeli sme, či nám príde pomoc, a Ardzroun nás viedol a ubezpečoval nás, že vyslanci jeho kniežaťa určite dorazia. Jedného júnového dňa sme mierili na juh, prešli sme cez Larandu, cez pohorie Taurus a konečne sme zbadali cintoríny s krížmi. Boli sme v Cilícii, na kresťanskom území. Hneď nás prijal arménsky pán zo Sibilie a neskôr pri prekliatej rieke, ktorej meno by som chcel navždy zabudnúť, sme stretli poslov, prichádzajúcich od Leva. Len čo sme ich zbadali, Ardzroun nás upozornil, že bude lepšie, keď ho neuvidia, a zmizol. Stretli sme sa s dvoma hodnostármi, Konštantínom a Baldovínom de Camardeis, a ešte nikdy som nestretol vyslancov s takými neurčitými návrhmi. Jeden oznamoval pompézny príchod Leva a katolika Gregoria, druhý protirečil prvému a upozorňoval, že hoci arménske knieža veľmi chcelo pomôcť cisárovi Fridrichovi, nemohlo dať najavo Saladinovi, že umožňuje priechod jeho nepriateľom, a muselo sa správať veľmi opatrne.“

Keď vyslanci odišli, znova sa odkiaľsi vynoril Ardzroun a vzal Zosima bokom, ten potom zašiel za Baudolinom a spolu s ním k Fridrichovi.

„Ardzroun hovorí, že nerád zrádza svojho pána, ale má podozrenie, že Lev by privítal, keby si sa tu zastavil.“

„Prečo?“ pýtal sa Fridrich. „Chce mi ponúknuť víno a dievčatá, aby som zabudol, že mierim do Jeruzalema?“

„Víno možno áno, ale jedovaté. Hovorí, aby som ti pripomenul list kráľovnej Sibily,“ vravel Zosim.

„Ako vie o tom liste?“

„Hovorí sa o ňom. Keby Lev zastavil tvoj pochod, Saladin by to ocenil a pomohol by mu uskutočniť jeho sen stať sa sultánom Ikonia, keďže Kilidž a jeho synovia potupne utŕžili porážku.“

„A prečo sa Ardzroun tak trápi o môj život, že dokonca zrádza svojho pána?“

„Len náš Pán položil svoj život za lásku k ľuďom. Ľudský rod zrodený z hriechu je podobný zvieratám. Aj krava ti dá mlieko, len keď jej ty dáš seno. Aké je ponaučenie z tejto svätej maximy? Že Ardzroun by neopovrhol tým, keby jedného dňa zaujal Levovo miesto. Ardzroun sa teší úcte mnohých Arménov, ale Lev nie. Keď si teda získa uznanie svätého rímskeho cisára, mohol by sa jedného dňa spoľahnúť na najmocnejšieho zo svojich priateľov. Preto navrhuje pokračovať v ceste až k jeho hradu Dadžig na brehoch tejto rieky a utáboriť tvojich ľudí v jeho okolí. Kým budeme čakať, aby sme pochopili, čo vlastne Lev zamýšľa, môžeš bývať uňho, chránený pred všetkými úkladmi. A odporúča, aby si bol odteraz opatrný, keď ti niekto z jeho krajanov bude ponúkať jedlo a pitie.“

„Do čerta,“ kričal Fridrich, „celý rok prechádzam z jedného hniezda zmijí do druhého! Moje skvelé nemecké kniežatá sú v porovnaní s nimi úplné ovečky, a vieš, čo ti poviem? Dokonca aj tí zradní Miláčania, ktorí mi toľko pili krv, sa mi aspoň postavili zoči-voči na otvorenom bojisku a nepokúšali sa ma prebodnúť v spánku! Čo urobíme?“

Syn Fridrich radil prijať pozvanie. Istejšie je chrániť sa pred jedným známym nepriateľom, ako pred mnohými neznámymi. „To je pravda, otče môj,“ pridal sa Baudolino. „Ty sa ubytuj v tom hrade a my s priateľmi ti vybudujeme dookola val, takže sa nikto nebude môcť k tebe priblížiť cez hradbu našich tiel, ani vo dne, ani v noci. Ochutnáme každé jedlo určené pre teba. Nič nehovor, nie som mučeník. Každý sa dozvie, že ochutnávame všetko pred tebou, a nikto nebude považovať za rozumné otráviť jedného z nás, lebo tvoj hnev sa potom vyleje na všetkých obyvateľov tvrdze. Tvoji muži si potrebujú oddýchnuť, Cilícia je obývaná kresťanmi, ikonijský sultán nemá dosť síl, aby prešiel cez vrchy a znova zaútočil, Saladin je ešte príliš ďaleko. Táto oblasť je samý zráz a krík, a to sú skvelé prírodné podmienky na obranu, táto krajina je ako stvorená, aby si tu každý obnovil sily.“

Po jednodňovom pochode smerom na Seleuciu prišli do úžľabiny, ktorou si horko-ťažko kliesnila cestu rieka. V jednom

úseku sa úžľabina rozšírila a rieka sa rozliala po širej rovine, potom sa jej tok znova zrýchlil a spustila sa strmo do ďalšej úžľabiny. Neďaleko brehu vyrastala z nížiny ako hríb veža s nepravidelnými obrysmi, ktorá sa javila belasá očiam toho, kto prichádzal od východu, a keď slnko zapadalo za ňou, na prvý pohľad sa nedalo povedať, či je dielom človeka, alebo výtvorom prírody. Len keď sme sa priblížili, pochopili sme, že to je skalný masív a na jeho vrchole hradisko, z ktorého sa očividne dala ovládať tak nížina, ako aj koruna vrchov okolo.

„Ty, ó, pane," povedal vtedy Ardzroun, „môžeš utáboriť svoje vojsko dole na nížine a radím ti, aby si ho nechal v údolí rieky, kde je priestor pre stany a voda pre mužov i zvieratá. Moje hradisko nie je veľké a radím ti, aby si doň vystúpil len ty so skupinou najvernejších mužov."

Fridrich prikázal svojmu synovi, aby postavil tábor a zostal pri vojsku. Rozhodol sa, že si so sebou vezme len zo desať mužov, Baudolinovu družinu. Syn sa pokúšal protestovať, hovoril, že by chcel zostať v blízkosti svojho otca a nie na míľu vzdialený. Znova sa nedôverčivo pozeral na Baudolina a jeho priateľov, ale cisár bol neoblomný. „Vyspím sa v tom hradisku," povedal. „Zajtra ráno sa okúpem v rieke a na to vás nepotrebujem. Priplávam k vám a zaželám vám dobré ráno." Syn odpovedal, že jeho vôľa je zákonom, ale neznelo to veľmi radostne.

Fridrich sa oddelil od svojho vojska, zostal s desiatimi ozbrojencami a s Baudolinom, Básnikom, Kyotom, Boronem, Abdulom, Šalamúnom a Boidim, ktorý vliekol Zosima v reťaziach. Všetci boli zvedaví, ako sa vystupuje do toho orlieho hniezda, ale keď obišli skalisko, zistili, že na západnej strane sa strmina zmierňuje, málo, ale dosť nato, aby do nej vyhĺbili chodník so schodíkmi, po ktorom mohli prejsť nanajvýš dva kone vedľa seba. Ktokoľvek by chcel vystúpiť s nepriateľskými úmyslami, musel vystupovať po schodisku pomaly, takže stačili dvaja lukostrelci, skrytí za cimburím, aby útočníkov pozabíjali.

Na konci schodiska sa otvárala brána, ktorá viedla na nádvorie. Z vonkajšej strany brány pokračoval chodník tesne popri hradbách, a nad zrázom sa ešte zužoval a viedol až po ďalšiu menšiu bránu na severnej strane a potom sa končil v prázdne.

Vstúpili na nádvorie, ktorým sa išlo k ozajstnému hradu s múrmi so strieľňami, chránenému hradbami, čo oddeľovali

nádvorie od priepasti. Fridrich rozmiestnil k vonkajším násypom svoje stráže, aby kontrolovali chodník z výšky. Nezdalo sa, že by mal Ardzroun vlastných mužov, okrem niekoľkých banditov, ktorí strážili dvere a chodby. „Nepotrebujem tu armádu," povedal Ardzroun s pyšným úsmevom. „Som neporaziteľný. A potom, toto miesto, ako neskôr uvidíš, svätý cisár, nie je bojiskom, ale skrýšou, kde sa venujem štúdiu vzduchu, ohňa, zeme a vody. Poď, ukážem ti, že môžeš bývať dôstojne."

Kráčali po schodisku a po druhej zákrute vstúpili do rytierskej siene, zariadenej niekoľkými lavicami a vyzdobenej trofejami na stenách. Ardzroun otvoril dvere z masívneho dreva vybíjané mosadzou a uviedol Fridricha do prepychovo zariadenej komnaty. Bola tam posteľ s baldachýnom, bieliznik so zlatými kalichmi a svietnikmi, na ktorom trónila skrinka z tmavého dreva, schránka alebo tabernákulum, ďalej tam bol rozľahlý kozub pripravený na to, aby ho zapálili, s polenami a kusmi čohosi podobného uhliu, poliateho olejom, čo pravdepodobne slúžilo na to, aby sa oheň rozhorel, všetko to bolo pekne naukladané na suchých haluziach a prikryté konármi s voňavými bobuľami.

„Je to najlepšia izba, akú mám," povedal Ardzroun, „a je pre mňa cťou, že ti ju môžem ponúknuť. Neradím ti otvárať okno. Je obrátené na východ a slnko by ťa zajtra ráno mohlo vyrušovať. Tieto farebné sklá, zázrak benátskeho umenia, jemne prepúšťajú svetlo."

„Nemôže nikto vstúpiť tým oknom?" spýtal sa Básnik.

Ardzroun s námahou otvoril okno, ktoré bolo naozaj zatvorené na viacero zámkov. „Vidíš," povedal, „je veľmi vysoko. A na druhej strane nádvoria je val, kde už strážia cisárovi muži." Bolo vidieť vonkajšie hradby, na ktorých sa prechádzali stráže, a presne na dostrel šípom boli dve veľké kolesá alebo lesklé kovové taniere, veľmi vyduté, upevnené na podstavci medzi dvoma cimburiami. Fridrich sa spýtal, čo to je.

„Sú to Archimedove zrkadlá," povedal Ardzroun, „za pomoci ktorých tento antický vzdelanec zničil rímske lode, čo obliehali Syrakúzy. Každé zrkadlo zachytí a odrazí slnečné lúče, ktoré paralelne dopadajú na jeho povrch, a preto odráža predmety. Ale ak zrkadlo nie je ploché a je vhodne zaoblené podľa pravidiel geometrie, najvyššej zo všetkých vied, lúče sa neodrážajú rovnobežne, ale sústreďujú sa do určitého bodu pred zrkadlom, podľa jeho zaoblenia. Ak nastavíš zrkadlo tak, že zachytíš

slnečné lúče v momente ich najväčšej žiary a odrazíš ich všetky spolu do jedného vzdialeného bodu, takéto sústredené slnečné lúče spôsobia samovznietenie, ktorým môžeš zapáliť sťažeň a lanovie lode, vojenský stroj alebo kríky okolo tábora svojho nepriateľa. Zrkadlá sú dve, lebo jedno má zakrivenie také, aby zasahovalo do diaľky a druhé nablízko. S týmito dvoma jednoduchými prístrojmi môžem brániť svoje hradisko lepšie ako s tisícom lukostrelcov."

Fridrich mal záujem o toto tajomstvo, lebo s jeho pomocou zrúca hradby Jeruzalema ľahšie ako hradby Jericha, a nie trúbením trúby, ale slnečným žiarením. Ardzroun odpovedal, že je cisárovi k službám. Potom zatvoril okno a povedal: „Tadiaľ neprechádza vzduch, ale vstupuje inými špárami. Múry sú veľmi hrubé, preto by ti mohlo byť v noci zima. Neodporúčam ti zapáliť kozub, lebo veľmi dymí, ale prikry sa kožušinami, čo sú na posteli. Prepáč mi moju priamosť, ale Pán stvoril naše telá rovnako: za tými dvierkami je diera s neveľmi kráľovským sedadlom, ale všetko, čo tvoje telo vylúči, spadne do cisterny v podzemí a neznečistí toto prostredie. Vstupuje sa sem len tými dverami, ktorými sme práve vošli, a tie si zavrieš zvnútra na závoru a za nimi budú tvoji dvorania, ktorí sa musia uspokojiť s tým, že budú spať na laviciach a strážiť tvoj spánok."

Na komíne kozuba si všimli okrúhly reliéf. Bola to hlava Medúzy s vlasmi skrútenými ako hady, zatvorenými očami a otvorenými ústami s mäsitými perami, na ktorých dno sa nedalo dovidieť. („Ako tá, čo som videl s tebou v nádrži, pán Niketas.") Fridricha reliéf zaujal a spýtal sa, čo to je.

Ardzroun odvetil, že je to Dionýzovo ucho: „Je to jeden z mojich čarov. V Konštantínopole sa ešte dajú nájsť podobné staré kamene, stačilo trochu prehĺbiť ústa. Dole je ešte jedna komnata, v ktorej zvyčajne býva moja posádka, ale kým tu budeš bývať ty, pane, zostane prázdna. Všetko, čo si tam dole povedia, vychádza týmito ústami, akoby ten, čo hovorí, bol za stenou. Keby som chcel, mohol by som si vypočuť, aké pikle kujú moji muži."

„Keby som tak ja mohol počuť, čo si rozprávajú moji bratranci," povedal Fridrich. „Ardzroun, ty si vzácny človek. Porozprávame sa ešte aj o tom. Teraz si urobím program na zajtra. Ráno sa chcem ísť okúpať do rieky."

„K rieke ľahko zídeš pešo alebo na koni," poznamenal Ardzroun, „a nemusíš ani prejsť cez nádvorie, ktorým sme sem prišli. Za dverami rytierskej siene sa začína malé schodisko, ktoré vedie na zadný dvor. Z neho potom pokračuje pohodlnejší chodník."

„Baudolino," povedal Fridrich, „daj pripraviť na zajtra ráno kone na ten dvor."

„Otče môj," namietol Baudolino, „veľmi dobre viem, ako rád zápasíš s rozbúrenými vodami. Ale teraz si unavený z cesty a zo všetkých prekážok, čo si prekonal. Nepoznáš túto rieku, ktorá sa mi zdá plná vírov. Prečo chceš riskovať?"

„Lebo nie som až taký starý, ako si myslíš, synak, a keby nebolo tak neskoro, išiel by som sa do nej hneď ponoriť, lebo som špinavý a zaprášený. Cisár nesmie smrdieť, iba ak olejom pomazania. Daj pripraviť kone."

„Ako hovorí *Ekleziasta*," poznamenal nesmelo rabbi Šalamún, „nebudeš plávať proti prúdu rieky."

„A kto povedal, že chcem plávať proti prúdu," smial sa Fridrich, „budem plávať po prúde."

„Netreba sa umývať príliš často," povedal Ardzroun, „iba ak pod kontrolou spoľahlivého lekára, ale ty si tu pánom. Máme ešte dosť času a bolo by pre mňa cťou ukázať ti svoj hrad."

Znova zišli dole schodmi o poschodie nižšie, prešli cez sálu pripravenú na večernú hostinu, osvetlenú veľkými svietnikmi. Potom pokračovali cez sieň plnú stoličiek – na jednej stene bol vytesaný veľký obrátený slimák, špirálovitý útvar, ktorý sa zužoval do lievika a v strede mal otvor. „To je komnata strážcov, o ktorej som ti hovoril," povedal, „a kto rozpráva blízko tohto otvoru, toho počuješ vo svojej izbe."

„Rád by som vyskúšal, ako to funguje," povedal Fridrich. Baudolino zažartoval, že túto noc príde odtiaľ cisára pozdraviť. Fridrich sa zasmial a povedal nie, lebo túto noc si chce poriadne oddýchnuť. „Ibaže," dodal, „by si ma chcel upozorniť, že ikonijský sultán lezie dnu cez komín kozuba."

Ardzroun ich odviedol chodbou do sály so širokými klenbami, kde žiarili odblesky a dvíhali sa kúdoly pary. Boli tu kotly, v ktorých vrela tekutá hmota, krivule a skúmavky a iné zaujímavé nádoby. Fridrich sa spýtal Ardzrouna, či vyrába zlato. Ardzroun sa usmial a povedal, že to sú pochabosti alchymistov. Ale vie pozlacovať kovy a vyrábať elixír nie síce nesmrteľnosti, ale ktorý aspoň predĺži krátky život, čo nám predurčil osud.

Fridrich odpovedal, že z neho nechce ochutnať: „Boh rozhodol o dĺžke nášho života a treba sa zmieriť s jeho vôľou. Možno zomriem zajtra, možno budem žiť do sto rokov. Všetko je v Božích rukách.“ Rabbi Šalamún poznamenal, že jeho slová sú veľmi múdre, a obaja sa rozhovorili o Božej vôli a bolo to prvý raz, čo Baudolino počul Fridricha hovoriť o týchto veciach.

Kým sa tí dvaja rozprávali, Baudolino kútikom oka zazrel Zosima, ako vchádza dverami do vedľajšej miestnosti, a Ardzrouna, ako ho znepokojene nasleduje. Baudolino sa obával, že Zosim pozná nejakú tajnú chodbu, ktorou by mohol ujsť, preto šiel za nimi a ocitol sa v izbičke, kde bola len truhlica a na nej sedem pozlátených hláv. Všetky predstavovali tú istú bradatú tvár a stáli na podstavci. Boli to relikviáre, lebo všetky sa dali otvoriť ako schránky, ale okraje dvierok, na ktorých bola namaľovaná tvár, boli pripevnené k zadnej časti tmavým pečatným voskom.

„Čo hľadáš?“ spýtal sa Zosima Ardzroun, ktorý si Baudolina ešte nevšimol.

Zosim odpovedal: „Počul som, že vyrábaš relikvie a na to využívaš čary s pozlacovaním kovov. To sú hlavy Jána Krstiteľa, však? Videl som ich už viac a teraz konečne viem, odkiaľ pochádzajú.“

Baudolino jemne zakašľal. Ardzroun sa prudko obrátil, priložil si ruku na ústa a zdesene gúľal očami: „Prosím ťa, Baudolino, nepovedz nič cisárovi, lebo by ma dal obesiť,“ povedal potichu. „Áno, sú to relikviáre s hlavou Jána Krstiteľa. V každom z nich je lebka, ktorá sa údením zmenšila, takže vyzerá veľmi stará. Žijem v tejto krajine, kde niet prírodného bohatstva, ani polí na obrábanie a dobytka a moje bohatstvo je obmedzené. Vyrábam relikvie, to je pravda, a sú veľmi žiadané tak v Ázii, ako aj v Európe. Stačí predať dve z týchto hláv ďaleko od seba, napríklad jednu v Antiochii a druhú v Taliansku, a nikto si nevšimne, že sú dve.“ Usmieval sa s podlízavou pokorou, akoby žiadal o odpustenie v podstate ľahkého hriechu.

„Nikdy som nepochyboval o tom, že si počestný muž, Ardzroun,“ povedal Baudolino so smiechom. „Nechaj si svoje hlavy, ale poďme rýchlo preč, ináč vzbudíme pozornosť ostatných a cisára.“ Keď vychádzali, Fridrich práve končil svoj nábožný rozhovor so Šalamúnom.

Cisár sa spýtal svojho hostiteľa, aké ďalšie zázračné veci mu môže ukázať, a Ardzroun sa poponáhľal vyviesť ich z komnaty

na chodbu. Do nej prišli pred zatvorené dvojkrídlové dvere, pri ktorých bol oltár, aký používajú pohania na svoje obety. Baudolino videl v Konštantínopole zvyšky mnohých takých oltárov. Na oltári bola otiepka a vetvičky. Ardzroun na ne nalial trochu tmavej hustej tekutiny, vzal jednu z faklí, ktoré osvetľovali chodbu, a hranicu zapálil. Oltár hneď vzbĺkol a v priebehu niekoľkých minút bolo počuť v podzemí ľahké bublanie, pomalé škrípanie, kým Ardzroun so zdvihnutými rukami vyslovoval formulky v barbarskom jazyku, ale občas sa pozrel na svojich hostí, akoby im chcel dať najavo, že stvárňuje veľkňaza alebo čarodejníka. Nakoniec sa na veľký úžas všetkých obidve krídla dverí otvorili, hoci sa ich nikto ani nedotkol.

„Zázraky hydraulického umenia," usmial sa pyšne Ardzroun, „ktorému sa venujem podľa zásad vyspelej alexandrijskej mechaniky spred mnohých storočí. Je to jednoduché. Pod oltárom je kovová nádoba s vodou, ktorá sa ohrieva ohňom na oltári. Voda sa mení na paru a cez sifón, ktorý nie je nič iné ako zakrivená trubica, ktorou sa prelieva voda z jedného miesta na druhé, prechádza para do vedra, v ňom sa ochladí a premení sa znova na vodu. Tiažou vody vedro klesne dole, pritom kladka, na ktorej je zavesené, pohne dvoma drevenými valcami, ktoré priamo pôsobia na závory dverí. Dvere sa otvoria. Jednoduché, však?"

„Jednoduché?" zopakoval Fridrich. „Úžasné! Naozaj poznali Gréci také zázraky?"

„Tieto aj mnohé iné a poznali ich aj egyptskí kňazi, ktorí využívali tento vynález na to, aby hlasom otvárali dvere chrámu, a veriaci to považovali za zázrak," povedal Ardzroun. Potom ponúkol cisára, aby prekročil prah. Vstúpili do sály, kde bol v strede ďalší zvláštny prístroj. Kožená guľa ležala na okrúhlej podložke a podopierali ju dve ramená, ktoré tvorili pravý uhol. Nad ňou bola kovová miska a pod ňou ďalšia drevená nádoba. Z gule viedli nahor a nadol dve rúrky, ktoré sa končili kohútikmi. Pri pozornejšom pohľade sme si mohli všimnúť, že aj obidve ramená, ktoré pridržiavali guľu na okrúhlej podložke, boli vlastne trubice, ktoré dole ústili do misky a hore sa napájali na guľu.

„Miska je plná vody. Teraz vodu zohrejeme," povedal Ardzroun a znova rozložil veľký oheň. Museli trochu počkať, kým voda začala vrieť. Najprv bolo počuť ľahké, potom silnejšie syčanie a guľa sa roztočila na svojich podperách, kým z

kohútikov vychádzali oblaky pary. Guľa sa chvíľu krútila, potom sa jej pohyb zmiernil a Ardzroun sa poponáhľal uzavrieť trubice mäkkou hlinou. Povedal: „Aj tu platí jednoduchý princíp. Voda, ktorá vrie v miske, sa mení na paru. Para vystupuje do gule, a keď prudko vychádza z opačných smerov, rozkrúti guľu.“

„A aký zázrak by mala predstavovať?“ spýtal sa Baudolino.

„Nič nepredstavuje, ale dokazuje veľkú pravdu, že sa rukou možno dotknúť prázdna.“

Iba to chýbalo Boronemu. Len čo počul hovoriť o prázdne, hneď sa ho zmocnilo podozrenie a spýtal sa, ako je to možné, že táto hydraulická hračka dokazuje existenciu prázdna. Je to jednoduché, povedal mu Ardzroun, voda v miske sa zmení na paru a zaplní guľu, para uniká z gule, pričom sa guľa rozkrúti. Keď sa guľa zastavuje, čo značí, že v nej už nie je para, uzavrú sa kohútiky. Čo teda zostane v miske a v guli? Nič, čiže prázdno.

„Chcel by som to vidieť,“ povedal Borone.

„Musel by si otvoriť guľu, keby si to chcel vidieť, a vtedy sa hneď naplní vzduchom. Ale je jedno miesto, kde by si si mohol uvedomovať existenciu prázdna. Cítil by si ho však len krátko, lebo potom by ti chýbal vzduch a zadusil by si sa.“

„A kde je to miesto?“

„Je to v izbe nad nami. A teraz ti ukážem, ako by som mohol urobiť prázdno v tej miestnosti.“ Zdvihol fakľu a ukázal im ďalší stroj, ktorý bol až doteraz v prítmí. Vyzeral oveľa zložitejší ako dva predošlé, lebo mal všetky vnútorné súčiastky odhalené. Bol to obrovský stojaci alabastrový valec a v ňom bolo vidieť tmavý tieň ďalšieho valca, vsunutého dnu do polovice, pričom druhá polovica vyčnievala von, uzavretá v hornej časti obrovským ramenom, ktoré uvádzal do pohyby človek oboma rukami, akoby to bola páka. Ardzroun pohol pákou a vnútorný valec najprv zdvihol a potom klesol a zaplnil celý vonkajší valec. Na hornú časť alabastrového valca sa napájala veľká rúra pozošívaná zo zvieracích mechúrov. Druhý koniec rúry sa napájal na strop. V dolnej časti pri valci bol otvor.

„Teda,“ vysvetľoval Ardzroun, „tu nemáme vodu, ale len vzduch. Keď sa spustí vnútorný valec, stlačí vzduch v alabastrovom valci a vytlačí ho dolným otvorom. Keď ho páka zdvihne, valec aktivizuje vrchnák, ktorý uzavrie spodný otvor, takže vzduch, ktorý vyšiel z alabastrového valca, sa nemôže vrátiť späť. Keď sa vnútorný valec celkom zdvihne, otvorí sa ďalší uzáver a dnu vženie vzduch, ktorý prichádza touto trubicou

z izby, o ktorej som hovoril. Keď sa vnútorný valec znova spustí, vytlačí aj ten vzduch. Postupne prístroj vyčerpá všetok vzduch z miestnosti a v nej sa vytvorí prázdno.“

„A do tej miestnosti sa nedostane iný vzduch?“ spýtal sa Baudolino.

„Nie. Len čo sa prístroj uvedie do chodu, za pomoci týchto lán, s ktorými je spojená páka, uzavrie každý otvor alebo škáru, cez ktorú by do miestnosti mohol vniknúť vzduch.“

„Ale tým prístrojom by si mohol zabiť človeka v tej izbe,“ povedal Fridrich.

„Mohol by som, ale nikdy som to neurobil. Raz som do nej dal kurča. Po pokuse som ta vošiel a kurča bolo mŕtve.“

Borone potriasal hlavou a mrmlal Baudolinovi do ucha: „Neverte mu, klame. Keby bolo kurča mŕtve, znamenalo by to, že prázdno existuje. Ale pretože prázdno neexistuje, kurča je ešte stále živé a zdravé. Alebo je mŕtve, ale od vyčerpania.“ Potom povedal nahlas Ardzrounovi: „Nikdy si nepočul o tom, že zvieratá zomierajú aj v hĺbke prázdnych studní, kde sa zhasínajú sviece? Niektorí z toho usudzujú, že tam dole nie je vzduch, a teda je tam prázdno. A pritom v hĺbke studní chýba jemný vzduch, ale zostáva tam hustý a dusivý, a ten zadusí človeka aj plameň sviece. To sa deje aj v tvojej izbe. Vyčerpáš odtiaľ jemný vzduch, ale zostane v nej hustý, ktorý sa nedá vyčerpať, a ten zadusí tvoje kurča.“

„Stačí,“ povedal Fridrich, „všetky tieto vynálezy sú pekné, ale okrem zrkadiel ani jeden z nich nemožno použiť pri obliehaní alebo v boji. Načo teda slúžia? Poďme, som hladný. Ardzroun, sľúbil si mi dobrú večeru. Zdá sa mi, že už je čas.“

Ardzroun sa uklonil a uviedol Fridricha a jeho sprievod do hodovnej sály, ktorá bola, pravdu povediac, nádherná, aspoň pre ľudí, čo sa celé týždne predtým živili biednymi zásobami vo vojenskom tábore. Ardzroun ponúkol to najlepšie z arménskej a tureckej kuchyne, vrátane niektorých presladených zákuskov, ktoré dali hosťom pocit, že sa topia v mede. Podľa dohody Baudolino a jeho priatelia ochutnali každé jedlo predtým, než ho predložili cisárovi. Proti každej dvorskej etikete (ale vo vojne sa vždy robili výnimky z etikety) všetci sedeli za jedným stolom a Fridrich veselo pil a jedol, akoby bol jedným z nich, a so záujmom počúval spor, ktorý sa začal medzi Boronem a Ardzrounom.

Borone hovoril: „Odmietaš diskutovať o prázdne, akoby to bol priestor bez akéhokoľvek tvaru, aj keď vzdušného. Ale priestor bez tvaru nemôže existovať, lebo priestor je vzťah medzi tvarmi. Navyše, prázdno nemôže existovať, lebo príroda má z neho hrôzu, ako učia všetci veľkí filozofi. Ak vdýchneš vzduch cez slamku ponorenú do vody, voda vystúpi, lebo nemôže nechať prázdny priestor. Počúvaj ďalej, predmety padajú na zem a železná socha spadne rýchlejšie ako kus látky, lebo pre vzduch je namáhavé udržať ťarchu sochy, kým oveľa ľahšie udrží látku. Vtáky lietajú, lebo pohybujú krídlami, a tým rozhýbu vzduch, ktorý ich udrží, aj keď majú svoju hmotnosť. Vzduch ich udržiava, tak ako voda udržiava ryby. Keby nebolo vzduchu, vtáky by popadali, ale daj pozor, rovnakou rýchlosťou ako každý iný predmet. Preto keby v nebi bolo prázdno, hviezdy by mali nekonečnú rýchlosť, lebo nič by nezadržiavalo ich pád alebo ich krúženie vo vzduchu, ktorý kladie odpor ich nesmiernej váhe.“

Ardzroun odporoval: „Kto povedal, že rýchlosť telesa je priamo úmerná jeho váhe? Ako hovoril Ján Filoponus, závisí od pohybu, ktorý mu bol daný. A potom, povedz mi, keby nebolo prázdno, ako by sa premiestňovali veci? Narážali by proti vzduchu, ktorý by im nedovolil prejsť.“

„Ale nie! Keď teleso rozhýbe vzduch, ktorý bol tam, kde sa premiestnilo teleso, vzduch zaplní miesto, kde bolo predtým to teleso. Je to ako dvaja ľudia, ktorí idú proti sebe po úzkej ceste. Stiahnu brucho, každý z nich sa pritlačí k stene, tak ako sa jeden posúva pomaly jedným smerom, druhý sa posúva opačným smerom a nakoniec každý z nich obsadí miesto toho druhého.“

„Áno, lebo každý z tých dvoch silou svojej vôle uvedie do pohybu svoje telo. Ale so vzduchom to nie je tak ako s vodou. Vzduch sa premiestňuje v dôsledku impulzu, ktorý uvedie do pohybu teleso, a to narazí na vzduch. Ale impulz vyvoláva pohyb v čase. V momente, keď sa predmet pohne a dá impulz vzduchu, ktorý mu kladie odpor, vzduch sa ešte nepohol, a teda nie je ešte na mieste, ktoré predmet práve opustil, aby ho vytlačil. A čo je na tom mieste, aj keď len na okamih? Prázdno!“

Fridrich sa až doteraz zabával počúvaním sporu, ale teraz už toho mal dosť: „Prestaňte s tým,“ povedal. „Zajtra môžete zavrieť ďalšie kurča do hornej izby. Teraz mi dovoľte zjesť toto kurča a dúfam, že mu vykrútili krk tak ako treba.“

25.

Baudolino vidí zomierať Fridricha dva razy

Večera sa pretiahla do neskorých hodín a cisár požiadal, aby mohol ísť spať. Baudolino so svojimi priateľmi ho odprevadili až k jeho izbe, znova ju pozorne prezreli vo svetle dvoch fakieľ, ktoré horeli upevnené na stenách. Básnik chcel skontrolovať aj komín na kozube, ale komín sa hneď zužoval, takže v ňom neostával priechod pre človeka. „Aj dym tade prejde len horko-ťažko," povedal. Pozreli sa do fekálnej diery, ale nikto by nemohol vyliezť z hĺbky odpadu.

Pri posteli bola zažatá lampa a krčah s vodou a Baudolino ju chcel ochutnať. Básnik poznamenal, že mohli poprášiť jedom vankúš, ktorého sa Fridrich bude v spánku dotýkať ústami. Bolo by dobre, keby mal cisár vždy poruke protijed, nikdy nevedno…

Fridrich sa ohradil, aby s tým strachom nepreháňali, ale rabbi Šalamún pokorne požiadal o slovo. „Pane," povedal, „vieš, že hoci som žid, úprimne som sa venoval podujatiu, ktoré má korunovať tvoju slávu. Tvoj život mi je rovnako drahý ako môj vlastný. Počúvaj. Kúpil som v Gallipole zázračný protijed. Vezmi si ho," dodal a vytiahol ampulku spod plášťa, „darujem ti ho, lebo vo svojom úbohom živote budem mať málo príležitostí, aby ma ohrozovali nepriatelia. Keby si sa náhodou niektorú noc cítil zle, prehltni ho. Keby ti podali niečo škodlivé, hneď ťa zachráni."

„Ďakujem ti, rabbi Šalamún," povedal dojatý Fridrich, „spravili sme dobre, my Teutóni, že sme chránili tvoju rasu, a budeme tak konať aj celé budúce storočia, prisahám ti to v mene môjho národa. Prijímam tvoju zázračnú tekutinu a pozri, čo urobím." Vytiahol z cestovnej tašky schránku s grálom, ktorú všade žiarlivo nosil so sebou. „Pozri," povedal, „nalejem elixír,

ktorý si mi ty, žid, daroval, do kalicha, v ktorom bola krv Kristova.“

Šalamún sa uklonil, ale pochybovačne mrmlal Baudolinovi: „Židovský odvar, ktorý sa stane krvou falošného Mesiáša… Nech mi Svätý, stále pochválený, odpustí. Ale v podstate ste ten príbeh o Mesiášovi vymysleli vy, pohania, nie Ježua z Nazaretu, ktorý bol pravoverný, a naši rabíni hovoria, že študoval Talmud u rabbiho Ježuu ben Perahia. A potom, tvojho cisára mám rád. Myslím, že sa treba riadiť srdcom.“

Fridrich vzal grál a išiel ho znova odložiť do schránky, keď ho Kyot prerušil. V ten večer sa všetkým zdalo, že sa smú bez vyzvania cisárovi prihovárať. Vytvorila sa dôverná rodinná atmosféra medzi niekoľkými vernými a ich pánom, spoločne zabarikádovanými na mieste, o ktorom ešte nevedeli, či je priateľské, alebo nepriateľské. Ozval sa teda Kyot: „Pane, nemysli si, že nedôverujem rabbimu Šalamúnovi, ale aj jeho mohli oklamať. Dovoľ mi ochutnať tú tekutinu.“

„Pane, prosím ťa, nechaj Kyota, aby to urobil,“ povedal rabbi Šalamún.

Fridrich súhlasil. Kyot zdvihol kalich slávnostným pohybom, potom ho zľahka priložil k perám, akoby bol na svätom prijímaní. V tej chvíli sa aj Baudolinovi zazdalo, že sa po miestnosti rozlialo silnejšie svetlo, ale možno to bola jedna z fakieľ, ktorá sa rozblčala na mieste, kde bolo viac živice. Kyot zostal na okamih sklonený nad kalichom, pohyboval ústami, akoby vychutnával tú kvapku tekutiny, ktorú vypil. Potom sa obrátil s kalichom pritlačeným k hrudi a opatrne ho vložil do schránky. Nato pomaly zavrel tabernákulum, aby neurobil ani najmenší hluk.

„Cítim vôňu,“ mrmlal Borone.

„Vidíte tú žiaru?“ pýtal sa Abdul.

„Všetci nebeskí anjeli zostupujú k nám,“ povedal presvedčivo Zosim a prežehnal sa naopak.

„Sukin syn,“ šepkal Básnik do ucha Baudolinovi, „pod tou zámienkou odslúžil svätú omšu s grálom, a keď sa vráti domov, bude sa tým chváliť od Champagne po Bretónsko.“ Baudolino mu na odpoveď zahundral, aby nebol zlomyseľný, lebo Kyot sa naozaj správal, akoby sa vznášal v nebeských výšinách.

„Nikto nás už neporazí,“ povedal Fridrich, uchvátený silným a mystickým dojatím. „Jeruzalem bude čoskoro oslobodený. A potom vrátim túto najsvätejšiu relikviu kňazovi Jánovi.

Baudolino, ďakujem ti za to, čo si mi dal. Naozaj som kráľ a kňaz…“

Usmieval sa, a predsa sa chvel. Zdalo sa, že ten krátky obrad ho vysilil. „Som unavený,“ povedal. „Baudolino, teraz sa zavriem v tejto miestnosti na závoru. Stojte na stráži a ďakujem vám za vašu oddanosť. Nebuďte ma, až kým slnko nebude vysoko na oblohe. Potom sa pôjdem okúpať.“ A ešte dodal: „Som strašne unavený, chcel by som spať celé storočia.“

„Postačí ti dlhá pokojná noc, otče môj,“ povedal s láskou Baudolino. „Nemusíš vyraziť na úsvite. Keď bude slnko vysoko, aj voda bude menej chladná. Spi pokojne.“

Vyšli von. Fridrich zavrel dvere a počuli, ako šťukla závora. Uložili sa na lavice v predsieni.

„Nemáme k dispozícii cisársky otvor,“ povedal Baudolino. „Poďme chytro vykonať naše potreby na dvor. Choďte po jednom, aby sme túto komnatu nikdy nenechali nestráženú. Možno je Ardzroun skvelý človek, ale dôverovať môžeme len sebe.“ Po niekoľkých minútach sa všetci vrátili. Baudolino zhasol lampáš, zaželal všetkým dobrú noc a usiloval sa zaspať.

„Cítil som nepokoj, pán Niketas, hoci som na to nemal dôvod. Spal som plný úzkosti a zobudil som sa po krátkom výdatnom spánku, akoby ma prebudila nočná mora. V polospánku som videl svoju úbohú Colandrinu, ako pije z grálu z čierneho kameňa a padá mŕtva na zem. O hodinu neskôr som počul hluk. Rytierska sieň mala okno, cez ktoré presvitalo bledé nočné svetlo, myslím, že to bol kosák mesiaca. Počul som Básnika, ako vychádzal von. Možno si neuľavil dosť. Neskôr – neviem kedy, lebo som zaspával a prebúdzal sa a zakaždým sa mi zdalo, že prešlo veľa času, ale možno to tak nebolo – vyšiel Borone. Potom som počul, ako sa vrátil, a začul som Kyota, ako mu šepká, že aj on je nervózny a chce sa ísť nadýchať vzduchu. Ale mojou povinnosťou bolo kontrolovať, kto vstupuje do izby a nie kto vychádza, a chápal som, že všetci sme napätí. Viac si nepamätám, nevšimol som si, kedy sa vrátil Básnik, ale ešte pred úsvitom sme všetci zaspali hlbokým spánkom, a tak som ich zbadal pri prvých záblesknoch slnka, keď som sa úplne prebudil.“

Rytierska sieň bola už jasne osvetlená novým dňom. Sluhovia prinášali víno a chlieb a domáce ovocie. Hoci ich Baudolino upozornil, aby nerobili hluk a nevyrušovali cisára, všetci hrmotali v dobrej nálade. Po hodine sa Baudolinovi zdalo,

že je dosť neskoro, hoci Fridrich žiadal, aby ho nebudili. Zaklopal na dvere, ale nedostal odpoveď. Zaklopal znova.

„Spí poriadne hlboko," smial sa Básnik.

„Dúfam, že sa necíti zle," nadhodil Baudolino.

Klopali znova, stále silnejšie. Fridrich neodpovedal.

„Včera vyzeral naozaj vyčerpaný," povedal Baudolino. „Mohlo mu prísť zle. Vyrazíme dvere."

„Len pokojne," povedal Básnik, „vyraziť dvere, za ktorými spí cisár, je takmer svätokrádež!"

„Tak sa dopustíme svätokrádeže," povedal Baudolino. „Vôbec sa mi to nepáči."

Zmätene sa vrhli na masívne dvere, ktoré istila pevná závora.

„Ešte raz, všetci spolu, na môj pokyn vpred," zvolal Básnik, ktorý si už uvedomil, že ak sa cisár neprebudil, keď mu rúcali dvere, spí podozrivým spánkom. Dvere stále odolávali. Básnik išiel oslobodiť Zosima, ktorý spal v reťaziach, rozostavil všetkých v dvojstupe, aby spolu prudko vrazili do oboch krídel dverí. Na štvrtý pokus dvere povolili.

Vtedy uvideli bezduchého Fridricha ležiaceho uprostred izby, takmer nahého, tak ako sa uložil do postele. Vedľa neho prázdny grál, ktorý sa odkotúľal po zemi. V kozube boli spálené odpadky, akoby bol v ňom horel oheň. Okno bolo zatvorené. V izbe silno páchlo spálené drevo a uhlie. Borone pokašliaval a išiel otvoriť okná, aby vyvetral.

Mysleli si, že sa niekto dostal do izby a stále sa v nej schováva, preto sa poponáhľali s vytasenými šabľami prehľadať každý kút, kým Baudolino sa vrhol na kolená k Fridrichovmu telu, zdvihol mu hlavu a zľahka ho plieskal po tvári. Boidi si spomenul na elixír, ktorý kúpil v Gallipole, otvoril očko svojho prsteňa, nasilu pootvoril cisárovi pery a vlial mu tekutinu do úst. Fridrich zostal bezduchý. Tvár mal sinavú. Rabbi Šalamún sa sklonil nad cisára, skúsil mu otvoriť oči, prehmatal mu čelo, hrdlo, pulz, potom rozochvene povedal: „Tento muž je mŕtvy, nech má Svätý, stále pochválený, súcit s jeho dušou."

„Kriste na nebi, to nemôže byť pravda!" kričal Baudolino. Ale hoci sa nevyznal v medicíne, uvedomil si, že Fridrich, svätý rímsky cisár, ochranca najsvätejšieho grálu, nádej celého kresťanstva, posledný a legitímny následník Cézara, Augusta a svätého Karola Veľkého, zomrel. Hneď sa rozplakal, pokryl bozkami jeho bledú tvár, nazýval sa jeho milovaným synom a dúfal, že ho počuje, potom si uvedomil, že všetko je márne.

Vstal, skríkol na priateľov, aby znova všetko prezreli, dokonca aj pod posteľou, hľadali tajné priechody, preskúmali každú stenu, ale nielenže sa tam nikto neskrýval, ale ani sa tam skryť nedalo. Fridrich Barbarossa zomrel v izbe hermeticky uzavretej zvnútra a zvonku chránenej jeho najoddanejšími synmi.

„Zavolajte Ardzrouna, veď sa vyzná v medicíne," kričal Baudolino.

„Aj ja sa vyznám v medicíne," nariekal rabbi Šalamún, „ver mi, tvoj otec je mŕtvy."

„Bože môj, Bože môj," blúznil Baudolino, „môj otec je mŕtvy! Upozornite stráže, zavolajte jeho syna. Musíme hľadať vrahov!"

„Moment," povedal Básnik. „Prečo hovoríte o vražde? Bol v uzavretej miestnosti a teraz je mŕtvy. Pri jeho nohách vidíš grál, v ktorom bol protijed. Možno sa cítil zle, bál sa, že ho otrávili, a vypil ho. Na druhej strane, bol tu zapálený oheň. Kto iný ho mohol zapáliť, ak nie on? Počul som o ľuďoch, ktorí cítili silnú bolesť v hrudi, pričom ich zalial studený pot, chceli sa zohriať, drkotali zubami a krátko nato zomreli. Možno dym z kozuba zhoršil jeho stav."

„Ale čo vlastne bolo v grále?" kričal Zosim, gúľal očami a schmatol rabbiho Šalamúna.

„Prestaň, bezbožník," povedal mu Baudolino. „Sám si videl, že Kyot tekutinu ochutnal."

„Veľmi málo, veľmi málo," opakoval Zosim a triasol Šalamúnom. „Z jedného glgu sa neopiješ! Ste hlupáci, ak veríte židovi!"

„Sme hlupáci, keď sme verili prekliatemu Pogréčtencovi, ako si ty," kričal Básnik a posotil Zosima, čím oslobodil úbohého rabbiho, ktorý od strachu drkotal zubami.

Kyot medzitým vzal grál a zbožne ho uložil do schránky.

„Takže," pýtal sa Baudolino Básnika, „chceš povedať, že nebol zabitý a že zomrel z vôle Pána?"

„Je to pravdepodobnejšie ako myslieť na vzdušnú bytosť, ktorá sa dostala cez strážené dvere."

„Tak zavolajme syna a stráže," povedal Kyot.

„Nie," povedal Básnik. „Priatelia, ide nám o hlavu. Fridrich je mŕtvy a my vieme, že nikto sa nemohol dostať do zatvorenej izby. Ale syn a ostatní baróni to nevedia. Budú si myslieť, že sme to urobili my."

„Aký úbohý nápad!“ zvolal Baudolino stále s plačom.

Básnik povedal: „Baudolino, počúvaj. Jeho syn ťa nemá rád, ani nás, nikdy nám nedôveroval. My sme strážili, cisár zomrel, teda sme za to zodpovední. Skôr než budeme môcť niečo povedať, syn nás dá obesiť na nejaký strom, a ak v tomto prekliatom údolí niet jediného stromu, dá nás obesiť na hradby. Vieš, Baudolino, že syn sa vždy pozeral na ten príbeh s grálom ako na sprisahanie, ktorým sme chceli odvliecť jeho otca tam, kam nikdy nemal ísť. Zabije nás a jedným razom sa od nás oslobodí. A jeho baróni? Po správe, že cisár je mŕtvy, sa začnú obviňovať navzájom, bude to masakra. My sme tá ovca, ktorú obetujú, aby bol vlk sýty. Kto uverí svedectvu takého odkundesa ako ty, prepáč mi to, opilca ako ja, žida, schizmatika, troch túlavých klerikov a Boidiho, ktorý ako Alessandrijčan mal mnoho dôvodov, aby Fridricha nenávidel? My sme už mŕtvi, Baudolino, tak ako tvoj adoptívny otec.“

„Tak teda?“ spýtal sa Baudolino.

„Tak teda,“ povedal Básnik, „jediné riešenie je presvedčiť všetkých, že Fridrich nezomrel tu, ale vonku, kde nebolo našou povinnosťou strážiť ho.“

„Ale ako?“

„Nepovedal, že chce ísť k rieke? Pekne ho oblečieme a dáme mu plášť. Zídeme na zadný dvor, kde nie je nikto, ale od včera večera nás tam čakajú kone. Priviažeme ho k sedlu, pôjdeme k rieke a tam ho voda odnesie preč. Slávna smrť pre starého cisára, ktorý si chcel zmerať sily s prírodou. Syn rozhodne, či budeme pokračovať v ceste do Jeruzalema, alebo sa vrátime domov. A my môžeme povedať, že pôjdeme do Indie, aby sme splnili Fridrichovo posledné želanie. Zdá sa, že syn neverí na grál. Vezmeme si ho my a urobíme to, čo chcel spraviť cisár.“

„Ale treba predstierať smrť,“ povedal Baudolino s neprítomným pohľadom.

„Je mŕtvy? Je. Všetkých to bolí, ale je mŕtvy. Veď nejdeme rozprávať, že je mŕtvy, a on je ešte živý. Je mŕtvy, nech ho Pán Boh prijme medzi svojich svätých. Jednoducho povieme, že sa utopil v rieke, vonku, a nie v tejto izbe, ktorú sme mali strážiť. Klameme? Trochu. Zabili sme ho my? Všetci vieme, že to tak nebolo. Necháme ho zomrieť tak, aby nás ani tí najväčší neprajníci nemohli ohovárať. Baudolino, to je jediná cesta, inej niet, či už ti záleží na tvojej koži, alebo chceš dôjsť ku kňazovi Jánovi na väčšiu slávu Fridricha.“

Baudolino preklínal chladnú hlavu Básnika, ktorý mal pravdu, a všetci s ním súhlasili. Obliekli Fridricha, zniesli ho na zadný dvor, pripevnili k sedlu, chrbát mu spevnili doskou, ako to kedysi urobil Básnik s mudrcmi od Východu, takže sedel na koni rovno.

„K rieke ho odvedú len Baudolino a Abdul," povedal Básnik, „lebo väčší sprievod by mohol vyvolať pozornosť hliadok, ktoré by sa možno chceli pripojiť ku skupinke. My ostatní zostaneme strážiť komnatu, aby ta nevošiel Ardzroun alebo niekto iný, a dáme ju do poriadku. Vlastne, ja pôjdem na hradby porozprávať sa so strážcami a odpútam ich pozornosť, keď budete vychádzať."

Zdalo sa, že len Básnik bol schopný rozumne sa rozhodovať. Všetci ho poslúchali. Baudolino a Abdul vyšli pomaly z nádvoria na svojich koňoch a medzi sebou viedli Fridrichovho koňa. Prešli po bočnom chodníku, ktorý ústil na hlavný chodník, zišli po schodoch, potom sa pustili miernym klusom po rovine k rieke. Bojovníci z obranného valu pozdravovali cisára. Zdalo sa, že táto krátka cesta trvá celú večnosť, ale konečne sa dostali na breh.

Schovali sa za skupinku stromov. „Tu nás nikto nevidí," povedal Baudolino. „Je tu silný prúd a telo hneď odnesie. Vojdeme s koňmi do vody, aby sme mu pomohli, ale dno je neschodné a zabráni nám dostať sa k nemu. Budeme sledovať telo z brehu a kričať o pomoc… Prúd ide smerom k táboru."

Odviazali Fridrichovu mŕtvolu, vyzliekli ho a nechali mu len to najnutnejšie, čo by chcel mať na sebe plávajúci cisár s ohľadom na hanbu. Len čo ho odtlačili doprostred rieky, schytil ho prúd a unášal telo do údolia. Baudolino a Abdul vošli do rieky, pritiahli koňom uzdy, aby to vyzeralo, že sa splašili, vrátili sa na breh a tade klusom sprevádzali úbohé telo, ktoré voda hádzala o kamene, mávaním a výkrikmi privolávali pomoc z tábora.

Tam niektorí zbadali ich gestikulovanie, ale nepochopili, čo sa deje. Fridrichovo telo vtiahli víry, krútili ho, mizlo pod vodou a zakrátko sa znova vynáralo na povrchu. Zdiaľky sa dalo ťažko rozoznať, že sa topí muž. Nakoniec to niekto pochopil, traja rytieri vbehli do vody, ale telo doplávalo k nim, odrazilo sa od kopýt vystrašených koní a prúd ho niesol ďalej. O kúsok ďalej vošli do vody niekoľkí vojaci s kopijami a nakoniec sa im podarilo zachytiť mŕtvolu a pritiahnuť ju na breh.

Keď došli Baudolino a Abdul, Fridrich bol znetvorený od nárazov na kamene a nikto nemohol dúfať, že by bol ešte nažive. Vypukli ďalšie náreky, upozornili syna, ktorý prišiel veľmi bledý a rozpálený horúčkou a nariekal, že jeho otec chcel zasa raz zápasiť s riečnym prúdom. Rozhneval sa na Baudolina a Abdula, ale obaja mu pripomenuli, že nevedia plávať ako takmer všetci suchozemci, a on veľmi dobre vedel, že keď sa chcel cisár potápať, nikomu sa nepodarilo zadržať ho.

Všetkým sa zdala Fridrichova mŕtvola napuchnutá od vody, a predsa – ak bol mŕtvy celé hodiny – určite sa vody nenapil. Ale je to tak, že ak vytiahneme mŕtve telo z rieky, myslíme si, že sa utopilo, a ako utopené ho vidíme.

Kým Fridrich Švábsky a ostatní baróni ukladali mŕtveho cisára a zdesene sa radili, čo robiť, a kým Ardzroun zostupoval do údolia, upozornený na strašnú udalosť, Baudolino a Abdul sa vrátili do hradu, aby sa uistili, že je všetko na mieste.

„Uhádni, čo sa zatiaľ stalo, pán Niketas," povedal Baudolino.

„Nemusím byť jasnovidcom," usmial sa Niketas. „Zmizol svätý kalich, grál."

„Je to tak. Nikto si nevedel spomenúť, či zmizol, kým sme na zadnom dvore priväzovali Fridricha na koňa, alebo potom, keď sme sa usilovali upratať izbu. Všetci boli rozrušení, pobehovali ako splašené sliepky. Básnik išiel zdržať stráže a nezostal s nami riadiť svojou triezvou mysľou našu činnosť. Keď sme vychádzali z izby, ktorá už vyzerala tak, akoby sa tam nič dramatické nebolo stalo, Kyot sa pozrel do schránky a všimol si, že tam grál nie je. Keď som sa vrátil s Abdulom, obviňovali jeden druhého, či už z krádeže, alebo nedbalosti, hovorili, že keď sme dávali Fridricha na koňa, možno vošiel do izby Ardzroun. Ale nie, hovoril Kyot, ja som len pomohol zniesť dole cisára, potom som sa hneď vrátil a dával som pozor, aby sem nikto nevošiel, za taký krátky čas nemohol Ardzroun vojsť. Tak si ho vzal ty, škrípal zubami Borone a schmatol ho pod krk. Nie, ak niekto, tak si to bol ty, odporoval Kyot, odtláčal ho od seba a vyhadzoval z okna popol, rozsypaný okolo kozuba. Len pokojne, len pokojne, kričal Básnik, kde bol Zosim, kým sme my boli na dvore? Bol som s vami a s vami som sa aj vrátil hore, zaprisahával sa Zosim a rabbi Šalamún to potvrdil. Jedna vec bola istá, a to, že niekto ukradol grál, a odtiaľ bol už len krok k tomu, že ten, kto ukradol grál, zabil aj Fridricha. Básnikovi sa to dobre hovorilo, že

Fridrich mohol zomrieť sám od seba, a potom jeden z nás to využil, aby ukradol grál. To nám nikto neuverí. Priatelia moji, upokojoval nás rabbi Šalamún, ľudská myseľ vymyslela tie najkrutejšie zločiny, počnúc Kainom, ale nijaká ľudská myseľ nebola ešte taká zvrátená, aby si vymyslela zločin v uzavretej izbe. Priatelia moji, prehovoril Borone, keď sme sem vstúpili, grál tu bol, a teraz tu nie je. Musí ho mať jeden z nás. Prirodzene, všetci žiadali, aby sa urobila prehliadka ich batožiny, ale Básnik sa rozosmial. Ak niekto vzal grál, schoval ho na tajnom mieste v hrade a neskôr si poň príde. Riešenie? Keby nám Fridrich Švábsky nebol kládol toľko prekážok, boli by sme sa vydali na cestu do ríše kňaza Jána všetci spolu a nikto by nemohol zostať pozadu a vrátiť sa po grál. Povedal som, že je to príšerné, mali sme pokračovať v ceste plnej nebezpečenstiev, každý z nás sa musel spoliehať na podporu toho druhého a každý (okrem jedného) podozrieval ostatných, že jeden z nich je Fridrichovým vrahom. Básnik povedal, že je to už raz tak, a mal pravdu, do čerta. Mali sme sa vydať v ústrety najväčšiemu dobrodružstvu, do akého sa kedy vrhli dobrí kresťania, a každý podozrieval každého.“

„A odcestovali ste?“ spýtal sa Niketas.

„Nie z jedného dňa na druhý, bolo by to vyzeralo ako útek. Celý dvor sa ustavične schádzal, aby sa rozhodlo o osude výpravy. Armáda sa rozchádzala, mnohí sa chceli vrátiť domov po mori, ďalší sa chceli plaviť do Antiochie, iní zase do Tripolisu. Mladý Fridrich sa rozhodol pokračovať v ceste po pevnine. Potom sa začalo diskutovať o tom, čo urobiť s Fridrichovým telom. Niekto navrhoval hneď vybrať vnútornosti, ktoré najrýchlejšie podliehajú skaze, a čo najskôr ich pochovať, ďalší navrhovali vyčkať, kým prídu do Tarzu, vlasti apoštola Pavla. Ale zvyšok tela nemohol dlho vydržať, skôr alebo neskôr sme ho museli povariť v zmesi vody a vína, kým sa mäso neoddelí od kostí, aby sa mohlo hneď pochovať, a kostra sa mala uložiť do hrobu v Jeruzaleme, keď bude dobytý. Ale vedel som, že skôr, ako sa telo vyvarí, treba oddeliť údy, a nechcel som byť prítomný pri takom nivočení.“

„Počul som, že nikto nevie, čo sa stalo s jeho kosťami.“

„Aj ja som to počul, môj úbohý otec. Mladý Fridrich zomrel tiež, len čo došiel do Palestíny, vyčerpaný bolesťou a útrapami cesty. Ostatne, ani Richard Levie srdce a Filip August nikdy nedošli do Jeruzalema. Bola to nešťastná výprava pre všetkých.

Ale to všetko som sa dozvedel len tohto roku, keď som sa vrátil do Konštantínopola. V tých dňoch v Cilícii sa mi podarilo presvedčiť Fridricha Švábskeho, že musíme pokračovať v ceste do Indie, aby sme dodržali sľub daný jeho otcovi. Zdalo sa mi, že syna to potešilo. Chcel vedieť, koľko potrebujem koní a koľko potravín. Choď spánombohom, Baudolino, povedal mi, myslím, že sa viac neuvidíme. Možno si myslel, že sa stratím v ďalekej zemi, ale stratil sa on, chudák. Nebol zlý, aj keď bol červený od poníženia a závisti."

Naši priatelia, trápení vzájomným podozrievaním, sa museli rozhodnúť, kto sa zúčastní na ďalšej ceste. Básnik poznamenal, že by mali byť dvanásti. Ak chceli, aby sa k nim ľudia počas cesty správali s úctou, muselo ich byť dvanásť ako mudrcov od Východu, ktorí sa vracali domov. Nebolo však isté, či mudrci boli dvanásti, alebo traja, preto nikto z nich nikdy nevyhlásil, že sú mudrcmi. Keby sa ich bol dokonca niekto na to spýtal, boli by odpovedali vyhýbavo, akoby nesmeli odhaliť veľké tajomstvo. Keďže všetko popierali, mohol tomu veriť, kto chcel. Viera iných by potvrdila, čo nechceli prezradiť.

Teraz teda boli spolu Baudolino, Básnik, Borone, Kyot, Abdul, Šalamún a Boidi. Zosim bol nevyhnutný, lebo naďalej prisahal, že pozná naspamäť Kosmovu mapu, aj keď sa všetkým trochu hnusilo, že taký modloslužobník by mal byť mudrcom od Východu, ale nemohli si príliš vyberať. Chýbali im štyria muži. Baudolino už dôveroval len Alessandrijčanom a po jednom si zavolal Cutticu Quargnenta, brata Colandriny Colandrina Guasca, Porcelliho a Alerama Scaccabarozziho, ktorého síce volali Pinďúr, ale bol to mohutný, dôveryhodný muž, ktorý sa veľa nepýtal. Súhlasili, lebo aj im sa zdalo, že do Jeruzalema nedôjde nikto. Mladý Fridrich im dal dvanásť koní a sedem mulíc a jedlo na týždeň. Potom, povedal, sa o vás postará Božia Prozreteľnosť.

Kým sa pripravovali na výpravu, podišiel k nim Ardzroun, ktorý sa k nim správal s tou istou poníženou zdvorilosťou ako k cisárovi.

„Moji najdrahší priatelia," povedal, „viem, že odchádzate do vzdialenej ríše…"

„Ako to vieš, pán Ardzroun?" spytoval sa nedôverčivo Básnik.

„Hovorí sa… Počul som hovoriť aj o kalichu…"

„Ktorý si nikdy nevidel, však?“ povedal Baudolino a podišiel k nemu tak blízko, že Ardzroun musel ustúpiť.

„Nikdy som ho nevidel. Ale počul som o ňom.“

„Keďže toho toľko vieš,“ spytoval sa ďalej Básnik, „nevieš náhodou, či niekto nevstúpil do cisárovej izby, kým sa topil v rieke?“

„Naozaj sa utopil v rieke?“ spýtal sa Ardzroun. „To si zatiaľ myslí jeho syn.“

„Priatelia moji,“ povedal Básnik, „zdá sa mi, že ten muž sa nám vyhráža. Pri tom zmätku, čo vládne v tábore a na hrade, si nikto nevšimne, ak mu zasadím úder dýkou do chrbta a niekam ho zašantročím. Ale najprv by som chcel vedieť, čo od nás chce. Krk mu môžem podrezať aj potom.“

„Pane a priateľu môj,“ povedal Ardzroun, „nechcem vašu skazu, chcem zachrániť seba. Cisár zomrel na mojom území, keď jedol moje jedlo a pil moje víno. Z cisárskej strany nemôžem očakávať nijakú láskavosť ani ochranu. Musím im byť vďačný, ak sa ma nedotknú. Ale tu mi hrozí nebezpečenstvo. Z toho, že som ponúkol pohostinstvo Fridrichovi, knieža Lev pochopil, že som si chcel získať cisára na svoju stranu proti nemu. Kým bol Fridrich živý, Lev mi nemohol nič urobiť, a to svedčí o tom, že jeho smrť bola pre mňa najväčším nešťastím. Teraz Lev povie, že mojou vinou on, knieža Arménov, nemohol zaručiť bezpečnosť najvznešenejšiemu zo svojich spojencov. Výborná príležitosť odsúdiť ma na smrť. Pre mňa niet záchrany. Musím sa stratiť na dlhý čas a vrátiť sa s niečím, čo mi dodá prestíž a autoritu. Vy sa vydávate na cestu do ríše kňaza Jána, a ak sa vám to podarí, výprava vám prinesie slávu. Chcem ísť s vami. Okrem iného vám tým dokážem, že som neukradol kalich, o ktorom hovoríte, lebo keby to bolo tak, zostal by som tu a využil by som ho na nejaký obchod. Dobre poznám východné krajiny a môžem vám byť užitočný. Viem, že vojvoda vám nedal peniaze, a vezmem so sebou tú trochu zlata, čo mám. Napokon, Baudolino to vie, mám sedem vzácnych relikvií, sedem hláv Jána Krstiteľa, a počas cesty môžeme sem-tam nejakú predať.“

„A keby sme odmietli,“ povedal Baudolino, „išiel by si prezradiť Fridrichovi Švábskemu, že sme zodpovední za smrť jeho otca.“

„To som nepovedal.“

„Počuj, Ardzroun, nie si človek, akého by som rád bral so sebou, ale pri tomto nešťastnom dobrodružstve sa ktokoľvek

môže stať nepriateľom kohokoľvek. Jeden nepriateľ navyše už nezaváži.“

„V skutočnosti, je pre nás tento muž nepohodlný,“ povedal Básnik, „sme už dvanásti a trinástka prináša nešťastie.“

Kým sme sa rozprávali, Baudolino rozmýšľal o hlavách Jána Krstiteľa. Nebol presvedčený, že by niekto mohol naozaj brať tie hlavy vážne, ale keby áno, mali by nesmiernu cenu. Vrátil sa do miestnosti, kde ich objavil, vzal jednu z nich a pozorne si ju obzeral. Hlavy boli dobre urobené, zreteľne vyrytá tvár svätca, veľké, naširoko otvorené oči bez zreníc vyvolávali nábožné myšlienky. Isteže, všetkých sedem poukladaných v rade jasne dokazovalo svoju falošnosť, ale vystavená každá zvlášť, mohli pôsobiť presvedčivo. Znova uložil hlavu na truhlicu a vrátil sa hore.

Traja z nich súhlasili, aby vzali so sebou Ardzrouna, ostatní váhali. Borone hovoril, že Ardzroun mal predsa tvár človeka vyššieho postavenia a Zosima mohli vydávať za koniarčika, čím by pôsobili vznešenejšie. Básnik namietol, že buď mali mudrci každý desať sluhov, alebo cestovali sami a v tajnosti, jeden koniarčik pre všetkých by nepôsobil dobre. Pokiaľ ide o hlavy, môžu si ich zobrať so sebou aj bez Ardzrouna. Vtedy sa Ardzroun rozplakal a nariekal, že ho chcú nechať napospas smrti. Nakoniec odložili rozhodnutie na druhý deň.

Stalo sa to práve na druhý deň, keď slnko stálo vysoko na oblohe a prípravy na cestu boli takmer ukončené, keď si zrazu niekto uvedomil, že za celé ráno nevideli Zosima. V zmätku posledných dvoch dní ho už nikto nestrážil, mních spolupracoval pri sedlaní koní a nakladaní mulíc a nedali ho už do reťazí. Kyot si všimol, že chýba jedna mulica, a Baudolina zrazu osvietilo poznanie. „Hlavy,“ zvolal, „hlavy! Zosim bol so mnou a s Ardzrounom a vedel, kde sú!“ Odviedol všetkých do kumbálu s hlavami, a tu uvidel, že ich je už len šesť.

Ardzroun zaliezol pod truhlicu skontrolovať, či sa ta nejaká nezakotúľala, a našiel tam tri veci: ľudskú lebku, malú a zafarbenú na čierno, pečať s písmenom Zet a zvyšky spáleného pečatného vosku. Žiaľ, všetko bolo už jasné. V osudný deň vzal Zosim grál zo schránky, kam ho Kyot znova uložil, v okamihu zbehol dole, otvoril jednu hlavu, vyhodil z nej lebku a schoval ta grál, pečaťou z Gallipola znova zavrel vrchnák, položil hlavu, kde bola predtým, a opäť sa vrátil nevinný ako anjel a čakal na

vhodnú chvíľu. Keď si uvedomil, že odchádzajúci si rozdelia hlavy, pochopil, že nemôže dlhšie otáľať.

„Treba povedať, pán Niketas, aj keď nás zlostilo, že sme sa nechali podviesť, cítil som trochu úľavu a myslím, že ostatní rozmýšľali ako ja. Našli sme vinníka, ničomníka, o ktorého ničomnosti nikto nepochyboval, a už sme nemuseli podozrievať jeden druhého. Zozeleneli sme od zlosti nad Zosimovou podlosťou, ale znova sme získali vzájomnú dôveru. Nemali sme dôkazy, že by Zosim, ktorý ukradol grál, mal niečo spoločné aj s Fridrichovou smrťou, lebo v tú noc bol stále pripútaný k posteli, a tak sme sa vrátili k Básnikovej hypotéze, že Fridrich nebol zabitý.“

Naši priatelia zvolali poradu. Na prvom mieste bol Zosim. Ak ušiel, len čo sa zotmelo, mal pred nimi dvanásť hodín náskok. Porcelli pripomenul, že oni majú kone a on len mulicu, ale Baudolino ho upozornil, že všade naokolo sú samé hory a ktovie kam siahajú a po horských chodníkoch idú kone pomalšie ako mulice. Nebolo možné bežať za ním tryskom. Mal poldňový náskok a ten mu aj zostane. Chceli však prísť na to, kam mal namierené, a vydať sa tým istým smerom.

Básnik povedal: „Nemohol sa vydať na cestu do Konštantínopola, predovšetkým preto, lebo tam, kde je na tróne Isaakios Angelus, nie sú priaznivé podmienky. Navyše by musel prejsť cez seldžucké územie, ktoré sme práve opustili po toľkých protivenstvách, a vie veľmi dobre, že skôr alebo neskôr by tam nechal kožu. Najlogickejší predpoklad je ten, keďže práve on pozná mapu, že chce urobiť to, čo sme plánovali my. Príde do kňazovej ríše, predstaví sa ako Fridrichov posol a ktovie čo ešte, vráti grál a nechá sa oslavovať. Ak chceme nájsť Zosima, musíme sa vydať na cestu do kňazovej ríše a zastaviť ho na ceste. Vyrazíme a cestou sa budeme spytovať ľudí, hľadať stopy pogréčteného mnícha, ktorého rozoznať na míľu ďaleko, konečne mi dožičíte radosť zahrdúsiť ho a vezmeme si grál.“

„Veľmi dobre,“ povedal Borone, „ale ktorým smerom sa vydáme, keďže mapu pozná len on?“

„Priatelia,“ povedal Baudolino, „tu sa nám hodí Ardzroun. Vyzná sa v týchto krajoch, okrem toho sme zostali jedenásti a v každom prípade potrebujeme dvanásteho mudrca.“

A tak bol Ardzroun na svoju veľkú úľavu slávnostne prijatý do skupiny odvážlivcov. Rozumne hovoril o ceste, ktorou mali ísť. Ak je kňazova ríša na Východe v blízkosti Pozemského raja, mali by sa vydať smerom, kde vychádza slnko. Ale ísť priamo znamenalo prechádzať cez územia neveriacich, kým on poznal spôsob, ako aspoň časť cesty prejsť cez územie obývané kresťanmi, pretože neslobodno zabudnúť na hlavy Jána Krstiteľa, ktoré nemožno predať Turkom. Ubezpečoval ich, že aj Zosim uvažuje rovnako, a spomínal krajiny a mestá, o ktorých naši priatelia nikdy nepočuli. Vďaka svojim mechanickým schopnostiam zostrojil panáka, ktorý nakoniec dosť pripomínal Zosima, s dlhými vlasmi a bradou, urobenými zo začierneného ciroku, a s dvoma čiernymi kamienkami namiesto očí. Panák vyzeral preduchovnene ako ten, koho predstavoval. „Musíme prechádzať cez územia, kde hovoria neznámymi jazykmi," hovoril Ardzroun, „a keď sa budeme chcieť spýtať, či videli prejsť Zosima, ukážeme im túto bábku." Baudolino ich ubezpečil, že s neznámymi jazykmi nebudú mať problémy, lebo mu stačí krátko hovoriť s barbarmi a hneď sa naučí ich reč, ale portrét budú aj tak potrebovať, lebo niekde nebudú mať čas zastaviť sa a naučiť sa jazyk.

Pred odchodom sa všetci zišli v dolnej miestnosti a vzali si hlavy. Boli dvanásti a hláv bolo už len šesť. Baudolino rozhodol, že Ardzroun musí poslúchať, Šalamún by iste nechcel chodiť s kresťanskou relikviou, Cuttica, Pinďúr, Porcelli a Colandrino prišli ako poslední, a tak hlavy vzali on, Básnik, Abdul, Kyot, Borone a Boidi. Básnik sa ponáhľal zobrať si prvú hlavu a Baudolino ho so smiechom upozornil, že sú aj tak všetky rovnaké, keďže jedinú dobrú hlavu im predchytil Zosim. Básnik očervenel a širokým, zdvorilým gestom ponúkol Abdula, aby si vybral. Baudolino sa uspokojil s prvou hlavou a každý si tú svoju schoval do vaku.

„To je všetko," povedal Baudolino Niketovi. „Koncom mesiaca júna roku Pána 1190 sme sa vydali na cestu, dvanásti ako mudrci od Východu, aj keď menej cnostní ako oni, aby sme sa konečne dostali do krajiny kňaza Jána."

26.

Baudolino a cesta mudrcov od Východu

Od tej chvíle Baudolino rozprával Niketovi takmer nepretržite, nielen počas nočných zastávok, ale aj cez deň, keď sa ženy sťažovali na chlad, keď sa deti dožadovali zastávky, aby mohli ísť cikať, keď sa mulice občas zaťali a nechceli sa pohnúť. Rozprávanie bolo prerušované ako ich pochod, Niketas si domýšľal prázdne miesta, medzery, nedokončené vety a nekonečne dlhé súvetia. Podľa Baudolinovho rozprávania cesta dvanástich mudrcov trvala asi štyri roky, občas sa stratili, robili nudné prestávky a prežívali bolestné útrapy.

Počas cesty strávili naši cestovatelia chvíle pod rozpáleným slnkom, do očí sa im prášilo z pieskových vírov, počúvali nové príbehy vyprahnutí horúčkou, inokedy znudení čakaním. Nespočetne veľa dní zasvätili boju o prežitie, prenasledovali zvieratá na úteku, jednali sa s domorodcami o posúch alebo o kus jahňaciny, vyčerpane kopali studne v krajinách, kde prší raz za rok. A potom, hovoril si Niketas, cestovatelia spomínajú, že pri ceste pod pražiacim slnkom na púšti sa im zjavujú aj fatamorgány, v noci medzi dunami počujú ozveny hlasov, a keď nájdu nejaký krík, hrozí nebezpečenstvo, že ochutnajú bobule, ktoré oklamú zrak, ale nezasýtia brucho.

A už ani nehovoriac o tom, ako Niketas veľmi dobre vedel, že Baudolino bol od prírody neúprimný. Ťažko je uveriť, keď ti klamár napríklad povie, že to bolo v Ikoniu, alebo keď ti rozpráva, že videl bytosti, aké si vie ťažko vykresliť aj tá najnespútanejšia fantázia, a on si ani nie je istý, či ich videl?

Len jedinej veci sa Niketas rozhodol uveriť, lebo nadšenie, s akým o nej Baudolino hovoril, bolo dôkazom pravdivosti, a síce, že celou cestou napĺňala našich dvanástich mudrcov túžba dosiahnuť vytúžený cieľ. A ten bol pre každého odlišný a

znamenal pre nich čoraz viac. Borone a Kyot chceli nájsť grál, aj keby nebol v ríši kňaza Jána, Baudolino nezadržateľne túžil po tej ríši a rabbi Šalamún tiež, lebo tam dúfal nájsť svoje stratené kmene. Básnik hľadal akúkoľvek ríšu s grálom alebo bez neho, Ardzrouna zaujímalo len utiecť tam, odkiaľ prišiel, a Abdul, ako vieme, si myslel, že čím väčšmi sa vzďaľuje, tým väčšmi sa približuje k objektu svojich najčistejších túžob.

Vyzeralo to, že len skupina Alessandrijčanov si zachováva chladnú hlavu, uzavreli dohodu s Baudolinom a nasledovali ho z pocitu súdržnosti alebo možno z tvrdohlavosti, lebo ak treba nájsť kňaza Jána, tak ho musia nájsť, ináč, ako hovoril Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, ľudia ťa viac nebudú brať vážne. Ale možno postupovali dopredu, lebo Boidi si vzal do hlavy, že keď dôjdu do cieľa, zásobia sa vzácnymi relikviami (a nie falošnými ako hlavy Jána Krstiteľa), odnesú ich do rodnej Alessandrie a premenia toto mesto, zatiaľ bez dejín, na najoslavovanejší svätostánok kresťanského sveta.

Ardzroun sa chcel vyhnúť Turkom v Ikoniu, preto cestovateľov rýchlo previedol cez niekoľko priesmykov, kde hrozilo, že si kone dolámu nohy, potom ich šesť dní viedol pozdĺž štrkoviska posiateho zdochlinami jašteríc dlhých ako dlaň, ktoré zomreli na úpal. Aspoňže máme so sebou potraviny a nemusíme jesť tieto odporné tvory, povedal potešený Boidi, ale mýlil sa, lebo o rok neskôr nepohrdli ešte odpornejšími jaštermi, napichli ich na konáre a opekali, pričom sa im zbiehali slinky v ústach, keď čakali, kým sa uškvaria do červena.

Potom prešli cez niekoľko dedín a všade ukazovali Zosimovho panáka. Áno, hovorili im niektorí, presne taký mních tadeto prechádzal, na mesiac sa tu zastavil a potom sa stratil, lebo od neho otehotnela moja dcéra. Ale ako to, že sa tu zastavil na mesiac, keď my sme na ceste len dva týždne? Kedy sa to stalo? Ach, bolo to asi pred siedmimi Veľkými nocami, vidíte, dôsledok tej viny je tamto skrofulotické dieťa. Tak to nebol on, všetci sú rovnakí špinavci, tí mnísi. Alebo iná odpoveď, áno, zdá sa nám, presne s takou bradou, asi pred tromi dňami, bol to sympatický hrbáčik… Ale ak to bol hrbáč, tak to nebol on, Baudolino, nie si na vine ty, že nechápeš dobre jazyk a prekladáš, čo ti príde na um? Alebo ešte ináč, áno, áno, videli sme ho, je to on a ukazovali prstom na rabbiho Šalamúna, možno preto, že mal tiež čiernu bradu. Skrátka, pýtali sa azda tých najzadubenejších?

Trochu ďalej stretli ľudí, ktorí bývali pod okrúhlymi stanmi a ktorí ich pozdravili s *„La ellec olla Sila, Machimet rores alla“*. Naši cestovatelia odpovedali rovnako zdvorilo po nemecky, pretože jazyk ako jazyk, potom ukázali Zosimovho panáka. Všetci sa rozosmiali, rozhovorili sa jeden cez druhého, ale z ich gestikulovania sa dalo pochopiť, že na Zosima si spomínajú. Prešiel tadeto, ponúkol im hlavu svätého kresťana a oni mu pohrozili, že ho odzadu na niečo napichnú. Z toho naši priatelia pochopili, že sa dostali k tureckej tlupe napichovačov na kôl, a rýchlo sa s nimi rozlúčili priateľskými objatiami a úsmevmi, v ktorých odkryli všetky zuby. Básnik zatiaľ ťahal Ardzrouna za vlasy, vykrúcal mu hlavu a hovoril: výborne, výborne, naozaj poznáš cestu, posielaš nás rovno do tlamy antikristov, a Ardzroun bedákal, že on si nepomýlil cestu, to tí nomádi, ktorí nikdy nevedia, kam idú.

„Ale ďalej,“ ubezpečoval ich, „nájdeme len kresťanov, i keď nestoriánov.“

„Dobre,“ povedal Baudolino, „ak sú nestoriáni, pochádzajú z kňazovho rodu, ale odteraz, skôr než prehovoríme, dobre sa v každej dedine pozrime, či sú tam kríže a zvonice.“

Kdeže zvonice! Nachádzali skupiny chatrčí z tufu a aj keby medzi nimi bol kostol, nikto by ho nerozoznal, lebo týmto ľuďom stačilo málo, aby chválili Pána.

„Ale si si istý, že Zosim prešiel tadeto?“ spytoval sa Baudolino. A Ardzroun mu stále hovoril, aby bol pokojný. Raz podvečer ho Baudolino videl, ako pozoruje zapadajúce slnko, ruky má zdvihnuté a skríženými prstami vytvára trojuholníkové okienka, cez ktoré poškuľuje na oblohu, akoby niečo odmeriaval. Baudolino sa ho spýtal, prečo to robí, a on mu povedal, že sa usiluje uhádnuť, kde sa nachádza veľká hora, za ktorou sa každý večer stráca slnko pod veľkým oblúkom tabernákula.

„Panenka Mária,“ skríkol Baudolino, „azda aj ty veríš na rozprávku o tabernákule ako Zosim a Kosma Indikopleustos?“

„Čoby nie?“ povedal Ardzroun, akoby sa ho pýtali, či verí, že voda je mokrá. „Ako by som si ináč mohol byť taký istý, že ideme po tej istej ceste ako Zosim?“

„Chceš povedať, že poznáš Kosmovu mapu, ktorú nám Zosim ustavične sľuboval?“

„Neviem, čo ti sľuboval Zosim, ale ja Kosmovu mapu mám.“ Vytiahol zo svojho vaku pergamen a ukázal ho priateľom.

„Tu je, vidíte? Toto je obrúbenie oceánu. Za ním sú územia, kde Noe býval pred potopou sveta. Celkom na východ od tohto územia, ktoré oceán delí od oblastí obývaných príšernými bytosťami, a sú to tie, cez ktoré musíme prejsť, je Pozemský raj. Keď vychádzame z tejto blaženej zeme, ľahko možno vidieť, ako Eufrat, Tigris a Ganga prechádzajú popod oceán a pretekajú cez oblasti, ku ktorým ideme, a vlievajú sa do Perzského zálivu, zatiaľ čo Níl preteká cez predpotopné územia, vlieva sa do oceánu, znova tečie cez južné územia, presnejšie cez Egypt, a vlieva sa do Rímskeho zálivu, a to je ten, ktorý Latinovia volali najprv Stredozemné more a potom Hellespont. Aha, my musíme sledovať cestu na východ, najprv narazíme na Eufrat, potom na Tigris a Gangu a zabočíme smerom na východ.“

„Ale,“ vypytoval sa Básnik, „ak je ríša kňaza Jána blízko Pozemského raja, musíme prejsť cez oceán, ak sa ta chceme dostať?“

„Je blízko Pozemského raja, ale z druhej strany oceánu,“ povedal Ardzroun. „Skôr budeme musieť prejsť cez Sambatyon…“

„Sambatyon, kamenná rieka,“ povedal Šalamún a zopol ruky. „Eldad teda neklamal a toto je cesta, ktorá vedie k strateným kmeňom!“

„Aj my sme spomenuli Sambatyon v kňazovom liste,“ odsekol Baudolino, „čiže niekde určite bude. Tak dobre, Pán nám prišiel na pomoc, dopustil, aby sme stratili Zosima, ale poslal nám Ardzrouna, ktorý o tom vie viac.“

Jedného dňa naši cestovatelia zdiaľky zbadali veľkolepý chrám so stĺpmi a starodávnym tympanónom. Ale keď sa priblížili, pochopili, že chrám má len fasádu, lebo zvyšok tvorila skala. Vchod bol veľmi vysoko, vytesaný do vrchu, a ak chceli vstúpiť, museli vyjsť hore, pánbohvie ako, až tam, kde lietajú vtáky. Keď sa lepšie prizreli, pochopili, že pozdĺž vrchov navôkol sa do výšky vypínajú na strmých lávových stenách priečelia ďalších budov, a občas bolo treba dobre zaostriť zrak, ak chceli rozoznať opracovaný kameň od kameňa vymodelovaného prírodou, a vtedy sa dali rozoznať vytesané hlavice stĺpov, klenby, oblúky a nádherné stĺporadia. Obyvatelia v údolí hovorili jazykom veľmi podobným gréčtine a vraveli, že ich mesto sa volá Bacanor, ale kostoly pochádzali spred tisícročí, keď v týchto miestach vládol Alexandros, veľký grécky kráľ,

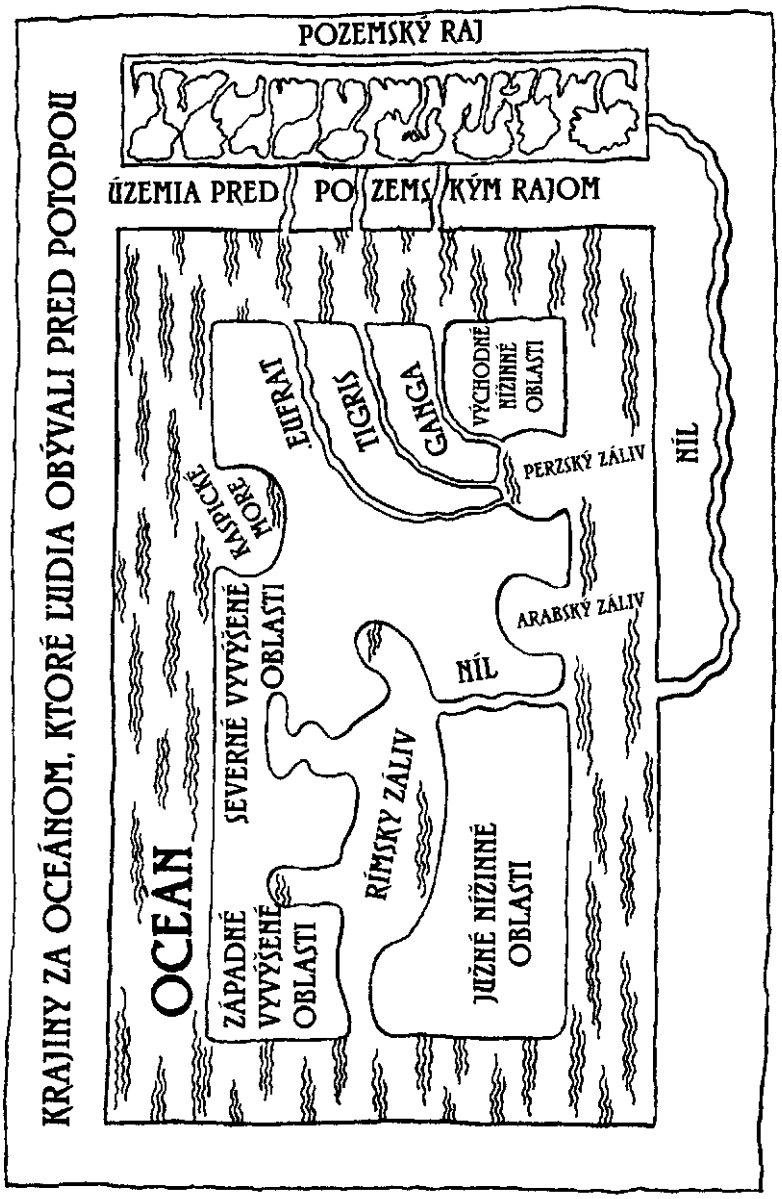
ktorý si ctil ukrižovaného proroka. Odvtedy zabudli, ako sa ide nahor, nepamätali si, čo je vnútri, a radšej uctievali bohov (presne tak povedali, bohov, a nie Pána Boha) vo svojej ohrade pod širym nebom, uprostred ktorej trónila pozlátená hlava býka, vztýčená na drevenom kole.

Práve v ten deň sa celé mesto zúčastnilo na pohrebe mladíka, ktorého mali všetci veľmi radi. Na voľnom priestranstve na úpätí hory bola pripravená hostina a uprostred medzi prestretými stolmi bol oltár a na ňom vystavené telo mŕtveho. Vo výške poletovali v širokých kruhoch sokoly, jastraby, havrany a iné dravé vtáky, ktoré sa spúšťali čoraz nižšie, akoby ich boli pozvali na oslavu. Otec, celý v bielom, podišiel k mŕtvemu, sekerou mu odťal hlavu a položil ju na zlatý podnos. Potom vysokí hodnostári, tiež oblečení v bielom, rozrezali telo na malé kúsky a pozvaní pristupovali bližšie, každý si zobral kus a hodil ho vtákovi, ktorý ho chytil v letku a zmizol s ním v diaľke. Ktosi vysvetlil Baudolinovi, že vtáky prenesú mŕtveho do raja, a tento obrad je oveľa lepší ako obrady iných národov, ktoré nechávajú telo zhniť v zemi. Potom sa všetci učupili pri prestretých stoloch a každý ochutnal kúsok z hlavy, až kým nezostala len lebka, vyčistená a vyleštená ako z kovu. Urobili z nej čašu a všetci z nej s radosťou pili a chválili zosnulého.

Inokedy naši priatelia celý týždeň prechádzali cez piesočný oceán, kde sa piesok zdvíhal ako veľké vlny na mori a zdalo sa, že sa im hýbe zem pod nohami a pod kopytami koní. Šalamún, ktorý si už vytrpel morskú nemoc počas plavby z Gallipola, strávil tie dni ustavičnými záchvatmi zvracania, ale nemal veľmi čo zvracať, lebo výprava nemala príležitosť doplniť si zásoby. Našťastie sa dobre zásobili vodou, skôr než sa začal tento úsek. Vtedy sa Abdul roztriasol od horúčky, ktorá ho už neopustila po celý zvyšok cesty, takže viac nemohol spievať svoje piesne, hoci priatelia ho prosili každý raz, keď si za mesačného svitu urobili prestávku.

Vždy, keď kráčali cez trávnaté roviny a nemuseli sa boriť s nepriateľskou prírodou, Borone a Ardzroun viedli nekonečné spory na tému, ktorou boli posadnutí, a to prázdna.

Borone dokazoval svojimi zvyčajnými argumentmi, že keby bolo vo vesmíre prázdno, nič by nemohlo zabrániť tomu, aby za

KRAJINY ZA OCEÁNOM, KTORÉ ĽUDIA OBÝVALI PRED POTOPOU
POZEMSKÝ RAJ
ÚZEMIA PRED POZEMSKÝM RAJOM
OCEÁN
ZÁPADNÉ VYVÝŠENÉ OBLASTI
SEVERNÉ VYVÝŠENÉ OBLASTI
KASPICKÉ MORE
EUFRAT
TIGRIS
GANGA
VÝCHODNÉ NÍŽINNÉ OBLASTI
PERZSKÝ ZÁLIV
NÍL
ARABSKÝ ZÁLIV
NÍL
RÍMSKY ZÁLIV
JUŽNÉ NÍŽINNÉ OBLASTI
NÍL

naším svetom existovali v prázdne ďalšie a ďalšie svety. Ale Ardzroun ho upozorňoval, že si mýli univerzálne prázdno, o ktorom by sa dalo diskutovať, s prázdnom, ktoré vznikne v medzerách medzi dvoma časticami. A keď sa ho Borone opýtal, čo sú to tie častice, jeho oponent mu pripomenul, že podľa niektorých antických gréckych filozofov a iných vzdelaných arabských teológov, nasledovníkov Kalama, alebo motokalamistov, si netreba myslieť, že telá sú husté substancie. Celý vesmír a každá vec v ňom, ako aj my sami, sme zložení z nedeliteľných častíc, ktoré sa volajú atómy, a tie svojím neprestajným pohybom dávajú pôvod životu. Pohyb týchto častíc je nevyhnutnou podmienkou každého vzniku a zániku. A medzi atómami je prázdno práve preto, lebo sa môžu slobodne pohybovať. Keby nebolo prázdno medzi časticami, ktoré tvoria každé teleso, nič by sa nedalo rozrezať, zlomiť alebo rozbiť, ani by nemohlo vsiaknuť vodu alebo sa ochladiť, či zohriať. Ako ináč sa rozptýli potrava v našom tele, ak nie tak, že sa pohybuje v prázdnych priestoroch medzi časticami, ktoré nás tvoria? Keď zapichneš ihlu, hovoril Ardzroun, do nafúkaného mechúra, začne sa zmenšovať, až keď pohýbeš ihlou a zväčšíš dieru, ktorú si urobil. Čo sa stane, keď na okamih zostane ihla v mechúri, kým je ešte plný vzduchu? Zapadne do medzipriestorového prázdna medzi časticami vzduchu.

„Tvoje častice sú bezbožnosť a nikto ich nikdy nevidel okrem tvojich arabských kallomotemunistov alebo ako ich voláš," odpovedal Borone. „Keď ihlu zapichuješ, tá vytlačí trochu vzduchu, ktorý nechá priestor pre ihlu."

„Tak vezmi prázdnu fľašu a ponor ju do vody hrdlom dole. Voda sa do nej nenaberie, lebo je v nej vzduch. Vysaj vzduch z fľaše, zavri ju prstom, aby dnu nevnikol ďalší vzduch, ponor ju do vody, odtiahni prst a voda sa naberie tam, kde si vytvoril prázdno."

„Voda sa naberie, pretože je proti zákonom prírody, aby vzniklo prázdno. Prázdno je proti prírode, a keďže je proti prírode, nemôže v prírode existovať."

„Ale kým sa naberá voda, a to sa nestane naraz, čo je v tej časti fľaše, ktorá sa ešte nenaplnila, keďže si odtiaľ vysal vzduch?"

„Keď vysaješ vzduch, odstrániš len studený vzduch, ktorý sa pohybuje pomaly, ale necháš tam časť teplého vzduchu, ktorý sa

pohybuje rýchlejšie. Naberie sa voda a rýchlo vytlačí von teplý vzduch.“

„Teraz znova vezmi fľašu plnú vzduchu, ale zohrej ju, tak aby dnu bol len teplý vzduch. Potom ju ponor do vody obrátenú dolu hrdlom. Hoci je v nej len teplý vzduch, voda sa aj tak nenaberie. Teplota vzduchu nemá teda nijaký význam.“

„Ach, áno? Vezmi opäť fľašu a urob do dna z vydutej strany dieru. Ponor ju do vody na tej strane, kde je diera. Voda sa nenaberie, lebo je tam vzduch. Potom prilož pery k hrdlu, ktoré zostalo trčať z vody, a vysaj všetok vzduch. Postupne, ako vysávaš vzduch, voda sa naberá cez dieru dole. Potom vytiahni fľašu z vody a drž uzavreté hrdlo, aby sa vzduch nenatlačil dnu. A uvidíš, že voda zostane vo fľaši a nevytečie dolným otvorom, lebo príroda sa vzpiera tomu, aby nechala prázdno.“

„Voda nevytečie druhý raz, lebo natiekla prvý raz a teleso nemôže vykonávať pohyb protirečiaci prvému pohybu, ak nedostane nový pokyn. A teraz si vypočuj toto. Pichni ihlou do prázdneho mechúra, nechaj uniknúť všetok vzduch, fíí, a hneď zapchaj dieru po ihle. Potom chyť prstami na oboch stranách mechúr a natiahni ho ako kožu na chrbte svojej ruky. A uvidíš, že mechúr sa otvorí. Čo je teda v tom mechúre, vďaka čomu si roztiahol jeho steny? Prázdno.“

„Kto povedal, že steny mechúra sa oddelia?“

„Skús to!“

„Ja nie, ja nie som mechanik, som filozof a robím svoje závery na základe myšlienok. A potom, ak sa mechúr roztiahne, je to preto, lebo má póry, a keď vyfučal, trochu vzduchu sa dostalo do tých pórov.“

„Ach, áno? Predovšetkým, čo sú to póry, ak nie prázdne miesta? A ako sa ta dostane vzduch sám, ak si ho neuviedol do pohybu? A prečo sa mechúr nenafúkne sám od seba, keď si z neho vytlačil vzduch? A ak má mechúr póry, prečo sa nesfúkne nafúknutý mechúr, ak ho stlačíš a uvedieš vzduch do pohybu? Pretože póry sú prázdne miesta, ale menšie ako častice vzduchu.“

„Stláčaj stále silnejšie a uvidíš. A potom nechaj na niekoľko hodín nafúknutý mechúr na slnku a on sa sám pomaly sfúkne, lebo teplo mení chladný vzduch na teplý vzduch, ktorý uniká rýchlejšie.“

„Tak si vezmi fľašu…“

„S otvorom na dne, alebo bez neho?“

„Bez neho. Naklonenú ju celú ponor do vody. Uvidíš, že ako sa postupne naberá voda, vzduch uniká a robí plum, plum, čím dokazuje svoju prítomnosť. Teraz vyber fľašu z vody a vyprázdni ju, vysaj všetok vzduch, palcom zavri hrdlo, polož ju naklonenú do vody a uvoľni prst. Voda sa naberie, ale nepočuť ani nevidieť nijaké žblnk, žblnk. Pretože dnu bolo prázdno."

Vtom ich prerušil Básnik a pripomenul Ardzrounovi, aby sa nerozptyľoval, lebo pri tých žblnk, žblnk a rozhovoroch o fľašiach všetci vysmädli, ich mechúre sú už prázdne a bolo by múdrejšie, keby zamierili k rieke alebo nejakému vlhkejšiemu miestu, než na akom sú teraz.

Naši priatelia sa občas dopočuli niečo o Zosimovi. Niekto ho videl, niekto počul hovoriť o mužovi s čiernou bradou, ktorý sa pýtal na ríšu kňaza Jána. Nato sa naši priatelia s úzkosťou spytovali: „A čo ste mu povedali?" Odpoveď takmer vždy znela, že mu povedali to, čo v týchto končinách vedia všetci, že kňaz Ján vládne na Východe, ale že cesta k nemu trvá celé roky.

Básnik povedal, a penil pritom od zlosti, že v rukopisoch knižnice v opátstve Saint-Victor sa písalo o tom, že tí, čo cestovali do týchto končín, nerobili iné, len sa prechádzali po krásnych mestách, kde sú chrámy so strechami pokrytými smaragdmi, kráľovské sídla so zlatými stropmi, stĺpy s hlavicami z ebenu, sochy, ktoré vyzerajú ako živé, zlaté oltáre so šesťdesiatimi schodíkmi, steny z pravých zafírov a takých žiarivých drahých kameňov, že svietia ako fakle, kryštálové hory, diamantové rieky, záhrady so stromami, z ktorých kvapká voňavý balzam, a ich obyvatelia si nažívajú obklopení vôňou. V kláštoroch tam chovajú pestrofarebné pávy, ktorý mäso nepodlieha skaze a na ceste vydrží tridsať dní aj pod horúcim slnkom a nikdy nezačne smrdieť, majú tam skvostné pramene, ktorých voda sa trbliece ako zákmit blesku, a keď sa do nej ponorí sušená solená ryba, ožije a odpláva, čo svedčí o tom, že sú to pramene večnej mladosti. Ale až doteraz naši cestovatelia videli len púšte, kroviská, skaliská, na ktorých sa nedalo ani oddýchnuť, lebo by si usmažili stehná, jediné mestá, ktoré navštívili, boli skupinky úbohých chatrčí obývané odpudzujúcimi ľuďmi, ako bola Colandiofonta, kde videli artabantov, ľudí, ktorí kráčajú po štyroch ako ovce, a Jambut, kde si chceli odpočinúť, keď prešli cez spálené nížiny, a ženy tam síce neboli krásne, ale ani veľmi škaredé, ale zistili, že sú veľmi verné svojim

manželom a vo vagíne skrývajú jedovaté hady, ktoré chránia ich cudnosť, a keby to aspoň povedali zavčasu, ale nie, jedna predstierala, že sa odovzdá Básnikovi, ktorému veľa nechýbalo, a bol by sa musel zasvätiť cudnosti na celý život, ešte šťastie, že začul sipenie hada a uskočil. Pri močarinách Cataderse narazili na mužov so semenníkmi dlhými až po kolená a v Necuverane stretli ľudí holých ako zvieratá, ktorí sa parili na ceste ako psy, otec s dcérou a syn s matkou. V Tane natrafili na kanibalov, ktorí našťastie nejedli cudzincov, lebo sa im hnusili, ale len deti. Pri rieke Arlon sa dostali do dediny, kde obyvatelia tancovali okolo modly a ostrými nožmi si zarezávali do tela a spôsobovali si rany, potom vyložili modlu na voz a vozili ju po uliciach a mnohí z nich sa s radosťou vrhali pod kolesá voza, ktoré ich dolámali na smrť. V Salibute prešli cez les, zamorený blchami veľkými ako žaby, v Cariamarii stretli chlpatých ľudí, čo štekali, a ani Baudolino nemohol pochopiť ich jazyk, a ženy s diviačími zubami, vlasmi až po zem a kravským chvostom.

Naši priatelia videli samé príšerné veci, ale nič zo zázrakov Orientu, akoby všetci, čo písali o tých zázrakoch, boli klamári.

Ardzroun radil, aby boli trpezliví, veď predsa povedal, že pred Pozemským rajom sa nachádza divé územie, ale Básnik odvetil, že divá krajina mala byť obývaná divými šelmami, ktoré našťastie doteraz nestretli, čiže ešte len majú prísť. Ale ak územie, ktorým zatiaľ prechádzali, nebolo divé, ťažko si predstaviť to, čo príde. Abdul, ktorého trápila čoraz väčšmi zimnica, povedal, že nie je možné, aby jeho princezná žila na takých Bohom zabudnutých miestach a že si možno pomýlili cestu. „Ale určite nemám dosť síl, aby som sa vrátil, priatelia moji," hovoril plačlivo, „preto si myslím, že zomriem na ceste za šťastím."

„Nože buď ticho, veď ani nevieš, čo hovoríš," kričal naňho Básnik, „celé noci sme počúvali, ako si ospevoval krásu svojej neskutočnej lásky, a teraz, keď vidíš, že je neskutočnejšia, ako si si myslel, mal by si byť spokojný, že si sa o tom presvedčil!" Baudolino ho ťahal za rukáv a šepkal mu, že Abdul blúzni a netreba mu spôsobovať ešte ďalšie utrpenie.

Po nekonečne dlhom čase sa naši cestovatelia dostali do mesta Salopatana, ktoré bolo dosť biedne a kde ich prví obyvatelia prijali s úžasom, pričom pohybovali prstami, akoby ich rátali. Ohúrilo ich, že sú dvanásti, a všetci sa vrhli na kolená,

kým jeden bežal so správou za ostatnými. Privítal ich akýsi miestny archimandrita, ktorý drmolil po grécky a držal drevený kríž (kdeže strieborné kríže posiate rubínmi, mrmlal Básnik) a povedal Baudolinovi, že už dlho očakávajú príchod svätých mudrcov, ktorí za tisíce rokov odvtedy, ako privítali Dieťa v Betleheme, podstúpili tisíce dobrodružstiev. A tento archimandrita sa ich spytoval práve na to, či sa vracajú do ríše kňaza Jána, odkiaľ iste pochádzajú, aby sa s ním podelili o jeho dlhoročnú námahu a znova sa ujali moci, ktorú kedysi mali nad tým blahoslaveným územím.

Baudolino jasal. S priateľmi kládol mnoho otázok o tom, čo ich očakáva, ale pochopil, že ani títo obyvatelia nevedia, kde presne sa nachádza kňazova ríša, iba skalopevne veria, že leží kdesi smerom na východ. Vlastne ich prekvapilo, že mudrci, ktorí odtiaľ pochádzali, im nedali presnejšie správy.

„Svätí páni," povedal dobrý archimandrita, „vy iste nie ste ako ten byzantský mních, ktorý tadeto prešiel pred časom a hľadal ríšu, aby vrátil kňazovi neviemakú relikviu, ktorú mu ukradli. Ten muž vzbudzoval nedôveru a bol určite heretik ako všetci Gréci z krajín pri mori, lebo stále vzýval najsvätejšiu Pannu Máriu, Matku Božiu, ale Nestorius, náš pán a svetlo pravdy, nás naučil, že Mária bola len matka Krista človeka. Ako si možno predstaviť Boha v plienkach, dvojmesačného Boha, Boha na kríži? Len pohania si vymýšľajú matku pre svojich bohov!"

„Ten mních je naozaj nedôveryhodný," prerušil ho Básnik, „a vedzte, že tú relikviu sám ukradol."

„Nech ho Pán potrestá. Nepovedali sme mu nič o nebezpečenstvách, ktoré naňho číhajú na ďalšej ceste, a tak nevie nič o Abcházii, nech ho Pán Boh v tej hlbokej tme potrestá. A určite narazí na mantichoru a čierne kamene Bubuctora."

„Priatelia moji," poznamenal polohlasne Básnik, „títo tu by nám mohli povedať mnoho dôležitých vecí, a povedali by nám ich len preto, že sme mudrci, no myslia si, že keď sme mudrci, netreba nám ich hovoriť. Ak ma počúvnete, vydáme sa hneď na cestu, lebo ak ešte chvíľu s nimi budeme hovoriť, skončí sa to tak, že sa prerieknem a dovtípia sa, že nevieme to, čo by mali mudrci od Východu vedieť. Nemôžeme im ani ponúknuť Krstiteľovu hlavu, lebo mudrci sa nemôžu zaoberať svätokupectvom. Rýchlo zmiznime, lebo aj keď sú dobrí

kresťania, neznamená to, že sú mierni k tým, čo si z nich vystrelili.“

Preto sa naši cestovatelia rozlúčili, dostali do daru mnoho potravín a dohadovali sa, aké nebezpečenstvo im hrozí v Abcházii.

Čoskoro zistili, čo sú to čierne kamene Bubuctora. Zaberali celé míle štrkovitého riečišťa a nomádi, ktorých stretli krátko predtým, im vysvetlili, že kto sa ich dotkne, sčernie ako tie kamene. Ardzroun povedal, že sú to dosť vzácne kamene, ktoré nomádi predávajú kdesi na trhu a rozprávajú túto rozprávku, aby ich nikto iný nezbieral. Poponáhľal sa ich nazbierať a ukazoval priateľom, aké sú lesklé a dokonale vyhladené vodou. Ale kým hovoril, tvár, krk, ruky mu rýchle sčerneli ako eben. Rozhalil si šaty na hrudi, a aj tú mal celkom čiernu, odhalil si nohy a chodidlá, a aj tie boli čierne ako uhoľ.

Ardzroun sa hodil nahý do rieky, špliechal sa vo vode, driapal si kožu štrkom z dna rieky… Všetko márne, ostal čierny ako noc, len oči sa mu beleli a pery mal červené pod čiernymi fúzami.

Spočiatku sa ostatní smiali ako blázni, zatiaľ čo Ardzroun preklínal ich matky, no potom sa ho pokúšali utešiť: „Chceme, aby nás považovali za mudrcov od Východu?“ povedal Baudolino. „V poriadku, jeden z nich bol určite čierny, prisahám, že jeden z tých troch, ktorí teraz odpočívajú v Kolíne, bol čierny.“ Starostlivý Šalamún si spomenul, že počul o kameňoch, ktoré menia farbu pokožky, ale sú na to lieky, po ktorých bude Ardzroun belší ako predtým. „Áno, na svätého Dindy,“ chichúňal sa Pinďúr a nešťastného postihnutého Arména museli držať, lebo mu chcel oddrapiť ucho.

Jedného pekného dňa vstúpili naši priatelia do lesa s listnatými stromami a ovocím všetkého druhu, cez ktorý pretekala rieka s vodou bielou ako mlieko. A v lese sa otvárali zelené čistinky s palmami a viničom, ovešaným nádhernými strapcami s bobuľami takými veľkými ako citróny. Na jednej z týchto čistiniek stála dedinka s jednoduchými, pevnými chalúpkami z čistej slamy a z nich vyšli ľudia nahí od hlavy po päty a niektorým mužom len čírou náhodou dlhokánska brada zakrývala pohlavie. Ženy sa nehanbili ukazovať prsia aj brucho, ale robili to dosť cudne, pozerali sa príchodzím smelo do očí, no nevyvolávali v nich nemiestne myšlienky.

Zdvorilo prijali hostí a po grécky im povedali, že sú gymnosofisti, čiže bytosti, ktoré sa v nevinnej nahote venujú múdrosti a žijú v blahovôli. Ponúkli našim cestovateľom, aby sa slobodne pohybovali po ich divej dedinke, a večer ich pozvali na večeru pozostávajúcu z jedál výlučne z plodov zeme. Baudolino položil niekoľko otázok najstaršiemu obyvateľovi, ku ktorému sa všetci správali so zvláštnou úctivosťou. Spýtal sa ho, čo vlastnia, a on mu odpovedal: „Vlastníme zem, stromy, slnko, mesiac a hviezdy. Keď sme hladní, jeme plody zo stromov, ktoré plodia samy vďaka pôsobeniu slnka a mesiaca. Keď sme smädní, ideme k rieke a napijeme sa. Každý má jednu ženu a podľa lunárneho cyklu každý oplodňuje svoju družku, až kým neporodí dve deti, a jedno dáme otcovi a druhé matke."

Baudolino sa začudoval, že nevidel ani cintorín, ani chrám a starec mu povedal: „Miesto, na ktorom smeje aj našou hrobkou a tu zomierame v spánku. Zo zeme sa rodíme, zem nás živí, pod zemou spíme večným spánkom. Pokiaľ ide o chrám, vieme, že na iných miestach je zvykom stavať chrámy, ktorými uctievajú Tvorcu všetkých vecí. Ale my veríme, že veci vznikajú zásluhou *charis*, vďaka sebe samým, a samy sa udržiavajú, tak ako motýľ opelí kvet, ktorý vyrastie a živí ho."

„Ak som dobre pochopil, žijete vo vzájomnej láske a úcte, nezabíjate zvieratá, tým menej svojich blížnych. Podľa akého prikázania to robíte?"

„Robíme to práve preto, aby sme si vynahradili, že nemáme nijaké prikázania. Len tak, že žijeme v dobre a učíme dobro, môžeme vynahradiť našim blížnym, že nemáme Otca."

„Bez Otca nemôže nič existovať," mrmlal Básnik Baudolinovi, „pozri, ako sa scvrkla naša krásna armáda po Fridrichovej smrti. Žijú si tu voľní ako vtáci, ale nevedia nič o živote…"

Na Boroneho však táto múdrosť hlboko zapôsobila a zahrnul kmeťa otázkami.

„Ktorých je viac, mŕtvych, alebo živých?"

„Mŕtvych je viac, ale nedajú sa spočítať. Preto je tých, ktorých vidíme, viac, ako tých, ktorých nevidíme."

„Čo je silnejšie, smrť, alebo život?"

„Život, lebo keď vychádza slnko, má žiarivé a jasné lúče, a keď zapadá, zdá sa slabšie."

„Čo je viac, zem, alebo more?"

„Zem, lebo aj more sa opiera o dno zeme."

„Čo prišlo skôr, noc, alebo deň?“

„Noc. Všetko živé sa počne v tmavom lone a len potom vychádza na svetlo.“

„Ktorá je lepšia časť, pravá, alebo ľavá?“

„Pravá. Veď aj slnko sa rodí vpravo a prechádza po svojej dráhe doľava, a aj žena dojčí najprv z pravého prsníka.“

„Ktoré je najdivšie zviera?“ spýtal sa nato Básnik.

„Človek.“

„Prečo?“

„Spýtaj sa seba samého. Ty si tiež šelma, žiješ medzi ďalšími šelmami a z túžby po moci ich chceš zabiť.“

Vtedy povedal Básnik: „Ale keby boli všetci ako vy, nikto by sa neplavil po mori, nikto by neobrábal pôdu, nevznikali by veľké ríše, ktoré vnášajú poriadok a veľkosť do úbohého neporiadku pozemských vecí.“

Kmeť odpovedal: „Každá z týchto vecí je iste šťastím, ale stojí na nešťastí iných, a to my nechceme.“

Abdul sa spýtal, či nevedia, kde žije najkrajšia a najvzdialenejšia princezná. „Hľadáš ju?“ spýtal sa starec a Abdul odpovedal, že áno. „Videl si ju niekedy?“ Abdul odpovedal, že nie. „Chceš ju?“ Abdul odpovedal, že nevie. Vtedy starec vošiel do svojej chatrče a vyšiel z nej s kovovým tanierom, takým vyleštěným, že sa všetky veci dookola na ňom zrkadlili ako na povrchu čistej vody. Povedal: „Raz sme dostali ako dar toto zrkadlo a nemohli sme ho odmietnuť, aby sme neurazili jeho darcu. Ale nikto sa doň nechcel pozrieť zo strachu, že by podľahol pýche na svoje telo alebo hrôze zo svojich nedostatkov, a tak by žil v strachu, že ostatní ním budú pohŕdať. Možno v tom zrkadle jedného dňa uvidíš to, čo hľadáš.“

Keď zaspávali, Boidi povedal s vlhkými očami: „Zostaňme tu.“

„Pekný pohľad by bol na teba, holého ako dážďovka,“ podpichol ho Básnik.

„Možno chceme priveľa,“ povedal rabbi Šalamún, „ale už sa toho nemôžeme zriecť.“

Na druhý deň ráno pokračovali v ceste.

27.

Baudolino v tienistej Abcházii

Keď naši priatelia opustili gymnosofistov, dlho blúdili a stále hľadali, ako sa dostať k rieke Sambatyon tak, aby nemuseli prejsť cez tie strašné miesta, o ktorých im hovorili. Ale darmo. Prechádzali cez nížiny, brodili sa cez potoky, šplhali sa po strmých zrázoch. Ardzroun občas robil svoje výpočty na Kosmovej mape a oznamoval, že buď Tigris, alebo Eufrat, alebo Ganga sú určite blízko. Básnik mu hovoril, aby bol ticho, škaredý čierny mužík. Šalamún mu pripomínal, že skôr alebo neskôr bude zase biely, a dni a mesiace plynuli stále rovnako.

Raz sa utáborili pri rybníku. Voda nebola priezračná, ale zbavila, a zvlášť kone sa jej tešili. Uložili sa spať, keď tu vyšiel mesiac a vo svetle jeho prvých lúčov zbadali desivé hemženie. Obrovské množstvo škorpiónov, všetky so zdvihnutými chvostmi, mierili k vode a nasledovala ich kopa hadov najrozličnejších farieb. Niektoré mali červené šupiny, iné čierne a biele a ďalšie žiarivé ako zlato. Na okolí sa ozývalo syčanie a priateľov sa zmocnila hrôza. Posadali si do kruhu s vytasenými mečmi, pripravení zabiť tie zlostné potvory skôr, než sa priblížia k ich hradbe. Ale hady a škorpióny väčšmi priťahovala voda ako oni, a keď sa háveď napila, pomaly pozaliezala do špár v zemi.

O polnoci, keď si už mysleli, že môžu zaspať, priplazili sa hady s hrebeňmi, každý s dvoma alebo tromi hlavami. Šupinami zametali zem a široko rozďavovali papule, v ktorých kmitali tri jazyky. Na míľu ďaleko bolo cítiť ich pach a ich oči, ktoré svetielkovali v mesačnom svetle, akoby rozstrekovali jed, tak ako bazilišok… Bojovali asi hodinu, lebo tieto zvery boli agresívnejšie ako predošlé a asi hľadali mäso. Niekoľko ich zabili a ich druhovia sa vrhli na mrciny, hodovali a zabudli na

ľudí. Už si priatelia mysleli, že prekonali všetky nebezpečenstvá, keď po hadoch prišli raky, vyše sto, pokrytí šupinami ako krokodíly a ich panciere odolávali úderom mečov. Až kým Colandrino nedostal spásonosný nápad. Podišiel k jednému z nich, zasadil mu silný úder pod brucho a rak sa prevrátil na chrbát a zúfalo mával klepetami. Takto ich cestovatelia mohli obkľúčiť, nahádzali na ne suché vetvy a zapálili ich. Neskôr si všimli, že keď raky vytiahli z pancierov, boli dobré aj na jedenie, a tak mali na ďalšie dva dni zásoby sladkého, a tuhého mäsa, ale v podstate celkom dobrého a výživného.

Inokedy zase natrafili na baziliška a bol presne taký, ako ho opisovali v mnohých povestiach, nepochybne pravdivých. Vyšiel zo skaly masívu, ktorú rozštiepil, ako to opisoval už Plínius. Mal hlavu a pazúry ako kohút a namieste hrebeňa červený výrastok v tvare koruny, vypúlené žlté oči ako ropucha a telo hada. Bol smaragdovozelenej farby so striebornými odleskmi a na prvý pohľad bol takmer pekný, no svojím dychom mohol otráviť zviera alebo človeka a už zdiaľky bolo cítiť jeho strašný zápach.

„Nepribližujte sa," kričal Šalamún, „a hlavne mu nepozerajte do očí, lebo aj z nich vychádza jedovatá sila!" Bazilišok sa plazil smerom k nim, zápach bol čoraz neznesiteľnejší, až si Baudolino spomenul, že pozná spôsob, ako ho zabiť. „Zrkadlo, zrkadlo!" kričal Abdul. Podstrčil mu kovové zrkadlo od gymnosofistov. Baudolino ho vzal a pravou rukou ho držal pred sebou ako štít obrátený proti oblude, kým ľavou rukou si zakrýval oči, aby sa uchránil pred baziliškovým pohľadom, a meral svoje kroky podľa toho, čo videl na zemi. Zastavil sa pred zvieraťom a znova mu nastrčil zrkadlo. Bazilišok, priťahovaný odleskmi, zdvihol hlavu, uprel svoj žabí pohľad na lesklú plochu a vydýchol jedovatú paru. Ale hneď sa celý roztriasol, spustil fialové viečka, vydal príšerný škrek a zrútil sa mŕtvy na zem. Vtedy si všetci spomenuli, že zrkadlo vrátilo baziliškovi silu jeho obrazu, aj jeho dych a ich obeťou sa stal on sám

„Už sme v krajine príšer," povedal presvedčivo Básnik. „Ríša je čoraz bližšie." Baudolino si nebol na čistom, či pod ríšou rozumie kňazovu ríšu, alebo svoju vlastnú budúcu ríšu.

Raz narazili na kanibalské hrochy, na druhý deň na netopiere väčšie ako holuby a postupne došli k dedine v horách, na úpätí ktorých sa rozprestierala nížina s roztrúsenými stromami, ktorá zblízka vyzerala ako ponorená do ľahkej hmly. Hmla však bola

čoraz hustejšia a postupne sa z nej stal tmavý nepreniknuteľný oblak, až na horizonte vytvoril temný pás, kontrastujúci s červenými pásmi zapadajúceho slnka.

Obyvatelia dediny boli srdeční, ale Baudolino potreboval niekoľko dní, aby pochopil ich jazyk pozostávajúci z hrdelných zvukov, a oni ich zatiaľ hostili a živili horskými zajacmi, ktorých bolo v skalách nadostač. Keď Baudolino konečne porozumel ich reči, dozvedeli sa, že na úpätí vrchov sa začína rozľahlá provincia Abcházia. Vyznačuje sa tým, že ju tvorí jediný rozľahlý les, kde ustavične vládne hlboká tma, ale nie ako v noci osvetlenej nebom posiatym hviezdami, ale hustá tma ako na dne jaskyne. Túto provinciu bez svetla obývali Abcházci, ktorí si tu žili veľmi dobre, ako si žijú slepci na miestach, kde vyrástli od narodenia. Zdá sa, že sa pohybovali za pomoci sluchu a čuchu, ale nikto nevedel, akí vlastne sú, lebo nik sa ta nikdy neodvážil vstúpiť.

Naši priatelia sa spýtali, či sa dá aj ináč pokračovať v ceste na východ, a odpovedali im, že áno, stačí obísť Abcháziu a jej les, ale ako sa traduje v starých povestiach, trvalo by to desať rokov, lebo tmavý les sa rozprestiera na stodvanástich tisícoch *salamococh,* a ťažko im pochopiť, aký dlhý je pre nich *salamoc,* ale iste viac ako míľu.

Už sa chceli vzdať, keď Porcelli, ktorý bol vždy najtichší zo skupiny, pripomenul Baudolinovi, že Fraschetčania sú predsa zvyknutí kráčať v hmle, ktorá sa dá krájať nožom, čo je horšie ako hustá tma, lebo v tej sivosti unavené oči podliehajú klamu a vidia postavy, aké na svete nejestvujú, a tak aj tam, kde sa dalo ísť rovno, museli zastať, a ak podľahli klamu, zišli z cesty a zrútili sa do priepasti. „A čo urobíš v hmle u nás doma," hovoril, „ak nie to, že kráčaš podľa odhadu, inštinktu, podľa oka, ako netopiere, ktoré sú slepé, a nemôžeš sa riadiť ani podľa vlastného pachu, lebo hmla sa ti dostane do nosa, a jediné, čo cítiš, je vôňa hmly. Teda," uzavrel, „ak si si zvykol na hmlu, kráčať v hlbokej tme je ako kráčať za bieleho dňa."

Ostatní Alessandrijčania s tým súhlasili, a tak Baudolino a jeho piati druhovia viedli celú skupinu, zatiaľ čo ostatní sa priviazali ku koňom a nasledovali ich v nádeji, že sa to dobre skončí.

Začiatok cesty bol príjemný, lebo to naozaj bolo, akoby vstúpili do hmly u nich doma, ale po niekoľkých hodinách sa dostali do veľmi hustej tmy. Sprievodcovia naťahovali uši, aby

počuli praskot konárov, a keď ho nepočuli, domýšľali si, že vstúpili na čistinku. Dedinčania im povedali, že v týchto končinách stále fúka silný vietor od juhu na sever, preto si podchvíľou Baudolino naslinil prst, dvihol ho do vzduchu, vyskúšal, odkiaľ fúka vietor, a zabočil na východ.

Všimli si, kedy nastala noc, lebo vzduch sa ochladil, a vtedy sa zastavili a oddýchli si. Zbytočné, povedal Básnik, lebo na takom mieste môžeš veľmi dobre oddychovať aj vo dne. Ale Ardzroun ich upozornil, že keď sa ochladilo, nebolo počuť zvuky zvierat, a znova sa ozvali, najmä spev vtákov, keď sa začalo otepľovať. Svedčilo to o tom, že všetko živé v Abcházii odmeriavalo dni podľa ochladzovania a otepľovania, akoby vychádzalo slnko alebo mesiac.

Celé dni nenatrafili na prítomnosť človeka. Keď sa im minuli zásoby, vystreli ruku, až kým sa nedotkli konárov stromov a ohmatávali jeden konár za druhým niekedy celé hodiny, kým nenašli ovocie, ktoré hneď zjedli, dúfajúc, že nie je jedovaté. Často zacítili prenikavú vôňu nejakého rastlinného zázraku, ktorá Baudolinovi poslúžila (lebo mal zo všetkých najjemnejší čuch) ako znamenie, či ísť dopredu, alebo zabočiť vpravo, či vľavo. Postupom času sa ich zmysly stávali čoraz vycibrenejšími. Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, mal luk a držal ho napnutý, kým nepočul pred sebou šum krídel nejakého vtáka, čo pomalšie alebo menej lietal, ako u nás sliepky. Vystrelil šíp a veľmi často chytili korisť, keď išli za krikom alebo splašeným mávaním krídel, potom vtáka ošklbali a upiekli ho na ohni zo suchých vetiev. Najprekvapujúcejšie bolo to, že trením dvoch kameňov zapálili drevo. Oheň sa rozhorel, červený, ako má byť, ale nič neosvetľoval, dokonca ani ich, hoci stáli hneď vedľa, a potom sa plameň prerušil v bode, kde doň strčili ražeň so zvieraťom, čo opekali.

Nebolo ťažké nájsť vodu, lebo dosť často počuli žblnkot prameňa alebo potoka. Postupovali veľmi pomaly a raz si všimli, že po dvoch dňoch cesty sa vrátili na miesto, odkiaľ vyšli, lebo keď hmatali pri malom pramienku vody, našli stopy ich predošlého tábora.

Konečne narazili na Abcházcov. Najprv okolo seba počuli hlasy a šepkanie, a boli to vzrušené, dokonca horúčkovité hlasy, akoby na nich, nečakaných a nikdy nevidených, alebo skôr nepočutých návštevníkov, obyvatelia len ukazovali prstom. Básnik silno vykríkol a hlasy zmĺkli, kým šum trávy na brehoch

prezrádzal, že Abcházci vydesene utekajú. Ale potom sa vrátili a znova šepkali, čoraz väčšmi prekvapení votrelcami.

V istej chvíli Básnik zacítil niečiu ruku, či skôr chlpatý hnát, prudko ho schmatol a ozval sa hrozný výkrik. Básnik popustil zovretie a hlasy domorodcov sa trochu vzdialili, akoby boli rozšírili kruh okolo nich a držali sa v bezpečnej vzdialenosti.

Niekoľko dní sa nič nestalo. Naši priatelia pokračovali v ceste a Abcházci ich sprevádzali a možno to neboli tí istí ako prvý raz, ale iní, ktorých upozornili na návštevníkov. Naozaj raz v noci (bola noc?) počuli v diaľke vírenie bubnov, a akoby niekto búchal na kmeň bútľavého stromu. Bol to jemný zvuk, ale šíril sa do celého okolia možno na míle ďaleko a cestovatelia pochopili, že tak si Abcházci odovzdávajú informácie na veľké vzdialenosti o tom, čo sa deje v ich lese.

Počas dlhej cesty si Baudolino a jeho druhovia zvykli na túto neviditeľnú spoločnosť. A stále väčšmi si zvykali na tmu, takže Abdul, ktorý viac ako ostatní trpel za slnečného dňa, hovoril, že sa cíti lepšie, takmer bez horúčky a znova začal spievať svoje piesne. Raz večer (bol večer?), keď sa zohrievali pri ohníku, vzal zo sedla svoj hudobný nástroj a začal spievať:

Šťastie na konci cesty vzbĺkne vo mne
keď uvidím moju lásku vzdialenú.
Neviem, či ma zasiahnu lásky ohne,
lebo všade mám len trpkú ozvenu
a každý krok od nej je veľmi ťažký.
Ja viem, že nikdy nespoznám svoj osud.
Vždy sa stane len vôľa Božej lásky.

Radosť, o ktorú prosím, srdce hreje.
S Božou pomocou nič nie je stratené.
Útulok lásky vkladám do nádeje.

Žiadne diaľky ju nepremenia na tiene.
Môj spev plný nehy bude vždy blízko.
S potechou bude hriať aj moje srdce.
No v ňom nájde múdrosť lásky útočisko.

Zistili, že Abcházci, ktorí až doteraz okolo nich neprestajne šepkali, zrazu stíchli. Mlčky počúvali Abdulov spev, potom sa pokúsili o odpoveď. Bolo počuť stovky perí (boli to pery?), ktoré

pískali, pôvabne trilkovali ako drozdy a opakovali melódiu, ktorú zahral Abdul. Dorozumeli sa tak bez slov so svojimi hosťami a nasledujúce noci sa spoločne zabávali, jedni spievali a druhí akoby hrali na flautách. Raz Básnik začal spievať jednu z pijanských piesní, pri ktorých sa v Paríži červenali dokonca aj slúžky, a Baudolino ho zastavil. Abcházci neodpovedali, ale po dlhšom tichu, jeden alebo dvaja začali nôtiť Abdulove vlastné melódie, akoby chceli povedať, že tie sa im páčili, ale tie druhé nie. Abdul poznamenal, že tým prejavili jemné cítenie a schopnosť rozlíšiť dobrú hudbu od zlej.

Abdul ako jediný splnomocnený „hovoriť“ s Abcházcami hneď ožil. Sme v ríši nežnosti, hovoril, čiže blízko môjho cieľa. Do toho, ideme. Nie, odpovedal očarený Boidi, prečo nezostaneme tu? Existuje azda krajšie miesto na svete, ako miesto, kde nič škaredé nevidíš?

Aj Baudolino si pomyslel, že po všetkom, čo videl na celom širom svete, počas dlhých dní v temnote našiel vnútornú rovnováhu. V tme sa vracal k spomienkam, myslel na detstvo, na otca, na matku, na nežnú a nešťastnú Colandrinu. Raz večer (bol večer? Áno, lebo spiaci Abcházci zmĺkli,) nemohol zaspať, a tak hmatal rukami po stromoch naokolo, akoby niečo hľadal. Zrazu narazil na plod, mäkký na dotyk a veľmi voňavý. Odtrhol ho a zahryzol doň a hneď zacítil, ako ho zalial blažený pocit, takže nevedel, či spí, alebo bdie.

Zrazu videl Colandrinu, či skôr ju cítil tak blízko, akoby stála pred ním. „Baudolino, Baudolino,“ volala naňho dievčenským hlasom, „nezastavuj sa, aj keď sa ti tam zdá všetko také krásne. Musíš dôjsť do ríše toho kňaza, o ktorom si mi hovoril, a odovzdať mu kalich, ako ináč sa stane vojvodom náš Baudolínko Colandrínko? Urob to pre mňa, nemám sa tu síce zle, ale veľmi mi chýbaš.“

„Colandrina, Colandrina,“ kričal Baudolino alebo si myslel, že kričí, „mlč, si prízrak, vidina, výplod toho plodu! Mŕtvi sa nevracajú!“

„Zvyčajne nie,“ odpovedala Colandrina, „ale veľmi som po tom túžila. Povedala som, dožičili ste mi len jednu jar s mojím mužom, len okamih. Doprajte mi tú svätú radosť, ak máte kúsok srdca v tele. Mám sa tu dobre a vidím Blahoslavenú Pannu Máriu a všetkých svätých, ale chýbajú mi nežnosti môjho Baudolina, ktoré ma vedeli rozochvieť. Dali mi málo času, len na jeden bozk. Baudolino, nezastavuj sa po ceste so ženami z týchto

miest, mohli by mať všelijaké zlé choroby, ani neviem aké. Zober nohy na plecia a bež za slnkom.“

Stratila sa a Baudolino zacítil ľahký dotyk na líci. Strhol sa z polospánku a potom už spal pokojne. Na druhý deň povedal svojim druhom, že musia pokračovať v ceste.

Po mnohých dňoch chôdze zbadali záblesk, mliečny jas. Tma pomaly prechádzala do hustej sivej a nepreniknuteľnej hmly. Uvedomili si, že Abcházci, ktorí ich sprevádzali, sa zastavili a zdravili ich pískaním. Zrejme cítili, že zostali stáť na okraji čistiny, kde sa začínalo svetlo, ktorého sa určite báli. Akoby im mávali rukami a z jemných zvukov naši cestovatelia vycítili, že sa usmievajú.

Baudolino s druhmi vyšli z hmly, potom znova uvideli slnečné svetlo. Zostali ako oslepení a Abdulovi sa vrátilo horúčkovité chvenie. Očakávali, že po skúške, ktorou prešli v Abcházii, vstúpia do vytúženej krajiny, ale museli si priznať, že sa mýlili.

Hneď sa im nad hlavy zniesli vtáky s ľudskými tvárami, ktoré kričali: „Po čej zemi kráčate? Vráťte sa! Nesmiete poškvrniť zem Blažených! Vráťte sa a kráčajte po zemi, ktorá vám bola daná!“ Básnik povedal, že sú to čary, možno spôsob, akým je chránené kňazovo územie, a radšej pokračovali v ceste.

Po niekoľkých dňoch chôdze cez štrkovisko bez jediného stebla trávy, uvideli, ako im prichádzajú oproti tri zvieratá. Jedno bola určite mačka s chrbtom prehnutým do oblúka, srsť mala zježenú a oči ako dva pekelné ohníky. Druhé zviera malo leviu hlavu, ktorá revala, telo kozy a chrbát draka, ale na kozej chrbtici sa dvíhala druhá hlava s rohmi, ktorá mečala. Chvost bol had, ktorý sipel a hrozivo dvíhal nahor hlavu. Tretie zviera malo telo leva, chvost škorpióna a takmer ľudskú hlavu s modrými očami, pekne formovaným nosom a široko otvorenými ústami, v ktorých bolo vidieť hore aj dolu tri rady zubov, nabrúsených ako nože.

Zviera, ktorého sa hneď najviac zľakli, bol kocúr, známy ako posol satana a prisluhovač čarodejníkov, pretože pred príšerou sa môžeš brániť, ale nie pred ním, ktorý ti skočí do tváre a zatne pazúry do očí skôr, než stihneš vytasiť meč. Šalamún hundral, že nič dobrého nemôžu očakávať od zvieraťa, ktoré kniha kníh ani nespomenula. Borone povedal, že druhé zviera bola určite chiméra, a keby existovalo prázdno, mohla by v ňom lietať a

bzučať a vysať myšlienky ľudských bytostí. O treťom zvierati nebolo pochýb a Baudolino v ňom spoznal mantichoru, ktorá sa nelíšila od zvieraťa, o akom pred mnohými rokmi (koľkými?) napísal Beatrice.

Tri zvieratá sa približovali. Kocúr pružným mačacím krokom, ostatné dva zvery rovnako rázne, ale pomalšie, lebo trojforemné zviera len ťažko zlaďuje tri druhy pohybu.

Ako prvý sa mal k činu Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, ktorý bol neodlučiteľný od svojho luku. Vystrelil šíp presne doprostriedku kocúrovej hlavy a ten sa zrútil mŕtvy. Pri tom pohľade chiméra skočila dopredu. Odvážny Cuttica z Quargnenta sa s krikom, že doma skrotil rozzúrené býky na mierne ovečky, vrhol na ňu, ale obluda nečakane vyrazila dopredu, vrhla sa naňho a zovrela ho svojimi levími tesákmi. Vtedy sa rozbehli Básnik, Baudolino a Colandrino a zasypali ju údermi, až kým nepopustila zovretie a nespadla na zem.

Medzitým na nich zaútočila mantichora. Čelili jej Borone, Kyot, Boidi a Porcelli, zatiaľ čo Šalamún do nej hádzal kamene a potichu klial vo svojom svätom jazyku, Ardzroun sa stiahol, čierny aj od strachu, a Abdul zostal ochromene ležať na zemi, schvátený silnou zimnicou. Zdalo sa, že zviera odhadlo situáciu s ľudskou aj zvieracou prefíkanosťou. Nečakane hybko sa mantichora vyhla tým, ktorých mala pred sebou, a skôr než ju mohli zasiahnuť, vrhla sa na Abdula, neschopného brániť sa. Tromi radmi zubov mu zahryzla do lopatky a nepustila, ani keď sa ostatní rozbehli oslobodiť druha. Zavýjala pod údermi ich mečov, ale pevne zvierala Abdula, ktorému striekala krv a rana sa čoraz väčšmi rozširovala. Nakoniec obluda podľahla úderom, ktoré jej zasadzovali štyria rozzúrení nepriatelia, a so strašným zachrapčaním zdochla. Len s veľkou námahou jej otvorili papuľu a oslobodili Abdula z jej zovretia.

Po zápase mal Abdul zranené plece, ale Šalamún ho už liečil akousi mastičkou a hovoril, že čoskoro sa z toho dostane. Abdul však zúfalo bedákal a silno krvácal. „Obviažte ho," nariadil Baudolino, „nesmie stratiť veľa krvi, lebo bol slabý už aj predtým!" Všetci sa usilovali zastaviť prúd krvi svojimi šatami, ale mantichora sa zahryzla veľmi hlboko, možno až k srdcu.

Abdul bol v delíriu. Šepkal, že jeho princezná je určite blízko, preto nemôže zomrieť práve teraz. Dožadoval sa, aby ho postavili na nohy, ale museli ho pridržiavať, lebo pohryznutie obludy bolo jedovaté.

Ardzroun, ktorý podľahol vlastnému klamstvu, vybral z Abdulovho vaku hlavu Jána Krstiteľa, prelomil pečať, vybral lebku z relikviára a vložil mu ju do rúk. „Modli sa," povedal mu, „modli sa za svoje uzdravenie."

„Somár," zašomral pohŕdavo Básnik, „po prvé ťa nepočuje a po druhé ktovie, čia je to hlava, ktorú si vzal z nejakého starého cintorína."

„Akákoľvek relikvia môže oživiť ducha umierajúceho," bránil sa Ardzroun.

Neskoro popoludní už Abdul nič nevidel a pýtal sa, či sú znova v abcházskom lese. Baudolino pochopil, že nastáva posledná chvíľa, a odhodlal sa – ako zvyčajne z dobroty srdca – na ďalšiu lož.

„Abdul," povedal mu, „si na vrchole svojich túžob. Došiel si na miesto, o ktorom si sníval, musel si len prekonať skúšku s mantichorou. Vidíš, tvoja pani je pred tebou. Hneď ako sa dozvedela o tvojej nešťastnej láske, rozbehla sa od hraníc svojej blaženej krajiny, dojatá a uchvátená tvojím zbožňovaním."

„Nie," chrapčal Abdul, „to nie je možné! Ona prichádza ku mne, a nie ja k nej? Ako prežijem toľké šťastie? Povedzte jej, aby počkala, dvihnite ma, prosím vás, aby som sa jej mohol ukloniť…"

„Upokoj sa, priateľ môj, ak sa ona takto rozhodla, musíš prijať jej vôľu. Teraz otvor oči, skláňa sa nad tebou." A kým Abdul zdvíhal viečka, Baudolino položil pred jeho zahmlený zrak zrkadlo gymnosofistov a v ňom umierajúci možno zazrel podobu, ktorá mu nebola neznáma.

„Vidím ťa, ó, pani," povedal tenkým hlasom, „prvý a posledný raz. Neveril som, že si zaslúžim toľkú radosť. Len sa bojím, či ma ty miluješ, to by mohlo uspokojiť moju vášeň… Ach nie, princezná, to je priveľa, prečo sa skláňaš a bozkávaš ma?" A trasúce sa pery priložil k zrkadlu. „Čo teraz cítim? Utrpenie, pretože moje hľadanie sa skončilo, alebo radosť z nezaslúženého šťastia?"

„Ľúbim ťa, Abdul, a to stačí," šepkal Baudolino do ucha umierajúceho priateľa a ten sa usmial. „Áno, ty ma ľúbiš a to stačí. Netúžil som vari po tom odjakživa, aj keď som sa bál tej chvíle? Alebo toho, že to nebude také, ako som dúfal? Ale teraz by som si nemohol želať viac. Aká si krásna, princezná moja, a aké máš červené pery…" Z rúk mu vykĺzla falošná lebka Jána Krstiteľa, trasúcou sa pravicou chytil zrkadlo a márne špúlil pery,

aby sa dotkol povrchu zrkadla, zahmleného jeho dychom. „Dnes slávime radostnú smrť, a to smrť mojej bolesti. Ach, sladká pani, ty si bola mojím slnkom a mojím svetlom, prinášala si so sebou jar a v máji si bola mojou lunou, ktorá ožarovala moje noci.“

Na chvíľu sa vzchopil a rozochvene povedal: „Ale možno je to len sen?“

„Abdul,“ zašepkal mu Baudolino, lebo si spomenul na verše, ktoré raz spieval: „čo je život, ak nie tieň unikajúceho sna?“

„Ďakujem ti, láska moja,“ povedal Abdul. Pozbieral posledné sily, kým Baudolino mu podopieral hlavu, a tri razy pobozkal zrkadlo. Potom mu klesla tvár, bezkrvná, vosková, osvetlená slnkom, ktoré zapadalo nad štrkoviskom.

Alessandrijčania vykopali jamu. Baudolino, Básnik, Borone a Kyot oplakávali priateľa, s ktorým sa delili o všetko od čias mladosti. Spustili úbohé pozostatky do zeme, položili Abdulovi na hruď jeho hudobný nástroj, ktorý ho už nikdy viac nebude sprevádzať pri speve o vzdialenej princeznej, a tvár mu zakryli zrkadlom gymnosofistov.

Baudolino zdvihol zo zeme lebku a pozlátenú skrinku, potom išiel po priateľov vak, kde našiel zväzok pergamenov s jeho piesňami. Chcel mu vložiť do hrobu aj lebku Jána Krstiteľa, ktorú uložil do relikviára, potom si však povedal: „Ak pôjde do raja, ako dúfam, nebude ju potrebovať, lebo stretne toho pravého Jána Krstiteľa, hlavu aj telo. V každom prípade bude lepšie, ak ho v týchto končinách nenájdu s falošnou relikviou na hrudi. Vezmem si ju ja, a ak ju jedného dňa predám, použijem peniaze na to, aby som dal Abdulovi urobiť ak nie hrob, tak aspoň pekný náhrobný kameň v kresťanskom kostole.“ Baudolino zatvoril relikviár, zapečatil ho a spolu so svojím ho vložil do vaku. Na chvíľu mal podozrenie, či neokradol mŕtveho, ale rozhodol sa, že v podstate si požičiaval niečo, čo vráti v inej podobe. Ale ostatným nič nepovedal. Pozbieral zvyšné veci z Abdulovho vaku a uložil ich do hrobu.

Priatelia navŕšili náhrobok a zapichli doň namiesto kríža Abdulov meč. Baudolino, Básnik, Borone a Kyot si kľakli a modlili sa, kým Šalamún obďaleč mrmlal litánie, ako je zvykom u židov. Ostatní stáli trochu ďalej. Boidi sa pokúsil začať pohrebnú reč, no potom povedal len: „Ach!“

„A ešte pred niekoľkými minútami bol tu,“ poznamenal Porcelli.

„Dnes sme tu, a zajtra tam,“ pridal sa Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr.

„Ktovie, prečo práve on,“ povedal Cuttica.

„Je to osud,“ uzavrel Colandrino, ktorý bol veľmi múdry, hoci ešte taký mladý.

28.

Baudolino prechádza cez Sambatyon

„Aleluja!“ zvolal po trojdňovom pochode Niketas. „Tam dole je Selimbria, ozdobená trofejami.“ Naozaj bolo toto malé mesto s nízkymi domami a pustými ulicami ozdobené trofejami, lebo – ako sa neskôr dozvedeli – slávil sa deň po sviatku nejakého svätca alebo archanjela. Obyvatelia ovinuli girlandami aj vysoký biely stĺp, ktorý sa vypínal v poli na hranici obývaného územia. Niketas vysvetlil Baudolinovi, že na vrchole tohto stĺpa pred mnohými storočiami žil pustovník, ktorý z neho nikdy nezišiel, len keď bol mŕtvy, a tam hore urobil mnohé zázraky. Ale mužov takého založenia viac niet a možno aj to bol jeden z dôvodov, že ríšu postihlo toľko pohrôm.

Vybrali sa priamo do domu Niketovho dôverného priateľa a tento Teofilatto, muž v rokoch, pohostinný a dobromyseľný, ich prijal naozaj ako brat. Zaujímal sa o to, čo sa im prihodilo, plakal spolu s nimi nad zničeným Konštantínopolom, ukázal im dom s mnohými voľnými izbami pre celú armádu hostí, hneď ich posilnil mladým vínom a bohatým šalátom s olivami a syrom. Neboli to lahôdky, na aké bol Niketas zvyknutý, ale tento vidiecky obed stačil na to, aby zabudli na nepohodlnú cestu a vzdialený domov.

„Niekoľko dní zostaňte radšej v dome a nevychádzajte,“ poradil im Teofilatto. „Dorazili sem už mnohí utečenci z Konštantínopola a naši ľudia nikdy dobre nevychádzali s tými z hlavného mesta. Teraz od nás žobrete almužnu, vy, ktorí ste boli takí nafúkaní, hovoria. A kus chleba si nechajú vyvážiť zlatom. Ale keby len to. Pred časom sem prišli pútnici. Už predtým boli spupní, nieto ešte teraz, keď sa dozvedeli, že im patrí Konštantínopol a jeden z ich veliteľov sa stane bazileom. Prechádzajú sa vyobliekaní v slávnostných odevoch, ktoré

ukradli našim hodnostárom, mitry, ktoré vzali v kostoloch, dávajú na hlavy koňom a spievajú naše hymny v gréčtine, ktorú si vymysleli, a miešajú do nej ktovieaké neslušné slová zo svojho jazyka, varia si v našich posvätných nádobách a prechádzajú sa hore-dolu so svojimi kurvami oblečenými ako veľké dámy. Skôr alebo neskôr prejde aj to, ale zatiaľ zostaňte schovaní tu u mňa.“

Baudolino a Niketas sa viac nevypytovali. Nasledujúce dni pokračoval Baudolino vo svojom rozprávaní pod olivovníkmi. Mali čerstvé víno a olivy, olivy a potom znova olivy, ktoré ochutnávali, a po nich im znova chutilo víno. Niketas bol zvedavý, či napokon došli do ríše kňaza Jána. V každom prípade najprv museli prejsť cez rieku Sambatyon. A práve o tom dobrodružstve začal Baudolino hovoriť. Tak ako bol nežný a otcovský, keď rozprával o Abdulovej smrti, tak bol epický a majestátny, keď podával správu o tom brode. Niketas si znova pomyslel, že Baudolino je ako to zvláštne zviera, o ktorom počul, ale ktoré Baudolino možno aj videl, zviera zvané chameleón, podobné na maličkú kozu, ktorá mení farbu podľa miesta, kde sa nachádza, a môže sa meniť od čiernej po bledozelenú, iba na bielo, na farbu nevinnosti, sa nikdy nemôže sfarbiť.

Cestovatelia, smutní pre smrť priateľa, sa znova vydali na cestu a znova sa ocitli na začiatku horskej oblasti. Ako postupovali, počuli najprv vzdialené hučanie, potom praskanie, hrmot, ktorý bol čoraz silnejší a výraznejší, akoby niekto hádzal veľké množstvo kameňov a balvanov zo štítov a lavína vliekla so sebou zeminu a štrk a dunela údolím. Potom si všimli jemný prach ako hmlu alebo opar, no nezatienil vlhkosťou slnečné lúče, ale vyžaroval množstvo odleskov, akoby slnečné lúče narážali na poletujúce atómy minerálov.

Zrazu rabbi Šalamún ako prvý pochopil:

„Je to Sambatyon,“ skríkol, „sme blízko nášho cieľa!“

Naozaj to bola kamenná rieka a uvedomili si to, keď prišli k jej brehom, ohlušení obrovským hrmotom, pre ktorý nepočuli ani vlastné slová. Bol to majestátny prúd balvanov a zeminy, ktorý neprestajne plynul, a dali sa v ňom rozoznať popri veľkých neforemných skalách nepravidelné platne, ostré ako britvy, široké ako náhrobné kamene, medzi nimi štrk, skameneliny, štíty, útesy a úlomky. Pohybovali sa vyrovnanou rýchlosťou, akoby ich hnal prudký vietor, úlomky travertínu sa prevaľovali jeden cez druhý a medzi nimi sa vytvárali veľké priesmyky, potom

spomalili svoju rýchlosť, keď poskakovali a menej prudko sa hnali po štrku, kým okruhliaky, ktoré sa trením medzi masívmi vyhladili ako vo vode, nadhadzovalo do výšky, dopadávali so suchým hrmotom a pohlcovali ich tie isté víry, ktoré sami vytvárali, keď do seba narážali. Medzi nahromadenou horninou a nad ňou sa tvorili záveje piesku, sadry, mraky sopečných kameňov, pena pemzy, malta.

Sem-tam vyšplechli úlomky kamenia, vlny uhlia dopadali na breh a cestovatelia si občas museli prikryť tvár, aby ich nezasiahli.

„Aký je dnes deň?“ kričal Baudolino na svojich druhov. A Šalamún, ktorý svätil každú sobotu, si spomenul, že týždeň sa práve len začal, a kým sa tok rieky zastaví, treba čakať aspoň šesť dní. „A potom, keď sa zastaví, nemožno cez ňu prejsť a porušiť sobotný príkaz,“ kričal nešťastne. „Ale prečo Najsvätejší, nech je stále pochválený, vo svojej múdrosti nechcel, aby sa táto rieka zastavila v nedeľu, veď vy pohania ste aj tak neveriaci a kašlete na sviatočný odpočinok?“

„Nemysli na sobotu,“ kričal Baudolino, „keby sa rieka zastavila, vedel by som veľmi dobre, ako ťa nechať prejsť tak, aby si sa nedopustil hriechu. Stačí, ak ťa vyložíme v spánku na mulicu. Problém je v tom, ako si nám ty sám povedal, že keď sa rieka zastaví, vzbĺkne pozdĺž brehov hradba z plameňov, a sme na začiatku… Zbytočne tu budeme šesť dní trčať. Poďme k prameňu a možno nájdeme priechod pred miestom, kde sa rieka rodí.“

„Ako, ako?“ kričali jeho druhovia, ktorí nič nechápali, ale keď videli, že pokračuje v ceste, nasledovali ho, lebo uhádli, že našiel riešenie. Viezli sa šesť dní, videli, ako sa riečište zužuje a rieka sa mení na riečku, potom na potok, ale nemohli dôjsť k prameňu, lebo na piaty deň, keď už od tretieho dňa videli na obzore nepreniknuteľnú hradbu vysokých vrchov, ktoré napokon čneli nad cestovateľmi, takže im skoro zakrývali výhľad na nebo, boli celkom zovretí vrchmi a nemali sa kam pohnúť, a len vo veľkej výške videli sotva prebleskujúce oblaky, ktoré sa dotýkali štítov.

Tu z jednej škáry medzi dvoma vrchmi, malej ako rana, vyvieral Sambatyon – kypiaci piesok, klokotajúci tuf, kvapkajúce bahno, tikajúce úlomky, bručiaca zemina, ktorá sa zhrčovala, padajúce hrudy a dážď hliny sa postupne menili na súvislý tok, ktorý začínal svoju púť do nekonečného oceánu piesku.

Naši priatelia sa celý deň usilovali obísť vrchy a nájsť priesmyk za prameňom, ale márne. Ohrozovala ich skalná suť, ktorá sa spúšťala pod kopytá koní, museli zabočiť na menej schodný chodník, prekvapila ich noc na mieste, kde sa občas z vrchola skotúľali balvany klokotajúcej síry. Čím ďalej išli, tým bolo teplo neznesiteľnejšie a nakoniec pochopili, že aj keby našli spôsob, ako prejsť cez hory, keď sa im minie voda vo fľašiach, v tejto mŕtvej prírode nenájdu ani kvapku tekutiny, a rozhodli sa vrátiť. Zistili však, že sa v tých riečnych zákrutách stratili, a trvalo im celý deň, kým znova našli prameň.

Keď ta došli, podľa Šalamúnových výpočtov sobota už prešla, a ak sa aj rieka zastavila, znova sa dala do pohybu a bolo treba čakať ďalších šesť dní. S nadávkami, ktorými si iste nezaslúžili zhovievavosť nebies, sa naši cestovatelia rozhodli sledovať tok rieky v nádeji, že sa napokon otvorí do ústia alebo delty, či lagúny a premení sa na pokojnejšiu púšť.

Precestovali takto niekoľko úsvitov a niekoľko západov slnka, vzdialili sa od brehov, aby našli pohostinnejšie oblasti, a nebesá privreli oko nad ich urážkami, lebo našli malú oázu s trochou zelene a dosť chudobným prameňom vody, ale stačil na to, aby ich napojil a zásobil na niekoľko ďalších dní. Potom pokračovali sprevádzaní hučaním rieky pod rozpáleným nebom, ktoré preťali občas čierne mraky, jemné a ploché ako kamene Bubuctoru.

Po piatich dňoch cesty a dusných nociach si uvedomili, že ustavičné dunenie tejto masy sa mení. Rieka nabrala väčšiu rýchlosť, v jej toku sa oddelili menšie prúdy, kaskády, v ktorých kúsky čadiča vyzerali ako zrnká, bolo počuť vzdialené hrmenie… Potom sa Sambatyon, ktorý tiekol čoraz prudšie, rozdelil na nespočetné množstvo prúdov, čo sa vkliňovali medzi horské svahy ako prsty ruky do bahna. Občas riečna vlna prenikla do jaskyne, potom vyšla zo skalného priesmyku, ktorý vyzeral priechodný, a s hrmením sa zlostne vrhala do údolia. A zrazu, po veľkej okľuke, ktorú museli urobiť, lebo brehy, omývané vírmi štrku, sa stali neschodnými, došli na náhornú rovinu a uvideli, ako sa Sambatyon pod nimi mení na hrdlo pekla.

Z desiatok skalných plošín rozmiestnených ako v amfiteátri rútili sa v nesmiernom víre vodopády, neprestajne sa miesil granit, penil asfalt, klokotali vrstvy a narážali do brehov a celé to bolo ako mohutný kamenný príboj. A na kremenitých kvapkách,

čo vír vyvrhoval proti oblohe, slnečné lúče vytvárali obrovskú dúhu. Ale pre toho, kto sa pozeral z výšky, akoby z veže, to bolo nízko. Každé teliesko odrážalo lúče s iným jasom podľa svojho zloženia a malo oveľa viac farieb ako dúha, ktorá sa zvyčajne tvorí na nebi po búrke, a na rozdiel od nej sa zdalo, že táto je určená žiariť večne a nikdy sa nerozplynie.

Krevela a rumelka sa červeneli, atrament sa leskol ako oceľ, pozlátené kúsky hýrili od žltej po žiarivú oranžovú, arménsky blankyt sa modral, beleli sa zvápenatené mušle, zelenali sa malachity, citrín odkvital v čoraz bledších odtieňoch šafranu, lesklo sa tigrie oko, grgala zelenkavá zemina, ktorá bledla na chryzolitový prášok a potom prechádzala do indigových a fialkových odtieňov, blčal santal, hlina menila farbu, alabastre prepúšťali svetlo.

Nijaký hlas nebolo počuť v tomto hukote a cestovatelia ani nemali chuť rozprávať. Pozorovali agóniu rieky Sambatyon, ktorá zúrila, lebo musela zmiznúť vo vnútri zeme a chcela zobrať so sebou všetko okolo seba, škrípajúc kameňmi od bezmocnosti.

Ani Baudolino, ani jeho priatelia si neuvedomili, ako dlho obdivovali zlobu, s ktorou sa rieka nechtiac pochovávala, ale určite sa tam zdržali dlho, musel uplynúť piatkový západ slnka a začala sa sobota, lebo zrazu ako na povel rieka zmeravela v smrteľnej nehybnosti a vír na dne priepasti sa zmenil na kamenisté a nečinné údolie, nad ktorým zavládlo nečakané a desivo majestátne ticho.

Priatelia očakávali, že podľa rozprávania sa pozdĺž brehov vznieti hradba plameňov, ale nič sa nestalo. Rieka mlčala, vír čiastočiek, ktorý sa vznášal nad riekou, pomaly klesal do riečneho koryta, nočné nebo sa vyjasnilo a zažiarili hviezdy, až doteraz skryté.

„Dokazuje to, že netreba vždy veriť tomu, čo sa hovorí," uzavrel Baudolino. „Žijeme vo svete, kde si ľudia vymýšľajú tie najneuveriteľnejšie príbehy. Šalamún, túto rozprávku ste rozšírili vy, židia, aby ste zabránili kresťanom prísť do týchto končín."

Šalamún neodpovedal, lebo bol mužom bystrého umu a v tej chvíli pochopil, ako chcel Baudolino zariadiť, aby prešiel cez rieku. „Ja nezaspím," povedal hneď.

„Nemysli na to," odpovedal Baudolino, „oddýchni si a my zatiaľ pohľadáme brod."

Šalamún chcel utiecť, ale v sobotu nemohol jazdiť, a tým menej cestovať po horských chodníkoch. Zostal celú noc sedieť, mlátil sa po hlave a preklínal svoj osud a mizerných pohanov.

Na druhý deň ráno ostatní našli miesto, kde sa dalo bezpečne prejsť cez rieku. Baudolino sa vrátil k Šalamúnovi, chápavo sa naňho usmial a ovalil ho palicou po hlave.

A tak bol rabbi Šalamún jediný zo synov Izraela, ktorý v sobotu prešiel v spánku cez rieku Sambatyon.

29.

Baudolino prichádza do Pndapetzimu

Prekročiť rieku Sambatyon neznamenalo prísť do ríše kňaza Jána. Naši cestovatelia však opustili preskúmané územia, kam sa až dostali tí naj odhodlanejší cestovatelia. Ešte mnoho dní museli kráčať cez také neschodné kraje, ako brehy kamennej rieky. Potom dorazili na šíro-šíru nížinu. Ďaleko na obzore sa črtal dosť nízky obrys horstva, rozoklaný štítmi tenkými ako prsty, ktoré Baudolinovi pripomenuli tvar Pyrenejských Alp, keď ich prešiel ako chlapec po východných svahoch z Talianska do Nemecka, ale tie boli naozaj vysoké a majestátne.

Horstvo však bolo v diaľke na obzore a po rovine kone postupovali namáhavo, lebo všade rástla bujná vegetácia, ako nekonečné pole zrelého obilia, ibaže išlo o akýsi druh zeleného a žltého papradia, vyššieho ako človek, a táto zvláštna, mimoriadne úrodná step sa rozkladala, kam až oko dovidelo, ako more zvlnené ustavičnou brízou.

Keď prechádzali cez čistinku takmer ako ostrov uprostred mora, všimli si, že v diaľke sa na jednom mieste povrch pravidelne nevlnil, ale pohyboval sa nepravidelne, akoby nejaké zviera, nejaký obrovský zajac rozrážal trávu. Ale keby to bol zajac, kľučkoval by a nebežal priamo, a nie tak rýchlo. Pretože naši dobrodruhovia už stretli dosť zvierat, ktoré nevzbudzovali nijakú dôveru, pritiahli opraty a pripravili sa na ďalší boj.

Hadenie sa priblížilo až k nim a bolo počuť šelestenie pohybujúceho sa papradia. Na okraji čistinky sa konečne tráva rozhrnula a zjavil sa tvor, ktorý roztiahol porast rukami, akoby to bol záves.

S určitosťou sa dalo povedať, že bytosť, ktorá im pribehla oproti, mala ruky a dlane. Pokiaľ ide o ostatné, mala len jednu nohu. Nebol to mrzák, lebo táto jediná noha vyrastala z tela

normálne a nikde nebolo miesto pre druhú. Na jedinom chodidle tejto jedinej nohy bytosť behala tak prirodzene, akoby na to bola od narodenia zvyknutá. Kým sa rýchlo približovala, nijako nemohli rozoznať, či sa pohybuje skokmi, alebo vie, hoci takto znetvorená, robiť kroky. Jej jediná noha kmitala dopredu a dozadu, ako keď my chodíme na dvoch nohách, a každým krokom sa približovala. Pohybovala sa tak svižne, že sa nedal rozlíšiť jeden pohyb od druhého, pripomínala cval koňa, keď sa ťažko dá povedať, či zdvíha všetky štyri kopytá naraz, alebo sa vždy opierajú aspoň dve o zem.

Keď sa bytosť zastavila pred nimi, zbadali, že jej jediná noha je dva razy taká veľká ako ľudská noha, ale dobre tvarovaná, so štvorcovými nechtami a piatimi prstami, ktoré vyzerali ako palce na nohe, pevné a hrubé.

Tvor bol vysoký ako desať – alebo dvanásťročné dieťa, siahal im po pás, mal pekne formovanú hlavu, krátke žltkasté vlasy, dve okrúhle, dojemné oči ako vôl, malý a okrúhly nos, široké ústa, ktoré siahali takmer až po uši a odhaľovali v úsmeve pekné, zdravé zuby. Baudolino a jeho priatelia tvora hneď spoznali, lebo o ňom mnoho ráz čítali a počuli. Bol to jednonožec, ostatne aj oni spomenuli jednonožcov v kňazovom liste.

Jednonožec sa znova usmial, zdvihol obe ruky a zovrel ich nad hlavou na pozdrav a vzpriamený ako socha na jedinej nohe povedal približne toto: „*Aleichem sabi, Iani kala bensor.*“

„Tento jazyk som nikdy nepočul,“ povedal Baudolino. Potom sa mu prihovoril po grécky: „Akým jazykom hovoríš?“

Jednonožec odpovedal celkom svojskou gréčtinou: „Ja nevedieť, aký jazyk hovoriť. Ja myslel vy cudzinci a hovoril jazyk vymyslený ako jazyk cudzincov. Ale vy hovoríte jazyk presbyter Johannes a jeho diakon. Ja vás zdraviť, ja byť Gavagai k vašim službám.“

Keď videli, že Gavagai je neškodný, vlastne dobrý, Baudolino a jeho druhovia zišli z koní a posadali si na zem, pozvali ho medzi seba a ponúkli mu trochu jedla, ktoré im zostalo.

„Nie,“ povedal, „ja vzdávam vďaka, ale ja jesť veľmi veľa dnes ráno.“

Potom urobil to, čo sa podľa dobrých zvykov očakávalo od jednonožca. Roztiahol sa, aký bol dlhý na zem, potom zdvihol nohu, takže si chodidlom tienil, založil si ruky pod hlavu a znova

sa blažene usmial, akoby ležal pod slnečníkom. „Trochu tieňa dnes dobre padnúť po takom dlhom behu. Ale vy kto byť? Škoda, keby vy byť dvanásť, boli by ste svätí mudrci, ktorí sa vrátiť, dokonca jeden čierny. Škoda, že len jedenásť."

„Škoda, áno," povedal Baudolino. „Ale sme jedenásti. Jedenásti mudrci ťa nezaujímajú, však?"

„Jedenásť mudrci nezaujímať nikto. Každé ráno v kostole my prosiť, aby vrátiť dvanásť. Ak vrátiť jedenásť, my modliť zle."

„Tam naozaj očakávajú mudrcov," zahundral Básnik Baudolinovi. „Treba na niečo prísť, aby si mysleli, že dvanásty niekde zostal."

„Ale nikdy nesmieme spomínať mudrcov," radil Baudolino. „My sme dvanásti a ostatné nech si sami domyslia, čo len chcú. Ináč to dopadne tak, že kňaz Ján odhalí, kto sme, a dá nás zožrať svojim bielym levom alebo podobným zverom."

Potom sa znova prihovoril Gavagaiovi: „Povedal si, že si služobník presbytera. Prišli sme teda do ríše kňaza Jána?"

„Ty čakať. Ty nemôcť povedať, tu som v ríši presbyter Johannes a prešiel som neveľký kus cesty. Ináč by všetci prísť. Vy byť vo veľkej provincii diakona Johannesa, syna presbytera, a vládne nad celá táto zem a vy môžete prejsť len cez ňu, ak chcete ríša presbyter. Všetci návštevníci musia najprv čakať v Pndapetzim, veľké hlavné mesto diakona."

„Koľko návštevníkov sem doteraz prišlo?"

„Nikto. Vy ste prví."

„Naozaj neprišiel pred nami muž s čiernou bradou?" pýtal sa Baudolino.

„Ja ho nikdy nevidel. Vy prví," povedal Gavagai.

„Tak musíme čakať v tejto provincii na Zosima," zahundral Básnik, „a ktovie kedy príde. Možno sa ešte potkýna potme v Abcházii."

„Bolo by to horšie, keby bol už prišiel a odovzdal grál týmto ľuďom," poznamenal Kyot. „Ale s čím predstúpime my, ak nemáme grál?"

„Len pokoj, ponáhľaj sa pomaly," povedal poučne Boidi. „Teraz uvidíme, čo nás čaká, a potom niečo vyšpekulujeme."

Baudolino povedal Gavagaiovi, že sa s radosťou zastavia v Pndapetzime a počkajú na svojho dvanásteho druha, ktorý sa stratil počas pieskovej búrky na mnoho dní chôdze odtiaľto. Spýtal sa ho, kde žije diakon.

„Tam ďalej vo svojom paláci. Ja vás odviesť. Vlastne, ja najprv povedať svojim priateľom, že vy prísť, a keď vy prísť, my vás osláviť. Hosť do domu, Boh do domu."

„Tu okolo v tráve sú aj iní jednonožci?"

„Ja nemyslieť, ale pred chvíľou som videl bezhlavníka, ktorého ja poznať, pekná náhoda práve preto, lebo jednonožci nie sú veľkí priatelia s bezhlavníkmi."

Vložil si prsty do úst a vydal dlhý a pekne modulovaný hvizd. Po krátkej chvíľke sa papradie rozhrnulo a zjavila sa ďalšia bytosť. Bola úplne iná ako jednonožec, ale naši priatelia očakávali, že uvidia to, čo uvideli, keď počuli spomínať bezhlavníka. Zavalitú bytosť so širokánskymi plecami, ale v páse veľmi štíhlu, s dvoma krátkymi, chlpatými nohami, ktorá nemala ani hlavu, ani krk. Na hrudi, kde majú ľudia bradavky, sa otvárali dve mandľové oči, veľmi živé, a pod nimi a pod ľahko sa dvíhajúcimi nozdrami okrúhly, veľmi pohyblivý otvor, takže keď bezhlavník prehovoril, otvor nadobúdal rozličné formy podľa zvukov, ktoré vydával. Gavagai sa s ním išiel porozprávať, ukazoval mu návštevníkov, bezhlavník očividne pritakával a pritakával, pričom ohýbal plecia, akoby sa ukláňal.

Podišiel k návštevníkom a povedal približne toto: *„Kvíí, kvojkvojkvoj, akvíí!*" Na znak priateľstva mu cestovatelia ponúkli šálku vody. Bezhlavník vybral z vreca, ktoré nosil so sebou, slamku, vložil si ju do otvoru, ktorý mal pod nosom, a začal sŕkať vodu. Potom mu Baudolino ponúkol veľký kus syra. Bezhlavník si ho niesol k ústam a tie sa zrazu otvorili také veľké ako syr, ktorý zmizol v otvore. Bezhlavník povedal: *„Kváá, kvía!"* Potom si položil ruku na hruď, presnejšie na čelo, ako keď niekto niečo sľubuje, pozdravil našich priateľov oboma rukami a stratil sa v tráve.

„Príde skôr ako my," povedal Gavagai. „Bezhlavník nebeží tak ako jednonožec, ale vždy lepšie ako tie pomalé zvieratá, na ktorých vy chodiť. Čo je to?"

„Kone," povedal Baudolino a spomenul si, že v kňazovej ríši nežijú.

„Aké sú kone?" spýtal sa jednonožec zvedavo.

„Ako tieto," odpovedal Básnik, „presne také."

„Vďaka vám. Ste mocní muži, ktorí chodiť na zvieratách rovnakých ako kone."

„Ale teraz počúvaj. Pred chvíľou si povedal, že jednonožci nie sú priateľmi bezhlavníkov. Nepatria azda bezhlavníci tiež do ríše alebo do provincie?“

„Ach nie, oni byť ako my, sluhovia presbytera, a ako oni sú pygmejovia, obri, veľkoušníci, bezjazyčníci, Núbijčania, eunusi a neviditeľní satyrovia. Samí dobrí kresťania a oddaní služobníci diakona a presbytera.“

„Nie ste priatelia, lebo ste takí odlišní?“ spýtal sa Básnik.

„Ako to myslíš odlišní?“

„No tak, že ty si iný ako my a…“

„Prečo ja byť odlišný ako vy?“

„Prepánajána,“ zvolal Básnik, „napríklad, ty máš len jednu nohu! My a bezhlavník máme dve nohy!“

„Aj vy a bezhlavník, keď dvihnete jednu nohu, stojíte len na jednej.“

„Ale ty nemáš druhú, na ktorú by si sa postavil!“

„Prečo by mal ja postaviť na druhú nohu, ktorú nemať? Ty máš postaviť na tretiu nohu, ktorú nemať?“

Zapojil sa Boidi, ktorý ich chcel zmieriť: „Počuj, Gavagai, musíš uznať, že bezhlavník nemá hlavu.“

„Akože by nemal hlavu? Má oči, nos, ústa, hovorí, je. Ako by si to robil ty, keby si nemal hlavu?“

„Nikdy si si nevšimol, že nemá krk a po krku tú okrúhlu vec, ktorú máš aj ty na krku, a on nie?“

„Čo to znamená, nevšimol?“

„Zbadal, videl, že vieš, že!“

„Možno ty hovoriť, že nie je celkom rovnaký ako ja a že moja matka si ma nemôže pomýliť s ním. Ale ani ty nie si rovnaký ako tvoj priateľ, lebo on má znak na líci a ty nemať. A tvoj priateľ je iný ako ten čierny, ktorý je ako jeden z mudrcov, a on zase iný ako ten s čiernou bradou ako rabín.“

„Ako vieš, že mám bradu ako rabín?“ spýtal sa s nádejou Šalamún, ktorý zjavne myslel na stratené kmene a z týchto slov chcel vyvodiť, že prešli tadeto alebo že žijú v ríši. „Videl si niekedy iných rabínov?“

„Ja nie, ale všetci tam v Pndapetzim hovoriť brada ako rabín.“

Borone povedal: „Skončime s tým. Tento jednonožec nie je schopný uvedomiť si rozdiel medzi sebou a bezhlavníkom, tak ako my ho nevnímame medzi Porcellim a Baudolinom. Ak sa

nad tým zamyslíte, stáva sa to u cudzincov. Viete zbadať rozdiel medzi dvoma černochmi?“

„Áno,“ povedal Baudolino, „ale jednonožec a bezhlavník nie sú ako my a černosi, ktorých vidíme len občas, keď ideme k nim. Oni žijú všetci spolu v tej istej provincii a on rozlišuje medzi bezhlavníkmi, lebo hovorí, že ten, ktorého sme videli, je jeho priateľ, kým ostatní nie. Dobre ma počúvaj, Gavagai, povedal si, v provincii žijú veľkoušníci, ktorí sú takmer ako my, ibaže majú také obrovské uši, že im siahajú až po kolená, a keď je zima, obkrútia si ich okolo seba ako plášť. Takto vyzerajú veľkoušníci?“

„Áno, ako my. Aj ja mať uši.“

„Ale nesiahajú ti až po kolená, panebože!“

„Ty máš tiež oveľa väčšie uši ako tvoj priateľ vedľa teba.“

„Ale nie ako veľkoušník, dofrasa!“

„Každý má uši, ako mu ich urobila jeho matka.“

„Tak prečo hovoríš, že sa spolu neráčia bezhlavníci a jednonožci?“

„Vy myslieť zle.“

„Ako zle?“

„Vy kresťania sa mýliť. Vy *phantasiastoi*. Vy hovoriť tak ako my, že Syn nebyť tej istej podstaty ako Otec, lebo Otec existuje predtým, než začína čas, kým Syn je stvorený z Otca, nie z potreby, ale z vôle. Teda Syn je adoptívnym synom Boha, nie? Bezhlavník hovorí áno, Syn nie je tej istej podstaty ako Otec, ale toto Slovo, aj keď len adoptívneho syna, nemôže samo urobiť telo. Ježiš sa teda nikdy nestal telom, a to, čo apoštoli videli, bolo len… ako povedať… *phantasma*.…“

„Číre zdanie.“

„Presne. Oni hovoriť, že len zdanie Syna zomrelo na kríži, nenarodiť v Betleheme, ale narodiť z Márie, jedného dňa na rieke Jordán pred Jánom Krstiteľom sa on zjaviť a všetci povedať och! Ale ak Syn nie je telo, ako môže povedať, tento chlieb je moje telo? Naozaj, oni nerobiť sväté prijímanie s chlebom a *burq*.“

„Možno preto, lebo by mali piť víno, či ako ho nazývaš, tou slamkou,“ povedal Básnik.

„A veľkoušníci?“ spýtal sa Baudolino.

„Ach, ich vôbec nezaujíma, čo robí Syn, keď zostúpi na zem. Oni myslieť len na Svätý Duch. Počúvaj, oni hovoriť, že kresťania na Západe myslieť, že Svätý Duch pochádza z Otca a Syna. Oni protestovať a hovoriť, že Svätý Duch do Syna zostúpil

neskôr, ale v kréde Konštantínopola sa to nehovoriť. Duch Svätý pre nich pochádza len z Otca. Oni rozmýšľať ináč ako pygmejovia. Pygmejovia hovoriť, že Duch Svätý pochádza len zo Syna a nie z Otca. Bezhlavník nenávidieť predovšetkým pygmejov."

„Priatelia," povedal Baudolino a obrátil sa k svojim druhom. „Zdá sa mi zjavné, že rôzne rasy, ktoré žijú v tejto provincii, nepripisujú nijaký význam telesným odlišnostiam, farbe, forme, ako to robíme my, čo aj trpaslíka považujeme za omyl prírody. Ale naopak, ako mnohí z našich vzdelancov, pripisujú veľký význam rozdielom v názoroch na podstatu Krista alebo na Najsvätejšiu Trojicu, o ktorej sme toľko počuli hovoriť v Paríži. Je to ich spôsob myslenia. Pokúsme sa ho pochopiť, ináč sa stratíme v nekonečných diskusiách. Tak teda dobre, budeme sa tváriť, že bezhlavníci sú rovnakí ako jednonožci a to, čo si myslia o podstate Nášho Pána, sa nás netýka."

„Z toho som pochopil, že jednonožci prijali strašnú Ariovu[72] heréziu," povedal Borone, ktorý medzi nimi vynikal tým, že prečítal najviac kníh.

„A čo na tom?" povedal Básnik. „Celé mi to pripomína Pogréčtencov. Nás na severe väčšmi trápilo, čí pápež je ten pravý, a kto postaví protipápeža, a všetko záviselo od rozmaru môjho zosnulého Rainalda. Každý má svoje nedostatky. Baudolino má pravdu, budeme sa tváriť akoby nič a poprosíme jednonožca, aby nás zaviedol k svojmu diakonovi, ktorý nebude ktoviečo, ale aspoň sa volá Ján."

Požiadali Gavagaia, aby ich zaviedol do Pndapetzimu, a on sa rozbehol pomalými skokmi, aby mu stačili ich kone. Po dvoch hodinách došli na koniec papraďového mora a vstúpili do oblasti porastenej olivovníkmi a ovocnými stromami. Pod stromami sedeli tvory takmer ľudskej podoby a zvedavo si ich obzerali, mávali im rukami na pozdrav, ale vydávali len zavýjanie. Gavagai im vysvetlil, že sú to bytosti bez jazyka, ktoré žijú za hranicami mesta, lebo sú mesianisti, veria, že do neba sa dá dostať len vďaka nepretržitej mlčanlivej modlitbe a netreba prijímať sviatosti ani konať milosrdné skutky a iné formy sebaobetovania a obrady. Preto nikdy nechodia do kostolov v Pndapetzime. Všetci na nich pozerajú krivým okom, lebo títo mesianisti veria, že aj práca je dobrým skutkom, a teda zbytočná. Žijú v úplnej chudobe, živia sa len ovocím zo stromov, ktoré

však patria celému spoločenstvu a ktoré využívajú bez akejkoľvek miery.

„Vo všetkom ostatnom sú rovnakí ako vy?“ podpichoval ho Básnik.

„Oni ako my, keď sme ticho.“

Hory boli čoraz bližšie a čím väčšmi sa približovali, tým jasnejšie si naši priatelia uvedomovali ich charakter. Na konci kamenistej oblasti sa postupne dvíhali mierne, žltkasté kopčeky, akoby boli zo šľahačky, poznamenal Colandrino, nie, z práškového cukru, alebo nie, z kôp piesku, uložených jedna vedľa druhej, akoby to bol les. Za nimi sa dvíhali hory, ktoré zdiaľky pripomínali prsty, skalnaté štíty, ktoré mali navrchu akoby tmavé striešky, niekedy v tvare kapucne, inokedy takmer plochú čiapočku, ktorá vyčnievala dopredu aj dozadu. Zblízka boli vrchy menej špicaté, ale každý z nich vyzeral ako včelí plást, až cestovatelia napokon pochopili, že sú to obydlia, presnejšie, kamenné skrýše, ktoré vytesali do jaskýň, a ku každej z nich sa vystupovalo po drevenom rebríku, ktorý viedol z poschodia na poschodie, a aj medzi sebou boli spojené a vytvárali medzi podperami vzdušnú spleť, ktorou obyvatelia, vyzerajúci z diaľky ako mravce, šikovne preliezali hore-dolu.

V strede mesta bolo vidieť naozajstné veľké domiská alebo paláce, ale aj tie zaklinené do skaly, z ktorej vyčnievali ich fasády, a celé sa ťahali do výšky. Ďalej sa črtal pôsobivý masív nepravidelného tvaru, aj ten vyzeral ako jaskynný úľ, ale starostlivejšie postavený, s oknami a dverami, a na niektorých miestach z neho vyčnievali terasy, balkóny, lodžie a balkóniky. Niektoré z týchto vchodov boli prikryté farebnými strieškami, iné pletenými slamenými rohožami. Skrátka, ocitli sa uprostred ohrady sivých vrchov a súčasne v strede zaľudneného a činorodého mesta, aj keď iste nie takého čarovného, ako očakávali.

Podľa davu, ktorý napĺňal ak už nie ulice a námestia, tak povedzme priestory medzi vrcholmi a štítmi, medzi masívmi a prírodnými vežami, sa dalo súdiť, že je to mesto aktívne a zaľudnené. Bol to pestrofarebný dav, do ktorého sa miešali psy, somáre a mnohé ťavy, ktoré naši cestovatelia videli už na začiatku svojej cesty, ale nikdy nie toľko naraz a také odlišné ako na tomto mieste, niektoré s hrbom, ďalšie s dvoma a ďalšie dokonca s tromi hrbmi. Videli aj hltača ohňa, ktorý sa predvádzal pred skupinkou ľudí, a na remeni držal panteru. Zo zvierat ich

najviac prekvapili neobyčajne pohyblivé štvornožce, ktoré slúžili na ťahanie vozov. Mali telá ako poníky, dosť dlhé nohy zakončené volským kopytom, boli žltej farby s veľkými hnedými škvrnami, a predovšetkým mali veľmi dlhý krk, na ktorom sa vypínala ťavia hlava s dvoma malými parôžkami na vrchu. Gavagai povedal, že sú to ťavopardy, ktoré sa ťažko chytajú, lebo sú veľmi rýchle, a len jednonožci ich dokážu prenasledovať a uloviť do slučky.

Naozaj, hoci toto mesto nemalo ulice a námestia, celé pripomínalo jeden obrovský jarmok a na každom voľnom miestečku bol zastrčený stánok, postavený prístrešok, prestretý koberček na zemi, doska opretá na dvoch kameňoch. Bolo tu vyložené ovocie, výsekové mäso (vzácne mäso z ťavopardov), tkané koberce všetkých farieb dúhy, oblečenie, čierne grafitové nože, kamenné sekerky, kriedové kalichy, náhrdelníky z kostičiek, červených a žltých kamienkov, klobúky najrozmanitejších tvarov, šály, prikrývky, škatuľky z vyrezávaného dreva, poľnohospodárske náradie, lopty a handrové bábiky pre deti a potom amfory plné belasých, ambrových, ružových a citrónových tekutín a misky plné čierneho korenia.

Len kovové predmety na tomto jarmoku úplne chýbali, a keď sa Gavagaia opýtali prečo, nechápal, čo znamenajú slová ako železo, kov, bronz alebo meď, hoci sa Baudolino pokúšal vymenovať ich vo všelijakých jazykoch.

Pomedzi dav sa prechádzali činorodí jednonožci, ktorí poskakovali a na hlavách niesli prekypujúce koše, bezhlavníci, takmer vždy v osobitnej skupinke alebo za pultmi, kde sa predávali kokosové orechy, veľkoušníci so svojimi odstávajúcimi ušami, ktorých ženy si ich hanblivo prekrížili na hrudi a jednou rukou si ich pridržiavali ako šály, a ešte mnoho ďalších bytostí, ktoré vyzerali, akoby vystúpili z jednej z tých kníh o zázrakoch, nad ktorých miniatúrami sa Baudolino toľko nadchýnal, keď hľadal inšpiráciu pre svoje listy Beatrice.

Zbadali tvory, ktoré by mohli byť pygmejovia, s veľmi tmavou pokožkou, so slameným pásom okolo bedier a cez plece s lukom, ktoré ustavične využívali vo vojne so žeriavmi. V tejto vojne dosiahli početné víťazstvá, lebo mnohí z nich ponúkali okoloidúcim svoju korisť zavesenú za nohy na dlhej palici, ktorú niesli štyria pygmejovia. Zavesené zvieratá sa vláčili po zemi, a

preto ich zavesili za krky, aby po zemi ťahali laby, a zanechávali za sebou v prachu dlhý pás.

A tu sú pončovia. A aj keď naši priatelia o nich už čítali, neprestávali zvedavo skúmať tie bytosti s rovnými nohami bez kolenných kĺbov, ktoré pri chôdzi neohýbali nohy a stáli na zemi konskými kopytami. Ale to, čo na nich najväčšmi upútalo pozornosť, bol pohlavný úd, ktorý im visel z hrude, a u žien sa na tom istom mieste nachádzala vagína, ktorú však nebolo vidieť, lebo ju zakrývali šálom, uviazaným za chrbtom. Podľa tradície pončovia pásli kozy so šiestimi rohmi a niektoré z nich predávali na trhu.

„Presne tak, ako sa o nich písalo v knihách," neprestajne hundral prekvapený Borone. Potom nahlas, aby ho počul Ardzroun: „A v knihách sa písalo aj o tom, že prázdno neexistuje. Ak teda existujú pončovia, neexistuje prázdno." Ardzroun pokrčil plecami a zaujímal sa o to, či niekde nepredávajú ampulky s elixírom na zosvetlenie pokožky.

Neprestajný pohyb a nepokoj všetkých týchto ľudí usmerňovali vysokí čierni muži, nahí do pol pása, v maurských nohaviciach a bielych turbanoch, vyzbrojení len obrovskými uzlovitými palicami, ktorými mohli jediným úderom zraziť na zem vola. Pretože sa obyvatelia Pndapetzimu zhromažďovali tam, kade prechádzali cudzinci a ukazovali prstom hlavne na kone, ktoré zjavne nikdy nevideli, museli zasiahnuť čierni muži a urobiť v dave poriadok, načo im stačilo zamávať palicami a hneď okolo nich vzniklo prázdno.

Baudolinovi neušlo, že keď boli hlúčiky príliš husté, práve Gavagai dal pokyn čiernym mužom, aby zasiahli. Podľa gest mnohých okolostojacich sa dalo pochopiť, že chceli robiť sprievodcov vznešeným hosťom, ale Gavagai rozhodol, že patria jemu, a nafukoval sa ako páv, akoby hovoril: „To je moje vlastníctvo, neopovážte sa ich dotknúť."

Ako im povedal Gavagai, čierni muži sú núbijské stráže diakona, ktorých predkovia prišli sem z hlbín Afriky, ale už neboli cudzincami, lebo nespočetné generácie sa narodili tu, v blízkosti Pndapetzimu, a diakonovi boli oddaní na život a na smrť.

Nakoniec videli, ako z výšky mnohých piadí nad hlavami prítomných vyliezali obri, oveľa vyšší ako Núbijčania, ktorí boli navyše ešte aj jednookí. Boli strapatí, zle oblečení, a ako povedal Gavagai, pracovali ako stavitelia obydlí na skalách alebo pásli

ovce a býky, a v tom boli neprekonateľní, lebo dokázali prinútiť býka, aby sa sklonil, keď ho chytili za rohy a tlačili dolu. A ak sa baran vzdialil od stáda, nepotrebovali psa, natiahli ruku, chytili ho za kožu, dvihli a položili tam, kde bol predtým.

„Aj s nimi ste nepriatelia?“ spýtal sa Baudolino.

„Tu nikto nebyť nepriateľ nikoho,“ odpovedal Gavagai. „Ty vidíš oni všetci spolu, predávať a kupovať ako dobrí kresťania. Potom sa všetci vrátiť domov, nezostanú spolu jesť, piť a spať. Každý myslieť, ako chce, aj keď myslí zle.“

„A obri myslia zle…“

„Uch! Horšie ako zle! Oni byť artotiriti, veriť, že Ježiš pri poslednej večeri posvätiť chlieb a syr, lebo hovoria, že to je zvyčajné jedlo dávnych prorokov. Takže pri svätom prijímaní zhrešia chlebom a syrom a považovať za heretikov všetkých, ktorí robia s *burq.* Ale tu všetci títo ľudia myslia zle, okrem jednonožcov.“

„Povedal si mi, že v tomto meste žijú aj eunusi? Aj oni rozmýšľajú zle?“

„Ja lepšie, keď nehovoriť o eunuchoch, príliš mocní. Oni sa nestýkať s obyčajnými ľuďmi. Ale myslia ináč ako ja.“

„Ale okrem toho, ako myslia, sú rovnakí ako ty, však?“

„Prečo, čo mám ja iné ako oni?“

„Dofrasa, predsa tú nohu,“ nedal si pokoj Básnik. „Spávaš so ženami?“

„So ženami jednonožec áno, lebo ony nemyslieť zle.“

„A tým svojím jednonožkyniam strkáš dnu tamtú vec, do pekla, kde ju máš?“

„Tu, za nohou, ako všetci ostatní.“

„Okrem toho, že ja to nemám za nohou, a práve sme videli, že sú aj takí, ktorí to majú nad pupkom, vieš aspoň to, že eunusi tú vec celkom nemajú a so ženami nechodia?“

„Možno preto, lebo eunuchom sa nepáčia ženy. Možno preto som ja v Pndapetzime nikdy nevidieť ženy eunušky. Chudáci, možno by sa im to aj páčilo, ale keď niet žien eunušiek, nemôže predsa ísť so ženami bezhlavníkov alebo veľkoušníkov, ktoré myslia zle?“

„Ale všimol si si, že obri majú len jedno oko?“

„Ja tiež. Vidíš, ja zavrieť toto oko a zostane mi len to druhé.“

„Držte ma, lebo ho zahluším,“ kričal Básnik celý červený.

„Skrátka," povedal Baudolino, „bezhlavníci myslia zle, obri myslia zle, všetci myslia zle, okrem jednonožcov. A čo si myslí ten váš diakon?"

„Diakon nemyslí. On rozkazovať."

Kým sa rozprávali, jeden z Núbijčanov pribehol pred Colandrinovho koňa, hodil sa na kolená, vystieral ruky a skláňal hlavu, pričom vyslovoval slová v neznámom jazyku, ale podľa tónu sa dalo rozoznať, že to bola utrápená modlitba.

„Čo chce?" spýtal sa Colandrino. Gavagaí mu odpovedal, že Núbijčan ho v mene Božom prosí, aby mu sťal hlavu tým krásnym mečom, ktorý Colandrino nosí pri boku.

„Chce, aby som ho zabil? A prečo?"

Gavagai vyzeral v rozpakoch. „Núbijčania sú veľmi zvláštni. Ty vieš, oni obrezaní. Dobrí bojovníci, pretože túžia po utrpení. Niet vojny a oni chcieť hneď utrpenie. Núbijčan je ako deti, chce hneď to, čo sa mu páčiť." Povedal niečo po núbijsky a bojovník sa vzdialil so sklonenou hlavou. Na požiadanie, aby vysvetlil niečo viac o týchto obrezaných, Gavagai povedal, že obrezaní sú Núbijčania. Potom poznamenal, že čoskoro zapadne slnko, jarmok sa pomaly končí a je načase ísť do veže.

Dav sa naozaj preriedil, predavači skladali svoj tovar do veľkých košov, z terás v skalných stenách spúšťali povrazy a v každom obydlí niekto vyťahoval hore koše s tovarom. Všetci usilovne pracovali a mesto sa v okamihu vyprázdnilo. Teraz vyzeralo ako veľký cintorín s množstvom hrobov v stene, no dvere a okná v skale sa jedno po druhom rozsvecovali, lebo obyvatelia Pndapetzimu zažínali kozuby a lampáše a pripravovali si večeru. Vďaka ktovieakým neviditeľným tunelom, dym zo všetkých ohnísk vychádzal z vrcholov štítov a vrchov a bledé nebo sa sfarbilo pásmi dymu, ktoré sa rozplývali medzi mrakmi.

Naši priatelia prešli cez zvyšok Pndapetzimu a prišli na priestranstvo obkolesené vrchmi, za ktoré sa nedalo vidieť. V polovici bola zaklinená do vrchov jediná naozajstná stavba v tomto meste. Bola to veža, presnejšie, horná časť stupňovitej veže, široká pri základoch, a postupne, ako stúpala, čoraz užšia, ale nie ako kopa lokší, jedna menšia ako druhá, uložených jedna na druhej, aby vytvorili mnoho vrstiev, ale táto veža špirálovite vyrastala od jedného stupňa k druhému a dalo sa vytušiť, že vrastala aj do skaly a ovíjala stavbu od základov až po vrchol. Celá veža bola vo vnútri pretkaná veľkými oblúkovými dverami, jedny vedľa druhých, bez akéhokoľvek voľného priestoru medzi

nimi, neboli tam ani zárubne, ktoré by oddeľovali dvere medzi sebou, a veža zvnútra vyzerala ako príšera s tisícimi očami. Šalamún povedal, že tak musela vyzerať Babylonská veža, ktorú postavil krutý Nimrod ako výzvu Najsvätejšiemu, nech je stále pochválený.

„A toto," povedal Gavagai s náznakom pýchy v hlase, „toto je palác diakona Johannesa. Teraz vy sa zastaviť a čakať, lebo oni vedieť, že vy prísť a pripraviť slávnostné privítanie. Ja teraz ísť."

„Kam ideš?"

„Ja nemôcť vstúpiť do veže. Keď vás prijať diakon, ja sa vrátiť po vás. Ja váš sprievodca v Pndapetzime, ja vás nikdy neopustiť. Pozor na eunuchov, on je mladý muž…" a ukázal na Colandrina, „a im sa páčiť mladí. *Ave, eucharistický, salam.*" Pozdravil, stojac vzpriamene, akoby po vojensky, na svojej nohe, obrátil sa a v okamihu zmizol.

30.

Baudolino stretáva diakona Jána

Keď boli naši priatelia asi na päťdesiat krokov od veže, zbadali, že z nej vychádza sprievod. Vpredu kráčal oddiel Núbijčanov, ale slávnostnejšie vystrojených ako tí, čo boli na jarmoku. Od pása dole mali okolo nôh ovinuté úzke biele pásy, na nich sukničku, ktorá im siahala až do polovice stehien, mali holú hruď, ale červený plášť a na krku sa pýšili koženým obojkom, vyzdobeným farebnými kamienkami, nie drahokamami, ale kamienkami z koryta rieky, usporiadanými do peknej mozaiky. Na hlave mali bielu kapucňu so strapcami. Na ramenách, zápästiach a prstoch mali náramky a prstene zo zapletených povrázkov. Núbijčania idúci v prvom rade hrali na píšťalkách a na bubnoch, v druhom rade niesli na pleciach svoje obrovské palice a tí v treťom rade mali len luk cez plece.

Potom nasledoval rad eunuchov, odetých vo voľných a mäkkých šatách, nalíčených ako ženy a s turbanmi, ktoré vyzerali ako katedrály. Ten, čo bol v strede, niesol podnos a na ňom koláče. Nakoniec, po bokoch s dvoma Núbijčanmi, ktorí ho ovievali vejármi z pávích pier, kráčal ten, ktorý bol iste najvyšším hodnostárom v tomto sprievode. Na hlave mal turban ako dve katedrály, spletené pruhy hodvábu najrozmanitejších farieb, na ušiach mal visiace náušnice z farebných kameňov, na rukách náramky z pestrofarebného peria. Aj on mal šaty až po zem, ale prepásané na piaď širokou šerpou z belasého hodvábu a na hrudi mu visel kríž z pomaľovaného dreva. Bol to muž v pokročilejšom veku, namaľované ústa a čerň sadzí na očiach kontrastovali s jeho ochabnutou a žltkastou pleťou a ešte väčšmi bil do očí podbradok, ktorý sa mu triasol pri každom kroku. Mal bucľaté ruky, veľmi dlhé nechty, ostré ako britvy a nalakované na červeno.

Sprievod sa zastavil pred návštevníkmi, Núbijčania sa rozostúpili do dvoch radov, eunusi nižšieho postavenia si kľakli a ten, čo niesol podnos, sa uklonil a ponúkal jedlo. Baudolino a jeho priatelia, spočiatku nevediac, čo robiť, zostúpili z koní a vzali si koláče, ktoré povinne prežúvali a ukláňali sa. Po ich pozdrave konečne predstúpil hlavný eunuch, hodil sa tvárou na zem, potom vstal a prehovoril k nim po grécky.

„Od narodenia nášho Pána Ježiša Krista sme čakali na váš návrat, ak ste naozaj tí, za koho vás považujeme, a hlboko ma zarmucuje správa, že dvanásty spomedzi vás, ale tak ako vy prvý spomedzi kresťanov, zablúdil na ceste neschodnou prírodou. Prikážem našim hliadkam, aby neúnavne pozorovali obzor a vyzerali ho, a vám zatiaľ želám šťastný pobyt v Pndapetzime," povedal jasným hlasom. „Hovorím vám to v mene diakona Jána, Praxeasa, najvyššieho veliteľa dvorných eunuchov, prvého notára provincie, jediného splnomocnenca diakona u kňaza, najvyššieho strážcu a ochrancu tajného chodníka." Povedal to, akoby aj na mudrcov musela zapôsobiť toľká dôstojnosť.

„No tak, to stačí," hundral Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, „nože, vypočujme si toho tu!"

Baudolino mnoho ráz rozmýšľal o tom, ako by sa predstavil kňazovi, ale nikdy nie o tom, ako sa predstaví hlavnému eunuchovi v službách kňazovho diakona. Rozhodol sa držať toho, na čom sa dohovorili: „Pane," povedal, „dovoľujem si vyjadriť našu nesmiernu radosť z toho, že sme konečne prišli do tohto vznešeného, bohatého a zázračného mesta Pndapetzim, najkrajšieho spomedzi všetkých, ktoré sme videli počas našej cesty. Prichádzame zďaleka a prinášame kňazovi Jánovi najvzácnejšiu relikviu kresťanstva, kalich, z ktorého pil Ježiš pri Poslednej večeri. Žiaľ, neprajný démon rozpútal proti nám sily prírody, aby zablúdil jeden z našich bratov, a to práve ten, ktorý niesol dar a ďalšie dôkazy našej úcty voči kňazovi Jánovi…"

„To znamená," dodal Básnik, „sto zlatých tehličiek, dvesto veľkých opíc, zlatú korunu, vážiacu tisíc libier a vykladanú smaragdmi, desať radov perál nevýslovnej hodnoty, osemdesiat škatuliek zo slonoviny, päť slonov, tri skrotené leopardy, tridsať ľudožrútskych psov a tridsať bojových veží, tristo sloních klov, tisíc kožušín z pantery a tritisíc ebenových prútov."

„Počuli sme hovoriť o týchto bohatstvách a zvláštnostiach, nám neznámych, na ktoré je bohatá zem, kde zapadá slnko,"

povedal Praxeas s lesklými očami, „a buď Bohu vďaka, že ich uzriem skôr, než opustím toto slzavé údolie!“

„Nemohol si držať zobák?“ šepkal Boidi za Básnikovým chrbtom a uštedril mu buchnát do chrbta. „A ak Zosim potom príde a uvidia, že je ešte viac zúbožený ako my?“

„Buď ticho,“ zavrčal Básnik na pol úst, „už sme povedali, že sme mali do činenia s démonom, a ten nás pripravil o všetko okrem grálu.“

„Ale aspoň jeden dar potrebujeme teraz, aby sme dokázali, že nie sme úplní žobráci,“ ďalej šepkal Boidi.

„Možno hlavu Jána Krstiteľa,“ navrhol potichu Baudolino.

„Zostalo nám ich len päť,“ povedal Básnik, a ani nepohol ústami, „ale na tom nezáleží, kým budeme v ríši, ostatné štyri musíme schovať.“

Len Baudolino vedel, že s hlavou, ktorú si zobral od Abdula, ich bolo ešte vždy šesť. Vytiahol jednu z vaku, podal ju Praxeasovi a povedal mu, že zatiaľ, kým príde eben, leopardy a všetky tie krásne veci, by chceli, aby odovzdal diakonovi jedinú spomienku, ktorá zostala na tejto zemi na toho, kto pokrstil nášho Pána.

Praxeas dojato prijal dar, v jeho očiach mal nevýslovnú hodnotu vďaka schránke z toho vzácneho materiálu, o ktorom počul mnohé povesti. Poháňaný netrpezlivosťou, aby mohol čím skôr obdivovať sväté pozostatky, a s výrazom človeka, ktorý každý dar pre diakona považuje za svoj vlastný, otvoril bez veľkej námahy schránku (bola to teda Abdulova hlava podľa pečate, ktorá už bola rozlomená, povedal si Baudolino), vzal do rúk hnedastú a zosušenú lebku, dielo Ardzrounovho génia, a zachrípnutým hlasom vykríkol, že v živote nevidel vzácnejšiu relikviu.

Potom sa eunuch spýtal, akými menami má oslovovať svojich vzácnych hostí, lebo podľa tradície ich mali mnoho a nikto nevedel, ktoré z nich sú pravé. Baudolino odpovedal s veľkou opatrnosťou, že aspoň dovtedy, kým ich neprijme kňaz, by chceli, aby ich oslovovali menami, pod ktorými sú známi na ďalekom Západe, a povedal pravé meno každého z nich. Praxeas ocenil vzývajúci tón mien Ardzroun alebo Boidi, za zvučné mená považoval Baudolino, Colandrino a Scaccabarozzi a sníval o exotických krajinách pri menách Porcelli a Cuttica. Povedal, že rešpektuje ich zdržanlivosť a dodal: „Teraz vstúpte. Je neskoro a diakon vás môže prijať až zajtra. Dnes večer budete mojimi

hosťami a ubezpečujem vás, že ešte nikdy nebola večera u mňa taká bohatá a honosná. Ochutnáte také lahôdky, že si s pohŕdaním budete spomínať na tie, ktoré ste okúsili v krajinách, kde zapadá slnko.“

„Veď sú oblečení v takých handrách, že každá z našich žien by utrápila manžela, len aby mala niečo lepšie,“ hundral Básnik. „Vydali sme sa na cestu a vytrpeli sme to, čo sme vytrpeli, aby sme videli vodopády smaragdov. Keď sme písali kňazov list, ty, Baudolino, si bol zhnusený z toľkých topásov, a tu ich máš s niekoľkými kamienkami a motúzikmi a myslia si, že sú najbohatší na svete!“

„Buď ticho, ideme sa pozrieť,“ zašomral Baudolino.

Praxeas vstúpil pred nimi do veže a uviedol ich do salónu bez okien, osvetleného zapálenými trojnožkami. Uprostred bol koberec plný kalichov, podnosov z kriedy a po bokoch vankúše, na ktorých sa usalašili hostia s prekríženými nohami. Pri stole obsluhovali mladíci, istotne tiež eunusi, polonahí a natretí voňavými olejmi. Podávali hosťom nádoby s aromatickými látkami, do ktorých starší eunusi namočili prsty a potom sa dotkli ušných lalôčikov a nozdier. Keď sa navoňali, jemným hladkaním nabádali mladíkov, aby ponúkli voňavky hosťom, ktorí sa prispôsobili zvykom týchto ľudí. Básnik však vrčal, že len čo sa ho niektorý z nich dotkne, vyrazí mu všetky zuby.

Večera bola takáto: plné taniere chleba, či skôr tých ich koláčov, obrovské množstvo varenej zeleniny, medzi ktorou prevažovali hlávky karfiolu, ktoré príliš nesmrdeli, lebo boli posypané rôznymi koreniami, čaše takmer čiernej horúcej omáčky, *sorq*, do ktorej si máčali koláče, a Porcelli, ktorý to skúsil prvý, sa rozkašľal, akoby si podpálil nos, takže jeho priatelia ochutnali len veľmi opatrne (a potom strávili noc zmietaní neuhasiteľným smädom), suchá a vyziabnutá riečna ryba, ktorú volali *thinsireta* (pozrime sa, mrmlali naši priatelia), obalená v krupici a doslova ponorená vo vriacom oleji, ktorý použili na všetky jedlá, polievka z ľanových semien, ktoré volali *marac*, a ktorá podľa Básnika smrdela hovnom, v nej plávali flaksne z nejakého vtáka, ale tak zle uvarené, že vyzerali ako koža, a Praxeas hrdo povedal, že to je *methagallinarius* (vidíš, vidíš, strkali do seba lakťami naši priatelia), horčica, ktorú volali *cenfelec*, urobená z kandizovaného ovocia, ale bolo v nej viac čierneho korenia ako ovocia. Z každého nového chodu si eunusi maškrtne nakladali, potom hlučne prežúvali a mľaskali, aby

vyjadrili svoj pôžitok, a pozerali na hostí, akoby chceli povedať: „Chutí vám? Nie je to dar nebies?“ Jedli rukami, a to aj polievku, ktorú sŕkali z dlane, na dlani pomiešali rôzne jedlo a naraz si ho napchali do úst. Ale len pravou rukou, lebo ľavú držali na pleci mladíka, ktorý sa staral o to, aby im servíroval stále nové jedlo. Skladali ju z jeho pleca len nato, aby sa mohli napiť. Chytili krčah, zdvihli ho až nad hlavu a liali si vodu do úst ako z fontány.

Na konci týchto lukulských hodov Praxeas dal pokyn a vstúpili Núbijčania, ktorí naliali do maličkých kalíškov bielu tekutinu. Básnik vypil naraz svoj kalištek a hneď očervenel, strašne vykríkol a padol ako mŕtvy, až kým mu mladíci nepokropili tvár vodou. Praxeas vysvetlil, že u nich nerastie vínový strom a jediný alkoholický nápoj vedia vyrobiť kvasením *burqu*, bobule veľmi rozšírenej v tých krajoch. Ibaže tento nápoj je taký silný, že sa musí piť po malých dúškoch, vlastne len oblizovať jazykom. Naozaj nešťastie, že nemajú víno, o ktorom čítali v evanjeliu, lebo kňazi v Pndapetzime sa pri omši opijú pod obraz boží a len horko-ťažko vydržia po záverečné požehnanie.

„Na druhej strane, čo iné možno čakať od tých oblúd?“ povedal so vzdychom Praxeas, ktorý sa utiahol s Baudolinom do kúta, kým ostatní eunusi so zvedavými výkrikmi skúmali železné zbrane cestovateľov.

„Obludy?“ spýtal sa Baudolino s predstieranou nevinnosťou. „Mal som dojem, že si tu nikto neuvedomuje zázračnú deformovanosť ostatných.“

„Počul si hovoriť jedného z nich,“ povedal Praxeas pohŕdavo. „Žijú tu spolu celé storočia, tým, že odmietajú vidieť obludnosť svojich blížnych, popierajú svoju vlastnú. Obludy, áno, podobnejšie na zvieratá ako na ľudí a schopné rozmnožovať sa rýchlejšie než králiky. Tomuto ľudu máme vládnuť, a to železnou rukou, aby sa navzájom nepovraždili, lebo každý má myseľ zatemnenú vlastným fanatizmom. Preto ich pred mnohými storočiami kňaz presídlil sem, na hranice svojej ríše, aby svojím prísterným zjavom nevyrušovali jeho poddaných, ktorí sú – ubezpečujem ťa, pán Baudolino – nádherní ľudia. Ale je samozrejmé, že príroda tvorí aj obludy, a je dosť nepochopiteľné, prečo sa celé ľudské pokolenie ešte nestalo obludným, pretože sa dopustilo toho najhoršieho zločinu, keď ukrižovalo Boha Otca.“

Baudolino si začínal uvedomovať, že aj eunusi rozmýšľajú zle, a položil niekoľko otázok svojmu hostiteľovi. „Niektoré z

týchto oblúd," povedal Praxeas, „veria, že Otec si len adoptoval Syna, ďalší vedú nekonečné diskusie, kto pochádza z koho, a každý z nich, pretože je obluda, upadá do svojho obludného omylu. Nachádzajú stále ďalšie konkretizácie božskosti a veria, že najvyšším dobrom sú tri rozličné podstaty, alebo dokonca štyri. Sú to pohania. Je len jedna božská podstata, ktorá sa prejavuje v priebehu ľudského diania rôznymi spôsobmi alebo v rôznych osobách. Jediná tvoriaca božská podstata je Otec, jediná stvorená podstata je Syn, jediná posväcujúca podstata je Duch, ale je to stále tá istá božská podstata. Ostatné je maska, za ktorou sa skrýva Boh. Jediná podstata je jedna trojjediná osoba a nie, ako tvrdia niektorí odpadlíci, tri osoby v jednej podstate. Ale ak je to tak a ak je Boh celistvý a vládne sám a nie nejaký jeho adoptívny potomok, ktorý sa stal telom, tak sám Otec zomrel na kríži. Ukrižovať Otca! Chápeš to? Len prekliate pokolenie sa mohlo dopustiť tohto hriechu a úlohou verných je pomstiť Otca bez súcitu s prekliatym Adamovým pokolením."

Odkedy začal Baudolino rozprávať o cestovaní, Niketas ho počúval a neprerušoval ho. Ale teraz to urobil, lebo si všimol, že jeho spoločník si nie je istý v tom, ako interpretovať to, čo sa dialo. „Myslíš si," spýtal sa, „že eunusi nenávideli ľudské pokolenie, lebo spôsobilo utrpenie Otcovi, alebo prijali tento fanatizmus, lebo nenávideli ľudské pokolenie?"

„Práve to som sa pýtal sám seba v ten večer aj neskôr, ale nevedel som si odpovedať."

„Viem, ako rozmýšľajú eunusi. Poznal som mnohých v cisárskom paláci. Usilujú sa nadobudnúť čo najväčšiu moc, aby si vyliali zlosť na všetkých, čo môžu plodiť. Ale z mnohých skúseností, ktoré som nazbieral, viem, že aj tí, čo nie sú eunusi, používajú moc na vyjadrenie toho, čo by inak nevedeli povedať. Rozkazovať je asi silnejšia vášeň ako milovať."

„Aj iné veci vo mne vyvolali podozrenie. Počúvaj. Eunusi v Pndapetzime tvorili kastu, ktorá sa rozmnožovala voľbou, pretože ich telesné predpoklady im neumožňovali inú cestu. Praxeas hovoril, že po celé generácie si starší vyberali sľubných mladíkov a mrzačili ich podľa svojho vzoru, najprv z ich urobili svojich otrokov a potom dedičov. Kde brali tých pôvabných a pekne urastených mladíkov, ak celá provincia Pndapetzim bola obývaná netvormi?"

„Eunusi istotne pochádzali z cudzej krajiny. Mnohé armády a verejné správy dodržiavajú zásadu, že kto má moc, nesmie patriť k spoločenstvu, ktorému vládne, aby necítil súdržnosť alebo súcit so svojimi podriadeným. Možno to tak chcel kňaz, aby držal v podriadenosti tie zdeformované a obludné bytosti.“

„Skôr aby ich bez výčitiek svedomia poslal na smrť. Z toho, čo hovoril Praxeas, som pochopil ďalšie dve veci. Pndapetzim bol poslednou predsunutou hliadkou pred kňazovou ríšou. Po ňom nasledoval len úzky priesmyk medzi horami, ktorý viedol na ďalšie územie, a na skalách, čo sa vypínali nad priesmykom, boli rozmiestnené núbijské stráže, pripravené zhadzovať lavíny kamenia na každého, kto by sa odvážil vojsť do tiesňavy. Pri východe z priesmyku sa začínal nekonečný močiar, taký nebezpečný, že každého, kto ním chcel prejsť, pohltila blatistá alebo piesčitá pôda v ustavičnom pohybe, a keď sa človek zaboril po koleno, viac nemohol nohu vytiahnuť, až kým celý nezmizol, akoby sa utopil v mori. Cez močiar viedol iba jeden bezpečný chodník, ale poznali ho len eunusi, ktorí boli vycvičení, aby ho rozoznali podľa istých znakov. Pndapetzim bol teda bránou, obranným valom, závorou, ktorú bolo treba vylomiť, ak sme sa chceli dostať do ríše.“

„Keďže ste boli prvými návštevníkmi ktovie po koľkých storočiach, obrana mesta si nevyžadovala veľkú námahu.“

„Naopak. Praxeas sa nechcel presne vyjadriť, akoby sa meno tých, čo ich ohrozovali, nesmelo spomenúť, ale potom mi na pol úst prezradil, že celá provincia žije pod hrozbou nájazdov bojovného národa Bielych Húnov, ktorí boli už-už pripravení zaútočiť. Keby prišli pred brány Pndapetzimu, eunusi by poslali jednonožcov, bezhlavníkov a ostatné obludy, aby zadržali útočníkov svojimi telami, potom mali zaviesť diakona do priesmyku, zhodiť do údolia toľko skál, aby zahatali priechod, a utiahnuť sa do ríše. Boli vycvičení tak, že keby sa im to nepodarilo a mali by padnúť do zajatia, otrávili by sa jedom, ktorý nosili vo vrecúšku zavesenom na krku pod šatami, lebo Bieli Húni mohli jedného z nich mučením prinútiť, aby im prezradil cestu, ktorá vedie na kňazovo územie. Strašné na tom bolo to, že Praxeas si bol istý, že by sa zachránili v každom prípade, lebo prinajhoršom by použili ako štíty Núbijčanov. Je to šťastie, hovoril Praxeas, že máme ako telesnú stráž týchto obrezancov.“

„Počul som už o nich hovoriť – žili pred mnohými storočiami na afrických brehoch. Boli to fanatici, zvaní donatisti, ktorí boli presvedčení, že cirkev by mala byť spoločenstvom svätých, ale žiaľ, všetci ich kňazi boli skazení. Podľa nich nijaký kňaz nemohol vysluhovať sviatosti a ustavične viedli vojny so všetkými ostatnými kresťanmi. Medzi donatistami boli najrozhodnejší obrezanci, barbarský národ tmavej pleti, ktorí sa hnali cez polia a údolia a hľadali utrpenie a s krikom *Deo laudes* sa hádzali zo skál na pocestných a ohrozovali ich palicami, aby ich vyprovokovali do útoku, a tak dosiahli potešenie z toho, že sa obetovali. Vystrašení ľudia ich odmietali zabíjať, obrezanci ich teda najprv okradli a potom im roztrieštili lebky. Ale myslel som si, že tí fanatici už vymreli."

„Núbijčania v Pndapetzime boli určite ich potomkami. Praxeas mi hovoril, so zvyčajným pohŕdaním voči poddaným, že by boli neoceniteľní vo vojne, lebo sa s radosťou dávali zabíjať nepriateľovi a za ten čas, kým by ich všetkých pozabíjali, eunusi by zatarasili priesmyk. Ale za celé storočia, čo obrezanci čakali na toto nešťastie, nikto na provinciu nezaútočil. Poslúchali z donútenia, lebo nevedeli žiť v mieri, nemohli však zaútočiť na obludy a obrať ich, lebo mali príkaz ich brániť, preto sa zabávali tak, že holými rukami chytali divé zvieratá, občas prechádzali na druhú stranu rieky Sambatyon, do štrkovísk, kde žili chiméry a mantichory, a niektorí sa dožili toho potešenia, že zomreli ako Abdul. Ale to im nestačilo. Tí najfanatickejší spomedzi nich sa občas zbláznili. Praxeas už vedel o tom, že jeden z nich nás popoludní prosil, aby sme ho sťali, iní, kým strážili v priesmyku, sa hádzali na kopije, skrátka, bolo veľmi ťažké udržať ich na uzde. Eunuchom neostávalo iné, ako ich udržovať v stave bdelosti, každý deň v nich oživovať víziu hroziaceho nebezpečenstva zo strany Bielych Húnov, akoby boli už pred bránami, a tak Núbijčania ostražito hliadkovali na nížine, napínali zrak a prekypovali radosťou zakaždým, keď sa v diaľke objavil mrak prachu. Očakávali príchod útočníkov v nádeji, ktorou žili celé storočia, jedna generácia po druhej. V skutočnosti neboli všetci pripravení na obeť, ale nahlas vykrikovali, ako túžia po utrpení, lebo chceli, aby ich dobre živili a šetrili, preto ich eunusi museli udržiavať v dobrej nálade rozličnými lahôdkami a mnohým *burq.* Pochopil som, že zlosť eunuchov rástla zo dňa na deň, lebo boli nútení vládnuť nad obludami, ktoré nenávideli, a zveriť svoj život večne opitým povaľačom."

Čas pokročil a Praxeas ich dal odprevadiť núbijskou strážou do ubytovne v neveľkom kamennom úli oproti veži, v jej vnútri však bolo dosť miesta pre všetkých. Vyšli po jednom zo vzdušných rebríkov a zničení po náročnom dni spali až do rána.

Prebudil ich Gavagai, pripravený k ich službám. Dostal správu od Núbijčanov, že diakon prijme hostí.

Naši priatelia sa vrátili do veže a Praxeas ich osobne vyviedol hore schodmi z vonkajšej strany až na najvyššie poschodie. Vstúpili do jedných dverí a ocitli sa v kruhovitej chodbe, do ktorej sa otvárali mnohé dvere, jedny vedľa druhých, ako zubatá ohrada.

„Až neskôr som pochopil, ako bolo usporiadané toto poschodie, pán Niketas. Skúsim ho opísať, aj keď je to ťažké. Predstav si, že tá kruhová chodba je na obvode kruhu a v jeho strede je rovnako kruhový salón. Každé dvere vedú do chodbičky a každá chodbička je jedným z lúčov v kruhu a vedie do miestnosti v strede. Keby boli chodby rovné, každý z kruhovej chodby na obvode by mohol vidieť, čo sa deje v salóne uprostred, a každý zo salónu by mohol vidieť, či niekto prichádza chodbičkou. Každá chodbička sa však začínala ako rovná, ale na konci zahýbala do zákruty, a až potom sa vstupovalo do salónu uprostred. Nikto z obvodovej chodby nemohol dovidieť, čo sa deje v salóne, a tak bolo chránené súkromie toho, kto v ňom býval…“

„Ale ani obyvateľ salónu nemohol vidieť, kto prichádza, iba ak v poslednej chvíli.“

„Naozaj, a túto zvláštnosť som si hneď všimol. Chápeš, diakon, pán provincie, bol chránený pred zvedavými pohľadmi, ale súčasne ho mohli prekvapiť nepripraveného jeho eunusi. Bol väzňom, ktorého síce nemohli špehovať jeho strážcovia, ale ani on ich nemohol sledovať.“

„Tí tvoji eunusi sú prefíkanejší ako naši. Ale teraz mi porozprávaj o diakonovi.“

Vstúpili dnu. Veľký okrúhly salón bol prázdny, okrem niekoľkých skriniek okolo trónu. Trón z tmavého dreva bol umiestnený v strede a nad ním baldachýn. Na tróne sedela ľudská postava, zahalená v tmavom rúchu, s hlavou prikrytou turbanom a závojom, ktorý jej padal na tvár. Na nohách mala čierne papuče

a na rukách tmavé rukavice, takže sa nedal zazrieť ani kúsok Najvyššieho.

Po oboch stranách trónu sa chúlili po boku diakona ďalšie dve zahalené postavy. Jedna z nich občas podala diakonovi kalich, v ktorom horeli vonné látky, aby sa ich nadýchal. Diakon chcel odmietnuť, ale Praxeas mu dal pokyn, aby ich prijal, a tak sa musel podrobiť liečeniu.

„Zastavte sa päť krokov pred trónom, skloňte sa a skôr než pozdravíte, počkajte, kým vás vyzve," pošepkal Praxeas.

„Prečo je zahalený?" spýtal sa Baudolino.

„Neslobodno sa pýtať. Je zahalený, lebo sa mu to páči."

Priatelia urobili, ako im kázal. Diakon zdvihol jednu ruku a povedal po grécky: „Od detstva som sa pripravoval na deň vášho príchodu. Môj logotét mi už všetko povedal a bude mi potešením ponúknuť vám pomoc a pohostinstvo, kým príde váš vznešený druh. Dostal som aj váš dar nad všetky dary. Nezaslúžim si ho tým skôr, že taká vzácna vec ku mne prichádza od darcov hodných úcty."

Jeho hlas sa lámal ako u trpiaceho človeka, ale znel mladistvo. Baudolino sa rozplýval v takých zdvorilých pozdravoch, že by ho nikto nikdy nemohol obviniť zo zneváženia dôstojnosti, ktorú mu pripisovali. Ale diakon si povedal, že toľká pokora je jasným dôkazom ich svätosti, a to stačilo.

Potom ich ponúkol, aby sa posadili okolo neho na jedenásť vankúšov, ktoré dal pripraviť na päť krokov od trónu. Prikázal, aby im ponúkli *burq* so sladkými praclíkmi, ktoré bolo cítiť stuchlinou, a povedal, že sa nevie dočkať, kedy mu porozprávajú, či sa na rozprávkovom Západe nachádzajú všetky tie zázraky, o ktorých čítal v mnohých knihách, čo sa mu dostali do rúk. Spýtal sa, či naozaj existuje krajina, nazývaná Enotria, kde rastie strom, z ktorého kvapká nápoj, ktorý Kristus premenil na svoju krv. Či tam naozaj nie je chlieb plochý a tenký na pol prsta, ale zázračne kysne každé ráno, keď kohút zakikiríka, až má formu mäkkého a jemného plodu pod zlatistou kôrkou. Či sú tam naozaj kostoly, ktoré sa neopierajú o skaly, či v paláci veľkého kňaza v Ríme sú naozaj stropy a trámy z voňavého dreva z legendárneho ostrova Cyprus. Či má tento palác brány z belasého kameňa a rohov hada rohatého, čo bráni tomu, že nikto nemôže cez ne preniesť jed, a okná z takého kameňa, že cezeň prechádza svetlo. Či v tom istom meste sa naozaj nachádza veľká kruhová budova, kde teraz kresťania jedia levy a kedysi sa tam zjavovali dokonalé

napodobeniny slnka a mesiaca v naozajstnej veľkosti, ktoré sa pohybovali po nebeskej klenbe medzi vtákmi vyrobenými ľudskou rukou, spievajúcimi nežné pesničky. Či pod dlážkou, tiež z priesvitného kameňa, plávajú samohybné rybky z jasného kameňa. Či je pravda, že sa ta vchádza po schodisku a každý schod má otvor, cez ktorý sa dá vidieť všetko, čo sa deje na svete, všetky príšery na morskom dne, úsvit a súmrak, davy, ktoré žijú v Ultima Thule, pavučina mesačnej farby a v jej strede čierna pyramída, studené biele vločky, ktoré padajú z neba nad Afrikou v mesiaci auguste, všetky púšte sveta, každé písmeno na stránkach všetkých kníh, červené západy slnka nad riekou Sambatyon, tabernákulum sveta medzi dvoma lesklými platňami, ktoré ho zrkadlia donekonečna, vodné plochy ako jazerá bez brehov, veže, búrky, všetky mravce, ktoré existujú na zemi, guľa, v ktorej sa dá pozorovať pohyb hviezd, tajomstvo tlkotu vlastného srdca a vlastných vnútorností a tvár každého z nás, ako nás premení smrť…

„Ale kto týmto ľuďom natáral toľko nezmyslov?“ spytoval sa pohoršený Básnik, kým Baudolino sa usiloval rozumne odpovedať. Hovoril, že v ďalekom západnom svete je mnoho zázrakov, aj keď často povesti, ktoré sa prenášajú cez údolia a vrchy, zveličujú a pridávajú. S určitosťou môže dosvedčiť, že tam, kde zapadá slnko, nikdy nevidel kresťanov, ktorí by jedli levy. Básnik sa polohlasne uchechtával: „Aspoň nie v dňoch pôstu…“

Všimli si, že už ich prítomnosť stačila na to, aby rozohnila fantáziu mladého kniežaťa, ktorý trávil život uzavretý vo svojom kruhovitom väzení. Ak žiješ tam, kde vychádza slnko, snívaš o zázrakoch západu, najmä, hundral Básnik, našťastie po germánsky, ak žiješ na takom poondiatom mieste ako Pndapetzim.

Potom diakon pochopil, že aj jeho hostia by sa chceli niečo dozvedieť, a poznamenal, že možno po toľkých rokoch v cudzine si už nespomínajú, ako sa majú vrátiť do ríše, z ktorej podľa tradície pochádzajú, a to aj preto, že za celé stáročia mnohé zemetrasenia a iné premeny ich zeme úplne zmenili obraz hôr a nížin. Vysvetlil im, aké je ťažké prejsť cez priesmyk a cez močarisko, upozornil ich, že sa začína obdobie dažďov a že im neodporúča vydať sa na cestu teraz. „Okrem toho, moji eunusi,“ pokračoval, „budú musieť vyslať poslov k môjmu otcovi, aby mu oznámili váš príchod, a potom sa musia vrátiť s jeho súhlasom a

až potom sa môžete vydať na cestu. Cesta je ďaleká a celé to bude trvať rok a možno trochu viac. Medzitým musíte čakať na príchod vášho brata. Vedzte, že tu sa vám dostane dôstojného pohostenia.“ Hovoril to takmer mechanicky, akoby prednášal naučenú úlohu.

Hostia sa ho spýtali, akú funkciu a poslanie má diakon Ján, a on im vysvetlil, že možno za ich čias to ešte nebolo tak zariadené, ale po odchode mudrcov sa zákony v ríši zmenili. Kňaz nie je jediná osoba, ktorá vládne celé tisícročia, ale skôr hodnosť. Po smrti každého kňaza nastupuje na trón diakon. Hodnostári ríše hneď potom navštívia všetky rodiny a vyberú podľa istých výnimočných znakov dieťa, mladšie ako trojmesačné, a to sa stane budúcim dedičom a osvojeným synom kňaza. Rodina s radosťou odovzdá dieťa, ktoré hneď pošlú do Pndapetzimu, kde strávi celé detstvo a mladosť tým, že sa pripravuje, aby sa stalo následníkom svojho adoptívneho otca, aby ho rešpektovalo, ctilo si ho a milovalo ho. Mladík rozprával smutným hlasom, lebo, ako vravel, osudom diakona je, že nikdy nespozná svojho otca, ani toho prirodzeného, ani adoptívneho, ktorého neuvidí ani na katafalku, lebo od jeho smrti, až kým príde následník do hlavného mesta, prejde aspoň jeden rok.

„Modlím sa, aby to bolo čím neskôr, lebo z neho uvidím len jeho obraz odtlačený na pohrebnom plátne, do ktorého zavinú pred pohrebom jeho telo natreté olejmi a inými zázračnými esenciami, ktoré pomáhajú odtlačiť tvary na plátno.“ Potom povedal: „Musíte tu zostať dlhšie a prosím vás, aby ste ma často navštevovali. Zbožňujem rozprávanie o zázrakoch Západu a o tisíckach bojov a obliehaní u vás, vďaka ktorým stojí zato žiť. Vidím, že máte po boku zbrane, oveľa krajšie a silnejšie ako naše, a myslím, že aj vy ste velili vojskám v boji, ako sa patrí na kráľa, kým u nás sa pripravujeme nekonečne dlho na vojnu, ale nikdy som nezažil potešenie veliť vojsku na otvorenom bojisku.“ Nebolo to pozvanie, skôr prosba mladíka, ktorého myseľ sa roznietila čítaním kníh o zázračných dobrodružstvách.

„Nenamáhajte sa príliš, pane,“ povedal úslužne Praxeas. „Je už neskoro a vy ste unavený, bude lepšie, ak sa rozlúčite so svojimi návštevníkmi.“ Diakon prisvedčil, ale podľa rezignovaného gesta, ktorým sprevádzal svoj pozdrav, Baudolino a jeho priatelia pochopili, kto tu naozaj rozkazuje.

31.

Baudolino čaká na odchod do ríše kňaza Jána

Baudolino rozprával príliš dlho a Niketas vyhladol. Teofilatto ho usadil k večeri a ponúkol mu kaviár z rôznych rýb, po ňom nasledovala cibuľová polievka s olivovým olejom servírovaná na tanieri plnom chlebových omrviniek, potom omáčka z pomletých mäkkýšov ochutená vínom, olejom, cesnakom, škoricou, oreganom a horčicou. Niketas nezjedol veľa, ale ochutnal zo všetkého. Ženy, ktoré večerali oddelene, sa uložili na spánok, a Niketas sa vypytoval Baudolina, lebo bol zvedavý, či konečne došiel do kňazovej ríše.

„Ty by si chcel, pán Niketas, aby som bežal, ale my sme zostali v Pndapetzime dva dlhé roky a čas od začiatku plynul veľmi pomaly. Po Zosimovi nebolo ani chýru, ani slychu a Praxeas nám dal jasne na vedomie, že bez sľúbeného daru pre kňaza by bolo zbytočné vydať sa na cestu. Navyše, každý týždeň nám podával nové a nepríjemné správy: obdobie dažďov trvalo dlhšie ako zvyčajne a močiar bol ešte neschodnejší, neprišli správy od vyslancov, ktorých poslali ku kňazovi, možno sa im nepodarilo nájsť jedinú schodnú cestičku… Potom prišlo letné obdobie a rozchýrilo sa, že sa blížia Bieli Húni, jeden Núbijčan ich videl na severe, takže nám nemohli dať mužov, ktorí by nás sprevádzali na takej ťažkej ceste, a tak ďalej. Nemali sme čo robiť, a tak sme sa postupne naučili vyjadrovať sa v rôznych jazykoch tejto krajiny. Vedeli sme už, že keď pygmej povie *Hekinah degul*, znamená to, že je spokojný, a pozdraviť ho treba *Lumus kelmin desmar lon emposo*, čo znamená, že sa zaväzujeme nevstúpiť do vojny s ním a jeho ľudom. Ak obor odpovedal na otázku *Bodh-koom*, znamenalo to, že nevie. Núbijčania nazývali koňa *nek*, možno preto, lebo sa podobal na *nekbrafpfar*, čo je ťava, kým bezhlavníci označovali koňa ako

houyhmhnm, a bolo to jediný raz, čo sme ich počuli vysloviť zvuky, ktoré neboli samohlásky, čo znamená, že si vymysleli nové meno pre zviera, ktoré dovtedy nevideli. Jednonožci sa modlili *Hai coba*, čo pre nich znamenalo Pater noster, a oheň volali *deba*, dúhu *deta* a psa z*ita*. Eunusi počas omše chválili Boha a spievali: *Khondinbas ospamerostas, kamedumas karpanemphas, kapsimunas Kamerostas perisimbas prostamprostamas*. Stali sme sa obyvateľmi Pndapetzimu natoľko, že bezhlavníci alebo veľkoušníci sa nám už nezdali oveľa odlišnejší od nás. Zmenili sme sa na hlivejúci oddiel, Borone a Ardzroun celé dni diskutovali o prázdne, Ardzroun dokonca presvedčil Gavagaia, aby ho zoznámil s pončským stolárom, a mudroval s ním o tom, či je možné z jediného kusa dreva bez použitia kovu zhotoviť jedno z jeho zázračných čerpadiel. Keď sa Ardzroun venoval svojmu pochabému podujatiu, Borone sa spojil s Kyotom, jazdili po nížine a fantazírovali o grále a naširoko otvárali oči, aby dovideli, či sa na horizonte nezjaví Zosimov prízrak. Boidi si myslel, že možno šiel inou cestou, stretol Bielych Húnov, ktovie čo im narozprával, veď to určite boli modloslužobníci, a presvedčil ich, aby zaútočili na ríšu… Porcelli, Cuttica a Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, ktorí sa zúčastnili na založení Alessandrie, pričom nadobudli isté stavebné zručnosti, si vzali do hlavy, presvedčiť obyvateľov provincie, že štyri steny sú lepšie ako ich holubníky, a našli obrov, ktorých povolaním bolo vŕtať diery do skaly a boli ochotní naučiť sa, ako sa robí malta a ako sa tvarujú tehly z vápenca a potom sušia na slnku. Na okraji mesta postavili štyri alebo päť chatrčí, ale jedného pekného rána ich obsadili ľudia bez jazyka, tuláci z povolania, ktorí zradne jedli chlieb. Usilovali sa ich vyhostiť hádzaním kameňov, ale nedali sa. Boidi sa každý večer pozeral k priesmyku, či neprichádza lepšie počasie. Skrátka, každý si krátil chvíľu po svojom, zvykli sme si na ich nechutné jedlá a predovšetkým, už sme sa nemohli zaobísť bez *burqu*. Utešovali sme sa tým, že ríša bola na skok vzdialená, to znamená len rok chôdze, ak pôjde všetko hladko, a nemali sme už povinnosť nič objaviť, ani nájsť nijakú cestu, museli sme len čakať, kedy nás eunusi vyvedú na tú správnu cestu. Boli sme, takpovediac, blažene uvoľnení a šťastne znudení. Každý z nás, okrem Colandrina, mal už svoje roky. Ja som prekročil päťdesiat rokov, vtedy už ľudia zomierajú, ak už nie sú dávno mŕtvi. Ďakovali sme Pánovi a bolo vidieť, že ten vzduch nám

prospieval, lebo sme všetci omladli, ja sám som vyzeral o desať rokov mladší, ako keď som prišiel. Telá sme mali zdatné a ducha malátneho. Natoľko sme sa zžili s obyvateľmi Pndapetzimu, že sme si napokon obľúbili ich teologické debaty."

„Na čej strane ste boli?"

„V skutočnosti sa to začalo preto, lebo Básnik nemohol vydržať bez ženy. Zvládol to dokonca úbohý Colandrino, ale on bol anjel na zemi ako jeho sestra. Dôkaz toho, že aj naše oči sa prispôsobili tomuto miestu, mi poskytol Básnik, keď začal snívať o jednej veľkoušníčke. Priťahovali ho jej odstávajúce uši, vzrušovala ho jej biela pokožka, zdala sa mu pružná a páčili sa mu jej pery. Videl, ako sa párili veľkoušníci na poli, a predstavoval si, že to musí byť určite pekný zážitok. Obaja sa zakrútili do svojich uší a párili sa, akoby boli v mušli alebo akoby boli mleté mäso zabalené do viničových listov, ktoré sme ochutnali v Arménsku. Musí to byť nádherné, hovoril. Keď narazil na odmietavý postoj veľkoušníčky, s ktorou sa pokúsil zblížiť, zahľadel sa do samice bezhlavníka. Odhliadnuc od toho, že jej chýbala hlava, páčil sa mu jej štíhly driek a vyzývavá vagína, navyše sa mu zdalo zaujímavé bozkávať ženu na ústa, akoby ju bozkával na brucho. A tak sa pokúsil zblížiť s bezhlavníkmi. Raz večer nás zobral na ich schôdzku. Bezhlavníci, ako všetky obludy v provincii, nepripustili nikoho z iných bytostí na svoje diskusie o svätých veciach, ale my sme boli odlišní, nepodozrievali nás, že aj my myslíme zle, naopak, každá rasa bola presvedčená, že rozmýšľame ako oni. Jediný, kto mohol vyjadriť nesúhlas s naším dôverným zblížením s bezhlavníkmi, bol Gavagai, ale verný jednonožec nás zbožňoval a všetko, čo sme robili, považoval za dobré. Trochu z naivity a trochu z lásky presvedčil sám seba, že chodíme na obrady bezhlavníkov, lebo ich chceme naučiť, že Ježiš bol adoptívny syn Boha."

Kostol bezhlavníkov sa nachádzal na prízemí, mal jednu fasádu s dvoma stĺpmi a tympanónom a ostatná časť bola v skale. Ich kňaz zvolával veriacich na obrady údermi kladivka po kameni ovinutom povrazmi, čo znelo ako prasknutý zvon. Vo vnútri bolo vidieť len oltár osvetlený lampami, v ktorých nehorel olej, ale podľa zápachu asi maslo, vyrobené z kozieho mlieka. Neviseli tu kríže ani iné sväté obrazy, lebo, ako im vysvetľoval bezhlavník, ktorý ich sprevádzal, keďže zastávajú názor, že

Slovo sa nestalo telom (len oni jediní myslia správne), nemôžu vzdávať úctu obrazu. Z tých istých dôvodov nemohli brať vážne ani eucharistiu a ich omša sa konala bez sviatosti. Nemohli ani čítať evanjelium, lebo to bolo klamlivé rozprávanie.

Vtedy sa Baudolino opýtal, čo za omšu môžu vlastne slúžiť, a sprievodca im vysvetlil, že v skutočnosti sa stretávajú na spoločnú modlitbu, potom spolu diskutujú o veľkom tajomstve falošného prevtelenia, ktoré ešte doteraz celkom nepochopili. Naozaj, najprv si bezhlavníci kľakli a polhodinu venovali zvláštnemu pospevovaniu. Potom ich kňaz vyzval na to, čo sa volalo svätý rozhovor.

Jeden z veriacich sa postavil a povedal, že možno Ježiš z Umučenia Pána nie je naozajstné zjavenie, ktoré si zahrávalo s apoštolmi, ale je vyššou mocou, vyžarovaním Pána, Eónom, ktorý vstúpil do tela akéhosi stolára z Galiley. Ďalší pripomenul, že možno Mária naozaj porodila ľudskú bytosť, ale Syn, ktorý sa ináč nemohol stať telom, prešiel cez ňu ako voda cez trubicu alebo možno do nej vstúpil cez ucho. Vtedy sa ozval zborový protest a mnohí kričali: „Pochybovač! Bogomil!“, čím chceli povedať, že hovoriaci vystúpil s heretickou doktrínou, a vyhnali ho z chrámu. Tretí sa odvážil povedať, že ten, čo skonal na kríži, bol človek z Cyrény, ktorý nahradil Ježiša v poslednej chvíli, ale ostatní ho upozornili, že ak mal nahradiť niekoho, ten niekto predsa len musel existovať. Nie, trval na svojom veriaci, ten niekto, koho nahradil, bolo práve zjavenie Ježiša, ktorý ako zjavenie nemohol skonať a bez Umučenia by nebolo Vzkriesenia. Nasledovali ďalšie zborové protesty, lebo týmto by vyhlásili, že ľudstvo spasil ten chudák z Cyrény. Štvrtý pripomenul, že Slovo zostúpilo do tela Ježiša v podobe holubice vo chvíli krstu v Jordáne, ale určite došlo k zámene Slova s Duchom Svätým a to zajaté telo nebol prízrak, a prečo sú vlastne bezhlavníci vizionári, a majú pritom pravdu?

Básnik, zaujatý debatou, sa spýtal: „Ale ak neprevtelený Ježiš bol len zjavenie, prečo teda v Olivovej záhrade vyslovuje slová zúfalstva a narieka na kríži? Čo na tom záleží božskému zjaveniu, či mu zatlčú klince do tela, ak je len čírou vidinou? Hral iba divadlo ako herec?“ Povedal to len preto, lebo chcel zapôsobiť na bezhlavníčku, ktorá sa mu páčila, svojou bystrou mysľou a túžbou po poznaní, no dosiahol opačný účinok. Celé zhromaždenie začalo kričať: „Anatéma, anatéma!“ Naši priatelia pochopili, že nastala chvíľa, keď musia opustiť zhromaždenie. A

tak sa stalo, že sa Básnikovi pre prílišnú teologickú vytríbenosť nepodarilo uspokojiť svoju silnú telesnú túžbu.

Kým Baudolino a ostatní kresťania zbierali tieto skúsenosti, Šalamún sa vyzvedal u všetkých obyvateľov Pndapetzimu, či nevedia niečo o stratených kmeňoch. Gavagaiova zmienka o rabínoch v prvý deň mu naznačila, že je na správnej ceste. Ale či už preto, lebo obludy rôznych rás naozaj nevedeli nič, alebo téma bola tabu, Šalamúnovi sa nepodarilo nič zistiť. Nakoniec mu jeden z eunuchov predsa len povedal, že podľa tradície cez ríšu kňaza Jána prešli pred mnohými storočiami židovské spoločenstvá, no potom sa opäť vydali na cestu, možno zo strachu, že Bieli Húni ich znova rozprášia, a len Pán Boh vie, kam odišli. Šalamún bol presvedčený, že eunuch klame, a ďalej čakal na chvíľu, keď konečne odídu do ríše, kde iste nájde svojich spoluveriacich.

Gavagai sa často usiloval obrátiť našich priateľov na správne myslenie. Otec, nech by bol akokoľvek dokonalý, je ďaleko od nás vo vesmíre, nie? Ako mohol teda splodiť Syna? Muži plodia synov, aby predĺžiť svoj život cez potomstvo a žiť v ňom aj v tom čase, keď byť mŕtvi. Ale Boh, ktorý potreboval plodiť Syna už nebyť celé storočia dokonalý. A keby Syn existovať odjakživa spolu s Otcom a byť tej istej božskej podstaty (tu si Gavagai plietol grécke pojmy ako *ousia, hyposthasis, physis a hyposopon*, takže ani Baudolino sa v tom nevyznal), máme neuveriteľný príklad, že Boh, definovaný ako nepočatý, je od začiatku storočí počatý. Teda Slovo, ktoré Otec plodiť, aby sa zaoberalo vykúpením ľudského pokolenia, nebyť tej istej podstaty ako Otec, je počaté potom, iste skôr ako svet, a stáť nad každou inou bytosťou, ale rovnako podriadené Otcovi. Kristus nebyť mocou Boha, trval na svojom Gavagai, iste to nebyť akákoľvek mocnosť ako kobylka, vlastne je to veľká mocnosť, ale je prvorodený, a nie vrodený.

„Pre vás je teda Syn," spýtal sa ho Baudolino, „len adoptovaný Otcom, a teda nie je Boh."

„Nie, ale je rovnako najsvätejší, ako je najsvätejší diakon, ktorý je adoptívnym synom kňaza. Ak je to tak u kňaza, prečo nie aj u Boha? Ja vedieť, že Básnik sa pýtať bezhlavníkov, prečo Ježiš zjavenie mať strach v záhrade olivovníkov a plače na kríži. Bezhlavníci, ktorí myslia zle, nevedia odpovedať. Ježiš nebyť zjavenie, ale adoptívny syn, a ten nevie všetko ako jeho Otec.

Pochopiť ty? Syn nebyť *omoousios*, tej istej podstaty ako Otec, ale *omoiusios*, podobnej, ale nie rovnakej podstaty. My nie sme heretici ako anomejovia, ktorí nepovažujú Slovo ani za podobné na Otca, všetko byť odlišné. Ale našťastie v Pndapetzime niet anomejov. Oni myslieť najhoršie zo všetkých."

Pretože Baudolino, keď rozprával tento príbeh, spomenul, že sa ďalej hádali, aký je rozdiel medzi *omoousios a omoiusios* a či Otec nebeský môže byť zjednodušený na dve slová, Niketas sa pousmial: „Je to rozdiel, je to rozdiel. Možno vy na Západe ste už zabudli na tieto kritiky, ale v našej Rímskej ríši pretrvali veľmi dlho a mnohí ľudia boli exkomunikovaní, poslaní do vyhnanstva alebo dokonca zabití pre tieto jemné odtiene. Prekvapuje ma však, že tieto diskusie, ktoré boli u nás už dávno prekonané, pretrvávajú ešte v krajine, o ktorej mi rozprávaš."

A potom si pomyslel: čoraz väčšmi pochybujem, že by mi tento Baudolino klamal, ale polobarbar ako on, čo žil medzi Germánmi a Miláncanmi, ktorí len horko-ťažko rozlišujú Najsvätejšiu Trojicu od svätého Karola Veľkého, by nemohol poznať tieto veci, keby ich tam naozaj nebol počul. Alebo ich mohol počuť inde?

Občas pozývali našich priateľov na nechutné večere k Praxeasovi. Na jednej z týchto hostín potúžení *burqom* povedali na mudrcov dosť nevhodné veci, ale s Praxeasom sa už dôverne poznali. A tak raz v noci, keď boli všetci opití, eunuch povedal: „Páni a ctení hostia, dlho som premýšľal o každom slove, ktoré ste vyslovili, odkedy ste sem prišli, a uvedomil som si, že ste nikdy nepotvrdili, že by ste boli mudrci, ktorých sme očakávali. Ja si ďalej budem myslieť, že nimi ste, ale ak náhodou, hovorím, čírou náhodou, nimi nie ste, nie je to vaša vina, že si to všetci myslia. V každom prípade, dovoľte, aby som s vami hovoril ako brat. Videli ste, aká zmes herézií je v Pndapetzime a ako ťažko je udržať v mieri túto zberbu, na jednej strane za pomoci hrôzy z Bielych Húnov, a na druhej strane tým, že sme zo seba urobili sprostredkovateľov vôle a slova kňaza Jána, ktorého nikdy nevideli. Aj vy ste si všimli, aký úžitok môže byť z nášho mladého diakona. Ak my, eunusi, môžeme rátať s podporou a autoritou mudrcov, vzrastie naša moc. Vzrastie a upevní sa tu, ale môže sa aj rozšíriť… inde."

„Do kňazovej ríše?" spýtal sa Básnik.

„Keď prídete do ríše, musíme byť uznaní ako naozajstní páni. Ak sa ta chcete dostať, potrebujete nás, eunuchov, a my potrebujeme vás. My sme zvláštna rasa, nie ako tamtie obludy, ktoré sa rozmnožujú podľa úbohých zákonov tela. Eunuchom sa človek stane, lebo si ho vybrali iní eunusi a urobili z neho eunucha. To, čo mnohí považujú za nešťastie, nás spája do jednej rodiny so všetkými eunuchmi, ktorí vládnu inde, a vieme, že mnohí sú veľmi mocní aj na ďalekom Západe i v mnohých kráľovstvách Indie a Afriky. Stačilo by, keby sme zo silného centra mohli spojiť do tajného spojenectva našich bratov na celom svete a vytvorili by sme najrozľahlejšie impérium na svete. Takúto ríšu by nikto nemohol dobyť ani zničiť, lebo by ju netvorili armády a územia, ale pavučina vzájomných záujmov. Vy by ste boli symbolom a zárukou našej moci.“

Na druhý deň stretol Praxeas Baudolina a zveril sa mu, že pravdepodobne včera povedal zlé a absurdné veci, ktoré si nikdy nemyslel. Prosím o prepáčenie, a modlikal, aby zabudli na jeho slová. Keď sa s Baudolinom lúčil, opakoval: „Prosím vás, nezabudnite, že máte zabudnúť.“

„Či už kňaz, alebo nie,“ vyjadril sa na druhý deň Básnik, „Praxeas nám ponúka ríšu.“

„Zbláznil si sa,“ skríkol Baudolino, „máme svoje poslanie, na ktoré sme prisahali Fridrichovi.“

„Fridrich je mŕtvy,“ odpovedal sucho Básnik.

So súhlasom eunuchov chodil Baudolino diakona často navštevovať. Spriatelili sa, Baudolino mu rozprával o zničení Milána, o založení Alessandrie, ako sa preliezajú hradby alebo o tom, ako sa podpaľujú praky a baranidlá obliehajúcich. Baudolino by bol povedal, že pri tomto rozprávaní mladému diakonovi žiarili oči, aj keď mal tvár zahalenú.

Potom sa Baudolino spýtal diakona na teologické spory, ktoré sa viedli v jeho provincii, a zdalo sa mu, že sa diakon pri odpovedi melancholicky usmial. „Kňazova ríša,“ povedal, „je starodávna a do nej sa uchýlili všetky sekty, ktoré boli za celé storočia vyhostené z kresťanského sveta na Západe,“ a bolo jasné, že preňho aj Byzancia, o ktorej vedel málo, bola ďalekým Západom. „Kňaz nechcel obrať každého z týchto utečencov o jeho vieru a kázanie mnohých z nich obrátilo rôzne rasy, ktoré obývajú ríšu. Ale v konečnom dôsledku, má význam vedieť, aká je naozaj Najsvätejšia Trojica? Stačí, ak títo ľudia budú

rešpektovať evanjelium, nepôjdu predsa do pekla len preto, lebo si myslia, že Duch pochádza len z Otca. Sú to dobrí ľudia, iste si si to všimol, a srdce ma bolí, keď si pomyslím, že jedného dňa budú možno musieť zahynúť ako záštita pred Bielymi Húnmi. Vidíš, kým žije môj otec, vládnem nad ríšou odsúdencov na smrť. Ale môžem zomrieť skôr ako on.“

„Čo to hovoríš, pane? Podľa tvojho hlasu, ale aj podľa hodnosti kňaza následníka viem, že nie si starý.“ Diakon potriasol hlavou. Baudolino ho chcel potešiť a pokúsil sa ho rozosmiať rozprávaním o svojich študentských výčinoch v Paríži, ale zistil, že tak len vzbudil v jeho srdci zúrivú vášeň a zlosť, že túto túžbu nikdy nebude môcť ukojiť. Pritom Baudolino odhaľoval, kým v skutočnosti bol, a zabudol, že je jedným z mudrcov. Ale ani diakon si to už neuvedomoval a prezradil, že nikdy neveril na tých jedenástich mudrcov, ale iba prednášal naučenú úlohu, ktorú mu uložili eunusi.

Jedného dňa, keď bol diakon veľmi smutný, lebo sa cítil ochudobnený o radosti mladosti, pokúsil sa mu Baudolino povedať o tom, že srdce môže prekypovať láskou aj k nedosiahnuteľnej milovanej, a porozprával mu o svojej vášni k vznešenej dáme a o listoch, ktoré jej písal. Diakon sa vzrušene vypytoval, potom spustil nárek ako ranené zviera: „Nič mi nie je dovolené, Baudolino, ani len láska v snoch. Keby si vedel, ako túžim cválať na čele armády, cítiť vôňu vetra a krvi. Tisíc ráz lepšie je zomrieť v boji a šepkať meno milovanej, ako zostávať v tejto jaskyni a čakať… na čo? Možno na nič…“

„Ale ty, pane,“ hovoril mu Baudolino, „si bol zvolený, aby si stál na čele veľkej ríše, nech Pán Boh zachová dlhý život tvojmu otcovi, ale jedného dňa vyjdeš z tohto dúpäťa a Pndapetzim sa stane len jednou z tvojich provincií.“

„Jedného dňa urobím, jedného dňa budem…“ hundral diakon. „Kto mi to zaručí? Vieš, Baudolino, mojím najhlbším trápením, nech mi Pán Boh odpustí, že ma zožiera takáto pochybnosť, je to, že nijaká ríša nie je. Kto mi o nej hovoril? Eunusi, odkedy som bol dieťa. Odkiaľ sa vracajú poslovia, ktorých eunusi posielajú k môjmu otcovi? Od nich, od eunuchov. Naozaj títo poslovia odišli? Naozaj sa vrátili? Naozaj existujú? Ja viem o všetkom len od eunuchov. A čo ak je všetko, táto provincia, celý svet, len komplotom eunuchov, ktorí sa zahrávajú so mnou ako s posledným Núbijčanom alebo jednonožcom? A ak neexistujú ani Bieli Húni? Od všetkých ľudí požadujeme hlbokú

vieru vo Stvoriteľa neba a zeme a v tie najnepochopiteľnejšie tajomstvá nášho svätého náboženstva, aj keď sa vzpierajú nášmu rozumu. Ale požiadavka veriť v tohto nepochopiteľného Boha je oveľa prijateľnejšia ako to, čo sa žiada odo mňa, a síce veriť len eunuchom.“

„Nie, pane, nie, priateľ môj,“ utešoval ho Baudolino, „ríša tvojho otca existuje, lebo ja som o nej nepočul od eunuchov, ale od ľudí, ktorí v ňu verili. Viera robí veci skutočnými. Moji spoluobčania verili v nové mesto, ktoré by nahnalo strach cisárovi, a mesto vzniklo, lebo v neho verili. Kňazova ríša je skutočná, lebo ja a moji druhovia sme zasvätili dve tretiny nášho života tomu, aby sme ju našli.“

„Ktovie,“ poznamenal diakon, „ak aj existuje, ja ju neuvidím.“

„Tak dobre, stačí,“ zahriakol ho jedného dňa Baudolino. „Bojíš sa, že ríša neexistuje, umáraš sa nekonečnou nudou, ktorá ťa zabíja. V podstate nedlhuješ nič ani eunuchom, ani kňazovi. Oni si ťa zvolili, ty si bol dojča a nemohol si si vybrať. Túžiš po dobrodružnom živote a po sláve? Odíď, vysadni na jedného z našich koní, choď do Palestíny, kde cnostní kresťania bojujú proti Maurom. Staň sa hrdinom, ktorým chceš byť, hrady vo Svätej zemi sú plné princezien, ktoré by dali život za tvoj jediný úsmev.“

„Videl si niekedy môj úsmev?“ spýtal sa vtedy diakon. Jediným pohybom si strhol z tváre závoj a pred Baudolinom sa zjavila strašidelná maska s červenými perami, ktoré odhaľovali zhnité ďasná a skazené zuby. Pokožka na tvári sa mu zošúverila a miestami sa scvrkla a bolo vidieť odporne ružové mäso. Oči presvitali spod uslzených a rozožratých viečok. Čelo bolo celé zvráskavené. Mal dlhé vlasy a riedky porast pokrýval to, čo zostalo z brady. Diakon si stiahol rukavice a ukázal vychudnuté ruky posiate tmavými škvrnami.

„To je lepra, Baudolino, lepra, ktorá neobíde ani kráľov, ani iných mocných tohto sveta. Od svojich dvadsiatich rokov ukrývam toto tajomstvo, o ktorom môj ľud nič nevie. Žiadal som eunuchov, aby poslali správu môjmu otcovi, nech vie, že nedožijem, aby som sa stal jeho následníkom a nech sa poponáhľa vychovať iného dediča. Keby mu povedali, že som mŕtvy, uchýlil by som sa do nejakej kolónie rovnako postihnutých a nikto by sa o mne nič nedozvedel. Ale eunusi hovoria, že môj otec si želá, aby som ostal. No ja tomu neverím.

Eunuchom sa hodí, že diakon je slabý, možno keď zomriem, budú naďalej držať moje zabalzamované telo v tejto jaskyni a vládnuť v mene mŕtvoly. Možno keď zomrie kňaz, jeden z nich ma nahradí a nikto nebude môcť povedať, že to nie som ja, lebo tu nikto nezazrel moju tvár a v ríši ma videli, keď som ešte pil mlieko z matkiných pŕs. Preto prijímam smrť od nudy, lebo smrťou som preniknutý až do kostí. Nikdy nebudem rytierom ani milovníkom. Aj ty si teraz ustúpil o tri kroky, hoci si si to neuvedomil. Neviem, či si si všimol, Praxeas stojí na päť krokov odo mňa, keď sa so mnou rozpráva. Vidíš, jediní, ktorí sa neboja stáť vedľa mňa, sú títo dvaja zahalení eunusi, rovnako mladí ako ja a postihnutí tou istou chorobou, a môžu sa dotknúť vecí, ktoré som mal v rukách, lebo nemajú čo stratiť. Znova sa zahalím, aby si ma nepovažoval za nehodného svojho súcitu, ak už nie priateľstva.“

„Hľadal som slová útechy, pán Niketas, ale nemohol som ich nájsť. Mlčal som. Potom som mu povedal, že možno medzi všetkými rytiermi, ktorí obliehali mestá, bol naozajstným hrdinom on, ktorý znášal svoj osud mlčky a dôstojne. Poďakoval mi a požiadal ma, aby som ho nechal samého. Obľúbil som si toho nešťastníka, zvykol som si každý deň ho navštevovať, rozprával som mu o knihách, ktoré som kedysi prečítal, o rozhovoroch, ktoré som si vypočul na dvore, opisoval som miesta, ktoré som navštívil, od Rezna po Paríž, od Benátok po Byzanciu a potom Ikonium a Arménsko, a národy, ktoré sme stretli na našej ceste. Bol odsúdený zomrieť a nevidieť nič okrem pohrebísk Pndapetzimu a ja som sa usiloval, aby žil prostredníctvom môjho rozprávania. A možno som si niečo aj vymyslel, rozprával som mu o mestách, ktoré som nikdy nenavštívil, o bojoch, v ktorých som sa nikdy nezúčastnil, o princeznách, ktoré mi nikdy nepatrili. Rozprával som mu o zázrakoch v krajinách, kde umiera slnko. Spolu so mnou sa tešil zo západu slnka nad Marmarským morom, zo smaragdových odleskov na benátskej lagúne, v údolí Hibernie, kde sa na brehoch pokojného jazera medzi čriedami bielych oviec rozkladá sedem rovnako bielych kostolov, rozprával som mu, ako sú Pyrenejské Alpy stále pokryté jemným bielym nánosom, ktorý sa v lete roztopí do majestátnych vodopádov a tečie v riekach a potokoch po strmých svahoch. Rozprával som mu o soľných púšťach, ktoré sa rozkladajú na brehoch Apúlie, triasol sa, keď

som mu opisoval moria, po ktorých som sa nikdy neplavil, kde vyskakujú ryby veľké ako teľatá, také krotké, že ľudia na nich môžu jazdiť, opisoval som mu cestu svätého Brandana na Šťastné ostrovy, ako jedného dňa, presvedčený, že pristál pri pevnine uprostred mora, zostúpil na chrbát veľryby, čo je ryba veľká ako hora, schopná prehltnúť celú loď, ale musel som mu vysvetliť, čo sú lode – drevené ryby, ktoré brázdia vody a pohybujú bielymi krídlami. Spomenul som mu zázračné zvieratá, ktoré žijú u nás – jeleňa, ktorý má dva veľké parohy v tvare kríža, bociana, ktorý lieta z jednej krajiny do druhej, stará sa o svojich starých rodičov a na chrbte s nimi lieta po oblohe, lienku, čo sa podobá na malý hríbik, červený s čiernymi bodkami, jaštericu, ktorá je ako krokodíl, ale taká malá, že prejde popod dvere, kukučku, čo kladie svoje vajcia do cudzích hniezd, sovu s okrúhlymi očami, ktoré v noci svietia ako lampáše a ktorá sa živí olejom z kostolných lámp, ježka, zvieratko s pichľavým chrbtom, ktoré cicia kravské mlieko, ustricu, žijúcu v schránke, ktorá vyrába mŕtvu krásu nevýslovnej hodnoty, slávika, ktorý v noci bdie a spieva a obdivuje ruže, langustu, pancierovú obludu žiarivočervenej farby, ktorá uteká dozadu a skrýva sa pred lovcami, úhora, desivého vodného hada, mastného a chutného, čajku, ktorá poletuje nad vodami ako Anjel Pána, ale vydáva škreky ako démon, drozda, čierneho vtáka so žltým zobákom, ktorý hovorí ako my, sykofanta, ktorý hovorí to, čo mu prikázal jeho pán, labuť, ktorá vznešene brázdi vody jazier a v momente smrti spieva nádhernú pieseň, lasicu s vábnymi dievčenskými krivkami, orla, čo sa strmhlav vrhá na obeť a prináša ju rytierovi, ktorý ho vychoval. Predstavoval som si nádheru drahokamov, ktoré diakon nikdy nevidel – ani ja nie – purpurové a mliečne škvrny muranského skla, tmavofialové a biele žily niektorých egyptských kameňov, lesk mosadze, priesvitný kryštál, iskrivý diamant a potom som mu ospieval nádheru zlata, jemného kovu, ktorý sa dá tvarovať do tenkých lístkov, syčanie rozpálených čepelí, keď sa ponárajú do vody, aby sa vychladili, nepredstaviteľne krásne relikviáre v pokladniciach veľkých opátstiev, básnil som, aké sú vysoké a špicaté veže našich kostolov, aké sú vysoké a rovné stĺpy hypodrómu v Konštantínopole, aké knihy čítajú židia, posiate znakmi, čo vyzerajú ako hmyz, a aké zvuky vydávajú, keď ich čítajú, ako jeden veľký kresťanský kráľ dostal od kalifa železného kohúta, ktorý spieval len pri východe slnka, čo je to guľa, ktorá sa točí a

chŕli paru, ako podpaľujú Archimedove zrkadlá, aké je desivé vidieť v noci veterný mlyn, a potom som mu rozprával o grále, o rytieroch, ktorí ho ešte stále hľadajú v Bretónsku, o nás, ktorí ho znova odovzdáme jeho otcovi, len čo nájdeme nezvestného Zosima. Keď som videl, aký je očarený opisom týchto krás, ale smutný z toho, že ich nikdy neuvidí, pomyslel som si, že by bolo dobre porozprávať mu o utrpení Andronika so všetkými podrobnosťami, čo mi trvalo dlhšie ako samotné mučenie, aby som mu dokázal, že jeho utrpenie nie je také veľké. Rozprával som mu o masakre v Creme, o zajatcoch, ktorým odrezali ruku, ucho, nos, opísal som mu nevysvetliteľné choroby, v porovnaní s ktorými bola lepra menším zlom, opísal som mu ako hrôzu škrofulózu, ružu, tanec svätého Víta, oheň svätého Antónia, uštipnutie tarantulou, svrab, ktorý ťa núti škrabať si pokožku chrastu po chraste, strašný účinok uštipnutia vretenicou, umučenie svätej Agáty, ktorej odtrhli prsia, svätej Lucie, ktorej vypichli oči, svätého Sebastiána prebodnutého šípmi, svätého Štefana s lebkou rozbitou kameňmi, svätého Vavrinca upečeného na ražni na miernom ohni a vymyslel som si mnohých ďalších svätých a ďalšie krutosti, ako svätého Ursicina, ktorého rozpárali od konečníka po ústa, svätého Sarapiona stiahnutého z kože, svätého Mopsuestia, ktorého priviazali za ruky a za nohy k štyrom splašeným koňom a potom rozštvrtili, svätého Draconcia, ktorého prinútili prehltnúť vriacu smolu… Zdalo sa mi, že tieto hrôzy ho trochu potešili, potom som sa zľakol, či som to neprehnal, a vrátil som sa k opisovaniu ďalších krás sveta, lebo ich predstava bola častým útočiskom väzňa, ako pôvab parížskych dievčin, lenivá krása benátskych prostitútok, nepredstaviteľne svieža pleť cisárovnej, dievčenský smiech Colandriny, oči vzdialenej princeznej. Diakona to rozrušilo, chcel, aby som mu o tom rozprával znova, vypytoval sa, aké vlasy mala Melisenda, princezná z Tripolisu, zaujímalo ho, aké boli pery tých žiarivých krásavíc, ktoré ospievali rytieri z Brocelandie, vzrušovalo ho to väčšmi než svätý grál. Boh mi odpusť, ale myslím, že raz či dva razy mal erekciu a spoznal rozkoš vyronenia svojho semena. A ešte som sa mu usiloval ukázať, aký bohatý je svet na korenia omamných vôní, a pretože som ich nemal so sebou, usiloval som sa spomenúť si na mená tých, ktoré som poznal, aj na mená tých, ktoré som poznal len podľa názvu, lebo som si myslel, že mená sú vzrušujúce ako ich vône, a vymenúval som mu benzoín, kadidlo, nard, lícium,

živicu, škoricovník, santal, šafran, zázvor, kardamon, cibetu, vavrín, majorán, koriander, kôpor, dracénu, klinčeky, sezam, mak, muškátový orech, citrónovník, kurkumu a rascu. Diakon načúval na prahu delíria, dotýkal sa tváre, akoby jeho úbohý nos nemohol zniesť toľké vône, s plačom sa pýtal, čo mu až doteraz dávali jesť prekliati eunusi, pod zámienkou, že je chorý, mu dávali kozie mlieko a chlieb nadrobený v *burqu,* lebo hovorili, že pôsobí dobre na lepru, a tak trávil dni v omámení, takmer stále spal a v ústach mal stále tú istú chuť."

„Urýchľoval si jeho smrť, keď si vybičovával jeho zmysly. A uspokojoval si svoju záľubu v rozprávkach, bol si pyšný na svoje výmysly."

„Možno, ale na ten krátky čas, čo mu ostával, som ho urobil šťastným. A potom, ja ti rozprávam o našich rozhovoroch, akoby sa udiali v jediný deň, ale medzitým sa aj vo mne zapálil nový plamienok a žil som v stave ustavičného vytrženia, ktoré som chcel preniesť aj naňho a darovať mu v skrytej podobe časť svojho blaha. Stretol som Ipaziu."

32.

Baudolino stretne dámu s jednorožcom

„Najprv sa odohral príbeh o armáde oblúd, pán Niketas. Hrôza z Bielych Húnov zachvátila všetkých, lebo istý jednonožec, ktorý zablúdil až na najvzdialenejšiu hranicu provincie (tieto bytosti veľmi rady občas bežali bez cieľa, akoby ich vôľu ovládala ich neúnavná noha), sa vrátil a tvrdil, že ich videl. Boli v tvári žltí, mali dlhé fúzy a boli nízkej postavy. Jazdili na malých, ale veľmi rýchlych koňoch a vyzerali, akoby s nimi splývali v jedno. Prehánali sa po púšťach a stepiach a so sebou si niesli len koženú fľašu na mlieko a malý hlinený hrniec, v ktorom si varili jedlo, čo našli po ceste, ale vydržali jazdiť celé dni bez jedla a pitia. Zaútočili na kalifovu karavánu otrokov, odalisiek a tiav, ktorá sa utáborila v prepychových stanoch. Kalifovi bojovníci sa postavili proti Húnom, a boli to krásni muži ako obri, strašní na pohľad, ktorí zaútočili na ťavách, vyzbrojení zahnutými mečmi. Pri ich útoku sa Húni tvárili, že ustupujú, aby odvábili prenasledovateľov za sebou, potom sa postavili do kruhu, točili sa okolo nepriateľov a so strašnými výkrikmi všetkých pobili. Nato vtrhli do tábora a podrezali všetkých, čo to prežili – ženy, sluhov, všetkých, ešte aj deti – a nechali nažive len jediného svedka krviprelievania. Zapálili stany a pokračovali v divej jazde, nezastavili sa ani plieniť, čo svedčilo o tom, že vraždili len preto, aby sa rozšírila zvesť, že kade prejdú, nenechajú kameň na kameni, a pri ďalšom boji budú ich obete ochromené hrôzou. Možno jednonožec referoval pod vplyvom *burqu*, ktorým sa potúžil, ale kto mohol skontrolovať, či hovoril o tom, čo videl, alebo si vymýšľal? V Pndapetzime sa šíril strach, bolo ho cítiť vo vzduchu, v tichých hlasoch, ktoré rozširovali správu od úst k ústam, akoby ich Bieli Húni mohli počuť. Vtedy sa Básnik vážne zamyslel nad návrhom, ktorý mu dal Praxeas, aj keď bol

zahalený do jeho opitého blúznenia. Povedal mu, že Bieli Húni môžu prísť každú chvíľu a ako sa im postavia na odpor? Okrem pygmejov, ktorí vedeli narábať s lukom v boji proti žeriavom, jednonožci by bojovali holými rukami, pončovia by išli do útoku so vztýčeným údom a bezjazyčníkov by poslali do prieskumnej akcie ako vyzvedačov, aby porozprávali o tom, čo videli? A predsa zo zhromaždenia oblúd by mohli vytvoriť obávanú armádu, keby využili možnosti každej z nich. A ak to niekto mohol urobiť, tak to bol on, Básnik.“

„Ten, kto bol raz víťazným vojvodcom, môže ašpirovať na kráľovskú korunu. Aspoň u nás v Byzancii sa to viac ráz tak stalo.“

„Istotne to mal v pláne aj môj priateľ. Eunusi s tým hneď súhlasili. Podľa mňa, kým bol mier, Básnik so svojím vojskom nepredstavoval nijaké nebezpečenstvo, a keby došlo k vojne, mohol aspoň spomaliť vpád tých šialencov do mesta a dožičiť eunuchom viac času, aby prešli cez vrchy. A potom, armáda držala poddaných v poslušnosti, a to eunusi vždy chceli.“

Baudolino, ktorý nemal rád vojnu, požiadal, aby mohol zostať bokom. Ostatní však nie. Básnik bol toho názoru, že piati Alessandrijčania sa výborne hodia za kapitánov, lebo prežili obliehanie svojho mesta, a treba povedať, že aj porážku. Dôveroval i Ardzrounovi, ktorý mohol obludy naučiť stavať vojnové stroje. Nepohrdol Šalamúnom, lebo armáda, hovoril, musí mať niekoho, kto sa vyzná v medicíne, pretože, keď sa rúbe les, lietajú triesky. Nakoniec sa rozhodol, že aj Borone a Kyot, ktorých považoval za rojkov, mohli mať miesto v jeho pláne, lebo ako vzdelanci mohli viesť účty armády, starať sa o vozatajstvo a zabezpečovať posilu bojovníkov.

Básnik pozorne zvážil povahu a vlastnosti každej rasy. O Núbijčanoch a pygmejoch nebolo sporu, išlo len o to, v akej pozícii ich umiestniť v prípadnej vojne. Rýchlych jednonožcov mohli využiť ako útočné jazdecké oddiely, lebo sa vedeli rýchlo priblížiť k nepriateľovi, kĺzať sa pomedzi papradie a bleskovo sa vynoriť, takže si to tie žlté papule s dlhými fúzmi nemali čas uvedomiť. Stačilo ich vycvičiť, aby používali fúkačku alebo píšťalu, ako navrhol Ardzroun, ktorá sa dala ľahko zhotoviť, lebo v celej oblasti rástlo veľa trstiny. Možno Šalamún nájde medzi mnohými bylinami, čo tu rastú, jed, do ktorého namočia šípy, a nech zo seba nerobí svätuškára, lebo vojna je vojna. Šalamún

odpovedal, že jeho ľud v časoch obliehania Massady vyprášil gate Rimanom, lebo židia nie sú ľudia, ktorí prijímajú zauchá bez slova, ako si to mysleli pohania.

Dobre by mohli využiť obrov, nie na boj zdiaľky, lebo majú len jedno oko, ale na útok zblízka, do ktorého vyrazia z trávy hneď po útoku jednonožcov. Prevýšili by koníky Bielych Húnov, mohli by ich zraziť úderom do hlavy, chytiť ich holými rukami za hrivu, zatriasť nimi, zhodiť jazdcov zo sedla a doraziť ich kopancom, lebo ich noha čo do veľkosti dva razy prevyšovala nohu jednonožcov.

Neisté zostávalo uplatnenie bezhlavníkov, pončov a veľkoušníkov. Ardzroun navrhol, že tých posledných s ich ušami by mohli použiť na útoky z výšky. Ak sa vtáky udržujú vo vzduchu mávaním krídel, mohli by to robiť aj veľkoušníci s ušami, súhlasil Borone, lebo našťastie nimi nemávajú v prázdne. Veľkoušníci boli teda vyhradení na krízové situácie, keby Bieli Húni prekonali obranu a dostali sa do mesta. Veľkoušníci by na nich číhali vo svojich skalných brlohoch, zniesli by sa im na hlavy a mohli by ich podrezať, keby boli dobre vycvičení v používaní noža, aj keď len zo sopečného skla. Bezhlavníci neboli použiteľní ako hliadka, lebo ak chceli niečo vidieť, museli sa vykloniť celou hrudou, a to vo vojenskej terminológii znamená samovraždu. Ale keby boli vhodne rozmiestnení, ako útočný oddiel by neboli najhorší, lebo Biely Hún je zvyknutý (predpokladá sa) mieriť na hlavu, a keď sa ocitne pred nepriateľom bez hlavy, aspoň na chvíľu zaváha. Práve tú chvíľu by mohli bezhlavníci využiť a skrčiť sa pod koňmi s kamennými sekerami.

Najslabším miestom Básnikovej vojenskej stratégie boli pončovia, lebo vari možno poslať do boja mužov s penismi na bruchu, ktorí prvý náraz dostanú práve tam a zostanú skrútení na zemi od bolesti? Mohli by ich však využiť ako hliadky, lebo sa ukázalo, že penis im slúžil ako tykadlá niektorého hmyzu a pri akejkoľvek zmene vetra alebo teploty sa vztýčil a začal vibrovať. Preto mohli plniť úlohu informátorov, ktorých vyšlú ako predvoj, a ak ich potom pobijú ako prvých, hovoril Básnik, vojna je vojna, niet v nej miesta pre kresťanský súcit.

Bezjazyčníkov chceli od začiatku ponechať ich osudu, lebo boli takí nedisciplinovaní, že vojvodcovi mohli spôsobiť viac problémov ako nepriateľ. Potom padlo rozhodnutie, že pod

šľahmi býkovca by mohli pracovať v tyle, pomáhať mladším eunuchom a Šalamúnovi s ranenými a upokojovať ženy a deti všetkých rás a dávať pozor, aby nevystrčili hlavy zo svojich dier.

Gavagai na prvej porade menoval aj neviditeľných satyrov a Básnik predpokladal, že by mohli útočiť rohami a dupať ako kozy svojimi rozdvojenými kopytami, ale na každú otázku o týchto bytostiach dostal vyhýbavú odpoveď. Žijú na hore za jazerom (ktorým?) a nikto ich nikdy nevidel. Formálne sú podriadení kňazovi, ale sú celkom samostatní, neudržujú nijaké styky s ostatnými, čiže je to, akoby neboli. Počkať, hovoril Básnik, predovšetkým možno majú skrútené rohy so špicom otočeným dovnútra alebo von, a keby chceli zaútočiť, museli by byť horeznačky so všetkými štyrmi vo vzduchu. Žarty bokom, nemôžeme viesť vojnu s kozami.

„Aj s kozami možno bojovať," povedal Ardzroun. Porozprával im o veľkom vojvodcovi, ktorý priviazal fakle k rohom kôz a potom ich v noci vyhnal celé tisíce na rovinu, odkiaľ prichádzali nepriatelia, a tí uverili, že obrancovia majú obrovskú armádu. Keby mali poruke kozy so šiestimi rohmi, účinok by bol veľkolepý. „Ak by nepriatelia prišli v noci," skepticky poznamenal Básnik. Napokon, nech Ardzroun pripraví mnoho kôz a mnoho faklí, lebo nikdy nevedno.

Na základe týchto zásad, neznámych Vegeciovi a Frontinovi, rozbehli cvičenie. Rovina bola zaľudnená jednonožcami, ktorí sa cvičili vo fúkaní cez celkom novučké píšťaly, Porcelli nadával zakaždým, keď minuli cieľ, a keďže bral do úst nadarmo meno Krista, ktorý bol pre týchto odpadlíkov len adoptívnym synom, aspoň sa nedopúšťal hriechu. Colandrino si zobral na starosť naučiť veľkoušníkov lietať, čo nikdy predtým nerobili, ale zdalo sa, že pánbožko ich stvoril práve nato. Prechádzať sa po ulici Pndaptezimu bolo ťažké, lebo keď to človek najmenej očakával, padol mu veľkoušník na hlavu, ale všetci sa zmierili s tým, že sa pripravujú na vojnu, a nikto sa nesťažoval. Najšťastnejší zo všetkých boli veľkoušníci, natoľko užasnutí objavovaním svojich neslýchaných cností, že aj ženy a deti sa chceli zúčastniť na podujatí, a Básnik im to s radosťou dovolil.

Scaccabarozzi cvičil obrov, ako zajať kone, ale jediné kone boli tie, ktoré patrili mudrcom, a po dvoch či troch cvičeniach hrozilo, že otrčia kopytá, preto sa uskromnil so somármi. Bolo to dokonca lepšie, lebo somáre kopali a híkali, preto bolo ťažšie chytiť ich za krk ako cválajúceho koňa, a obri sa postupne

vypracovali na majstrov v tomto umení. Museli sa však naučiť aj bežať s ohnutým chrbtom medzi papradím, aby ich nepriatelia hneď nezbadali, a mnohí z nich sa sťažovali, lebo po každom cvičení ich boleli kríže.

Boidi cvičil pygmejov, lebo Biely Hún nie je žeriav a treba mu mieriť medzi oči. Básnik pripravoval Núbijčanov, ktorí netúžili po ničom inom, ako zomrieť v boji. Šalamún vymýšľal jedovaté odvary, do ktorých zakaždým namočil nejaký hrot, no len raz sa mu podarilo na pár minút uspať králika a druhý raz naučiť sliepku lietať. Na tom nezáleží, hovoril Básnik, Biely Hún, ktorý na okamih zaspí alebo začne mávať rukami, je hneď mŕtvy Hún, len tak ďalej.

Cuttica sa trápil s bezhlavníkmi a učil ich plaziť sa pod koňom a rozrezať mu brucho sekerou, ale skúšať to namiesto koni so somármi bolo nemožné. O pončov, ktorí patrili k službám a vozatajstvu, sa starali Borone a Kyot.

Baudolino informoval diakona o tom, čo sa deje, a mladík pookrial. Prikázal, aby ho s dovolením eunuchov vyviedli na vonkajšie schody, a z výšky pozoroval cvičiace oddiely. Povedal, že sa chce naučiť vysadnúť na koňa, aby mohol viesť svojich poddaných, ale hneď zatým omdlel, možno preto, lebo sa príliš rozrušil a eunusi ho odniesli naspäť aj s trónom.

Bolo to v tých dňoch, keď sa Baudolino pýtal trochu zo zvedavosti a trochu z nudy, kde by mohli žiť neviditeľní satyrovia. Spytoval sa to všetkých, dokonca aj jedného z pončov, ktorých jazyk sa mu nikdy nepodarilo dešifrovať. Odpovedal mu: *„Prug frest frinss sorgdmand strochdt drhds pag brlelang gravot chavygny rusth pkalhdrcg,“* čo neznamenalo veľa. Dokonca aj Gavagai odpovedal vyhýbavo. Tam, povedal, a ukázal prstom na modravé pohorie na západe, za ktorým sa vypínali vzdialené hory, ale nikto ta nikdy nešiel, lebo satyrovia nemajú radi votrelcov. „Ako myslia satyrovia?“ pýtal sa Baudolino a Gavagai odpovedal, že myslia najhoršie zo všetkých, lebo sú presvedčení, že dedičný hriech neexistuje. Ľudia sa nestali smrteľnými, lebo sa dopustili dedičného hriechu, ale boli by smrteľní, aj keby Adam nebol zjedol jablko. Preto nepotrebujeme spasenie a každý sa môže zachrániť sám vlastnou vôľou. Celý príbeh s Ježišom nám má slúžiť len ako príklad cnostného života a nič iné. „Takmer ako tvrdia Mohamedovi heretici, podľa ktorých bol Ježiš len prorok.“

Na otázku, prečo nikdy nikto nešiel k satyrom, Gavagai odpovedal, že na úpätí ich vrchov je les a jazero a všetci majú zakázané priblížiť sa k nemu, lebo tam žijú veľmi zlé ženy, všetko samé pohanky. Eunusi vraveli, že dobrý kresťan ta nesmie ísť, lebo by mohol podľahnúť ich čarom, preto sa ta nikto neodvážil. Ale potmehúd Gavagai tak dobre opisoval cestu, ktorá ta vedie, že na svojich prieskumných výpravách tam strčil svoj zvedavý nos buď on sám, alebo nejaký iný jednonožec.

Baudolino začal byť zvedavý. Vyčkal na nestrážený okamih, nasadol na koňa, za necelé dve hodiny preklusal cez rozľahlé kroviská a prišiel k lesu. Priviazal koňa k stromu a vnoril sa do sviežej a voňavej lesnej zelene. Potkýnal sa o korene, ktoré trčali zo zeme na každom kroku, vyhýbal sa obrovským hubám všetkých možných farieb, až konečne došiel na breh jazera, za ktorým sa dvíhali svahy pohoria satyrov. Slnko zapadalo, priezračné vody jazera sa sfarbovali do fialova a odrážali dlhé tiene mnohých cyprusov na brehu. Všade vládlo výsostné ticho, ani spev vtákov ho nenarúšal.

Kým Baudolino hĺbal na brehu tohto vodného zrkadla, z lesa vyšlo zviera, aké nikdy predtým nevidel, ale veľmi dobre ho poznal. Vyzeralo ako mladý koník, celý biely, a pružne a pôvabne sa pohybovalo. Na pekne formovanej hlave, presne nad čelom, malo jeden roh, tiež biely, špirálovito skrútený, zakončený ostrým špicom. Bol to jednorožec alebo ako hovorieval Baudolino, keď bol dieťa, jednorohý koník, mytologická bytosť z jeho detskej fantázie. Obdivoval ho so zatajeným dychom, keď spomedzi stromov za ním vyšla ženská postava.

Bytosť, ozbrojená kopijou, zahalená do dlhých šiat, pod ktorými sa pôvabne črtali malé pevné prsia, kráčala ladným krokom žirafy a jej rúcho sa zľahka dotýkalo trávy na brehu jazera, akoby sa vznášala nad zemou. Mala dlhé jemné plavé vlasy, ktoré jej siahali až po boky, a čistý profil ako vymodelovaný na prívesku zo slonoviny. Pokožku mala jemne ružovú a táto anjelská tvár bola obrátená k jazeru v nemej modlitbe. Jednorožec nežne poskakoval okolo nej a občas dvihol papuľku s malými rozochvenými nozdrami v očakávaní pohladenia.

Baudolino unesene hľadel.

* * *

„Pomysli si, pán Niketas, že od začiatku našej cesty som nevidel nijakú ženu hodnu tohto mena. Nevysvetľuj si to zle, nezmocnila sa ma túžba, ale skôr pocit tichého zbožňovania, nielen jej, ale aj zvieraťa, pokojného jazera, vrchov vo svetle zapadajúceho slnka. Cítil som sa ako v chráme.“

Baudolino sa pokúšal o nemožnú vec, slovami opísať svoje videnie.

„Vieš, sú chvíle, keď sa dokonalosť zjaví v ruke alebo v tvári, v odtieni mora, zaoblení vrchu, sú to chvíle, keď ti srdce zmeravie nad zázrakom krásy… Táto bytosť sa mi v tej vznešenej chvíli videla ako pôvabný vodný vták, niečo medzi volavkou a labuťou. Povedal som, že mala plavé vlasy, ale keď zľahka pohla hlavou, iskrili v nich beláskavé odlesky, inokedy sa v nich zažínal ohník. Pozoroval som jej prsia, jemné a nežné ako hruď holubice. Stal som sa čírym pohľadom. Videl som niečo starodávne, uvedomoval som si, že sa nepozerám na krásnu vec, ale na číru krásu ako svätú Božiu myšlienku. Vycítil som, že dokonalosť je niečo ľahučké a vzdušné, keď sa na ňu pozeráme prvý a posledný raz v živote. Hľadel som z diaľky na tú postavu a cítil som, že mi uniká, ako sa to stáva starším ľuďom, keď pozerajú na zreteľné znaky na pergamene, no len čo sa priblížia, rozplynú sa, a my vieme, že si nikdy neprečítame to tajomstvo, ktoré nám pergamen sľuboval – alebo ako v snách, keď sa nám zjaví niečo, po čom túžime, natiahneme ruku, zovrieme prsty v prázdne, a nechytíme nič.“

„Závidím ti to čaro.“

„Zmenil som sa na sochu, aby som ho nenarušil.“

33.

Baudolino stretáva Hypatiu

Čaro sa však skončilo. Keď si lesná bytosť, dievčina uvedomila Baudolinovu prítomnosť a obrátila sa k nemu. Ani trochu sa nezľakla, bola len prekvapená.

Povedala po grécky: „Ale kto si?“ Pretože Baudolino neodpovedal, smelo k nemu podišla, zblízka si ho prezerala, bez hanby a zloby, oči mala rovnako trblietavé ako vlasy. Jednorožec sa držal po jej boku, skláňal hlavu a svoju krásnu zbraň držal pripravenú na obranu svojej panej.

„Ty nie si z Pndapetzimu,“ povedala ešte, „nie si ani eunuch, ani obluda, ty si… človek!“ Ukázala, že spoznáva človeka, ako on spoznal jednorožca, lebo o ňom počul mnoho ráz hovoriť, hoci ho nikdy nevidel. „Si pekný, človek je pekný, môžem sa ťa dotknúť?“ Natiahla ruku a tenkými prstami mu pohladkala bradu a prešla po jazve na tvári, ako kedysi dávno Beatrice. „To bola rana, si jedným z tých ľudí, ktorí bojujú vo vojne? A to je čo?“

„Meč,“ odpovedal Baudolino, „ale používam ho na obranu proti šelmám, nie som bojovník. Volám sa Baudolino a prichádzam z krajiny, kde zapadá slnko, tam,“ a urobil neurčité gesto. Všimol si, že sa mu trasie ruka. „Kto si ty?“

„Som hypatia,“ povedala tónom, akoby ju pobavila taká naivná otázka, a keď sa usmiala, bola ešte krajšia. Potom si uvedomila, že hovorí s cudzincom, a dodala: „V tomto lese, tam za tými stromami, žijeme len my, hypatie. Nemáš zo mňa strach ako Pndapetzimčania?“ Tentoraz sa usmial Baudolino. Bála sa, či z nej nemá strach. „Prichádzaš často sem k jazeru?“ spýtal sa. „Len niekedy,“ odpovedala hypatia, „Matka si neželá, aby sme samy vychádzali von z lesa. Ale jazero je také krásne a Acacio ma chráni,“ a ukázala na jednorožca. Potom dodala s ustarosteným pohľadom: „Je neskoro. Nesmiem sa vzdialiť na

dlho. Nemala by som ani stretávať obyvateľov Pndapetzimu, ak prídu až sem. Ale ty nie si jedným z nich, ty si človek, a nikdy mi nikto nepovedal, že sa mám vyhýbať ľuďom.“

„Zajtra sa vrátim,“ dodal si odvahu Baudolino, „ale keď bude slnko vysoko na oblohe. Budeš tu?“

„Neviem,“ povedala hypatia nepokojne, „možno,“ A zmizla ako vánok medzi stromami.

V tú noc Baudolino nespal, aj tak – hovoril si – dosť sa už nasníval celý život o tom, čo ho práve stretlo. Nasledujúci deň napoludnie však vzal koňa a vrátil sa k jazeru.

Čakal až do večera, ale nikto neprišiel. Smutne sa vrátil domov a na okraji mesta natrafil na čatu jednonožcov, ktorí sa cvičili v použití píšťaly. Zbadal Gavagaia a povedal mu: „Pozri sa!“ Namieril trstinou do výšky, vyfúkol šíp a zasiahol vtáka, ktorý spadol neďaleko nich. „Ja byť veľký bojovník,“ povedal Gavagai, „ak príde Biely Hún, prepichnem ho skrz-naskrz!“ Baudolino mu povedal, výborne, a išiel hneď spať. V tú noc sa mu snívalo o stretnutí z predošlého dňa a ráno si povedal, že jeden sen nestačí na celý život.

Znova sa vrátil k jazeru. Zostal sedieť na brehu a počúval spev vtákov, ktoré velebili ráno, potom cikád v čase, keď zúri démon poludnia. Ale nebolo horúco, od stromov sa šíril príjemný svieži vzduch, a tak mu nepadlo zaťažko čakať pár hodín. Potom sa zjavila.

Sadla si k nemu a povedala mu, že sa vrátila, lebo sa chce dozvedieť viac o ľuďoch. Baudolino nevedel, odkiaľ začať, a tak jej opísal miesto, kde sa narodil, dianie na Fridrichovom dvore, čo sú to cisárstva a kráľovstvá, ako sa chodí na poľovačku so sokolom, čo je to mesto a ako sa stavia, tie isté veci, ktoré rozprával diakonovi, ale vyhol sa krutým a neviazaným príbehom. Uvedomil si, že sa dá vykresliť aj citlivý obraz ľudí. Hypatia ho počúvala a farba jej očí sa menila podľa toho, čo cítila.

„Ako dobre vieš rozprávať. Všetci ľudia rozprávajú také pekné príbehy ako ty?“ Nie, pripustil Baudolino, možno ich rozpráva viac a lepšie ako jeho blížni, ale sú medzi nimi aj básnici, ktorí vedia rozprávať ešte lepšie. A začal spievať jednu z Abdulových piesní. Hypatia nechápala slová v provensálčine, ale

očarila ju melódia, tak ako pred časom Abcházcov. Teraz boli jej oči zastreté závojom rosy.

„Povedz mi," spýtala sa a trochu sa začervenala, „s mužmi sú aj ich… ženy?" Povedala to, akoby vycítila, že Baudolinova pieseň bola určená žene. Akoby nie, odpovedal jej Baudolino, tak ako jednonožci sa spájajú s jednonožkyňami, tak sa aj muži spájajú so ženami, ináč by nemohli mať deti a tak je to, dodal, v celom vesmíre.

„To nie je pravda," povedala hypatia so smiechom, „hypatie sú len hypatie a neexistujú, ako by som to povedala… hypatiovia!" A opäť sa smiala na tej myšlienke. Baudolino rozmýšľal nad tým, čo treba urobiť, aby sa znova rozosmiala, lebo jej smiech bol tou najkrajšou hudbou, akú kedy počul. Chcel sa jej spýtať, ako sa rodia hypatie, ak neexistujú hypatiovia, ale bál sa poškvrniť jej nevinnosť. Ale posmelilo ho to, aby sa spýtal, čo sú hypatie.

„Ach," povedala nato, „je to dlhý príbeh, ja neviem tak dobre rozprávať ako ty. Začalo sa to tak, že pred tisíckami rokov v jednom krásnom a vzdialenom meste žila múdra a cnostná žena nazývaná Hypatia. Založila školu filozofie, ktorá sa vyznačuje láskou k múdrosti. Ale v tom meste žili aj zlí muži, ktorí sa volali kresťania, nebáli sa bohov, nenávideli filozofiu a zvlášť im prekážalo, že by pravdu mohla poznať práve žena. Jedného dňa chytili Hypatiu a za strašných múk ju usmrtili. Niektoré z jej najmladších žiačok ušetrili, možno preto, lebo ich považovali za hlúpe dievčatá, ktoré jej len slúžili. Podarilo sa im ujsť, ale kresťania už boli všade, a tak museli dlho putovať, kým prišli k tomuto jazeru mieru. Tu sa usilovali udržať to, čo sa naučili od svojej učiteľky, ale počuli ju hovoriť, keď boli ešte veľmi mladučké, neboli také múdre ako ona a nespomínali si celkom dobre na jej učenie. Preto sa rozhodli, že budú žiť samy, oddelené od sveta, a znova objavovať to, čo ich učila Hypatia. Boh zanechal tiene pravdy v hĺbke srdca každého z nás, musíme ich len nechať rozkvitnúť a rozžiariť vo svetle múdrosti, tak ako sa oddeľuje dužina plodu od šupky."

Čo to rozpráva táto hypatia, pýtal sa Baudolino. Veď ich boh, ak to nie je Boh kresťanov, musí byť falošný a klamlivý… Ale nezáležalo mu na tom, stačilo mu počuť ju hovoriť a bol pripravený zomrieť za jej pravdu.

„Povedz mi aspoň jedno," prerušil ju. „Vy ste hypatie v mene Hypatie, to chápem. Ale ako sa voláš ty?"

„Hypatia.“

„Nie, myslím teba, na rozdiel od inej hypatie… Myslím, ako ťa volajú tvoje družky?“

„Hypatia.“

„Ale keď sa dnes večer vrátiš na miesto, kde sa zdržujete, a stretneš hypatiu, ako sa pozdravíte?“

„Zaželám jej pekný večer. Tak sa to robí.“

„Áno, ale ak sa ja vrátim do Pndapetzimu a povedzme, že uvidím eunucha, povie mi: pekný večer, Baudolino. Ty povieš: pekný večer a… čo?“

„Ak chceš, môžem povedať pekný večer, Hypatia.“

„Vy sa všetky voláte Hypatia.“

„Samozrejme, všetky hypatie sa volajú Hypatia, ani jedna sa neodlišuje od ostatných, ináč by už nebola hypatia.“

„Ale ak ťa nejaká hypatia hľadá práve vtedy, keď tam nie si, a pýta sa inej hypatie, či videla tú hypatiu, čo chodí s jednorožcom, ktorý sa volá Acacio, ako to povie?“

„Tak, ako si to povedal ty, hľadá hypatiu, čo chodí s jednorožcom, ktorý sa volá Acacio.“

Keby mu tak bol odpovedal Gavagai, Baudolino by bol v pokušení vyfackať ho. Hypatiu však nie. Baudolino si predstavoval, aké by to bolo nádherné, byť na mieste, kde sa všetky hypatie volajú Hypatia.

„Trvalo mi to dosť veľa dní, pán Niketas, kým som pochopil, čo sú naozaj hypatie…“

„Takže ste sa ešte znova stretli.“

„Každý deň alebo takmer každý. Nemalo by ťa prekvapovať, že som nemohol vydržať bez toho, aby som ju videl a počúval, ale mňa prekvapovalo a napĺňalo nekonečnou pýchou, že aj ona bola šťastná, keď ma videla a počúvala. Bol som… stal som sa dieťaťom, ktoré hľadá matkin prsník, a keď nenachádza matku, plače, lebo má strach, že sa viac nevráti.“

„Stáva sa to aj psom, keď čakajú na pána. Ale záležitosť s hypatiami vo mne vzbudila zvedavosť. Pretože ty možno vieš, že Hypatia naozaj existovala, nie pred tisíckami rokov, ale pred ôsmimi storočiami a žila v Alexandrii v Egypte za vlády Teodozia a potom Arkadia. Traduje sa, že to bola naozaj veľmi múdra žena, vzdelaná vo filozofii, matematike a astronómii a muži jej viseli na perách. Keď naše sväté náboženstvo zvíťazilo na všetkých územiach ríše, ostali ešte niekoľkí rebeli, ktorí sa

usilovali udržať myslenie pohanských filozofov, ako božského Platóna, a nepopieram, že robili dobre, lebo zachovali aj pre nás kresťanov jeho vzdelanosť, ktorá by sa ináč stratila. Až kým sa neobjavil jeden z najväčších kresťanov svojich čias, ktorý sa potom stal svätcom katolíckej cirkvi. Cyril, muž pevnej viery, ale aj veľmi neústupný, považoval učenie Hypatie za namierené proti evanjeliu a nahuckal proti nej dav primitívnych a rozzúrených kresťanov, ktorí ani nevedeli, čo Hypatia káže, ale pod vplyvom Cyrila a iných ju považovali za klamárku a nemravnicu. Možno ju len ohovorili, aj keď je pravda, že ženy by sa nemali miešať do božských otázok. Skrátka, odvliekli ju do chrámu, vyzliekli donaha, zabili ju a zhanobili jej telo ostrými črepinami z rozbitých váz a potom jej mŕtvolu spálili na hranici… Šírili sa o nej mnohé legendy. Hovorilo sa, že bola prekrásna, ale zasvätila sa panenstvu. Raz sa do nej bláznivo zaľúbil mladý žiak a ona mu ukázala handru zakrvácanú menštruačnou krvou a povedala mu, že len to je predmetom jeho túžby, a nie krása ako celok… V skutočnosti nikto presne nevedel všetko, čo vyučovala. Stratili sa jej spisy, zabití boli aj tí, čo písmom zachytili jej myšlienky, mnohí sa usilovali zabudnúť, čo počuli. Všetko, čo o nej vieme, nám zanechali svätí otcovia, ktorí ju odsúdili, a pravdu povediac, ako kronikár a historik neverím príliš slovám, ktoré nepriateľ vloží do úst svojho nepriateľa.“

Ďalej sa stretávali a veľa sa rozprávali. Hypatia hovorila a Baudolino si želal, aby jej doktrína bola obšírna a nekonečná a mohol jej visieť na perách. Odpovedala na všetky Baudolinove otázky s neochvejnou nevinnosťou, ani sa len nezačervenala. Nič pre ňu nebolo také špinavé, aby bolo zakázané, všetko bolo priezračné.

Baudolino si konečne dovolil spýtať sa, ako sa celé storočia hypatie rozmnožujú. Odpovedala, že každú sezónu vyberie Matka niektoré z nich, ktoré majú plodiť, a odvedie ich k oplodňovačom. Hypatia bola v tomto bode neurčitá, pretože ich, prirodzene, nikdy nevidela, ale ani hypatie vybraté na obrad ich nikdy nezazreli. V noci ich zaviedli na isté miesto, vypili odvar, ktorý ich omámil a otupil, boli oplodnené, potom sa vrátili k spoločenstvu a ostatné hypatie opatrovali tie, čo zostali oplodnené, až do pôrodu. Ak plod ich útrob bol chlapec, vrátili ho oplodňovačom, ktorí ho vychovali tak, aby sa stal jedným z

nich, ak to bolo dievča, zostalo v spoločenstve a vyrastalo ako hypatia.

„Telesne sa spojiť," vravela Hypatia, „ako to robia zvieratá, ktoré nemajú dušu, je len spôsob, ako zopakovať omyl stvorenia. Hypatie, ktoré sú vyslané k oplodňovačom, sa podrobia tomuto poníženiu len preto, lebo musíme zachovať náš rod, aby sme očistili svet od toho omylu. Ktorá z nás pretrpela oplodnenie, nepamätá si nič z toho, čo by navždy narušilo našu apatiu, a podrobila sa tomu len v duchu sebaobetovania…"

„Čo je to apatia?"

„To, v čom každá hypatia žije a je šťastná."

„Prečo omyl stvorenia?"

„Ale Baudolino," povedala so smiechom a nevinným údivom, „zdá sa ti, že svet je dokonalý? Pozri sa na tento kvet, všimni si jemnosť stonky, pozri na to zvláštne pórovité oko, ktoré sa vyníma v jeho strede, pozri, aké sú jeho lupienky všetky rovnaké a trochu zakrivené, aby sa v nich zachytila ranná rosa ako v mušli, pozri, s akou radosťou sa ponúka tomu hmyzu, ktorý z neho saje nektár… Nie je krásny?"

„Je naozaj krásny. Ale nie je to krásne, že je krásny? Nie je práve toto zázrak Boží?"

„Baudolino, zajtra bude ten kvet mŕtvy, o dva dni z neho zostane len hniloba. Poď so mnou." Zaviedla ho do lesného porastu a ukázala mu hubu s červeným klobúčikom žíhaným žltými plameňmi.

„Je krásna?" spýtala sa.

„Je krásna."

„Je jedovatá. Kto z nej ochutná, zomrie. Zdá sa ti dokonalý výtvor, v ktorom sa skrýva smrť? Vieš, že aj ja budem jedného dňa mŕtva, aj zo mňa by bola hniloba, keby som nebola zasvätená Božiemu vykúpeniu?"

„Božie vykúpenie? Vysvetli mi…"

„Hádam nie si aj ty kresťan, Baudolino, ako obludy v Pndapetzime? Kresťania, ktorí zabili Hypatiu, verili v kruté božstvo, ktoré stvorilo svet a s ním aj smrť, utrpenie a bolesť duše, čo je ešte horšie ako fyzické utrpenie. Stvorené bytosti sú schopné nenávidieť, zabíjať, spôsobiť utrpenie svojím blížnym. Nemysli si, že by spravodlivý Boh zasvätil svoje deti takému trápeniu…"

„Ale tieto veci robia zlí ľudia a Boh ich za to trestá a zachraňuje dobrých."

„Prečo nás teda tento Boh stvoril, aby nás potom vystavil hrozbe zničenia?“

„Lebo najvyššie dobro je sloboda robiť zlo alebo dobro, a ak Boh chcel dať svojim deťom toto dobro, musel sa zmieriť s tým, že niektorí ho zneužijú.“

„Prečo hovoríš, že sloboda je dobro?“

„Pretože, ak ti ju vezmú, ak ťa dajú do reťazí, ak ťa nenechajú robiť to, po čom túžiš, trpíš, a tak je strata slobody zlom.“

„Môžeš obrátiť hlavu tak, že vidíš, čo je za tebou, ale môžeš ju otočiť úplne, aby si si videl chrbát? Môžeš vstúpiť do tohto jazera a zostať tam až do večera, ale môžeš byť pod vodou, a ani raz sa nevynoriť?“ vravela a smiala sa.

„Nie, lebo keby som sa pokúšal obrátiť hlavu dozadu, vykrútil by som si krk, a keby som zostal pod vodou, nemohol by som dýchať. Boh ma stvoril s týmito obmedzeniami, aby som si nemohol ublížiť.“

„Tak potvrdzuješ, že ťa zbavil niektorých slobôd pre tvoje dobro, však?“

„Vzal mi ich, aby som netrpel.“

„Prečo ti teda dal slobodu voliť medzi dobrom a zlom, a tým ťa vystavil nebezpečenstvu, že si vyslúžiš večný trest?“

„Pán Boh nám dal slobodu, lebo si myslel, že ju budeme využívať dobre. Ale potom došlo k vzbure anjelov a na svet sa dostalo zlo, lebo had pokúšal Evu, preto dnes všetci trpíme pre dedičný hriech. Nie je to vina Boha.“

„A kto stvoril vzpurných anjelov a hada?“

„Boh, isteže, ale predtým, než sa vzbúrili, boli dobrí, takí, akých ich stvoril.“

„Takže oni nestvorili zlo?“

„Nie, oni sa ho dopustili, ale existovalo už predtým ako možnosť vzbúriť sa proti Bohu.“

„Takže zlo stvoril Boh?“

„Hypatia, si ostrovtipná, citlivá, prezieravá, vieš, ako treba viesť *disputatio* oveľa lepšie ako ja, aj keď som študoval v Paríži, ale nehovor mi tieto veci o dobrom Pánu Bohu. On nemôže chcieť zlo!“

„Isteže nie, Boh, ktorý si želá zlo, by nebol Bohom.“

„A teda?“

„Tak teda Boh našiel zlo vedľa seba, hoci si ho neželal, ako temnú stránku seba samého.“

„Ale Boh je dokonalou bytosťou!“

„Isteže, Baudolino, Boh je najdokonalejší, ako môže byť, ale keby si vedel, aké je namáhavé byť dokonalý! Teraz, Baudolino, ti poviem, kto je Boh, alebo čo ním nie je.“

Naozaj sa ničoho nebála. Povedala: „Boh je Jediný a je taký dokonalý, že sa nepodobá na nijakú z vecí, ktoré sú, ani z vecí, ktoré nie sú. Nemôžeš ho opísať pomocou ľudskej inteligencie, akoby to bol niekto, kto sa zjaví, keď si zlý, alebo sa tebou zaoberá z dobroty, niekto, kto má ústa, uši, tvár, krídla alebo je duch, otec a syn ani sám osebe. O Jedinom nemôžeš povedať, že je alebo nie je, objíma všetko, ale nie je nič. Môžeš ho pomenovať len cez odlišnosti, lebo je zbytočné nazývať ho Dobro, Krása, Múdrosť, Láska, Sila, Spravodlivosť, bolo by to to isté, ako povedať Medveď, Pantera, Had, Drak alebo Grifón, lebo čokoľvek povieš, nikdy ho tým plne nevyjadríš. Boh nie je telo, nie je postava ani forma, nemá množstvo, kvalitu, tiaž alebo ľahkosť, nevidí, necíti, nepozná neporiadok a rozruch, nie je duša, inteligencia, predstavivosť, názor, myšlienka, slovo, číslo, poriadok, veľkosť, nie je rovnakosť ani nerovnakosť, nie je čas a nie je večnosť, je to vôľa bez cieľa, usiluj sa to pochopiť, Baudolino. Boh je lampáš bez plameňa, plameň bez ohňa, oheň, ktorý nehreje, tmavé svetlo, mlčanlivé dunenie, slepý blesk, jasná hmla, lúč vlastného tieňa, kruh, ktorý sa rozširuje aj sťahuje okolo vlastného stredu, osamelá mnohosť, je… je…“ Zaváhala, keď hľadala príklad, ktorý by oboch presvedčil, učiteľku i žiaka. „Je to priestor, ktorého niet, kde ty a ja sme tá istá vec ako dnes v tomto čase, ktorý neplynie.“

Ľahký rumenec sa jej chvel na lícach. Zmĺkla, zľaknutá tým nevhodným príkladom, ale ako možno považovať za nevhodný akýkoľvek výpočet zo zoznamu nevhodností? Baudolino cítil ten istý plameň, ktorý mu prenikal hruďou, ale bál sa jej rozpakov, celý zmeravel, ani sval na tvári sa mu nepohol, aby neprezradil záchvevy srdca, a s teologickou istotou sa spýtal: „A čo stvorenie? Je to zlé?“

Hypatii sa vrátila do tváre jej prirodzená ružová farba: „Vďaka svojej dokonalosti a štedrosti Jediný sa rozpína, šíri do čoraz rozľahlejších sfér svojej plnosti, je ako sviečka, obeť svetla, ktoré vydáva, čím väčšmi osvetľuje, tým väčšmi sa míňa. Presne takisto sa aj Boh roztápa v tieňoch seba samého, stáva sa davom božských posolstiev, eónmi, ktorí obsahujú veľa z jeho sily, ale v oveľa slabšej forme. Sú to mnohí bohovia, démoni,

archonti, tyrania, sily, iskry, hviezdy a tí, čo ich kresťania nazývajú anjeli alebo archanjeli… Ale neboli stvorení Jediným, sú jeho vyžarovaním.“

„Vyžarovaním?“

„Vidíš toho vtáka? Raz splodí iného vtáka z vajíčka, tak ako hypatia môže splodiť dieťa zo svojho brucha. Ale splodená bytosť, tak hypatia, ako aj vtáčik, žijú svojím vlastným životom, prežijú, aj keď matka zomrie. Teraz však rozmýšľaj o ohni. Oheň neplodí teplo, vyžaruje ho. Teplo je to isté ako oheň, ak zhasneš svetlo, prestane sa šíriť aj teplo. Tam, kde sa oheň rodí, je teplo silné a postupne slabne, ako sa plameň mení na dym. Tak je to aj s Bohom. Postupne, ako sa šíri ďaleko od svojho tmavého stredu, stráca silu, a keď ju stráca, stáva sa slizkou a hluchou hmotou ako beztvarý vosk, v ktorom sa rozpúšťa sviečka. Jediný by sa nechcel šíriť do takej diaľky, ale nemôže odolať svojmu nekonečnému vyžarovaniu a rozplývaniu.“

„A tento tvoj Boh nedokáže rozpustiť zlo, ktoré… ktoré sa tvorí navôkol?“

„Ach áno, mohol by. Jediný sa ustavične usiluje pohltiť tento dych, ktorý sa môže stať jedovatým, a za sedemdesiat ráz sedemtisíc rokov ustavične vyvrhoval svoje odpadky do prázdna. Život Boha bol pravidelným dýchaním, prudko dýchal bez námahy. Takto, počúvaj.“ Nadýchla sa, pričom sa jej rozochveli jemné nozdry, potom vydýchla ústami. „Jedného dňa sa mu nepodarilo udržať pod kontrolou jednu zo svojich stredných síl, ktorú nazývame demiurg, a čo je možno Sabatoth alebo Ildabaoth, falošný Boh kresťanov. Táto napodobenina Boha buď omylom, alebo z pýchy, či nevedomosti stvorila čas tam, kde predtým bola len večnosť. Čas je krívajúca večnosť, chápeš? A s časom stvoril aj oheň, ktorý dáva teplo, ale aj nebezpečenstvo, že všetko spáli, vodu, ktorá uhasí smäd, ale spôsobuje záplavy, zem, ktorá živí trávu, ale môže sa zosunúť a všetko zničiť, vzduch, ktorý dýchame, ale môže sa zmeniť na uragán… Všetko si pomýlil, úbohý demiurg. Stvoril slnko, ktoré dáva svetlo, ale môže vysušiť lúky, mesiac, ktorý nevie ovládnuť noc na viac ako niekoľko dní, potom sa stenčuje a zomiera, ostatné nebeské telesá, ktoré sú nádherné, ale môžu vyžarovať zlovestné vplyvy, a potom bytosti obdarené inteligenciou, ale neschopné pochopiť veľké tajomstvá, zvieratá, ktoré sú niekedy našimi priateľmi a inokedy nás ohrozujú, rastliny, ktoré nás živia, ale majú krátky život, nerasty bez života, bez duše, bez inteligencie, odsúdené na

to, aby nič nechápali. Demiurg bol ako dieťa, ktoré tvaruje hlinu a napodobňuje krásu jednorožca a vytvorí niečo, čo sa podobá na myš!“

„Svet je vlastne podľa teba Božou chorobou?“

„Ak si dokonalý, nemôžeš sa nerozdávať a nevyžarovať, ak sa rozdávaš, ochorieš. A potom, usiluj sa pochopiť Boha v jeho plnosti, je aj miestom aj ne-miestom, v ktorom sa rozplývajú protirečenia, nie?“

„Protirečenia?“

„Áno, cítime teplo a chlad, svetlo a tmu a všetky tie veci, ktoré sú v protiklade. Niekedy sa nám chlad nepáči a v porovnaní s teplom sa nám zdá zlý, ale niekedy je nám príliš teplo a túžime sa ochladiť. Podľa našej nálady, nášho rozmaru si myslíme, že jedno z protirečení je dobré a druhé zlé. V Bohu sa protirečenia skladajú do jedného celku a nachádzajú vzájomnú harmóniu. Ale keď sa Boh začne rozpínať, nedokáže udržať pod kontrolou rovnováhu protirečení, preto sa od seba odtrhnú a bojujú proti sebe. Demiurg stratil kontrolu nad protirečeniami a stvoril svet, kde bojuje ticho a hluk, áno a nie, dobro proti inému dobru. A to my považujeme za zlo.“

Keď sa Hypatia pre niečo nadchla, gestikulovala ako dievčatko, ktoré napodobňuje tvar myši, keď o nej hovorí, kreslí vo vzduchu vzdušné víry, keď hovorí o búrke.

„Hovoríš o omyle stvorenia, Hypatia, o zle, ale tak ako keby sa ťa to netýkalo, a žiješ v tomto lese, ako by bolo všetko také krásne ako ty.“

„Ale keď aj zlo k nám prichádza od Boha, určite bude niečo dobré aj na ňom. Počúvaj ma, lebo ty si človek, a ľudia nie sú zvyknutí rozmýšľať o všetkom, čo existuje, správnym spôsobom.“

„Vedel som, že aj ja rozmýšľam zle.“

„Nie, ty len myslíš. Nestačí len myslieť, to nie je správne. Teraz si skús predstaviť prameň, ktorý nemá nijaký začiatok a rozlieva sa do tisícich riek a nikdy nevyschne. Prameň zostane navždy pokojný, svieži a priezračný, zatiaľ čo rieky sa rozvetvujú rôznymi smermi, zanesú sa pieskom, zvierajú ich skaly a pridusene pokašliavajú a občas vysychajú. Rieky veľa trpia, vieš? A predsa, aj voda v riekach a v tých najšpinavších potokoch je tá istá voda a pochádza z toho istého prameňa ako v tomto jazere. Toto jazero trpí menej ako rieka, lebo vo svojej priezračnosti si lepšie spomína na prameň, z ktorého vzniklo,

rybník plný hmyzu trpí viac ako jazero aj ako potok. Ale všetky viac či menej trpia, lebo by sa chceli vrátiť, odkiaľ vyšli, a zabudli, ako sa to robí.“

Hypatia chytila Baudolina za ruku a obrátila ho k lesu. Pri tom pohybe sa jej hlava priblížila k nemu a on zacítil bylinkovú vôňu jej vlasov. „Pozri na ten strom. Od koreňov až po posledný list v ňom koluje život. Korene sa živia v zemi, kmeň mohutnie a prežije všetky ročné obdobia, ale konáre môžu uschnúť a polámať sa, listy vydržia len zopár mesiacov a potom odpadnú, púčiky prežijú niekoľko týždňov. Viac zla je v konároch ako v kmeni. Strom je len jeden, ale trpí, keď sa rozmnožuje, lebo vtedy sa oslabí.“

„Ale vetvy sú pekné, veď aj ty sa uchyľuješ do ich tieňa…“

„Vidíš, že aj ty sa môžeš stať múdrym, Baudolino? Keby strom nemal konáre, nemohli by sme tu sedieť a rozprávať sa o Bohu. Keby nebolo lesa, nikdy by sme sa neboli stretli, a to by bolo najhoršie zo všetkých ziel.“

Hovorila to, akoby to bola holá a prostá pravda, ale Baudolino cítil, akoby mu znova prenikol hruďou šíp, ale nemohol alebo nechcel ukázať svoje rozochvenie.

„Tak mi teda vysvetli, ako môžu byť mnohí ľudia dobrí, aspoň do istej miery, ak sú chorobou Jediného?“

„Vidíš, že aj ty sa môžeš stať múdrym, Baudolino? Povedal si do istej miery. Bez ohľadu na omyl, ktorý sa stal, čiastočka Jediného zostala v každom z nás, mysliacich bytostí, ale aj v každej zo všetkých ostatných bytostí, od zvierat po mŕtve telá. Všetko, čo nás obklopuje, je obývané bohmi, rastlinami, semenami, kvetmi, koreňmi, prameňmi, každý z nich síce trpí tým, že je nepodarenou napodobeninou Boha, ale netúži po ničom inom, ako sa s ním znova spojiť. Musíme nájsť súlad medzi protirečeniami, musíme pomôcť bohom, musíme oživiť tieto iskierky, spomienky na Jediného, ktoré ležia pochované v našich dušiach a vo veciach.“

Najmenej dva razy sa Hypatia preriekla, že je krásne byť s ním. Baudolina to posmelilo, aby sa znova vrátil.

Raz mu Hypatia vysvetlila, ako oživujú vo všetkých veciach božskú iskru, lebo odkazuje na niečo dokonalejšie, nie priamo na Boha, ale na menej vyčerpávajúce vyžarovanie. Zaviedla ho na miesto pri jazere, kde rástli slnečnice, a na vode sa rozvíjali lotosové kvety.

„Vidíš, čo robí heliotrop? Obracia sa za slnkom, hľadá ho, prosí ho a škoda, že nevieš zachytiť jeho šum vo vzduchu, keď vykonáva krúživý pohyb počas dňa. Uvedomil by si si, že spieva na slnku svoj hymnus. Teraz sa pozri na lotos. Otvára sa, keď vychádza slnko, celý sa ponúka napoludnie a zatvára sa, keď slnko zapadá. Chváli slnko tak, že otvára svoje lupienky, ako otvárame a zatvárame pery, keď sa modlíme. Tieto kvety žijú podľa slnka, a tak si udržiavajú časť jeho sily. Ak pôsobíš na kvet, pôsobíš na slnko, ak vieš pôsobiť na slnko, môžeš ovplyvniť jeho činnosť a zo slnka sa spojiť s niečím, čo žije v súlade so slnkom a je dokonalejšie ako slnko. Ale to sa nestáva len s kvetmi, ale aj s kameňmi a so zvieratami. V každom z nich prebýva malý boh, ktorý sa usiluje cez tie najsilnejšie z nich spojiť so spoločným pôvodom. My sa od detstva učíme praktizovať umenie, ktoré nám dovolí pôsobiť na tie najsilnejšie z nich a znova nadviazať pretrhnuté spojenie.“

„Čo to znamená?“

„Je to ľahké. Učíme sa krížiť medzi sebou kamene, rastliny, vône, dokonalé a božské, a formujeme… ako by som ti to povedala, vázy sympatie, v ktorých sa sústreďuje sila mnohých prvkov. Vieš, kvet, kameň, dokonca jednorožec majú božský charakter, ale samy osebe nedokážu vyvolať vyšších bohov. Naše mixtúry napodobňujú vďaka nášmu umeniu esenciu toho, čo chceme vyvolať, znásobujú silu každého prvku.“

„A čo sa deje potom, keď vyvoláte vyšších bohov?“

„To je len začiatok. Potom sa učíme byť sprostredkovateľkami medzi tým, čo je hore a čo je dolu, skúšame, či prúd, v ktorom sa boh rozširuje, sa môže vrátiť dozadu, len trochu, ale dokazujeme prírode, že je to možné. Našou najvyššou úlohou však nie je spojiť slnečnicu so slnkom, ale spojiť samy seba s pôvodcom všetkého. Tu sa začína askéza. Najprv sa učíme cnostne správať, nezabíjame živé bytosti, usilujeme sa rozširovať harmóniu na bytosti, ktoré sú okolo nás, a tak môžeme znova prebudiť skryté iskry. Vidíš tieto steblá trávy? Zožltli a skláňajú sa k zemi. Môžem sa ich dotknúť a ešte ich rozochvieť, aby cítili to, na čo už zabudli. Pozri, postupne sa im vráti sviežosť, akoby práve vyrástli zo zeme. Ale to ešte nestačí. Na oživenie stebla trávy stačí praktizovať prirodzené cnosti, dosiahnuť dokonalosť vzhľadu a zvuku, priamosť tela, pamäť a ľahkosť učiť sa, jemnosť spôsobov prostredníctvom častých kúpeľov, očistných procedúr, hymien a modlitieb.

Postupuje sa dopredu v pestovaní múdrosti, sily, miernosti a spravodlivosti a nakoniec sa dosiahnu očisťujúce cnosti. Skúšame oddeliť dušu od tela, učíme sa vzývať bohov, nie hovoriť o bohoch, ako to robili iní filozofi, ale pôsobiť na nich, spustiť dážď cez čarovnú guľu, rozmiestniť amulety proti zemetraseniu, skúšať božskú moc trojnožiek, oživovať sochy, aby sme získali orákulá, vzývať Asklépia, aby uzdravil chorých. Ale pritom si musíme dávať pozor, aby si nás neprisvojil nijaký boh, lebo v tom prípade stratíme vnútornú súdržnosť, rozrušíme sa a vzdialime sa od Boha. Treba sa to naučiť robiť v úplnom pokoji.“

Hypatia chytila Baudolina za ruku, a ten sa ani nepohol, aby neprerušil ten pocit blaha. „Baudolino, možno na teba pôsobím dojmom, že som pokročilá v askéze ako moje staršie sestry… Keby si však vedel, aká som ešte nedokonalá! Ešte stále sa mýlim, keď mám spojiť ružu s vyššou silou, ktorá je jej priateľkou… A potom, vidíš, ešte stále veľa hovorím, a to je znak toho, že nie som múdra, lebo cnosť sa získava v mlčaní. Ale hovorím, lebo si tu ty a treba ťa učiť, a ak učím slnečnicu, prečo by som neučila aj teba? Dosiahneme vyššie štádium dokonalosti, keď budeme vedieť byť spolu a nehovoriť, stačí, keď sa dotkneme, a ty to hneď pochopíš. Ako slnečnica.“ Mlčky hladkala slnečnicu. Potom bez slova začala hladkať Baudolinovi ruku a nakoniec povedala len: „Počuješ?“

Na druhý deň mu rozprávala o tichu, ktoré pestujú hypatie, hovorila, že aj on by sa to mal naučiť. „Treba vytvoriť absolútny pokoj. V úplnej samote sa postavíme zoči-voči tomu, čo si myslíme, čo si predstavujeme a čo cítime, a nájdeme mier a pokoj. Vtedy necítime ani zlosť, ani túžbu, ani bolesť, ani šťastie. Vyjdeme z nás samých, unesené úplnou samotou a hlbokým pokojom. Nebudeme pozerať na to, či sú veci pekné a dobré, budeme mimo samotnej krásy, mimo chóru cností, ako ten, kto vstúpil do skrytého kúta chrámu, nechal za sebou sochy bohov a nevidí už zobrazenie bohov, ale samotného Boha. Nemusíme vzývať sprostredkujúce mocnosti, prekonali sme ich v tom útulku, na tom nedostupnom a svätom mieste, dostali sme sa za rod bohov a hierarchiu eónov, všetky tieto veci sú uložené v nás ako spomienka na to, ako sme sa vyliečili z vlastnej choroby bytia. To bude koniec nášho vývoja, oslobodenie, rozviazanie každého zväzku, útek toho, kto je už Sám. V tomto návrate k

jednoduchosti neuvidíme už nič, iba ak slávu temna. S vyprázdnenou dušou a intelektom prekročíme hranice svojej mysle, v obdive tam spočinieme, akoby sme boli vychádzajúce slnko, so zavretými očami budeme obdivovať slnko bez svetla, staneme sa ohňom, temným ohňom v tme a po ohnivých cestách zavŕšime náš priechod. A práve v tej chvíli, keď vystúpime proti prúdu a ukážeme nielen nám samým, ale aj bohom a Bohu, že sa dá ísť proti prúdu, uzdravíme svet, zabijeme zlo, usmrtíme smrť, rozviažeme uzol, v ktorom sa zauzlili demiurgove prsty. My, Baudolino, sme predurčené uzdraviť Boha a práve nám bolo zverené spasenie. Cez našu extázu vrátime celé tvorstvo do srdca Jediného. Dáme Jedinému silu, aby sa mohol zhlboka nadýchnuť, čo mu umožní absorbovať do seba zlo, ktoré vydýchol.“

„Vy to urobíte, niektorá z vás to už urobila?“

„Chceme to dosiahnuť, všetky sa na to pripravujeme, celé storočia sa pripravujeme, aby sa to niektorej z nás podarilo. Od detstva sme sa naučili, že nie je nevyhnutné, aby sme všetky urobili tento zázrak. Stačí, ak jedného dňa, možno o ďalších tisíc rokov, jedna z nás, vyvolená, dosiahne fázu najvyššej dokonalosti, keď sa bude cítiť v súlade so svojím dávnym pôvodom, a zázrak bude zavŕšený. Keď dokážeme, že z mnohosti sveta, ktorý trpí, sa možno vrátiť k Jedinému, znova vrátime Bohu mier a dôveru, silu, aby sa obnovil zo seba samého, energiu, aby znova začal dýchať.“

Oči jej žiarili, pokožka akoby jej zvlhla, ruky sa jej takmer triasli, hlas znel zarmútene a zdalo sa, že prosí Baudolina, aby uveril tomu odhaleniu. Baudolino si pomyslel, že možno demiurg urobil mnoho chýb, ale stvoril túto bytosť a vďaka nej bol svet opojný a iskrivý, bez nedokonalosti.

Neodolal, odvážil sa chytiť ju za ruku a zľahka ju pobozkal. Trhla sebou, akoby spoznala celkom nový pocit. Najprv povedala: „Aj v tebe prebýva Boh.“ Potom si zakryla tvár rukami a Baudolino počul, ako si s údivom šepká: „Stratila som… Stratila som apatiu…“

Obrátila sa a bežala do lesa, bez slova, bez obzretia.

„Pán Niketas, v tej chvíli som si uvedomil, že milujem tak, ako som nikdy nemiloval, ale že opäť milujem ženu, ktorá mi nemôže patriť. O jednu som prišiel pre jej vznešený stav, druhú mi vzala prekliata smrť, teraz tá tretia mi nemôže patriť, lebo je zasvätená záchrane Boha. Odišiel som, vrátil som sa do mesta a

myslel som si, že už nikdy neprídem späť. Takmer som sa potešil, keď mi na druhý deň Praxeas povedal, že v očiach obyvateľov Pndapetzimu mám spomedzi mudrcov najväčšiu autoritu, teším sa dôvere diakona a práve mňa si diakon vybral, aby som velil armáde, ktorú Básnik tak dobre cvičil. Nemohol som odmietnuť toto vyznamenanie, roztržka v skupine mudrcov by zhoršila našu situáciu v očiach všetkých, ktorí sa s takým zaujatím venovali príprave vojny, takže som to prijal. Nemohol som ani sklamať jednonožcov, veľkoušníkov, bezhlavníkov a všetkých tých dobrých ľudí, ktorých som si úprimne obľúbil. Predovšetkým som si od tejto novej funkcie sľuboval, že mi pomôže zabudnúť na to, čo som opustil v lese. Za dva dni ma zahrnuli tisícom príkazov. Ale pracoval som roztržito, lebo ma trápilo, že Hypatia sa možno vrátila k jazeru, a keď ma nenašla, pomyslela si, že jej útek ma urazil a nechcem ju viac vidieť. Trápilo ma, že je možno sklamaná a nechce ma viac vidieť. Keby to bolo tak, vystopoval by som ju, išiel by som na koni na miesto, kde žijú hypatie a čo by som urobil, uniesol by som ju, narušil by som pokoj jej spoločenstva, poškvrnil by som jej nevinnosť tým, že by som jej prezradil to, čo nemala pochopiť, alebo nie, videl by som ju uchvátenú svojím poslaním, oslobodenú od pozemskej vášne, nekonečne malú? Ale nastala tá pravá chvíľa? Znova som prežíval každé jej slovo, každý pohyb. Dva razy použila ako príklad naše stretnutie, keď vysvetľovala, aký je Boh, ale možno to bol len jej detinský spôsob, celkom nevinný, akým mi chcela priblížiť to, čo hovorila. Dva razy sa ma dotkla, ale tak, ako sa dotkla slnečnice. Moje ústa na jej ruke ju rozochveli, vedel som to, ale bolo to prirodzené. Nijaké ľudské ústa sa jej nikdy nedotkli, bolo to pre ňu, ako potknúť sa o koreň a na chvíľu stratiť rovnováhu, na ktorú bola zvyknutá, chvíľa prešla a ona na ňu už nemyslela… Diskutoval som so svojimi druhmi o vojenských otázkach, musel som rozhodnúť, kam umiestniť Núbijčanov, a ani som si neuvedomoval, kde som. Musel som sa zbaviť tej úzkosti, musel som vedieť. Musel som vložiť svoj i jej život do rúk niekoho, kto by udržiaval naše spojenie. Gavagai mi mnoho ráz preukázal svoju oddanosť. Porozprával som sa s ním v tajnosti, musel mi mnoho ráz prisahať a povedal som mu čo najmenej, ale toľko, aby šiel k jazeru a čakal. Dobrý jednonožec bol naozaj šľachetný, bystrý a diskrétny. Veľmi sa ma nevypytoval, myslím, že pochopil veľa, dva dni po sebe sa vrátil po západe slnka a povedal mi, že nikoho nevidel, a zarmútilo ho,

keď som zbledol. Na tretí deň sa vrátil a na tvári mal jeden z tých úsmevov, ktoré vyzerali ako kosák mesiaca, a povedal mi, že keď čakal blažene rozvalený pod slnečníkom svojej nohy, tá bytosť prišla. Podišla k nemu s dôverou a nedočkavo, akoby čakala, že uvidí niekoho iného. S dojatím prijala môj odkaz („Ona vyzerať, že veľmi chce teba vidieť," povedal Gavagai s istou zlomyseľnosťou v hlase.) a odkázala mi, že sa vráti k jazeru každý deň, každý deň („Povedala to dva razy."). Možno, poznamenal Gavagai potmehúdsky, aj ona už dávno čakala na mudrcov. Musel som zostať v Pndapetzime ešte jeden deň, ale vybavoval som svoje povinnosti s nadšením, čím som prekvapil Básnika, ktorý vedel, že nemám veľký záujem o zbrane, a nadchol som armádu. Cítil som sa ako pán sveta, mohol som bez strachu čeliť stovkám Bielych Húnov. O dva dni som sa rozochvený vrátil na to osudné miesto."

34.

Baudolino spozná pravú lásku

„V tých dňoch čakania, pán Niketas, som spoznal protirečivé city. Spaľovala ma túžba vidieť ju, bál som sa, že ju viac neuvidím, predstavoval som si ju ako obeť tisícich nebezpečenstiev, pociťoval som všetko, čo prináša láska, len nie žiarlivosť.“

„Nepomyslel si, že práve vtedy ju mohla Matka poslať k oplodňovačom?“

„Táto pochybnosť sa ma nikdy nedotkla. Cítil som, že jej patrím, a možno som si myslel, že aj ona patrí mne natoľko, že by nedovolila, aby sa jej dotkol niekto iný. Dlho som o tom premýšľal a potom som sa presvedčil, že dokonalá láska nenecháva priestor na žiarlivosť. Žiarlivosť je podozrievanie, úzkosť a znevažovanie medzi milovaným a milovanou a svätý Ján povedal, že dokonalá láska vyháňa strach. Nepociťoval som žiarlivosť, ale každú minútu som sa usiloval vyvolať si jej tvár, no nedarilo sa mi to. Spomínal som si, čo som pociťoval pri pohľade na ňu, ale nevedel som si ju predstaviť. A predsa som pri našich stretnutiach nerobil nič iné, len uprene pozoroval jej tvár…“

„Čítal som, že sa to stáva tým, ktorí intenzívne milujú…“ povedal Niketas s rozpakmi človeka, ktorý možno nikdy nespoznal takú uchvacujúcu vášeň. „Nestalo sa ti to pri Beatrice a pri Colandrine?“

„Nie, nie tak, aby som preto trpel. Myslím, že pri Beatrice som si pestoval skôr čistú ideu lásky, ktorá nepotrebovala tvár, a potom, zdalo sa mi znesvätením predstavovať si telesné veci. Teraz, keď som spoznal Hypatiu, uvedomil som si, že pri Colandrine som nikdy nepociťoval vášeň, ale skôr radosť, nežnosť, silnú prítulnosť, akú by som pociťoval, nech mi Pán

Boh odpustí, k dcére alebo k mladšej sestre. Myslím, že sa to stáva všetkým zaľúbeným, ale v tých dňoch som bol presvedčený, že Hypatia je prvá žena, ktorú som naozaj miloval, a iste je to pravda aj dnes, a navždy. Neskôr som pochopil, že pravá láska sídli v srdci a tam nachádza pokoj, stráži si svoje vznešené tajomstvá a len zriedka zablúdi do predstavivosti. Preto si nevie spomenúť na telesnú podobu neprítomného milenca. Len smilná láska, ktorá nikdy neprenikne do hlbín srdca a živí sa len zmyselnými fantáziami, stavia pred nás obrazy telesnej podoby."

Niketas mlčal, len s námahou ovládal závisť.

Ich stretnutie bolo hanblivé a dojemné. Jej oči žiarili šťastím, ale hneď hanblivo sklopila pohľad. Sadli si na trávu. Acacio sa pokojne pásol pri nich. Kvety okolo nich voňali omamnejšie ako zvyčajne a Baudolino sa cítil, akoby si pery omočil v *burqu.* Neodvažoval sa prehovoriť, ale napokon sa odhodlal, lebo sa bál, že sa neovládne a naruší hlboké mlčanie príliš prudkým pohybom.

Teraz chápal, prečo sa hovorí, že naozaj zaľúbení pri svojom prvom rozhovore o láske zblednú, trasú sa a onemejú. A keďže láska ovláda sídlo tela aj duše, priťahuje všetky ich sily pri každom svojom poryve. A tak, keď naozajstní zaľúbenci prichádzajú na ľúbostnú schôdzku, láska nimi preniká, a akoby umŕtvila všetky telesné funkcie, tak fyzické, ako aj duševné. Preto jazyk odmieta hovoriť, oči vidieť, uši počuť a každý úd vypovedá službu. Keď sa láska usídli príliš hlboko v srdci, spôsobuje, že telo opustí sila a chátra. Ale potom srdce, ktoré pociťuje netrpezlivosť, takmer vyvrhne zo seba svoju vášeň a telu sa vrátia jeho funkcie. A vtedy zaľúbenec prehovorí.

„A tak," pokračoval Baudolino a nevysvetlil, čo pociťuje, „všetky tie krásne a strašné veci, ktoré si mi vyrozprávala, vám odovzdala Hypatia…"

„Ach nie," povedala ona, „vravela som ti, že naše pramatky museli ujsť a zabudli všetko, čo ich Hypatia naučila, okrem povinnosti poznania. Cez meditáciu sme postupne objavovali pravdu. Tisíce a tisíce rokov každá z nás rozmýšľala o svete, ktorý nás obkolesuje, a o tom, čo cíti vo svojej duši a naše sebauvedomenie sa každým dňom prehlbovalo, no dielo ešte nie je dokončené. Možnože v tom, čo som ti povedala, bolo niečo, čo moje družky ešte nepochopili a ja som to pochopila, keď som ti to vysvetľovala. Každá z nás sa stáva čoraz múdrejšou tým, že

učí svoje družky o tom, čo cíti, a učiac ich, sama sa učí. Keby si nebol so mnou, možno by som si neujasnila isté veci. Bol si mojím démonom, mojím dobrým duchom, Baudolino.“

„Všetky tvoje družky sú také jasné a výrečné ako ty, moja sladká Hypatia?“

„Ach nie, ja som z nich najhoršia. Často si ma doberajú, lebo neviem dobre vyjadriť, čo cítim. Musím ešte vyrásť, vieš? Ale v týchto dňoch som pociťovala hrdosť, akoby som mala tajomstvo, ktoré ostatné nepoznajú, a neviem prečo, ale radšej som si ho nechala pre seba. Nechápem celkom, čo sa so mnou deje, akoby… akoby som radšej rozprávala všetko tebe ako im. Myslíš, že je to zle, že som k nim neúprimná?“

„Si úprimná ku mne.“

„S tebou je to ľahké. Myslím, že tebe by som povedala všetko, čo mám na srdci. Aj keby som si nebola istá, či je to správne. Vieš, čo sa mi stalo, Baudolino, v týchto dňoch? Snívalo sa mi o tebe. Keď som sa ráno prebudila, pomyslela som si, že ma čaká pekný deň, lebo si sa mi zjavil vo sne. Inokedy som si myslela, že ma čaká škaredý deň, lebo som ťa nevidela. Zvláštne je to, že sa smejeme, keď sme spokojní, a plačeme, keď trpíme, a mne sa teraz stáva, že sa smejem aj plačem naraz. Nie som chorá? Ale je to krásna choroba. Je správne milovať svoju chorobu?“

„Ty si moja učiteľka, moja sladká priateľka,“ usmieval sa Baudolino, „mňa sa nepýtaj, lebo ja trpím tou istou chorobou ako ty.“

Hypatia natiahla ruku a znova mu ňou prešla po jazve. „Ty si určite dobrý, Baudolino, lebo sa mi páči dotýkať sa ťa, rovnako, ako keď sa dotýkam Acacia. Dotkni sa ma aj ty, možno sa ti podarí prebudiť nejakú iskru, ktorá je ešte vo mne a o ktorej neviem.“

„Nie, moja sladká láska, bojím sa, že ti ublížim.“

„Dotkni sa ma tu za uchom. Áno, tak, ešte… Možno prostredníctvom teba dokážem vzývať Boha. Niekde by si mal mať znak, ktorý ťa spája s niečím iným…“

Rukami mu zablúdila pod šaty, prstami prechádzala pomedzi chlpy na jeho hrudi. Priblížila sa k nemu a ovoňala ho. „Si plný trávy, dobrej trávy,“ povedala. Potom ešte povedala: „Aký si krásny tam pod šatami, si mäkký ako mladé zviera. Ty si mladý? Nechápem vek u ľudí. Si mladý?“

„Som mladý, milovaná, ešte len teraz sa začínam rodiť.“

Prudko jej hladkal vlasy, ona mu založila ruky za zátylok, potom sa ho krátko dotýkala jazykom na tvári, lízala ho, akoby bol kozľa, potom sa smiala a pozerala mu zblízka do očí a vravela, že vonia soľou. Baudolino nikdy nebol svätý, pritisol ju k sebe a perami hľadal jej pery. Vystrašene a prekvapene si vzdychla, pokúsila sa odtiahnuť, no potom sa podvolila. Jej ústa voňali rybou, marhuľami a jazykom sa zľahka dotýkala jeho jazyka, ktorý spoznávala po prvý raz.

Baudolino ju odtláčal, nie z cnosti, ale aby sa oslobodil zo šiat, ona uvidela jeho úd, dotkla sa ho prstami, cítila, že je živý, a povedala, že ho chce. Samozrejme, že nevedela, ako a prečo ho chce, ale akási sila lesov alebo prameňov jej vnukla, čo má robiť. Baudolino ju znova pokrýval bozkami, perami skĺzol na jej krk, potom na plecia, kým pomaly spúšťal jej šaty, objavil jej prsia, zaboril do nich tvár a rukami jej ďalej posúval šaty pozdĺž bokov, cítil malé napäté brucho, nahmatal pupok, skôr než čakal, zacítil páperie, ktoré zahaľovalo jej najvyššie dobro. Hypatia šepkala a volala ho môj eón, môj tyran, moja priepasť, moja ogdoade, môj plerom…

Baudolino strčil ruky pod šaty, ktoré ju ešte zahaľovali, a cítil, že páperie, ktoré naznačovalo ohanbie, bolo čoraz hustejšie, pokrývalo jej začiatok nôh, vnútornú časť stehien a pokračovalo k zadku…

„Pán Niketas, strhol som jej šaty a uvidel som to. Od brucha dole mala Hypatia podobu kozy a jej nohy sa končili dvoma kopytami slonovinovej farby. Zrazu som pochopil, že keď bola zahalená rúchom až po zem, nevyzerala, akoby kráčala po zemi, ale ľahko sa vznášala, takmer akoby sa nedotýkala zeme. A pochopil som, kto sú oplodňovači, sú to neviditeľní satyrovia s ľudskou hlavou a s parohami a s telom barana, satyrovia, ktorí celé storočia žijú v službách hypatií, nechávajú im dievčatá a vychovávajú chlapcov s rovnako strašnou tvárou ako oni a dievčatá pripomínajú egyptský pôvab krásnej Hypatie, tej dávnej a jej prvých zverenkýň.“

„Aká hrôza!“ zvolal Niketas.

„Hrôza? Nie, v prvej chvíli som nepocítil hrôzu. Prekvapenie, to áno, ale len na okamih. Potom som sa rozhodol, moje telo rozhodlo za moju dušu, alebo moja duša za moje telo, že to, čo vidím a čoho sa dotýkam, je prekrásne, lebo toto je Hypatia, a aj jej zvieracia podstata je pôvabná, jemné a kučeravé chĺpky bolo

to najvzrušujúcejšie, po čom som kedy túžil, voňala machom, jej nohy, predtým schované, boli vymodelované rukou umelca a ja som miloval, chcel túto bytosť voňavú ako les, a miloval by som Hypatiu, aj keby mala podobu chiméry, mangusty, zmije rohatej.“

A tak došlo k spojeniu Hypatie a Baudolina, ktoré trvalo až do západu slnka, a keď boli unavení, vystreli sa na trávu jeden vedľa druhého, hladkali sa a oslovovali sa nežnými menami a zabudli na všetko okolo seba.

Hypatia vravela: „Moja duša vzbĺkla ako plameň… zdá sa mi, že som hviezdnatou oblohou…“ Neprestávala skúmať telo milovaného: „Aký si pekný, Baudolino. Ale aj vy ľudia ste obludy,“ zistila. „Máš dlhé a biele nohy bez kožušiny a chodidlá veľké ako jednonožci! Ale aj tak si krásny, vlastne, ešte väčšmi…“ On jej mlčky bozkával oči.

„Aj vaše ženy majú také dlhé nohy ako muži?“ vypytovala sa zvedavo. „Skúsil si… extázu aj so ženou s takými dlhými nohami ako máš ty?“

„Lebo som nevedel, že si na svete ty, láska moja.“

„Nechcem, aby si sa ešte niekedy pozeral na nohy ľudských žien.“ Mlčky jej bozkával kopytá.

Stmievalo sa a museli sa rozlúčiť. „Myslím,“ zašepkala Hypatia a zľahka sa dotkla jeho perí, „že nepoviem nič svojim družkám. Možno by to nepochopili, lebo nevedia, že je aj tento spôsob, ako sa vzniesť do výšky. Zajtra sa stretneme, láska moja. Počuješ? Volám ťa tak, ako ma oslovuješ ty. Čakám ťa.“

„Prešlo niekoľko mesiacov, najnežnejších a najčistejších v mojom živote. Prichádzal som za ňou každý deň, a keď som nemohol, verný Gavagai nám robil sprostredkovateľa. Dúfal som, že Húni nikdy neprídu a že čakanie v Pndapetzime sa predĺži až do mojej smrti a ešte aj potom. Cítil som sa, akoby som zvíťazil nad smrťou.“

Až jedného dňa po mnohých mesiacoch, keď sa mu s nadšením odovzdala ako vždy, len čo sa uspokojili, Hypatia povedala Baudolinovi: „Stala sa so mnou jedna vec. Viem, čo to je, lebo som počula, čo hovorili moje družky, keď sa vrátili po noci s oplodňovačom. Myslím, že mám v bruchu dieťa.“

V prvej chvíli zaliala Baudolina nevýslovná radosť a bozkával jej to brucho požehnané Bohom alebo archontmi,

nezáležalo na tom kým. Potom si začal robiť starosti. Hypatia nebude môcť utajiť svoj stav pred spoločenstvom. Čo urobí?

„Poviem Matke pravdu," rozhodla sa. „Pochopí to. Niekto alebo niečo chcelo, aby to, čo ostatné robia s oplodňovačmi, som urobila s tebou. Bolo to správne podľa dobrej podstaty prírody. Nebude mi to môcť vyčítať."

„Ale deväť mesiacov ťa bude strážiť spoločenstvo a potom nebudem môcť vidieť bytosť, ktorá sa narodí!"

„Ešte dlho sem budem prichádzať. Potrvá dlho, kým budem mať veľké brucho a všetci si to všimnú. Neuvidíme sa len posledné mesiace, keď poviem všetko Matke. Ak to bude chlapec, odovzdajú ti ho, ak dievča, nepatrí ti. Tak si to žiada príroda."

„Tak si to žiada ten chruňo tvoj demiurg a tie polovičné kozy, s ktorými žiješ!" kričal Baudolino celý bez seba. „Dieťa je aj moje, či už chlapec, alebo dievča!"

„Aký si pekný, Baudolino, keď sa nazlostíš, aj keď by sme sa nikdy nemali zlostiť," povedala Hypatia a pobozkala ho na nos.

„Ale uvedomuješ si, že po pôrode ti už nikdy nedovolia prísť za mnou, tak ako tvojim družkám, ktoré nikdy nevideli svojich oplodňovačov? Nie je to tak, že podľa vás si to tak žiada príroda?"

Len vtedy si to uvedomila a rozplakala sa malými vzlykmi, ako keď sa milovali, s hlavou opretou o hruď svojho muža a stískala mu ruky, kým on cítil jej prsia, ktoré sa chveli. Baudolino ju pohladkal, zašepkal jej nežné slová do ucha a potom jej navrhol to jediné, čo sa mu zdalo správne, aby s ním Hypatia ušla. Na jej vystrašený pohľad odpovedal, že tým nijako nezradí spoločenstvo. Jednoducho bola vyznamenaná iným privilégiom, a tak aj jej povinnosť je iná. On ju zavedie do ďalekej ríše a ona mu tam vytvorí novú kolóniu hypatií, postará sa, aby sa čo najviac zúročilo semeno ich pramatky, prenesie inam jej odkaz, ibaže on bude žiť po jej boku a nájde novú kolóniu oplodňovačov, podobných človeku, akým bude pravdepodobne ich plod. Útekom nikomu neublížiš, vravel jej, vlastne budeš šíriť dobro…

„Požiadam Matku o dovolenie."

„Počkaj, ešte neviem, akú povahu má táto Matka. Dovoľ, aby som si to rozmyslel, pôjdeme k nej spolu, dokážem ju presvedčiť, dožič mi pár dní, nech vymyslím správny spôsob."

„Láska moja, nechcem, aby sme sa rozlúčili," vzlykala teraz Hypatia. „Urobím, čo chceš, stanem sa ľudskou ženou, pôjdem s tebou do toho nového mesta, ktoré si spomínal, budem sa správať ako kresťania, vyhlásim, že Boh mal mŕtveho syna na kríži. Ak tu nebudeš ty, nechcem byť viac hypatiou!"

„Upokoj sa, láska. Uvidíš, že nájdem riešenie. Urobil som svätca z Karola Veľkého, našiel som mudrcov od Východu, budem si vedieť ubrániť svoju nevestu!"

„Nevesta? Čo to je?"

„Potom ti to vysvetlím. Teraz choď, lebo je neskoro. Uvidíme sa zajtra."

„Nijaké zajtra už nebolo, pán Niketas. Keď som sa vrátil do Pndapetzimu, všetci mi bežali v ústrety, lebo ma celé hodiny hľadali. Už nebolo pochýb, blížili sa Bieli Húni, v diaľke na obzore bolo vidieť oblak prachu, ktorý vírili ich kone. Na okraj nížiny s papradím sa dostali pri prvých lúčoch svitania. Zostalo nám len pár hodín, aby sme pripravili obranu. Hneď som išiel za diakonom a oznámil som mu, že preberám velenie nad jeho poddanými. Príliš neskoro. Mesiace napätého čakania na boj, úsilie, ktoré vynaložil, aby sa udržal na nohách a zúčastnil sa na podujatí, možno aj nová miazga, ktorú som mu vlial do žíl svojím rozprávaním, urýchlili jeho koniec. Nebál som sa stáť pri ňom, keď naposledy vydýchol, stisol som mu ruku, keď sa so mnou lúčil a želal mi víťazstvo. Povedal mi, že keby som vyhral, mohol by som sa dostať do ríše jeho otca, preto ma prosí, aby som mu urobil poslednú službu. Len čo naposledy vydýchne, jeho dvaja zahalení služobníci pripravia jeho mŕtvolu, akoby bol kňaz, natrú jeho telo olejmi, vďaka ktorým sa odtlačí jeho obraz na plátno. Nech už bude odtlačok akokoľvek bledý, bude sa zdať jeho adoptívnemu otcovi krajší, ako bol on v skutočnosti. Vydýchol hneď zatým a dvaja služobníci urobili to, čo mali urobiť. Povedali, že bude trvať niekoľko hodín, kým sa diakonove črty odtlačia na plátno, potom ho skrútia a uložia do puzdra. Nesmelo mi navrhli, aby som oznámil eunuchom smrť diakona. Rozhodol som sa, že to neurobím. Diakon ma poveril velením, a len preto sa eunusi neodvážili neposlúchnuť ma. Potreboval som, aby aj oni spolupracovali pri obrane a pripravili v meste pomoc pre ranených. Keby sa hneď dozvedeli o diakonovej smrti, rozšírili by neblahú zvesť a pohrebné obrady by narušili bojového ducha. Boli takí nespoľahliví, že možno by

sa hneď chceli ujať najvyššej moci a rovnako by narušili Básnikov obranný plán. Ideme do vojny, povedal som si. Aj keď som bol vždy mužom mieru, teraz som bránil bytosť, ktorá sa mala narodiť.“

35.

Baudolino proti Bielym Húnom

Plán pripravovali celé mesiace a rátal aj s najmenšími podrobnosťami. Ak sa Básnik pri výcviku svojich oddielov ukázal ako dobrý kapitán, Baudolino v sebe objavil strategické nadanie. Hneď pri vstupe do mesta sa dvíhal jeden z vŕškov podobných kopám šľahačky, ktoré videli pri svojom príchode. Z neho bol výhľad na celú nížinu až po pohorie na jednej strane a za papraďovú húštinu. Odtiaľ Baudolino a Básnik riadili pohyby svojich bojovníkov. Vedľa nich zvlášť vycvičený vojenský oddiel zložený z jednonožcov, ktorých informoval Gavagai, zabezpečoval rýchlu výmenu správ medzi jednotlivými oddielmi.

PonČovia sa rozmiestnili na rovine, pripravení zachytiť svojím citlivým brušným výrastkom pohyby nepriateľa a podávať signály dymom.

Pred všetkými, takmer na hranici papraďovej nížiny, mali čakať jednonožci pod vedením Porcelliho, pripravení nečakane sa vynoriť pred narušiteľnú hraníc so svojimi fúkačkami a otrávenými šípmi. Keď jednonožci rozmetajú rady nepriateľov prvým útokom, za nimi nastúpia obri, ktorých ovládal Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, a pozabíjajú im kone. Ale až kým nedostanú príkaz do útoku, musia sa pohybovať po štyroch, pripomínal Básnik.

Ak sa časti nepriateľov podarí prekonať barikádu obrov, z jednej strany nížiny mal zaútočiť oddiel pygmejov, ktorý viedol Boidi, a z druhej bezhlavníci, ktorých viedol Cuttica. Bielych Húnov mal oblak šípov, vystrelených pygmejmi, zahnať na opačnú stranu v ústrety bezhlavníkom, a skôr než si ich všimnú v tráve, bezhlavníci mali prekĺznuť popod ich kone.

Nikto však nesmel priveľmi riskovať. Mali spôsobiť veľké straty nepriateľovi, ale držať pod kontrolou svoje straty.

Skutočným jadrom stratégie boli Núbijčania, ktorí mali čakať zoradení uprostred nížiny. Húni určite prekonajú prvé šarvátky, ale pred Núbijčanov sa dostanú v zmenšenom počte, ranení, a ich kone sa nebudú môcť vo vysokej tráve pohybovať veľmi rýchlo. Vtedy budú pripravení zasiahnuť bojoví obrezanci so svojimi smrtonosnými kyjmi a svojím legendárnym pohŕdaním nebezpečenstvom.

„V poriadku, uhryzni a ujdi," vravel Boidi, „naozajstným neprekonateľným zátarasom sú skvelí obrezanci."

„A vy," nariaďoval Básnik, „len čo Húni prejdú cez vás, musíte hneď zhromaždiť svojich ľudí a rozmiestniť ich v polkruhu dlhom aspoň pol míle. Keď sa nepriatelia uchýlia k tej svojej detskej hre, že predstierajú útek a potom obkľúčia prenasledovateľov, zovriete ich do svojich klepiet a oni vám pobežia rovno do náručia. Hlavne aby nikto z nich nezostal nažive. Porazený nepriateľ, ak prežije, skôr či neskôr zosnuje pomstu. Ak sa potom nejakému pozostalému podarí vyšmyknúť sa vám a Núbijčanom a zamieriť do mesta, tu sú pripravení veľkoušníci, ktorí na nich vzlietnu, a takému prekvapeniu nijaký nepriateľ neodolá."

Stratégia bola vypracovaná tak, aby nič nebolo ponechané na náhodu, a tak sa v noci kohorty zhromaždili v strede mesta a postupovali vo svetle prvých hviezd na rovinu, každý oddiel mal svojho kňaza a spieval vo svojom jazyku Pater Noster, čo pôsobilo majestátnym dojmom, aký nebýva ani v Ríme pri slávnostných procesiách:

Mael mio, kui vai o les zeal, aepseno lezai tio mita. Veze lezai tio tsaeleda.

O far obas, kel binol in süs, paisalidumöz nemola. Komömöd monargän ola.

Pat isel, ka bi ni sieloes. Nom al zi bi santed. Klol alzi komi.

O baderus moderus, ki du esso in seluma, fakdade sankadus hanominanda duus, adfenade ha rennanda duus.

Amy Pornio dan chin Orbnio viey, gnayjorhe sai lory, eyfodere sai bagalin, johre dai domion.

Hai coba ggia rild dad, ha babi io sgymta, ha salta io velca…

Ako poslední pochodovali bezhlavníci, kým Baudolino a Básnik sa trápili, prečo meškajú. Keď konečne prišli, každý niesol na pleciach slamenú kostru, priviazanú popod pazuchy, a na jej vrchole bola hlava vtáka. Ardzroun pyšne povedal, že je to jeho posledný vynález. Húni uvidia hlavu, budú mieriť na ňu a zatiaľ na nich bezhlavníci bezpečne bleskovo zaútočia. Baudolino povedal, že je to dobrá myšlienka, ale musia sa poponáhľať, lebo im zostalo len niekoľko hodín na to, aby obsadili svoje pozície. Bezhlavníci sa vôbec nezdali zmätení tým, že získali hlavu, naopak, pýšili sa ňou, akoby to bola helma vyzdobená perím.

Baudolino a Básnik s Ardzrounom vystúpili na výbežok, z ktorého mali veliť boju, a čakali na svitanie. Vyslali Gavagaia do prvej línie, aby im dodával správy o tom, čo sa deje. Skvelý jednonožec bežal na svoje bojové stanovište s výkrikmi: „Nech žijú najsvätejší mudrci, nech žije Pndapetzim!“

Pohorie na východe už osvetľovali prvé slnečné lúče, keď prúžok dymu, ktorý udržiavali usilovní pončovia, upozornil, že Húni sa vynárajú na obzore.

A naozaj, napredovali v dlhej čelnej línii, takže sa zdiaľky zdalo, akoby vôbec nepostupovali dopredu, ale vlnili sa alebo poskakovali nekonečne dlhý čas na mieste. Len z toho, že koňom vôbec nebolo vidieť nohy, ktoré im zakrývalo papradie, sa dalo usúdiť, že sa približovali. Mali už byť celkom blízko predných radov ukrytých jednonožcov a všetci očakávali, že každú chvíľu uvidia vynoriť sa týchto skvelých bojovníkov. Ale čas plynul, Húni postupovali vpred po pláni a bolo vidieť, že vpredu sa deje čosi zvláštne.

Húnov bolo už dobre vidieť, ale jednonožci neprejavovali nijaké známky života, keď sa zrazu predčasne zdvihli obri, vynorili sa z rastlinného porastu do výšky, nezaútočili však na nepriateľov, ale vrhli sa do trávy, a tam sa klbčili pravdepodobne s jednonožcami. Baudolino a Básnik z diaľky nemohli dobre zistiť, čo sa deje, ale vďaka odvážnemu Gavagaiovi, ktorý bleskovo robil spojku z jedného konca roviny na druhý, sa dalo krok po kroku zrekonštruovať fázy boja. Jednonožec má atavistický inštinkt, že len čo vyjde slnko, ľahne si a vystrie chodidlo nad hlavu. Tak urobili aj bojovníci z ich útočného

oddielu. Obri, hoci nie sú veľmi bystrí, si všimli, že niečo nie je v poriadku, a začali jednonožcov poháňať. Avšak podľa svojich heretických zvykov ich nazvali špinavými odpadlíkmi a Ariovými hovnami.

„Jednonožec dobrý a verný," zúfal si Gavagai, keď podával tieto správy, „je odvážny a nie je zbabelý, ale nemôže zniesť nadávky heretického povaľača, skús to pochopiť!" V krátkosti, došlo k rýchlej teologickej slovnej výmene, potom nasledoval rýchly preplesk holými rukami a obri dosť rýchlo vyhrali. Aleramo Scaccabarozzi, zvaný Pinďúr, sa pokúsil odvrátiť pozornosť svojich jednonohých od tejto nezdravej výmeny názorov, ale tí celkom stratili súdnosť a odrazili ho takými údermi, že odletel na desať metrov. Preto si neuvedomili, že Húni sú už pri nich, a nastala masakra. Padali jednonožci aj obri, aj keď obri sa pokúšali brániť tak, že schytili jednonožca za nohu a použili ho ako kyjak, ale márne. Porcelli a Scaccabarozzi sa vrhli do ruvačky, aby dodali oduševnenie svojim bojovníkom, ale obkolesili ich Húni. Skvele sa bránili a zvŕtali svojimi mečmi, ale čoskoro ich zasiahli stovky šípov.

Húni si kliesnili cestu, dupali po tráve pomedzi obete svojho krviprelievania. Boidi a Cuttica na dvoch bočných stanovištiach nechápali, čo sa deje, a musel k nim prísť Gavagai, aby predčasne vyrazili do boja bočné krídla bezhlavníkov a pygmejov. Na Húnov zaútočili z oboch strán, ale mali skvelý nápad. Ich predvoj sa poponáhľal cez rady padlých jednonožcov a obrov, zadný voj sa stiahol dozadu, a tak sa pygmejovia a bezhlavníci rútili oproti sebe. Pygmejovia, ktorí videli trčať z trávy hlavy vtákov a nevedeli nič o Ardzrounovom vynáleze, začali kričať: „Žeriavy, žeriavy!" Mysleli, že musia bojovať proti svojmu tisícročnému nepriateľovi, zabudli na Húnov a zasypali šípmi rady bezhlavníkov. Pygmejovia si mysleli, že je to zrada, bránili sa pred bezhlavníkmi a kričali: „Smrť heretikom!" Pygmejovia boli presvedčení, že ich bezhlavníci zradili, a keďže sa považovali za jediných strážcov pravej viery, keď počuli, že ich obviňujú z herézie, rozkričali sa: „Zabite fantaziastov!" Húni ostali na mieste a pokojne zabíjali svojich nepriateľov, kým oni sa vraždili medzi sebou. Gavagai priniesol správu, že videl Cutticu, ako sa pokúša sám zastaviť nepriateľov. Potom spadol premožený a ich kone ho vliekli za sebou.

Boidi, keď videl smrť priateľa, považoval oba oddiely za stratené, vyskočil na koňa a usiloval sa dostať k barikáde

Núbijčanov a prikázať, aby vyrazili vpred, ale papradie ho brzdilo v behu, rovnako ako spomaľovalo aj postup nepriateľov. Boidi s námahou došiel k Núbijčanom, postavil sa im za chrbát a prikázal, aby v jednotnom šíku postupovali proti Húnom. Ale len čo sa nešťastní obrezanci, túžiaci po krvi, ocitli v boji, poddali sa svojej vrodenej úchylke, čiže prirodzenej túžbe po utrpení. Pomysleli si, že nadišla chvíľa najvyššej obety a je lepšie, ak ju posúria. Jeden po druhom si kľakali na kolená so slovami: „Zabi ma, zabi ma!“ Húnom sa to zdalo neuveriteľné, vyťahovali svoje krátke, nabrúsené meče a stínali hlavy obrezancov, ktorí sa zhŕkli okolo nich, naťahovali krky a volali po očistnom kúpeli.

Boidi zdvihol päste k nebu a dal sa na útek k vŕškom, kam dobehol práve vo chvíli, keď rovina vzbĺkla ohňom.

Borone a Kyot, ktorých v meste upozornili na hroziace nebezpečenstvo, sa rozhodli využiť kozy, ktoré Ardzroun pripravoval pre svoj špekulantský plán, zbytočný za bieleho dňa. Prikázali bezjazyčníkom, aby prihnali na nížinu stovky zvierat s horiacimi rohami. Leto vyvrcholilo, tráva bola suchá a okamžite vzbĺkla. More trávy sa menilo na more plameňov. Možno si Borone a Kyot mysleli, že plamene sa nebudú ďalej šíriť alebo že zatlačia dozadu nepriateľskú jazdu, ale nerátali so smerom vetra. Istotne bol vietor na strane Húnov, lebo im stačilo len počkať, kým tráva dohorí, popol vychladne a otvorí sa im voľná cesta na víťazný vpád. Ale aspoň na hodinu zdržal ich postup. Húni však vedeli, že majú čas. Rozostavili sa na okraji požiaru, zdvihli luky k nebu a vystreľovali toľko šípov, padajúcich za barikádu, že zatemnili nebo, hoci ešte nevedeli, či ich nečakajú ďalší nepriatelia.

Jeden šíp spadol so svišťaním z výšky a zapichol sa do Ardzrounovho krku, ktorý sa zrútil na zem s priduseným vzlykom a z úst mu vytiekla krv. Usiloval sa zdvihnúť ruky ku krku a vytiahnuť šíp, a vtedy si všimol, že sa pokrývajú bielymi škvrnami. Baudolino a Básnik sa sklonili nad neho a zašepkali mu, že to isté sa deje aj s jeho tvárou. „Vidíš, že Šalamún mal pravdu,“ povedal Básnik, „existuje liek. Možno šípy Húnov sú napustené jedovatou látkou, ktorá je pre teba univerzálnym liekom a odstráni následok čiernych kameňov.“

„Čo na tom záleží, či umriem biely, alebo čierny,“ zachrapčal Ardzroun, ešte stále neistej farby, a skonal. Ale šípy dopadali čoraz hustejšie a naši priatelia sa museli poponáhľať opustiť vŕšok. Utekali k mestu a zdesený Básnik bedákal: „To je koniec,

prišiel som o kráľovstvo! Nemôžeme čakať silný odpor od veľkoušníkov. Zostáva nám len čas, ktorý nám dožičia plamene. Pozbierajme si veci a utečme. Cesta na západ je ešte voľná.“

Baudolino mal v tom momente len jedinú myšlienku. Húni vstúpia do Pndapetzimu, zničia ho, ale ich šialený beh sa tam nezastaví, dostanú sa až k jazeru a vtrhnú do lesa hypatií. Musí ich predbehnúť. Ale nemôže opustiť svojich priateľov, musí ich nájsť, pozbierať ich veci, zásoby, pripraviť sa na dlhý útek. „Gavagai, Gavagai!“ kričal a hneď mal svojho verného po boku. „Bež k jazeru, nájdi Hypatiu, neviem, ako to urobíš, ale nájdi ju, povedz jej, aby bola pripravená, prídem ju zachrániť!“

„Ja nevedieť, ako to urobiť, ale ja ju nájsť,“ povedal jednonožec a rozbehol sa preč.

Baudolino a Básnik vstúpili do mesta. Správa o porážke sa už rozšírila, ženy všetkých rás so svojimi malými v náručí bezcieľne behali po uliciach. Vydesení veľkoušníci, ktorí si mysleli, že vedia lietať, sa vrhali do prázdna. Ale boli vycvičení, aby zlietli dole, a nie aby poletovali po oblohe, a tak hneď padali na zem. Tí, čo sa zúfalo usilovali mávať ušami, aby sa udržali vo vzduchu, vyčerpaní padali a kaličili sa o skaly. Našli Colandrina, zúfalého pre neúspech svojho výcviku, Šalamúna, Boroneho a Kyota, ktorí sa pýtali na ostatných. „Sú mŕtvi, pokoj ich dušiam,“ povedal nahnevane Básnik. „Rýchlo, do ubytovne,“ kričal Baudolino, „a potom na západ!“

Prišli k svojmu domu a pozbierali všetko, čo mohli. Keď náhlivo vychádzali, oproti veži zbadali eunuchov, ktorí chodili hore-dolu a nakladali svoj majetok na mulice. Praxeas na nich nevraživo zaútočil: „Diakon je mŕtvy, a ty si to vedel,“ povedal Baudolinovi.

„Mŕtvy alebo živý, aj tak by si ušiel.“

„My odchádzame. Keď prídeme do priesmyku, zosunieme pôdu a cesta ku kňazovej ríši sa navždy uzavrie. Chcete ísť s nami? Musíte však pristať na našu dohodu.“

Baudolino sa ho ani nespýtal, na akú dohodu. „Čo ma je do tvojho nešťastného kňaza Jána,“ kričal, „mám celkom iné veci na starosti! Odchádzame, priatelia!“

Ostatní zostali zaskočení. Potom Borone a Kyot pripustili, že ich skutočným cieľom vždy bolo nájsť Zosima s grálom, a Zosim do kňazovej ríše určite nedošiel a už ani nikdy nedôjde. Colandrino a Boidi povedali, že s Baudolinom sem prišli a s ním aj odídu. Šalamún pripomenul, že jeho desať stratených kmeňov

môže byť tak z tejto, ako z druhej strany hôr, preto je preňho každý smer správny. Básnik nič nehovoril, zdalo sa, že zostal celkom bez vôle, museli vziať jeho koňa za uzdu a viesť ho.

Keď už boli na odchode, Baudolino zbadal, že k nim prichádza jeden z diakonových zahalených pobočníkov. Niesol puzdro: „Je to plátno s jeho odtlačkom," povedal. „Želal si, aby si ho mal ty. Dobre ho opatruj."

„Utečiete aj vy?"

Zahalený povedal: „Či už tu, alebo tam, ak nejaké tam existuje, pre nás je to to isté. Čaká nás osud nášho pána. Zostaneme tu a nakazíme Húnov malomocenstvom."

Len čo vyšli z mesta, Baudolinovi sa naskytol strašný pohľad. Pri modrých vŕškoch prebleskovali plamene. Časť Húnov sa už od rána pokúšala obísť bojisko, trvalo im to niekoľko hodín, ale dostali sa až k jazeru.

„Rýchlo," zvolal zúfalo Baudolino, „všetci k jazeru, cvalom!" Ostatní nechápali. „Prečo k jazeru, keď sú tam už Húni?" pýtal sa Boidi. „Skôr na juh, tam zostal jediný priechod."

„Robte, čo chcete, ja idem," kričal Baudolino bez seba.

„Zbláznil sa, nasledujme ho, nech si neublíži," prosil ostatných Colandrino.

Ale Baudolino ich už nechal ďaleko za sebou a s menom Hypatie na perách sa hnal v ústrety istej smrti.

Zastavil sa po polhodine divého cvalu, lebo zbadal postavu, ktorá sa k nemu rýchlo približovala. Bol to Gavagai.

„Ty buď pokojný," povedal Baudolinovi. „Ja som ju videl. Teraz je ona zachránená." Dobrá správa sa však mala veľmi rýchlo zmeniť na zdroj zúfalstva, lebo čo vlastne hovoril Gavagai. Satyrovia zišli zo svojich vŕškov a včas upozornili hypatie na nebezpečenstvo a odviedli ich za vŕšky, kde sa len oni vyznali a Húni sa ta nikdy nedostanú. Hypatia vyčkávala až do poslednej chvíle na správy od Baudolina, jej družky ju ťahali za ruky, lebo nechcela odísť, kým sa niečo nedozvie o jeho osude. Keď počula správu od Gavagaia, upokojila sa, usmievala sa so slzami v očiach a povedala mu, aby ho pozdravil. Rozochvene ho požiadala, aby mu odkázal, že má ujsť, lebo jeho život je v nebezpečenstve. Jej posledné slová, sprevádzané vzlykmi, boli, že ho miluje a už nikdy sa neuvidia.

Baudolino vyskočil na Gavagaia, či je blázon, že nemal dovoliť, aby Hypatia odišla do vrchov, lebo ju chcel zobrať so

sebou. Ale Gavagai mu povedal, že už bolo neskoro, a kým by ta Baudolino došiel, hypatie by už dávno boli preč, a navyše Húni tam už plienili. Potom prekonal úctu voči jednému z mudrcov, položil mu ruku na plece a zopakoval posledný odkaz Hypatie. Bola by naňho ešte počkala, ale jej prvoradou povinnosťou bolo chrániť ich dieťa. „Povedala, že ja budem mať stále so sebou svoje dieťa, ktoré mi pripomína Baudolina.“ Potom Gavagai pozrel na Baudolina: „Ty si urobiť dieťa s tou ženou?“

„Teba do toho nič nie je,“ nevďačne odvrkol Baudolino. Gavagai zmĺkol.

Baudolino ešte váhal, keď ho dostihli jeho druhovia. Uvedomil si, že im nemôže nič vysvetľovať, nič by nepochopili. Potom sa pokúsil presvedčiť sám seba. Všetko bolo také rozumné a správne. Les bol obsadeným územím, hypatie sa šťastne dostali na útesy, kde sa zachránili. Hypatia mala pravdu, keď obetovala svoju lásku k Baudolinovi láske k tomu, čo sa malo narodiť a čo jej dal on. Všetko bolo tak mučivo odôvodniteľné a nebolo iného východiska.

„Veď som to vedel, pán Niketas, že demiurg urobil všetko polovičato.“

36.

Baudolino a vták roh

„Úbohý, nešťastný Baudolino,“ povedal Niketas, tak hlboko dojatý, že zabudol vychutnávať prasačiu hlavu, uvarenú v slanej vode s cibuľou a cesnakom, ktorú Teofilatto skladoval celú zimu v malom súdku s morskou vodou. „Ďalšia rana. Zakaždým, keď si sa vášnivo nadchol pre niečo naozajstné, osud ti to vzal.“

„Od toho večera sme cválali tri dni a tri noci, nezastavili sme sa, nejedli sme a nepili. Potom som sa dozvedel, že moji priatelia robili zázraky, aby sme sa vyhli Húnom, ktorých sme mohli stretnúť hocikde. Ja som sa nechával viesť. Nasledoval som ich a myslel som na Hypatiu. Je to správne, vravel som si, že sa to tak skončilo. Mohol som ju naozaj zobrať so sebou? Bola by si zvykla na neznámy svet, ochudobnená o nevinnosť lesa, o dôvernú blízkosť svojich obradov, o spoločnosť svojich sestier? Bola by sa zriekla toho byť vyvolená, zasvätená vykúpeniu božstva? Bol by som z nej urobil otrokyňu, nešťastnicu. Nikdy som sa jej nespýtal, koľko má rokov, ale možno mohla byť dva razy mojou dcérou. Myslím, že keď som opustil Pndapetzim, mal som päťdesiatpäť rokov. Zdal som sa jej mladý a svieži, lebo som bol prvý muž, ktorého videla, ale pravda bola taká, že som stál na prahu staroby. Mohol som jej dať len veľmi málo a obrať ju o tak veľa. Usiloval som sa presvedčiť sám seba, že je to tak lepšie. Mohlo sa stať aj to, že by som bol býval navždy nešťastný. Keby som sa bol s tým uzmieril, možno by som bol našiel vnútorný pokoj.“

„Nemal si pokušenie vrátiť sa?“

„V každom okamihu, ktorý nasledoval po tých troch dňoch, keď som nevedel o sebe. Ale zablúdili sme. Cesta, po ktorej sme utekali, nebola tá istá, ktorou sme prišli, nekonečne veľa ráz sme zabočili a tri razy sme obišli ten istý vrch alebo to možno boli tri

rôzne vrchy, ale neboli sme schopní rozoznať to. Slnko nestačilo na to, aby sme sa zorientovali, a nemali sme už ani Ardzrouna a jeho mapu. Možno sme obišli celý ten veľký vrch, ktorý zaberá polovicu tabernákula, a dostali sme sa na druhú polovicu zeme. Potom sme zostali bez koní. Úbohé zvieratá nás sprevádzali od začiatku cesty a zostarli spolu s nami. Neuvedomili sme si to, lebo v Pndapetzime neboli iné kone, s ktorými by sme ich mohli porovnať. Posledné dni zúfalého úteku ich vysilili. Postupne nám pozomierali a bolo to pre nás takmer šťastie, lebo nás jeden po druhom opúšťali na miestach, kde nebolo jedlo, a tak sme jedli ich mäso, to málo, čo zostalo na ich vycivených kostrách. Pokračovali sme v ceste pešo, nohy sme mali samá rana a jediný, kto si nesťažoval, bol Gavagai, ktorý nikdy nepotreboval koňa a na svojom jedinom chodidle mal mozoľ na dva prsty hrubý. Naozaj sme jedli kobylky, a bez medu, na rozdiel od svätých otcov. Potom sme stratili Colandrina."

„Práve toho najmladšieho…"

„A najneskúsenejšieho spomedzi nás. Hľadal potravu medzi skalami, vložil ruku do strže a uštipol ho had. Posledným dychom sa so mnou rozlúčil a zašepkal mi, aby som bol verný spomienke na jeho milovanú sestru, moju milovanú manželku, aby zostala žiť aspoň v mojich spomienkach. Zabudol som na Colandrinu a pocítil som, že som zradil nielen Colandrinu, ale aj Colandrina."

„A potom?"

„Potom všetko zahalila tma. Pán Niketas, opustil som Pndapetzim, keď podľa mojich výpočtov bolo leto roku Pána 1197. Do Konštantínopola som prišiel v januári minulého roku. Medzi tým prešlo šesť a pol roka, ktoré pohltilo prázdno v mojej duši a možno prázdno na celom svete."

„Šesť rokov si blúdil v púšti?"

„Rok, možno dva, kto by si bol uvedomoval plynutie času? Mesiace po Colandrinovej smrti sme sa ocitli na úpätí pohoria a nevedeli sme, ako ho prejsť. Z dvanástich mužov, ktorí sa kedysi vydali na výpravu, sme zostali šiesti. Šesť mužov a jeden jednonožec. Otrhaní, vychudnutí, spálení slnkom, zostali nám len zbrane a vaky. Povedali sme si, že sme možno došli na koniec našej cesty a neostáva nám, len tam zomrieť. Zrazu sme zbadali, že sa k nám blíži oddiel mužov na koňoch. Boli prepychovo vyobliekaní, zbrane sa im leskli, mali ľudské telo a psiu hlavu."

„Boli to kynokefalovia. Tak predsa existujú!"

„Tak ako Boh na nebesiach. Vypytovali sa nás štekaním, my sme im nerozumeli, a ten, čo vyzeral ako ich vodca, sa usmial – možno to bol úsmev alebo zavrčanie, pri ktorom sa mu odhalili ostré tesáky. Dal príkaz svojim ľuďom a tí nás zviazali do radu jedného za druhým. Previedli nás cez vrch po chodníku, ktorý poznali len oni. Po niekoľkých hodinách chôdze sme zišli do údolia, ktoré zo všetkých strán obkolesovali ďalšie vysoké hory, a na jednej stálo mocné hradisko. Nad ním poletovali dravé vtáky, ktoré aj z diaľky vyzerali obrovské. Spomenul som si na to, čo nám kedysi dávno rozprával Abdul, a spoznal som Aladinov hrad."

Bolo to tak. Kynokefalovia previedli našich priateľov po strmých schodíkoch vytesaných do skaly až k tomu nedobytnému úkrytu a zaviedli ich do hradu, veľkého takmer ako celé mesto, kde pomedzi veže a opevnenie bolo vidieť visuté záhrady a spojovacie zákopy uzavreté pevnými mrežami. Odovzdali ich ďalším kynokefalom, vyzbrojeným bičmi. Keď prechádzali po chodbe, Baudolino zazrel cez okno nádvorie obkolesené vysokým múrom, kde trpeli mnohí mladíci v reťaziach, a spomenul si, ako Aladin pripravoval svojich zabijakov na páchanie zločinov, opájajúc ich zeleným medom. Zaviedli ich do prepychovej sály, kde na vyšívaných vankúšoch sedel starec, ktorý vyzeral ako storočný, s bielou bradou, čiernym obočím a ponurým pohľadom. Aladin, živý a mocný už pred polstoročím, keď uväznil Abdula, bol stále tam a vládol svojim otrokom.

Hľadel sa na nich pohŕdavo, očividne si uvedomoval, že títo nešťastníci sa nehodia medzi jeho mladých zabijakov. Vôbec neprehovoril. Znudene pokynul jednému zo svojich sluhov, čo znamenalo, robte si s nimi, čo chcete. Zaujal ho len jednonožec, ktorého zbadal za nimi. Kázal mu, aby kráčal, pokynul mu, aby nadvihol chodidlo nad hlavu a smial sa. Šiestich mužov odviedli preč a Gavagai zostal u Aladina.

Tak sa začalo dlhé väznenie Baudolina, Boroneho, Kyota, rabbiho Šalamúna, Boidiho a Básnika. Ustavične mali na nohách reťaze, ktoré sa končili kamennou guľou, robili ponižujúce práce, raz čistili dlaždice a steny, inokedy krútili lisy na olivy alebo kŕmili vtáky roh štvrtkami barana.

„Boli to," vysvetľoval Baudolino Niketovi, „lietajúce zvieratá veľké ako desať orlov dokopy, so zahnutým ostrým

zobákom, ktorým dokázali za krátku chvíľu vypitvať vola. Na nohách mali pazúry, ktoré vyzerali ako nosce na bojovej lodi. Nepokojne sa pohybovali vo veľkej klietke na veži, pripravené zaútočiť na každého, okrem eunucha, ktorý hovoril ich jazykom, staral sa o nich a pohyboval sa medzi nimi, akoby to boli kurčatá v kuríne. Len on jediný ich mohol vyslať ako Aladinových poslov. Jednému z nich založil na krk a na chrbát mohutné remene, ktoré mu prechádzali popod krídla, a na ne pripevnil prútený kôš alebo niečo iné, potom otvoril padaciu mrežu, dal príkaz, a takto vystrojený vták vyletel z veže a zmizol na oblohe. Videli sme ho, aj keď sa vrátil, eunuch mu otvoril a zložil z postroja vrece alebo kovový valec, v ktorom bol odkaz pre pána hradu.“

Inokedy väzni trávili dni zaháľaním, lebo nemali čo robiť, občas ich poverili, aby slúžili eunuchovi, ktorý roznášal zelený med mladíkom v reťaziach, a zhrozili sa, keď videli ich tváre spustošené snom, čo ich stravoval. Našich väzňov však nepustošil sen, ale mierna nuda, ktorú zaháňali tým, že si ustavične rozprávali príbehy z minulosti. Spomínali na Paríž, Alessandriu, veselý jarmok v Gallipole, pokojný pobyt u gymnosofistov. Rozprávali o kňazovom liste a Básnik, každý deň čoraz zachmúrenejší, opakoval diakonove slová, akoby ich bol počul: „Zožiera ma pochybnosť, či tá ríša naozaj existuje. Kto nám o nej v Pndaptezime hovoril? Eunusi. Ku komu sa vracali poslovia, ktorých vysielali ku kňazovi? K nim, k eunuchom. A poslovia naozaj odišli? Naozaj sa vrátili? Diakon nikdy nevidel svojho otca. Všetko, čo vieme, sme sa dozvedeli od eunuchov. Možno bolo všetko komplotom eunuchov, ktorí sa vysmievali z diakona, z nás až po posledného Núbijčana a jednonožca. Niekedy sa spytujem sám seba, či existovali aj Bieli Húni…“ Baudolino mu vravel, aby si spomenul na ich druhov, ktorí zahynuli v boji, ale Básnik krútil hlavou. Radšej chcel veriť tomu, že sa stal obeťou poblúznenia, než pripustiť, že bol porazený.

Potom sa vracali k dňu, keď zomrel Fridrich, a zakaždým si vymýšľali nové vysvetlenia, aby odôvodnili tú nevysvetliteľnú smrť. Bol to Zosim, je to jasné. Nie, Zosim ukradol grál, ale až potom, niekto iný, kto sa chcel zmocniť grálu, konal predtým.

Ardzroun? A kto o tom mohol vedieť? Niekto z ich mŕtvych druhov? Aká krutá myšlienka! Niekto z nich, čo prežili?

Nemáme dosť nešťastia, vravel Baudolino, že musíme ešte znášať aj útrapy vzájomného podozrievania?

„Kým sme putovali s cieľom nájsť kňazovu ríšu, netrápili nás nijaké pochybnosti, pomáhali sme si navzájom v duchu priateľstva. Teraz nás však zloba robila podráždenými, nemohli sme sa pozrieť jeden druhému do tváre a celé roky sme sa medzi sebou nenávideli. Ja som sa celkom uzavrel do seba. Myslel som na Hypatiu, ale nevedel som si spomenúť na jej tvár, spomínal som si len na radosť, ktorou ma napĺňala. V noci sa mi stávalo, že som nepokojne pohyboval rukami na páperí môjho ohanbia a sníval som o tom, že sa dotýkam jej rúna, ktoré voňalo machom. Mohol som sa vzrušiť, lebo ak duch v nude upadal, naše telá sa postupne zotavovali z následkov putovania. Na hrade nás živili celkom dobre, dostávali sme dva razy do dňa bohaté jedlo. Možno to bol spôsob, akým nás Aladin, ktorý nás nepripúšťal k tajomstvám svojho zeleného medu, držal spokojných. Naozaj sme sa vzchopili a ja som napriek tvrdej práci, ktorú sme vykonávali, začal tučnieť. Pozeral som sa na svoje vyčnievajúce brucho a hovoril som si: pekný si, Baudolino, sú všetci ľudia takí pekní ako ty? Potom som sa smial ako hlupák.“

Len Gavagaiove návštevy im prinášali chvíľky útechy. Ich skvelý priateľ sa stal Aladinovým dvorným šašom, zabával ho svojimi nepredvídateľnými pohybmi, poskytoval mu malé služby, preháňal sa cez sály a chodby a roznášal jeho odkazy, naučil sa saracénsky jazyk, mal úplnú slobodu. Prinášal svojim priateľom lahôdky z panskej kuchyne, informoval ich o dianí na hrade, o neľútostnom boji medzi eunuchmi o pánovu priazeň, o vražedných výpravách, na ktoré posielali mladíkov trpiacich halucináciami…

Jedného dňa dal Gavagai Baudolinovi zelený med, ale len veľmi málo, vravel, že ináč sa zruinuje ako tí zabijaci. Baudolino z neho trochu zjedol a prežil noc lásky s Hypatiou. Ale ku koncu sna Hypatia zmenila podobu, mala dlhé biele ušľachtilé nohy ako ľudská žena a koziu hlavu.

Gavagai upozornil priateľov, že ich zbrane a vaky zahodili do odpadovej šachty a že vie, ako ich nájde, ak sa chcú pokúsiť o útek. „Ale naozaj, Gavagai, myslíš, že jedného dňa by sme mohli utiecť?“ spytoval sa ho Baudolino. „Ja myslieť, že áno. Ja myslieť, že mnoho dobrých spôsobov utiecť. Ja sám musieť nájsť najlepší. Ale ty staneš tučný ako eunuch, a ak si tučný, zle

utekať. Ty musieť pohybovať ako ja, ty vyhodiť svoju nohu nad hlavu a byť oveľa pohyblivejší.“

Nohu nad hlavu si Baudolino nedal, ale pochopil, že nádej na útek, aj keď len slabá, mu pomôže znášať väzenie a nezblázniť sa, a tak sa naň pripravoval, pohyboval rukami, robil drepy desiatky a desiatky ráz, až kým nepadol vysilený na okrúhle brucho. Odporúčal to aj svojim priateľom a spolu s Básnikom napodobňovali boj, niekedy sa celé popoludnie pokúšali zhodiť jeden druhého na zem. S reťazou na nohe to nebolo ľahké, okrem toho stratili niekdajšiu pružnosť. A to nielen preto, že boli vo väzení. Mali už svoje roky. Ale pohyb im pomáhal.

Jediný, kto celkom zabudol na svoje telo, bol rabbi Šalamún. Jedol veľmi málo, bol príliš slabý a nemohol pracovať, takže priatelia pracovali aj zaňho. Nemal nijaký zvitok na čítanie ani nástroj na písanie. Celé hodiny opakoval meno Pána a zakaždým to bol iný zvuk. Stratil tých niekoľko zubov, čo mu ešte zostal, teraz mal holé ďasná, vpravo, aj vľavo. Jedol tak, že potravu len omieľal, a jeho reč sa zmenila na šušlanie. Presvedčil sa, že desať stratených kmeňov nemohlo zostať v ríši, ktorá bola napoly nestoriánska a napoly modloslužobnícka, čo by bolo ešte ako-tak znesiteľné, lebo aj podľa Júdejov tá dobrá žena Mária nemohla porodiť nijakého boha, ale modloslužobníci pridávali alebo uberali počet bohov, ako sa im zachcelo. Nie, vravel beznádejne, možno desať kmeňov prešlo cez ríšu, ale potom pokračovali v putovaní. My Júdejci stále hľadáme zasľúbenú zem niekde inde, a teraz ktovie kde sú, možno neďaleko tohto miesta, kde dožívam svoje dni, ale stratil som všetku nádej, že ich stretnem. Vydržme skúšky, ktoré na nás Svätý, nech je navždy pochválený, zosiela. Jób zakúsil ťažšie skúšky.

„Pominul sa na rozume, bolo to vidieť na prvý pohľad. A zdalo sa mi, že aj Kyot a Borone prišli o rozum, lebo sústavne fantazírovali o grále, ktorý našli, vlastne, mysleli si, že grál sa im sám ponúkol, a čím viac hovorili o jeho zázračných vlastnostiach, tým boli zázračnejšie, a tým viac snívali o tom, že im patrí. Básnik opakoval, nechajte ma, nech dostanem do rúk Zosima a stanem sa pánom sveta. Zabudnite na Zosima, vravel som im. Nedošiel ani do Pndapetzimu, možno zablúdil, jeho kostra sa obracia na prach na nejakom vyprahnutom mieste, jeho grál si vzali neveriaci nomádi a možno ho používajú na to, aby doň síkali. Mlč, mlč, hovoril mi Borone, celý bledý.“

„Ako sa vám podarilo vyslobodiť sa z toho pekla?“ spýtal sa Niketas.

„Jedného dňa nám Gavagai prišiel povedať, že našiel spôsob, ako ujsť. Úbohý Gavagai, aj on medzitým zostarol, nikdy som nevedel, ako dlho žije jednonožec, ale nebehal už ako blesk. Prichádzal ako hrmenie, trochu oneskorene, a na konci behu bol zadychčaný.“

Plán bol takýto: so zbraňou v ruke mali prekvapiť eunucha, ktorý strážil vtáky roh, prinútiť ho, aby ich osedlal ako zvyčajne, ale tak, aby remene, ktoré pridržiavali náklad boli priviazané na pás utečencov. Potom mal dať vtákom príkaz letieť až do Konštantínopola. Gavagai hovoril s eunuchom a dozvedel sa, že často posiela vtáky roh do toho mesta k jednému ich špiónovi, ktorý býva na vŕšku blízko Pery. Baudolino aj Gavagai rozumeli saracénskemu jazyku a mohli skontrolovať, či eunuch dá správny príkaz. Keď priletia do cieľa, vtáky pristanú samy. „Ako ja môcť, že som na to nemyslieť skôr?“ pýtal sa Gavagai a komicky sa päsťami mlátil po hlave.

„Áno,“ vravel Baudolino, „ale ako môžeme letieť s reťazou na nohe?“

„Ja nájsť pilník,“ ponúkol sa Gavagai.

V noci našiel Gavagai ich zbrane a vaky a doniesol ich do nocľaháreň. Meče a dýky boli zhrdzavené, priatelia ich celé noci čistili a brúsili tým, že ich treli o kamenné steny. Mali aj pilník. Nestál zaveľa a trvalo celé týždne, kým každý prepílil prstenec, ktorý im zvieral členky. Podarilo sa im to, potom prstenec priviazali povrazom k reťazi a vyzeralo to, že sa pohybujú po hrade rovnako spútaní ako zvyčajne. Zblízka bolo vidieť, že je to podvod, ale žili na hrade už toľko rokov, že si ich nikto nevšímal, a kynokefalovia ich považovali za domáce zvieratá.

Raz večer sa naši priatelia dozvedeli, že na druhý deň majú prevziať v kuchyni vrecia so skazeným mäsom a odniesť ich vtákom. Gavagai ich upozornil, že to je príležitosť, na ktorú čakajú.

Ráno išli zobrať vrecia, tvárili sa ľahostajne, vrátili sa aj s nimi do svojej nocľaháreň a strčili zbrane medzi mäso. Prišli ku klietkam, kde už bol Gavagai a zabával strážneho eunucha kotrmelcami. Ostatné už bolo ľahké, otvorili vrecia, vytiahli dýky, šesť z nich opreli strážcovi o hrdlo (Šalamún sa na nich pozeral, akoby sa ho nič z toho netýkalo) a Baudolino vysvetli

eunuchovi, čo má robiť. Zdalo sa, že niet dosť sediel, ale Básnik naznačil, že eunuchovi odreže uši, a eunuch, ktorému už odrezali všeličo, hneď ochotne spolupracoval. Sedem vtákov sa hodilo na to, aby udržali váhu siedmich mužov, presnejšie, šiestich mužov a jedného jednonožca. „Ja chcem mocnejšieho," povedal Básnik, „lebo ty," a ukázal na eunucha, „tu nemôžeš zostať, pretože by si vyvolal poplach, alebo by si privolal svoje zvieratá naspäť. K môjmu pásu pripevníš ďalšiu šnúru a na tej budeš visieť ty. Môj vták musí uniesť dvoch ľudí."

Baudolino to preložil, eunuch sa potešil, že ich má sprevádzať na koniec sveta, ale pýtal sa, čo sa potom s ním stane. Ubezpečili ho, že keď budú v Konštantínopole, môže ísť svojou cestou. „A poponáhľajme sa," rozkázal Básnik, „lebo smrad v klietke je neznesiteľný."

Trvalo však celú hodinu, kým všetko akurátne pripravili. Každý z nich sa dobre zavesil na svojho dravca a Básnik pripevnil k svojmu opasku remeň, ktorý mal držať eunucha. Jediný nepripútaný zostal Gavagai, ktorý strážil v rohu chodby, či niekto neprichádza narušiť ich plány.

Niekto sa blížil. Strážcovia si všimli, že väzni, ktorých poslali nakŕmiť vtáky, sa akosi dlho nevracajú. Z konca chodby prichádzala skupina kynokefalov, ktorí ustarostene štekali. „Ide psie hlavy!" kričal Gavagai. „Vy rýchlo odísť!"

„My rýchlo odísť, čerta rohatého," kričal Baudolino. „Poď, stihneme ti založiť sedlo!"

Nebola to pravda a Gavagai to pochopil. Keby ušiel aj on, kynokefalovia by došli ku klietke skôr, ako by eunuch stihol otvoriť mrežu a vypustiť vtáky. Kričal na ostatných, aby otvorili klietku a ušli. Do vriec s mäsom zastrčil aj svoju fúkačku. Vytiahol ju a posledné tri šípy, ktoré mu zostali. „Jednonožec zomrieť, ale zachovať vernosť najsvätejším mudrcom od Východu," povedal. Roztiahol sa na zemi, dvihol chodidlo nad hlavu, priložil fúkačku k ústam, fúkol a prvý kynokefalus padol mŕtvy. Kým sa ostatní stiahli, Gavagai ešte stihol odrovnať ďalších dvoch, potom zostal bez šípov. Držal fúkačku pri ústach, akoby chcel vyfúknuť ďalší šíp, aby zdržal útočníkov, ale oklamal ich len nakrátko. Obludy sa naňho vrhli a prebodli ho mečmi.

Medzitým Básnik trochu pritlačil dýku, ktorú držal pod bradou eunucha, a ten, keď uvidel krv, hneď pochopil, o čo ho žiadajú, a podarilo sa mu otvoriť mrežu, aj keď mu bránili v

pohyboch putá. Keď Básnik videl, že Gavagai podľahol, skríkol: „To je koniec, preč, preč!“ Eunuch dal príkaz vtákom roh, ktoré vyleteli von a vzniesli sa do výšky. Kynokefalovia práve v tej chvíli vstúpili do klietky, ale ich útok zdržali ostatné vtáky, ktoré rozzúril ten rozruch a začali ich ďobať zobákmi.

Všetci šiesti priatelia sa ocitli v nebi. „Dal správny príkaz letieť do Konštantínopola?“ spýtal sa hlasno Básnik Baudolina a Baudolino naznačil, že áno. „Tak ho už nepotrebujeme,“ povedal Básnik. Jediným pohybom dýky odrezal remene, ktoré držali eunucha, a ten sa zrútil do prázdna. „Poletíme lepšie,“ povedal Básnik. „Gavagai je pomstený.“

„Leteli sme, pán Niketas, vysoko ponad vyprahnuté nížiny zbrázdené dávno vyschnutými korytami riek, nad obrobenými poľami, jazerami, lesmi, pevne sme sa držali nôh vtákov, lebo sme sa báli, že nás sedlo neudrží. Neviem odhadnúť, ako dlho sme leteli, dlane sme mali samá rana. Pod nami ubiehali piesčité púšte, úrodné územia, lúky a vysoké vrchy. Leteli sme pod slnkom, ale v tieni tých obrovských krídel, ktoré mávali vo vzduchu nad našimi hlavami. Neviem, ako dlho sme leteli, prešla aj noc, leteli sme tak vysoko, kam sa ani anjeli nedostanú. Potom sme zbadali pod nami na pustej rovine desať oddielov – tak sa nám to videlo – ľudí (alebo to boli mravce?), ktoré kráčali vedľa seba ktovie kam. Rabbi Šalamún sa pustil do kriku, že sú to stratené kmene a že chce zísť k nim. Pokúšal sa prinútiť svojho vtáka, aby zostúpil, ťahal ho za nohy, aby riadil jeho let, ako keď sa ťahaním konopných lán naviguje plachetnica alebo kormidlo, ale vták sa rozzúril, vyslobodil sa z jeho zovretia a pokúšal sa ho pazúrmi zasiahnuť do hlavy. Šalamún, nebuď chumaj, to nie sú tvoji, to sú nejakí nomádi, ktorí idú ktovie kam! Zbytočná námaha. Šalamún zachvátený mystickým šialenstvom sa toľko metal, až sa vyšmykol zo sedla a spadol, vlastne nie, letel so široko roztiahnutými rukami, vznášal sa na oblohe ako anjel Najvyššieho, nech je navždy blahoslavená jeho svätosť, ale bol to anjel priťahovaný zasľúbenou zemou. Videli sme, ako sa zmenšoval, až sa stratil medzi mravcami tam dole.“

Prešlo dosť času a vtáky roh, verné rozkazu, ktorý dostali, sa priblížili ku Konštantínopolu. Bolo vidieť jeho kupoly, ako žiaria na slnku. Zostúpili tam, kde mali zostúpiť, a naši priatelia sa vyslobodili z remeňov. Istý človek, možno Aladinov donášač, im

prišiel v ústrety, prekvapený, že zostupujú toľkí poslovia. Básnik sa naňho usmial, vytiahol meč a zasiahol ho úderom naplocho. „Blahorečím ti v mene Aladina," povedal anjelským hlasom, kým špiceľ spadol ako podťatý. „Pšc, pšc!" urobil potom na vtáky. Zdalo sa, že pochopili tón hlasu, vzlietli a zmizli na obzore.

„Sme doma," povedal šťastne Boidi, hoci bol na tisíc míľ vzdialený od domova.

„Dúfajme, že tu niekde ešte budú naši priatelia Janovčania," poznamenal Baudolino. „Pohľadáme ich."

„Uvidíte, že sa nám ešte zídu naše hlavy Jána Krstiteľa," potešil sa Básnik, ktorý vyzeral, akoby zrazu omladol. „Vrátili sme sa medzi kresťanov. Stratili sme Pndapetzim, ale môžeme dobyť Konštantínopol."

„Nevedel," dodal Niketas so smutným úsmevom, „že iní kresťania ho práve dobýjali."

37.

Baudolino rozmnoží poklady Byzancie

„Len čo sme sa pokúsili prejsť cez Zlatý roh a vstúpiť do mesta, hneď sme pochopili, že sme sa ocitli v takej zvláštnej situácii, akú sme ešte nezažili. Nebolo to obliehané mesto, lebo nepriateľské lode síce kotvili v zátoke, ale nepriatelia sa ubytovali v Pere a mnohí sa prechádzali po meste. Nebolo to dobyté mesto, lebo vedľa votrelcov s krížmi na hrudi sa tu ponevierali aj cisárski ozbrojenci. Skrátka, križiaci boli v Konštantínopole, ale mesto im nepatrilo. A keď sme sa dostali k mojim priateľom Janovčanom, tým istým, u ktorých si býval aj ty, ani oni nevedeli dobre vysvetliť, čo sa vlastne stalo, ani čo sa pripravuje.“

„Ani my sme to nemohli pochopiť,“ povedal Niketas s rezignovaným povzdychom. „A predsa jedného dňa budem musieť napísať dejiny tohto obdobia. Po neúspešnej výprave na záchranu Jeruzalema, o ktorú sa pokúsil tvoj Fridrich a králi Francúzska a Anglicka, pokúsili sa o to znova pod vedením veľkých kniežat ako Baldovín z Flandier alebo Bonifác z Monferrata. Ale potrebovali flotilu a tú si dali postaviť u Benátčanov. Počul som ťa, ako si sa posmieval skúposti Janovčanov, ale v porovnaní s Benátčanmi sú Janovčania stelesnená šľachetnosť. Latinovia dostali svoje lode, ale nemali ich čím zaplatiť a benátsky dóža Dandolo (osud chcel, že aj on bol slepý, ale medzi mnohými slepými v tomto príbehu bol jediný, kto videl doďaleka) ich požiadal, aby vyrovnali svoj dlh tak, že ešte pred odchodom do Svätej zeme mu pomôžu dobyť Zadar. Pútnici súhlasili, a tak sa dopustili prvého zločinu, lebo s krížom na čele išli dobyť mesto pre Benátčanov. Medzitým Alexios, brat Isaakia Angela, ktorý zvrhol z trónu Andronika a

prevzal vládu, dal oslepiť svojho brata, poslal ho do vyhnanstva na morské pobrežie a vyhlásil sa za bazilea.“

„Janovčania mi o tom hneď porozprávali. Bol to zapletený príbeh, lebo Isaakiov brat sa stal Alexiom III., ale existoval aj iný Alexios, Issakiov syn, ktorému sa podarilo ujsť, išiel do Zadaru, ktorý bol teraz v rukách Benátčanov, a požiadal Latinov, aby mu pomohli znova získať trón jeho otca a za to im sľúbil pomoc pri dobýjaní Svätej zeme.“

„Ľahko sa sľubuje to, čo nemáme. Alexios III. však mohol pochopiť, v akom nebezpečenstve je jeho ríša. Ale aj keď mal ešte oči, bol zaslepený nedvižnosťou a korupciou, ktorou bol obklopený. Predstav si, že chcel dať postaviť ďalšie vojnové lode, ale strážcovia cisárskych lesov nedovolili vyrúbať viacej stromov. Pritom Michael Strifinus, hlavný veliteľ armády, predával plachty a stožiarové laná z lodí, aby naplnil svoju pokladnicu. Medzitým mladý Alexios pozdravil v Zadare cisára týchto národov a v júni minulého roku dorazili do Konštantínopola Latinovia a usídlili sa oproti mestu. Stodesať galér a sedemdesiat lodí, ktoré privážali tisíc ozbrojencov a tridsaťtisíc vojakov so štítmi na bokoch a zástavkami vlajúcimi vo vetre a koruhvami na prednej palube, preplávalo počas slávnostnej prehliadky cez Rameno svätého Juraja za hudby trúbok a bubnov, a naši stáli na hradbách a prizerali sa tomuto divadlu. Len niekoľkí hádzali kamene, ale skôr aby sa pobavili, než aby im uškodili. Iba keď Latinovia zakotvili presne oproti Pere, pochabý Alexios III. vyslal cisársku armádu. Ale aj to bola len slávnostná prehliadka a v Konštantínopole sa žilo ako v polospánku. Možno vieš, že vstup do Zlatého rohu uzatvárala hrubá reťaz, ktorá spájala jeden breh s druhým, ale naši ľudia ho slabo bránili. Križiaci roztrhli reťaz, vstúpili do prístavu a vylodili vojsko presne pred cisárskym palácom Blacherne. Naša armáda vyšla pod cisárovým velením za hradby, dámy sa z pevnostných násypov pozerali na to divadlo a vraveli, že naši vyzerajú ako anjeli v brnení, ktoré sa ligoce v slnečnej žiare. Až vtedy, keď sa cisár vzdal boja a vrátil sa do mesta, pochopili, že niečo nie je v poriadku. A ešte lepšie to pochopili o niekoľko dní neskôr, keď Benátčania zaútočili na hradby od mora, niekoľkým Latinom sa podarilo vydriapať hore a zapáliť najbližšie domy. Po tomto prvom požiari začali moji spoluobčania chápať. A čo urobil Alexios III.? V noci dal naložiť na loď desaťtisíc zlatých mincí a opustil mesto.“

„A na trón sa vrátil Isaakios.“

„Áno, ale bol už starý a navyše slepý a križiaci mu pripomenuli, že sa musí o moc podeliť so svojím synom, ktorý sa stal Alexiom IV. S týmto chlapcom uzavreli Latinovia dohodu, o ktorej sme vtedy ešte nevedeli. Byzantská ríša sa mala vrátiť pod katolícku a rímsku správu, bazileus mal dať pútnikom dvestotisíc strieborných mariek, zásoby na jeden rok, desaťtisíc jazdcov na pochod do Jeruzalema a posádku zloženú z päťsto jazdcov vo Svätej zemi. Isaakios si uvedomil, že v cisárskej pokladnici niet dosť peňazí, a nemohol povedať kléru ani ľudu, že sa zrazu podriadil pápežovi v Ríme… Tak sa začala fraška, ktorá trvala celé mesiace. Na jednej strane Isaakios a jeho syn rabovali kostoly, sekerami vylamovali Kristove obrazy, vyberali z nich ozdoby a hádzali ich do ohňa, všetko, čo bolo zo zlata alebo zo striebra roztopili, aby nazhromaždili dosť peňazí. Na druhej strane Latinovia, utáborení v Pere, sa potĺkali aj po druhom brehu Zlatého rohu, vysedávali za Isaakiovým stolom, všade plienili a robili všetko možné, aby oddialili svoj odchod. Vraveli, že čakajú, kým ich úplne vyplatia, a najväčší nátlak vyvíjal dóža Dandolo so svojimi Benátčanmi, ale v skutočnosti si myslím, že našli naozajstný raj a blažene si užívali na naše náklady. Nestačilo im, že vyrubili dane kresťanom, možno chceli ospravedlniť to, že odďaľovali zrážku so Saracénmi v Jeruzaleme. Preto sa niektorí z nich rozbehli plieniť v Konštantínopole domy Saracénov, ktorí si tu spokojne žili. Pri tejto zrážke došlo k druhému požiaru, pri ktorom som prišiel o svoj najkrajší dom.“

„A dvaja bazileovia neprotestovali u svojich spojencov?“

„Stali sa zajatcami v rukách Latinov, ktorí si urobili z Alexia IV. terč posmechu. Raz keď bol v ich tábore a zabával sa ako hociktorý bojovník, strhli mu z hlavy pozlátený klobúk a založili si ho na hlavu. Ešte nikdy nebol bazileus Byzantskej ríše tak ponížený! Isaakios sa nechal baláchať pahltnými mníchmi, blúznil o tom, že sa stane cisárom sveta a znova nadobudne zrak… Až kým sa ľud nevzbúril a nezvolil si za bazilea Nikolu Kannaba. Správny človek, ale už skôr sa stal silným mužom Alexios Dukas Murtzuflus, ktorý mal podporu vojenských veliteľov. Preto bolo preňho ľahké zmocniť sa vlády. Isaakios zomrel od žiaľu, Murtzuflus dal sťať Kannaba a zahrdúsiť Alexia IV. a sám sa stal Alexiom V.“

„A vtedy sme prišli my, keď už nikto nevedel, kto vládne, či Isaakios, Alexios, Kannabus, Murtzuflus alebo Latinovia, a my sme nechápali, či hovoria o Alexiovi Treťom, Štvrtom alebo Piatom. Našli sme Janovčanov, ktorí bývali stále na tom mieste, kde si bol ich hosťom aj ty, kým domy Benátčanov a Pisančanov zhoreli pri druhom požiari, a tak sa utiahli do Pery. A Básnik rozhodol, že v tomto nešťastnom meste sa pokúsime vybudovať si nový život.“

Hocikto sa môže stať kráľom tam, kde vládne anarchia, vravel Básnik. Zatiaľ museli zohnať peniaze. Naši piati pozostalí boli otrhaní, špinaví, celkom bez prostriedkov. Janovčania ich prijali srdečne, ale ako sa hovorí, každý hosť na tretí deň dosť. Básnik sa starostlivo poumýval, ostrihal si vlasy a bradu, požičal si od našich hostiteľov dôstojný odev a jedného pekného rána sa vybral do mesta zbierať informácie.

Vrátil sa večer a povedal: „Oddnes je bazileom Murtzuflus, odstránil všetkých ostatných. Zdá sa, že sa chce zapáčiť svojim poddaným, preto provokuje Latinov, a tí ho považujú za uchvatiteľa, lebo dohodu uzavreli s úbohým Alexiom IV., pokoj jeho duši, taký mladý, ale nemal dobrý osud. Latinovia čakajú, kedy sa Murtzuflus dopustí chyby, zatiaľ sa naďalej opíjajú v krčmách, ale veľmi dobre vedia, že skôr alebo neskôr ho vykopnú a vyplienia mesto. Presne vedia, koľko zlata sa v ktorom kostole nachádza, vedia aj to, že mesto je plné skrytých relikvií, ale vedia veľmi dobre, že s relikviami sa nežartuje, a chcú si ich zobrať ich velitelia a odniesť do svojich miest. Ale pretože títo Pogréčtenci nie sú o nič lepší ako oni, pútnici sa teraz krútia okolo nich, aby si za lacný peniaz zahovorili najvýznamnejšie relikvie. Z toho plynie ponaučenie, že kto chce zbohatnúť v tomto meste, predáva relikvie, a kto chce zbohatnúť, keď sa vráti domov, kupuje ich.“

„Nastala tá správna chvíľa, aby sme vytiahli naše hlavy Jána Krstiteľa!“ povedal Boidi plný nádejí.

„Ty, Boidi, hovoríš len preto, lebo ti narástli ústa,“ zahriakol ho Básnik. „Predovšetkým v jednom meste môžeš predať nanajvýš jednu hlavu, lebo sa to rozchýri. Po druhé, počul som, že tu v Konštantínopole už je jedna hlava Jána Krstiteľa, a možno aj dve. Predstav si, ak ich už obidve predali, a my prídeme s treťou, veď nám podrežú krk. Zabudni na hlavy Jána Krstiteľa. Ale hľadať relikvie si vyžaduje čas. Problém nie je v tom, ako

ich nájsť, ale ako ich urobiť rovnaké ako tie, ktoré už sú, ale nikto ich ešte nenašiel. Počul som hovoriť o Kristovom purpurovom plášti, o biči a o stĺpe, kde ho bičovali, o špongii namočenej v močovke a octe, ktorú priložili k ústam umierajúcemu Kristovi, ibaže teraz je suchá, o tŕňovej korune, o schránke, kde je uložený kúsok chleba, posväteného pri Poslednej večeri, o chlpoch z brady Ukrižovaného, o Ježišovom rúchu bez švíkov, o ktoré sa vojaci hrali v kocky, o šatách Panny Márie…“

„Treba zistiť, ktoré sa dajú ľahko napodobniť,“ povedal Baudolino zamyslene.

„Presne tak,“ potvrdil Básnik. „Bič nájdeš hocikde, na stĺp radšej zabudnime, lebo sa nedá predať pod rukou.“

„Ale prečo chcete riskovať s napodobeninami, keď potom niekto môže nájsť pravú relikviu a tí, ktorým sme predali falošnú, od nás budú chcieť nazad peniaze?“ poznamenal rozumne Borone. „Pomyslite, koľko rôznych relikvií môže existovať. Pomyslite na dvanásť košov, v ktorých rozmnožil Ježiš chlieb a ryby, koše nájdeme hocikde, stačí, ak ich trochu zašpiníme, aby vyzerali staré. Spomeňte si na sekeru, ktorou Noe zhlobil archu, tam je pohodená jedna, ktorú odhodili naši Janovčania, lebo je tupá.“

„To nie je zlá myšlienka,“ povedal Boidi, „prejdi sa po cintorínoch a nájdi čeľusť svätého Pavla, nie hlavu, ale pravú ruku svätého Jána Krstiteľa a tak ďalej, pozostatky svätej Agáty, svätého Lazara, prorokov Daniela, Samuela, Izaiáša, lebku svätej Heleny, zlomok z hlavy svätého Filipa Apoštola.“

„Ak ide len o to,“ povedal Pevere, nadšený pekným plánom, „stačí, ak sa tu dolu trochu pohrabem a nájdem vám ako nič úlomok z jasličiek v Betleheme, celkom maličký, z ktorého sa nedá vyčítať, odkiaľ je.“

„Vyrobíme nevídané relikvie,“ povedal Básnik, „ale napodobníme aj tie, ktoré už existujú, lebo sa o nich všade hovorí a ich cena stúpa každým dňom.“

Dom Janovčanov sa na týždeň premenil na dielňu, v ktorej to vrelo. Boidi sa potkýnal pomedzi stružliny a hľadal klinec zo Svätého kríža, Boiamondo, po noci strávenej v strašných bolestiach, si priviazal motúz na skazený zub, vytiahol si ho ako nič, a tu ho máte, zub svätej Anny bol na svete. Grillo sušil chlieb na slnku a malé kúsky ukladal do škatuliek zo starého

dreva, ktoré Taraburlo práve zmajstroval. Pevere ich presvedčil, aby sa vzdali chlebových košov a rýb, vravel, že po takom zázraku si ich dav určite rozdelil, a ani Konštantín ich nedal viac dohromady. Predať len jeden kôš sa neoplatí a v každom prípade musel byť veľký, keďže Ježiš nasýtil veľa ľudí, preto to nemohol byť košíček, ktorý sa dá schovať pod plášť. Dajme si pokoj s košmi, povedal Básnik, ale Noemovu sekerku mi nájdeš. Akoby nie, odpovedal Pevere, tu je jedna s ostrím, ktoré vyzerá ako pílka a rúčku má celú otlčenú.

Potom sa naši priatelia vystrojili ako arménski obchodníci (Janovčania v tomto štádiu prejavili ochotu financovať podujatie) a začali sa nenápadne potĺkať po krčmách a kresťanských táboroch, sem-tam im vykĺzlo slovko, naznačili ťažkosti, ktoré museli prekonať, jednali sa o cene, lebo nasadili svoje životy, a podobné veci.

Raz večer sa vrátil Boidi a povedal, že našiel rytiera z Monferrata, ktorý má záujem o Noemovu sekerku, ale chce sa ubezpečiť, že je to naozaj tá pravá. „Ach, áno," povedal Baudolino, „pôjdeme k Noemovi a požiadame ho o prísahu s pečaťou."

„A vedel Noe písať?" pýtal sa Borone.

„Noe sa vedel len ožierať," vravel Boidi, „musel byť spitý namol, keď nakladal zvieratá na archu, lebo to prehnal s komármi, ale zabudol na jednorožce, preto ich viac niet."

„Ešte sú, ešte sú…" mrmlal Baudolino, ktorý zrazu stratil dobrú náladu.

Pevere povedal, že sa na svojich cestách trochu naučil židovské písmo a nožom môže vyrezať na rukoväť sekerky zo dva tie ich haky-baky. „Noe bol žid, alebo nie?" Žid, žid, potvrdzovali priatelia. Úbohý Šalamún, aspoň že tu nie je, vieš, ako by trpel. Ale Boidimu sa podarilo sekerku streliť.

V niektoré dni bolo ťažké nájsť kupcov, lebo v meste bol zmätok a pútnikov zrazu odvolali do tábora v stave bojového poplachu. Napríklad sa roznieslo, že Murtzuflus zaútočil na Fileu na pobreží, oddiely pútnikov zasiahli, došlo k boju alebo len k bitke, ale Murtzuflus utrpel porážku a prišiel o zástavu s Pannou Máriou, ktorá bola odznakom jeho armády. Murtzuflus sa vrátil do Konštantínopola, ale zakázal svojim ľuďom, aby prezradili túto hanbu. Latinovia sa dozvedeli, ako ho to trápi, a jedného rána sa rovno popred hradby plavila galéra s viditeľne

vystavenou zástavou, pričom ukazovali Porímštencom neslušné gestá, ako figu borovú alebo úder ľavou rukou na pravú. Murtzuflus bol zosmiešnený a Latinovia o ňom pospevovali na uliciach posmešné pesničky.

Skrátka, urobiť dobrú relikviu, ako aj nájsť hlupáka, ktorý ju kúpi, si vyžadovalo čas, a naši priatelia takto pokračovali od januára do marca, raz predali bradu svätého Eobana, inokedy holennú kosť svätej Kunegondy, až nazhromaždili peknú sumu, splatili dlh Janovčanom a pomohli aj sebe.

„A to vysvetľuje, pán Niketas, prečo v minulých dňoch zaplavili trh v tvojom meste toľké dvojité relikvie, že len sám Pán Boh vie, ktorá je pravá. Ale skús nás pochopiť, aj my sme museli z niečoho žiť medzi pútnikmi pripravenými lúpiť a tvojimi Pogréčtencami, vlastne, prepáč, Rimanmi, pripravenými podviesť ich. V podstate sme ošmekli podvodníkov."

„Tak dobre," povedal Niketas rezignovane, „možno mnohé z tých relikvií vnuknú nábožné myšlienky zdiveným Rimanom, ktorí ich nájdu vo svojich barbarských kostoloch. Ak je svätá myšlienka, je svätá aj relikvia. Cesty Pána sú nevyspytateľné."

Vtedy sa už naši priatelia mohli upokojiť a vydať sa na cestu domov. Kyot a Borone nevedeli, čo robiť, vzdali sa hľadania grálu, a teda aj Zosima. Boidi vravel, že za zarobené peniaze si v Alessandrii kúpi vinice a dožije svoj život ako pán. Baudolino mal menej plánov ako ostatní. Skončilo sa hľadanie kňaza Jána, stratil Hypatiu, nezáležalo mu na tom, či bude žiť, alebo zomrie. Ale Básnik nie, celkom ho ovládli sny o moci, sníval o tom, ako roznáša veci Pána po celom svete, rád by ich bol začal ponúkať nie Latinom na najnižšom spoločenskom stupni, ale mocným, ktorí im vládnu, a získal si ich priazeň.

Jedného dňa im oznámil, že v Konštantínopole je Mandylion, tvár z Edessy, neopísateľne vzácna relikvia.

„Ale čo to vlastne je?" spýtal sa Boiamondo.

„Je to kúsok látky na utieranie tváre," vysvetlil Básnik, „a je na ňom odtlačok tváre Pána. Nie namaľovaný, ale prirodzene odtlačený, je to obraz *acheiropoieton*, neurobený ľudskou rukou. Abgar V., kráľ Edessy, bol malomocný a poslal svojho archivára Hannana k Ježišovi, aby ho prišiel uzdraviť. Ježiš za ním nemohol ísť, preto vzal toto plátno, utrel si ním tvár a nechal na ňom odtlačenú svoju podobu. Samozrejme, keď kráľ dostal plátno, vyzdravel a obrátil sa na pravú vieru. Pred mnohými

storočiami, keď Peržania obliehali Edessu, vztýčili Mandylion nad hradbami mesta a zachránili sa. Potom cisár Konštantín plátno kúpil a priniesol ho sem, najprv bolo v kostole v Blacherne, potom v Svätej Sofii, nakoniec v kaplnke na Fárose. A to je pravý Mandylion, aj keď sa hovorí, že existujú ešte ďalšie tri: v Camulii v Cappadocii, v Memfise v Egypte a v Anablathe blízko Jeruzalema. Nie je to však nemožné, lebo Ježiš si za svojho života mohol vysušiť tvár viac ráz. Ale toto plátno je určite najzázračnejšie, lebo na Veľkú noc sa tvár mení, na úsvite má podobu novorodeného Ježiška, o deviatej hodine rannej Ježiša chlapca a tak ďalej, až o tretej popoludní sa zjaví dospelý Ježiš v čase Umučenia.“

„Kde si sa naučil všetky tieto veci?“ spýtal sa Boidi.

„Porozprával mi o nich jeden mních. Táto relikvia je dôveryhodná a s takýmto niečím sa môžeme vrátiť domov, uctia si nás a odmenia nás dôchodkami, stačí ak nájdeme správneho biskupa, tak ako urobil Baudolino s Rainaldom a mudrcami od Východu. Až doposiaľ sme predávali relikvie, teraz nastala chvíľa, keď musíme jednu kúpiť, ale takú, ktorá nám zaistí šťastnú budúcnosť.“

„A od koho kúpiš Mandylion?“ spýtal sa unavene Baudolino, už trochu znechutený tým svätokupectvom.

„Kúpil ho jeden Sýrčan, s ktorým som celý večer pil a ktorý je v službách aténskeho vojvodu. Povedal mi však, že vojvoda by Mandylion vymenil a ktovie čo ešte, len aby dostal Sydoine.“

„Teraz nám povedz, čo je Sydoine,“ odsekol Boidi.

„Hovorí sa, že v Kostole svätej Panny Márie v Blacherne bola svätá šatka na pot, na ktorej sa zjavuje obraz celého Ježišovho tela. Hovorí sa o tom v meste, vraví sa, že ju videli u Amalrica, kráľa Jeruzalema, keď navštívil Manuela Komnéna. Iní mi potom povedali, že ju odovzdali do úschovy do Kostola najsvätejšej Panny v Bucoleone. Nikto ju však nikdy nevidel, a ak naozaj existovala, stratila sa ktovieako dávno.“

„Nechápem, kam mieriš,“ ozval sa Baudolino. „Niekto má Mandylion, v poriadku, a chcel by ho vymeniť sa Sydoine, ale ty nemáš Sydoine a čudoval by som sa, keby si chcel tu u nás vyrobiť obraz nášho Pána. Tak čo vlastne?“

„Ja nemám Sydoine, ale ty áno,“ povedal Básnik.

„Ja?“

„Pamätáš sa, keď som sa ťa pýtal, čo je v tom puzdre, ktoré ti doručili diakonovi pobočníci predtým, než sme ušli z

Pndapetzimu? Povedal si, že je v ňom obraz toho nešťastníka, odtlačený na pohrebnom rubáši, ktorý urobili, len čo zomrel. Ukáž mi ho.“

„Ty si sa zbláznil, je to posvätný odkaz, zveril mi ho diakon, aby som ho odovzdal kňazovi Jánovi!“

„Baudolino, máš vyše šesťdesiat rokov, a ešte stále veríš na kňaza Jána? Na vlastné oči sme sa presvedčili, že ho niet. Ukáž mi ten obraz.“

Baudolino s ťažkým srdcom vytiahol zo svojho vaku puzdro, vybral z neho rolku, a keď ju rozvinul, ukázal sa kus látky veľkých rozmerov. Zavolal ostatných, aby odsunuli stoly a stoličky, lebo potreboval veľký priestor, na ktorý ho rozprestrel.

Bola to obyčajná plachta, veľmi veľká, na ktorej bol dvojitý odtlačok ľudskej postavy, akoby ovinuté telo bolo zanechalo odtlačok dva razy, zo strany hrude a od chrbta. Veľmi dobre sa dala rozoznať tvár, vlasy, ktoré padali na plecia, fúzy a brada, zatvorené oči. Smrť dodala nešťastnému diakonovi pôvab, takže zanechal na látke odtlačené pokojné črty a mocné telo, na ktorom sa len ťažko dali rozoznať neisté znaky rán, modrín alebo zranení, stopy malomocenstva, ktoré ho zničilo.

Baudolino zostal dojatý a musel uznať, že na plátne zosnulý nadobudol znaky trpiacej vznešenosti. Potom zahundral: „Nemôžeme predať odtlačok malomocného, a navyše nestoriána, ako obraz nášho Pána.“

„Po prvé, aténsky vojvoda to nevie,“ odpovedal Básnik, „a máme ho podstrčiť jemu, a nie tebe. Po druhé, nepredávame ho, ale vymieňame, preto to nie je svätokupectvo. Idem za Sýrčanom.“

„Sýrčan sa ťa opýta, prečo ho vymieňaš, keďže Sydoine je neporovnateľne vzácnejší ako Mandylion,“ poznamenal Baudolino.

„Lebo sa len ťažko dá tajne vyniesť z Konštantínopola. Pretože je príliš vzácny a môže si ho dovoliť kúpiť len kráľ, kým na tvár nájdeme menej významných kupcov, ktorí tiež dobre zaplatia. Keby sme ponúkli Sydoine kresťanskému kniežaťu, povedal by, že sme ho tu ukradli, a dal by nás obesiť. Avšak tvár z Edessy môže byť tvár z Memfisu, Camulie alebo Anablathy. Sýrčan pochopí moje dôvody, lebo sme tej istej rasy.“

„Tak dobre,“ súhlasil Baudolino, „podstrčíš túto látku aténskemu vojvodovi a mne bude jedno, že si neodnesie domov Kristov odtlačok. Ale vieš, že tento obraz je pre mňa drahší ako

obraz Krista, vieš, čo mi pripomína, a nemôžeš čachrovať s takou ctihodnou vecou…“

„Baudolino,“ povedal Básnik, „nevieme, čo nájdeme, keď sa vrátime domov. S tvárou z Edessy si môžeme nakloniť arcibiskupa a znova sa nám začne dariť. Priznaj si, Baudolino, že keby si nebol odniesol toto plátno z Pndapetzimu, dnes by si ním Húni utierali zadok. Ten muž ti bol drahý, rozprával si mi jeho príbeh, kým sme boli na púšti, a keď sme boli v zajatí, oplakával si jeho zbytočnú a zabudnutú smrť. V poriadku, jeho posledný portrét bude niekde uctievaný ako portrét Krista. Akú vznešenejšiu hrobku by si si mohol želať pre zosnulého, ktorého si miloval? Neponížime spomienku na jeho telo, skôr… ako by som to povedal, Borone?“

„Premeníme ju.“

„Presne tak.“

„Možno som v hrôze tých posledných dní stratil zmysel pre to, čo je správne a čo nie, alebo som bol unavený, pán Niketas. Súhlasil som. Básnik odišiel vymeniť Sydoine – náš, vlastne môj, vlastne diakonov, za Mandylion.“

Baudolino sa rozosmial a Niketas nechápal prečo.

„Podvod sme pochopili až večer. Básnik išiel do známej krčmy, urobil svoj neblahý obchod, spolu so Sýrčanom sa opil aj on sám, a keď vyšiel von, sledoval ho niekto, kto vedel o jeho čachroch, možno ten istý Sýrčan – ten, ktorý bol podľa Básnika tej istej rasy – v jednej uličke ho ktosi prepadol, zasypal údermi a Básnik sa vrátil domov opitejší ako Noe, zakrvavený, plný rán, bez Sydoine a bez Mandylionu. Chcel som ho zahlušiť kopancami, ale bol to odpísaný muž. Druhý raz prišiel o ríšu. Nasledujúce dni sme ho museli nasilu kŕmiť. Keď som videl, ako nenaplnené ambície môžu človeka znivočiť, považoval som sa za šťastného, že som nikdy nemal priveľké túžby. Potom som si uvedomil, že aj ja som obeťou mnohých zmarených túžob, stratil som svojho milovaného otca, nenašiel som mu ríšu, o ktorej sníval, navždy som stratil milovanú ženu… Jednoducho som sa naučil, že demiurg robí veci polovičato, kým Básnik ešte stále veril, že na tomto svete je možné zvíťaziť.“

Na začiatku apríla si naši priatelia uvedomili, že Konštantínopol má dni spočítané. Došlo k dramatickej zrážke medzi dóžom Dandolom, vzpriameným na prove svojej galéry, a

Murtzuflom, ktorý ho napadol z pevniny a prikázal Rimanom, aby opustili jeho územie. Bolo jasné, že Murtzuflus sa zbláznil, a Latinovia, keby len trocha chceli, s ním ľahko skoncujú. Na druhom brehu Zlatého rohu bolo vidieť prípravy v tábore pútnikov a na palubách kotviacich lodí pobehovali námorníci a bojovníci, ktorí sa pripravovali na útok.

Boidi a Baudolino rozhodli, že majú dosť peňazí a nastal čas opustiť Konštantínopol, lebo dobytých miest už videli dosť. Borone a Kyot súhlasili, ale Básnik požiadal ešte o nejaký deň navyše. Zotavil sa z výprasku a chcel využiť posledné hodiny na záverečný obchod, ani sám nevedel aký. Začínal mať nepríčetný pohľad a s bláznami sa neoplatí diskutovať. Vyhoveli jeho žiadosti a povedali si, že stačí držať pod kontrolou lode, aby vedeli, kedy nastane správna chvíľa na útek do vnútrozemia.

Básnik bol preč dva dni, a to bolo veľa. Ráno na Veľký piatok sa ešte stále nevrátil, a pútnici začali útočiť od mora medzi Blacherne a kláštorom Evergete, približne v oblasti zvanej Petria, na sever od Konštantínových hradieb.

Bolo príliš neskoro, aby stihli vyjsť von z hradieb obliehaných zo všetkých strán. Baudolino a ostatní preklínali svojho túlavého priateľa a rozhodli sa, že bude lepšie, ak zostanú ukrytí u Janovčanov, lebo tejto štvrti zatiaľ nehrozilo nebezpečenstvo. Čakali na správy, ktoré im prichádzali každú hodinu z Petrie.

Lode Latinov sa ježili bojovými strojmi. Murtzuflus stál na vŕšku za hradbami so všetkými svojimi veliteľmi, dvoranmi, vlajkonosičmi a trubačmi. Jeho vojská bojovali dobre, a aj napriek celej tejto ceremónii Latinovia sa pokúsili o viacero útokov, ale zakaždým ich odrazili jasajúci pogréčtenci, ktorí ukazovali holé zadky porazeným, zatiaľ čo Murtzuflus sa tešil, akoby to všetko bola jeho zásluha, a prikázal, aby odtrúbili víťazstvo.

Zdalo sa, že Dandolo a ostatní velitelia sa vzdali zámeru podrobiť si mesto, sobota a nedeľa prebehla pokojne, aj keď všetci boli napätí. Baudolino to využil a prehľadal Konštantínopol krížom-krážom, ale Básnika nenašiel.

Až v nedeľu v noci sa ich druh vrátil. Pohľad mal ešte väčšmi neprítomný ako predtým, nič im nepovedal a pil až do nasledujúceho rána.

V pondelok, pri prvých lúčoch úsvitu, Latinovia pokračovali v útoku, ktorý trval celý deň. Z niektorých benátskych lodí sa

podarilo oprieť rebríky o bašty na hradbách, križiaci sa dostali do mesta, nie, bol len jeden, obrovský s vežatou prilbou, ktorý vystrašil obrancov a zahnal ich na útek. Niektorí sa však vylodili, našli malé dvierka v hradbách, vylomili ich údermi čakana, prerazili dieru do hradieb, ale aj tak ich odrazili, hoci niektoré bašty sa im predsa len podarilo dobyť…

Básnik pobehoval hore-dolu po izbe ako zviera v klietke, čakal, ako sa vyvinie boj, pozeral sa na Baudolina, akoby mu chcel niečo povedať, nakoniec to vzdal a tmavými očami sledoval pohyby ostatných troch druhov. Potom priniesli správu, že Murtzuflus zutekal a opustil armádu, obrancovia stratili aj tú trochu odvahy, ktorá im zostala, a Latinovia prelomili obranu a dostali sa za hradby. Neodvažovali sa hneď vstúpiť do mesta, lebo sa stmievalo, zapálili teda prvé domy, aby vyhnali prípadných obrancov. „Tretí požiar v priebehu niekoľkých mesiacov," nariekali Janovčania, „ale toto už nie je mesto, stala sa z neho hromada hnoja, ktorú zapália, keď je priveľká!"

„To je tvoja vina," kričal Boidi na Básnika, „keby nie teba, boli by sme dávno preč z toho hnojiska! A čo teraz?"

„Teraz buď ticho, a ja viem dobre prečo," zašepkal mu Básnik.

V noci zbadali prvé záblesky požiaru. Baudolino sa tváril, že spí, ale oči mal otvorené, uvidel Básnika, ako sa približuje k Boidimu, potom k Boronemu a nakoniec ku Kyotovi a šepká im niečo do ucha. Potom zmizol. Trochu neskôr uvidel Baudolino Kyota a Boroneho, ako sa radili, vzali niečo do svojich vakov a potichu opustili dom, aby ho nezobudili.

Po chvíli k nemu prišiel Boidi a potriasol ho za plece. Bol zmätený: „Baudolino," povedal, „neviem, čo sa deje, ale tu sa všetci zbláznili. Prišiel ku mne Básnik a povedal mi presne tieto slová: Našiel som Zosima a viem, kde je grál. Nesnaž sa ma oklamať, vezmi svoju hlavu Jána Krstiteľa a príď do Katabate na miesto, kde Zosim kedysi prijal bazilea, najneskôr do popoludnia, cestu poznáš. Ale čo je ten Katabate? A o akom bazileovi hovoril? Tebe nič nepovedal?"

„Nie," povedal Baudolino, „vlastne, zdá sa, že chce predo mnou všetko zatajiť. A bol taký zmätený, že zabudol na to, že pred mnohými rokmi, keď sme išli zajať Zosima do Katabate, bol s nami Borone a Kyot, ale ty nie. Teraz si na to posvietim."

Vyhľadal Boiamonda. „Počuj," povedal mu, „pamätáš sa na ten večer pred mnohými rokmi, keď si nás zaviedol do tej hrobky pod starým kláštorom v Katabate? Teraz sa ta musím vrátiť."

„Ako chceš. Musíš sa dostať k pavilónu pri Kostole najsvätejších apoštolov. A možno ta dôjdeš skôr ako pútnici, ktorí by tam ešte nemali byť."

„Áno, ale mal by som tam byť aj nebyť. Nemôžem ti to vysvetľovať, ale musím sledovať alebo predbehnúť niekoho, kto pôjde tou istou cestou, a nechcem, aby ma videl. Spomínam si, že tam popod kláštor viedli mnohé podzemné chodby. Dalo sa ta dôjsť aj inou cestou?"

Boiamondo sa rozosmial: „Ak sa nebojíš mŕtvych… Môžeš vstúpiť cez iný pavilón pri hypodróme a myslím, že aj tam sa ešte dá dostať. Potom pôjdeš pod zemou dosť dlho a dostaneš sa na cintorín mníchov v Katabate, o ktorom nikto nevie, že existuje, ale je tam. Podzemné chodby z cintorína vedú až do hrobky, ale ak chceš, môžeš sa zastaviť už skôr."

„A ty ma ta nezavedieš?"

„Baudolino, priateľstvo je posvätné, ale vlastná koža ešte väčšmi. Všetko ti dobre vysvetlím, ty si šikovný chlapík a nájdeš cestu sám. Súhlasíš?"

Boiamondo mu opísal cestu, ktorou má ísť, dal mu aj dve pochodne napustené živicou. Baudolino sa vrátil k Boidimu a spýtal sa ho, či sa nebojí mŕtvych. Ale kdeže, povedal ten, ja sa bojím len živých. „Urobíme to takto," pokračoval Baudolino, „Ty vezmeš svoju hlavu Jána Krstiteľa a ja ťa odprevadím do kláštora. Ty pôjdeš na dohovorenú schôdzku a ja sa trochu skôr schovám, aby som zistil, čo má za lubom ten blázon."

„Dohodnuté, ideme," povedal Boidi.

Skôr než vyšli von, Baudolino sa trochu zamyslel, potom sa vrátil a vzal svoju hlavu Jána Krstiteľa, zakrútil ju do handry a strčil si ju pod pazuchu. Potom sa znova zamyslel a zastrčil si za opasok dve arabské dýky, ktoré kúpil v Gallipole.

38.

Baudolino skladá účty

Baudolino a Boidi sa priblížili k hypodrómu, keď ho plamene požiaru už takmer oblizovali, a rozháňali dav vystrašených obyvateľov, ktorí nevedeli, ktorým smerom utekať, lebo niektorí kričali, že pútnici prichádzajú odtiaľ, druhí že odinakiaľ. Našli pavilón, vyrazili dvere upevnené slabou retiazkou, vstúpili do podzemnej chodby a zapálili pochodne, ktoré im dal Boiamondo.

Kráčali veľmi dlho, lebo chodba viedla od hypodrómu až po Konštantínove hradby. Potom zostúpili po splesnetých schodíkoch a zacítili mŕtvolnú stuchlinu. Nebol to zápach nedávno zomretých tiel, bola to akoby stuchlina z tiel, ktoré sa rozložili a potom uschli.

Vstúpili do chodby (a ďalšie chodby viedli vpravo a vľavo rovnobežne s hlavnou chodbou), v stenách sa otvárali husto vedľa seba výklenky obývané mŕtvymi, ktorí vyzerali takmer ako živí. Tieto kompletne oblečené bytosti boli určite mŕtve, ale stáli vzpriamene vo svojich výklenkoch, zrejme za chrbtom podopretí železnými podperami. Ale zdalo sa, že čas nezavŕšil svoje skazonosné dielo, lebo tie zoschnuté tváre farby tmavej kože, z ktorých civeli prázdne očné jamky, s náznakom bezzubého úsmevu, pôsobili ako živé. Neboli to kostry, ale telá akoby zvnútra vysušené zvláštnou silou, ktorá rozdrobila ich vnútornosti a nechala nedotknutú len kožu a možno časť svalov.

„Pán Niketas, dostali sme sa do siete katakomb, kde mnísi z Katabate celé storočia ukladali mŕtve telá svojich spolubratov. Nepochovávali ich, lebo zázračný vplyv zeme, vzduchu a neznámej látky, ktorú vyžarovali tufové steny podzemia, ich zachovával v takmer nedotknutom stave.“

„Nevedel som o tomto cintoríne v Katabate, myslel som, že sa už nepoužíva, no svedčí to o tom, že toto mesto skrýva ešte mnoho tajomstiev. Ale počul som rozprávať, ako kedysi mnísi pomáhali prírode tak, že nechávali telá svojich mŕtvych spolubratov osem mesiacov vystavené pôsobeniu tufu, potom ich vybrali, umyli v octe, na niekoľko dní ich vyložili na vzduch, znova ich obliekli, až sa v balzamovacom ovzduší tohto prostredia stali nesmrteľnými.“

Baudolino s priateľom kráčali pozdĺž radu zosnulých mníchov, každý oblečený v liturgickom rúchu, akoby práve išli slúžiť obrady a bozkávať svojimi bledými perami žiarivé ikony, a hľadeli na tváre s uhladeným a asketickým úsmevom, na iné, na ktoré súcitní pozostalí nalepili brady a fúzy, aby vyzerali sväto ako kedysi, zavreli im viečka, akoby spali, iní zase mali hlavu vysušenú na kosť, ale s tuhými zvyškami kože na lícnych kostiach. Niektoré sa za dlhé storočia zdeformovali a vyzerali ako netvory, predčasne narodené nevyvinuté plody, neľudské bytosti a na ich zdeformovaných postavách neprirodzene trčali slávnostné omšové rúcha, vyšívané dalmatínky rozožraté pôsobením času a červami v katakombách. Z iných zase spadli rozpadnuté odevy a pod zvyškami obradných rúch sa objavili vychudnuté telá samá kosť pokryté pokožkou takou napätou ako koža na bubne.

„Ak pozostalých viedla úcta k tomu, že vytvorili túto posvätnú zbierku,“ povedal Baudolino Niketovi, „dosiahli len to, že pôsobí ako ustavičná hrozba, ktorá rozhodne nevedie živých k tomu, aby sa zmierili so smrťou. Ako sa môžeš modliť za dušu niekoho, kto ťa pozoruje z týchto stien a hovorí ti, som tu a odtiaľto sa nikdy nepohnem? Ako môžeš dúfať vo vzkriesenie tela a prevtelenie našich ľudských tiel po Poslednom súde, ak tie telá sú stále tam, každý deň čoraz väčšmi schátrané? Ja som, žiaľ, videl v živote dosť mŕtvol, mohol som však aspoň dúfať, že sa síce rozpadnú v zemi, ale jedného dňa zažiaria krásne a rumenné ako ruža. Ak sa tam hore na konci vekov majú prechádzať takéto tvory, vravel som si, radšej budem v pekle, kde sa páli, štvrtí, ale aspoň sa to podobá na život u nás. Boidi, ktorý bol menej citlivý ako ja, sa pokúšal nadvihnúť im šaty, aby videl, v akom stave majú prirodzenie, ale možno sa mu čudovať, že pri takom strašnom pohľade mu prišlo práve toto na um?“

* * *

Spleť chodieb vyústila do okrúhlej miestnosti, kde bol v klenbe otvor, cez ktorý presvitala popoludňajšia obloha. Touto studňou prichádzal do podzemia vzduch. Priatelia zhasli fakle. Telá mníchov, ktoré neosvetľovali plamene, ale bledé svetlo, plaziace sa do výklenkov, vyzerali ešte znepokojivejšie. Pôsobili dojmom, že len čo nastane deň, vstanú z mŕtvych. Boidi sa prežehnal.

Nakoniec chodba, ktorou kráčali, vyústila do stĺporadia okolo hrobky, kde prvý raz videli Zosima. Po prstoch sa priblížili, lebo odtiaľ prebleskovalo svetlo. Hrobka bola ako v tú noc osvetlená dvoma zapálenými trojnožkami. Chýbala len okrúhla miska, ktorú používal Zosim na svoje čarovanie. Pred ikonostázom čakali už Borone a Kyot, obaja nervózni. Baudolino pošepkal Boidimu, aby vyšiel medzi dva stĺpy vedľa ikonostázu, akoby prišiel tou istou cestou, zatiaľ čo on zostane skrytý.

Boidi to urobil a ostatní dvaja sa neprekvapili. „Tak Básnik vysvetlil aj tebe, ako sa sem ide," povedal Borone. „Dúfajme, že to nepovedal Baudolinovi, ináč by bola zbytočná všetka opatrnosť. Nevieš, prečo nás sem zavolal?"

„Hovoril o Zosimovi, o grále, vyhrážal sa mi," povedal Boidi.

„Nám tiež," povedali Kyot a Borone.

Začuli hlas a zdalo sa, že prichádza z úst Stvoriteľa na ikonostáze. Baudolino si všimol, že Kristove oči boli ako dve čierne mandle, čo svedčilo o tom, že spoza ikony niekto sledoval, čo sa deje v hrobke. Hlas bol síce zdeformovaný, ale dal sa spoznať, a bol to hlas Básnika. „Vitajte," prehovoril. „Vy ma nevidíte, ale ja vás áno. Mám so sebou luk, mohol by som vás zasypať šípmi skôr, ako by ste stihli ujsť."

„Ale prečo, Básnik, čo sme ti urobili?" spýtal sa vystrašený Borone.

„Sami viete lepšie, čo ste urobili. Ale poďme po poriadku. Vstúp, mizerák." Bolo počuť tlmený vzlyk a spoza ikonostázu tackavo vyšla postava.

Hoci prešlo mnoho času, hoci ten muž bol ochrnutý a zhrbený, hoci vlasy a brada mu už zbeleli, spoznali v ňom Zosima.

„Áno, je to Zosim," povedal Básnik. „Stretol som ho včera čírou náhodou, keď žobral v jednej uličke. Je slepý, údy má

znetvorené, ale je to on. Zosim, porozprávaj našim priateľom, čo sa ti stalo, keď si ušiel z Ardzrounovho hradu.“

Zosim začal rozprávať nariekavým hlasom. Ukradol hlavu, v ktorej schoval grál, vydal sa na cestu, ale nikdy nemal, dokonca ani nikdy nevidel Kosmovu mapu, a nevedel, kade ísť. Blúdil až dovtedy, kým mu nezdochla mulica, vliekol sa cez tie najnehostinnejšie územia, očami spálenými slnkom nerozoznal východ od západu a sever od juhu. Dostal sa do mesta, obývaného kresťanmi, ktorí mu pomohli. Povedal, že je posledný z mudrcov od Východu, lebo ostatní sú už na Božom pokoji a ležia v kostole ďaleko na Západe. Posvätným tónom im oznámil, že prináša svätý grál, ktorý chce odovzdať kňazovi Jánovi. Jeho hostitelia sa už predtým dopočuli o mudrcoch aj o grále, vrhli sa pred ním na kolená, so slávnostnou procesiou ho uviedli do chrámu, usadili ho do biskupského kresla a on každý deň odtiaľ vynášal orákulum, dával rady v mnohých veciach, jedol a pil do vôle a tešil sa úcte všetkých.

Skrátka, ako posledný z najsvätejších kráľov a strážca svätého grálu sa stal najvyššou duchovnou autoritou tohto spoločenstva. Každé ráno slúžil omšu a pri pozdvihovaní ukazoval okrem svätej monštrancie aj svoj relikviár a veriaci padali na kolená a vraveli, že cítia nebeskú vôňu.

Veriaci k nemu privádzali aj zblúdilé ženy, aby ich priviedol na správnu cestu. Rozprával im, že milosrdenstvo Božie je nekonečné, a zvolával ich do kostola každý večer a vravel, že trávi s nimi noc v ustavičnej modlitbe. Roznieslo sa, že obrátil tieto nešťastnice na mnohé Magdalény, ktoré mu oddane slúžili. Cez deň mu pripravovali najvyberanejšie jedlá, prinášali mu najjemnejšie vína, natierali ho voňavými olejmi, v noci bdeli s ním pred oltárom, vravel Zosim, a na druhý deň ráno po tomto pokání sa zjavil s unavenými očami. Konečne našiel svoj raj a rozhodol sa, že nikdy viac neopustí toto blahoslavené miesto.

Zosim si zhlboka vzdychol, potom si zakryl oči rukami, akoby aj v tej tme videl scénu plnú utrpenia. „Priatelia moji,“ povedal, „pri každej myšlienke, ktorá sa vám zrodí v hlave, sa vždy spýtajte, si poslom dobra, alebo zla? Zabudol som sa riadiť touto svätou maximou a prisľúbil som celému mestu, že na Veľkú noc otvorím relikviár a konečne ukážem všetkým svätý grál. Na Veľký piatok som sám otvoril schránku a dnu som našiel jednu z tých odporných mŕtvych hláv, ktorú ta vložil Ardzroun. Prisahám, že som schoval grál do prvého relikviára vľavo, a ten

som si potom vzal a ušiel som. Ale ktosi, iste niekto z vás, zamenil poradie relikviárov a v tom, ktorý som si vzal, grál nebol. Keď človek kuje plány, najprv myslí na to, čo chce dosiahnuť. Ja som sa rozhodol mlčať. Otec Agatone žil tri roky s kamienkom v ústach, kým sa naučil mlčať. Povedal som všetkým, že sa mi zjavil anjel Pána, ktorý mi povedal, že v meste je ešte priveľa hriešnikov, preto nikto nie je zatiaľ hoden uvidieť tú svätú vec. Bielu sobotu som strávil ako každý poriadny mních umŕtvovaním tela, aspoň myslím, lebo na druhý deň ráno som sa cítil vyčerpaný, nech mi Pán Boh odpustí, akoby som strávil noc opíjaním sa a smilnením. Tackal som sa, keď som slúžil omšu, a v slávnostnej chvíli, keď som mal ukázať relikviár veriacim, potkol som sa o schodík pred oltárom a zrútil som sa. Relikviár mi vykĺzol z ruky, pri náraze na zem sa otvoril a všetci uvideli, že v ňom nie je grál, ale scvrknutá hlava. Nič nie je nespravodlivejšie ako potrestanie spravodlivého, ktorý sa dopustil jediného hriechu, priatelia moji, lebo najhoršiemu hriešnikovi sú odpustené všetky hriechy, ale spravodlivému ani ten najmenší. Títo zbožní ľudia uverili, že som ich podviedol, hoci ešte tri dni predtým, Boh mi je svedkom, som konal v najlepšej viere. Vrhli sa na mňa, strhli zo mňa rúcho, zmlátili ma palicami, takže mi navždy zmrzačili nohy, ruky a chrbát, potom ma odvliekli pred svoj súd, kde rozhodli, že mi vypichnú oči. Vyhnali ma cez mestskú bránu ako prašivého psa. Neviete si predstaviť, koľko som si vytrpel. Túlal som sa ako žobrák, slepý a krivý, krivý a slepý, a po dlhých rokoch v biede sa ma ujala karavána saracénskych obchodníkov, ktorí prichádzali z Konštantínopola. Jediného súcitu sa mi dostalo od neveriacich, nech im to Pán Boh odplatí a ušetrí ich trestu, ktorý by si inak zaslúžili. Pred niekoľkými rokmi som sa vrátil do svojho mesta, kde som sa živil žobraním, a našťastie ma jedného dňa istá dobrá duša zaviedla za ruku až k ruinám tohto kláštora, kde sa viem po hmate pohybovať, a odvtedy v noci netrpím zimou, horúčavou a dažďom.“

„To je Zosimov príbeh,“ povedal Básnik. „Jeho stav svedčí aspoň jediný raz o tom, že hovorí pravdu. Znamená to, že niekto iný z nás videl, ako Zosim schoval grál, schválne zamenil hlavy, a tak sa postaral o to, aby sa Zosim zrútil do záhuby a zahladil všetky stopy. Ale ten, kto si vzal správnu hlavu, je zároveň aj Fridrichovým vrahom. A ja viem, kto to je.“

„Básnik," zvolal Kyot, „prečo to hovoríš? Prečo si sem zavolal len nás troch, a nie aj Baudolina? Prečo si nám nič nepovedal ešte tam, u Janovčanov?"

„Zavolal som vás sem, lebo som nemohol so sebou vliecť túto ľudskú ruinu cez celé mesto obsadené nepriateľmi. Nechcel som nič hovoriť pred Janovčanmi, a predovšetkým nie pred Baudolinom. Baudolino nemá nič spoločné s týmto príbehom. Jeden z vás mi odovzdá grál a ostatné je už moja vec."

„Prečo si nemyslíš, že by grál mohol mať Baudolino?"

„Baudolino nemohol zabiť Fridricha. Miloval ho. Baudolino nemal záujem ukradnúť grál, bol jediný spomedzi nás, kto ho chcel naozaj zaniesť kňazovi v cisárovom mene. Nakoniec, pokúste sa spomenúť, čo sa stalo so šiestimi hlavami po Zosimovom úteku. Každý sme si vzali jednu z nich, ja, Borone, Kyot, Boidi, Abdul a Baudolino. Včera po stretnutí so Zosimom som otvoril svoju hlavu. Bola v nej začadená lebka.

Spomínate si, že Abdulov relikviár otvoril Ardzroun, aby mu vložil do rúk lebku ako amulet alebo čosi podobné v momente smrti, a teraz je s ním v hrobe. Baudolino dal svoj relikviár Praxeasovi, ktorý ho otvoril pred nami, a dnu bola lebka. Takže zostávajú tri relikviáre, a to sú tie vaše. Vás troch. Ja však už viem, kto z vás troch má grál, a viem, že aj on to vie. Viem aj to, že ho nemá náhodou, ale preto, lebo všetko tak zariadil od chvíle, keď zabil Fridricha. Ale chcem, aby prejavil odvahu a priznal sa pred nami všetkými, že nás celé roky klamal. Potom ho zabijem. Tak sa rozhodnite. Kto má prehovoriť, nech hovorí. Sme na konci cesty."

„Vtedy sa stalo čosi nezvyčajné, pán Niketas. Bol som vo svojej skrýši a pokúšal som sa predstaviť si, že som v koži svojich druhov. Predpokladajme, že jeden z nich, nazvime ho Ego, vie o tom, že má grál a niečím sa previnil. Povie si, že v tom momente mu nezostáva iné ako staviť všetko, chytiť meč alebo dýku a presekať si cestu k východu a dostať sa cez hrobku na denné svetlo. Myslím, že toto očakával Básnik. Možno ešte nevedel, kto z tých troch má grál, ale jeho útek by mu to prezradil. Predstavme si však, že Ego si nie je istý, či má grál, lebo sa nikdy nepozrel do svojho relikviára, ale nemá čisté svedomie, pokiaľ ide o Fridrichovu smrť. Ego teda musel počkať, či sa niekto iný, kto si myslí, že má grál, nedá na útek. Ego teda čakal a nehýbal sa. Ale ani ostatní sa nehýbali. To

znamená, pomyslel si, že nikto z nich nemá grál a nikto sa necíti ani v najmenšom vinný. Preto musel vyvodiť záver, že ten, koho mal Básnik na mysli, je on a práve on musí utiecť. Váhavo položil ruku na dýku alebo na meč a naznačil prvý krok k úteku. Ale zbadal, že aj ostatní dvaja urobili to isté. Preto sa rýchlo zastavil, lebo sa ho zmocnilo podozrenie, že tí dvaja majú väčšiu vinu ako on. Toto sa udialo v hrobke. Každý z tých troch rozmýšľal ako ten, ktorého som nazval Ego. Najprv sa nehýbal, potom urobil krok, potom znova zastal. A toto bol jasný dôkaz toho, že nikto si nebol istý, či nemá grál, ale všetci traja mali čosi na svedomí. Básnik to veľmi dobre pochopil a vysvetlil im, čo som ja už pochopil a čo som teraz vysvetlil tebe."

Vtedy sa ozval Básnikov hlas: „Vy traja úbožiaci. Každý z vás vie, že je vinný. Viem, a vždy som vedel, že ste sa všetci traja pokúšali Fridricha zabiť, a možno ste ho aj všetci traja zabili, takže ten muž je tri razy mŕtvy. V tú noc som veľmi zavčasu vyšiel zo strážnej miestnosti, kde sme spali, a vrátil som sa ta ako posledný. Nemohol som zaspať, možno som priveľa vypil, tri razy som bol močiť na dvore, zostal som teda radšej vonku, aby som vás nevyrušoval. Kým som bol vonku, počul som, ako vyšiel Borone. Vystúpil hore schodmi na horné poschodie a ja som ho sledoval. Išiel do miestnosti so strojmi, podišiel k tomu valcu, ktorý vyrába prázdno, a viac ráz pohýbal páčkou. Nechápal som, čo chce, ale na druhý deň som to pochopil. Alebo mu Ardzroun niečo zveril, alebo to pochopil sám, ale miestnosť, kde valec vyrábal prázdno, tá, v ktorej sa udusilo kurča, bola presne tá istá, kde spal Fridrich, a ktorú Ardzroun používal na to, aby sa zbavil nepriateľov, ktorým pokrytecky poskytoval pohostinnosť. Ty, Borone, si krútil páčkou dovtedy, kým sa v cisárovej izbe nevytvorilo prázdno alebo aspoň, pretože ty neveríš na prázdno, ten hustý vzduch, v ktorom, ako vieš, zhasínajú sviece a udusia sa zvieratá. Fridrich sa zobudil na nedostatok vzduchu. Najprv si myslel, že ho otrávili, vzal si grál a vypil z neho protijed. Ale spadol na zem mŕtvy. Na druhý deň ráno si chcel využiť zmätok a ukradnúť grál, ale Zosim ťa predbehol. Ty si ho pritom videl a videl si aj to, kam ho schoval. Bolo pre teba hračkou vymeniť hlavy a pri odchode si vziať tú pravú."

Borone bol zaliaty potom. „Básnik," povedal, „videl si dobre, bol som v miestnosti s pumpou. Rozhovor s Ardzrounom prebudil vo mne zvedavosť. Skúsil som ju uviesť do pohybu, ale

prisahám ti, že som nevedel, z ktorej izby vyčerpá vzduch. Bol som však presvedčený, že pumpa nemôže fungovať. Hral som sa, to je pravda, ale iba som sa hral, nemal som vražedné úmysly. A keby som to aj bol urobil tak, ako vravíš, čím vysvetlíš, že vo Fridrichovej izbe bolo spotrebované všetko drevo v kozube? Ak by tam aj vzniklo prázdno, ktoré ho zabilo, v prázdne nehorí plameň…“

„Nestaraj sa o kozub,“ povedal prísne Básnikov hlas, „mám na to iné vysvetlenie. Najprv otvor svoj relikviár, ak si si taký istý, že v ňom nie je grál.“

Borone s hundraním, nech ho Pán Boh zrazí bleskom, ak má grál, zlostne dýkou preťal pečať a zo schránky sa na zem vykotúľala lebka, menšia ako ostatné, ktoré sme doteraz videli, lebo Ardzroun neváhal vykrádať aj detské hroby.

„Nemáš grál, to je dobre,“ povedal Básnikov hlas, „ale to z teba nesníma vinu za to, čo si urobil. Prejdime k tebe, Kyot. Vyšiel si hneď za ním a vyzeral si, akoby si sa potreboval nadýchať vzduchu. Ale potreboval si mnoho vzduchu, keď si musel ísť až k pevnostnému násypu, kde boli Archimedove zrkadlá. Videl som ťa a potom som ťa sledoval. Dotkol si sa ich, pohýbal si tým zrkadlom, ktoré pôsobilo na blízko, ako nám to vysvetlil Ardzroun, naklonil si ho nezvyčajným spôsobom, lebo si sa na to veľmi sústredil. Nastavil si zrkadlo tak, aby sa prvé lúče svetla sústredili na Fridrichovo okno. Tak sa stalo, že lúče zapálili drevo v kozube. Nový vzduch už vytlačil prázdno, ktoré vytvoril Borone, a tak sa plameň mal čím živiť. Vedel si, čo urobí Fridrich, keď sa prebudí napoly udusený dymom z kozuba. Bude si myslieť, že ho otrávili a vypije protijed z grálu. Viem, aj ty si z neho pil v ten večer, ale nedávali sme na teba dobrý pozor, keď si ho ukladal do schránky. Iste si kúpil na trhu v Gallipole jed a zopár kvapiek z neho si nechal padnúť do grálu. Plán bol dokonalý. Ibaže si nevedel, čo urobil Borone. Fridrich sa napil otráveného nápoja z kalicha, ale nie keď sa zapálil oheň, ale oveľa skôr, keď mu Borone vypumpoval vzduch z izby.“

„Si blázon, Básnik,“ kričal Kyot, bledý ako stena, „neviem nič o grále, pozri, teraz otvorím svoju hlavu… Tak vidíš, je v nej lebka!“

„Ani ty nemáš grál, tak dobre,“ povedal Básnikov hlas, „ale nepopieraš, že si premiestnil zrkadlá.“

„Necítil som sa dobre, sám si povedal, chcel som sa nadýchať nočného vzduchu. Hral som sa so zrkadlami, ale nech

ma na mieste Pán Boh zasiahne bleskom, ak som vedel, že by mohli zapáliť oheň vo Fridrichovej izbe! Nemysli si, že som za tie dlhé roky nikdy nepomyslel na to, aký som bol neopatrný, a spytoval som sa, či to nie je moja vina, že sa oheň zapálil, a či som nespôsobil cisárovu smrť. Roky zúfalých pochybností. Trochu si ma predsa len potešil, keď si povedal, že v tej chvíli bol už Fridrich mŕtvy! Ale ako ma môžeš obviňovať, že som mu nalial jed? V ten večer som sa napil z grálu so všetkou úprimnosťou. Cítil som sa ako posvätná obeť…“

„Všetci ste nevinné ovečky, však? Nevinné ovečky, ktoré pätnásť rokov žili s podozrením, že zabili Fridricha. Neplatí to aj pre teba, Borone? Ale poďme k nášmu Boidimu. Už len ty môžeš mať grál. V ten večer si nevyšiel von. Spolu s ostatnými si našiel Fridricha na druhý deň ráno ležať na zemi. Prekvapilo ťa to, ale využil si príležitosť. Čakal si na ňu už dlho. Ty jediný si mal mnoho dôvodov nenávidieť Fridricha, lebo nechal zomrieť pod hradbami Alessandrie mnohých tvojich druhov. V Gallipole si povedal, že si si kúpil prsteň s elixírom života v očku. Ale nikto ťa nevidel jednať sa s trhovcom. Kto dosvedčí, že v ňom bol naozaj elixír života? Mal si jed pripravený už dlhšie, a vtedy si pochopil, že nastala tvoja chvíľa. Myslel si si, že Fridrich možno len omdlel. Nalial si mu jed do úst a vravel si, že ho chceš oživiť, a len potom, všimnite si, len potom si Šalamún všimol, že je mŕtvy.“

„Básnik,“ zvolal Boidi a padol na kolená, „keby si vedel koľko ráz za tie roky som sa spytoval sám seba, či ten môj elixír života nebol náhodou jed. Ale ak mi teraz hovoríš, že Fridrich bol už mŕtvy a zabil ho jeden z tých dvoch alebo obaja, buď Bohu vďaka.“

„Na tom nezáleží,“ pokračoval Básnikov hlas, „rozhoduje zámer. Ale to sa mňa netýka, zo svojich zámerov budeš skladať účty Bohu. Ja chcem grál. Otvor schránku.“

Roztrasený Boidi sa usiloval otvoriť relikviár, pečatný vosk mu tri razy odolal. Borone a Kyot odstúpili od Boidiho, ktorý sa skláňal nad tou osudnou schránkou, akoby bol vopred predurčenou obeťou. Na štvrtý pokus sa schránka otvorila, a opäť sa zjavila lebka.

„Pre všetkých svätých na nebesiach,“ skríkol Básnik a vyšiel spoza ikonostázu.

* * *

„Bol stelesnená zúrivosť a pomätenosť, pán Niketas, a ja som nespoznával svojho dávneho priateľa. Ale v tom okamihu ma osvietila spomienka na ten deň, keď som sa išiel pozrieť na relikviáre a Ardzroun navrhol, aby sme ich vzali so sebou, ale predtým Zosim schoval do jedného z nich grál. Vzal som do ruky jednu hlavu, ak si dobre spomínam, tak prvú zľava, a pozorne som si ju prezeral. Potom som ju položil. Teraz som znova prežíval onú chvíľu spred pätnástich rokov a videl som sa, ako ju ukladám vpravo ako poslednú zo siedmich. Keď Zosim zbehol dole po grál, pamätal si, že ho vložil do prvej hlavy zľava, vzal však tú, ktorá bola druhá. Keď sme si rozdelili pri odchode hlavy, vzal som si svoju ako posledný. Určite to bola tá Zosimova. Spomínaš si, že po Abdulovej smrti som si nechal aj jeho hlavu, ale nikomu som o tom nepovedal. Keď som potom jednu hlavu daroval Praxeasovi, dal som mu tú Abdulovu, a pretože sa otvorila veľmi ľahko, už vtedy som pochopil, že to bola tá, na ktorej Ardzroun zlomil pečať. Takže som takmer pätnásť rokov nosil so sebou grál, a nevedel som o tom. Bol som si tým teraz taký istý, že som ani nepotreboval otvoriť moju hlavu. Ale otvoril som ju a usiloval som sa nenarobiť pritom veľký hluk. Aj keď za stĺpom bola tma, videl som, že grál je tam, vsunutý do relikviára, okrúhle dno vyčnievalo ako lebka.“

Básnik teraz kmásal jedného po druhom za šaty, nadával im, kričal, aby si z neho nestrieľali, akoby sa ho zmocnil démon. Vtedy Baudolino nechal svoj relikviár za stĺpom a vyšiel von zo svojej skrýše: „Ja mám grál,“ vyhlásil.

Básnik zostal ochromený od prekvapenia. Prudko očervenel a zvolal: „Klamal si nám po celý čas! A ja som ťa považoval za najčistejšieho spomedzi nás!“

„Neklamal som. Až do dnešného večera som o tom nevedel. Ty si sa pomýlil v rátaní hláv.“

Básnik vystrel ruky k priateľovi a povedal s penou na ústach: „Daj mi ju!“

„Prečo tebe?“ spýtal sa Baudolino.

„Tu sa končí cesta,“ opakoval Básnik. „Bola to nešťastná cesta a toto je moja posledná príležitosť. Daj mi ju, lebo ťa zabijem.“

Baudolino ustúpil dozadu a rukami zovrel rukoväte svojich dvoch arabských dýk. „Bol by si toho schopný, ak si pre vec zabil aj Fridricha.“

„Hlúposti," odvrkol Básnik. „Práve si počul tých troch, ako sa priznali."

„Tri priznania sú priveľa na jednu vraždu," namietol Baudolino. „Mohol by som povedať, že aj keby každý z nich bol urobil to, čo urobil, ty si o tom vedel a nechal si to každého urobiť. Keď si videl, ako Borone spúšťal páčku pumpy, bolo by stačilo, keby si mu v tom bol zabránil. Keď Kyot nastavil zrkadlá, bolo by stačilo, keby si bol upozornil Fridricha skôr, než vyšlo slnko. Neurobil si to. Chcel si, aby niekto zabil Fridricha, a ty by si to využil. Ale ja neverím, že by niekto z tých troch úbohých priateľov zapríčinil cisárovu smrť. Keď som ťa počul hovoriť spoza ikonostázu, spomenul som si na hlavu Medúzy, z ktorej bolo vo Fridrichovej izbe počuť, kto čo zašepkal do mušle v dolnej izbe. Teraz ti poviem, ako sa to stalo. Už od začiatku výpravy do Jeruzalemu si bol netrpezlivý, lebo si chcel ísť do kňazovej ríše s grálom sám. Čakal si len na vhodnú príležitosť, aby si sa zbavil cisára. Potom, isteže, sme išli s tebou, ale od nás ti nehrozilo nebezpečenstvo. Alebo si možno chcel urobiť to, v čom ťa predbehol Zosim. To neviem. Ale dávno predtým som si mal všimnúť, že si myslel len na seba, ibaže priateľstvo mi zastrelo pohľad."

„Pokračuj," zachechtal sa Básnik.

„Pokračujem. Pamätám sa, že keď Šalamún v Gallipole kupoval protijed, obchodník nám ponúkol ešte jednu rovnakú ampulku, v nej bol však jed. Keď sme vyšli z tržnice, na chvíľu si nám zmizol z dohľadu. Potom si sa znova zjavil, ale bol si bez peňazí a povedal si, že ťa okradli. Pravda je však taká, že kým sme sa my prechádzali po trhu, ty si sa vrátil k obchodníkovi a kúpil si od neho jed. Počas dlhej cesty územím ikonijského sultána si mal nejednu príležitosť vymeniť obe ampulky. Večer pred Fridrichovou smrťou si mu nahlas poradil, aby mal po ruke protijed. Tak si vnukol dobrému Šalamúnovi myšlienku, aby mu ponúkol svoj protijed, čiže tvoj jed. Musel si prežiť chvíľu hrôzy, keď sa Kyot ponúkol, že ho ochutná, ale možno si vedel, že tá tekutina je v malom množstve neškodná a že ju treba vypiť všetku, ak má mať smrtiaci účinok. Myslím si, že v noci Kyot potreboval ísť na vzduch, lebo aj to malé množstvo mu spôsobilo ťažkosti, ale nie som si tým istý."

„A čím si si istý?" spýtal sa Básnik, ešte stále sa pochechtávajúc.

„Som si istý tým, že prv, než si videl, čo robili Borone a Kyot, mal si už pripravený svoj plán. Šiel si do sály s mušľou a hovoril si do otvoru v nej a tvoj hlas sa niesol do Fridrichovej izby. Aj dnes večer si dokázal, že sa ti táto hra páči, a keď som ťa počul hovoriť spoza ikonostázu, začal som to celé chápať. Priblížil si sa k Dionýzovmu uchu a zavolal si na Fridricha. Myslím, že si sa vydával za mňa a spoliehal si sa na to, že hlas z jedného poschodia na druhé bude trochu zmenený. Predstavil si sa mu mojím menom, aby ti ľahšie uveril. Upozornil si Fridricha, že sme zistili, že mu niekto otrávil jedlo. Možno si mu povedal, že jeden z nás už trpí silnými bolesťami a Ardzroun pustil z reťazí svojich úkladných vrahov. Povedal si mu, aby otvoril schránku a hneď vypil Šalamúnov protijed. Môj úbohý otec ti uveril, vypil ho a zomrel."

„Pekný príbeh," povedal Básnik. „A čo kozub?"

„Možno v ňom naozaj zapálili oheň lúče odrazené zrkadlom, ale vtedy už bol Fridrich po smrti. Kozub s tým nesúvisí, nebol v tvojom pláne, ale nech už oheň v ňom zapálil ktokoľvek, pomohol ti zmiasť nás. Ty si zabil Fridricha, a až dnes si mi pomohol pochopiť to. Buď prekliaty, ako si sa mohol dopustiť tohto zločinu, tejto otcovraždy človeka, ktorý ťa povzniesol, a to len pre slávu? Neuvedomoval si si, že si znova prisvojuješ slávu iného, tak ako si to robil s mojimi básňami?"

„No to sa podarilo," zvolal Boidi, ktorý sa už spamätal zo strachu. „Veľký básnik si dával písať básne inému!"

Toto pokorenie po mnohých sklamaniach v posledných dňoch spolu so zúfalou túžbou mať grál donútilo Básnika k poslednému výčinu. Vytasil šabľu a hodil sa na Baudolina s výkrikom: „Zabijem ťa, zabijem ťa!"

„Vždy som ti vravel, že som mierumilovný človek, pán Niketas. Bol som zhovievavý k sebe samému. V skutočnosti som zbabelec, Fridrich mal pravdu, keď mi to povedal. V tej chvíli som nenávidel Básnika celou svojou dušou, chcel som, aby bol mŕtvy, a predsa som sa neodvažoval zabiť ho, chcel som len, aby nezabil on mňa. Uskočil som dozadu medzi stĺporadie, potom do chodby, ktorou sme prišli. Utekal som v tme a počul som jeho vyhrážky, keď ma prenasledoval. Na chodbe nebolo svetlo, kráčať po hmate znamenalo dotýkať sa mŕtvych v stenách. Keď som našiel priechod vľavo, vrhol som sa tým smerom. On sa dal viesť hlukom mojich krokov. Nakoniec som zbadal svetlo a

ocitol som sa na dne studne, hore otvorenej, ktorou som už prešiel, keď som prichádzal do Katabate. Bol už večer, a ako zázrakom som videl mesiac nad hlavou, ktorý osvetľoval miesto, na ktorom som stál, a vrhal striebristé odlesky na tváre mŕtvych. Možno práve mŕtvi mi vnukli myšlienku, že vlastná smrť sa nedá oklamať, keď ti šliape na päty. Zastavil som sa. Videl som prichádzať Básnika, zakryl si oči ľavou rukou, aby nevidel tých nečakaných domácich pánov. Pevne som schmatol jedno zo zdobených rúch a silno som ho potiahol. Mŕtvola spadla presne medzi mňa a Básnika, pričom zvírila oblak prachu a drobných kúsočkov šiat, ktoré sa rozpadli pri dotyku so zemou. Hlava sa odtrhla od trupu a skotúľala sa pod nohy môjho prenasledovateľa, práve tam, kde dopadal mesačný lúč, a ukázala mu svoj zúrivý úsmev. Básnik sa na okamih zdesene zastavil, potom kopol do lebky. Ja som schmatol ďalšie dve mŕtvoly a tlačil som mu ich rovno do tváre. Ber zo mňa tú smrť, kričal Básnik, zatiaľ čo sa mu šupiny uschnutej pokožky vznášali na hlavu. Nemohol som pokračovať v tej hre do nekonečna, poponáhľal som sa von z osvetleného kruhu a stratil som sa v tme. Stisol som v rukách svoje dve arabské dýky a namieril som čepele pred seba ako zobec na lodi. Básnik sa hnal proti mne so zdvihnutým mečom, držal ho oboma rukami, aby mi rozťal hlavu, ale potkol sa na ďalšej mŕtvole, ktorá sa odkotúľala, zrútila sa na mňa, ja som spadol na zem a zadržal som sa na lakťoch, on sa zvalil na mňa a meč mu vykĺzol z ruky… Videl som jeho tvár nad sebou, jeho oči podliate krvou proti mojim očiam, cítil som pach jeho hnevu, zúrivosť zvieraťa, keď zahryzne do svojej obete, jeho ruky mi zvierali hrdlo, škrípal zubami… Reagoval som inštinktívne, zdvihol som sa na lakťoch, a vystrčil som obe dýky dopredu proti jeho bokom. Počul som, ako sa trhá látka, a mal som dojem, že v jeho útrobách sa moje dve čepele stretli. Potom Básnik zbledol a z úst mu vytryskol prúd krvi. Čelom sa dotkol môjho čela, jeho krv mi kvapkala do úst. Nepamätám sa, ako som sa oslobodil z jeho objatia, nechal som dýky v jeho bruchu a striasol som zo seba tú ťarchu. Skĺzol sa na bok, vypleštenými očami hľadel na mesiac nad nami a bol mŕtvy.“

„Prvý človek, ktorého si zabil vo svojom živote.“

„Nech Pán Boh dá, aby bol aj posledný. Bol to môj priateľ z mladosti, druh tisícich dobrodružstiev za viac ako štyridsať rokov. Chcelo sa mi plakať, potom som si spomenul, čo urobil, a

túžil som ho znova zabiť. S námahou som vstal, lebo som zabíjal, keď som už nemal pružné údy ako vo svojich najlepších rokoch. Odtackal som sa až na koniec chodby, ťažko dýchajúc som sa vrátil do hrobky, kde boli moji traja druhovia celí bieli a trasúci sa, bol som znova dosadený do svojej ministerskej hodnosti a prijatý za adoptívneho syna cisára Fridricha. Nesmel som ukázať nijakú slabosť. Vzpriamený som sa obrátil chrbtom k ikonostázu, akoby som bol archanjel medzi archanjelmi, a povedal som: spravodlivosť bola vykonaná, usmrtil som vraha svätého rímskeho cisára."

Baudolino si šiel vziať svoj relikviár, vybral z neho grál a ukázal ho ostatným, ako sa to robí s posvätnou hostiou. Povedal len: „Robí si niekto z vás naň nároky?"

„Baudolino," povedal Borone, ktorý ešte vždy nevedel ovládnuť triašku v rukách, „dnes večer som zažil viac ako za všetky roky, čo sme strávili spolu. Iste to nie je tvoja vina, ale niečo medzi nami sa pretrhlo, medzi mnou a tebou, medzi mnou a Kyotom, medzi mnou a Boidim. Ešte pred chvíľou si každý z nás želal, aby bol vinný ten druhý a aby sa konečne skončila tá nočná mora. To už nie je priateľstvo. Po páde Pndapetzimu sme zostali spolu len náhodou. To, čo nás spájalo, bolo len hľadanie predmetu, ktorý držíš v rukách. Hľadanie, vravím, nie predmet. Teraz viem, že predmet bol stále s nami, a to nám nezabránilo, aby sme sa viac ráz nehnali v ústrety vlastnej skaze. Dnes večer som pochopil, že ja nesmiem mať grál ani ho nikomu dať, len udržiavať živý plameň jeho hľadania. Nech teda zostane u teba tá miska, ktorá má moc zjednotiť ľudí, len keď ju nemôžu nájsť. Ja odchádzam. Ak sa mi podarí dostať sa von z mesta, začnem písať o grále a v mojom rozprávaní bude moja moc. Napíšem o rytieroch lepších, ako sme my, a kto si to prečíta, bude snívať o čistote, a nie o našej úbohosti. Zbohom vám všetkým, priatelia moji, čo ste mi zostali. Bolo krásne snívať s vami." A stratil sa tou istou cestou, ktorou sem prišiel.

„Baudolino," prihovoril sa mu Kyot. „Myslím, že Borone sa rozhodol správne. Ja nie som vzdelaný ako on, neviem, či by som vedel napísať príbeh o grále, ale iste nájdem niekoho, komu o ňom porozprávam a on to napíše. Borone má pravdu, zostanem verný svojmu dlhoročnému hľadaniu, ak dokážem podnietiť ostatných, aby túžili po grále. Nebudem hovoriť ani o tej čaši, ktorú držíš v rukách. Možno poviem tak, ako som hovorieval

kedysi, že je to kameň, ktorý spadol z neba. Čo na tom záleží, kameň, alebo čaša, či kopija. Dôležité je, že grál nikto nenájde, ináč by ho ostatní prestali hľadať. Ak chceš počuť moju radu, schovaj tú vec, aby nikto nezabil svoj sen, keď ju vezme do ruky. A pokiaľ ide o ostatné, aj mne by bolo nepríjemné, keby som mal byť naďalej medzi vami, podľahol by som mnohým bolestným spomienkam. Ty, Baudolino, si sa stal anjelom pomsty. Možno si musel urobiť to, čo si urobil. Ale ja ťa viac nechcem vidieť. Zbohom.“ A aj on vyšiel z hrobky.

Vtedy prehovoril Boidi a po mnohých rokoch začal znova hovoriť jazykom z Fraschety. „Baudolino,“ povedal, „ja nemám hlavu v oblakoch ako tí dvaja a neviem rozprávať príbehy. Musím sa smiať, keď si predstavím, že by sa ľudia rozbehli do sveta hľadať niečo, čo neexistuje. Veci, na ktorých naozaj záleží, sú tie, ktoré existujú, ibaže ich nesmieš nikomu ukázať, lebo závisť je zlá. Ten grál je posvätný, ver mi, lebo je jednoduchý ako všetky vzácne veci. Neviem, kam ho chceš odložiť, ale akékoľvek miesto, okrem toho, o ktorom ti teraz poviem, bude nesprávne. Počuj, čo som vymyslel. Pamätáš sa, keď zomrel tvoj úbohý otec Gagliaudo, pokoj jeho duši, všetci v Alessandrii vraveli, že záchrancovi mesta treba postaviť sochu. No vieš, ako sa to stáva, ľudia hovoria a hovoria, a nič sa nedeje. Keď som však chodil po okolí predávať obilie, našiel som v kostolíku blízko Villa del Foro prekrásnu sochu, ktorá sa ta dostala ktovie odkiaľ. Predstavuje zohnutého starčeka, ktorý drží v rukách nad hlavou niečo ako mlynský žarnov, stavebný kameň, možno veľký kus syra, ťažko povedať presne čo, a vyzerá, akoby sa lámal vo dvoje, lebo ho nevládze uniesť. Povedal som si, že ten výjav chce niečo povedať, aj keď neviem presne, čo by to malo byť, ale vieš, ako to chodí, niekto urobí sochu, a potom to, čo tým chcel povedať, vymyslia iní, tak to všetkým vyhovuje. Ale všimni si tú náhodu, vtedy som si povedal, že by to mohla byť socha Gagliauda, keď sa umiestni nad bránu katedrály alebo vedľa nej ako stĺp, a kameň nad hlavou bude ako hlavica stĺpa, a bude to presne starý Gagliaudo, ktorý celkom sám zdolal celé obliehanie. Priniesol som si sochu domov a uložil do senníka. Keď som o tom hovoril s ostatnými, všetci vraveli, že je to dobrá myšlienka. Potom prišla správa, že všetci dobrí kresťania sa musia vybrať na cestu do Jeruzalema, a tak som sa pridal aj ja, myslel som si, ktoviečo to nebude. Neskoro plakať nad rozliatym mliekom. Teraz sa vrátim domov, a uvidíš, že po takom dlhom čase ma

budú oslavovať, tí z našich, čo sú ešte nažive, a pre mladších sa stanem legendou, budem ten, ktorý bol s cisárom v Jeruzaleme, a budem mať viac čo rozprávať ako mág Vergilius. Možno sa stanem ešte aj konzulom, skôr než zomriem. Vrátim sa domov, nikomu nič nepoviem, pôjdem do senníka, vezmem sochu, urobím dieru do tej veci, čo drží nad hlavou, a strčím dnu grál. Potom dieru zakryjem maltou, dám na ňu úlomky kameňa, aby nebolo vidieť ani špáru, a odnesiem sochu do katedrály. Vyložíme ju hore a dobre zamurujeme a bude tam stáť *per omnia saecula saeculorum*[73], aby ju nikto nemohol zložiť dole, ani sa nemohol pozrieť, čo tvoj otec nesie na makovici. Sme mladé mesto a príliš si na sebe nezakladáme, ale požehnanie nebies ešte nikomu neuškodilo. Ja zomriem, aj moje deti zomrú, ale grál bude stále tam a bude chrániť mesto, a nikto sa o tom nikdy nedozvie, stačí ak to vie Pán Boh. Ako sa ti to pozdáva?“

„Pán Niketas, bolo to správne miesto pre misku, lebo hoci som sa celé roky tváril, že som na to zabudol, ja jediný som vedel, odkiaľ naozaj pochádza. Po tom všetkom som ani ja nevedel, načo som na svete, lebo som neurobil nič dobré. S grálom v rukách by som sa dopustil ďalších hlúpostí. Dobrý Boidi mal pravdu. Rád by som sa bol vrátil spolu s ním, ale čo by som robil v Alessandrii medzi tisíckami spomienok na Colandrinu a snami o Hypatii? Poďakoval som Boidimu za dobré riešenie, zavinul som grál do plátna, v ktorom som ho priniesol, ale už bez relikviára. Ak cestou narazíš na zbojníkov, relikviár, ktorý vyzerá ako zo zlata, ti hneď zoberú, ale obyčajnej misky sa ani nedotknú. Choď s Bohom, Boidi, nech ti pomáha v tvojom poslaní. Nechaj ma tu, lebo potrebujem byť sám. A tak odišiel aj on. Obzrel som sa okolo seba a spomenul som si na Zosima. Nebolo ho tu. Neviem, kedy sa odtiaľ stratil, možno keď počul, že jeden chce zabiť druhého, a život ho naučil vyhýbať sa zmätkom. Poznal naspamäť toto miesto, a tak sa po hmate vyparil, zatiaľ čo my sme boli zaujatí celkom inými vecami. Navyvádzal toho dosť, ale bol za to potrestaný. Nech ďalej žobre po uliciach a nech mu je Pán Boh milostivý. A tak som znova prešiel chodbou mŕtvych, pán Niketas, prekročil som Básnikovo telo a vyšiel som na svetlo, ktorým ožaroval okolie horiaci hypodróm. A čo sa mi stalo potom, už vieš, lebo som stretol teba.“

39.

Baudolino ako pustovník

Niketas mlčal. A mlčal aj Baudolino, ktorý sedel s roztvorenými rukami v lone, akoby hovoril: „To je všetko.“

„Niečo v tvojom príbehu mi nesedí,“ povedal zrazu Niketas. „Básnik vyslovil fantastické obvinenia na adresu tvojich druhov, akoby každý z nich zabil Fridricha, a potom to nebola pravda. Ty si si myslel, že si uhádol všetko, čo sa stalo v tú noc. Ak si mi skutočne povedal všetko, Básnik nikdy nepotvrdil, že sa veci naozaj udiali tak.“

„Pokúsil sa ma zabiť!“

„Zošalel, to je jasné. Chcel mať grál za každú cenu, a preto presvedčil sám seba, že ten, kto ho má, je vinný. O tebe si myslel, že si ho skrýval, a to mu stačilo na to, aby ťa chcel zabiť, len aby sa zmocnil kalicha. Ale nikdy nepriznal, že je Fridrichovým vrahom.“

„A kto to teda bol?“

„Pätnásť rokov ste verili, že Fridrich zomrel nešťastnou náhodou…“

„Nútili sme sa do toho, aby sme sa nemuseli navzájom podozrievať. A potom tu bol Zosimov prízrak, jedného vinníka sme mali.“

„Možno. Ale ver mi, v našich cisárskych palácoch som videl mnoho zločinov. Aj keď naši cisári s radosťou ukazovali návštevníkom zázračné stroje a automaty, nikdy som nevidel, že ich niekto použil na zabíjanie. Počúvaj, keď si mi prvý raz spomenul Ardzrouna, povedal som ti, že som sa s ním zoznámil v Konštantínopole a že jeden z mojich priateľov v Selimbrii bol viac ráz hosťom na jeho hrade. Tento Pafnuzio vie veľmi veľa o Ardzrounových diabolských vynálezoch, lebo aj on sám zostrojil mnohé z nich pre cisársky palác. A veľmi dobre pozná možnosti

týchto vynálezov, lebo raz, ešte za Andronikových čias sľúbil cisárovi automat, ktorý sa bude krútiť okolo svojej osi a zamáva zástavou, keď bazileus zatlieska. Vyrobil ho. Andronikus ho počas slávnostného obeda ukázal pánom z cudziny, zatlieskal, a automat sa ani nepohol. Pafnuziovi dali vypichnúť oči. Spýtam sa, či nás nechce prísť navštíviť. Veď aj tak sa tu v exile v Selimbrii nudí."

Pafnuzius prišiel v sprievode chlapca. Napriek nešťastiu a pokročilému veku to bol čulý muž bystrého umu. Chvíľu sa zdržal s Niketom a potom sa spýtal, ako môže Baudolinovi pomôcť.

Baudolino mu porozprával svoj príbeh, spočiatku len veľmi zhruba, potom od trhu v Gallipole po Fridrichovu smrť podrobnejšie. Nemohol vynechať Ardzrouna, ale zamlčal totožnosť svojho adoptívneho otca, spomenul len, že to bol flámsky grófa, ktorý mu bol veľmi drahý. Nespomenul ani grál, hovoril len o kalichu posiatom drahými kameňmi, ktorý si mŕtvy veľmi cenil a ktorý mohol vyvolať chamtivosť mnohých. Keď Baudolino rozprával, Pafnuzius ho občas prerušil. „Si Frank, však?" spýtal sa ho a vysvetlil mu, že spôsob, akým vyslovuje isté grécke slová, je typický pre obyvateľov Provensálska. Alebo: „Prečo sa stále pri reči dotýkaš jazvy na líci?" Baudolinovi, ktorý ho začal považovať za falošného slepca, vysvetlil, že chvíľami jeho hlas stratí zvučnosť, akoby si prešiel rukou popred ústa. Keby sa dotýkal brady, ako to robia mnohí, nezakrýval by si ústa. To znamená, že sa dotýka líca, a ak sa niekto dotýka líca, buď ho bolia zuby, alebo má na ňom jazvu. Pretože Baudolino bol bojovník, zdalo sa mu, že jazva je pravdepodobnejšia.

Baudolino skončil svoje rozprávanie a Pafnuzius povedal: „Ty chceš teraz vedieť, čo sa naozaj stalo cisárovi Fridrichovi v tej uzavretej izbe."

„Ako vieš, že som hovoril o Fridrichovi?"

„Ale choď, všetci vedia, že cisár sa utopil v rieke Kalikadnos pár krokov od Ardzrounovho hradu a že Ardzroun odvtedy zmizol, lebo jeho knieža Lev mu chcel odrezať hlavu za to, že nestrážil dobre takého vznešeného hosťa. Vždy som sa čudoval, že tvoj cisár, zvyknutý plávať v riekach, ako sa o ňom hovorilo, sa dal stiahnuť prúdom v takej riečke ako Kalikadnos, a ty si mi teraz vysvetlil mnoho vecí. Tak sa na to pozrime." A povedal to

bez irónie, akoby naozaj sledoval scénu, ktorá sa mu odohrávala pred vyhasnutým zrakom.

„Predovšetkým vylúčime podozrenie, že Fridrichovu smrť zavinil stroj, ktorý vyrába prázdno. Poznám ten stroj, v prvom rade pôsobí v izbičke bez okien na hornom poschodí a vôbec nie v cisárovej izbe, kde je komín z kozuba a ktovie koľko špár, ktorými môže vniknúť dnu vzduch. Po druhé, ten stroj nefungoval. Vyskúšal som ho. Vnútorný valec nezaplnil dokonale vonkajší valec a vzduch unikal zo všetkých strán. Skúsenejší mechanici ako Ardzroun už pred mnohými storočiami skúšali podobné pokusy, ale neúspešne. Jedna vec je zostrojiť guľu, ktorá sa krúti, alebo dvere, ktoré sa otvárajú teplom, to sú zábavky, aké poznáme od čias Ctesibia a Herona. Ale prázdno, drahý priateľu, to nie. Ardzroun bol pyšný, rád zapôsobil na svojich hostí, to je všetko. Teraz prejdeme k zrkadlám. Legenda hovorí, že veľký Archimedes zapálil rímske lode za pomoci zrkadiel, ale nevieme, či je to pravda. Dotkol som sa Ardzrounových zrkadiel, boli však príliš malé a hrubo zabrúsené. Aj keby boli dokonalé, jedno zrkadlo odrazí slnečné lúče istej sily napoludnie, nie ráno, keď sú slnečné lúče slabé. Uvedom si, že lúče by museli preniknúť cez okno s farebným sklom, a aj keby tvoj priateľ bol namieril jedno zo zrkadiel na cisárovu izbu, nič by tým nedosiahol. Presvedčil som ťa?“

„Prejdime k ostatnému.“

„Jedy a protijedy… Vy Rimania ste naozaj naivní. Ako si môžete myslieť, že na jarmoku v Gallipole sa predávajú také účinné prostriedky, aké si sám bazileus objednáva len od dôveryhodných alchymistov a vyvažuje ich zlatom? Všetko, čo tam predávajú, je falošné, je to určené barbarom, ktorí prichádzajú z Ikonia alebo z bulharských lesov. V ampulkách, ktoré ste kúpili, bola obyčajná voda, a či už Fridrich vypil tekutinu z ampulky tvojho žida, alebo priateľa, ktorého voláš Básnik, je to celkom jedno. A to isté platí aj pre ten účinný elixír života z prsteňa. Keby podobný elixír existoval, kúpil by ho každý vojvodca, aby mohol oživiť a znova poslať do boja ranených vojakov. Povedal si mi, za akú cenu vám tie zázraky predali. Bola taká smiešna, že ledva zaplatila za námahu nabrať vodu z prameňa a naliať ju do ampulky. Teraz mi dovoľ, aby som ti povedal o Dionýzovom uchu. Nikdy som nepočul, že by Dionýzovo ucho u Ardzrouna fungovalo. Takéto triky sa môžu podariť, keď je vzdialenosť medzi dierou, do ktorej sa hovorí, a

tou, odkiaľ vychádza hlas, veľmi malá, ako keď si priložíš k ústam ruky ako trúbu, aby ťa bolo počuť trochu ďalej. Ale na hrade zvukovod viedol z jedného poschodia na druhé, bol dlhý a zložitý, prechádzal cez hrubé múry… Dovolil vám Ardzroun vyskúšať svoj vynález?“

„Nie.“

„Vidíš? Ukazoval ho hosťom, pýšil sa ním, a to stačilo. Keby aj bol tvoj Básnik skúšal hovoriť s Fridrichom a Fridrich by aj bol prebudený, z úst Medúzy by počul nanajvýš neurčité bzučanie. Možno niekedy Ardzroun použil ten vynález, aby vyľakal niekoho, kto spal v dolnej izbe, tým, že tam straší, ale nič viac. Tvoj priateľ Básnik nemohol Fridrichovi tlmočiť nijaký odkaz.“

„Ale prázdny kalich na zemi, oheň v kozube…“

„Povedal si mi, že Fridrich sa v ten večer necítil dobre. Strávil celý deň na koni, pod slnkom, ktoré v tých končinách prudko páli a škodí tým, čo naň nie sú zvyknutí. Mal za sebou dlhé dni putovania a bojov… Iste bol unavený, oslabený, možno mal horúčku. Čo urobíš, keď tebou v noci lomcuje zimnica? Skúsiš sa dobre prikryť, ale ak máš horúčku, cítiš zimomriavky aj pod prikrývkou. Tvoj cisár si zakúril v kozube. Potom sa cítil ešte horšie, zľakol sa, či ho neotrávili, a vypil svoj zbytočný protijed.“

„Ale prečo sa cítil ešte horšie?“

„Nie som si tým celkom istý, ale ak si to dobre premyslíme, záver môže byť len jeden. Opíš mi ešte raz ten kozub, aby som si ho mohol dobre predstaviť.“

„Bolo v ňom drevo, na ňom suché vetvy, potom konáriky s voňavými bobuľami a potom kúsky niečoho tmavého, myslím, že to bolo uhlie, ale poliate nejakým olejom…“

„Bola to *naphta* alebo *bitumen*, ktorá sa nachádza vo veľkom množstve v Palestíne. V mori, ktoré sa nazýva Mŕtve, je voda taká hustá a ťažká, že keď do nej vstúpiš, neklesneš na dno, ale plávaš na vode ako čln. Plinius píše, že táto látka je natoľko blízka ohňu, že keď sa k nej priblíži plameň, vzbĺkne. Všetci vieme, čo je uhlie, ako vždy, hovorí nám o ňom Plinius, že sa získava z dubov tak, že sa spália zelené vetvy na kope v tvare kužeľa obalenej vlhkým ílom a do nej sa urobia diery, ktorými vychádza von vlhkosť. Ale niekedy sa robí aj z iného dreva a nie vždy sú známe jeho vlastnosti. Mnohí lekári písali o tom, čo sa stane, keď sa niekto nadýcha výparov zlého uhlia, ktoré je ešte

nebezpečnejšie, keď sa k nemu pridá istý typ *bitumenu.* Pri spaľovaní sa uvoľňujú jedovaté výpary, oveľa jemnejšie a neviditeľnejšie ako dym, ktorý zvyčajne vychádza zo zapáleného ohňa, ale vtedy otvárame okná, aby sme vyvetrali. Tieto výpary však nevidíme, rozptýlia sa, a ak je miesto uzavreté, zostanú tam. Ich prítomnosť si môžeš všimnúť tak, že plameň lampy sfarbia na belaso. Ale keď si to človek uvedomí, zvyčajne je už príliš neskoro, ten chorobný závan pohltil všetok čistý vzduch. Nešťastník, ktorý sa nadýcha tohto dusivého vzduchu, cíti ťažobu v hlave, hučanie v ušiach, ťažko dýcha a zahmlí sa mu zrak… Dosť dôvodov na to, aby mal pocit, že je otrávený, a vypil protijed, a to aj cisár urobil. Ale ak si človek neuvedomí tieto ťažkosti a nevyjde hneď zo zamoreného miesta alebo ho niekto odtiaľ nevynesie, dôjde k najhoršiemu. Upadne do hlbokého spánku, zvalí sa na zem a tomu, kto ho potom nájde, sa zdá mŕtvy, nedýcha, chladne, nebije mu srdce, údy má zmeravené a tvár veľmi bledú… Aj skúsený lekár je presvedčený, že má pred sebou mŕtvolu. Vie sa o prípadoch, keď pochovali ľudí v tomto stave, pričom by bolo stačilo poskytnúť im pomoc, priložiť studený obklad na hlavu a na nohy a potrieť celé telo olejmi, ktoré prinavrátia zmysly.“

„Ty,“ povedal na to Baudolino, bledý ako Fridrichova tvár v to ráno, „chceš mi azda povedať, že sme považovali cisára za mŕtveho, a on bol živý?“

„Takmer určite áno, môj úbohý priateľ. Zomrel, keď ste ho hodili do rieky. Ľadová voda ho začala preberať, a to bol dobrý liek, ale keďže bol cisár ešte v bezvedomí, začal dýchať, nahltal sa vody a utopil sa. Keď ste ho vytiahli na breh, museli ste vidieť, či vyzeral ako utopený…“

„Bol napuchnutý. Vedel som, že by nemal byť, ale myslel som si, že sa mi to len zdá pri pohľade na to úbohé telo doráňané kameňmi v rieke…“

„Mŕtvy pod vodou nenapuchne. Stane sa to len živému, ktorý zomrie pod vodou.“

„Takže Fridrich bol len obeťou zvláštnej a neznámej nevoľnosti, a nie úkladnej vraždy?“

„Určite bol zabitý, a zabil ho ten, kto ho hodil do vody.“

„Veď som to bol ja!“

„To je naozaj nešťastie. Cítim, že si rozrušený. Upokoj sa. Myslel si, že robíš dobre, iste si si neželal jeho smrť.“

„Ale ja som ju spôsobil!“

„To nenazývam zabitie.“

„Ale ja áno,“ kričal Baudolino. „Utopil som svojho drahého otca, ktorý bol ešte živý! Ja…“ Ešte väčšmi zbledol, zamrmlal niekoľko nejasných slov a omdlel.

Prebral sa, keď mu Niketas prikladal studené obklady na hlavu. Pafnuzius odišiel, možno sa cítil vinný, že odhalil Baudolinovi strašnú pravdu, aby mu dokázal, ako jasne vidí veci.

„Teraz sa upokoj,“ vravel Niketas, „chápem, že si zúfalý, ale bola to nešťastná náhoda. Počul si Pafnuzia, každý by bol považoval toho človeka za mŕtveho. Aj ja som počul o prípadoch zdanlivej smrti, ktoré oklamali aj lekárov.“

„Ja som zabil svojho otca,“ opakoval Baudolino, schvátený horúčkovitou triaškou, „neuvedomil som si, že som ho nenávidel, lebo som túžil po jeho manželke, svojej adoptívnej matke. Najprv som bol cudzoložník, potom otcovrah a nakazený týmto malomocenstvom som nakoniec pošpinil svojím incestným semenom najčistejšiu zo všetkých panien a oklamal som ju, že to bola extáza, ktorú jej prisľúbili. Som vrah, lebo som zabil Básnika, ktorý bol nevinný…“

„Nebol nevinný, bol zachvátený neovládateľnou ctižiadosťou, chcel ťa zabiť, ty si sa len bránil.“

„Nespravodlivo som ho obvinil z vraždy, ktorej som sa dopustil ja, zabil som, aby som nemusel priznať, že mám potrestať seba samého, prežil som celý život v klamstve, chcem zomrieť, prepadnúť sa do najhlbšieho pekla a trpieť celú večnosť…“

Baudolino sa nijako nedal upokojiť a nedalo sa urobiť nič, čo by ho vyliečilo. Niketas prikázal Teofilattovi pripraviť odvar z uspávacích rastlín a dal mu ho vypiť. Po niekoľkých minútach Baudolino zaspal najnepokojnejším spánkom vo svojom živote.

Keď sa na druhý deň prebudil, odmietol šálku s vývarom, ktorú mu ponúkli, vyšiel von, sadol si pod strom a tam zostal mlčky, s hlavou zloženou v rukách, celý deň a na druhé ráno tam ešte stále sedel. Niketas sa rozhodol, že v takých prípadoch je najlepším liekom víno, a presvedčil Baudolina, aby ho vypil dosť veľa, akoby to bola medicína. Baudolino zostal sedieť zmeravený pod stromom tri dni a tri noci.

Na úsvite štvrtého dňa sa išiel Niketas naňho pozrieť, ale nenašiel ho. Prehľadal celú záhradu a dom, ale Baudolino sa

stratil. Niketas poslal Teofilatta a svojich synov, aby ho hľadali po celej Selimbrii a okolitých poliach, lebo sa bál, aby sa Baudolino nedopustil zúfalého činu. Vrátili sa o dve hodiny neskôr a volali na Niketu, aby išiel s nimi. Odviedli ho na lúku hneď za mestom, kde pri príchode videli stĺp pustovníkov.

Skupinka zvedavcov sa zhŕkla okolo stĺpa a ukazovala na niečo hore. Stĺp bol z bieleho kameňa, vysoký takmer ako dvojposchodový dom. Navrchu sa rozširoval do štvorcovej terasy, obkolesenej zábradlím z kamenných stĺpikov. Uprostred sa dvíhal malý prístrešok. To všetko však bolo také malé, že tomu, kto sedel na terase, nohy viseli dole, a pod prístrešok sa len ťažko zmestil jeden schúlený muž. Sedel tam Baudolino, nohy mu viseli a bolo vidieť, že je nahý, ako ho Boh stvoril.

Niketas naňho zavolal, aby zišiel dolu, pokúsil sa otvoriť dvierka na stĺpe, ktoré majú všetky podobné stavby a za ktorými je točité schodisko, vedúce až na terasu. Ale dvere, hoci boli pokrivené, niekto zdnuka zatarasil.

„Poď dole, Baudolino, čo chceš tam hore robiť?“ Baudolino čosi odpovedal, ale Niketas dobre nepočul. Požiadal, aby mu pohľadali dostatočne dlhý rebrík. Priniesli mu ho, s námahou sa vyštveral hore a hlavu mal pri Baudolinových nohách. „Čo chceš robiť?“ spýtal sa.

„Zostať tu. Začínam pykať za svoju vinu. Budem sa modliť, meditovať, zapriem sám seba v mlčaní. Budem sa usilovať dosiahnuť hlbokú samotu, necítiť ani radosť, ani túžbu, a dokonca nebudem ani uvažovať či myslieť, odpútam sa od každého záväzku, vrátim sa k úplnej jednoduchosti, aby som nič viac nevidel, iba ak slávu temna. Zbavím sa duše a rozumu, prekročím hranice mysle, v tme zavŕšim svoj prechod po cestách ohňa…“

Niketas si uvedomil, že opakuje slová, ktoré počul od hypatie. Vtedy pochopil, že ten nešťastník chce ujsť pred vášňou, izoluje sa tam hore, lebo sa chce stať takým ako tá, ktorú doteraz miluje. Ale nepovedal mu to. Spýtal sa ho len na to, ako chce tam hore žiť.

„Rozprával si mi, že pustovníci spúšťali na motúze košík,“ povedal Baudolino, „a veriaci im nechávali almužnu, jedlo, ktoré im zvýšilo, a ešte lepšie to, čo nezožrali ich zvieratá. A trochu vody, aj keď sa dá vydržať o smäde a čakať na dážď.“

Niketas si vzdychol, zišiel dole, dal pohľadať košík s motúzom a naplnil ho chlebom, varenou zeleninou, olivami a pár

kúskami mäsa. Jeden z Teofilattových synov vyhodil povraz do výšky, Baudolino ho chytil a kôš vytiahol. Vzal si len chlieb a olivy a ostatné vrátil. „Teraz ma nechaj, prosím ťa," kričal na Niketu. „To, čo som chcel pochopiť, keď som ti rozprával svoj príbeh, som už pochopil. Nemáme si viac čo povedať. Ďakujem ti, že si mi pomohol dostať sa tam, kde som teraz."

Niketas ho chodil každý deň navštevovať. Baudolino pozdravil gestom a mlčal. Časom si Niketas všimol, že mu netreba prinášať jedlo, lebo v Selimbrii sa rozniesol, že po mnohých storočiach sa ďalší svätý muž uchýlil na stĺp, a každý sa dole prežehnal, vložil do koša niečo na jedenie a na pitie. Baudolino vytiahol povraz hore, nechal si pre seba len trochu jedla na jeden deň a ostatné rozdelil vtákom, ktoré si zvykli hniezdiť na zábradlí. Zaujímal sa len o ne.

Baudolino zostal na stĺpe celé leto, neprerieklol ani slova, slnko pálilo, teplo ho trápilo, aj keď sa často utiahol pod prístrešok. Vyprázdňoval sa a močil pravdepodobne v noci ponad zábradlie. Jeho výkaly malé ako kozie bobky bolo vidieť pri stĺpe. Narástla mu dlhá brada a vlasy a bol taký špinavý, že to bolo vidieť, ba aj cítiť až dole.

Niketas musel dva razy odísť zo Selimbrie. Baldovín z Flandier bol v Konštantínopole menovaný za bazilea a rímski pútnici postupne obsadili celú ríšu, no Niketas sa musel starať o svoje majetky. Medzitým sa Niketas stal poslednou baštou Byzantskej ríše a myslel si, že by sa mal presťahovať do Konštantínopola, kde sa zíde poradca s jeho skúsenosťami. Preto potreboval nadviazať kontakty a pripraviť ďalšiu dobrodružnú cestu.

Zakaždým, keď sa vrátil, pri stĺpe bol čoraz hustejší dav. Niektorí si mysleli, že pustovník, očistený ustavičným sebaobetovaním, musí byť veľmi múdry, preto vystupovali po rebríku a pýtali si od neho radu alebo útechu. Rozprávali mu o svojom trápení a Baudolino odpovedal napríklad takto: „Ak si hrdý, si diabol. Ak si smutný, si jeho syn. Ak si robíš zbytočné starosti, si ustavične jeho sluha."

Ďalší ho prosil o radu, ako vyriešiť spor so susedom. A Baudolino: „Buď ako ťava, nes náklad svojich hriechov a nasleduj kroky toho, kto pozná cesty Pána."

Ďalší mu hovoril, že nevesta nemôže mať dieťa. A Baudolino: „Všetko, o čom si človek myslí, že je na nebesiach aj

pod nimi, je márnosť. Len ten, kto v myšlienkach nasleduje Krista, žije v pravde.“

„Aký je múdry,“ vraveli všetci a nechávali mu aj mince a odchádzali plní útechy.

Prišla zima a Baudolino bol skoro stále schúlený pod prístreškom. Začal dopredu hádať trápenia ľudí, ktorí za ním prichádzali, aby nemusel počúvať ich siahodlhé príbehy. „Ty miluješ istú osobu celým srdcom, ale zhrýzajú ťa pochybnosti, či ťa tá osoba rovnako miluje,“ vravel. A ten mu: „Svätá pravda! Prečítal si to v mojej duši ako v otvorenej knihe! Čo mám robiť?“ A Baudolino: „Mlč a nehodnoť seba samého.“

Jednému tučnému mužovi, ktorý vyšiel za ním s veľkou námahou, povedal: „Každé ráno sa prebúdzaš s boľavým krkom a robí ti ťažkosti natiahnuť si ponožky.“

„Je to tak,“ odpovedal muž s obdivom. A Baudolino: „Tri dni nejedz. Ale nenadúvaj sa pre svoju hladovku. Radšej jedz mäso, ako by si mal spyšnieť. Je lepšie jesť mäso, ako sa pýšiť. A prijmi svoje bolesti ako pokutu za hriechy.“

Raz prišiel za ním otec, ktorý mu povedal, že jeho syn je celý pokrytý bolestivými ranami. Baudolino mu odpovedal: „Umývaj ho tri razy za deň v slanej vode a zakaždým vyslov tieto slová: Panna Hypatia, vylieč môjho syna.“ Muž odišiel a po týždni sa vrátil so slovami, že synove rany sa hoja. Priniesol mu mince, holuba a fľašu vína. Všetci to považovali za zázrak a chorí išli do kostola, kde sa modlili: „Panna Hypatia, vylieč môjho syna.“

Raz vyšiel po rebríku chudobne oblečený muž so zachmúrenou tvárou. Baudolino mu povedal: „Ja viem, čo ťa trápi. Prechovávaš v srdci nevraživosť voči niekomu.“

„Ty vieš všetko,“ užasol muž.

Baudolino mu povedal: „Ak sa niekto chce odplatiť zlom za zlo, stačí málo, aby zranil blížneho, preto drž stále ruky za chrbtom.“

Prišiel ďalší so smutnými očami a povedal mu: „Neviem, čo ma trápi.“

„Ja to viem,“ odpovedal Baudolino. „Si záhaľčivý.“

„Ako sa môžem vyliečiť?“

„Lenivosť sa prvý raz prejaví vtedy, keď zbadáme spomalený pohyb slnka.“

„A teda?“

„Nikdy sa nepozeraj na slnko.“

„Nič sa pred ním nedá utajiť," hovorili si ľudia v Selimbrii.

„Ako to robíš, že si taký múdry?" spýtal sa jeden. A Baudolino: „Lebo sa skrývam."

„Ako sa skrývaš?"

Baudolino natiahol ruku a ukázal mu dlaň. „Čo vidíš pred sebou?" spýtal sa.

„Ruku," odpovedal muž.

„Vidíš, že sa viem dobre skryť," povedal Baudolino.

Opäť prišla jar. Baudolino bol čoraz špinavší a chlpatejší. Bol pokrytý vtákmi, ktoré naňho sadali v kŕdľoch a vyzobávali červy, ktoré sa usídlili na jeho tele. Pretože musel živiť všetkých týchto tvorov, ľudia viac ráz za deň napĺňali kôš.

Jedného rána prišiel muž na koni, zadychčaný a pokrytý prachom. Povedal, že jeden šľachtic pri poľovačke nešťastne vystrelil z luku a zasiahol syna svojej sestry. Šíp vnikol cez oko a vyšiel cez zátylok. Chlapec ešte dýchal a vznešený pán prosil Baudolina, aby urobil to, čo je v silách Božieho muža.

Baudolino povedal: „Úlohou pustovníka je vedieť vyslať myšlienky do diaľky. Vedel som, že prídeš, ale trvalo ti to príliš dlho a rovnako dlho ti bude trvať, kým sa vrátiš. Veci tohto sveta idú tak, ako majú ísť. Vedz, že chlapec v tejto chvíli zomiera, vlastne už je mŕtvy, nech je k nemu Pán Boh milostivý."

Rytier sa vrátil a chlapec už bol mŕtvy. Keď sa správa rozšírila, mnohí v Selimbrii vraveli, že Baudolino má dar jasnovidectva a vidí to, čo sa deje na míle ďaleko. Ale neďaleko jeho stĺpa stál Kostol svätého Mardonia a jeho kňaz Baudolina nenávidel, lebo mu celé mesiace odoberal almužny veriacich. Začal rozchyrovať, že to nebol nijaký zázrak a že také zázraky by vedel robiť hocikto. Išiel pod stĺp a kričal na Baudolina, že ak pustovník nie je schopný ani vybrať šíp z oka, je to akoby chlapca zabil on sám.

Baudolino odpovedal: „Snaha vyplniť všetky želania ľudí vedie k strate duchovného rastu."

Kňaz doňho hodil kameň, hneď sa k nemu pridali aj ďalší blúznivci a zasypali terasu kameňmi a hrudami. Celý deň hádzali kamene na Baudolina schúleného pod prístreškom, ktorý si prikrýval tvár rukami. Odišli, až keď nastala noc.

Na ďalší deň ráno sa išiel Niketas pozrieť, čo sa stalo jeho priateľovi, ale nenašiel ho. Stĺp bol opustený. Znepokojený sa vrátil domov a uvidel Baudolina v maštali u Teofilatta. Naplnil

sud vodou a nožom si zoškrabával špinu, ktorá sa na ňom usadila. Pristrihol si bradu a vlasy. Bol ošľahaný od slnka a vetra, nevyzeral príliš vychudnutý, len s námahou sál rovno a pohyboval rukami a plecami, aby si uvoľnil svaly na chrbte.

„Videl si. Prvý raz v živote som povedal pravdu a len pravdu a kameňovali ma za to."

„Stalo sa to aj apoštolom. Stal si sa svätým mužom a vzdávaš sa tak ľahko?"

„Možno som čakal na znamenie nebies. Za tie mesiace som si našetril dosť mincí. Poslal som Teofilattovho syna, aby mi kúpil šaty, koňa a mulicu. Niekde v dome by ešte mali byť moje zbrane."

„Odchádzaš?" spýtal sa Niketas.

„Áno," odpovedal, „na stĺpe som pochopil mnoho vecí. Pochopil som, že som zhrešil, ale nikdy nie pre osobný prospech, moc a bohatstvo. Pochopil som, že ak chcem získať rozhrešenie, musím splatiť tri dlhy. Prvý dlh: sľúbil som, že postavím Abdulovi náhrobný kameň, a preto som si nechal jeho hlavu Jána Krstiteľa. Peniaze som získal odinakiaľ, a to je lepšie, lebo nepochádzajú zo svätokupectva, ale z darov dobrých kresťanov. Vyhľadám miesto, kde sme pochovali Abdula, a dám tam postaviť kaplnku."

„Veď sa ani nepamätáš, kde ho zabili!"

„Pán Boh mi pomôže a dobre si pamätám Kosmovu mapu. Druhý dlh: zložil som svätý sľub svojmu dobrému otcovi Fridrichovi, a aj biskupovi Ottovi, a doteraz som ho nesplnil. Musím dôjsť do ríše kňaza Jána. Ináč som prežil svoj život nadarmo."

„Veď ste sa sami presvedčili, že neexistuje!"

„Presvedčili sme sa o tom, že sme ta nedošli. To je iné."

„Ale uvedomili ste si, že eunusi klamali."

„Možno klamali. Ale nemohol klamať biskup Otto a hlas tradície, podľa ktorej kňaz Ján niekde žije."

„Ale už nie si mladý, ako keď si to skúšal prvý raz!"

„Som múdrejší. Tretí dlh: mám syna alebo dcéru. A tam je aj Hypatia. Chcem ich nájsť a chrániť ich, ako je mojou povinnosťou."

„Veď prešlo viac ako sedem rokov!"

„Dieťa bude mať šesť rokov. Myslíš, že šesťročné dieťa nie je dieťaťom?"

„Ale mohol to byť chlapec, a teda neviditeľný satyr!"

„A mohla to byť malá hypatia. V každom prípade tú bytosť budem milovať.“

„Nevieš ani, kde sú vrchy, kam ušli!“

„Nájdem ich.“

„Možno Hypatia na teba zabudla, možno nebude chcieť vidieť toho, s kým stratila svoju apatiu!“

„Nepoznáš Hypatiu. Čaká na mňa.“

„Bol si starý už vtedy, keď sa do teba zaľúbila, teraz sa jej budeš zdať ako kmeť!“

„Nikdy nevidela mladších mužov.“

„Veď ti to bude trvať celé roky, kým sa vrátiš na tie miesta!“

„My ľudia z Fraschety máme hlavy tvrdšie ako vtáka.“

„Prečo si myslíš, že sa dožiješ konca svojej cesty?“

„Pri cestovaní sa mladne.“

Nedal sa presvedčiť. Na druhý deň Baudolino objal Niketu, celú jeho rodinu, jeho hostiteľov. Trochu namáhavo vysadol na koňa, za sebou ťahal mulicu s mnohými zásobami, meč mal zavesený na sedle.

Niketas videl, ako sa Baudolino stráca v diaľke, kýval ešte rukou, ale neobrátil sa, mieril rovno do ríše kňaza Jána.

40.

Baudolina viac niet

Niketas išiel navštíviť Pafnuzia. Porozprával mu všetko od začiatku do konca, od chvíle, keď stretol Baudolina vo Svätej Sofii, ako aj všetko, čo mu vyrozprával Baudolino.

„Čo mám robiť?“ spýtal sa ho.

„Preňho? Nič, ide v ústrety svojmu osudu.“

„Nie preňho, pre seba. Som historik a kronikár, skôr alebo neskôr sa budem musieť odhodlať a napísať správu o posledných desiatich dňoch Byzancie. Kde umiestnim príbeh, ktorý mi vyrozprával Baudolino?“

„Nikde. Je to len jeho príbeh. A potom, si si istý, že je pravdivý?“

„Nie, všetko, čo viem, som sa dozvedel od neho. Od neho viem aj to, že je klamár.“

„Sám vidíš,“ povedal múdry Pafnuzius, „že kronikár nemôže veriť takému neistému svedectvu. Vynechaj Baudolina zo svojej kroniky.“

„Ale aspoň posledných desať dní sme prežili spoločne v dome Janovčanov.“

„Vynechaj aj Janovčanov, ináč budeš musieť hovoriť o relikviách, ktoré vyrábali, a tvoji čitatelia stratia vieru v posvätné veci. Stačí, ak trochu pozmeníš udalosti, povieš, že ti pomohli Benátčania. Áno, viem, nie je to pravda, ale vo veľkých dejinách sa môžu prispôsobiť malé pravdy, aby väčšmi vynikla veľká pravda. Tvojou úlohou je vyrozprávať pravdivé dejiny Rímskej ríše, a nie malý príbeh, ktorý sa zrodil kdesi vo vzdialenom močiari, v barbarskej krajine a medzi barbarským ľudom. Chcel by si presvedčiť svojich budúcich čitateľov, že tam kdesi v snežnej zamrznutej krajine sa nachádza grál a ríša kňaza Jána? Ktovie, koľkí blázni by blúdili bez prestávky celé storočia.“

„Bol to pekný príbeh. Škoda, že sa o ňom nikto nedozvie.“

„Nemysli si, že si jediný autor príbehov na tomto svete. Raz sa nájde na svete ešte väčší klamár ako Baudolino, ktorý jeho príbeh vyrozpráva.“

Dagmar Sabolová

Umberto Eco na ceste od *Mena ruže* k *Baudolinovi*

Taliansky spisovateľ Umberto Eco (Alessandria 1932) je známy aj ako kritik, teoretik semiotiky a docent na Univerzite v Bologni. Etabloval sa literárnohistorickou prácou *Umenie a krása v stredovekej estetike* (Arte e bellezza nell'estetica medievale, 1987). Pozornosť európskej kritiky upútal knihou *Otvorené dielo* (Opera aperta, 1962). Do literárnej teórie vniesol pojem otvoreného diela a prítomnosti čitateľa v texte, čím sa vyznačuje ďalšie jeho dielo *Čitateľ v deji* (Lector in fabula, 1979). Od osemdesiatych rokov sa jeho odborná práca uberá cestou syntetického skúmania kultúrnych dejín Európy v dielach ako *Hranice interpretácie* (I limiti dell'interpretazione, 1990), *Hľadanie dokonalého jazyka v európskej kultúre* (La ricerca delia lingua perduta nella cultura europea, 1993), *Šesť prechádzok v naratívnych lesoch* (Sei passeggiate nei boschi narrativi, 1994), *Kant a vtákopysk* (Kant e l'ornitorinca, 1997). Konštanty jeho teoretickej odbornej práce, ktoré si chcel preveriť v románovom písaní, sú predovšetkým historická tematika, otvorená sujetová stavba, prítomnosť čitateľa v texte a moment zábavy a hravosti.

V románovej spisbe debutoval románom *Meno ruže* (Il nome delia rosa, 1980, v slov. 1990), ktorým na dlhý čas ovplyvnil európsku spisbu a ktorý vyvolal vo svete značnú odozvu. V historickom románe z prostredia benediktínskeho kláštora rozohral detektívnu zápletku okolo tajuplného Aristotelovho traktátu o smiechu a nechával čitateľa, aby pátral po sériovom stredovekom vrahovi.

V ďalšom románe *Foucaultovo kyvadlo* (II pendolo di Foucault, 1988, v slov. 1993) sa prelínalo parížske prostredie tajuplných mníchov templárov s moderným prostredím redaktorov milánskeho denníka, ktorí narazia na tajomstvo, a ním je nepochopiteľný zoznam. Detektívna zápletka, zločin a pátranie sa rozkrútia okolo tohto záhadného zoznamu, o ktorom napokon vyjde najavo, že je zoznamom bielizne, ktorý si urobila práčka z 18. storočia. Sprievodným znakom Ecových diel je irónia,

paradoxné a komické situácie, ktoré často ľudia berú príliš vážne. Smrteľný fanatizmus vážnosti je terč, na ktorý mieri Eco svojou iróniou.

Málo známe je Ecovo vedeckofantastické satirické literárne extempore v krátkom románe *Hviezdy a hviezdičky* (Stelle e stellette, 1991, v slov. RSL 1994, č. 3, s. 160 – 180). Už názov naznačuje bizarný protiklad hviezd nebeských galaxií a hviezdičiek na vojenských uniformách, veľkosť a vznešenosť vesmírnych rozmerov a malosť, samoúčelnosť vojenských organizácií.

Román *Ostrov včerajšieho dňa* (L'Isola del giorno prima, 1994, v slov. 1997) opäť siahol do histórie 17. storočia, obdobia expanzie európskych mocností do zámoria, kde hľadali nové zdroje bohatstva a vplyvu. Určovanie poludníkov a rovnobežiek bolo prísne utajovanou strategickou záležitosťou európskej diplomacie, pretože objavené územia bolo treba zaznačiť do máp a znova sa ta vrátiť, ináč objav nemal cenu.

Kým román *Meno ruže* bol erudovaný román z cirkevného prostredia písaný vysokým literárnym štýlom, posledný román Umberta Eca *Baudolino* je písaný „nízkym" štýlom, autor jazykom prostého chlapca Baudolina hovorí o laickom svete na cisárskom dvore Fridricha Barbarossu, používa jazyk dobových sedliakov alebo rozpustilý jazyk parížskych študentov. V tomto prostredí vyrastá Baudolino, ktorého v trinástich rokoch adoptoval cisár Fridrich. Baudolino je veselý výmyselník, vynaliezavý a životaschopný, úprimný a citlivý klamár, akým bol Sancho Panzo, keď sprevádzal Dona Quijota na jeho výpravách. Aj Baudolino sprevádza cisára Fridricha na tretej križiackej výprave. Po jeho smrti sa začína fantastická cesta Baudolina a jeho priateľov do ríše kresťanského kráľa kňaza Jána, ktorá v európskych legendách existovala od čias Marca Pola.

Na historickom pláne rozohráva autor boje talianskych mestských štátov o nezávislú samosprávu, zápas pápežského vplyvu a takzvaného teutónskeho vplyvu nemeckých kniežat. Je to zápas o zjednotenie Európy a podľa viacerých talianskych historikov treba v ňom vidieť jeden zo zakladajúcich krokov európskej identity a vo Fridrichových *Regaliách* prijatých v Roncaglii predobraz európskej ústavy. V románe doznievajú aj udalosti z cirkevných dejín, ako dozvuky zápasu nestoriánov, nasledovníkov kazateľa Nestoria, ktorý vo svojich kázňach v Konštantínopole dokazoval, že Matke Božej nepatrí

pomenovanie Bohorodička, keďže porodila len Krista-človeka. Proti nemu sa postavil patriarcha Cyril z Alexandrie, ktorý požiadal o rozhodnutie pápeža Celestína I. (422-32), a ten zavrhol Nestoriovo učenie na rímskej synode r. 430. Nestoriovi prívrženci ťažko znášali odsúdenie, byzantský cisár poslal Nestoria do vyhnanstva v Egypte, kde zomrel (450 – 451). Keďže Nestoriove spisy nebolo dovolené čítať, jeho prívrženci sa uchýlili do Perzie, kde sa jeho učenie ešte dlho udržalo a dokonca sa stalo štátnym náboženstvom až do 14. storočia. Nestoriovými protivníkmi boli monofyziti, ktorí spojili v Kristovi dve prirodzenosti, božskú a ľudskú, v jedinú. Takéto je cirkevnohistorické pozadie románu *Baudolino* a doby, v ktorej sa odohráva, a tieto spory sa prenášajú do politických a historických rozporov, aj do alegorických rozporov fantastickej ríše na ďalekom Východe.

Ak sa chceme pozrieť, akým spôsobom spracoval Umberto Eco svoje programové teoretické konštanty v románe, cesta, ktorú prešiel Umberto Eco ako spisovateľ od románu *Meno ruže* po román *Baudolino* sa uzatvára (a možno znova otvára) poznaním, že literatúra nie je len zábava, ale je aj poučenie. Na rozdiel od niekdajších Ecových tvrdení o prítomnosti čitateľa v texte, sa teraz vracia k rigoróznejšiemu poňatiu textu, ktorý si vyžaduje rešpekt a úctu, lebo nás učí, čo je život, osud a smrť.

Bibliografická poznámka

V románe Baudolino použil Umberto Eco viaceré citácie, parafrázy a odkazy na literárne a historické diela. Neuvádza ich však ako citácie, ani netrvá na tom, aby boli prekladateľmi rozpoznané a preložené ako citáty. Dôvodom je aj to, že Baudolino nemá byť erudovaný, ale ľudový román.

Pri preklade som, pokiaľ to bolo možné, rešpektovala citáty z Biblie. Pritom som sa opierala o:

1. Sväté písmo. Starý zákon. Trnava, Spolok sv. Vojtecha, vydavateľstvo Vesna 1991.

2. Sväté písmo. Nový zákon. Rím, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda 1988.

Mená všetkých osobností európskej cirkevnej histórie sú prepísané podľa:

Dr. Jozef Špirko: *Cirkevné dejiny, I., II.* Turč. sv. Martin, Neografia 1943.

Piesne prebásnil básnik Gustáv Hupka.
Vysvetlivky z latinčiny preložila Mária Ferenciová.

Umberto Eco

BAUDOLINO

Vydalo Vydavateľstvo Slovart, spol. s r. o., Bratislava
ako 26. zväzok edície MM.

Z talianskeho originálu Umberto Eco: Baudolino
vydaného v 2000 R.C.S. Libri S.p.A, Miláno v roku 2000
preložila a doslov napísala Dagmar Sabolová.
Básne prebásnil Gustáv Hupka

Editor edície PhDr. Roman Brat
Zodpovedná redaktorka Ina Martinová
Výtvarný redaktor Ladislav Donauer

Zalomenie TYPO setter, Bratislava
Tlač Tlačiarne BB, spol. s r. o.

ISBN 80-7145-593-8

Vysvetlivky

[1] Kafernárium sa odvádza od mesta Kafarnao v Galilei, znamená neporiadok, zmätok, pochádza od zmäteného prijatia Krista v tomto meste

[2] začína neobyčajný úkaz histórie dvoch štátov, spísanej roku pána 1543, ktorých som bol často svedkom, o veciach súčasných nepokojov a nebezpečenstiev

[3] knihy

[4] ktorý niesol hriechy sveta

[5] synovi a ostatným

[6] ovce a býky

[7] buď vám vďaka

[8] z ovocia, slamy a obilia

[9] na Tvoju žiadosť, najdrahší brat Yosingrimus, som poslal prvé knihy vernej histórie, aby nebola ľuďmi pokrivená

[10] to je celá zem

[11] rozdelili Tvoje šaty

[12] zlož. z dvoch slov: diu – dlho, faustus – požehnaný

[13] biele lúčiny orať, sťahovavé semeno siať

[14] hneď

[15] veľký prichádzajúci cisár

[16] ničoho sa neboj

[17] ďakujeme

[18] Činy Baudolina

[19] štátne tajomstvo

[20] Filioque, týmto názvom sa označuje otázka riešenia pomeru Ducha sv. k Trojici, a k Synovi. Otázku na Východe a Západe riešili rozlične. Cirkev grécka učila, že Duch sv. vychádza z Otca skrz Syna, západná cirkev zase, že vychádza z Otca a Syna. Filioque do vierovyznania bolo poňaté v Španielsku v 5. storočí.

[21] presune právomocí

[22] zázraky

[23] pane, zmiluj sa, dozadku, dozadku
[24] Kronika či História dvoch obcí
[25] Fridrichove činy
[26] žartovná povesť
[27] ničiteľ mesta
[28] Činy Božie prostredníctvom Frankov
[29] márnomyseľnosť moci
[30] sťaby barbarský kmeň pripravený na boj, Poliaci z Poľska
[31] ale nestorián
[32] usilovný chlapče
[33] pretože cisárovi sa páči mať nový zákon
[34] práve tým samým činom
[35] aplikované nariadenie
[36] slávny básnik
[37] O šľachticovi trojnohých
Umenie prosiť
O pokakanom svete, O diablovom svete
[38] vôľou ľudu
[39] takto totiž ho zvykli nazývať
[40] pojednanie
[41] Pane, zachráň svet
[42] kráľom a kňazom
[43] zázraky mesta Miláno
[44] svätý, nech je naveky pochválený
[45] skriptórium
[46] kameň z nebies
[47] prijmi tú pravú schránku
[48] pán nad pánmi, zvrchovaný pán
[49] potupa, rana, poškodenie
[50] odborník na umenie obliehania
[51] druh, indivíduum, rod
[52] Konštantínova donácia
[53] meno ríše
[54] žart
[55] zábavu
[56] Označenie, ktoré používali Rimania pre nepreskúmané, neznáme kraje.

[57] mestu a svetu
[58] naveky
[59] pán
[60] karpavých aj holičov
[61] kňazstve a ríše
[62] zázrakoch mesta Milána
[63] biskupstvo v Samarkande a arcibiskupstvo v Suse
[64] pravej schránke
[65] skomolené veram arcam
[66] hlavou a telom
[67] barbarských a neznámych jazykov
[68] poslovia štátu
[69] Pane, zmiluj sa
[70] Plášť
[71] jeden hrniec
[72] Ariova herézia, arianizmus – Ario popieral božskú podstatu Krista a súdržnosť Otca a Syna. V 4. st. sa táto herézia rozšírila v Oriente a spôsobila jednu z ťažkých kríz kresťanstva, tak náboženského, ako aj politického charakteru.
[73] na večné veky

Z latinčiny preložila Mária Ferenciová